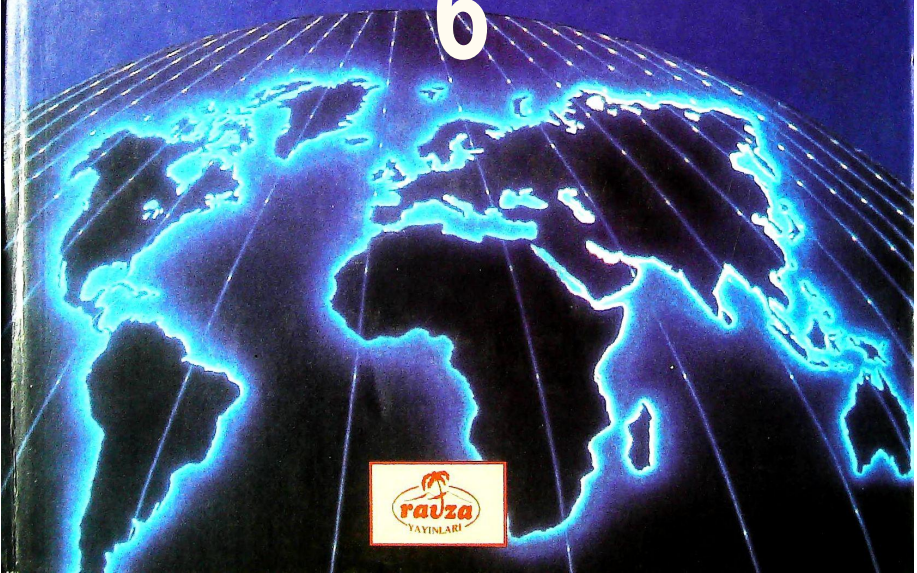

Prof. Dr. Yusuf El-Kardavî

Çağdaş Meselelere FETVALAR

6

Tahir Yayıncılık
İlmi Eserler -1
Cilt 1

İslam Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar

Kapak Grafik: Ramazan Erkut
Dizgi: Ahmet Kahramanoğlu
Baskı: Karmas

İslam Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar

6. Cilt

Prof. Dr. Yusuf El-Kardavî

Mütercim:
Harun ÜNAL

İstanbul Kitap ve Kültür Sarayı
Büyük Reşitpaşa Caddesi No 22/42 Vezneciler/İSTANBUL
Tel: (0212) 528 46 17

Bu kitabın Türkiye'deki bütün yayın ve dağıtım hakları Prof. Dr. Yusuf el-Kardavî tarafından Tahir Yayıncılığa verilmiştir. Kitaptaki bölümler kısmen veya tamamen yayınevinden izinsiz olarak çoğaltılamaz.

Tahir Yayıncılık

ALTINCI BÖLÜM

İBADETLER BAHSİ

ZEKATIN NİSABI

Soru: Malın zekatının nisabı ne kadardır ve bu hangi temele dayanmaktadır?

Cevap: Malın zekatının nisabından kastım, nakit durumunda olan malı demek istiyorum. Bunun ölçüsü 85 gram saf altın yani 85 gramlık 24 ayar altın ve bu değerde olan şey zekat için ölçü olarak kabul edilmiştir.

Bunun da temeli ya da esası Hz. Peygamber (sav) döneminde tedavülde bulunan iki temel para birimine bağlı bulunmaktaydı. Çünkü toplumda değer olarak her yerde o ikisi geçerliydi. Bunlardan biri gümüş paralar idi ki bunlara dirhem denirdi. Bu paralar Arap toplumuna Farslılardan yani İran'dan gelirdi. İkinci temel tedavül aracı altın para idi ki buna da dinar adı verilirdi. Bu da Araplara daha çok Rumlardan yani Bizans toplumundan gelirdi. O gün tedavüldeki nakit bu iki madde ile olmaktaydı. Çünkü o dönemde Arap toplumunun kendilerine ait bir para birimleri yoktu. İşte zekat için de ölçü budur.

Zekat için gümüş nisabı **ikiyüz dirhem** yani gümüş paradır. Bunun yani zekatın altın olarak değeri ise 20 dinar altın para veya yirmi miskal altındır.

Hz. Peygamber (sav) döneminde bir dinar on dirhem gümüş para karşılığı idi.

Daha sonraki çağlarda gümüş giderek değerinden yitirdi, çok ucuzlamaya başladı. Özellikle de bizim içinde yaşadığımız çağda gümüşe eş değer bir çok madenler, onunla muadil ve hatta daha iyi çok madenler bulununca gümüş eski önemini yitirdi.

İşte bu açıdan bu çağın İslâm alimleri, şöyle bir kanaate sahip oldular. Bu konuda Şariin maksadına en uygun ve en adil olanı, diğer şeylerin nisabına göre en yakın olan nisap ölçüsü altındır. Bu bakımdan nisap için ölçü olarak altını tercih etmişlerdir. Çünkü çağlar boyu aşağı yukarı değerini fazla yitirmeden devam ettiren tek madendir.

Biz işin bu yönünü, “Fıkhu’z-Zekat” adlı eserimizde detaylı olarak araştırıp açıklamıştık. Buna göre şu sonucu elde etmiştik. 85 gram saf yani 24 ayar altın zekat için nisap ölçüsüdür veya miktarıdır. Bunu da dünyadaki müzelerde halen varlığını koruyan altın paraların, ta İslâm’ın ilk dönemine ait olmak üzere bugün elimizde var olmalarıdır. Bunların ortalaması, 4, 25 olup yani, $4.25 \times 20 = 85$ gram eder.

Bu esasa göre, herhangi bir ülkedeki nakit paranın nisap değerini öğrenmek istediğimizde, bu takdirde o ülkedeki saf ya da som altının yani 24 ayar altının gramı kaçadır, bunu bilip öğrenmemiz gerekir. Örneğin Katar’da bir gram saf altın eğer kırk riyal ise, bu durumda nisap şöyle hesaplanır; $40 \times 85 = 3400$ riyal eder. Eğer Türkiye’yi ele alırsak bu durumda TL. cinsinden 1 gram altının TL. değerinin 85 ile çarpımından elde edilen sonuçtur veya değerdir. Zekat bu değer üzerinden verilir.

**ZEKAT NİSABI DEĞİŞEBİLİR Mİ
KİM DEĞİŞTİREBİLİR?**

Cevap: Altın, nisbi yani oransal olan değerini koruduğu müddetçe nisap miktarının değişmesi mümkün değildir.

Varsayalım ki altın büyük bir düşüşle değerini yitirmektedir, bunun en üst sınırı bile zenginlik zekat vermesine imkan vermektedir, öylesine bir düşüş göstermektedir. İşte bu türden bir durum eğer meydana gelecek olursa bu takdirde biz bu işi araştırırız ve deriz ki:

“Artık bundan böyle biz zekat nisabı yani değerlendirmesi için ölçü olarak altını değil de, hayvanlardaki nisap ölçüsünü değer olarak gündeme sokarız. Bu sayede nisap miktarını değerlendirebiliriz. Örneğin beş deveyi veya kırk koyunu ölçü yani nisap ölçüsü olarak zekat için değerlendirme yaparız. Kısaca değerlendirmemizi altın yerine bunlar üzerinden yaparız. Çünkü beş deve ile kırk koyundan nisap miktarı olarak bu kadarından şu veya şu kadar zekat verileceği hususunda ittifak bulunmaktadır. Yani nakit malın nisabı hayvan nisap değerinin yarısı kadardır. Nitekim zekat konusundaki hadisler de zaten buna delalet etmektedirler. Çünkü buna göre bir koyun on dirheme satın alınabilmektedir.

Bunun anlamı şudur: Kırk koyun değer olarak dört yüz (400) dirheme eşdeğerdedir. Aynı şekilde beş deve de nakit nisabının bir katıdır. İşte işin bu yönü bize, nakit paranın nisabını tıpkı hayvanların nisabı gibi görüp değerlendirenlerin yanlışlarını da göstermekte ve açıklamaktadır.

Mutlaka hayvanların nisabını hesaplarken bu noktada bunun ortasını bulup değerlendirmek gerekecektir. Çünkü hayvanlarını meralara salan ve bol miktarda meraya sahip olan beldelerde, onun gibi olmayan diğer beldedekilere göre hayvanlar değer açısından çok daha ucuzdur. Zira fazla bir zahmet çekmemektedir. Bu bakımdan gerekli ve vacip olan şey, bunun ortasını bulup almak ve değerlendirmeyi buna göre yapmaktır. Çünkü adaletle uygun olanı da budur. Yoksa bundan ne bir kuruş aşağı ne de yukarı olmamalı, adalet ne ise, orta yol neyi gerektiriyorsa onu yapmalıdır.

Aslında bu gibi konularda mutlaka fıkıh komisyonları kurulmalı ve bu gibi meseleler burada tartışılıp birlikte bir içtihad çıkarılarak gereken yapılmalıdır. Meselenin büyüklüğüne ve önemine layık olan bir biçimde gereken yapılmalıdır.

KISITLI KİMSELERİN MALLARININ ZEKATI

Soru: Kısıtlı durumda bulunan kimselerin mallarına ait zekat farz mıdır? Bunların zekatlarını verme görevi kime düşer?

Cevap: Kısıtlı veya ehliyetleri bakımından kusurlu bulunan kimselerin mal varlıklarından da zekat verilmesi gerekli olan bir farzdır. Bu görüş İmam Malik, İmam Şafii ve İmam Ahmed İbn Hambel gibi üç mezhep imamının görüşlerine uygun düşmektedir. Sadece İmam Ebu Hanife buna muhalefet etmektedir. Abu Hanife'ye göre bu bir ibadettir, dolayısıyla bu ibadeti yerine getirebilmek de ancak akıl ve baliğ olan mükellef kimseye düşer, böyle değilse vacip yani farz değildir.

Ancak Üç imamın görüşü daha çok tercih edilen bir görüştür. Çünkü zekat, kendine özgü bir durumu bulunan bir ibadet şeklidir. Bu ibadet şekli, mala ilişkin olan bir haktır. Mal ile ilgili olan haklarda da küçük-büyük, deli ve akıllı ayırımı yoktur, bu konuda hepsi eşittirler.

Sahih olarak gelen hadis ve eserde şöyle bir durum yer alır: "Kim bir yetime velayet ederse, onun durumunu üstlenirse, onun malıyla ticaret yapsın ki, hep zekatı verile verile malı bitip tükenmesin." Bu eser Enes'ten merfu olarak gelmiştir. Hafız İraki ve başkaları da bu hadisin sahihliğini belirtmişlerdir. Kaldı ki bu, Hz. Ömer üzerinde de mevkuf bir hadis olarak gelmiş ve bu manasıyla da hadis sahihtir.

Ancak burada önemli olan zekatı farz kılan şartları taşıması gerekir. Bu şartlar ise, kişinin borcu bulunmayacak ve zekata tabi olan malı asli ihtiyaçlarından fazla olacaktır. Eğer kısıtlı veya eksik

ehliyetli olan kimse yahut da yetim olan bu mala muhtaç iseler, bu mal onların asli ihtiyaçları için harcanır ve harcanmalıdır. Doğal olarak buna onların eğitim ve öğretimleri de dahildir. Dolayısıyla onun istediğinden ya da ihtiyacından artan bir şey olmamaktadır. Yani bu, onun asli ihtiyaçları üzerinde değilse, bu fıkıhçıların nazarında tıpkı şuna benzer. Adamın elinde bir miktar su bulunmaktadır ve fakat bu su, içmesi ve yemek pişirmesi için ona gereklidir. Bu durumdaki bir kimse o mevcut olan su ile abdest alamaz, çünkü buna ihtiyacı vardır. Bunun yerine teyemmüm eder ya da teyemmüm etmesi caiz olur. Çünkü her ne kadar su var ise de, hükmen yok demektir. İşte mali bakımdan durumu böyle olan da, malını öncelikle kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere harcar.

Ancak kısıtlı olan kimselerin veya ehliyet kusuru bulunan kimselerin mallarından zekatı kimler verebilir? Bu yetki kimindir? Sorusuna gelince; öncelikli olarak bu görev o kimsenin velisine düşer veya malını üretme ve koruma ile sorumlu tutulan kimseye veya müesseseye düşer. Nitekim Katar ve benzeri ülkelerde olduğu gibi kısıtlı kimselerin işlerini idare ile sorumlu kurum veya kuruluşlar bunu yerine getirirler.

GEÇMİŞ YILLARA AİT ZEKAT

Soru: Biz Allah'ın kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğu, rızık ve imkanları oldukça bol olan zengin bir aileyiz. Allah fazlından bize verdikçe vermiştir. Bizim, ülkemiz içerisinde bir çok şirketlerimiz bulunmaktadır. Şirketlerimizin hepsi de bize tahmin edemeyeceğiniz kadar gelir ve kâr sağlamaktadır. Bundan dolayı Allah'a hamd ediyoruz.

Biz her yıl bu mallarımızdan zekatlarımızı çıkarıp vermekteyiz. Hem bir farzı yerine getirmiş oluyor ve hem de Allah'ın bize verdiği bol nimete de bu vesileyle şükrediyoruz.

Ancak bizim sadece kendi ülkemizde değil, dış ülkelerde de

azımsanamayacak kadar varlığımız bulunmaktadır. Her yıl ülke dışından da Allah'ın bize fazlından takdir ettiği kadarıyla çok fazla diyebileceğimiz bir hayli kazanç elde etmekteyiz. Fakat son zamanlar da bir şeyin farkına vardık. Biz, dışarıdaki bu mal varlığımızdan dolayı bize düşen zekatı, uzun yıllar çıkarıp vermemişiz. Bu, bizim gafletimizden de olabilir, yanılmamızdan ya da işi önemsemememizden de olmuş olabilir. Biz hesap işlerini incelerken zekatımızı vermediğimiz yıllar itibariyle bu işin bilançosunu çıkarabiliriz. Her yıl için ne kadar zekat vermemiz gerektiğini tespit imkanımız vardır. Şimdi böyle bir zekat borcu ile karşı karşıya olduğumuzdan bunun farz olan yönü nedir? Yani hemen bunun tamamını yekten ödemek zorunda mıyız? Çünkü milyonlara varacak anlamda büyük meblağlar tutmaktadır? Bunun için ne yapabiliriz?

Bize bu konuda fetva vermenizi, bunun için yolumuzu aydınlatmanızı istiyor, şimdiden teşekkürler ederek Allah'tan size bol ecirler ihsan etmesini diliyoruz.

S. A.

Cevap: Önce Allah'a hamd, Allah'ın Resulüne de salat ve selam ile konuya girmek isterim.

Şimdi sorduğunuz meseleye geçebiliriz: Kardeşimizin böyle farz bir görev konusunda gösterdiği titizlik ve hassasiyeti sebebiyle Allah onun şükürünü artırsın. Çünkü farz olan zekatını vermek ve nefsinin tezkiye etmek, malını şüpheden arındırmak ve yaratanını memnun ve hoşnut edebilmek için gayret sarfetmektedir. Allah şükürünü artırsın.

Hiç kuşkusuz zekat yüce Allah'ın mal ile alakalı hakkıdır. Nitekim bu zekat fakirlerin ve miskinlerin ve ayrıca diğer hak sahiplerinin de hakkıdır. Bunu Allah onlar için kararlaştırmıştır ve bu malların bu kesime harcanmasını vacip yani farz kılmıştır.

Bu hak sabittir ve oldukça kuvvetli bir haktır. Üzerinden zamanın geçmesiyle yani zaman aşımıyla bu farz düşmez, bu borçtan

kurtulunmaz. Ya da insanların kendileri tarafından meydana getir-
dikleri kanunlarda olduğu gibi zaman aşımı diye bir şey yoktur.
Hatta sahibinin fakir düşmesi halinde bile daha önce kendisine böy-
le bir farz terettüp etmişse bu borçtan kurtuluş yoktur. Çünkü kendi-
si fakir düşmeden önce böyle bir borç altına girmiş bulunmaktadır.
Dolayısıyla bu tür bir zekat borcu ne sonradan fakirleşmek suretiyle
düşebilir, ne de ölmesi halinde ölümü üzerine düşebilir. Her halü-
kârda da borçludur. Kurtuluş yoktur. Hiçbir kimse bu hakkı düşü-
remez, ne bir hakim ve ne de bir mahkum yani ne bir amir ve ne de
bir memur bu hakkı kaldırma ve silme yetkisine sahiptir.

Fakirler ve zekat alabilecek durumdaki hak sahiplerinin de
zenginlere: “Biz, sizdeki haklarımızdan ve alacaklarımızdan vaz-
geçtik, onları düşürdük, sizden zekat istemiyoruz” deme hakları da
yoktur. Çünkü bu hakkı hak olarak ortaya koyan, emreden ve farz
kılan bizzat alemlerin Rabbi olan Allah’ın kendisidir. O, zekatı İsl-
am’ın ana direklerinden bir direk veya rükünlerinden bir rükün
kılmıştır. Bu itibarla herhangi bir mahlukun yani yaratılmış kimse-
nin bunu düşürme veya kaldırma hakkı ve yetkisi yoktur.

Soruyu soran kardeşimize farz olan husus, elindeki bilançoya
ve ortaya çıkan açık hesaplara göre, mademki hesaplar doğrudur,
her yıla ait zekatı duruma uygun olarak ve sağlıklı bir şekilde tespit
edip onu hak sahiplerine vermesidir. Çünkü her yılın zekatı o yılın
bitiminde yeni yıl içinde kesin olarak verilmesi farzdır. Yani zekat
borcu olarak eğer bir milyon varlıktan hesap edilecek olursa, bu bir
milyon varlığın zekatı “25000” olarak ortaya çıkar. İşte verilecek
zekat miktarı 25000 olup, bunu aynı yıl içinde değil de o yılın biti-
minden sonra gelen yeni yıl içerisinde vermek zorundadır. Kısaca
durum bu şekilde hesaplanır. Yani meblağ olarak %2, 5 olup bunun
üzerinde değildir. Fakat fazla olarak verirse bunun bir zararı olmaz.
Ancak farz olan miktar denilen %2, 5’tur.

Böyle bir farz karşısında yapılması gereken ise, asıl olan zekat
malının hemen ve derhal yerine sarfedilmesidir. Çünkü bununla ih-
tiyaç ve sıkıntı içerisinde olan kimsenin veya kimselerin ihtiyaçları

karşılacaktır. Bu itibarla bunun ertelenmesi caiz olamaz. Emre bağlılıkta ve emri uygulamada asıl olan şey fevriliktir yani derhal yerine getirilmesidir. Kaldı ki özellikle yüce Allah bizden bu gibi hayır işlerinde çok aceleci olmamızı ve hayırda yarışmamızı istemekte ve bunu emretmektedir. Nitekim Allah şöyle buyuruyor:

“O halde hayırlı ve güzel işler işlemekte birbirinizle yarışın!” (5. Maide, 48) Bir başka yerde de Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “Rabbinizin mağfiretine ve genişliği göklerle yer kadar olan cennete koşun.” (3. Al-i İmran, 133) Yüce Allah yine şöyle buyuruyor:

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ

“Rabbinizden bir mağfirete; Allah’a ve peygamberlerine inanana için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşun.” (57, Hadid, 21)

Ancak zekatı ertelemek şu şartla caizdir. Zekat verecek olan kimse, yıl sonunda ne miktar zekat ödeyecekse, malından onu ayırmalıdır. Ayırdığı bu zekat malını da sınırlı bir süre için fakirlerin ve buna hak kazanmış olanların yararına olmak kaydıyla ertelemelidir veya elinde tutmalıdır. Şöyle ki; Zekat sahibi fakirlere ödemek üzere kendisi için bir plan hazırlar ve bunu da aylık periyotlar halinde kendilerine her ay öder. Tıpkı maaşa benzer bir ödeme şekli gibi ödemeyi gerçekleştirebilir. Bunu da şu maksatla yapabilir. Eğer toptan o malı veya parayı ihtiyaç sahibi fakirin eline verdiğinde fakir onu hemen birkaç gün veya hafta içerisinde bitiriverecekse ve senenin kalan günlerinde de ellerini açıp dilenir duruma gelecekse ve sürekli ihtiyaç durumunda kalacaksa, işte böylelerine ayrılan zekattan tıpkı onlara maaş öder gibi her ay onlara aylık ihtiyaçlarını karşılayacak zekat miktarını verebilir. Bu, caizdir.

İşte bu açıdan bu kardeşimiz ve ailesi fakir ve hak sahibi yoksullar için uygun olan şekil ne ise meşru bir şekilde bunu uygulayarak gerekeni yapabilir. Özellikle de İslâm ülkelerindeki fakir ve yoksullara, Hristiyanlaştırma faaliyetlerinin artırıldığı İslam beldelerinde bunu uygulayabilir ve böylece kardeşlerimizin Hristiyan misyonerlerinin pençelerine düşmesinden kurtarılmasını sağlamış olur. Yani bu ve benzeri tehditler altında bulunan İslâm beldelerindeki Müslümanlara yönelik bu zekatı yönlendirip gerekeni yapabilir.

Örneğin bunlar adına okullar veya fakülteler açabilir, bu sayede onları cehaletten ve bilgisizlikten kurtarabilir. Onları çağdaş toplumlar seviyesine çıkarabilir. Yahut hastaneler açabilir, buralarda onların yani fakir ve yoksulların, ihtiyaç sahiplerinin, sağlık, tedavi gibi işlerini ve giderlerini yönlendirebilir. Yetim evleri ya da yurtları açabilir, buralarda babaları ölmüş, bakımlarını üstlenecek kimseleri kalmamış olanların bakımlarının yapılmasını sağlayabilir. Ayrıca onların çalışabilecekleri ve ortak olabilecekleri iş yerleri, fabrikalar, atölyeler açabilir ve bu sayede onları yokluktan kurtarıp mülk ve varlık sahibi kılabilir. Nitekim bu görüş İmam Şafii'nin de –Allah ondan razı olsun– görüşüdür. Çünkü İmam Şafii (rd) zekat yoluyla fakir ve yoksulların zenginleştirilmesinin vacip-farz olduğu görüşündedir. Bu görüşünü de Hz. Ömer –Allah kendisinden razı olsun–'in şu görüşüne dayandırmaktadır:

“Verdiğiniz zaman zenginleştirin, tekrar muhtaç olmayacak bir duruma gelebilecek şekilde yardım edin!”

Muvaffakiyet Allah'tandır.

ZEKAT KONUSUNDA AÇIKLAMALAR

Sayın Dr. Yusuf Kardavi'ye; Allah onu korusun! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

Size bir takım sorular gönderiyorum. Bu sorular zekat hakkın-

da fıkhi görüşün açıklanması ile alakalıdır. Bunları sorma nedenim eğer gerekliyse bir takım icraatların doğruluğunu ve salim olduğunu pekiştirmeye ve konuşulanları tashihe yani doğrulatmaya yöneliktir. Şöyle ki:

Birinci soru:Yanımda çalıştırmam kaydıyla sırf teberrulara ait olarak şirketine ait özel bir hesap bulunmaktadır. Ancak ben bu konuyu yaptığım vasiyetimde de teyid etmek suretiyle bu hesabın durumu şundan ibaret bulunmaktadır ve ben bu vasiyetimde bu hesap içerisinde benim kendime ait özel bir varlığım ve malım yoktur, diye de belirtmişim. Söz konusu bu banka hesabına şirket adına bazı şahıslar tarafından zekat olarak paralar yatırılmaktadır. Buna bağlı olarak aynı zamanda belirlenmemiş, ne için gönderildiği açıklanmamış bir takım paralar ve sadakalar da özel olarak açmış olduğum ve kendime ait malımdan da bu hesaba aktardığım paralar vardır.

Bunun dağıtılması ise, kendilerinden zekat gelen herhangi bir kimse tarafından bir tahdit ve sınırlama konulmaksızın bu paralar zekat almaya hak kazanan kimselere yani muhtaç olduğunu gizli tutanlara da, açık olarak söyleyenlere de dağıtılmaktadır. Ancak bu dağıtım sırasında kendilerine yardım yapılan kimselerden, kimisine çok ve kimisine de daha az olarak verilmektedir. Kısaca herkese durumuna, konumuna ve ihtiyaçlarına göre yardım yapılmaktadır. Söylediğim gibi çok alanlar da olmakta, az alanlar da bulunmaktadır.

Şimdi benim burada sizden öğrenmek istediğim şey, bu uygulamanın düzeltilmesi gereken bir tarafı var mıdır?

İkinci soru: Bankadaki bu hesaptan zekata hak kazanmış olanlara olsun, onların dışındakilere olsun, ileride bu verilen miktarın aynı hesaba iadesi kaydıyla belli bir süre için olmak üzere borç olarak verilebilir mi?

Üçüncü soru: Bazen bu harcama, zekat almaya hak kazanmış olanlar için olmak üzere doğrudan borç sahiplerine yani alacaklıla-

rına, ya da elektrik, telefon gibi giderlerin faturalarına, ev kiralalarına, okul harçlarına, hastane ücretlerine, ilaç alımlarına karşılık olarak doğrudan bu hesaptan ödeme yapılmaktadır. Yani elden kendilerine teslim yerine bu yerlere onların giderleri veya masrafları olarak yatırılıp harcama yapılmaktadır. Acaba bunun hükmü nedir?

Dördüncü soru: Her yıl olmak üzere defalarca aynı şahsa, bir yıldan daha az bir süre içerisinde tekrar tekrar zekat verilebilir mi? Bu caiz olur mu? Yani zekat almaya ehil durumları devam ettiği sürece aynı yıl içerisinde kendilerine defalarca zekat vermek olabilir mi?

Beşinci soru: Ülke dışına zekatı çıkarmak caiz olur mu? Yani zekat için emanet bırakanlar, herhangi bir şart ileri sürmedikleri takdirde, ülke veya belde içinde harcanmasını veya özel bir şehir halkına verilmesi gibi bir şart getirmedikleri takdirde bunun ülke veya memleket dışına çıkarılması caiz olabilir mi?

Altıncı soru: İslam daveti adına, eğitim ve öğretim amacıyla, İslam'ı tanıtmaya, yayma ve savunma amacıyla çalışan cemiyetlere, heyetlere ve bu çabalarını ülkeler arası veya ülke içerisindeki mahfillerde, kongrelerde, dinler arası ortak toplantı çalışmalarında bulunmak üzere çaba gösterenlere ve bu hizmeti yürütenlere zekattan harcama yapılabilir mi?

Yedinci soru: Ücretli olarak veya herhangi bir ücret karşılığı olmaksızın sırf Allah rızası için görev yapan devlet görevlileri veya bunlar dışında kalan başkaları, zekat malını dağıtmada, konuya ilişkin olarak ilgililerle yazışmalarda bulunmakta, muhtaç olanlar için gerekli yerlerden yazışmalar yoluyla para temin etmek, bunu ihtiyaç sahiplerine dağıtmak ve o insanların ihtiyaçlarını karşılamak için bu ve benzeri çalışmalarda bulunan kimselere —bu kimseler belirttiğimiz gibi devlette görevli kimseler olabileceği gibi hiçbir ücret almadan çalışanlar da olabilmektedir— İşte bunların yürüttükleri bu güzel hizmetleri ve ihsanları sebebiyle, bunlara zekat malından ödül veya ikramiye verilebilir mi?

Sekizinci soru: Bazı güvenilir kimseler, azınlıkta bulundukları yerlerde seçimlere katılabilmeleri için bizden yardım istemektedirler. Çünkü bunlar, kendileri için zorunlu olan parayı bir başka kaynaktan sağlayamamaktadırlar. Bu gibi kimselere zekat fonundan veya hesabından yardım yapılabilir mi?

Dokuzuncu soru: Fakir İslâm ülkeleri ile Müslümanların azınlıkta bulundukları ülkelerdeki mescit, cami, okul vb. gibi çalışmaları için proje ve çalışmalarına ya da İslâmî çabaları için veya bu yüzden yersiz yurtsuz kalıp oradan buraya sürülenlerin kendilerine zekat mallarından harcama yapılabilir mi, verilebilir mi?

Onuncu soru: Böyle bir harcama yani Allah yolunda bu manadaki bir çalışma için, özellikle de Müslümanların azınlıkta bulundukları ülkelerde bulunanlara ve özellikle de yersiz-yurtsuz olanlar için içtihadın sınırı nedir?

Onbirinci soru: Zekat mallarından olmak üzere İslâmî kitap ve risalelerin, Mushafların temin edilerek dışarıya gönderilebilir mi? Aynı şekilde parası zekat faslından karşılanmak üzere Müslümanların azınlıkta bulundukları ülkelerde ve yerlerde bunların basımı için yardım yapılabilir mi?

Onikinci soru: Yine zekat malından karşılanmak üzere Radyo ve televizyon programları yapılması için yardım olunabilir mi? Ki bunlar hazırladıkları programlarını örneğin bir takım kültürel ve sosyal içerikli programları da zaman zaman karıştırmaktadırlar. Buralarda zekattan karşılanmak üzere davetle ilgili programlar ve çalışmalar yapılabilir mi?

İşte bu vesileyle ikramı bol olan Rabbimden size olan yardımını ve muvaffakiyetini devam ettirsin, rızasına muvafık kullarından kılsın. Sizden sorularımı, aşağıda numarasını yazdığım faks ile cevaplamanızı veya posta ile cevaplamanızı dilerim.

En derin saygılarımı, takdirimi ve teşekkürlerimi kabul buyurmanızı dilerim,

Samimi kardeşiniz Abdullah Ömer Nasif

Değerli Kardeşim Dr. Abdullah Ömer Nasif; Allah kendisini koruyup kollasın ve hatalarını doğrultsun! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sorularınıza gelince;

Sizin değerli mektubunuzu aldım. Zekat konusundaki fıkıh açısından değerlendirilip cevaplanmasını ve izahını istediğiniz sorularınızı okudum. Bu mallar nerelerde harcanmalı ve neler yapılmalı gibisinden soruları içeren bu mektubunuzu faydalı ve fakat kısa kısa olmak üzere Allah'ın izniyle cevaplayacağım.

Cevap 1-Yaptığınız iş ve icraat şeriat açısından sağlam ve sağlıklıdır. Burada tashihi veya düzeltmeyi gerektirecek bir durum da yoktur. Yeter ki yaptığınız işi sürekli araştırarak ve bu konuda gerekli çaba ve gayreti göstererek işi sürdürünüz. Yoksa iş heva ve hevese göre veya günaha götüren bir şeye göre yapılmamış olsun.

Cevap 2-Ben, muhtaç durumda bulunanlara zekat malından borç verilmesinde herhangi bir sakınca görmüyorum. Eğer zekat gelirleri buna el verebiliyorsa bundan ihtiyaç sahiplerine borç verilebilir, bu, caizdir. Nitekim bazı fıkıh imamları, yolda kalmış olan bir kimsenin eğer ülkesine gidebileceği bir varlığı elinde kalmamış ise ve fakat ülkesinde de mal varlığı bulunuyorsa, bu yolcuya zekat malından borç olarak verilebileceğini söylemişlerdir, bunu caiz görmüşlerdir. Memleketine döndüğünde veya eline para geçtiğinde ödemek kaydıyla zekattan buna borç verilebilir, diye cevaz vermişlerdir. Yeter ki bu kapıyı fazla aralamamalıdır. İşe en fazla ihtiyaç olanından başlamak üzere önemine göre durum değerlendirilebilir.

Cevap 3- Buna da bir engel yoktur. Çünkü bu gibi yerlere harcama yapan yani okullara, hastanelere ve benzeri yerlere zekat veren kimse, zekata hak kazanmış olanlar adına bu işi vekaleten yürüttüğünden, bunu gayet rahat olarak yerine getirebilir.

Cevap 4- Evet bir kişiye aynı yıl içerisinde defalarca ve tekrar tekrar zekat verilebileceği gibi birkaç sene boyu da bunu devam et-

tirebilir, bu da caizdir. Yeter ki zekat alabilme özelliklerini taşımış olmakta devam eden biri olsun. Örneğin fakirlik ve borçluluk hali gibi. Eğer bu nitelik ortadan kalkarsa artık ona zekat verilmesi haram olur, ancak başka bir sebeple verilebilir.

Cevap 5- Evet, zekat ülke dışına çıkarılabilir. Hatta eğer bulunan ülke veya belde zekata muhtaç değilse, bu takdirde bunu başka bir yere, dışarıya göndermek vacip yani farz olur. Çünkü bütün Müslümanlar, ülkeleri ve bölgeleri farklı da olsa, hatta birbirlerinden oldukça uzakta da bulunsalar, tek bir ümmettirler. Çünkü yüce Allah Hucurat suresinde şöyle buyurmuştur: **“Ancak müminler kardeşirler.”** Allah Resulü (sav) de şöyle buyurmuştur:

“Müslüman Müslüman’ın kardeşidir, ona zulmetmez ve onu zalime teslim etmez, zalimin elinde bırakmaz.”

Örneğin yerleşik insanları yani nüfusları az ve malları çok olan ülkeleri buna örnek verebiliriz. Haliç ülkeleri gibi. Bu gibi zengin ülkeler, hem nüfus yoğunluğu bakımından fazla nüfusa sahip olan ve hem de oldukça fakir ve yoksul durumda bulunan ülke insanlarına karşı duyarsız kalmamalıdır. Örneğin Bangladeş, Pakistan gibi, Hindistan gibi bu ülkeleri ve Müslümanları düşünmek zorundalar. Bir çok Afrika ve Asya bölgelerinde yaşamakta olan Müslüman ve yoksul kardeşlerine yönelik çalışma ve hizmetlerini mutlaka sürdürmeliler, buralara zekat ve benzeri türden yardımlarını sürdürmeliler.

Bu gün Haliç’te en yaygın ve yıkıcı türden olan fikirlerin başında, şöyle bir düşüncenin yaygınlık kazanmış olduğudur. Buradakiler toplanan bütün zekat gelirlerinin, toplandığı ülke veya belde sınırları içinde sarf edilmesini istiyorlar. Doğrusu bu, İslâm’ın şiddetle karşı olduğu ve asla kabul etmeyip reddettiği bölgecilik, milliyetçilik akımlarının yol açtığı kötü bir gelişmenin sonucudur.

Oysa bu sayede ancak ülke dışındaki ihtiyaç sahiplerine zekatın harcanması ve gönderilmesi suretiyle Müslümanların ihtiyaçları karşılanabilir, korkunç ve yıkıcı akımların, bilhassa yersiz-yurtsuz

Müslümanların yardımına koşulur ve onların Hristiyanlaşmalarının önüne geçilebilir. Bu bakımdan bunun teşvik edilmesi gerekir. Bir çok gedikler kapatılır, fakir ve yoksul Müslümanların fitneye maruz bırakılmalarına meydan verilmemiş olunur. Dinlerini yaşamalarına fırsat tanınır ve bu konuda tehlike ile karşı karşıya bırakılmamış olunur.

Cevap 6- Eğer faaliyet yürüten söz konusu İslâmî cemiyetler, kurum ve kuruluşlar, teşkilatlar ve heyetler gerçekten güven duyulan durumda iseler, buralardaki üst yöneticiler de bilgili ve kültürlü insanlardan oluşuyorsa, doğruluklarına ve samimi oluşlarına gönülden inanılıyorsa ve bunlar gerçekten söylendiği gibi davet, eğitim, tanıtım ve savunma konularında Müslümanların meseleleriyle ciddi ilgileniyorlar ve bizzat bunun organizesini yapıyorlarsa, söylediğimiz gibi kendilerine her bakımdan güven duyuluyorsa, bunlara da bu zekat fonundan yardım yapılabilir. Çünkü bu da çağımız açısından bir tür İslâmî cihaddır. Kaldı ki cihad silahları, savaş aletleri günümüzde çeşitlilik ve farklılık kazanmıştır ve bunlar gün geçtikçe de çeşitlilik kazanmaktadır.

Bize göre ve kanaatimce günümüz müslümanlarına karşı uygulanan en tehlikeli akımı ya da savaşı düşünce yani fikirsel ve kültürel bakımından olan örgütsel savaşıdır. Bu itibarla onlar bizimle hangi yollarla ve ne şekilde savaşıyorlarsa, bizim de aynen o yollardan onlarla savaşmamız gerekir. Ancak bütün bunların ilerisinde ve önünde bir tek hedef olmalıdır. Bu hedef de: “Allah’ın kelimesini , İslam şeriatını yüceltmek ve hakim kılmak olacaktır, olmalıdır.” Allah’ın en yüce kelimesi de elbette ki İslam’dan başkası değildir. Çünkü yüce Allah Resulüne şöyle buyurmuştur:

“Sen asla kafirlere itaat etme! Kur’an’a dayalı olarak onlara karşı büyük bir cihad ile kafirlere karşı cihad et/savaşı sürdür!” (25, Fıurkan, 52)

Bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: **“Ellerinizle-güç kullana-rak-, dillerinizle -fikirsel düzeydeki çalışma ve yazışmalarınız- ve**

mallarınızla- İslâm'ın hakimiyeti için mal varlığınızı ortaya koymakla- müşrik ve kafirlere karşı savaşın, cihad edin!"

İşte bu ayet ve hadis çerçevesinde konuyu ele aldığımız takdirde, bu hüküm altında bir çok konular değerlendirilebilir ve hepsi de bunun içerisine girer. Örneğin buna göre Müslümanların İslâm'ı öğrenmeleri ve öğretmeleri için, İslam davetini bütün dünyaya yayması ve ulaştırması için, kısaca tebliğ için bir İnternet şebekesi oluşturmaları, faaliyete geçirmeleri hükmü ve konusu da yer alır.

Cevap 7- Evet, sözkonusu çalışanlara toplanan zekattan masrafları ya da harcamaları ödenebilir ve bunlara bu maldan mükafat veya ödül verilebilir. Ancak bunun da onların çalışmalarıyla orantılı olarak ücretlendirilmeleri gerekir. Yani bu kimselerin de bu görevi yürüten amiller, zekat görevlileri olarak değerlendirilmesi ve bu bağlamda ücret verilmesi icab eder. Dolayısıyla iyilikle yani maruf ile olmak kaydıyla bunlara hizmetlerinin karşılığı verilip değerlendirilmelidir.

Cevap 8- Bunlara zekat mallarından verilmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Yeter ki bu kimseler, gerçekten güvenilir ve itimad olunur kültürlü Müslümanlar olsunlar ve yeter ki bulundukları yerlerde ve ülkelerinde seçilmeleri durumunda Müslüman kardeşlerine faydalı olabilsinler. Görev aldıkları parlamentoda İslâm kelimesini ve davasını savunup yüceltebilsinler.

İşte bütün bunlar Allah yolunda harcama hükmü içine dahildirler. Dolayısıyla kamu yararına olan ve kendisi sayesinde İslâm Bayrağının yücelmesi imkanı olan her hizmet için-Maslahat-ı amme olarak harcama yapılabilir. Bunun herhangi bir sakıncası da yoktur.

Cevap 9- Evet, adı geçen müessese ya da kurum ve kuruluşlara iki sebepten dolayı zekat verilebilir:

Birincisi: Mutlaka bu müesseselerin, "Allah Yolunda" hükmünün genel kapsamı içerisinde yer alması gerekir. Çünkü bu müesseseler İslâm'ın kaleleri, hisarları olarak kabul edilirler. Zira

Hristiyanlaştırma faaliyetlerine ve benzeri başkaca olan gayri İslami-İslami olmayan zararlı faaliyetlere karşı çalışma yapan, gayret gösteren vb. görevler yapan yerlerdir. Çünkü bunlar Müslüman inançlarını, akidelerini ve dinlerini koruyup kollayan, bunun imkanlarını sağlayan yerlerdir.

İkincisi: *Çünkü bu okullar, mescit ya da camiler ve benzeri yerler, adı geçen fakirler, yoksulların ihtiyaçlarının giderildiği yerlerdir. Farz olan şey ise, zekatın değişik fakir ve yoksulların ihtiyaçlarını karşılaması, gediklerini kapatır olmasıdır.*

Bilindiği gibi bu insanların doymaları için yiyecek ve içeceğe ihtiyaçları olduğu gibi, giyinip kapanmaları için de giysilere ihtiyaçları vardır. Aynı şekilde öğrenim görmeleri için de okullara, namazlarını kılabilmeleri için ise mescit ve camilere muhtaçtırlar.

Şayet Müslümanların yanlarında bu ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şeyleri, müessese ve kurumları, mabetleri bulunamıyor ve bunu giderecek imkanları da yoksa, dolayısıyla zekat mallarından buralara gereken harcamalar yapılabilir. Bunda herhangi bir sakınca yoktur.

Cevap 10- Böylece biz onuncu sorunun da cevabını öğrenmiş olabileceğiz. Bu da azınlıkların, evsiz ve yurtsuz kimselerin ihtiyaç duydukları şeyler, eğer söz konusu müesseseler tarafından karşılanıyor ve onların Müslümanlık hüviyetlerini tutmalarına, kaybetmelerine imkan sağlıyorsa, İslâm nüfusunun oralarda asimile olup yok olmalarına imkan vermiyor, eriyip kaybolmalarına fırsat tanımıyorsa, başka akımların içerisinde tamamen kaybolup gitmelerine mani oluyor ve bu manada bir hizmet yürütüyorsa veya yürütüyorsa, o da veya onlar da "Allah Yolunda" hükmünün kapsamı içerisinde ifadelerini bulurlar ve aynı kapsamda yerlerini alırlar.

Cevap 11- İşte bu kabilden olmak üzere Mushaflar yani Kur'an-ı Kerimlerin sağlanması, yararlı İslami eserlerin temini, bu görevleri oralarda yürütecek olan davetçilerin, tebliğcilerin, İslam

alimlerinin, öğretmenlerin gönderilmesi, bunların önemli ihtiyaçlarının giderilmesi, buralara gereken harcamaların yapılması ve bir çok İslâm merkezlerinin kurulabilmesi için zekat malından yani kısaca zekattan gereken harcama yapılabilir, bunun bir sakıncası yoktur, bu da caizdir. Yeter ki istenilen şartları taşımış olsun.

Cevap 12- Bu konu veya hüküm içerisinde Radyo ve Televizyon programları gibi programlar yer alabilir, bu hüküm içine girebilir. Ki bu programlarla İslâm davası uzak yerlere ulaştırılabilir. Bu tür davete yönelik programlar yapılabilir. Bunların harcamaları da zekat faslından ödenebilir. Ayrıca bu programların aynı zamanda kültürel ve sosyal içerikli olmasında da bir sakınca yoktur. Yeter ki hedef İslâmî olsun ve İslâmî ölçüler içerisinde yürütülmüş olabilsin. Kısaca İslâm'a aykırı olmadığı müddetçe bunlar caizdir. Ve bunların hepsi de Allah Yolunda hükmü içerisinde ve kapsamında yerlerini alırlar.

Allah size başarılar ihsan eylesin, sizi doğru yolda ve hizmette daim kılsın ve sizi bu hizmetten yararlandırınsın!

TİCARET MALLARINA AİT ZEKATLAR

Aşağıdaki konularla ilgili zekat hususunda bir soru:

Ben bir Eczanenin ticari hakkını-patentini (boş olarak hava parasıyla) seksen bin dolar değerinde olan bu yeri satın aldım. Biz bunu ilaçlarla birlikte otuzbin dolar bir artış beklentisi içindeyiz. Burada kızımız çalışacak. Biz kâr bölüşümünü veya paylaşımını da Mudarebe ortaklığı esasına dayandırdık. Kızımız bundan üçte iki pay alacak, ben de bunun üçte birini alacağım.

Biz yıllık kârın, bütün masraflar ve harcamalar çıktıktan sonra yirmibin dolar olarak gerçekleştirmeyi bekliyoruz.

Biz bunun ticari hakkını, ittifakla alıcısına bıraktık ki, ileri ki

yıllarda bu ticari hakkını o günün alım-satım (hava parası) değeri üzerinden satması mümkün olsun diye yaptık.

Biz şimdi siz değerli ve sevgili hocamızdan aşağıdaki sorularımıza fetva vererek cevaplamanızı istiyoruz:

a- Ticari hakkı satın alan kimsenin satın almış olduğu değer üzerinden elde ettiği kârdan ne kadarını çıkarması-vermesi gerekir. Ve ileride kazanacağı kârdan vermesi gereken şey-miktar nedir-ne olmalıdır?

b- Eczanenin sahibi olan kızın/kızımın zekatı ne kadardır. Yani burada bilinen gerçek şudur. Bunda kendisi büyük bir kâr payı sahibi olacaktır veya kazancı çok olacaktır. Bu, bilinen bir gerçektir ve bu da söz konusu satacağı ilaçlardan elde olunacaktır. Çünkü kendisi ilaçları vadeli olarak, ileride parası ödenmek kaydıyla satın alıyor. Örneğin kırkbin... değerinde ilaç satın alıyor. Bunun yarı parasını hemen peşin olarak ödüyor ve kalan yarısını da üzerinde anlaşılan ileri-ki bir tarihte ödenmek şartıyla sağlamış bulunuyor. Yani elindeki tüm ilaçların satılmasından sonra ödenmesi koşuluyla satın alıyor.

Derin şükranlarımızın ve takdirlerimizin hocamız tarafından kabulü temennisiyle, Allah'ın onu korumasını dileriz.

Allah'ın selâmı rahmeti üzerinize olsun Allah için sizi seven kardeşiniz.

Dr. Muhammed İbn el-Hadi Abu'l-Acfan.

Mekke, 10.11.1420

Cevap: Allah'a hamdolsun, Allah Resulüne salat ve Selam olsun.

Asıl konuya gelince;

Aslında, eczane sadece kâr amaçlı ilaç satan bir kurumdur, bir müessesedir. Yarı ticari bir müessesedir. Bu bakımdan ticaret mallarında geçerli olan bütün hükümler bunlarda da

caridir. Özellikle de bir ticaret eşyası ki burada sorumlu tacir aynı zamanda bunun idarecisidir, herhangi bir stokçu yani ihtikar yapan biri değildir ve böyle bir fırsatı kollayan biri de değildir. Tıpkı akar yani taşınmaz mal, arazi ve benzeri ticaret yapan tacirler-esnaf gibidirler.

Kuşkusuz eczacılık ticareti daha çok bakliyat ve benzeri ticaret mallarına benzemektedir. Yani eğer müşteri hazır olarak bulunduğu sürece hemen satın alınıp bir an önce elden çıkarılması gereken ticaret malları gibidirler.

Ticaret mallarına ait zekat hükümlerinin bir kısmından şöylece açıklama yapabiliriz: Zekat hem ana paradan ve de kardan birlikte verilmesi farz olan bir ibadet çeşididir. Yani asıl ana paranın veya sermayenin üzerinden bir yıl geçtikten yani havelani havl'den sonra, verilmesi farz olur. Örneğin eğer nisap miktarı mal varlığı diyelim ki 10 Ramazanda eline geçti. Bunun zekatını verebilmesi için gelecek yılın 10 ramazanından itibaren farz olmuş olur, dolayısıyla böylece üzerinden bir yıl geçmiş olan mal varlığının hem ana parası ve hem de kârı dahil edilerek toptan beraberce zekata tabidir ve farzdır. Şimdi nisaba tabi zekatını ve beraberce kârını hesaplamak suretiyle aşağıda yazacağımız şekilde ödemesi yani malının zekatını elden çıkarıp hak sahiplerine verilmesi gerekir.

1- Yanında kullanır halde bulunan nakitlerini, hazine (kasada), bankada veya herhangi bir yerde var olan nakitlerinin tümünü hesaplar.

2- Aynı şekilde yanında satış için var olan ve hazırda bulunan ticaret mallarını da o günkü yani zekatın kendisine farz olduğu günkü toptan fiyatı üzerinden hesaplayıp değerlendirir.

3- Aynı zamanda alacaklıları nezdinde olan ve kesin olarak dönüşü bilinen canlı borçlarını yani alacaklarını da hesaplar. Ancak ölü halde veya kendisinden umudu kesilmiş bulunan borç-alacaklarını hesaplamaz.

4- Bu arada kendisinin de kesin olarak ödemek zorunda oldu-

ğu borçlarını-vereceklerini de yukarıda saydıklarımızdan ayırır, zekat varlığına dahil etmez, bunları ondan düşürür. Aynı şekilde milyonlara varmış olsa da sabit olan temel eşyayı yani müessesenin teşhir için vb. eşyasının da durumları böyledir.

Örneğin binanın bulunduğu yerin tefrişi, mobilyası, kompitur, bilgisayar ve benzeri cihazlar, buzdolapları, ticareti yürütmek amacıyla alınmış olan arabalar, aletler ve benzeri şeyler ve satmak için olmayan şeyler, manevi değerler, örneğin müessesenin bulunduğu semt, ticaret ünvanı gibi manevi değerler gibi mal varlıklarının nakit olarak değerleri neye ulaşırsa ulaşsın ve ne kadar çok olursa olsun, bunların hiçbirisi zekata tabi değildirler. Çünkü bunlar o kurumun sabit ve ticaret için olmayan ihtiyaç maddeleridirler. Kısaca bunlar ticaret malları olmadığı gibi aynı zamanda ticaret amacıyla hazırda bekletilen ve kendisiyle alım satım yapılacak olan ana sermaye de değildirler. Kısaca bunlar müessesenin demirbaş eşyasıdır. Demirbaş durumunda bulunan eşya ise zekata tabi değildir.

Sorulan soruda açıklanması gereken husus burada şudur: Eczanede bulunan şeylerden zekatı verilmesi gerekenler:

1- Örneğin orada ilaç alımları için elde bulunup dolaşan nakit,

2- Bundan sonra da satmaya elverişli halde bulunan ve elde var olan ilaçların değeri. Yani bu şu demektir. O ilaçlar, parasal değerleri üzerinden, kendisine zekat farz olduğu vakitten itibaren toptan fiyatı nedir, bunun hesabını yapacaktır. Eğer ilacın kullanım süresi sona ermişse, zaten o ilacın da parasal değeri sıfırdır, demektir ve bundan zekat gerekmez.

3- Bunlara bir de, satın aldığı halde henüz başkaları üzerinde olan ve gelme beklentisi de var olan ilaçların da değerlerini ekler ve bunlardan da kendisinin satın aldığı ve fakat henüz borcu kapanmamış olan ilaçların değerini de ayırır. Yani alacağı olup da gelmesi umudu olan ilaçların değerlerini hesaplar ve ekler. Henüz kendisinin ödemek zorunda bulunduğu satın aldığı ilaçlara ait ilaç değerlerini bundan ayrı tutar.

Ancak bu hesaplamaya eczanenin demirbaş eşyası durumunda bulunan mobilya, raflar, cihazlar ve benzeri şeyler zekata tabi değildirler. Bunun içerisinde ticaret hakkı denilen ve seksenbin dolar verilerek satın alınan o hak yani hava parası veya ünvan değeri, patent de dahildir.

İşte buna göre eğer kazanılmış bir kâr bulunuyorsa bu kârda ana paraya yani sermayeye dahil edilmek suretiyle hepsi birden zekata tabi olurlar.

Burada asıl durum şudur; eczanenin tek ticari bir müessese olarak kabul edilmesi bakımından bununla ilgili farzın ne olduğu bilinmeli ve zekat miktarı ne ise her iki ortağın veya ortakların tümünden çıkarılmalıdır-alınmalıdır. Yahut da her ortak şirkete olan ortaklığı oranında kendisine ne miktarda zekat düştüğünü bilmeli ve onu çıkarmalıdır, vermelidir.

Varsayalım ki, zekata tabi olması gereken maldan yıl sonunda yapılan sayım sonucunda şöyle bir sonuç çıkarılmış oldu:

- 1- 20.000 dolar dolaşan nakit para elde bulunmaktadır,
- 2- 30.000 dolar değerinde ticari mal varlığı vardır.
- 3-25.000 dolar da alacakları vardır ve
- 4- 15.000 dolar değerinde de eczanenin borçları bulunmaktadır.

Şimdi bunları topladığımızda, mal varlığının toplamı; "75.000" dolardır. Bunun 15000 doları borçlardır. Bunu çıkardığımızda geriye, "60000" dolar kalmaktadır. İşte zekatı verilmesi gereken mal varlığı budur. Bunun da %2.5 üzerinde verilmesi gerektiğine göre, $60000 \times 2.5 = 1500$ dolar çıkar. Dolayısıyla her iki ortağın vermesi gereken zekat miktarı, 1500 dolardır.

Böylece anlıyoruz ki ticaret malı ile zekatın alakası veya bağı, kâr ve zararla ilişkili hesaplamalara göre değildir. Yani kâr veya zarar etmiş olabilirsin ama, sonuçta anlatıldığı gibi eğer zekata tabi

mal varlığı varsa bunun zekatını vereceksin, bunda kâr ve zarar hesabı söz konusu değildir. Çünkü zekat, yıl sonunda elde mevcut olan malın pazardaki değerine göre hesap edilir. Ki bu, eğer var ise, zımnî içinde kazancı yani kâr elde olunmasını da kapsamaktadır. Yoksa gerçek manada bir karın veya kazancın varlığı şart değildir. Aksine ana paraya veya bundan artı kalan paraya zekatın farz olması için, bunda zarar etmiş olmanın bir etkisi yoktur.

Eczane ve onda var olan şeylerle ilgili zekatın hesaplanıp çıkarılmasından sonra, kâr olarak hangi şeyde anlaşıp ittifak etmişlerse, aralarında onu o şekilde paylaşırlar.

Yine de en iyisini Allah bilir.

ZEKATTAN İDARİ İŞLERDE HARCAMA YAPILABİLİR Mİ

Değerli ve Faziletli Kardeşim Abdullah Muhammed ed- Debbağ;

Katar Hayır Cemiyeti...

Allah'ın selâmı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Şimdi asıl konuya gelince;

Ben başta Katar Hayır cemiyetini, Müslümanlara hizmet için olan güzel çalışmalarından, gediklerini kapamalarından, ihtiyaçlarını giderme gayretlerinden, sıkıntılarını önlemelerinden ve yardıma muhtaç olanların imdadına koşmalarından ötürü selamlıyorum. Aynı zamanda yetimlerine bakmalarından, cahil kalanlarını okutmaktan, bilimsel, dini, ahlâki ve sanat seviyelerini iyi bir duruma getirme bakımından olan çalışmaları sebebiyle de selamlıyorum.

Şimdi cemiyetle alakalı sorularınız için –Allah bu cemiyette hizmet verenleri, mükafatlandırsın- diyorum ki;

1- Yüce Allah farz kılınan zekatların mükellef olan erbabın-

dan toplanmasını bildirmiş ve bunun şeriat açısından da yerine getirilmesini, verilmesini, şeriat bakımından verilmesi yani dağıtılması gereken yerleri de bildirmiştir.

Bu nafakalar az veya çok olarak ihtiyaçları karşılamak maksadıyla aranır veya istenir. Ancak bu, güzel bir şekilde işin kolaylaştırılması açısından zaruridir. Aynı zamanda bu amaçlanan doğrultuda devamlılığın da olmasını gerektirmektedir.

Her şeyden münezze olan yüce Allah zekatla ilgili harcanma yerlerini açık bir nass ile harcamanın yapılmasını sarahaten beyan etmiştir ve bunu zekat harcanması için gerekenlerin ilki ve en önemlisi kılmıştır. Yani fakir ve miskinlere önceliği en başta vermiştir ki, Müslümanlar tarafından bunun önemi ve zarureti bilinsin ve dikkatli olsunlar istemiştir. Böylece bu önemli ve büyük farz görevini yüce Allah'ın emri doğrultusunda yerine getirsınler istemiştir. İşte bu bakımdan biz bu ayette zekat verilmesi gereken yerlerin tahdit olduğunu yani sınırlandırıldığını bir okuyalım:

“Sadakalar/Zekatlar Allah tarafından emredilen kesin bir farz ve bir hüküm olarak; hiçbir varlıkları bulunmayan fakirlere, kıt- kanaat geçimlerini sürdürebilen yoksullara/miskinlere, zekat toplamakla görevli kılınan yetkililere, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimselere, özgürlüklerini elde etmeye çalışan esir ve kölelere, borç yükü altında kalıp da ödeyemeyecek durumda olanlara, Allah yolunda cihad edenlere ve kendi ülkesinde zengin bile olsa yolda kalmış kimselere aittir. Çünkü Allah yarattığı kullarının durumlarını en iyi bilen ve hikmeti gereği işlerini düzenleyendir.” (9, Tevbe, 60)

2- Cemiyetin değişik yollardan elde ettiği gelirlerinden belli bir orandaki nispi bir kısmını, örneğin %5 ila %10 arasında olan bir kısmını, ortaya çıkacak ihtiyaçları gereği harcamaları için kesebilir, ayırabilir. Yani cemiyetin veya derneğin, toplumdaki dar gelirlielerin ve ihtiyaç sahiplerinin gerekli ve zorunlu harcamaları için bu görevi yüklendiklerine göre, cemiyet veya dernek bu haliyle, “ze-

kat toplamakla görevli kılınan yetkililere, ” hükmü içerisinde yer alır. Bu haliyle cemiyet veya dernek, vakıf görevlileri adeta malları toplama ve tahsil etme noktasında devletin görevleri yerine geçen bir görevi üstlenmiş bulunmaktadır. Bu görevleri gereği de elde ettikleri gelirleri de hak sahiplerine dağıtmaktadırlar.

3- Bu noktada aranan her şey; cemiyete ait mallardan yapılacak olan infak ve harcamalarda genel olarak ve zekata ait mallardan da özel olarak mutlak manada bir tetkik ve inceleme yapılarak gereken infak ve harcamalarda bulunulmalıdır. Yani yapılacak olan infak veya harcamanın mutlaka gerekli olan yere ve gereken hizmet ve amaç için olmalıdır. Yoksa nereye olursa olsun veya nasıl olursa olsun ulu orta bir infak ve harcama yapılmamalı, ya da israfa yol açabilecek şekilde müsamahakar davranılmamalı, gereken titizlik gösterilmelidir.

Çünkü burada asıl amaç, söz konusu harcamaların ve infakın yerlerine göre ve hak sahibi olanlarına yapılmalıdır. Yoksa gelen yardım ve zekat gelirlerinin oradaki idarecilere, bir takım görevlilere dağıtılması için verilmemektedir. Bu açıdan gereken titizlik mutlak manada gösterilmelidir. Fakat burada şariat esasına göre asıl kural şudur; **“Bir farzın veya görevin yerine getirilebilmesi için başka bir şekilde yerine getirilemiyor ve ancak söz konusu vasıtalarla yerine getirilebiliyorsa, tamamlanabiliyorsa, bu takdirde onlar da yani tamamlayıcı unsur durumunda olan şeyler de dolaylı olarak vacip yani farz durumunda olurlar.”**

Sizin belirttiğiniz gibi hizmetlerin yürütülebilmesi için idarecisz ve denetimsiz mümkün değilse, bu durumda dernek için gerekli idareci ve denetimciler için de yapılacak olan harcamalar, bu yardımlardan ve zekattan karşılanabilir. Yani dikkatli ve modern manada bir idareci ve hassas bir şekilde denetimi üstlenen bir denetçi bulundurulmalıdır ki bu durum bizi gönül rahatlığı içerisinde verilen malların yerine ulaştırılabildiğine, görevlerin de yerli yerince yapıldığına dair huzura kavuştursun, biz de bir hoşnutsuzluk bırakmasın. Yani arzulanan ve memnun kalınacak şekilde verilecek

bir hizmeti yürüten idareci ve denetimciler olmalı ki biz de gönül huzuru ile rahata kavuşalım.

Ancak görevliler için ayrılacak olan oran makul ve makbul ölçüler içerisinde olmalıdır. Kısaca akla yatkın olmalı ve kabul edilebilir bir şekilde ücretler takdir olunmalıdır. Bu da yaklaşık olarak, elde edilen yardım ve zekat gelirlerinden, %5 ila %10 arasında ayrılacak bir miktar olmalıdır.

4- Burada şunu da belirtmek gerekir. Teberruda veya yardımda bulunacak olanların, zekat verecek olanların bu durumu da bilmeleri gerekir ki, onlar da teberrularının nasıl ve ne şekilde değerlendirildiğini bilebilsinler.

Hatta çoğu kez de teberru veya yardımda bulunan kimseler, böyle bir miktarın hizmet ve görevliler için ayrıldığını bilmeleri halinde, yaptıkları yardım ya da teberru veya zekatlarından ayrı olarak idari harcamalar için de ayrıca gereken bir yardımda bulunmak isteyebiliyorlar. Böyle yapanların amacı da yaptıkları teberruun veya verdikleri zekatın istenilen yere, ondan harcamalar için hiçbir şey alınmaksızın tam olarak istenilen yere ulaşsın istemektedirler. Bu açıdan onlar için bu yönünü bilsinler ki, isteyen istediği şekilde yardımını yapabilsin.

İşte işin bu yönü özellikle istenen ve aranan bir husustur, bu, göz ardı olunmamalıdır. Yani belli bir yerin hizmeti için sunulan, örneğin cami-mescit, okul yapımı gibi, kuyu eşilmesi, su getirilmesi-artezyen gibi, ya da bir Mushaf'ın-Kur'an'ın veya bir kitabın alınması ve istenilen yerlere konulması ve benzeri şeyler gibi özel teklif sahibi bunları bilmelidir.

Vacip yani gerekli ve farz olan husus, yapılacak olan harcamaların verilen ağır sorumluluktan sonra olmalı veya esas itibariyle istenilen işin de o ağır sorumluluğun içinde yer aldığının gerekli yani vacip olduğudur.

Allah sizi muvaffak kılsın, hatalarınızı doğrultsun ve sizin ellerinizle hayırları yerlerine ulaştırma imkanını versin.

ZEKAT MALLARINI KAR AMAÇLI ÇALIŞTIRMAK CAİZ Mİ

Soru: Biz bir İslâmî hayır cemiyetiyiz, demeğiyiz. Cemiyet-demeğimiz sosyal toplumun çeşitli alanlardaki hizmetinde çalışan bir dernek-cemiyettir. Örneğin fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine, toplanan zekat ile diğer yollardan gelen sadakalardan ve vasiyetlerle gelen yardımlar yoluyla bu hizmeti görmekteyiz.

Öyle ki bizim yanımda-kasalarımızda zekat ve sadaka mallarından milyonlara varan miktarlarda paralar birikmektedir. Bu bakımdan biz şöyle bir düşünceye sahip olduk. Elimizdeki bu yardım birikimlerini gerekli olan ekonomik iş ve hizmet alanlarında çalıştırıp kâr elde edelim. Örneğin iskan-yerleşim için evler alıp satalım veya üretim yapabilecek, gelir sağlayacak fabrikalar veya atölyeler kuralım, bu ve benzeri iş alanlarında çalıştırarak daha fazla kâr sağlayalım. Böyle düşündük.

Acaba bizim böyle yapmamız, yani zekat mallarını böyle bir yoldan gelir getiren duruma getirmemiz caiz olur mu? Doğal olarak böyle bir üretme-parayı çalıştırma ile gelecek olan imkanlar da fakir ve yoksul kimselere, miskinlere, borç yükü altında belı bükülmüş olanlara ve diğer zekat alma haklarına sahip olanlara harcancaktır. Özellikle biz, toplamış olduğumuz zekat mallarını anında hak sahiplerine harcayamıyoruz. Aksine bu paralar kimi zaman, hak sahiplerini bulup kendilerine ulaştırıncaya dek bizim kasamızda belli bir süre kalabiliyor. Bu paralar bazen bizim kasamızda aylarca bekletilebiliyor.

Bize bu konuya ilişkin olarak fetva verin, yüce Allah sizin sevabınızı artırsın ve sayenizde İslâm ümmetine yararlar sağlasın!

Cevap: Allah, Müslümanlardan, zekat nisabına sahip olanların hepsine zekat vermelerini farz kılmıştır. Aynı zamanda Allah zekatı İslâm'ın şiarlarından, esaslarından da dininin en büyük bir şiarı veya esası kılmıştır. İslam'ın önemli büyük rükünlerinden, te-

mellerinden de bir temel, bir rükün kılmıştır. Allah bunu, ehline verilmesi gereken ve bilinen bir hak kılmıştır, farz kılmıştır. Ki bu hak sahiplerini de yüce Allah kitabında sınıflarını belirleyerek açıklamış ve şöyle buyurmuştur:

“Sadakalar/Zekatlar Allah tarafından emredilen kesin bir farz ve bir hüküm olarak; hiçbir varlıkları bulunmayan fakirlere, kıt- kanaat geçimlerini sürdürebilen yoksullara/miskinlere, zekat toplamakla görevli kılınan yetkililere, kalpleri İslâm’a ısındırılmak istenen kimselere, özgürlüklerini elde etmeye çalışan esir ve kölelere, borç yükü altında kalıp da ödeyemeyecek durumda olanlara, Allah yolunda cihad edenlere ve kendi ülkesinde zengin bile olsa yolda kalmış kimselere aittir. Çünkü Allah yarattığı kullarının durumlarını en iyi bilen ve hikmeti gereği işlerini düzenleyendir.” (9, Tevbe, 60)

Zekatın farz kılınmış olması, gerekli olan ihtiyaçları hemen karşılamak ve derhal gerçekleşmesi istenen hedeflerin gerçekleşmesi maksadıyladır. İşte bu açıdandır ki, Şeriat zekatın derhal yerine harcanmasını, ulaştırılmasını ön görmüş ve farz kılmıştır. Herhangi bir mazeret olmaksızın bu zekat malını geciktirmek veya ertelemek asla caiz değildir. Çünkü mazeretsiz bunu geciktirmek demek fakirlerin, miskin veya yoksulların, bu zekat işiyle görevli amillerin-memur ya da görevlilerin almaları gereken ücret ihtiyaçlarının karşılanmasını engellemek demektir. Aynı şekilde kalpleri İslâm’a ısındırılmak istenenlerin, kölelikten kurtarılmayı bekleyenlerin, borç yükü altında belleri bükülmüş olanların ve İslâm kelimesinin-dininin hakimiyetini sağlama ve yüceltme hizmetlerinin geciktirilmesi ve aksatılması demektir. Keza yolda kalmış olanlara ve mültecilere-sığınmacılara ulaştırılması gereken yardımın geciktirilmesi ve yerine getirilmemesi demektir. Kuşkusuz tüm bu sayılanlar hemen yerine getirilmesi gereken ihtiyaçlardır, bunların bekletilmeye tahammülleri yoktur. Biz ne kadar hızlı bir şekilde bu zekatın hak sahiplerinin eline geçmesi için gayret gösterirsek, elbette bu, çok daha faziletlidir, daha yerinde olan bir hizmettir.

İşte bunun içindir ki, alimler şu noktada icma ve ittifak etmişler ve şöyle demişlerdir: **“Zekatın ödenmesi, yerine getirilip verilmesi fevridir, yani günü geldiğinde bekletmeksizin derhal ödemektir. Sebepsiz bir şekilde ve mazeretsiz olarak bunu bile bile yani kasten geciktirmek caiz olmaz.”**

Zekatın verilmesinde ve hem de acele olarak verilmesindeki asıl amaç ise; bunun hemen fakirlere ve hak sahiplerine ulaştırılmasıdır. Ki onlar da bu sayede ihtiyaçlarını karşılayabilsinler ve bu sayede amaçlarını da gerçekleştirmiş olsunlar.

İşte bunun içindir ki, Hz. Peygamber (sav) ve Raşit halifeleri zekat ile görevli amillerini-memurlarını ve hizmetlilerini zekat toplamaları için çevre İslâm beldelerine gönderirlerdi. Ki onlar orada varlık sahibi kimselerden mallarına ait zekatlarını toplasınlar ve topladıkları o zekatları da hak sahiplerine dağıtmış olsunlar içindir. Geciktirmesinler ve işi ağırdan almasınlar içindir.

Nitekim bu amaçla Hz. Peygamber (sav) Muaz İbn Cebel’i Yemen’e göndermiş ve kendisine şöyle söylemişti:

“Onlara bildir! Allah onların zenginlerinden alınıp fakir ve yoksullarına verilmek üzere zekatı kendilerine farz kılmıştır.”

Hz. Muaz da onların zengin ve varlık sahibi olanlarından zekatı alıp onların içindeki fakirlerine veriyordu-dağıtıyordu.

“Beytul Mala” gelince bu, sadece görev ve işlev olarak zenginlerle fakirler arasında bir vasıta, bir köprüdür. Bu, zekat alabilmeye hak kazanmış olanlara vekaleten bu görevi üstlenmiş olan bir kurumdur. Yoksa bu, o zekat mallarını temlik edinen yani kendisine mülk kılan bir kurum değildir. Bunun içindir ki: “Beytül mal zekata tabi değildir. Çünkü zekat, mülkün veya varlık sahibi olmanın bir parçasıdır, bir yönüdür. Beytul mal ise, malik yani sahip değildir. Çünkü elinde veya kasasında var olan mal, ona hak kazanmış olanlara aittir” denmiştir.

Raşit Halifelerden bize gelen bilgilere göre onlar Beytulmalda hiçbir şey bırakmazlar, hemen hak sahiplerine aktarırlardı.

Biz burada şu gerçeği de görmeliyiz ve görüşümüz de budur. Üretim için zekat malının ortaya konmuş olması demek, bu malın hak sahiplerine istenilen zaman içerisinde ulaştırılmaması demektir. Onları hemen bundan yararlanabilme menfaatinden yoksun bırakmaktır. Böylece zekat malını bir vakıf durumuna dönüştürmek olur ki, bu da zekatın aslını hapsedmek, yani elde tutmak ve harcamamak olup sadece bunun gelirlerinden yararlandırmak demektir. İşte bu husus kesin olarak caiz değildir. Çünkü zekat vakıf demek değildir.

Örneğin diyelim ki biz, “1000” dinar veya dolar vb. gibi zekat olarak bir yardımı elde ettik. Burada bize farz olan görev, bunun tamamını yani bin dinarı derhal hak sahiplerine ve yerine nasıl almışsak aynen yerine ulaştırmamızdır. Bundan eksilterek iletmek değildir.

Şayet bunu üretimde kullanır ve böyle bir yola gidersek bu konuda iki şeye muhalefet etmiş ve aykırı davranmış oluruz:

Birincisi: Fakirin ihtiyacı olan şeyi derhal ve anında vermiyor, ancak o bin dinarı üretimde kullandıktan sonra veriyoruz. Yani kısaca söylemek gerekirse genelde bir yıl geciktirme ile ihtiyaç sahiplerine bu parayı ulaştırıyor oluruz.

İkincisi: Bir yıl sonra bunu fakire veya ihtiyaç sahibine ulaştırırken de, bunu tam aldığımız gibi bin dinar olarak değil de, aksine ona yüz dinar olarak veya bundan daha az bir miktar olarak vermiş oluruz. Çünkü günümüz üretim kurumlarında uygulama böyledir. Yani altmış veya elli olarak vermektir.

Böyle yaptığımız takdirde, fakirlere, miskinlere ve hak sahiplerine iki kez zulmetmiş ve haksızlık etmiş oluruz. Bunlardan biri sarfı yani harcanması gereken yere harcamayıp bunu ertelemek suretiyle geciktirmektir. İkincisi de harcanması gereken yerleri yani ihtiyaç sahiplerinin sayılarını düşürerek bunu ona veya daha aza indirmek olur ki bunların hiçbirisi caiz değildir.

Bu konuda bizim cevaz vermemiz mümkün olan şey; Kuveyt'teki Dünya İslâm Hayır Kurumu ve ayrıca bazı bölgelerde-ülkelerde bulunan bir takım hayır cemiyetleri ve İslâmî yardım kuruluşları için verilen fetvadır. Öyle ki, bu gibi hayır kuruluşlarının kasalarında milyonlar ve on milyonlara varan rakamlarda dinar, dolar, Euro birikmektedir. Bunlar hemen anında bu paraları harcanmaları gereken ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamamakta, hemen böyle bir imkan onlar için doğmamaktadır. Bu itibarla bu paraların bir süre bunların yanında-kasalarında mutlaka beklemesi, çeşitli ülkelerdeki hak sahiplerine ulaşana dek bir zaman geçmesi veya beklemesi gerekiyor. Çünkü ihtiyaç sahiplerinin durumlarının öğrenilmesi uzun zamanlar alabilmektedir.

İşte bunlar için böyle bir fetva verilmiş ve onlara da söz konusu malları, üretimde uzun bir süre kullanmamak şartıyla böyle bir fetva verilmiştir. Fakat bu paraları da adet olduğu gibi tehlikeli olmayacak olan yani zarara götürecek olan işlerde kullanmamalıdır. Çünkü bir şey eğer ticarete kullanılıyorsa bunun tehlikesiz olduğu gibi bir garantisi de yoktur, yani bunda da bir risk olayı vardır. Nitekim günümüz İslâm Bankacılığının bir çoklarındaki uygulamalar böyledir. Bu, hiçbir zaman ve herhangi bir durumda üretimde bir yıl süreyle bekletilmemelidir. İşte fetva bu ölçüler içerisinde verilmiştir.

Hayır derneklerinin veya cemiyetlerinin ve yardım kuruluşlarının sorumlu ve yetkililerine düşen asıl ve vacip olan görev şudur. Topladıkları ve ellerinde hazır bulunan zekat mallarını derhal ehil olanlarına ulaştırabilmek için var olan tüm güçlerini ortaya koymalıdır. Çünkü bizim İslâm dünyamızda sayısız denecek kadar çok ihtiyaç sahibi ve zekat alma durumuna düşmüş kimseler vardır. Örneğin aç olanların gıdaya, çıplak olanların giyim eşyasına, hastaların ilaca, evsiz ve yurtsuz kimselerin, sığınmacıların da sığınabilecekleri bir yere ve yuvaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Aynı şekilde işsizlerin işe, yetimlerin korunmaya, cahil ve bilgisizlerinde bilgi ve kültürlerini artırmaya ve okumaya, öğrenmeye, bekarların evlen-

meye ihtiyaçları vardır. İmkânı olmayanların gözetilmeye, yaşlı erkek ve kadınların iyiliğe, barınıp korunmaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Kısaca daha niceleri ve niceleri vardır ki hepsi de muhtaç durumdalar. Hemen bunların yarından da erken bugünden itibaren doyurulmaları, ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bu itibarla bunların ihtiyaçlarını ya da gereksinimlerini, hakettikleri şeyleri herhangi bir mazeret olmaksızın ertelemek asla caiz değildir.

Ancak üretilebilir veya üretilebilmeleri caiz olan mallar ise nafil olarak gelen yardımlardan edinilen mallar ile yapılabilir. Yeter ki zekat malı olmamış olsun. Örneğin sadakayı cariye adı verilen ve sürekli bir gelir-sevap sağlayacak olan sadakalar üretimde kullanılabilir. Bir başka ifade ile vakıf malları bu manada üretilebilir. Caiz olan budur. Çünkü vakıf mallarını, sahipleri iyilik ve hayır yollarında sarfedilsinler diye hapsedmişler-tutmuşlardır. Bir de vasiyet edilen mallar da böyledir. Bunu hayır sahipleri terekelerinden-miras bıraktıkları mallarından üçte bir veya daha aşağısını böyle bir hizmet için vasiyet etmiş olabilirler.İşte bunları da üretimde kullanmak caizdir. Çünkü bunlar vasiyet ettikleri miktarın gelirlerinin ve giderlerinin bundan Allah yolunda, fakirlere ve yolda kalmış olanlara harcansın diye vakfetmişler veya vasiyette bulunmuşlardır.

Buna benzer diğer bir şey de şu tür mallardır. Haram kazançtan sağlanmış olan mallar veya kazancında şüphe bulunan mallar türünden olanlar üretimde değerlendirilebilirler. Çünkü bu malların zaten doğal olarak harcanması gereken yerler fakirlerdir ve hayır yerleridirler. Bu malların üretimde ticaret amaçlı olarak değerlendirmelerinde herhangi bir sakınca yoktur ve bunların caiz oluşunda da hiçbir kuşku sözkonusu değildir. Çünkü bunların gelirleri sonunda ümmete hayır ile dönecek olan işlerde kullanılacaklardır.

Her şeyin başında olsun, sonunda olsun Allah'ım, hep sana hamdederim!

Fabrikaların ürettiklerinden zekat aynı mı yoksa kıymeti mi?

Fabrikaların ürettikleri mallardan verilmesi gereken zekatın aynı olarak yani üretilen malın kendisinden verilmesi caiz midir? Yoksa mutlaka bunların kıymeti üzerinden değerinin nakit olarak verilmesi mi gerekir? Bu ikisinden caiz olanı hangisidir?

Soru: Ben kadın giysileri üreten bir fabrikanın sahibiyim. Özellikle ürettiğim mallar ipek kumaşlardan ürettiğimiz aba türünden giysilerden ibarettir. Her yıl büyük sayılarda ürettiklerimizden ticaret amaçlı olarak satıyoruz. Ancak bununla beraber ürettiklerimizden birazı da elimizde kalabilmektedir. Özellikle de elimizde kalan kısmı kadınlara ait bu türden ipek kumaştan mamul abalar-giysilerdir.

Bizim için fabrikamızın üretmiş olduğu bu mallardan-ürünlerden, kısacası ürettiğimiz ürünün kendisini-aynını zekat olarak vermemiz caiz olur mu? Yani şunu demek istiyorum; ürettiğimiz ipek giysilerin aynını zekat olarak dağıtabilir miyiz? Yoksa burada bana farz olan husus, ürettiğim malın değeri üzerinden zekatını vermek midir? Caiz olanı hangisidir?

Bu sorumdan önce cevaplanmasını istediğim bir başka sorum da bulunmaktadır. Bu fabrikadan dolayı benim vermem gereken farz zekatın değeri nedir? Çünkü kimi ilim sahiplerine sorduğumda, bana bu konuda beni tam olarak aydınlatabilecek bir cevap veremediler. Daha çok kafamın karışmasına neden oldular. Bunlardan kimisi verilmesi gereken zekat hem ana maldan yani sermayeden ve hem de kardan olmak üzere bunların toplamı üzerinden Öşrün dörtte biri oranında olmak üzere verileceğini söylemektedirler. Bu anamaldan olmak üzere yani sermaye olarak Fabrikadaki makine-leri ve aletleri de dahil ediyorlar. Yani fabrika için demirbaş konumundaki şeyleri de sermaye olarak değerlendirilmesini söylüyorlar. Bunlardan kimisi de sadece elde olunan kârdan zekat verileceğini söylüyorlar. Aynı zamanda bu ilim sahibi kimselerden kimileri de

bu öşrün dörtte bir oranı üzerinde de farklı görüşler ileri sürmektedirler. Görüşlerinde herhangi bir ittifak yok ve fakat ihtilaf içindedirler. Bunlardan kimisi öşrün yarısı oranında verilmesi gerektiğini söylerlerken, bir kısmı da öşür oranında yani onda bir olarak verilmesi gerektiğini söylüyorlar.

Bu bakımdan sizden istediğimiz, görüş ve içtihadınız doğrultusunda bize bu konuda farz olan nedir? Bunun açıklanmasını istiyoruz. Çünkü biz bunu gönül huzuru ile kabul edebileceğiz ve durum-miktar ne olursa olsun, hangi şekilde fetva verilirse verilsin, biz Allah'ın izniyle onu da kabule hazırız.

Yüce Allah sizi rızasına muvafık kılsın ve sayenizde Müslümanları da yararlandırınsın?

Cevap: Şimdi sorunuzun ilk şikkına ait veya ilk sorunuza ait cevaba gelelim.

Bu konuda yani ticari ve sınai ürünlerde zekat için asıl olan şey; bu ürünlerin kendilerinden değil değerleri üzerinden zekatlarının verilmesinin gerektiğidir. Çünkü bunlardan verilecek olan zekat, o eşyanın kıymeti veya değeri üzerinden zekatın gerektiğidir. Yoksa aynlarından yani malın kendisinden verilmesi değildir.

Diğer taraftan fakirler ve zekat alacak durumdaki hak sahipleri o eşyanın aynından veya kendisinden faydalanamazlar veya işin başında öncelikli ihtiyaçları o değildir. Ya da verilecek olan ayn-eşya onların sosyal çevreleri açısından çok çok üzerinde bir şey olabilir. Yahut da verilen şey onlara bir külfet, sıkıntı ve benzeri şeyler getirebilir.

Örneğin ipek kadın giysisini ele alalım. Sen bunu bir fakire, ihtiyaç sahibi birine verdiğin takdirde, ya adamın bir eşi-hanımı yoktur, bekardır. Olabilir ki adam evlidir ama, hanımının böyle bir giysiye ihtiyacı yoktur. Olabilir ki zekat olarak verilen bu elbise oldukça pahalı bir giysi olabilir ve bu ona uygun düşmeyebilir. Yani düşünün fakir ve yoksul olan bir kadının bin riyal ya da dolar yahut da 500 riyal veya dolar değerinde olan bir giysiyi alıp da ne yap-

sın? Bu onun ihtiyacını karşılamaz ki! Oysa o kadın sadece kırk riyal ya da dolar değerinde bir giysiye muhtaçtır. Bu, onun için yeterlidir.

Eğer bu şekilde üretilen malların kendisinden yani aynından zekat verilecek olursa, bu durumda otomobil üreten fabrikaların ürettiği malın kendisinden zekat vermenin durumu nasıl olur bir düşünün! Şimdi bu üretici arabaya ihtiyacı olmayan bir fakire otomobil mi zekat olarak versin? Oysa adamın yani fakirin veya yoksulun cebinde benzin ya da yakıt parası yoktur ki onu yola koyabilsin!

Çünkü bu gibi durumlarda aynın yani üretilen malın kendisinden zekat olarak verilmesi belli ve zorunlu kalınan zamanlar dışında verilmesi caiz olmaz. Bu zorunlu durum da alış-verişin kesildiği, kusat olan bir dönemin varlığı halinde olabilir ki böyle bir durumda fabrika sahibi kimse elinde nakit paraya sahip olamayabilir, nitekim tüccar yani diğer esnafın durumu da böyledir. Elllerinde her zaman çevirdikleri, iş gördükleri nakit paraları bulunamaz ve bulunamadığı için de nakit olarak zekat verilmesi mümkün olmaz. İşte bu durumda yapılacak şey; adamın elinde bir takım edevat veya malzeme vardır veya fakirlerin gerçekten ihtiyaç duydukları mallar vardır, bunlardan bu gibi durumlarda verebilir. Örneğin onlara uygun gıda maddeleri verilmesi gibi. Böylece acil harcamaları için veya gücü olduğunda depolamak-saklamak için bunlardan yararlanabilir.

İkinci sorunun veya şıkkın cevabına gelince; bizim bu konudaki yani Fabrika ve benzeri şeylerde, buna matbaalar-basımevleri, oteller, ücretle kalınacak yerler ve oteller ve benzeri şeylerde –ki biz bunlara mutlak manada müsteğallat yani ürün ve gelir getirici şeyler adını vermekteyiz– içtihadımız veya vardığımız sonuca gelince. Yani bu saydığımız şeylerden söylemek istediğimiz husus şudur. Bir mal varlığının aynı-kendisi baki olarak kalır ve fakat sadece onun gelirinden, ürününden yani meyvesinden yararlanılır durumda olan şeylerdir.

İşte bizim bu gibi şeyler konusundaki içtihadımıza gelince bu,

şöyledir: Bu gibi yerler adeta ziraat için var olan toprak mesabesindedirler. Burada verilecek olan zekat toprağın kendisinden yani değerinden değil, sadece o topraktan çıkarılan veya elde olunan ürünlerinden zekat verilir. Veya yüce Allah'ın o topraklardan çıkardığı ekin ve meyve gibi ürünlerinden zekat verilir.

İşte bu sayılan şeyler yani Fabrika vb. gibi şeyler veya gelir getirici şeyler de aynen böyledirler. Çünkü bunlar da sadece bir takım mal varlıklarıdır veya demirbaş olan sabit şeylerdir. Bunların kendilerin sadece kâr sağlayan, getirileri olan şeylerdir. Dolayısıyla bunlar da aynen topraktan alınan ekin veya meyve gibidirler.

Burada farz olan miktar ise, saf ve net kârın onda biri üzerinden verilecek olmasıdır. Bunu da tıpkı herhangi bir araç kullanmaksızın sulanan topraklara kıyasla söylemekteyiz. Yani sadece yağmur ile doğal manada sulanmış olan topraklardan alınan ürünlerden verilecek zekat bunların onda biridir. İşte biz o sayılan şeyleri de bu neviden kıyaslayıp böyle değerlendirmekteyiz. Bu bakımdan saf veya net olan kâr adeta göğün yani yağmurun sulamış olduğu ziraat-ekin mesabesindedir.

Biz safı ya da net kazanç veya kâr derken de şunu kasdetmekteyiz; yıl sonu hesaplamalarına göre ortaya çıkan gelirlerden tüm nafaka ihtiyaçları-giderler ve farklı olarak ödenen ücretler bu kazançtan çıkarılır. Bu çıkarılacak olanlara koruma nafakaları-giderleri de dahildir. Çünkü bunlar da tüketilen veya yıpranan aletlere, akarlara karşılık olarak buna ilave olunmaktadır. Yeter ki bunu hesaplamada aşırı bir harcama vb. bir yola gidilmesin! İşte tüm bu ve benzeri manadaki gider ve harcamalardan sonra çıkan net gelir ne ise, bu ortaya çıkarılır ve bunun onda birinden zekat verilmiş olunur. Gerçi her ne kadar tümü dağıtılsa da, ancak bir kısmı ihtiyatlar ve benzeri şeyler için konulabilir.

“Bununla beraber farz olan şey, zekatın bekletilmeyip hemen çıkarılması yani verilmesidir. Bunun için üzerinden yılın geçmesi beklenilmez. Bunu da tıpkı ziraat ürünlerine kıyasla ve o uygula-

maya göre söylemekteyiz. Çünkü yüce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Devşirilip toplandığı gün de onların öşür ve zekat hakkını verin.” (6, *En'am*, 141)

Her şeyin başında ve sonunda Allah’a hamdolsun!

BABANIN OĞLUNA ZEKAT VERMESİ

Soru: Babanın kendisinden evi ayrı olan ve fakat muhtaç durumda bulunan evli olan çocuklarına zekat vermesinin hükmü nedir? Aynı şekilde babanın bu zekatı verme nedeni bu malın şeriatla ilgili ilimlerin tahsili için kullanması amacıyla. Kaldı ki bir de bu oğlu evlidir, çocukları vardır ve üniversiteden aldığı bir başka diploması da bulunmakta ve o sayede de çalışmasını sürdürmektedir. Bütün bunlara rağmen verebilir mi? Ancak bu çocuğun yani evli bulunan bu oğlunun şer’i ilimlerin eğitimini sürdürebilmesi ve bu çerçevedeki bir üniversiteye gidip buraya intisabı, aynı zamanda şer’i ilimleri tahsil için yeterli miktarda parası yani varlığı yoktur. Kısaca üniversite harçlarını ve giderlerini karşılayabilecek malları yoktur. Ne dersiniz?

Cevap: Bir babanın kendi öz çocuklarına zekat malından olmak üzere yardımında bulunması kesinlikle caiz değildir. Hatta bu çocukları babalarından ayrı yaşasalar bile, bu, yine de caiz değildir. Çünkü zekat asıldan alınıp fer’ine yani çocuğuna, onun dal ve budaklarına verilemez. Kısaca zekat, asıl olan babadan alınıp, fer’ durumunda olan çocuklarına verilemez. Çünkü muhtaç durumda olan oğluna babasının yardım etmesi, babasının üzerinde bir görevdir, bir vazifedir. Bu itibarla babasının var olan ve zekattan ayrı olan malından oğluna yardım etmesi gerekir. Örneğin nafile sadakalar ve hibe yani bağışlar gibi.

Çünkü Hz. Maan İbn Yezid tarafından rivayet oluna hadise

göre durum böyledir. Maan bu hadiste diyor ki: “Babam bir miktar dinar/para çıkarıp bununla Mescidde bulunan bir adamın yanında ihtiyaç sahiplerine verilmek üzere sadaka-zekat olarak bıraktı. Ben de adamın yanına vardım ve onu ondan aldım. Bunun üzerine babam dedi ki. Allah’a yemin olsun ki o parayı ben, sana verilsin için o adama bırakmış değildim. Ben de hemen babamla birlikte Allah Resulüne gidip konuyu Allah Resulüne aktardım. Allah Resulü (sav) de bunun üzerine şöyle buyurdu: “Ey Zeyd, sen neye niyet edip hangi amaçla o adama parayı bırakmış isen, senin niyetin yerini bulmuştur. Ey Maan, senin o adamdan aldığın da sana aittir.”

İmam Şevkani bu hadis üzerine şu açıklamayı yapmaktadır: “Burada söz konusu sadakadan anlaşılan odur ki bu sadaka, farz olan zekat sadakası değil, nafîle olan bir sadakadır.”

GEÇMİŞ RAMAZANLARA AİT ORUÇLARIN KAZASI

Soru: Değerli Müftü Şeyh Dr. Yusuf el-Kardavi!

En derin selamlarımla.. şimdi asıl konuya geçebilirim,

Her şeyin başında beni kınamamanı ve suçlayıp azarlamamanı dilerim. Çünkü benim çektiğim pişmanlık, nedamet ve elem-acı bana yeter ve bir de nefsi levvamenin kınaması kafî gelir. Ancak benim sizden bir dileğim var, benim yanlışımı ve hatamı düzeltebileceğim, amelimi yapabileceğim bir yolu bana göstermeni istiyorum.

Ben on yıllarca oruç tutmamış bir kimseyim. Yani otuz yaşımdan bu yana oruç tutmadım Fakat ben hasta da değildim, ramazan orucunun farz olduğunu inkar eden ve kabul etmeyen biri de değildim. Aksine ben, aklı başında, buluş çağına ulaşmış her Müslüman için bunun farz olduğunu ikrar eden, kabul eden biriyim. Bunun İslam’ın dördüncü rüknü-farzı olduğunu bilenlerdenim. Fakat benim

oruç tutmayışım sırf nefsim'e yenilmem ve şehvî isteklerimin ağır basması ve azgınlığı sebebiyledir.

Ancak bu yıl, Allah'a hamdolsun orucumu tuttum. Fakat bundan önce geçen on yılıma ait oruçlarım hakkındaki durumum ne olacak? Ben, her bir seneye karşılık olmak üzere geçen ramazan oruçlarımı kaza olarak tutayım mı, ya da tutmalı mıyım? Bu ise bana oldukça ağır gelmektedir. Yoksa ben, geçen on yıla ait olmak üzere kefareti mi ödemeliyim? Yoksa ben tutamadığın her günkü oruç için altmış gün olarak mı oruç tutacağım? Yani; 60X30X10 olarak mı oruç tutmalı mıyım? Yani 18000 gün oruç mu tutacağım? Bu hesaplamayı da kasten yani bilerek ve mazeretsiz olarak tutmadığım oruçların kefareti olarak tıpkı zıhar kefareti gibi bir kefareti yani ceza olarak değerlendirilmesi itibariyle mi? Çünkü ben bir keresinde Ezher Şeyhi Şeyh Tantavi'nin fetvalarında bu şekilde okumuştum.

Ayrıca şunu da bilmenizi isterim. Ben o on yıl da dahil olmak üzere ondan bu yana bir tek namazımı bırakmadığım gibi, bir tek farzı da bırakmış değilim. O on yıl da dahil olarak bu güne kadar tüm farz görevlerimi yerine getirdim. Şimdi beni aydınlatmanızı istiyorum; Bu fesadı ve yanlışlığı ben nasıl kendi adıma telafî edebilirim?

Katar devletinden
Nadim İbn Nedm

Cevap: Allah'a hamd ile başlıyorum; asıl meseleye gelince,

Allah tarafından ifrata kaçtığı şey konusunda ben kardeşimi tenkit edecek değilim ve ayrıca geçirdiği tam on yıllık ramazan oruçları yüzünden de onu kınayacak değilim. Kaldı ki bu farz ibadeti Allah'ın en büyük farzlarından. Çünkü kardeşimin kendi nefsinin kusurlu bulması ve hatasını anlamış olması, karşı karşıya kaldığı kendi kendisini kınama cezası, çektiği vicdan azabı ve ızdırabı benim için yeter. Allah'a hamdolsun ki, on yıl süreyle kötülüğü fazlasıyla emreden ve üzerinde hakimiyet kuran nefsi emmarenin sonra, nefsi levvamesi kendisini uyarıp uyandırmıştır.

Burada şaşılacak şey, gördüğümüz bir çok Müslüman erkek ve kadın düzenli olarak oruçlarını tutuyorlar ama, ne yazık ki, namazlarını kılmayı terkediyorlar. Oysa namaz ibadeti şahadet kelimelerinden sonra İslam'ın en büyük farzıdır. Bile bile ramazan orucunun hürmetini çiğnemeye kasdetmez. Ancak bunu yapacak olan kişi facir ve fasık biri olabilir. Böyle bir durumdan şanı yüce olan Allah'a sığınırım.

Ancak soruyu soran kardeşim, bu meselenin aksi durumdadır. Yani bir kastı yoktur. Bu kardeşimiz namazlarına devam etmiş ve farz olan yıllık orucu ise zayi etmiştir, tutmamıştır. Oysaki Allah bunu her yıl için bir ay olarak farz kılmıştır ki, nefisler Aziz ve Celil olan yüce Allah'ın emir ve yasaklarına bağlı olarak yaşasınlar ve korunup takva sahibi olsunlar. Nitekim yüce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Oruç tutmak sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki takva ile hareket edip Allah'ın emir ve yasaklarına bağlı kalarak sakınırsınız.”
(2, Bakara, 183)

Mademki soruyu soran kardeşimiz, ramazan ayında tutulacak olan farz orucu inkarcı olmadığını, reddetmediğini itiraf ediyor. Aksine bu orucun tutulmasının akıl ve baliğ olan, bir mazereti de bulunmayan her Müslüman için bir farz olduğunu ikrar edip kabul lenmektedir. Bu farzın aynı zamanda İslam'ın dördüncü rüknü ya da temeli olduğunu ve aynı zamanda kendisinin o yıllarda namazını da kıldığını ikrar etmektedir.. Bizim burada ona; **“o İslam'a henüz yeniden başlamış, İslâm ile yeniden tanışmıştır. Müslüman olmak ise öncesinden işlenen tüm şeyleri siler götürür. Yani adam kafirdi, Müslüman oldu ve böylece hidayete erdi”** diyecek değiliz. Bu, mümkün değildir. Çünkü yüce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Ey Peygamber! O kafirlere şunu söyle: “Eğer şirkten vazgeçip müminlere karşı düşmanlıklarını bırakır ve Müslü-

man olurlarsa, onların daha önce işledikleri suçları bağışlanacaktır.” (8, Enfal, 38)

Açık olarak görülen şudur. Bu kardeşimiz asi ya da isyankar bir Müslüman’dır, Allah yanında ifrata kaçmıştır ve Ona taatte kusurlu bulunmaktadır. Bu arada en kutsal farzlardan biri olan Ramazan orucu farzını, İslam dininin en büyük rükünlerinden biri olan bir rükünü zayi etmiş, yerine getirmemiştir.

İşte bu, yani sözkonusu yıllara ait olarak oruç tutmadığı on aylık oruca gelince bu, onun boynunda-üzerinde bir borçtur ve bundan kurtuluş yoktur. Mutlaka bu oruçlarını kaza etmesi gerekir. Tıpkı bir insanın bir kimseye karşı Allah’ın veya insanların hakkı olarak ödemek zorunda bulunduğu borçları gibi. Çünkü sahih bir hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Allah’ın borcunun ödenmesi elbette, ödenmeye daha layıktır.” (104)

Bu yılları geçirmiş ve fakat üzerindeki borç düşmez veya bu farz olan borç Allah’ın kulu üzerindeki hakkıdır, alacağıdır. İslam dininde zamanın geçmiş olması yani zaman aşımı ne kul haklarını ve ne de Allah’a ait hakları düşürmez. Aksine bu, gerekli ve zorunlu olarak her borçlunun boynunda bir yük olarak devam eder. Ne zaman öderse veya onun yerine bu ödenirse ancak o zaman kurtulabilir. Yahut da kıyamet gününde bundan dolayı hesaba çekilir.

Burada istenen veya yapılacak olan şudur: Yani bütün tutamadığı on yıllık oruçları için gününe gün olarak kaza etmesi farz olur. Bu da toplam olarak geçen on yıl için 300-üçyüz gün eder. Yoksa kardeşimizin sorusunun içerisinde anlattığı gibi her bir gün yerine altmış gün oruç tutacak değildir. Çünkü bu, $60 \times 30 \times 10 = 18000$ onsekizbin gün eder. Durum bu şekilde değildir.

(104) Hadis muttافakun aleyhtir. Yani Buhari ile Müslim’in üzerinde ittifak ettikleri bir hadistir. Bak. El-Lü’lûü ve’l-Mercan, 705. Hadis İbn Abbas tarafından rivayet olunmuştur.

Bazen kimi insanlar bu şekilde söylemektedirler veya böyle bir tasavvur ve düşünce içerisindeyiler. Yani herhangi bir Müslüman'ın ramazan ayı içerisinde güpegündüz bilerek yani kasten orucunu bozarsa, örneğin kimi mezheplere göre cinsel ilişkiye girerek bu şekilde ve kimi mezheplere göre de yemek içmek suretiyle orucunu kasten bozarsa, bu gibi kimselere çok ağır bir kefareti yani ceza gerekir. Bu ceza ise her güne karşılık bir köle azadetmesi yani özgürlüğüne kavuşturması veya iki ay peş peşe hiç ara vermeksizin oruç tutması yahut da altmış yoksulu doyurması veya bunlardan herhangi birini yerine getirmekte muhayyer-serbest olması gibi cezaları öngörüyorlar. Kısaca mezhep imamlarının -Allah onlardan razı olsun- farklı görüşlerine göre bu tür cezaları öngörmüşlerdir.

Fakat biz de diyoruz ki; bu tür kefareti yani cezalar sadece orucunu bile bile yani kasten bozanlar için öngörülmüştür. Böylece bu cezayı onu günahlarından arındırsın diye gerekli görmüşlerdir.

Fakat hiç oruç tutmamış yani ramazan ayı olduğu halde oruç tutmamış olanlar için herhangi bir kefareti veya ceza yoktur. Örneğin münakit yani şarta bağlı olarak yapılan yemin gibi kefareti gereken bir durum burada yoktur. Oysa gâmus yemini veya andı denilen bilerek ve kasten yapılan yemin için de kefareti yani buna uygun bir ceza yoktur. Çünkü bu şekilde yemin eden bir kimse aslında yalan yere yemin etmektedir. Bunun suçunu ortadan kaldıracak bir ceza yoktur. Aksine böyle bir yeminden ötürü sadece tevbe etmesi gerekir.

Nitekim hata ile birini öldürmenin durumu da böyledir. Bunun için kefareti-ceza ödemesi gereklidir. Fakat bilerek ve kasten adam öldürmenin bir kefareti yoktur, bunun için tek çıkış yolu şartlarını yerine getirmek kaydıyla tevbe etmektir.

Tevbe kapısı ise, ister küçük olsun ister büyük olsun işlenen tüm günahlar için açıktır. İster bu günah veya suç, emredilen bir görevi terketmek türünden olsun, ister haram bir fiil işlenmiş olsun,

eşittir. Bunun için herhangi bir durum söz konusu değildir. Hepsi için belirtildiği gibi tevbe kapısı her zaman açıktır.

Ancak yapılan tevbenin doğru olması ve gerçek olarak kabul edilebilmesi de şartlara bağlıdır. Bu ise, hak sahiplerine karşı haklarını ödemeli, onlara karşı işlediği kusurları telafi etmeli ki tevbesi doğru olsun ve kabul olunabilir olsun. Peki hak sahibi olanlar kimlerdir? Ya da kimlere karşı haklar yerine getirilecektir? Bu haklar, Allah'ın kulları üzerindeki haklar olabilir, kullara ait haklar olabilir. İşte bu hakların mutlaka yerine getirilmesi icabeder. İşte bu husus veya şart, Aziz ve Celil olan Allah katında tevbenin kabul edilebilir olması için mutlaka gereklidir. Bunsuz tevbe kabul olunmaz.

Yine her günün orucuna karşılık olmak üzere bir miskini ya da yoksulu doyuracak miktarda verilen fidye de kabul olunmaz. Meğer ki oruç tutacak bir kimsenin bunu tutmaktan tamamen aciz durumda olmuş olsun. Yeniden bu orucu tutabilecek veya edebilecek bir düzelme ve iyileşme imkanı kalmamış olsun. İşte bu durumdaki bir kişiden oruç tutması düşer. Sadece bu durumda sözkonusu fidye kabul edilir.

Şayet adam sapasağlam ise, oruç tutmaya gücü yeterse, bunun için oruç tutmasından başka bir kurtuluş yolu yoktur.

Bu durumda ben bu kardeşime kış günlerinde borçlu olduğu oruçlarını kaza etmesini öğütlerim. Çünkü kış günleri kısa ve soğuk günlerdir. Kaldı ki bir çok Müslüman'lar da bu kış günlerinde nafil oruç tutarlar. Nitekim; **"Kış günleri müminin baharıdır"** denmesi bundandır. Çünkü kışın günler kısa olur, dolayısıyla o günleri oruçlu geçirebilir ve geceleri de uzun olduğundan gecelerini de kıyam ile yani ibadetlerle değerlendirebilir.

Kardeşimiz her yıl kış aylarında üç ay peş peşe oruç tutmaya gayret gösterebilir, buna gücü yeter. Ben onun için teyiden ve teki-den şunu da belirtmek isterim. Bu kardeşimiz peş peşe oruç tutmaya başlayınca, bu, ona kolay gelecektir. Herhangi bir sıkıntı ve ağırlık da hissetmeyecektir. Özellikle de kendisi geçmişteki kusur-

larını telafi etmenin şuuru ve bilinci içerisinde ise, geçmişe ait borcunu eda etmenin farkında biriyse Rabbini de memnun etmek gibi bir şüura sahipse, bu görevi söylediğimiz gibi yerine getirmesi daha da kolaylaşmış olacaktır.

SÜREKLİ OLARAK ABDESTİN BOZULMASI MAZERETİ

Hac ibadetini yapmakta olan bir kimsenin sürekli olarak abdestinin bozulması konusu..

Değerli Şeyh Yusuf Kardavi! –Allah kendisini gözetip korusun– Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Beni müsamaha ile karşılamanızı zatınızdan umut ederek aşğda gelecek olan bir problemimi aktarmak, size bildirmek istiyorum. Bu yıl hac ibadeti görevini yapmak üzere karar verdiğim günden bu yana beni rahatsız eden bir durumla ilgili olan bir sorudur bu.

Birkaç yıldan beri sürekli kanamalı olan ve kesilmeyen basur hastalığına yakalanmış biriyim. Haliyle bunun sonucunda ilgili adalelerde yani organda zayıflamalar oluştu. Bunun neticesinde de artık arka yoldan gelen gazları veya doğal şeyi tam olarak tutamıyorum, kaçırıyorum. Bu çok kısa aralıklarla olmakta, bir de selisul bevl denen ufak abdestini tutamama olarak bilinen bir hastalığa benzer türden olan bir durum. Ancak benim bu durumumu, selisul biraz yani gazını ve dışkısını tutamama diye adlandırmamız da mümkündür. Öyle ki, sürekli olarak az da olsa gaz yani yellenme ile birlikte bir şeyler de çıkıyor. Bazen de herhangi bir yellenme ya da gaz olmaksızın ve irademin dışında dışkı çıkmaktadır.

Hatta bu şeylerin namaz kılmam esnasında bile benden çıkışları mümkündür. Çünkü buna herhangi bir güç ve kudret yetiremiyorum, kendimi tutamıyorum, bu, elimde değil. Gerçi bana bazı değerli ilim sahipleri fetva verdiler. Şöyle ki, makadıma yani otura-

ğima tampon, pamuk, bez ve bunun gibi şeyler yerleştirmemi ve namaza başlamadan önce de abdest almamı söylediler.

Ancak hac menasiki ya da ibadetleriyle veya görevleriyle ilgili konulara gelince benim ne yapmam lazımdır? Acaba ben bir don veya kilot yahut da buna benzer bir şey giyebilir miyim? Acaba Beytullah'ı tavaf etmem, Safa ile Merve arasında sa'y yapmam, diğer menasiki yerine getirmem ve özellikle de Arafat'ta vakfeye durmam bu halimle caiz midir? Çünkü ben bu halimle adeta sürekli olarak yaşamaktayım. Bu rahatsızlığım beni hiç bırakmıyor. Bu bakımdan da ibadetlerim konusunda hep şüphe içerisindeyim.

Bana yardımcı olun. Allah mükafatınızı artırsın. Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Allah'a hamd ve Resulüne de salat ve selam ile söze başlamak isterim. Şimdi asıl meseleye gelince;

Basur hastalığından şikayet eden ve böyle bir yara ile rahatsızlığı sürekli olan, ilgili organ adalelerinin de zayıflamış olması, yellenmeyi ve dışkıyı önlemeye güç yetiremediği... konusunda soruyu soranın problemine geçebiliriz.

Soruyu soran bu zatın durumu, fıkıh bilginlerinin, "Özürlüler-Mazeret sahibi olanlar" diye isimlendirdikleri kimseler sınıfına dahildir. Örneğin sürekli burun kanaması geçiren, küçük abdestini tutamayan, gazdan dolayı şişkinlik veya yellenme gibi şeyler... yahut da bazı kadınların sürekli olarak kanama geçirmesi-istihaze gibi rahatsızlıklar. Çağımız tıp dilinde nezif adı verilen kanama gibi...

İşte bu durumda olan herhangi bir kimse veya kimseler her namaz vakti için hep abdest alırlar-alacaklar. Bu halleri devam etse de namazlarını bu şekilde kılabilirler. Sürekli özür sahibi olmaları sebebiyle bunların abdestleri bozulmuş olmaz. Ancak namaz vaktinin çıkmış olmasıyla abdestleri bozulmuş olur.

Çünkü Hz. Peygamber (sav) Abu Hubeyş kızı Fatıma'ya böyle bir durum için şöyle buyurmuştur: **"Her namaz için abdest al,**

Ta ki hayız vakti gelinceye kadar.” Bu hadis Ebu davud, 292, 300 numara ile Müslim’de 334 numara ile ve Tirmizi’de de 125 numara ile Taharet bölümünde rivayet olunmuştur. Tirmizi ayrıca hadisin sahih olduğunu da zikretmiştir. Hadis Ahmed İbn Hambel tarafından da rivayet olunmuştur.

Başka bir hadiste ise Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur: **“Hasır-seccade üzerine kan damlar halde olsa da namazını kıl.”** Bu hadis de Buhari tarafından rivayet olunmuştur. Nitekim Hz. Ömer (rd) yarasından kan damlar halde namazını kılmıştır.

İshak İbn Rahuye demiş ki; Yezid İbn Sabit ufak abdestini tutamazdı yani sürekli akıntısı vardı. Mümkün olduğunca ve gücü yettiği kadar tedavi etmeye gayret ederdi. Ancak önünü alamadığı zaman bu halde kalkıp namazını kıları. Gelen akıntının elbiselerine bulaşmasını önemsemezdi, bu şekilde namazını kıları.

Özür sahibi olan her kimse mümkün olduğunca ve gücü yettiği kadarıyla akan ve önü alınamayan kan, sidik, yellenme ve dışkı gelmesi gibi durumlarda bedenine ve üzerindeki giysilerine ya da içinde namazını kıldığı mescidine bu gibi şeylerin bulaşmasını, bir sıkıntıya varmaksızın önlemeye gayret göstermelidir. Çünkü yüce Allah (cc) bu dinde zorluk getirmemiştir.

Kardeşimizin hac konusuyla ilgili olarak fetva almak istediği konuya gelince, bu durumda kendisi için don, kilot ve benzeri şeyleri giymesi caiz olur. Çünkü bu, bir özür sebebiyle olmaktadır. Bu konuda kendisine herhangi bir güçlük veya zorluk olmadığı gibi Allah’ın izniyle bir fidyeye de yoktur. Çünkü bu tür şartlar ancak kişinin gücünün ve kudretinin var olması halinde geçerlidir ve o durumda farz olur. Fakat eğer kişi gerçekten acz içinde ise, güçsüz ise bu şartlar kendisinden düşer, onda bu şeyler aranmaz. Tıpkı namazın diğer şartları ve rükunleri gibi. Örneğin kıyam, rüku, sücud ve avret yerlerini örtmek, kibleye doğru yönelmek ve buna benzer şeyler gibi.

Çünkü yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **“O halde gü-**

cünüz yettiğince Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda Allah'tan sakının.” (64, Teğabün, 16)

Soylu Peygamber (sav) de şöyle buyurmuştur: “Size bir şey emrettiğim zaman, gücünüz yettiğince hemen onu yerine getirin, uygulayın.” (Buhari ve Müslim).

Şeyhul İslâm İbn Teymiye de şöyle demiştir: “Hac sırasında hayız zamanı gelen ve böyle bir durum ile başbaşa kalan bir kadın, eğer yol arkadaşlarından geride kalma imkanına sahip değilse, iyice korunduktan ve gerekli tedbirleri aldıktan sonra hayızlı haliyle Beytullah'ı tavaf eder. Kendisine herhangi bir şey yani ceza da gerekmez. Çünkü kadın herhangi bir aşırılığa ve yanlışa kaçmaksızın gücünün yettiği kadarıyla görevini yerine getirmiş olmaktadır.

Allah en iyisini bilendir.

ŞEYTAN TAŞLAMASINDA TEKRARLANAN FELAKETLER

Şeytan taşlamaları sırasında meydana gelen olaylar, sıkıntı, zorluk ve benzeri felaketler konusunda belirtilmesi gereken şeyler...

Kuşkusuz hac mevsiminde meydana gelen acı felaketler ve özellikle de bundan iki sene öncesinden beri yaşananlar, şeytan taşlanması sırasında yüzlerce Müslüman'ın ölümüyle sonuçlanan felaketler... doğrusu yürekler yakan, gönülleri paralayan, hüznü dolu musibetlere şahit olduk. Ben Ülke sorumlularının tüm gayretlerini seferber ettiklerine ve edeceklerine tanığım. Onların gayretlerini, hacca gelenler adına kolaylıklar sağladıklarını sadece kendisini büyük görenlerin veya inkarcı olanların dışında hiçbir kimsenin inkar edemeyeceği hizmetler sunmaktalar. Ben kendi adıma bunun tanığım.

Haremeyni Şerife'nin çevrelerini çok gayretli çalışmalarıyla

genişletmenin yanında bir çok kazı çalışmaları yapılarak tüneller açılmış, yollar inşa edilmiş, köprüler hizmete sokulmuştur. Bununla beraber daha bir çok hizmetler de sunulmuştur. Ki iki göze sahip olan hiçbir kimse, taraftar olan ve olmayan yani karşı olan kimsele- rin itirafları bu hizmetleri inkar edemez.

Ama tüm bu çaba ve gayretlere, çalışmalara rağmen bu acı ve çözücü, utandırıcı olaylar meydana geldi. O halde bunun çözüm yo- lu nedir? Bunun tedavisi, ilacı ya da çaresi nedir? Bunlar bulunmalı ki bir daha bu acı felaketler yaşanmamış olsun.

Mutlaka bu konu üzerinde bir yönden bilim adamları ve dş- nrlere durmalı, bir yönüyle de siyasetçiler ve uygulayıcılar kafa yormalılar. Hepsini birlikte buna uygun bir çözüm yolu aramalılar ve bunu çözüme kavuştursunlar. Öteden beri insanlar hep şöyle derler:

“Her bir düğümün mutlaka bir zeni vardır.”

Nitekim hadiste de şöyle buyurulmaktadır: “Allah bir dert in- dirmemiş olsun ki mutlaka onun çaresini de indirmiştir. Bunu ğrenenler öğrendi, ğrenmeyenler de öyle cahil olarak kaldı.”

İşte bu, maddiyata uygun olduğu gibi maneviyata da uygun- dur. Keza bireylere uygulandığı kadar cemaatlere veya toplumlara da uygulanabilir.

EğER MMKNSE SAYIYI AZALTMAK

Bana göre bu işin akla gelen ilk çözümü, bize imkan verdi- ġi oranda hacca gidecek olanların sayılarını azaltmaktır. Özel- likle de daha önce bir kez farz olan hac görevini yapmış ise bunların gelmesinin önüne geçmek. Oysa çoğu kez adam defa- larca hac mevsiminde hep hacca gelenler oldukça fazladırlar.

İşte burada bu gibilerine şunu haykırmamız gerekir; nafile hac ibadetini yapmaktansa bundan daha efdal ve üstün olanı, nafile hac

için ayırdıkları paraları İslam'ın öngördüğü diğer hizmetlere, Müslüman kardeşlerinin dertlerine çare olacak yerlere teberra etmeleri en iyi yoldur. Örneğin açlıktan ölen kardeşleri var, kıt kanaat geçinebilecek imkanları bulunmayan, ya da yangını söndürecek şeyleri bile olmayan yani her yönüyle ihtiyaç içerisinde kıvranıp duran din kardeşlerinin yardımına ayırsın. Yahut içinde çocuklarını okutabilecekleri eğitim yerlerinden, okullarından ve öğretmenlerinden yoksun bulunan ihtiyaç içindeki insanların ihtiyaçları için teberra bulunsunlar. Özellikle de çevrelerinde Müslüman çocuklarını Hristiyanlaştırma faaliyetlerini yürüten ve karşılıksız olarak bu türden okullar açan Hristiyanlara karşı tedbir olarak bunu yapmalı ve nafile hac paralarını buralara yatırmalıdır. Tedavi ve muayene olabilmek için hastanelere ve hekimlere gereksinim duyan ve özellikle de salgın hastalıkların kol gezdiği yerlerde hastaların tedavileri için inşa edilecek hastanelere, mevcut hastaneleri takviyeye bu paralarını bağışlasınlar. Yahut da boş ve iş bulamaz durumda olan Müslümanların çocuklarının çalışabilmeleri, iş imkanı elde etmeleri için fabrikaların ve atölyelerin faaliyete geçirilmesi hizmetlerine yatırımında bulunmalıdırlar. Onların sosyal konumlarının gelişmesine katkı sağlasınlar. Ya da babaları ölmüş olan ve kendilerine babalarından geride bir şey kalmamış olan yetimlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına bağışlasınlar. Müslümanların muhtaç oldukları bu ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamak için nafile hac için ayırdıklarını buralara bağışlamalıdır. Özellikle Afrika ve Asya'da ve daha başka yerlerde sayısız durumda açlık, salgın hastalık vb. gibi tehlikeler altında kalmış bulunan yerlere ve hizmetlere bağışta bulunsunlar.

Eğer yedinci, onuncu veya yirminci defa hac yapan Müslümanlar gerçek manada dinlerinin gaye veya hedeflerini anlayabilselerdi, kesin olarak şu gerçeğin farkına varabilir ve işin önemini kavrayabilirlerdi. Açları doyurmanın, çıplakları giydirmenin, hastaları tedavi ettirmenin, cahil ve bilgisiz kalmış çocuklara eğitim ve öğretim hizmetlerinin götürülmesinin bu nafile hac görevlerinden çok daha önemli ve sevaplı olduğunu kavrayabilir. İşsizleri iş sahibi yapmanın, yetimleri yetiştirmenin, evsiz-barksız kimselere yurt

kazandırmanın, yardıma muhtaç olanların imdadına koşmanın Allah katında nafile haktan çok daha değerli ve hoş giden bir şey olduğunu kavrayabilirler. Yani böyle bir dönemde diğer farz hac görevlerini yapmakta olanlara sıkıntı verdiklerini ve bunun yanında nafile hac ibadetlerinden çok daha üstün bir ibadet olan yukarıda saydığımız ve daha sayamadığımız birçok hizmetler var ki, onları yapmaları çok daha hayırlıdır. Ki ben bu hizmetlerin Müslümanlara farz olduğu kanaatindeyim, oysa Müslümanlar bu gibi işlerde kusurlu davranmaktadırlar. Kaldı ki bu ümmetin alimleri şöyle bir kural üzerinde ittifak içindedirler: “Allah, farz ibadetler yerine getirilmedikçe nafile olan ibadetleri kabul etmez.”

Rabbaniler demişlerdir ki: “Farz ibadetleri, kendisine nafile ibadet yapma fırsatı veremeyen kimseler mazur sayılırlar, kusurlu kabul edilmezler. Oysa nafile ibadetlerle meşgul olup da farz olan ibadetleri bu sebeple yapmayanlar ise aldanmış kimselerdir.”

İşte burada durum böyledir. Bu açıdan ülke/Suud sınırları içerisinde yaşayan bu gibi kimselerin hac ibadetlerine sınırlama getirilmelidir. Çünkü bu durumda olanlar gerçekten çok büyük bir sayı ve hem de küçümselemeyecek büyük bir sayıyı oluşturmaktadırlar. Ülke yetkilileri bir yönüyle bunu yapabilirler, buna güçleri yeter. Diğer bir yönü de bu sayıyı aza indirmek olmalıdır. Gerçi Suud yetkilileri, ülkelerinde ikamet etmekte olan ve orada çalışanlara önceki yıllarda böyle bir sınırlama getirmişlerdi, böyle bir uygulama yapmışlardı.

Burada ülke vatandaşları açısından da bazı şeyleri değerlendirmemiz kaldı. Gazetelerden okuduğum kadarıyla, ülke vatandaşlarının her beş yılda bir hacca alınmaları veya gitmeleri kararlaştırılmak isteniyormuş. Ancak bu konuda kesinleşen bir kararın çıkıp çıkmadığını henüz bilmiyorum. Bu makul ve faydalı bir değerlendirmedir.

Ülke dışından yani Suud dışından hacca gelecek olan kimsele-

rin, İslam Koordinasyon merkezinin üzerinde anlaştıkları sayı üzerinden hacıların kabul edilmesi ve bu şekilde bir sayı azaltılmasına gidilmesi, her ülke için belirli bir sayı tespiti düşüncesini ben şimdilik pek uygun bulmuyorum. Bu konuda bildiğim şey şudur. Her ülke kendilerinin hacca gidecek olan sayı kotasının arttırılmasını isteyecektir, istemektedir. Çünkü onlar üzerinde de baskı kuran ve hacca gitmek isteyen sayısız kimseler vardır. Bu durum karşısında haliyle o ülke ilgilileri hacca gitme başvurusunda bulunanlar arasında ister istemez kura çekme yolunu seçmektedir. Çoğunlukla da bu kura henüz ilk defa hacca gidenler arasında yapılmaktadır. Gerçi bunlar arasında daha önce hacca gitmiş bir çok kimseler de vardır. Böylece hacca gidecek olanlar için bu yoldan mukaddes topraklara gidebilme imkan ve yollarını elde etme güçleri bulunmaktadır ama, ben şimdilik bunu pek uygun bulamamaktayım.

ZEVALDEN ÖNC ŞEYTAN TAŞLAMANIN CAİZLİĞİ

Bir de bu tedbirlerin yanında bir başka tedbir de bulunmaktadır. Bu, gerçekten pek önemli olan bir konudur. Bu konuda asıl görev bu ümmetin alim ve fakihlerine düşmektedir. Tedbir şudur; bu konuda şeriatın bize tanıdığı imkan sınırları içerisinde taşıma zamanını geniş tutmamızdır. Çünkü bizler o yeri genişletme imkanına sahip değiliz, böyle bir gücümüz yoktur. Çünkü şeytan taşlanan alan bilindiği gibi oldukça küçük bir alandır. Bir de şeytan taşlamanın mutlaka çok yakın mesafeden yerine getirilmesi gerekmektedir ki, atılan taş istenilen yere düşmüş olsun. Bir de atılan bu taşlar başka insanlara değil onlara eza vermemiş olsun.

Mademki sayı oldukça büyüktür ve şeytan taşıma alanı veya yeri de bilindiği gibi oldukça küçüktür. Önümüzde tek bir çıkış yolu bulunmaktadır. O da, bu zaman olayını geniş tutma ve genişlet-

me imkanı olmaktan başkası değildir. Peki bu vakti genişletme ne zaman başlatılmalı ve ne zaman sona erdirilmelidir. Bu, şeytan taşlamanın sabahtan başlamak üzere Allah'ın dilediği ve izin verdiği gecenin bir kısmına kadar olmasının caiz olduğudur.

İmam Azam Ebu Hanife şeytan taşlama görevini Nefr günü denilen Mina'dan Mekke'ye dönüp akın ettikleri günü sabah vaktinden itibaren yapılabileceğini caiz görmektedir. Taşlarını atar ve sonra da Mekke'ye inmek üzere eşyasını toplar.

Eğer iki gün içerisinde hacca gelenlerin büyük bir çoğunluğu dönmekte acele ederlerse, geriye sadece bir gün kalıyor ki, o da Eyyamı Nahr denilen Kurban kesme günlerinin ikinci günüdür. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kim erken hareket edip iki gün içinde Mina'dan Mekke'ye dönmek isterse ona bir vebal yoktur."** (2, Bakara. 203)

Büyük imamlardan üçü ise, bütün günlerde zevalden önce remyin yani şeytan taşlamanın caiz olduğu görüşündeler. Bunlardan biri Mekke'nin ve menasiklerin fakihî-alimi ve Tabiun fakihlerinden biri olan Ata'dır. Bir diğeri de Yemen fakihlerinden ve aynı zamanda Tabiun fakihlerinden de biri olan Tavus'dur. Bunların her ikisi de yani hem Ata ve hem Tavus ümmetin en büyük alimi olarak Habrul Ümmet diye bilinen Abdullah İbn Abbas'tır. Bu görüş aynı zamanda Ebu Cafer Bakır'ın da görüşüdür. Kendisi Ehl-i Beyt imamlarından ve ümmetin muteber fakihlerindendir.

Hatta dahası da var, Şafii, Maliki ve Hambelilerin müteahhin alimlerinden yani daha sonra gelen ilim adamlarından bu görüşte olanlar da vardır. Bu, aynı zamanda İmam Ahmed İbn Hambeli'nin de görüşüdür.

Çünkü bunlar bizim yaşadığımız ve gördüğümüz sıkıntı ve izdihamı, ayaklar altında kalp da ölen insanları görmediler ve yaşamadılar. Eğer onlar bizim yaşadıklarımızı, gördüklerimizi yaşayıp buna tanık olsalardı, acaba ne yaparlardı?

Kaldı ki ümmetin muhakkik alimleri yani tahkik, inceleme ve

araştırma yapan değerli bilginleri; “Verilmiş olan fetva, zamanın, mekanın ve insanların durumlarının değişmesiyle değişir, değişebilir” diye kesin ifade ile belirtmişlerdir. Hepimiz bu kurala inanıyor ve hep söyleyip duruyoruz. Aynı zamanda bu kuralı, İslam dininin ve şeriatının güzelliklerinden olarak sayıyoruz. O halde ne oldu bize ki biz bunu uygulamıyoruz? İşte tam zamanı bu zaman!

Bu noktayı destekleyen diğer bir şey de, bu Hanif din, müsamahakar olan bir dindir ve bu din zorluk üzerinde değil, kolaylık üzerine bina edilmiş olan bir dindir. Allah bu dinde bir zorlama yaratmamıştır. Nitekim Resulullah (sav) bir hadislerinde şöyle buyurur: “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, müjdeleyip sevindirin, nefret ettirip kaçırmayın.” (*Hadis Buhari ile Müslim’in ittifak ettikleri ve E-nes’ten rivayet ettikleri bir hadistir.*)

Başka bir hadsilerinde de Allah Resulü (sav) şöyle buyurur: “Siz ancak kolaylaştıranlar olarak gönderildiniz, Yoksa zorlaştıranlar olarak gönderilmediniz.” (*Hadisi Ebu Hureyre’den Buhari rivayet etmiştir.*)

Keza veda haccında hac konusuyla ilgili olarak, önce yapılması gereken bir şeyi sonraya, sonra yapılması icabeden bir şeyi de önce yapanların durumu ile ilgili olarak soru soran bir kimseye: “Sen görevini yap, herhangi bir güçlük yoktur” diye buyurmuştur. (*Hadis için bak; Buhari, 83, 124, 1736, 1738 ve 6665. Müslim;1306. Abu Davud, 2014. Tirmizi;916 ve İbn Mace;3051*)

Diğer taraftan İslâm alimleri bir çok kural kararlaştırmışlardır. Bu kuralların hepsi de bu meselede bize fayda sağlamaktadır. Örneğin:

“Teklif-sorumluluk, kişinin gücü nispetindedir.”

“Zorluk beraberinde kolaylığı celbeder.”

“Bir iş zorlaşınca genişlik meydana getirilir-genişler”

“Zaruretler sakıncaları mubah kılar.”

“Ne zarar görme var, ne de karşılığında zarara uğratma var.”

Yine bunu tekit eden şeylerden biri de şudur. Remyden yani şeytan taşlamaktan maksat, yüce Allah'ı zikretmek ve anmaktır. Nitekim hadiste şöyle buyurulmuştur: **“Şeytan taşlaması görevi ile Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y yapmak ancak Allah'ı zikretmek ve anmak için ikame edilmiştir/konulmuştur.”** (Abu Davud ve Tirmizi rivayet etmişlerdir. Tirmizi, hadis için *Husen Sahih* tir, demiştir.)

Hz. Peygamber (sav) birinci cemreyi yani şeytan taşlama görevini yaptıktan sonra durup orada uzun uzun her şeyden münezzeh olan Allah'a dua ederlerdi. Nitekim ikinci cemre yani taşlamada da aynı yaparlardı. Şimdi düşünün, günümüzde sel misali akan hacıların o kalabalık ve izdiham oluşturan dalgalar arasında böyle bekleyip veya durup dua etmek mümkün mü?

Kimi İslâm bilginleri yüce Allah'ın; **“Sayılı günlerde tekbir ve telbiye-Lebbeyk ile Allah'ı anın! Kim erken hareket edip iki gün içinde Mina'dan Mekke'ye dönmek isterse ona bir vebal yoktur.”** (2. Bakara, 203) mealindeki bu ayetini delil göstermiş ve şöyle söylemişlerdir: **“Gün, ifadesi ittifakla fecirden-tan ağarmasından sonra sabah ile ya da güneşin doğmasından sonra başlar.”**

Hz. Peygamber (sav) efendimiz Nahr günü Akabe cemresini yani ilk günkü şeytan taşlama görevini sabahleyin yaparlardı. Bundan sonraki günlerde ise güneşin zevalinden sonra taşlama görevini yerine getirirlerdi. Bu vakit ise zaman olarak öğle namazı için çıkılan zamanın dışındadır. Bu bakımdan zeval vaktinden sonra şeytan taşlama Hz. Peygamber (sav)'den kalan bir sünnettir. Fakat bu vaktten önce de şeytan taşlama görevi yapılamaz diye de Resulüllah (sav)'tan herhangi bir yasaklama da gelmiş değildir.

Kaldı ki şeytan taşlama görevi hac görevlerinin temel esaslarından da değildir. Bu ise, hac niyetiyle giydiği ihramdan ikinci tahallülün yani ihram yasaklarının kalkmasının tamamlanmasından sonra tamamlanır. Dolayısıyla özür yani mazeret sebebiyle bunda niyabet de caiz olur. Nitekim Hambeli mezhebi fukahası yani müçtehit imamları, remyin yani şeytan taşlama görevlerinin tümünün son güne ertelenmesini caiz görmektedirler. İşte bütün bunlar bu

konudaki kolaylıkları ve bu konuda bir zorlama ve sıkıntının olmadığını göstermektedirler.

Urve İbn Mudarris et-Tai'den Sünen sahiplerinin rivayet ettikleri şu hadis de buna bir delildir. Kendisi sabah namazında Müzde-life'de Resulüllah (sav)'a yetişir ve kendi haccı ile ilgili olarak Hz. Peygamber (sav)'e soru sorar. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyururlar: **"Bizimle beraber kim bizim bu bayram sabahı namazına yetişir, bizimle beraber Mina'ya ve ifada tavafına gideceğimiz zamana kadar yani yol alacağımız vakte kadar vakfede bulunursa ve bundan önce de gece veya gündüzün bir kısmında gelip Arafat'ta vakfeye durursa, artık haccı tamamlanmıştır. Bundan böyle saç ve sakalından keser."** (105)

İşte hadiste de görüldüğü gibi şeytan taşlama bundan sonra geliyor. Artık haccı tamamlanmıştır ve bundan böyle saç ve sakalını da keser.

İBN MAHMUD'UN İSLÂM'IN KOLAYLIĞI RİSALESİ

Katar devleti Şeriat mahkemeleri başkanı -Allah kendisine rahmetiyle muamele buyursun- Allame Şeyh Abdullah İbn Zeyd el-Mahmud, hac menasiki veya ibadetleriyle ilgili olarak "Yüsrü'l-İslâm" adını verdiği ve "İslâm'ın kolaylığı ya da İslâm'ın getirdiği kolaylık" adıyla kaleme aldığı bir risale, bir kitapçık bulunmaktadır. Kendisi bu risalesinde zeval vaktinden önce şeytan taşlamayı caiz görmektedir. Bunu da bir çok değerlendirmeler ve güçlü şer'i delillerle kanıtlamaktadır. Gerçi ülkedeki ilim adamları ve bunların başında da Müftiyü'l-Ekber yani en büyük Müftü Şeyh Muham-

(105) Hadi için bak. Ebu Davud; 1950. Tirmizi, 891. Tirmizi, hadis Hasen/Sahihtir, demiştir. Nesai; 3043. İbn Mace; 3016. Ahmed İbn Hambel; 4/261. Sahihu'l-Camii's-Sağir; 6321

med İbn İbrahim (rh) olmak üzere bu zata karşı çıkmışlardır. Yaklaşık kırk yıldan bu yana ona karşı durmaktalar ise de ancak ben, İbn Mahmud'un ortaya serdiği deliller çerçevesinde onun yanında yer alıyorum, o görüşlere katılıyorum. Çünkü zaruret ya da zorunluluk bu zatın fetvasının tercih edilmesini gerektirmektedir.

İBN MAHMUD'UN BAZI DELİLLERİ

Şimdi ben bu delillerden bazılarını burada sunacağım. Gerçi İbn Mahmud'un gösterdiği tüm delilleri burada sunabilme imkanım yok ise de, Şeyh İbn Mahmud'un bu risalesinde dayandığı şer'i delillerinden en önemli olanlarından bir kısmını sunmak isterim. Onun riayet edilmesi gereken değerlendirmelerini ve Şeriatın müsamahaya, kolaylığa dayanan delillerinden nasıl yararlandığını, onun ortaya koyduğu kesin kurallarını ve onun hakim-sağlam amaçlarını nasıl tespit ettiğini sunacağım. Bu zat (rh) diyor ki:

“ İşte görüldüğü üzere Allah Resulünden şu fiiller bize kadar sabit olarak ulaşmış bulunmaktadır. Allah Resulü (sav) kurban bayramı günü kuşluk vaktinde deve kurban etmiştir. Bayram günü kuşluk vakti tıraş olmuştur. İfada tavafını bayram günü kuşluk vaktinde yerine getirmiştir. Tahdit-sınırlama getirmekten sükut etmiştir. Bu konuda bir şey söylemiş değildir. İşte alimler bunu, vakitte ya da zamanda bir genişleme olarak değerlendirmişler ve teşrik günlerinin hangi saatinde isterse bunu yapar kanaatine varmışlardır. Nitekim Cemre yani taş atma böyledir.

Buna delil olarak da Buhari tarafından rivayet edilen bir hadisi göstermiştir. Buhari demiş ki:

“ Bize Ebu Nuaym tahdis etti, bize Mis'ar Vebere'den rivayetle tahdis etti, haber verdi. Vebere demiş ki: “İbn Ömer'den, Cemreleri ne zaman atayım-ne zaman şeytanları taşılayayım, diye sordum. O da bana, imamın yani görevli ve yetkilinin attığı

zaman, sen de taşları at, diye söyledi. Bu defa soruyu yeniden kendisine yönelttim. O da şu cevabı verdi, dedi ki: Biz güneşin zeval vaktini beklerdik. Güneş zeval vaktine dönünce taşları atardık.” (Bak. Buhari, Hn.1746 ve Ebu Davud, Hn.1972)

İşte Hz. Ömer’in oğlu Abdullah, Kendisi Sünneti uygulamada ve tatbik etmede o kadar titiz olmasına rağmen, kendisine bu soruyu yönelten kişiye, birinci defasındaki sormasında, konuyu imamına, onlardan sorumlu olan yetkililerine havale etmiş ve ona uyulmasını zikretmiştir. O ne zaman atarsa, siz de atın, diye buyurmuştur. Çünkü kendisi bu konuda geniş bir zamanın var olduğunu, bir zaman daraltmasının söz konusu olmadığını biliyordu. Eğer İbn Ömer bunun da tıpkı öğle namazı vakti gibi zeval ile sınırlı olduğu görüşünde olsaydı bunu gizli tutması veya saklaması doğru olmazdı. Durum ne ise onu olduğu gibi belirtirdi. Çünkü ilim bir emanettir.” (106)

Şeyh İbn Mahmud remyi yani taş atma zamanını daraltan fakihlere karşı da bir açıklama getiriyor. Hatta onlardan bir çoğu remyin vaktini zevalden itibaren gurup vaktine kadar olarak, belirtmişlerdir. Bu, ciddi anlamda bir daraltma ve vakit kısıtlamasıdır. Oysa kimi fakihler de gurup vaktinden sonrasında da remyin yani taşlamanın yapılabileceğini öngörmüşlerdir. Ancak her halükârda zeval vaktinden önce remy yani taşlama menedilmiştir. Evet, Şeyh İbn Mahmud buna bir açıklama getiriyor ve yaptığı bu açıklama ile de güzel de yapmış oluyor –Allah rahmet eylesin- diyor ki: “Eğer dini nassları dikkat ve titizlikle incelemiş olsalardı, mutlaka böyle bir daraltma ve zaman kısıtlaması yerine kesin olarak bir genişliğin var olduğunu bulabileceklerdi. Çünkü dini nasslar, insanların karşı karşıya bulunduğu tüm problemlerin ve sıkıntıların, şiddetlerin çözümü için tek kefil yani güvencesidir. Onu şu husus da tekit etmektedir. Teşrik günlerinde remy yani taşlama görevi hac görevlerin-

(106) Mecmuatu Resail eş-Şeyh Abdullah b. Zeyd Al Mahmud; s: 15. Beyrut, Mektebet el-İslami basımı.

den olan ikinci tahallülden sonra yapılır. Çünkü bu durumda hacılar için bütün yasaklar, hatta nikah yasağı yani eşiyile beraber olma durumu da dahil olmak üzere hepsi mubah kılınmıştır.

Zira insanların bayram günü Akabe cemresiyle ilgili taşları atıp başını da tıraş edince, böylece birinci tahallül yani serbestlik gerçekleşmiş olur. Çünkü Hz. Aişe'den rivayet edilen hadis bunu belirtmektedir. Bu hadise göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Sizler Akabe cemresini-taşlamasını yapıp tıraş olduktan sonra artık, kadınlarla ilişki dışında her temiz koku-esans sizin için helal kılınmıştır.” (*Abu Davud rivayet etmiştir.N.1978*)

Hacca gitmiş olan kişi, ifada-ifaza tavafını da yapınca, artık ikinci tahallül yani serbestlik de gerçekleşmiş olur. Çünkü bu adam eğer ölmüş olsaydı, bu kişinin haccının kesin olarak tamam olduğuna hükmedilirdi. Burada teshil yani kolaylaştırılma olayı uygun görülmüş ve sınırlama getirme konusundaki ağır baskıya-şiddete yer olmadığı hükmüne varılmıştır. Çünkü bu, içtihadı dayalı furua yani detaya ait yani kısaca ikinci derecede gelen meselelerdendir.

“Bunu Hambeli ve Şafii fukahası izah etmişler ve şöyle demişlerdir: “Eğer hac görevini yapmakta olan zat, Bayram günü Akabe cemresi dahil, tüm cemreleri cemetse yani hepsini de teşrik günlerinin üçüncü gününde atsa yani şeytan taşlamalarını topluca üçüncü teşrik günü yerine getirse bu, eda olarak ona yeter. Bunun böyle olmasının yeterli olacağını da, Mina günlerinin tümünün bir tek vakit gibi değerlendirilmesindendir.” Bu görüşü, “el-Muğni” ve “eş-Şerh’ul-Kebir” de söylemiştir. Aynı şekilde, “el-İkna” ve “el-Münteha” adlı eserlerde de böyle zikretmiştir ve bu mezhebin de karar kıldığı görüştür. İmam Nevevi de bunu, “el-Mecmu” kitabında hikaye edip aktarmıştır ki bu görüş Şafii mezhebine göre zahir-sahih ve doğru olan görüştür.”

Bunların anlattıklarına göre madem ki durum bu niteliğiyle olabiliyor ve Mina günleri de tek bir vakit gibi kabul ediliyor. Bu

takdirde zeval vaktinden önce remy yani taşlama görevini yapanları yadırgamak doğru değildir. Çünkü durum madem bu anlatılan gibidir, kınanmaları doğru değildir.

Doğrusu zeval vaktinden önce veya geceleyin remyin yani taşlamanın karşısına çıkanlar, gerekçe olarak Hz. Peygamber (sav)'in ve ashabının fiiline muhalefet yani aykırılık konusunu savunanlar, buna rağmen tüm remylerin yani taşlamaların teşrik tek-birlerinin üçüncü gününde topluca atılabileceğini de caiz olarak görmekteler.

Oysa bu, bir şeyi tercih bakımından diğerinden daha evla olacağı görüşünü benimseyip tercih edenler açısından beraberinde çelişkiler meydana getirmektedir. Çünkü her günün remyini yani şeytan taşlamasını, -zevalden önce de olsa- atmış olsa, sünnete isabet etmiş olmaya daha yakın hareket etmiş olur. Bu durumda da doğal olarak denilir ki, adam Allah resulü (sav)'nün taşları attığı günde atmıştır, diye doğru kabul olunabilir. Özellikle de bu remye yani taşlamaya terettüp eden zikir, tekbir, dua ve tazarruları da eklemişse, sünnete çok daha isabet etmiş olmaktadır. Yani izdiham ve kalabalık durumunda taşların hedefe tam isabet edip edemediğini, hedefin uzağına mı düştüğünü bilemeyenlerin bunların tamamını cemedip sonra da üçüncü günü bunları atanların aksine öncekiler sünnete daha isabetli hareket etmiş oluyolar.

Eğer bunları cemetse, daha sonra da bunları toptan üçüncü günü atsa meselesine gelince bu, ancak develerini güdüp korumak zorunda olan mazur sayılan kimseler içindir. Çünkü bunlar Mina'dan bu nedenle uzaktadırlar, bunlar için üçüncü günü hepsini atabilmeleri caizdir, deniliyorsa, her iki durumun da Allah'ın izniyle sahîh olduğuna göre burada bütün hacca gelen insanlar bu özür veya mazeret kapsamının içerisinde geniş olarak yer alabilirler. Çünkü hepsi için de izdiham ve kalabalık sıkıntısı, derdi bulunmakta ve hepsi için de ayaklar altına düşüp çiğnenip ölme endişesi bulunmaktadır. Bunu deve çobanlarına has kılmanın bir manası yoktur.

Hız. Peygamber (sav)'den sadır olan ya da gelen fetva üzerinde düşünebilen herkes çok açık olarak bir gerçeği görebilir. Bu da Hız. Peygamber (sav)'in ikinci tahallülden - serbestilikten sonra, onun hep işin kolayına ve basatine doğru gittiğini, zora koşmadığını görebilecektir. Çünkü Hız. Abbas hacılara su dağıtma görevi amacıyla Mina gecelerinde Mekke'de geceleme için Allah Resulü (sav)'nden izin istemiş ve Hız. Peygamber (sav) de bu istek üzerine ona o izni vermiştir. Oysa bu izin, iki vacibin terkedilmesini de gerektirmektedir veya beraberinde getirmektedir. Bu vaciplerden biri Mina'da geceleme, diğeri de remy yani taşlama görevidir. Hız. Peygamber (sav) ona niyabeten taş atabilecek birini görevlendirmesini veya birine vekalet vermesini emir buyurmamışlardır. Ya da onun adına hacılara su dağıtma görevini yerine getirebilecek birilerini görevlendirmeyi de emir buyurmamıştır. Kaldı ki her iki konuda da birini kendisine niyabeten veya vekaleten görevlendirmesi mümkündür.

Hız. Peygamber (sav)'e: **“Safiyye aybaşı görmeye başladı”** denildiğinde, Hız. Peygamber (sav): **“Safiyye, ifada-ifaza tavafı görevini yerine getirdi mi?”** diye sormuş. Onlar da: **“Evet”** diye söylemeleri üzerine, şöyle buyurur: **“O halde arkadaşlarıyla beraber yola çıkış hazırlığını yapsın.”** Dolayısıyla bu şekilde buyurarak, Safiyye'den veda tavafını düşürmüş-kaldırmıştır. Halbuki veda tavafı da vacipler arasında yer alan bir görevdir. Hız. Peygamber (sav) Safiyye'ye, onun yerine birini veda tavafını yapması için ona niyabeten birini seçmesini istememiştir.

Hız. Peygamber (sav) deve çobanlarının Mina'dan uzakta gecelerine izin vermiştir. Yani Nahr Bayram günü Remy-taşlama görevini atıp sonra da diğeri üç günün cemrelerini-taş atmalarını cemedip, toplu olarak dönüş Nefr gününde gün, gece olsun, gündüz olsun herhangi bir saatinde veya zamanında bu görevlerini toptan cem suretiyle yapmalarına ruhsat tanımış, izin vermiştir.

“MENASİKİNİZİ BENDEN ALIN” HADİSİ

“Menasikinizi-hac ile ilgili ibadetlerinizi benden alın” hadisini delil olarak sunup taşlama fiili, Hz. Peygamber (sav)’in işlediği ve ondan alınmasını, öğrenilmesini emrettiği menasiktendir, diye söylemelerine gelince;

Cevap: Buna verilmesi gereken cevap şudur. Bu hadis, mana ve içerik bakımından çok geniş kapsamlı bir hadistir. Çünkü Hz. Peygamber (sav)’in işlediği menasik-ibadetler ve kendisinden alınmasını ve öğrenilmesini emrettiği şeyler, hem vacipleri-farzları ve hem müstahap olan fiilleri kapsar. Örneğin ihrama girmek için gusül yani boy abdestinin alınması, telbiye, tavaf esnasında İztıba’ ve Remel, Hacer-i Esved taşını öpmek, tavaftan sonra iki rekat nafilé namaz kılmak ve buna benzer, Allah Resulü (sav) tarafından hac yaptığı sırada ibadet olarak işlenen menasik gibi. Ki bunlar Müstahap olan menasiktendir.

Dolayısıyla şeriat kurallarını ve muteber olan usullerini-esaslarını bilen herkes, keza bunun içerdiği hikmeti, maslahatı ve rahmeti, sıkıntı ve zorluklar açısından aykırılığını bilen herkes, bu takdirde şu gerçeği de bilir ve bilmelidir. Şeriat gereği anlamak demek, şeriatla var olan müsamaha ve kolaylıkları, cemreler yani şeytan taşlamaları sırasında insanların karşı karşıya bulundukları sıkıntı ve zorlukları, meşakkati ortadan kaldıracak veya bunları çıkaracak olan gerçeği de bilirler ve bilmelidirler. Çünkü din, yüce Allah’ın arzında kullanı için koyduğu adaleti ve rahmetidir, merhametidir. Allah bu dini sadece beşerin yani insanlığın her bakımından, gerek manevi açıdan, gerek bedensel bakımlarından ve gerekse sosyal hayat açısından mutlu olmaları için meşru kılınmıştır. Bu dinin kurallarından biri, **“Bir iş zorlaşınca genişlik meydana getirilir-genişler”** ve **“Zorluk beraberinde kolaylığı celbeder.”** Prensibine dayanır. Kaldı ki Hac suresinde şöyle buyurulmaktadır:

“ Allah, din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemeydi.” (22, Hac, 78)

Bir başka ayetinde de şöyle buyurmaktadır: “Allah sizin için kolaylık diler, size zorluk dilemez.” (2, Bakara, 185)

İnsanların cemreler yani taşlamalar sırasında izdiham nede-niyle karşı karşıya kaldıkları meşakkat, zorluk ya da sıkıntı nedeni-ni şeriatla yüklemek caiz olmaz. Kaldı ki böyle bir sınırlama getir-meye ilişkin olarak ne Kitaptan yani Kur'an'dan ve ne de Sünnet-ten bir delil olmadığı gibi, Kıyastan ve İcmadan da bir delil yoktur.

Bu konuda asıl söylenmesi gereken şey, bu hususun fakihlerin içtihadlarına dayalı olarak götürülmüş olmasıdır ki, o fakihler de hata yapmaktan kurtulmuş masum kimseler değildir. Kaldı ki bu, heva ve hevesinden konuşmayan Allah Resulünün sözlerinden-kelamından da ortaya konmuş bir durum değildir. Çünkü: “O haber verdiği şey-ler de kendisine vahyedilenden başkası değildir.” (53, Necm, 4)

Hz. Peygamber (sav)'in, halifelerinin ve ashabının taşlamala-rı, zeval ile gurup vakitleri arasında yani guruba kadar idi. Bu da tıpkı onların Arafat'ta zeval vakti ile gurup vakti arasında yani gu-ruba kadar vakfede bulunmaları mesabesindedir. Oysaki onların böyle yapmış olmasıyla vakfe zamanının-sınırının bittiği manasın-da değildir. Aksine gecenin tümü vakfe yapmak için geçerlidir.

Bir de remy yani taşlama görevi, hac ibadetinin vacip olan gö-revlerindendir. Bu da tıpkı diğer benzer vaciplerin yerine getirildiği gibi uygulanır. Örneğin Nahr-kurban kesme, tıraş olma, taksir-saç-ları kısaltma gibi. Bu da bu haliyle zaman açısından buna dahil olur. Durum bakımından da böyle cereyan eder. Çünkü hepsi de haccın vaciplerindendir. Ki bunlar da birbirlerine, eğer aralarında bir farkın varlığını gösteren bir delil yoksa kıyas edilirler.

Öte taraftan şeriatın müsamahakar ve kolaylığı öngören nass-ları şunu göstermekte ve buna delalet etmektedir. Bu gibi mesele-lerde doğru olan şey genişleme ve fazla zaman tanımanın vacip ol-duğudur. Konunun zeval vaktiyle tahdit edilip sınırlandırılmaması-dır. Aksine zevalden önce remyin caiz olabileceği gibi, geceleyin de caiz olur.

Nitekim buna ilişkin olarak alimlerden bir gurubun getirdikleri nasslar buna delalet etmekte ve bu gerçeği göstermektedir. İmamlar, ne bu men yani yasaklama konusunda ne de tahdidin yani sınırlama getirmenin vacipliği hakkında -Allah'a hamdolsun ki- icma etmiş değiller. Çünkü onlar üzerinde tartıştıkları meseleleri Allah'a ve Resulüne götürüyorlardı. İşte bu şekilde onlar için Allah'ın dininin mükemmelliği ve şariatının hikmeti böylece açıklanmış oluyor, ortaya çıkıyordu. Çünkü bu din her zaman ve mekana uygun olan bir din olduğundan bu gerçek böylece ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu din, hac, namaz ve oruç gibi ibadetlerinden tutun da tüm ibadetleri ile ilgili durumları konusunda insan hayatını en güzel bir nizam ile düzenlemiştir.

REMY VAKTİNİN GENİŞLİĞİNİ KABUL EDEN ALİMLER

İslam alimlerinden kimileri remy denilen taşlama zamanını geniş tutmaktadırlar. Bu cümleden olmak üzere, teşrik günlerinde mutlak manada zevalden önce remyin caiz olduğu görüşü, **Tavus** ile **Ata**'nın mezhebidir. "**Tuhfe**" adlı eserden, Şafii mezhebinden iki alimden biri olan İmam **Rafii**'den nakledildiğine göre, bu zat kesin olarak bunun caiz olduğu görüşündedir. Demiş ki: "Bunu Esnevi de tahkik etti ve bu mezhepte maruf olan yani bilinen görüşün bu olduğunu savundu.

İmam Ebu Hanife de acele olarak ayrılmak isteyen kimseler için mutlak manada zevalden önce remyin caiz olduğu görüşünü benimsemiştir. Bu da İmam Ahmed İbn Hambel'den gelen bir rivayettir. Kendisi bunu, "**el-Füru**" adlı eserde cezm yani kesinlik ifadesiyle şu şekilde aktarmıştır: "Ondan gelen rivayete göre, acele etmek isteyen kimsenin zevalden önce remyi yani taş atması caizdir." Ve "**el-İnsaf**" adlı eserde ise şöyle demiştir: "İbnu'l-Cevzi, zevalden önce remyi caiz görmüştür." Nitekim, "**el-Vadîh**" adlı eserde

de: “sözkonusu üç günde güneşin doğmasından sonra remy caizdir” demiştir. Zerkeşi de bunu kesin olarak kabul etmiştir.

“**Bidayetu’l-Müctehid**” adlı eserden de Ebu Cafer Muhammed İbn Ali’den nakledildiğine göre o demiş ki: “Cemrelerin remyi yani şeytan taşlanmaları, güneşin doğmasından itibaren.”

Darekutni de Amr İbn Şuayb’tan, o da babasında, babası yoluyla dedesinden rivayet ettiğine göre, Resulullah (sav), çobanlar için geceleyin ve gündüzün herhangi bir vaktinde cemre yani taşlama görevlerini yapabileceklerine dair ruhsat tanımış, izin vermiştir.

Muvaffak da, “**el-Kafi**” adlı kitabında şöyle demiştir: “Her özür sahibi kimse, ister hasta olmuş olsun, ister kendi canı adına bir korku olmuş olsun veya malı konusunda, örneğin çobanlar gibi olsun hepsi de bu konuda özürlü kimseler kapsamındadırlar.” Devamla demiştir ki: “Bunlar gelecek olan yani önlerindeki gece içerisinde taşlama görevlerini yaparlar.”

“**el-İnsaf**” kitabında da şöyle demiştir: “İşte doğru olanı da budur.” Aynı zamanda, “**el-İkna**” ve “**el-Münteha**” adlı kitaplarda şöyle demektedir: “Bu, mezhebin görüşüdür.”

Tüm bu görüşlerden öğrenilip anlaşılan odur ki; müte-kaddimin ulema yani daha önce geçen İslâm bilginleri bu mesele hakkında içtihad yapabilme gücü ve imkanı bulunuyordu. Çünkü onlar, vaktin genişliğine ilişkin olarak fetva vermeyi mubah kabul ediyorlardı. Onlardan kimisi, mutlak manada zevelden önce remyin caiz olabildiğini yani ister özrü bulunsun, ister bulunmasın mutlak olarak remyin-taşlamanın caiz olabildiğini söylerken, kimisi de acele bir problemi olanlar için bunu caiz görmüştür. Kimileri de her özür sahibi için bunun caiz olduğunu söylemişlerdir. Nitekim mezhebin zahir/sahih olan görüşü de budur.

Madem ki, mezhebin açık ve net görüşü kapsamında özür sahibi olanlar için, ister gece ve ister gündüzün herhangi bir saatinde veya vaktinde cemrelerini atabileceklerine ya da şeytan taşlama gö-

revlerini yerine getirebileceklerine dair buna cevaz verilince, hiç kuşkusuz, bu zamanda insanlar için var olan özür ya da mazeret, aşırı kalabalık ve izdiham nedeniyle veya yerlere düşüp ayaklar altında düşme korku ve endişesi elbette vardır ve bu endişe ve korkular her türlü özürden çok daha önemli ve çok daha güçlü bir mazeret sebebidir.

Bu haliyle bütün bu sebepler çerçevesinde insanların tamamı bu caizlik kapsamına girerler. Hem de Kur'an, Sünnet ve mezhebin açık nassları çerçevesinde bütün insanlar bundan yararlanabilirler. Nitekim Hz. Peygamber (sav)'e, bayram günü ve teşrik günleriyle alakalı olarak önce veya sonra yapılmış olan bir fiil veya mesele hakkında her ne sorulmuş ise, O (sav) sadece, "İstedğin gibi görevini yap, herhangi bir zorluk yoktur" diye karşılık vermiştir. Eğer Allah Resulü (sav), soru soranlar açısından remyi içine alan bir yasaklama vaktinin olduğunu var saysaydı, kesin olarak onları bundan dolayı uyarır ve sakınmalarını sağlardı. Çünkü bir konuda gereken açıklamayı, ihtiyaç duyulduğu andan sonraya bırakmak veya ertelemek caiz değildir. Hz. Peygamber (sav)'in vakti tahdit yani sınırlama konusunda sessiz kalması, bir şey söylememesi, bu vaktin zaman açısından oldukça geniş bir vakit olduğuna dair en açık ve net bir delili ve kanıtıdır...

Çünkü din Allah ve Resulünün meşru kıldığı yani şariat olarak getirdiği şeydir. Şayet bir konuda o sessiz kalmış ve bir şey söylememiş ise, o şey affedilmiştir, demektir. Ondan ötürü bir sorgulama olmayacaktır, demektir. O halde onun bu affını kabul edin ve verdiği afiyete karşı da Allah'a hamd edin. Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın." (2, Bakara, 195)

Başka bir ayette de şöyle buyuruyor: "... ve kendi canınıza da kıymayın. Şüphesiz bunları yasaklamakla Allah, size karşı çok merhametlidir." (4, Nisa, 29) ⁽¹⁰⁷⁾

(107) Bak. Şeyh İbn Mahmud; Yüsrü'l-İslam, adlı risalesi.

İşte bunlar İbn Mahmud'un tam kırk yıl önce söyleyip yazdıklarıdır. Oysa o, bizim bugün gördüğümüz ve yaşadığımız izdiham ve sıkışıklığı görmemiştir. Çünkü günümüzde insanların yüzlercesi yere düşüp ayaklar altında ezilerek can vermektedirler. O halde mademki durum bizim görüp işittiğimiz gibidir, ne yapmalı ve nasıl yapmalı?

HACCA GİDECEK OLANLARI BİLİNÇLENDİRMEK

Hac görevlerini yerine getirmek için hacca gidecek olanların bilinçlendirilmeleri ve bilgilendirilmeleri için, kanaatimce her ülkedeki ilim adamlarına çok önemli görevler düşmektedir. İlim adamları hac yolculuğu esnasında olsun, henüz görevlerini eda etmek üzere yola çıkmadan önce olsun onlara katılıp onları eğitmeliler. Yolculuk sırasında olsun, hac görevlerini yerine getirme esnasında olsun onlar için gerekli ve lazım gelen bilgileri vermeli. Yumuşak davranmalarını öğütleyip sertlikten ve kabalık etmekten uzak durmaları şuur ve düşüncesini kafalarına ve gönüllerine iyice yerleştirmeliler. Hiçbir şeyde sıkıntıya meydan vermemeleri gerektiğini, Allah'ın her iş ve manadaki yumuşaklıkları sevdiğini öğretmeliler. Hacca gidecek olanlar da buna riayet göstermeliler. Çünkü bir şeyde yumuşaklık varsa, o sadece onu süsler ve güzelleştirir. Bir şeyde de eğer sertlik ve kabalık bulunuyorsa o da onu lekeler, kötüler.

Bilhassa bu kimselere, belli bir zaman içerisinde cemreleri atma yani şeytan taşlamak için sıkışmaya, izdiham ve sıkıntıya yer olmadığı, cemreler için mutlaka şu belirli ve sınırlı zaman içerisinde görev yapılacaktır, diye de bir mecburiyetin ve zaruretin olmadığını anlatmak ve açıklamak lazımdır. Remyin yani şeytan taşlamanın bütün vakitler içerisinde gerçekleşebileceğinin caiz olduğu kendilerine anlatılmalıdır. Onlara düşen görevler ise kendilerini gü-

nün vakitlerine göre ayarlayıp bir düzen içerisinde bu görevi yerine getirmektedir.

Eğer Suudi ülkesi içerisinde zevalden önce remyin yani taşlamanın caiz olduğu noktasında uygun bulurlar ve anlaşılabilselerse, bu durumda görevliler de tavaf yaptıran görevlilerle birlikte, yanlarında görev için yer alanlarla birlikte remy-taşlama için vakit düzenlemesi veya ayarlaması yapabilirler. Yani günün zaman ve vakitleri içerisinde yapılmak üzere bir ayarlama getirebilirler. Bu gün görüp karşılaştığımız gibi zeval vaktindeki izdiham, kalabalık ve sıkışmalar meydana gelmez.

Bir de hacca gelenlerin bir kısmını, ikinci günde ertelemeye, gitmek için acele davranmamaya da teşvik etmek gerekir ki ikinci günde, Mekke'ye inme-gitme konusunda herhangi bir izdiham oluşmasın. Eğer makul bir sayı üçüncü güne kalırlarsa gerçekten yolculuğun kolaylaşmasına mutlaka katkıda bulunmuş olurlar.

Allah'tan dileğim odur ki, Müslümanları dinlerinde bilgili ve anlayışlı kılsın. Onlara dengeyi sağlama, eşitliği ve düzeni gerektiği gibi görme basiretini, öngörüsünü versin. Önceliklerin neler olabildiği kavrama yeteneğini ihsan eylesin. Bu sayede amellerin mertebelerini görüp öğreneceklerdir ve onlardan her birine de değeri ne ise, o kadar kıymet biçilecek ve o verilecektir. Kısaca ne bir eksik ve ne de bir fazla değil, değerleri ne ise onu karşılığında bulacaklardır.

Her şeyin başında ve sonunda Allah'a hamdolsun.

YEDİNCİ BÖLÜM

KADIN VE AİLE

MÜSLÜMAN KADINLARIN İLİM ALANINDA OLMAMALARI

Müslüman kadınlarının ilim, düşünce, edebiyat ve bedii sanatlar alanından kayboluşları meselesi burada ele alınacaktır.

Soru: Zatı aliniz de, Müslüman kadınlarının ilim alanından kayboluşlarını belki düşünmüş olabilmişsinizdir. Oysa görüyoruz ki laik ve sosyalist kadınlar ilim alanında üstün yerlere tırmanmaya hazırlanıyorlar. Acaba Müslüman kadının ilim, edebiyat ve bedii sanat alanlarından yeni şeyler meydana getirmekten uzaklaşmış olmasındaki sır ya da gizem nedir? Sizin açınızdan bunun tedavi yolu nedir?

Cevap: “Kadın toplumun yarısıdır” diyorlar. Bu görüş, kadın sayısının erkek sayısına oranla doğrudur. Kaldı ki kadın nüfusu sayısı erkeklere oranla daha da artmaktadır.

Ancak gerçek olan şudur ki; kadın, erkek nüfus sayısının yarısı olduğu halde, kadının toplum üzerindeki etkisi yarıdan daha çoktur. Bu da ister olumlu yanıyla olsun, ister olumsuz yönüyle olsun, başta kocası olmak üzere çocukları üzerinde ve özellikle de kızları üzerinde etkili olmaktadır.

İşte bu mânasıyla İslâm, kadına gereken önem ve titizliği atfetmiş, onu toplumun yarısı ve saygın bir bireyi kılmıştır. Yani ka-

dını bir insan olarak, bir kız ve eş olarak, bir anne olarak ve toplumun bir bireyi olarak görmüş ve bu anlamda ona gereken titizliği göstermiştir.

Kur'an-ı Kerim kadını erkeğin bir cüzü, bir parçası olarak kabul etmiştir. Erkek kadınıyla, kadın erkeğiyle konuşurlar. Yoksa biri ötekisinin düşmanı değildir. Çünkü kimi felsefe ve edebiyatta kadın farklı olarak, erkeğin bir hasmı gibi, düşmanı gibi gösterilmiştir. İşte bu konuda Kur'an şöyle buyurur:

“Bunun üzerine Rableri onların dualarına şöyle karşılık verdi: “Ben, erkek olsun kadın olsun içinizden salih/güzel amel/iş işleyenlerin amelinin/işini karşılıksız bırakıp boşa çıkarmam. Hepiniz erkek ve kadın sevap ve ceza bakımından eşitsiniz, bundan dolayı birbirinizden bir üstünlüğünüz yoktur.” (3, Al-i İmran. 195)

Hz. Peygamber (sav) de bu meseleyi şöyle ifade buyurmuş ve formüle etmiştir: “Kadınlar ancak erkeklerin diğer yarısıdır-lar.” (108)

KADININ TOPLUMDAKİ ROLÜ

Kur'an-ı Kerim'de en açık ve net olarak ifade edildiği gibi, nasıl ki erkek toplumsal hayatta yapması gereken vazife ve sorumluluklara sahip ise, kadın da aynen o şekilde toplumsal ve sosyal hayata görev ve sorumluluklara sahiptir. Bu gerçeği Kur'an şu şekilde açıklamaktadır:

“Mümin erkekler ile mümin kadınlara gelince, bunlar da birbirlerinin velileri ve destekleyenleridirler. Marufu/iyiliği, şeriat tarafından istenen her şeyi emrederler, münkeri/kötülüğü,

(108) Ahmed b. Hambel Hz. Aişe'den rivayet etmiştir. Bak. Sahihu'l- Camii's-Sağır, 1979

şeriatın karşı çıktığı her şeyi de yasaklarlar. Farz namazı tam ve eksiksiz olarak vakitleri içinde eda ederler, farz olan zekatı yerine harcarlar. Emir ve yasakları hususunda Allah'a ve Resulüne itaat ederler." (9, Tevbe, 71)

Bu ayet-i Kerime münafık erkek ve kadınlardan söz eden ve onların toplumu fesada uğratmak ve bozmak bakımından, toplumun değerlerini düşürmekteki kötü rollerinden söz eden ayetlerden sonra gelmektedir. Çünkü yüce Allah (c.c.), bunlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Münafık erkekler ile münafık kadınlar aslında nifak çıkarmada ve iman etmiş olmaktan uzak olmada birbirlerine benzerler. Münkeri/Kötülüğü, Allah'ın yasakladıklarını özendirip, Marufu/iyiliği, Allah'ın emrettiklerini de yasaklarlar. Allah yolunda cihad ve yardımlaşmada cimrilik edip harcamada bulunmazlar. Onlar Allah'a itaati unutup terkettiler, Allah da onları terkedip rahmetinden ve sevaptan mahrum kıldı. Doğrusu münafıklar Allah'a itaatin dışına çıkan ve tevbe etmeyen inkarcıların ta kendileridir." (9, Tevbe, 67)

Münafık erkek ve kadınlar, kötülüğü emredip yaymada, iyilikleri yasaklayıp engellemede ve terör oluşturmada birbirlerine benzemekte ve birbirlerinin yardımcısı ve destekçisi olmaktadır. Bu gibi durumlarda önemli roller üstlenmektedirler. Ki biz bu gerçeği içinde yaşamakta olduğumuz çağımızda çok açık ve seçik olarak görebilmekteyiz. Örneğin batılılaşma hayranı kadınlarla laik kadınların, batılılaşma hayranı ve laik erkeklerle beraber tek safta yer aldıklarını hepimiz görüyor ve biliyoruz. Doğrusu bunlar cehennem kapılarının önünde durup davette bulunan kimselerdir ve onların çağrılarına kulak asanları, hemen kulaklarından tutup o cehenneme atıyorlar...

İşte bu açıdan inanan erkek ve kadınların da görevi, onların karşılarında durup yer almaları ve onlara fırsat tanımamaları gerekir. Onların nerede ve nasıl hareket ettiklerini sürekli gözetleyip

kontrolleri altında bulundurulmalılar, gerçekleri gözler önüne sererek onların yaydıkları batıl görüşlerini, sakat düşüncelerini ve de planlarını boşa çıkarmalılar, ortadan kaldırılmasını sağlamalılar. Onların dalâletlerini Allah'ın hidayetiyle çöktürmeliler. Kaybettikleri, yerine getirmedikleri emirleri derhal yerine getirmeliler. Dayandıkları ve çağrısını yaptıkları münkeri yani kötülüklerini de yasaklamalılar, engel olmalılar.

Çünkü gerçekten Kur'an-ı okuyan ve üzerinde düşünenler, bütün peygamberlerin getirdikleri haberler konusunda ve genel manadaki tüm mesajlarında mutlaka kadına bir yer ve rol verildiğini bulabilir. Hem de bu konuda ilk yaratılan kadın olan ve babamız Hz. Adem'in de eşi olan, Havva adıyla bilinen kadın annemizden başlatarak bu gerçeği görecektir... devamında Hz. Musa (as)'nın annesini ve kız kardeşini, Firavun'un imanlı eşini bulacak. Bu izi sıra giderken Hz. Mesih İsa'nın annesi ve onun ninesi olan İmran'ın hanımıyla karşılaşacaktır.

İSLAM DAVETİNDE KADININ YERİ

Soylu ve Büyük Peygamberimizin siretini okuyanlar, bu konuda ve bu dava uğrunda sesi yükselen bir kadın bulacaklardır. Bu kadın –Allah ondan razı olsun–, Hz. Peygamber (sav)'in eşi ve bizim annemiz Hz. Hatice'dir.. İslam uğruna ilk kanı akıtılan kişi de bir kadındır ve ilk İslâm şehidi olan Hz. Sümeyye olup kendisi, Hz. Yasir'in eşi ve Hz. Ammar'ın da annesidir.

Zatunnitakayn unvanını alan Hz. Esmâ'nın Hicret sırasında üstlendiği görevi, Ümmü Ammare'nin rolünü, Ümmü Süleym ve müminlerin annesi Hz. Aişe'nin rolü ve yerini ve daha başkaca kadınların Uhud savaşı sırasındaki üstlendikleri görevleri ve hizmetleri bir görün. Aynı şekilde diğer savaşlarda sahabe kadınlarının üstlendikleri görevleri bir görün. Nitekim Büyük İmam, İmam Bu-

hari'nin Sahih adlı eserinde; "Kadınların savaşta yerleri ve savaşları" başlığı altında verdiği bilgileri bir okuyalım.

Keza Ümmü Seleme'nin -Allah ondan razı olsun- Hz. Peygamber (sav)'in kendisiyle istişarelerinde ona işaret ettiği yol ve Hz. Peygamber (sav)'in de onun işareti doğrultusunda hareket etmiş olması... ki, bunun geri planında hayır yatmaktaydı ve etkisi de görülmüştü. Keza Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber (sav)'in vefatından sonra ilim ve siyaset alanındaki önemi, bazı meseleler konusunda sahabeye açıklamalarda bulunup yanlışlarını düzeltmesi.. hatta bu konuya ilişkin olarak kitaplar yazılmıştır... İşte bütün bunlar bize İslâm'a davette Müslüman kadının rolünü, yerini ve önemini açıklayıp göstermektedir.

Kaldı ki, bizim İslâmî Arap mirasımız edebiyatta ve şiir alanında ve değişik bilim dallarında yetiştirdiği kadınlarla doludur. Bunlardan kimisi hadis ilimleri alanında, kimisi fıkıh-hukuk dalında kendilerini kanıtlamışlardır. Ki o çağlardaki bilinen sıkıntı, güçlük ve engellemelere rağmen bunları başarmışlardır.

MÜSLÜMAN KADININ İKİ AKIM ARASINDA SIKIŞMASI

Müslüman kadın, iki akım veya cereyan arasında, yani tam bir baskı ile tamamen başıboş olma akımı arasında sıkışıp kalmıştır.

Müslüman kadını cehalet çukuruna ve bataklığına sürükleyen şey nedir? Onun görevlerini sadece erkeğe hizmet eden ve çocuk doğuran bir varlık olarak kabul edip görev alanını bu şekilde sınırlamaya sebep olan şey nedir? Kadının bütünüyle sosyal toplumdan ayırmak nereden gelmiş ve kaynaklanmıştır?

Bu konuda asıl mesele, İslâm'ı yanlış olarak anlamak ve kavramaktan ileri gelmektedir. İslâm'ın kadına verdiği değeri anlama-

mamaktan kaynaklanmaktadır. Bir de sadece camiye bile gitmeyi kadına yasaklayan ve şiddet taraftarı olan baskıcı düşüncenin ürünüdür. Oysa ittifakla rivayet olunan, ve: “Allah’ın cariyelerini-kadın kullarını Allah’ın mescidlerine *gitmelerine mani olmayın, engel çıkarmayın*” gerçeğine rağmen suç, bu gerçeği yanlış değerlendirenlerden kaynaklanmaktadır. Halbuki Sünnette sabit olan gerçeğe göre sahabe kadınları, Hz. Peygamber (sav)’in sağlığında olsun ve Raşit halifeler dönemlerinde olsun beş vakit namazlarını –ki bu vakitlere yatsı ve sabah namazı da dahil idi– mescidlerde kıyorlardı.

Müslümanlar arasında, aslında hiçbir değeri bulunmayan, kadınlara yönelik olarak asla herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmayacak olan bir takım zayıf hadisler yaygınlık kazanmış bulunmaktadır. Örneğin; “Ey Allah’ın Resulü! Kadınlar için hangi şey-iş daha uygun olabilir?” diye yöneltilen bir soruya şöyle karşılık vermiş: “Kendisinin bir erkeği görmeyeceği ve bir erkeğinde onu görmeyeceği bir işte çalışması daha yerindedir.” Bu hadis gerçekten ve ciddi anlamda zayıf olan bir hadistir.

Aynı şekilde; “Kadınlara yazı yazmasını-okumasını öğretmeyin” ve “Onlarla istişarede bulunun ve fakat onların söylediklerinin, işaret ettiklerinin aksini yapın” diye gelen bu ve benzeri daha nice hadisler hep bu tarzda olan hadislerdir. Keza meşhur ve yaygınlık kazanmış olan şu hadiste böyledir: “Sizin ikinizde mi körsünüz.” Güya bu söz, kör bir sahabi olan Abdullah ibn Ümmi Mektum ile alakalı olarak söylenmiştir.

İşte bu şekilde Müslüman kadın iki akımın baskısı arasında kalmış ve böylece kaybolmuş bulunmaktadır. Bunlardan birisi herhangi bir canlılığı olmayan, özellikle Müslümanların bilim ve kültür bakımlarından gerilemeye başladığı çağlardan itibaren gelen bir yanlış taklit anlayışı. Ötekisi de batıdan bize ulaşan ve bizimle savaşmayı amaçlayan, Müslüman toplumunu dejenere eden taklitçilik akımı. Müslüman kadının üzerine düşen görev çok eskilere dayanan baskıcı taklidin ve buna kulluk etmenin ve aynı zamanda ye-

ni bir esaret taklidinin akımına kapılmadan bu her iki akımın da etkisinden kurtulmasıdır. Yani ne ötekisi ve ne de berikisi...

ORTA YOL AKIMI İŞİĞİNDA MÜSLÜMAN KADIN

“İslam’ın öngördüğü orta yol, akım veya cereyana” gelince, ki biz ona inanmakta ve ona çağırmaktayız. Bu akım kadın açısından, onun farklı ülkelerde ve aralarındaki farklılıklarına rağmen baskı ve zulüm yoluyla hapsedilen kadını, içinde bulunduğu hapsedilmeden çıkaracak olan akımdır. Aslında kadın, eğitilmesi ve değerlendirilmesi bakımından fıtrat itibarıyla İslâm’a ve arındırıcılığına, temizliğine çok daha yakındır. Kaldı ki İslâm, zafere ulaşılması, İslam davetinin yayılması, ümmetinin özgürce yaşaması ve İslâm mesajının tüm dünyaya ulaştırılması için erkekle beraber kadına da gereken rolü üstlenme görevini yüklemektedir.

Bu, aslında teorik açıdan hiçbir kimsenin asla inkar edemeyeceği ve herkesin teslim edeceği bir gerçektir. Ancak asıl tehlike veya sıkıntı bu işin pratiğe dökülmesi veya eyleme dönüştürülmesi meselesidir. Oysa bugün hâlâ bir çok dindar kesimde kadına korku ve kuşku arası bir gözle bakılmaktadır. Bir takım vehim ve yanlış değerlendirmelere körü körüne inanmanın getirdiği sıkıntılar. Sanki dini sorumluluk, dini zafere ulaştırma görevi sadece erkeğe aitmiş ve kadının bunda hiçbir yetki ve sorumluluğu yok imiş gibi bakılıp görülmektedir. Sanki kadın bu noktada hiçbir pay sahibi değil gibi bakılmaktadır.

Halbuki kesin olan bir gerçek varsa o da, İslami hareket, İslam davetine başladığı ilk andan itibaren bu konuya gereken önem ve titizliği göstermiştir. Nitekim bu maksatla İmam Hasan el-Benna, kadının İslâm davetinde gereken rolünü üstlenmesi için, Müslüman kardeşler örgütünün kadınlar kolunu, yani Müslüman kardeşler kadınlar örgütü kolunu hizmete sokmuştur. Çünkü Müslüman

hanımlar arasında İslâm davasını gerektiği gibi yayabilecek olanlar ancak onlardır ve onlar olacaklardır. Yeni bir neslin veya kuşağın eğitimi ve yetiştirilmesi onların görevidir. Bu bakımdan kadınlar kolu da tıpkı Müslüman kardeşler örgütünün erkekler koluyla beraber aynı yükü ve sıkıntıyı yüklenmek durumundalar ve yüklenmişlerdir. Allah'ın dininin yeryüzünde veya dünyada sağlam bir yer edinmesi bu manada bir çalışmaya bağlıdır.

Müslüman kardeşler örgütünün erkekler kolu, hiç de küçümselemeyecek manada üzerine düşen rolünü yerine getirmişlerdir. Kız kardeşleri veya bacıları için de sıkıntı günlerinde ve zor anlarında onlara destek çıkmaları bakımından onlarında elbette bunda payları ve hisseleri vardır. Özellikle de hapishanelerde, tutukevlerinde hapis tutulan, kimselerin ailelerine yardımcı olmaları, onlara gereken yardımları ulaştırmaları bakımından da elbette büyük hizmetler üstlenmişlerdir. Hem de bu gibi hizmet sırasında bir çok riskleri ve tehlikeleri, tehditleri göze alarak bunu başarmışlardır. Çünkü bu manada hizmet götüren hanım kardeşlerimiz sürekli olarak düzen ve sistemlerin gizli ajanları ve gözcüleri tarafından hep izlenmektedirler ve izlenmişlerdir de. Bu hanım kardeşlerimizden öyleleri de var ki, örneğin Zeynep Gazali gibileri bu uğurda katlanılması gerçekten zor olan sıkıntıları, hapisleri göze alarak Allah yolunda bu cihadlarını sürdürmüşlerdir.

KADINLARA HİZMET GÖTÜRMEDE EKSİKLİK

Kadınlara yönelik İslâm'ın öngördüğü manada gereken hizmetin verilmeyişinde kusur ve eksikliklerimiz bulunmaktadır. Şunu itiraf etmeliyiz ki, Kadınlara yönelik hizmet ve çalışmalar, olması gereken ve ulaşması icabeden noktaya henüz ulaşılmış değildir. Gerçi her ne kadar kadınlar ve özellikle de üniversite ve liselerdeki kız öğrenciler arasında davet görevi yay-

gınlık kazanmış ise de henüz bu hizmet istenilen noktaya gelmiş değildir.

Müslüman kardeşler örgütünün üzerinden yetmiş yıl gibi bir zamanın geçmiş olmasına rağmen halen bu güne kadar tek başına hizmet yürütebilecek güçlü İslâmî bir kadınlar örgütü oluşmuş değildir. Öylesine güçlü olabilecek İslâmî bir kadınlar örgütü ki; La-isizm, Marksizm ve benzeri akımlara karşı her bakımdan yeterli ve güçlü olan bir İslâmî kadınlar örgütünden söz edilemez.

Bunun da tek sebebi şudur. Genelde erkekler kadın faaliyet ve hizmetleri üzerinde hep egemen olmak ve üstünlük elde etmek çabasında olmaları nedeniyledir. Hiçbir zaman kadınlara kendi kendilerine yeterli olabilecekleri ve bu manada bağımsız bir şekilde hareket edebilecekleri bir fırsatı da tanımamaktadırlar. Kadınların kendilerine ait maharetlerini, hünerlerini, becerilerini göstermelerine de olanak vermemektedirler. Yani erkeklerden bağımsız olarak bir hizmet vermelerine ve üretmelerine imkan tanımamaktadırlar.

İSLAM'IN KADINLARA YÖNELİK ÇABASI NE ZAMAN BAŞARI KAZANACAK?

Benim görüş ve kanaatim bu konu ile alakalı olarak şöyledir. İslâm'ın kadınlara yönelik çalışması, çaba ve gayreti ancak şu şekilde bir başarı kazanabilir; İslami davet, tebliğ, fikir ve düşünce, ilim ve edebiyat, eğitim ve öğretim alanlarında kendi başlarına hareket edebilecekleri manada lider konumunda Müslüman kadınların yetiştirilmesine, ortaya çıkmalarına bağlıdır. İşte böyle Müslüman hanımlar çıktığı ve faaliyet alanlarına geçtikleri zaman bu, gerçekleşebilir.

Kaldı ki ben bunun oldukça güç bir iş olduğunu da veya bir takım mazeretlerin olabileceğini de sanmıyorum. Çünkü kadınlar arasından da, tıpkı erkekler arasından olduğu gibi kahramanlar, li

derler ve kendilerini kanıtlayabilecek olanlar mutlaka olacaktır ve çıkacaktır. Yoksa bu gibi hizmetlerde ilerlemek, kendilerini kanıtlamak sadece erkeklere özgü bir şey de değildir.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'in bize, hikmet ve cesaretle erkekleri idare eden bir kadının kıssasından söz etmiş olması boşuna ve abes değildir. Çünkü bu kadın sonunda yönettiği toplumunu en değerli ve en üstün bir noktaya ulaştırabilmiştir. Peki bu kadın kimdir? Bu kadın Sebe' melikesi ya da kraliçesidir ki, yüce Allah kitabının Neml suresinde bu kadının Hz. Süleyman (as) ile olan kıssasını bize bildirmekte ve ondan söz etmektedir.

Hatta ben, Katar Üniversitesinde öyle kızlar gördüm ki, erkeklerden çok daha başarılıydılar. Kaldı ki bu görüşüm benim dışındaki üniversite hocalarının da kabul ettikleri bir görüş ve kanaattir. Özellikle de kızlar erkeklere oranla kendilerini bilime daha fazlasıyla adamaktalar, kendilerini ilgilendiren ne gibi şeyler varsa hemen her konuda çaba ve çalışmalar sürdürmektedirler. Hatta bu hanım kızların kendilerine ait arabaları var, arabalarına binip istedikleri iş ve hizmet için kendi başlarına şuraya veya buraya gidip geliyorlar.

BU ALANA BASKICI DÜŞÜNCELERİN SIZMASI

Burada çok açık ve net olarak söylemek istediğim bir şey de vardır. Doğrusu bu gibi hizmet çalışmalarında bir takım baskıcı, kısıtlayıcı manada şiddet düşüncesine sahip olanların sızmakta olduğu da bir gerçektir. Ki bunlar erkeklerle kadınlar arasındaki bağlar üzerinde baskı kurmaktadırlar. Hatta en ağır ifadelerle bu konuda baskıcı bir tavır sergilemektedirler.

Bu konu; benim bir çok konferanslarda olsun, bilimsel toplantılarda olsun, hatta Avrupa ve Amerika'da olsun gördüğüm gerçeklerdendir. 70'li yıllarda hemen her yıl, Amerika'da, Kanada'da

oluşturulan yıllık kongrelere katıldım, bunlarda hazır bulundum. Bu kongrelere ve konferanslara erkek ve kız kardeşlerimiz katılıyorlardı, hepsi de bu gibi çalışmalarda, herkese açık olan konuşmalarda ve özel toplantılarda bulunuyorlardı. İslâm'ın önemli ve büyük problemleri kapsamında birçok açıklamaları dinliyorlar, soru ve cevaplamaları, tartışmaları değerlendiriyorlar. Yani fıkırsel, bilimsel, sosyal, eğitsel ve siyasal manadaki tüm çalışmalara dair yapılan çalışmalara, verilen konferanslara ve toplantılara katılıyor ve bunları dinleyip değerlendiriyorlardı.

Ancak sadece kadınlara özgü olan ve mutlaka onların özel durum ve konumlarını ilgilendiren soru ve cevapları kapsayan bir takım özel çalışmalar hariç.. Bunlar o genel manadaki konferanslarda ve kongrelerde sorulamıyordu.

Ancak seksenli yıllarda Amerika ve Avrupa'da bazı kongrelere katıldım. Burada her iki cins arasında tam bir ayırım, bir bölünme gördüm. Gördüğüm manzara şu idi. Kızkardeşlerimizin bu türden önemli tartışmalara, konferanslara, toplantılara alınmadıklarını, bunlara katılmaktan mahrum bırakıldıklarını gördüm. Bu gibi genel manadaki çalışmalara sadece erkekler alınıyordu. Kadınlar alınmıyordu.

Bazı hanım kardeşlerim bana şikayette bulundular. Çünkü kadınlara özgü tertip edilen konferanslarda, sohbet ve çalışmalarda hep kadınlara özgü meselelerden, kadının İslâm'daki yeri, görevleri ve hakları çerçevesinde geçen konuşmalardan artık bıkip usanmış olduklarını, genel anlamdaki çalışmalara alınmadıklarını söylediler. Kısaca bize verilen konferanslar, bize yönelik olarak yapılan konuşmalar artık hep aynı şeylerin tekrarı mahiyetinde olduklarından ötürü, bunları dinlemenin artık kendileri için bir ceza ve bir işkence mahiyetini aldığını söylediler. Bu manadaki şikayetlerini dile getirdiler.

Ben, katıldığım tüm kongrelerde bu düşüncenin, bu sakat anlayışın hep karşısına dikildim ve şunu söyledim:

“İbadetlerde olsun, ilim öğreniminde olsun asıl amaç katılımdır, iştiraktır. İslam tarihinde sadece kadınların gittiği ve erkeklerin oraya alınmadığı bir caminin varlığına veya yapıldığına dair hiçbir bilgi yoktur ve böyle bir şey de bilinmemektedir.”

Oysaki kadınlar, Hz. Peygamber (sav) döneminde cuma, bayram ve diğer vakit namazları için erkeklerle beraber camiye gittikleri gibi, Hz. Peygamber (sav)’in derslerine de katılıyorlardı. Hatta bu dersler sırasında özellikle kadınlara özgü en özel meselelere ilişkin olarak da bu hanımlar sorularını Hz. Peygamber (sav)’e yöneltiyorlardı. Dinlerini öğrenmeleri bakımında haya duygusu, onlar için bir engel oluşturmuyordu. Çünkü bu, onların dinlerini ilgilendiren bir durumdu. Nitekim Hz. Aişe annemiz bir hadiste bu gerçeğe işaret etmektedir.

Kaldı ki Sünnet-Hadis kitapları bu gibi sorularla dopdoludur. Kadınlar Hz. Peygamber (sav)’e sorularını soruyor ve ondan cevap alıyorlardı. İşte bunlardan bir hanım, kendi hemcinsleri adına sözcü olarak gelip Hz. Peygamber (sav)’e şöyle diyor:

“Ey Allah’ın Rasûlü! Ben kadınlar adına sana gelen bir sözcüyüm...”

Kadınlar, sözcüleri aracılığıyla Hz. Peygamber (sav)’den, erkeklerden ayrı olarak sırf kendilerinin bulunabileceği ve kendisinden sorularını sorup, cevap alabilecekleri manada özel bir gün ayırmasını istemişlerdir. Erkeklerin yer almadığı ve sadece hanımların bulunabileceği, vaktin de kendilerine ayrılabilceği geniş bir zaman... Hem geniş bir vakitleri olabilsin, hem de rahatlıkla ve özgürce sorularını sorabilecekleri bir zamanları olsun istemişlerdir. Kısaca babalarının, kardeşlerinin, eşlerinin veya başkaca erkeklerin yer almadığı özgür bir ortamda istediklerini sorup, cevabını alabilecekleri bir gün istemişlerdir.

İşte bu öylesine bir meziyettir ki; Hz. Peygamber (sav) genel manada ve herkese açık olan anlamdaki derslere katılımda kadınların da erkeklerle beraber bu çalışmalara katılacağına ses çıkarmadı-

ğı ve katılmalarını istediğı gibi, bir de buna ek olarak onlara özgü bir gün ve ayrıcalık tanımıştır.

BU TÜR ÇALIŞMALARDAKİ PROBLEM

Müslümanların kadınlarla alakalı mesele ve çalışmalarda-ki asıl problemin kaynağı şudur:

Onları yönetip idare edenler erkeklerdir. Onlar kendi istekleri doğrultusunda onları yönlendiriyor ve o noktada hep titizlik gösteriyorlar ki onların dizginlerini hep ellerinde tutsunlar istemektedirler ve bunun peşindedirler. Erkekler işte bu açıdan o çiçeklerin açılmasına fırsat vermiyor, kendisini herhangi bir liderlik alanında kanıtlamasını, sevk ve idare eder bir konuma gelmesini istemiyorlar. Çünkü erkekler bizzat kendilerini onlar üzerinde egemen olarak kabul ediyorlar, hatta sırf kadınlara özgü toplantılarda bile onlar üzerinde egemen bir tutum ve baskı sergiliyorlar. Bunu da, Müslüman genç hanımlarda olması gerekli haya duygularını öne sürerek ve işin bu yönünü istismar ederek onları baskı altına alıyorlar. Hatta onların nefeslerini bile saklıyorlar, kendi iş ve hizmetleri alanında olsun kendi adlarına bağımsızca hareket etme fırsatını bile tanımıyorlar. Kısaca kendi adlarına rahat olarak çalışabilecekleri, içinde değerleri ortaya koyabilecekleri, maharet ve hareketlerini sergileyebilecekleri bir imkanı vermemektedirler. İçinde olgunlaşabilecekleri ve kendi kendilerine yetebilecekleri, kendilerinin hatalarını ve doğrularını öğrenebilecekleri, deneyim sahibi olabilecekleri şu hayat okulunda eğitilmelerine de imkan vermemektedirler.

Oysaki halen kimi kızkardeşlerimiz böylesi bir duruma izin vermekteler ve bu şekilde bir aşağılanmayı kabul edip sessiz olarak kalmaktadırlar. Bu tür bir aşağılanmaya ve böyle bir hayat sürdürmeye rıza göstermektedirler. Kendi adlarına kendileri düşünmesi gerekirken, onlar hakkında erkekler düşünüp karar veriyorlar.

Bu durumda derhal ve çok hızlı bir şekilde bu konuya ilişkin

dizginleri ele almak, hemen davet ve çalışma alanlarını açmak gerekiyor. Bu ümmetin inançları, değerleri ve şeriatleri konusunda sokuşturmaya çalıştıkları batıl düşünceleri yayan batılı ve hayranları kadınların seslerini bastırmak icabediyor. Çünkü bunlar sayıca az ve dağınık bir halde olmalarına rağmen sesleri çıkabildiğince yükselmekte, hiçbir manada din ve dünya açısından bir değere sahip olmayan düşüncelerini yüksek bir sesle seslendiren bu kitlenin seslerini bastırıp susturmaları gerekiyor.

Birkaç yıl önce Başkent Cezayir'de üniversiteli kız öğrencilerin önderlik ettikleri bir toplantıya konferans amacıyla katılmıştım. Adet olduğu üzere karşılıklı soru ve cevap kapısını açmaya, yazılı ve sözlü soruları cevaplamaya sıra gelmişti. Bu sırada bazı gençler de orada bulunuyorlardı. Gençlerden biri soruları tek tek inceleyip ayıklamaya tabi tutuyordu. Genç bir kısım soruları alıyor, bir kısmını da bir tarafa atıyordu. Ben, kendisine itirazda bulunarak; "neden bu görevi, öğrenci kızlardan bir kız öğrenci bu işi üstlenmiyor" diye itirazda bulundum?!

Ey erkekler! Kadınların işleri ve görevleri üzerine neden abanıp duruyorsunuz? Neden onların kendi adlarına iş ve hizmet yapmalarına fırsat tanımıyorsunuz? Hanım kardeşlerimizin üzerinden ellerinizi çekin, bırakın onları, onlar üzerlerine düşen ve kendileri için helal olan yollarında diledikleri gibi tasarruf sahibi olabilsinler. İstedikleri gibi sorularını kendileri sorsunlar ve onlar kendilerine ait ve uygun olan bu sorular konusundaki seçim ve takdir haklarını kendileri kullansınlar. Onlardan biri kalkıp bu soruları okuyarak, onlar adına o sorsun.

Ben bu sözlerimle sanki o hanım kızların, o inançlı mümine bacıların sinelerindeki bir sıkıntıyı ve içlerinde hissettikleri büyük bir derdi gidermiş oldum. Hanım kızlar büyük ve derin bir nefes aldılar ve içlerinden biri ayağa kalkarak, daha önce bana refakat eden ve o görevi üstlenen erkek kardeşinden bunu devralmak üzere öne çıktı.

Buna benzer bir olayı da bir başka yılda İngiltere'nin Mençis-

tır kentinde yaşadım. Müslüman Talebeler örgütünün orada bir kongrelerine katılmıştım. Burada benim, hanım kardeşlerimize yönelik bir de konferansım oldu. Bu konferansımdan sonra sıra sorulara gelmişti. Bunları karşılama, ayırma ve düzenleme işi, erkek öğrenciler arasından siması temiz ve pak olan bir öğrenci üstlenmişti. Ben bu durumda gayet açık ve net bir şekilde o kardeşime şöyle söyledim:

“Senin oradaki varlığın bu işi güzel ve temiz bir manada yürütmek anlamına gelmez. Burada en iyi olacak olanı, o hanım kardeşlerimizin içlerinden bir tanesinin bu görevi üstlenmesidir. Çünkü onlar bu göreve ve bu işe daha layıktırlar. En iyi olarak bu hizmeti onlar yerine getirebilir.” Fakat temiz ve salih bir kardeşimiz: “Efendim, o arkadaş düzen gereği, bu işle görevli kılınmıştır. Oradan ayrılması mümkün değildir. O gerçekten bu konuda mazurdur” dedi.

Bir başka şey daha var; Mısır ve Cezayir’de hanım kardeşlerim bana şikayette bulundular. Bu meselede, evlenmeden önce davet göreviyle ilgilenen, canlı, hareketli ve heyecanlı olan bir hanım kardeşimiz, bir kızımız, daha önce kendisini bu davet çalışmalarında hizmet veren ve bu hususta gayret gösteren bir kardeşimizle evlendikten sonra, ona evde kalmasını, bundan böyle toplum arasına girmemesini öngörmüş ve ona her şeyi yasaklamış. Artık bundan sonra hiçbir çalışmaya katılmaması, hiçbir harekette yer almamasını ondan istemiş ve böylece hanım kızlarımızın yolunu aydınlatacak olan bu kızımıza hizmet vermeyi yasaklamış, içinde yanan kor ateşini söndürmüştür.

Hatta davet dalında çalışmakta olan Cezayir’li bir genç kız mektup yazarak bana soruyor: “Sırf çalışma prensipleri açısından evlenmeyip bekar olarak yaşamasının haram olup olmadığını, evlenmesi durumunda bu hizmetinin sona ereceğini, çünkü kendisi gibi canlı ve hareketli olan hanım kardeşlerinin evlenmelerinden sonra bu hizmet ve iş alanından çekildiklerini, geri durduklarını, tembellik ve atalet içine düştüklerini ileri sürerek, kendisinin böyle

bir hizmet amacıyla evlenmemesi durumunda, bunun kendisi için haram olup olmadığını soruyor. Hem de komünist, laik ve her şeyi serbest olarak kabul eden bayanların cirit attıkları bir ortamda evlenme adına bu hizmeti bırakıp gitmek yerine evlenmemek konusuna ne dersiniz? Bu, haram mıdır?" diye sormaktadır.

BİR İTİRAZ VE CEVABI

Şiddet ve baskı taraftarı olanlar şöyle diyecekler: "Nasıl olur da kadınlardan, onların da İslâmî hareket içerisinde önemli bir rolü ve görevi vardır, diye onlardan böyle bir istekte bulunursunuz? Kadın bu çok ağır ve yorucu hizmet alanında, İslami hareket korteji içerisinde nasıl hareket edebilecek, nasıl idari işleri yürütecek ve varlığını orada nasıl kanıtlayacak, bu, hiç olacak bir iş mi?" Oysa Kur'an-ı Kerim'in açık nassı, onların evlerinde kalmalarını emrederken, nasıl olurda siz onlardan böyle bir hizmet isteyebilirsiniz? Çünkü Kur'an şöyle buyuruyor:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى

"Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın." (33. Ahzab, 33)

Bu oldukça kıskanç olan kardeşlerime cevabım şu olacaktır: Ayet, Hz. Peygamber (sav)'in eşlerine seslenmektedir, hitap onlarıdır. Çünkü peygamber hanımlarının diğer kadınlardan farklılıkları ve ayrıcalıkları vardır. Başka kadınlarla peygamber hanımları asla kıyaslanamazlar. Çünkü onlar için getirilen ağır hükümler, diğer kadınlar için o manada bir ağırlık ifade etmezler. Nitekim yüce Allah peygamber hanımlarına ilişkin olarak şöyle buyurmaktadır:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ

“Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.” (33, Ahzab, 32)

Ayette böyle buyurulmuş olmasına rağmen bu hüküm, müminlerin annesi Hz. Aişe annemizin Cemel savaşına gitmekten ve katılmaktan menetmemiştir. O bu savaşa katılmakla siyasi işlere ilişkin olarak kendisinin de bir takım hak ve sorumluluklarının olduğunu ve bu haklarını almak istediğini belirtiyordu. Hem de beraberinde cennetle müjdelenen on sahabeden olan ve aynı zamanda halifelğe de aday olan iki kişi bulunduğu halde katılmıştır.

Hız. Aişe annemizin bu savaşa katılmaktan dolayı pişmanlık duyduğu rivayeti ise, Hz. Aişe'nin evinden çıkmasının meşru olmadığı anlamına gelmez ve böyle bir mana da taşımaz. Çünkü Hz. Aişe kendi görüşü açısından siyaset hakkındaki görüşü onun, başaraacağı yönü ve hizmeti görüşü idi. Allah onu bağışlasın ve Allah ondan razı olsun.

Ayrıca, “ayet, genel manada bütün kadınları ilgilendirir, kadınlar hakkında umum ifade eder” diyenlerin görüşlerini almış olsak bile bu, kadınların evlerde tutulmasını ve evden dışarıya çıkamayacakları manasını içermez. Çünkü Kur'an'ın bu manada zikretmiş olduğu kadınları evlerde tutma konusu, herhangi bir yanlış yola sapan, bir kötü fiil işleyen ve bu manada bir hatalı yola giren kadınlara bir cezalandırma olarak getirdiği bir durumdur. Ki buna da mutlaka dört adet tanık getirmek şartıyla onu evde tutabilir. Bu durum ise, Kur'an-ı Kerim'de ve Sünnette söz konusu edilen şeriatın onlar için öngördüğü cezalandırma uygulamasıyla ilgili hüküm gelmezden önce idi. Bununla ilgili olarak yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا
عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ
حَتَّى يَتَوَقَّيْهِنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

“Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin.” (4, Nisa, 15)

Ayrıca yüce Allah’ın;

”وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْحَاحِلَةِ الْأُولَى

“Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın.” (33, Ahzab, 33) ayeti, hüküm bakımından, kadının açılıp saçılmadan ve kendisini örtüp ve korunarak çıkabileceğini meşru saymaktadır. Kaldı ki kadın kendi evinin içerisinde açılıp saçılmaktan yasaklanmamaktadır. Çünkü kadının kendi evi içinde süslenmesi, dilediği gibi giyinip davranması hakkı vardır. Ancak kadın dışarı çıktığı zaman açılıp saçılırsa işte kadın bundan men edilir.

MİSYAR EVLİLİĞİYLE İLGİLİ BİR AÇIKLAMA

Misyar evliliği konusunda sakinleştirici bir konuşma..

“Misyar “evliliği” diye adlandırılan bir evlilik hakkında verdiğim bir fetva ile alakalı olarak konuşacağımı beklemiyordum. Genelde Katar, Haliç ve diğer Arap ülkelerinde bu fetva ile alakalı olarak koparılan yaygara üzerine konuşmak zorunda kalacağımı beklemiyordum. Bunun yankılarını iki hafta ve üzerindeki bir ziyaretim sırasında batı ülkelerinde de gördüm. Bu konuda büyük gürültüler koparılmış bulunmaktadır.

Aslında bu gibi durumlar ortaya çıkan her yeni olan bir şey hakkında ve etrafında yaygaralar koparılmakta, bu konuda hemen herkes, işi bilen de bilmeyen de tartışmaya katılmakta ve ihtilafa düşmektedirler. Kısaca bu tür meselelerde tek bir görüş üzerinde

karar kılma sağlanana dek bu tartışmalar sürüp gitmektedir. Ya da tartışma aynen varlığını devam ettirmektedir.

İlerideki sayfalarda da göreceğimiz ve açıklayacağımız gibi Misyar evliliği denen bu evlilik, nasıl bir evliliktir. Bunu kısaca açıklamak isterim. Ben, "Misyar" kelimesinin manasını bilmiyorum. Ancak bu kelime bildiğim ve gördüğüm kadarıyla yabancı bir kelime, yani Arapça olmayan bir kelime değildir. Ancak bu kelime, avam halk tabakası arasında dar bölgelerde, örneğin Haliç beldelelerinde görüldüğü gibi kullanılan bir kelimedir. Onlar bu kelime veya sözcük ile, fazla uzun bir müddet beklemeden gelip gitmektir ya da gelip geçip gitmektir. Bu anlama gelen bir kelimedir. Bunu ileriki sayfalarda göreceğiz.

Ancak ben burada şimdi tali derecede ki meseleler diye adlandırılan furuata ait ümmet alimleri arasındaki ihtilafa veya tartışmaya işaret etmek isterim. Tali derecedeki bu tür meseleler herhangi ihlas sahibi birini rahatsız etmeyeceği gibi bir mümin kimseyi de huzursuz edecek değildir. Yani tartışma farklı görüş ve bakış açılarıyla ve farklı delillerin ortaya konulup değerlendirilmesiyle varlığını sürdürdüğü müddetçe bu, hiçbir mümin kimseyi rahatsız etmez. Çünkü tartışmaya taraf olanların hepsi de kendi bilgileri ve kanaatleri doğrultusunda deliller ortaya koymaktalar ve hepsi de bu bağlamda hareket etmektedirler. Yoksa kendi nefislerinin heva ve isteği doğrultusunda veya başkalarının arzuları istikametinde konuşuyor değiller. Tartışmalarını o bağlamda ele almıyorlar. Çünkü heva ve hevase tabi olmanın sonucu gerçeği görebilmenin önü kapanır. Bundan dolayı muğlaklık, önünü görmeme hastalığı gibi rahatsızlıklar ve haktan sapmalar meydana gelir. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

وَمَنْ أَضَلَّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بَغْيِرَ هُدًى مِنَ اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir! Elbette Allah zalim kavmi doğru yola iletmez.” (28. Kasas, 50)

Yüce Allah (c.c.) yine şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ
الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

“Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma. Çünkü onlar, Allah’a karşı sana hiçbir fayda vermezler. Doğrusu zalimler birbirlerinin dostlarıdır; Allah da takvâ sahiplerinin dostudur.” (45. Casiye, 18-19)

Heva ve heveslerin üzerine kurulmuş olan görüşler dürüst müminleri rahatsız eder. Aynı şekilde Hz. Peygamber (sav) tarafından: **“Bir takım bilgisiz ve cahil liderler... kendilerine bir şey sorulduğunda bilmeden, ilimleri olmadan cevap verirler, böylece hem kendileri saparlar, hem de başkalarını saptırırlar”** diye ifade buyurduğu kimselerden sadır olan görüşler de inanan dürüst kimseleri huzursuz kılar. ⁽¹⁰⁹⁾

Ancak bunun ötesindeki farklı görüşlerin ve tartışmaların ya da ihtilafın durumu farklıdır. Bundan başka bir şeydir. Çünkü gerçek manada ve samimiyetle yapılan tartışmalar hem bir zarurettir ve hem de bunlarda rahmet ve genişlik vardır. Nitekim ben bu meseleyi delil ve örnekleriyle çok detaylı bir şekilde, **“es-Sahvetu'l-İslamiyyetu beyne'l-ihtilafi'l-Meşru'i ve't-Teferruki'l-Mezmumi”** adlı kitabımda açıkladım.

(109) Abdullah b. Ömer'den hadis rivayet olunmuştur ve müttefekun aleyh bir hadistir.

İnsanlar bir çok eski meselelerde tartıştıkları gibi yeni yeni ortaya çıkan mesele ve problemlerle alakalı olarak da tartışmayı ve ihtilafı sürdürecektir. Eskiden beri çıkan bir çok meselede onu caiz görenlerin yanında görmeyenler yani mani olanlar, meseleyi dar kapsamlı olarak değerlendirenler ile geniş olarak ve kapsamını daraltmaksızın değerlendirenler arasında bu türden ihtilaflar hep var olacak ve hep sürüp gidecektir. Yeter ki niyet samimi olsun. İşte bunun içindir ki, dört imam arasında bu türden farklı görüşler doğmuş, birinin olabilir dediğine diğeri olamaz diyebilmişlerdir. Hatta bu imamlara bir çok meselede bizzat kendi arkadaşları, talebeleri tarafından karşı çıkılmıştır. Bütün bu konularda her mezhebin taraftarları bundan sonra görüşlerin, rivayetlerin ve yönlendirmelerin sahih olanı veya zayıf olanı konularında ya da birini diğeri ne tercih edebilme meselelerinde de aralarında bir çok tartışmalar meydana gelmiştir.

Kaldı ki dört mezhep imamının hocaları olan Tabiundan ve bunların tabilerinden olan hocaları da bir takım meselelerde ihtilafa düşmüşler, farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Bunlardan önce de bütün bu zatların hocaları olan ahabın fakihleri de kendi dönemlerinde aralarında ihtilafa düşmüşler ve aynı meselede farklı görüşler ortaya koyabilmişlerdir. -Allah hepsinden de razı olsun-

Bizim bu mirasımız, İbn Ömer'in baskıcı anlayışı, İbn Abbas'ın ruhsat veren görüşleri ve İbn Mesud'un şaz türünden olan görüşleri diye adlandırdıkları mirastan öğrenilip alınmıştır. Onlardan sonra gelen ümmetin alimlerinden hiç kimse adı geçen bu zatların ilimlerinden yararlanmayı yasaklamış değiller. Onların ışıklarından ve nurlarından faydalanıp iktibasta bulunmanın karşısında yer almamışlardır. Çünkü bu zatların her biri almış olduğu bilgiyi Hz. Peygamber (sav)'in peygamberlik nurundan ve pınarından almışlardır.

Kimi dostlarım bana şöyle dediler:

“Sen Katar’da çoğu kadınları kızdırdın, öfkelenmelerine ne-

den oldun. Oysa onların çoğu söylediklerin konusunda senin yanında yer alıyorlardı. Sen de filan ve filan kimselerin ve benzerlerinin davrandıkları gibi davranamaz mıydın? Ki onların çoğu böyle "Misyar" adı verilen bu tür bir evliliğe karşı olarak hep kadınların ve kızların yanında yer aldılar."

Benim bu dostlarıma verdiğim cevap şu oldu: "Bir alim eğer Allah'ın gazabına rağmen sırf halktan bir takımlarını memnun kılmak için gayret ve çabasını o manada değerlendirirse, tüm gayreti, çalışma ve çabası boşunadır, boşa çıkıp heba olup gitmiştir. Kendi nefsini ziyana sokmuş ve dinini de kaybetmiştir. Hiçbir gün insanların tamamını memnun etmek asla mümkün olmayacaktır. Nitekim denilmiştir ki: "İnsanları memnun edebilmek, asla ulaşılması mümkün olmayacak bir hedeftir."

Halk arasında var mı herkesi memnun eden

Çünkü her insanın hevası uzaktır birbirinden

Bakınız yüce Allah (c.c.) da öyle buyurmuştur:

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

"Eğer hak, onların kötü arzu ve isteklerine uysaydı, mutlaka gökler ve yer ile bunlarda bulunanlar bozulur giderdi" (23. Müminun, 71)

Bu fırtına biraz olsun dindikten ve belli bir noktaya geldikten sonra biz şimdi yeniden konuya dönelim. Dönelim ki bu konuda irticalen ağızdan nasıl geldiyse öylece konuşma yerine yazıya dayalı ve sükunet sağlayacak bir kelime söyleyelim. Böylece:

لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ

"Allah'ın bunu böyle yapması, hatalı yolu seçenlerin kesin hücceti/kanıtı açıkça gördükten sonra hataları sebebiyle helâk

olsunlar ve iman edenler de apaçık kanıta dayanarak imanı seçmekle hayat bulsunlar içindir.” (8, Enfal, 42)

Bu arada mutlaka cevaplamamız gereken ve kışkırtma nedeni olabilecek bazı sorular da vardır. Bunlara cevap verelim ki, mesele üzerindeki örtüyü aralamış olabilelim. Konu da her bakımdan açık ve net olarak anlaşılabilsin.

O halde nedir bu Misyar evliliği? Misyar kelimesi ne anlama gelmektedir? Acaba halkın daha önceleri bilmedikleri ve böylesi bir fırtınanın kopmasına neden olan bu evlilik, yeni bir evlilik çeşidi mi? Bu evlilik eskiden beri halk tarafından bilinen evliliğin dışında farklı bir evlenme midir? Siz bu tür bir evliliğe mutlaka manada cevaz veriyor musunuz? Yoksa bunu bir takım şartlara ve kurallara bağlı kalarak mı uygun görüyorsunuz? Bu evlilik İslam'ın istediği gibi şer'i evlenmenin amaçlarını gerçekleştiren bir evlilik mi? Bu evlilik ile mut'a evliliği denilen geçici bir süre için olan evlilik arasındaki fark nedir? Keza bu evlilik ile hülle yoluyla yapılan bir evlilik arasında bir fark var mı? Bütün bunlardan önce, neden dolayı böyle bir evliliğe karşı kimi ilim adamları tavır aldılar ve buna neden karşı çıktılar? İşte bu ve benzeri bir çok erkek ve kadınları da ilgilendiren sorular...

MİSYAR EVLİLİĞİNİ TEŞVİK EDİYOR DEĞİLİM

Ben bu konudaki sözlerime, “Şeriat ve Hayat” adı altında yapılan bir toplantıda açıkça ilan edip belirttiğim bir gerçeği söyleyerek başlamak isterim. Bu söylediğim söz de şu idi: “Ben, Misyar adı verilen bir evliliğe öncülük eden bir davetçi değilim, olmadım. Bunu teşvik eden biri de olmadım. Ben bu konuya ilişkin olarak ve bunu alkışlayan manada bir makale de yazmadım ya da ona karşı çıktığım bir yazı da... Keza ben bu konuda böylesi bir evliliğe davetiye çıkaran herhangi bir hutbe ve

konuşma da iradetmedim, yapmadım. Bütün bu konuda olan bitenler, bana buna dair sorulan bir soru sebebiyledir. Dolayısıyla ben bu konuda bana sorulan bu soruya cevap verirken vicdanıma aykırı gelebilecek veya dinimi ticaret metai yapıp satabilecek ya da insanları memnun etmek adına Allah'ın gazabını üstüme çekecek değildim. Böyle olmadığım gibi helal olduğuna inandığım bir şeyi de, herkesin heva ve hevesine uyarak bu haramdır diye haram kılacak değilim.

Kimi kitaplarımda anlatmıştım. İlim ehliyle fetva ehlinin en büyük tehlikesi iki noktada odaklanmaktadır:

Bunlardan ilki sultanların, hakim bir güce sahip olan kimsele-
rin heva ve istekleri doğrultusunda hareket etmek, onların zulümlerini ve haksızlıklarını gördüğü halde buna onay vermeleri ve onların istekleri noktasında fetvalar uydurmalarıdır.

İkincisi de: Genel olarak halkın nabzına ve kalabalığın hoşuna gidebilecek şekilde onlara uymalarıdır. Kısaca yanlarındaki satılık değerlerine göre açık artırma pazarlarında kendilerini pazarlamalarıdır

Satışa çıkarmalarıdır. Eğer toplumdaki taraftar çoğunluğu, şiddet ve baskıcı, radikal bir tutum içerisinde iseler, geçer akçe bu ise, onlar bu defa bunlardan daha çok baskıcı ve daha fazla radikal kesilirler. Eğer toplumun geneli işi basitten ele almaya, kolaylık taraftarı iseler bu sözde ilim adamları onlardan daha fazla müsama-hakar gözüdürler.

Ben açıklamıştım. Heva ve arzularını her şeyin önünde tutan ve cumhurun yani çoğunluğun hevalarına uyan bir ilim adamı, hakim gücün yani idarecilerin isteklerine göre hareket eden bir ilim adamından din adına en büyük bir tehlikedir, demektir. Çünkü sultanın gücü ve istekleri doğrultusunda hareket edip onun hevasına uygun fetva verenlerin bu tutum ve davranışları çarçabuk meydana çıkar ve durumları öğrenilmiş olur. Oysa berikilerin durumu hiç de diğerlerinin durumu gibi değildir. Bu ikincileri görünürde dini ko-

ruma, dinine olan düşkünlük ve bu konuda kimseye prim vermeyen havalarında hareket ederek ortaya çıkarlar. Dolayısıyla bunların durumları öyle kolay kolay ortaya çıkmaz. Bunların amaçları çok güçlkle ortaya çıkarılabilir. Bunların yanlışlarını ancak basiret sahibi, uzağı görebilen sağ görülü kimseler sezebilirler. Fakat avam yani sıradan halk kesimi onun dış görüşüne aldanarak asıl içyüzünü bilemezler.

MİSYAR EVLİLİĞİ NASIL BİR EVLİLİKTİR

Misyar evliliği adı verilen bu evlilik gerçekte nasıl bir evlilik-tir, bunun mahiyeti nedir? Misyar evliliği olarak adlandırılan bu evlenme türü aslında yeni bir şey değildir. İnsanlar çok eskilere dayalı olarak bu evliliği biliyor ve tanıyorlar.

Misyar denen bu evlilik şöyledir. Evlenen erkek, evlendiği kadını kendi evine taşımayıp kadının evinde onunla evlilik beraberliğini sürdürmesi ve kadının da kocasının evine taşınmayıp kendi evinde kalarak böyle bir evliliği kabullenmesi demektir. Kısaca söylemek gerekirse, evlenen erkek evlendiği kadına ait olan evde onunla evliliğini sürdürmektedir.

Böyle bir evlilik çoğunlukla kendisiyle evlenilen kadın ya ikinci eştir. Adamın başka eşi de vardır ve o eşini kendisine ait olan evde tutmakta, onun da her türlü ihtiyaçlarını kendisine ait olan evinde karşılamaktadır.

Böyle bir evliliğin temeli veya özü şudur: Eşin yani kocanın eve yönelik yani meskene ilişkin, nafaka konusunda ve bu evlendiği yeni eş ile diğer eşi veya eşleri arasında eşitliğe riyeti istemeyip evlendiği kocasını bundan muaf tutması, bu konuda ona bir sorumluluk yüklememesidir. Kadının bu haklarından vazgeçmesine dayanan bir evliliktir bu. Çünkü kadın böyle bir evlenme ile iffetini koruyabilecek, onu zinadan kurtaracak ve onunla ünsiyet ve yakınlık

kazanacak, dertlerini unutturacak manada bir erkekle evlenmek istemektedir. Bu erkek, eğer kadının elinde var olan ve ona yeten mal varlığı konusunda bir yük olmamakta ve sıkıntı getirmemekte ise, evlenme isteğine kadının kendisi taraftar ise, işte bu, misyar adı verilen bir evlilik türüdür. Bunun dinen de bir sakıncası yoktur.

Ben çocukluğumda kocası ölen ve kendisi de komşumuz olan bir kadını hatırlıyorum. Bu kadın dul kalmıştı. Henüz gençti, yaşı öyle ilerlemiş bir kadın değildi. Ölen kocasından iki çocuğu kalmıştı. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra bu kadın, köyümüze yakın olan komşu köyden biriyle evlendi. Hem de evlenen bu kadının evi de var, çocukları da var. Ama yine de evlendi. Evlendiği erkek de onun yanına her hafta bir ve ya iki gün gelip onunla beraber kalıyordu. Kadın evlendiği bu kocasından herhangi bir imkan da istemiyordu. Kocasını bundan muaf tutuyordu. Çünkü kadına, ölen kocasından kalan bir evi vardı, kadın bu evde çocuklarıyla beraber kalıyordu. Aynı şekilde kadın, kendilerine nafaka vermesi ve harcamada bulunması için de onu zorlamıyordu. Kendisine böyle bir yardımı olsun peşinde de değildi.

Bu kadının komşu kadınları ilk zamanlarda bunu yadırgıyor, ona kaş-göz kırıyorlardı. Çünkü bizim sosyal örflerimiz gereği dul kadınlarla evlenilmesi pek hoş karşılanmaz, onlar bu manada itilip kakılırlar. Ancak akli başında bu kadın, hiç kimsenin kınamasına, göz ve kaş işaretlerine bakmaksızın, hiçbirine aldırmadan şeriatın kendisine tanıdığı evlenme icazetinden yararlanıp evlendi. Daha sonra iş yerine oturdu ve herkes de böyle bir evliliği hoş görür oldular.

Asrı saadette sahabe kadınlarından birisinin kocası öldüğünde, iddetinin sona ermesinden sonra süslenip evlenmeye aday olduğunu gösterirlerdi. Bu konuda herhangi bir sıkıntı ve kınanmayla karşı karşıya bulunmazlardı. Müslümanlardan hiçbir kimse de onu kınamazdı.

Bu durum geçmişte çok azdı, o zamanlarda evlenmek de çok

kolay ve basitti. Ortada bir takım maddi ve sosyal sıkıntılar, problemler, bizim günümüzde yaşıyıp gördüğümüz gibi o dönemlerde yoktu. Çok az sayıdaki kadınlar, o da çoğu kez miras yoluyla olmak üzere ancak özel mal varlığına sahip bulunuyorlardı. İşte bu açıdan onlar arasında kendisine ait olan kimi haklarından vazgeçen kadınlarla bu anlamda bir evlilik yaygınlaşmamıştı. Günümüzde ise varlıklı kadın, sadece dürüst bir eşe sahip olayım da, iffetimi korusun, ondan başka bir külfet istemiyor, onda olan haklarımdan vazgeçiyorum, diyerek evleniyorlar.

Çünkü bizim günümüzde evliliğin beraberinde getirmiş olduğu sıkıntılar, bu sıkıntıların büyük bir nedeni de insanların kendi eliyle kazandıkları ya da sebep olduğu sıkıntılardır. İşte bu yüzden evlenemeyen veya evde kalan kızların sayıları gün geçtikçe artıyor, çoğu da evlenme trenini kaçınıyorlar. Hepsisi de babalarının evlerinde kalıp doğal hakları olan evlilikten, anne olmaktan yoksun kalıyorlar. Bunlar sadece evde kalanlar, hiç evlenememiş olanlardır. Bir de bunlara boşananların sayılarını eklerseniz, gidin bunun da hesabını siz yapın. Üzüntüyle söylemek gerekirse boşanmış olan böyle kadınların sayıları, kocaları ölüp de dul kalanlara oranla oldukça kabarıktır. Evet kocası ölüp geride tek başına bırakılan eşler veya çocuklu dul kadınlar... Bunların birçoğları da servet ve mali imkanları da olan kadınlardır.

Kaldı ki çağımızda kadınlara ait özel gelirler sağlayan bir çok fırsatlar tanınmıştır. Bunlar meşru olan kazanç yollarıyla kazanç da sağlamaktadırlar. Örneğin bir okulda öğretmen olmak, bir yönetici, bir doktor, bir eczacı, bir avukat veya buna benzer nice meslek ve sanat sahibi olanlar vardır.

İşte bütün bu tür nedenlerden dolayı nispi anlamda da olsa bu gün adına Misyar evliliği denilen bu evlenme türünü meydana getirmiştir. Gerçi ben bu kelimenin yabancı bir kelime olduğunu yani Arapça olmadığını bilmiyorum. Gördüğüm kadarıyla bu kelime uzak bölgelerde, köy ve bucaklarda sıradan halk kesimi arasında konuşulan bir kelimedir. Halic'in bazı bölgelerinde konuşulmakta-

dır. Bununla kasdettikleri mana da şöyledir: Fazla beklemeksizin gelip geçmek, konup gitmektir.

İSİM VE UNVANLARIN ÖNEMİ YOK

Bana, “Misyar” evliliği diye adlandırılan böyle bir evlilik hakkında sorulduğunda onlara şöyle demiştim. İsimler beni ilgilendirmez. Ahkam ile alakalı konularda asıl önem isim ve unvanlarda değil, o ismi alan şeye ve onun içeriğine, ne ifade ettiğine göredir. Nitekim, “Mecellei ahkam-ı Adliye” diye meşhur ve yaygın olan eserdeki şeriat kurallarına göre şöyle bir kaide yer alır:

“Akitlerde muteber olan maksat ve manalardır. Yoksa lafızlar ve binaları değildir.”

Dolayısıyla bu evliliğe böyle bir ad vermişler. Ancak bana göre önemli olan şey, böyle bir evlilikte evlenme akdine ilişkin rükünler ve şartlar gerçekleşiyor mu, gerçekleşmiyor mu? Ben buna bakarım.

Evlenme akdinin ilk rüknü veya temeli, icab ve kabule yetkili ehil olanların icab ve kabulleridir. Bu evliliğin böyle bir akitle bildirilmesi ve duyurulmasıdır, ilanıdır. Böylece zinadan ve dost edinmişlikten ayırt edilebilsin. Çünkü bu, yani zina ve dost edinme işi her zaman gizliliğe dayalı olarak işlenen bir fiilidir. Bunun için de gerekli olan şey böyle bir evliliğin varlığını kanıtlayabilecek en az iki tanığın olmasıdır. Evlenme konusunda en az iki tanık huzurunda akit yapılmışsa bu akit geçerlidir. Bir de bilinen üç mezhebe göre şahitlerle beraber velisinin hazır bulunmasıdır. Bu mezhepler de Maliki, Şafii ve Hambeli mezhepleridir.

Erkeğin kadına az veya çok olsun mehir vermesidir. Gerçi kadının sonradan istemesi halinde bu haklarının bir kısmından veya tümünden vazgeçebilir. Eşiyle iyi ve hoş geçinip birbirlerinden memnun kalmaları durumunda hanımı bunları kocasına bağışlaya-

bilir, Kocası adına isteklerinden feragat edebilir. Çünkü yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

”وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نَحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ
عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا“

“Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile cömertçe verin; eğer gönül hoşluğu ile o mehrin bir kısmını size bağışlarsa onu da afiyetle yeyin.” (4, Nisa, 4)

Hatta kadın mehirsiz olarak evlenmiş olsa, yapılan evlenme akdi sahih yani geçerlidir. Kadın için mehri misil gerekir.

İşte bu dört şart bulununca yani ehil olmaları kaydıyla icab ve kabul gerçekleşir, en alt sayıdaki bir ilan olan iki tanık huzurunda akit tahakkuk eder, belli bir süre ile belirlenmiş bir akit olmaz ve mehir görüşülürse artık bu akit kesinleşmiştir. Hatta kadın daha sonra yani şartlar gerçekleştikten sonra hakkı olan mehri almaktan vazgeçse de, bu evlilik şariat ve din açısından sahih bir evliliiktir. Hatta kadın cinsel ilişki dışındaki haklarından bile vazgeçmiş olsa akit yine geçerlidir. Ancak kadının evlenme akdi esnasında cinsel ilişkide bulunmama manasında bir şart ileri sürmesi veya böyle bir haktan söz etmesi caiz olmaz. Çünkü bu tür bir şart akdin amacına aykırıdır. Evlilikte akdin amacı ilişkidir. Bunu istememek ise o akdin iptali ve geçersiz olması demektir. ⁽¹¹⁰⁾

Herhangi bir fakihin-İslam hukukçusunun bu şekildeki tüm evlenme akitleri, şartları yerine getirilmiş olan bir evlilik akdini geçersiz saymaya hakkı yoktur, böyle bir güce sahip olamaz. Yani bu türden bir evliliğe , sırf kadının bazı haklarından feragat ederek rıza gösterdiği bir evliliği, zina süsünü vererek veya buna benzeterek

(110) İbn Teymiye'nin naklettiğine göre bir de böyle bir akdin sahih olduğunu ileri sürenler de vardır. Bak. "el-Mübdî" 7/89 Biz de ileriki sayfalarda bunu aktaracağız.

geçersiz sayma hakkı ve yetkisi yoktur, olamaz. Çünkü evlenen o hanım da mükellef, akli başında olan bir insandır ve o, kendi maslahatını, ihtiyaçlarını başkalarından daha iyi bilir. Bir de bu konuyu maslahatlar ve mefsedetler hukuku açısından yani kişinin faydasına olabilecekler ve zararına, kötülüğüne yol açabilecek hukuk gözlüğünden konuyu ele almak ve bu bağlamda kıyaslamak gerekir. Meseleye bir de işin bu yönüyle bakılmalıdır. Bu şekilde bekar olan bir kadının, sadece geceleyin veya gündüz vakitlerinin bir kısmında veya bazı gün ve gecelerde kendisiyle beraber olmak kaydıyla kabul ettiği ve tüm evlilik şartlarının da yerine getirildiği bir şekilde bir erkekle hayatını böylece sürdürmesi, elbette ki bir ömür boyu evlilikten uzak bekar bir hayat yaşamasından daha önemli, daha iyi ve daha değerlidir. İşte bu bakımdan akıl sahibi bilge kişi, iki şerden en hayırlısının hangisi olduğunu ve olacağını bilendir, iki zarardan en basitini işleyendir ve iki maslahatın en aşağı olanını yapmayan, en hafif bir biçimde kurtulabilecek olanını işleyen kimsedir.

Peki kadının bazı haklarından vazgeçme veya feragat etme hakkı var mıdır? Bunun evlenme akdinin geçerli olup olmamasında bir etkisi bulunuyor mu?

Ben öyle inanıyorum ki herhangi bir fakih ya da İslâm hukucusu, kadının, kendi dilemesi ve isteğiyle bazı haklarından feragat etmesini öne sürerek böyle bir evliliğe karşı çıkamaz, bunu engelleyemez. Çünkü böyle bir evlilik isteyen bir kadın, akli başında, buluş çağına yani ergenlik dönemine ulaşmış, olgun bir kadındır. Yoksa bir çocuk veya deli ya da bunak olan bir kadın değildir.

Kadının evlenmesi için velinin bulunmasının veya izninin gerekli olduğunu şart koşan Maliki, Şafii ve Hambeli mezheplerinin görüşlerini kabul etsek bile –ki bu gün Haliç beldelerinde geçerli ve amel edilir durumda olan mezhep, yaygın olarak Maliki ve Hambeli mezhepleridir–, Dolayısıyla bu tür bir evlilik esnasında kadının velilerinden biri olan ya babası yanında vardır veya kardeşi bulunmaktadır. Onlar da böyle bir evliliğe onay vermektedirler.

Dolayısıyla bu veliler o kadının hayatının zayı olmasını, aşağılanmasını istemezler, buna rıza göstermezler.

Bizim de karşılaşp görebildiğimiz gibi şu gerçek asla gözardı olunmamalıdır. Hayatın bir çok engeleri, sebepleri ve insanlar üzerinde etkenleri vardır. Bütün bunlar, bu haklardan çok daha önemli olanlarını elde etmek maksadıyla, daha basit olanlarından feragat ederek insanların böyle bir seçimi yapmalarını gerektirebilir.

Örneğin Annemiz ve Hz. Peygamber (sav)'in hanımı olan Sevede Bint Zem'a (Zem'a kızı Sevede); Hz. Hatice annemizin ölümünden sonra Hz. Peygamber (sav) ile evlenmişti. Fakat oldukça yaşı ilerlemiş olan bir kadın idi. Bu bakımdan da Allah Resulü'nün eskisi gibi ona gelip gitmeyeceğini, dönmeyeceğini hissediyordu. Bundan dolayı da Hz. Peygamber (sav)'in kendisini boşayacağı ve böylece müminlerin annesi olma özelliğini yitireceği, bundan yoksun kalacağı ve aynı zamanda cennette onun eşleri arasında yer alamayacağı endişesini taşıyordu. İşte bu duygu ve düşüncelerle hemen Hz. Peygamber (sav)'e koşar ve ona, kendisine ait olan günlerinden Hz. Aişe adına feragat ettiğini, vazgeçtiğini bildirir -Allah onlardan razı olsun-. Allah Resulü (sav) bundan dolayı ona teşekkür etti ve onu nikahında tuttu. Nitekim işin bu gerçek yönünü Kur'an da doğrulayarak Allah (c.c.)'ın şu kavlinde şöyle buyuruyor:

وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ

“Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden ve kendisiyle konuşmamasından, yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında üzerinde tartıştıkları konular hususunda anlaşma yapmalarında kendileri için bir sakınca yoktur. Aralarında anlaşmayı sağlayan barış, elbette dargınlıktan ve ayrılıktan her zaman iyidir.” (4. Nisa, 128)

Ben, evlenme akdi sırasında bu tür feragatlerin ve haklarından

vazgeçmelerinin konu edilmemesi, dile getirilmemesini tercih ediyorum. Bu konunun örf ile alakalı bir durum olduğu anlayışı esas alınması taraftarıyım. Kaldı ki bu gibi meselelerin akit sırasında konuşulmuş ve şart koşulmuş olması akdi geçersiz kılmaz. Ben kendi açımdan bu tür şartlara saygılı olmak gerektiği kanaatindeyim. Nitekim meşhur olan bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

“Müslümanlar şartlarıyla sorumluluk altına girerler.”⁽¹¹¹⁾

Çünkü bir konuda şart ileri sürmüşse, Allah ve Resulünün emretikleri gibi bu da bir tür vefadır, yerine getirilmesi gereken bir iş- tir. Buhari ve Müslim’de şöyle buyurulmuştur:

“En çok yerine getirmeniz gereken şartların başında, kendisiyle cinsel ilişkiyi helal kılmak istediğinize karşı şartlarınızı yerine getirmenizdir.” Yani nikah ya da evlenme akdiyle alakalı şartları yerine getirmelisiniz.

Ancak kimi fukaha bu gibi şartların bir bağlayıcılığının olmadığı görüşündeler. Aksine bu şekilde nikah akdi sırasında ileri sürülen şartlar geçersiz ve fakat evlenme akdi geçerlidir. Bu görüş, Abu Hanife’nin kavlidir ve Ahmed İbn Hambel’den de böyle bir rivayet vardır. Nitekim bu, onun, “el-Mukni” ve bundan başka eserlerdeki tercih ettiği görüştür.

Bir de yine şartlara ilişkin olarak ikinci bir tür görüş de zikredilmiştir. Bu da, kadın için bir mehir ve nafaka istememe şartını, ya da diğer eşlerinden daha fazla veya daha az olarak kendisine zaman ayırma isteğinde bulunmama gibi şartların ileri sürülmesi halinde, ileri sürülen bu şartlar geçersizdir ve fakat yapılan nikah yani evlenme akdi geçerlidir.

(111) Bu hadisi Buhari Sahihinde bir açıklama olarak rivayet etmiştir. Tirmizi de bunu rivayet etmiş ve sahih olduğunu belirtmiş ise de bu konuda kendisine itirazda bulunulmuştur. Belki de sahih denilmiş olma nedeni bu hadisin bir çok tariklerden rivayet edilmesi sebebiyledir. Bak. Ebu Davud, 3594

Nitekim, “el-İnsaf” adlı eserde de şöyle denmiştir: Eğer taraflardan biri cinsel ilişkide bulunmama şartını ya da koşulunu getirirse, bu mezhep-görüş her ikisinin de aleyhlerinde bir nasıttır.

Bir görüşe göre de, “aynı zamanda nikah geçersiz sayılır” denmiştir.

Yine şöyle denmiştir: “Eğer, kadın kendisiyle cinsel ilişkide bulunmama şartını getirirse, bu nikah akdi batıl-geçersizdir.”

İbn Akil de Müfredat’ında diyor ki: “Abu Bekir, eşiyle cinsel ilişkide bulunmama veya nafaka vermeme-infakta bulunmama ya da ayrılması halinde infak ettiklerini tekrar alma gibi ileri sürülen şartlar hakkında, iki rivayet zikretmiştir. Yani biri evlenme akdinin geçerli olduğuna, diğeri de akdin geçerli olmadığına ilişkin olarak iki rivayet zikretmiştir.”

Şeyh Takıyüddin İbn Teymiye şöyle diyor: “Bu konuda, nafakanın olmaması şartının ileri sürülmemesinin sahih olma ihtimali de vardır.” Devamla der ki: “Özellikle de şunu dediğimiz zaman; koca yani eş maddi sıkıntı içerisinde ve kadın da buna rıza gösteriyorsa, yani bundan sonra bir nafaka istemeye malik olmadığına, böyle bir şey istemeyeceğine rıza gösterirse, bunun sahih olma ihtimali bulunmaktadır.” Eğer mehir vermeme şartını ileri sürerse, bu durumda akdin bozulmasını tercih eder. Bu görüş seleften bir çok alimlerin görüşüdür. Akdin bozulmasını tercih edeceği gibi, aynı zamanda cinsel ilişkide bulunmama şartını ileri sürdüğünde bu akdin sahih-geçerli olduğunu da seçer, tercih eder. Bu da tıpkı hakkı olan bir şeyi terketmek gibi bir durumdur. (Bak. *El-İnsaf fi’r-Racih mine’l-Hilaf*, 5/165-166)

MİSYAR İLE ÖRFİ EVLİLİK ARASINDAKİ FARK

Misyar evliliği denilen evlilik ile örfi-geleneksel evlilik arasındaki farka gelince, Bu ikisi bazı yönlerden aynıdırlar, bazı yön-

lerden farklıdır. Aralarında umum ve husus bakımlarından bir fark vardır. Mantık bilginlerinin dedikleri gibi bu iki evlilik türünden her biri bir noktada birleşirler, bir yönden de birbirlerinden farklıdır.

Örfe ya da geleneklere bağlı evlilik tescil edilmemiş veya bir belgeye bağlı kılınmamış olan bir şer'i evliliktir. Fakat bu tür bir evlilik normal olan bir evlilik şeklidir. Bu evlilikte koca eşine karşı barınacak yer-mesken ve nafaka ile sorumlu tutulur. Çoğu zaman da böyle bir evlilik yapan erkek, daha önce bir başka kadın ile de evlidir, o evliliğini de sürdürmektedir. Fakat bir takım nedenlerle bu tür bir evliliği o eşinden saklı tutmaktadır.

Misyar denen evlilikte ise, bu evlilik kimi zaman tescil edilmeyen, herhangi bir belgeye bağlanmayan bir evliliktir. Bu manasıyla örfi olan evlilik gibi olur. Bazen de tescil edilmiş ve bir belgeye bağlandırılmış olabilir ki bu yönü Suudi Arabistan'da Arap Emirliklerinde ve bu gibi yerlerde çoğu zaman var olan bir evlilik-tir.

Ben ise böyle bir evliliğin belgeye bağlanması, tescili taraftayım. Bu evlilik hakların korunmasıyla ilgili şartlarına uygun olarak yapılmış bir evlilik olduğunun belgelendirilmesi, geleceğinin garanti altına alınabilmesi, doğacak olan çocukların babanın mirasından yararlanabilmeleri ve nesebin tespiti açısından önemlidir. Ben buna taraftarım. Çünkü bu haklar asla vazgeçilemeyecek olan, feragat gerektirmeyen haklardır. Her ne kadar evlenen kadın kendi haklarının bir kısmından feragat edebilme hakkına sahip ise de, bu gerçeklerin belgelenmesi için ve doğacak olan yavruların hakları ve gelecekleri bakımından önemlidir. Çünkü kadın çocuklarının haklarından feragat etme hakkına sahip değildir.

Nitekim bu noktada ululemre itaat şeran vacip ve gereklidir. Çünkü bu itaat veya taat iyilik konularında gerekli olan bir taattır. Onlar böyle bir şeyi emredip zorunlu hale getirirlerken sadece halkın maslahatını, menfaatini göz önünde tuttuklarından, herhangi

bir inkara gitmeleri ve aralarında var olan haklarının zayi olabileceği endişesi sebebiyledir. Hatta bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

“Ta’at sadece iyilik konusunda gereklidir.” (Buhari ve Müslim)

Başka bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır: **“Herhangi bir masiyet emredilmediği müddetçe Müslüman kimseye hoşuna gitsin ya da gitmesin ululemre itaat etmesi ve dinlemesi bir haktır, görevdir. Ne zaman ulülemr bir masiyeti emrederse artık Müslüman için onu dinlemek ve ona itaat etmek yoktur.”** (Buhari ve Müslim)

Bütün bu şeylerle beraber ben, böyle bir evlilik akdi tescil edilmezse bile, şartları ve rükünleri yerine getirildiği sürece ben, böyle bir evliliğin geçersiz olduğunu söylemek gücünü kendimde bulamıyorum. Çünkü böyle bir akdi iptal etmek yani geçersiz saymak büyük bir iştir, büyük bir vebaldır, çok tehlikelidir. Çünkü bunun geçersiz kılınması durumunda karı ile koca arasındaki ilişkinin haram olarak değerlendirilmesi gerekecektir. Eğer böyle bir birlik-telikten çocukları olursa bu çocukta haram yoldan edinilmiş bir çocuk, gayri meşru bir çocuk kabul edilecektir. Oysaki Müslümanlar çağlar boyu aralarındaki evliliği resmi bir belgeyle belgelendirmeksizin evlenip hayat sürdürmüşlerdir.

Arap ülkelerindeki ahval-i şahsiye kanunları yani medeni kanun akitlerin belgelendirilmesi ve tescili zorunluluğunu getirmiştir. Örfi dayalı olan evlilikte ise, bu konuda herhangi bir dava duyulmamış ve bunun geçersizliğini söylememiş, demekle yetinmiştir.

MİSYAR EVLİLİĞİ VE ŞER’İ EVLİLİĞİN GERÇEKLEŞMESİNİN HEDEFLERİ

Böyle bir evliliğe karşı çıkanların kimileri şöyle diyorlar: Doğrusu bu evlilik, şeriat açısından evlenmede öngörülen tüm amaçları taşıyan bir evlilik değildir. Sadece birbirlerinden cinsel

bakımından faydalanma ve bir yakınlık vardır, başka bir şey yoktur. Oysa İslam'da evliliğin de bir takım amaçları vardır ki, bu tür bir evliliğin çok ötesinde ve çok daha derin olan amaçlar taşır. Örneğin çocuk sahibi olmaktan tutun, sükunet-huzur bulmaya, sevgi ve merhamete dek her şeyi içeren bir evliliktir, şer'i evlilik. Nitekim bu gerçek, İmam Ahmed İbn Hambel'den nakledilen ve sadece gündüzleri veya sadece geceleri beraber olma ile alakalı olan rivayetle de tam uyuşmaktadır. Ahmed İbn Hambel demiş ki: "Böyle bir nikah yani evlilik İslam'ın kabul ettiği evliliklerden değildir." O bunu demekle, bu nikah kâmil manada olan bir nikah ya da evlilik değildir, demek istemiştir. Bu, adeta, "Kişinin kendi adına sevip istediği bir şeyi kardeşi adına da sevip istemedikçe mümin olamaz" ifadesine benzer bir ifade gibidir.

Ben bunu inkar ediyor değilim. Bu tür bir evlilik elbette İslam'ın öngördüğü ve tüm hedefleri yerine getiren manada örnek bir İslâmî evlilik değildir, ama yine olması mümkün olan bir evliliktir. Ki böyle bir evliliği getiren zaruretler de hayatın gerçekleridir, toplumdaki sosyal hayatın ve dengenin değişikliğe uğraması, yaşam koşullarının farklılaşmasının beraberinde getirdiği bir takım zorunluluklardır, zaruretlerdir. Akit açısından geçersiz sayılmayacak ve lağvedilmeyecek olan bir takım hedeflerin gerçekleşmediği bir evliliktir bu. Ancak bu kadarına ulaşılabilir ve o kadarını yerine getirebiliyor. Kısaca paralaya paralaya, böyle böyle bu kadarına ulaşılabilmiş ve onu yerine getiriyorlar. Nitekim şöyle denir:

"Tamamını elde edemeyen veya tümüne ulaşamayan bir şeyin, böyle bir bahaneye dayanarak tamamı da terk olunamaz. Azını elde etmek, hiç elde edememekten daha hayırlıdır."

Bir insan düşünün, adam doğurma imkanı olmayan kısır bir kadınla evlenmiştir veya bir kadın, kısır olan bir erkekle evlenmiştir. Şimdi bunların evlilik akitleri ya da nikahları geçersiz midir? Çünkü evlenmedeki hedeflerinden bir çocuk sahibi olmak olduğuna göre, bunların da çocukları olamamaktadır. Aralarında nikah akdini geçersiz mi sayalım?

Düşünün bir kez, adam doğum yapma ve gebe kalma çağını yitirmiş bir yaşlı kadınla evlenmiştir. Şimdi böyle bir evlilik şeriat açısından bir engel midir. Bu, kabul edilemez bir evlilik midir?

Düşün bir kez, adam huysuz mu huysuz bir kadınla evlenmiştir, bu kadın adamın hayatını ona zehir etmektedir. Yaşamını çekilmez kılmaktadır, aralarında sevgiden, merhametten ve birbiriyle sükunet bulmaktan eser yoktur. Sırf bu sebeplere bakılarak bu ikisi arasındaki evliliği sona mı erdirmek icabeder?

Doğrusu evlilikle alakalı hedeflerin tümünü elde edebilmek ve hepsine ulaşmak gerçekten en ideal bir örnek evliliktir. Böyle bir evliliğe Müslüman erkek de Müslüman kadında can atar. Fakat kişinin arzuladığı ve istediği her şeye ulaşabilmesi mümkün olamamaktadır. Ancak Müslüman kimse, elinden geldiğince tüm bu hedefleri yakalamak için gayret gösterir. Onun elinden sadece bu gelir.

Evlilikte aslanan şey, kocanın hanımıyla gece olsun, gündüz olsun, yaz olsun, kış olsun beraber ve bir arada yaşamalarıdır. İdeal olanı budur. Ancak çoğu kocalar yani eşler işleri gereği bir takım ticari, sınai amaçlı yolculuklar yapmak zorundalar ve yapıyorlar. Ya da görev ve vazifeleri gereği evden ayrılmak zorundalar. Bunlar evden ayrılırken öyle oluyor ki bazen günler ve geceler geçtiği halde evlerine dönemezler, hatta kimi zaman aylarca bile evlerine dönemeyenler de vardır. Bunlar arasında var olan evliliği geçersiz kılmamaktadır.

Bunun içindir ki bazı mezheplere göre kocanın eşinden araliksız bir şekilde dört aydan fazla ve kimine göre de altı aydan fazla sürmemelidir. Meğer ki bunda bir zorunluluk veya zaruret olmuş olsun, bu takdirde bu kadarlık bir süre için ayrılabilir veya eşinin izin vermesiyle olabilir.

Katar ve Haliç beldelerinde insanlar inci avlama ve dalma zamanı evlerinden, yurtlarından ve eşlerinden aylarca ayrı ve uzakta olarak yaşamaktalar. Bunlardan kimileri de gittikleri bazı Afrika

veya Asya ülkelerinde evlilik yapıyorlar. Evlendiği o kadınla o ülkede kaldığı müddet zarfında hayatını sürdürüyor ki bu genelde deniz sahillerinde böyledir. Daha sonra orada işleri bitince ülkesine, evine ve eşine dönmektedirler. Yine zamanı geldiğinde ve yolculuk için imkan ve fırsat bulduğunda tekrar oraya, oradaki eşine dönmektedir.

İşte bu tür bir evlilik, ihtiyaçtan dolayı doğan bir evliliktir. Bu evliliğe kadın da, kadının ailesi de rıza gösteriyorlar. Onlar da yani kadının ailesi de biliyor ki bu erkek onlarla beraber her zaman değil, belli bir süre kalacak ve sonra geçip gidecektir. Ama buna rağmen yine de karşılıklı olarak bu evliliğe rıza gösteriyorlar. Bazen oluyor ki erkek, zaman zaman dönüp geliyor, bazen de dönmediği de olabiliyor. Böyle bir evliliğe hiç itiraz eden olmamıştır.

Benim burada, kadınların evlilik yoluyla faydalanma ve iffetli kalma hedeflerini küçümseyen bazı kardeşlerime diyeceklerim var. Helal yoldan bir erkekle evlenerek ondan yararlanan ve harama düşmeyi düşünmeyen bir kadını bu tür bir evlilik nedeniyle aşağılayan kardeşlerime, böyle bir evliliğin kadının değerini düşürdüğünü ve onu onursuz bir duruma getirdiğini savunan bu kardeşlerime çok açık ve net bir şey söylemek istiyorum.

Aslında birbirinden faydalanma ve iffetli kalma hedefi öyle basite indirilecek, küçümsenecek bir hedef değildir. Yani öyle düşündükleri ve canlandırdıkları kadar basit ve önemsiz bir amaç değildir. Aksine bu, evlenme hedeflerinin en başında gelen bir amaçtır. İşte bunun içindir ki evlenme akdi yani nikah esnasında bu amaçtan feragat etmek, bunu istememek caiz değildir. Bilinen sahih hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Ey gençler topluluğu! Sizden her kimin evlenmeye gücü yeterse hemen evlensin. Çünkü bu evlilik gözü haramdan daha çok korur ve zinaya düşmekten de kişiyi muhafaza eder.” (Hadis imamları İbn Mes'ud'dan rivayet etmişlerdir)

Kur'an-ı Kerim'de de şöyle buyurulmaktadır:

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ
لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ

“Oruç tutulan günlerin gecesinde eşlerinize yaklaşmak size helal kılınmıştır. Eşleriniz sizin için birer elbise, sizler de onlar için birer elbisesiniz.” (2. Bakara, 187)

Bilakis fakihler, nikahı şöyle tanımlamışlardır: “Şer’i engellerden arınmış olarak erkeğin kadından cinsel ilişki bakımından yararlanması akdidir.” Gerçi ben bunu her iki taraf için, kadının erkekten ve erkeğinde kadından beraberce cinsel ilişki konusunda yararlanmaları için şer’i engellerden arınmış bir akit olarak değerlendiriyorum. Çünkü Kur’an ayeti her ikisi için; “Eşleriniz sizin için birer elbise, sizler de onlar için birer elbisesiniz” diye buyurmaktadır.

Çünkü iffet ve iffetini koruma bizim İslâmî değerlerimizin en büyük ve en başında gelen bir değerdir. Bu değerdir bizim topluluğumuzu her şeyi mubah sayar durumda olan öteki topluluklardan ve toplumlardan farklı kılan.. Erkeğin kadına, kadının da erkeğe olan ihtiyacı fıtrî ve doğal olan bir ihtiyaçtır. İslâm bu açıdan onlara, bazı dinlerin kadına baktığı bakış açısıyla bakmaz ve onlar gibi değerlendirmez. Çünkü kimi dinlere göre kadın bir pisliktir veya murdar olan bir varlıktır. Aksine kadınlık hissi, yüce Allah tarafından ona verilen bir garizedir, bir histir bir içgüdü ve bir değerdir. Bu bakımdan mutlaka onlara yönelik olarak şeriatın öngördüğü kolaylıkları sağlamak gerekir ki, insanlar haram işlemeye kalkışmasınlar. Özellikle de bunu çağımızda değerlendirmek gerekir. Çünkü tüm şer kapılarının ve haram yolların ardına kadar açık olduğu çağımızda, münkerlere, kötülöklere boğazlarına kadar gömülmüş bulunan asrımızda ve her iyiliğin önünün kapatıldığı ve kapatılmaya çalışıldığı zamanımızda mutlaka bunu çok iyi değerlendirmemiz gerekir. Kişilerin harama sapmalarına yol açmamak lazım gelir.

Doğrusu İslâm, cinsel ilişkiden yararlanmayı reddetmemiş, buna karşı çıkmamıştır. Hatta bunun önemini de küçümsememiştir. Yeter ki bu, helal olan yollardan karşılanmış olsun. Hatta bu konuda soylu Peygamber (sav)'in: **"Sizden herhangi birinizin eşiyle cinsel ilişkide bulunması da bir sadakadır"** diye buyurması üzerine sahabe: **"Ey Allah'ın Resulü! Yani herhangi birimiz şehvi isteklerini tatmin için ilişkide bulunacak ve bundan dolayı da bir ecir alacak öyle mi?"** demesi üzerine Resulüllah (sav) şöyle buyurur: **"Peki ya, onu haram yolda kullanırsa ne dersin? Bundan dolayı günah işlemiş olmuyor mu? İşte bu da aynen öyledir. Eğer bu ihtiyacını helal olan yoldan karşılayıp giderirse bu, onun için bir ecirdir."** (Abu Zer'den Müslim ve başkaları rivayet etmişlerdir.)

Çağdaş batı toplumu, her şeyi maddeci kültürel yapısı açısından mubah sayan ve serbest olarak kabul eden bu çağdaş batı toplumu, bu meseleyi de kendi açısından çözmüştür. Yani cinsel tatmin güdüsü meselesini veya problemini, erkeğin kadına ve kadının da erkeğe doğal olarak olan ihtiyacı ya da gereksinimi problemini de her ikisi açısından çözmüştür. Nasıl mı? Bunu tümüyle serbest bırakarak ve hiçbir sorumluluk yüklemeyerek.. Her iki tarafta diledikleri gibi birbirlerinden, aralarında herhangi bir evlenme akdine gerek duyulmadan, mukaddes bir bağ olmadan, ahlâksal, dinsel ve yasal bir sorumluluk altına girmeden cinsel ilişki açısından yararlanacaklardır.

Evet Batının bu probleme ilişkin getirdiği çözüm yolu budur. Kadın ve erkek hiçbir sorumluluk ve hak yüklenmeksizin gerektiği zaman birbirlerinden hiçbir kayda bağlı kalmaksızın cinsel ilişki konusunda yararlanmalarıdır. Biz Müslümanlar bu meseleyi böylesi bir yoldan çözemeyiz. Mutlaka bize göre taraflar arasında kendilerini bağlayan şer'i bir evlilik bağının olması zorunludur.

Acaba neden bazı kimseler yani Müslümanlar için bu yönünün insan hayatındaki önemini aşağılıyorlar?! Oysa bu, işin fitri ve doğal olan yönüdür, yaratılış gereği bu böyledir ve öyle olmalıdır.

Onu önlemeye veya ortadan kaldırmaya da bir çare yoktur. Neden dolayı böyle bir görüntüyle ortaya çıkıyorlar, mübarekler sanki tertemiz ve pırıl pırıl melekler imiş de cinsel ihtiyaç duymazlarmış veya onu hiç düşünemezlermiş gibiler!! Neden, bunu anlamak istemezler?!

ERKEKLERİN KADINLARI İSTİSMAR EDECEKLERİ KORKUSU

Kimi itirazcılar da bu evliliğe şöyle bir itirazda bulunarak karşı çıkıyorlar ve endişelerini şöyle dile getiriyorlar. Bu tür bir evlilik aslında, erkeğin kadının mal varlığına göz dikmesine nedendir. Kadının elinde bulunan mal varlığını zorla elinden almaya, onu gasbetmeye sebeptir. Çünkü kadın o erkeğe kendisini muhtaç imiş gibi kabul ettiği sürece ve kadının da elinde bir malı ve serveti bulunuyorsa, erkek onun kendisine mecbur olduğunu hissettirerek üzerinde baskı kurmak suretiyle elindeki varlığını alır ve ondan yararlanmaya çalışır. Evet böyle bir endişe ile bu evliliğe karşı çıkanlar bulunmaktadır.

Bu endişe bir bakıma doğrudur. Çünkü bazen bu türden olaylar da hiç kuşkusuz meydana gelebilmektedir. Ancak bu durum sadece Misyar yoluyla olan bir evlilikte görülmüyor, bu durumlar aynı şekilde normal olan evliliklerde de görülebiliyor. Eğer eşin malı varsa, erkek de kadının kendisine muhtaç olma gibi bir duyguyu ona yaşıyorsa, bu, normal evliliklerde de görülebilmektedir.

Ben şahsen bir çok mektup ve telefonlar alıyorum. Bana gelen mektup ve telefonların bir çoğu herhangi bir işte çalışan evli bayanlardan gelmektedir. Hemen hepsi de kocalarının kendileri üzerindeki baskılarından, maaşlarına konmak istediklerinden ve hatta maaşlarını ellerinden aldıklarından, maaşları noktasında onları tahakkümleri altına aldıklarından söz ediyorlar. Hatta kendilerinin kendi adlarına kendi maaşlarından Bankada sırf kendilerine özgü

olmak üzere bir banka hesabı açmalarına bile izin vermediklerinden söz ediyorlar. Hatta kendilerine ait olan bu gelirleriyle ailesinden yoksul olanlara, ana ve babalarına, kız ve erkek kardeşlerine bile yardım etmeye izin vermediklerinden konuşuyorlar.

İşte işin bu noktası kişinin iman ve ahlâkına kalmış olan yönüdür. Bu durum insanların imanları zayıf, ahlâkları sakat olduğu müddetçe hep böyle sürüp gidecektir. Kısaca Şair Şevki rahmetlinin dediği gibi..

Eğer bir toplum sakatlanırsa ahlâkından

Ona ağıt yak, yas tut durmadan

MİSYAR EVLİLİĞİ VE KOCANIN İDARECİLİĞİ-HAKİMİYETİ

Bazı itirazcı kesimler de şöyle bir gerekçe ileri sürerek itiraza kalkıyorlar ve diyorlar ki; Misyar denen evlilikte, Allah'ın erkeğe tanıdığı olduğu ve kararlaştırdığı ve "erkekler kadın üzerinde idarecidir, hakimdirler, aileden sorumludurlar" hükmüyle çelişmektedir. Çünkü Misyar denen bu evlilikte erkeğin kadına karşı herhangi bir nafaka sorumluluğu olmamaktadır, yani eşine bir infakta bulunmamakta ve ev ve nafaka konusunda da buna bağlı olarak bir sorumluluk taşımamaktadır.

Bizde bunlara şöyle deriz: Doğrusu yüce Allah erkeğin kadın üzerindeki kavvamiyetini veya hakimiyetini, idareciliğini iki açıdan öngörmüştür: Bu iki noktadan veya açıdan birincisi, Allah'ın kimilerini kimilerine üstün kılması açısından ve ya noktasındandır. İkincisi de, erkeğin kendi malından kadına harcamada yani infakta bulunması sebebiyledir.

Şimdi birincisine gelelim; bununla murat olunan şey şudur. Erkeğin sahip olduğu güç ve kudret, dayanabildiği sıkıntılar, evin reisi, sorumlusu olması bakımından katlandığı ve sabretmekte gös-

terdiği metanet bakımlarından kadınlara oranla olan ve yüce Allah (c.c.)'ın erkeğe has olarak yaratmış olduğu özellikler demektir.

İkincisine gelince; Bu durumda erkek kadına sadece üstlendiği mehri vermekle, erkek açısından yeterlidir. Ne zaman ki, o erkek evine harcamayı kendisi yapmaktadır, evin nafakasını kendisi sağlamaktadır, denirse, işte bu durumda günlük nafakadan önce mücerret manada duhul ile erkek, bu kavvamiyete, evin idareciliğine hak kazanmış olur.

İster bu ve ister diğeri olsun erkeğin evin idarecisi ve sorumlusu olması bakımından yeterlidir. Bu hususta erkeğin, kadını nafaka hakkından vazgeçmesini kendisinin de idareci olma hakkından vazgeçmeyi kabul etmesi gerekmez, bunun için böyle bir gereklilik yoktur.

MİSYAR VE MUT'A EVLİLİĞİ ARASINDAKİ FARK

Kimi itirazcılar da bu evlilik ile Mut'a denilen geçici süreyle evliliği birbiriyle karşılaştırıyor ve öyle görüyorlar. Unutmamak gerekir ki bu iki evlilik arasında çok büyük farklar vardır ve bu farklar görmezlikten gelinemez.

Önce Mut'a evliliği denilen evlilik geçici süreli olan bir evliktir ve süresi tayin edilmiştir. Bu belirli süre de aralarında üzerinde anlaşılan bir mehir veya ücret karşılığı olan bir evliliktir. Kadına verilen mehir ya da ücret, kadın ile beraber kalacağı süre kadar takdir olunur. Örneğin bir haftalık Mut'a evliliği denilen geçici evlilik için ödenen ücret farklıdır, bir aylık bir süre için kalınması halinde ödenecek ücret daha da farklıdır. Mücerret manada süre bitiminde taraflar açısından herhangi bir şarta gerek kalmaksızın evlenme anlaşması kendiliğinden ve doğrudan sona ermiş olur. Bunun için bir talaka yani boşanmaya da, bir feshe de gerek yoktur, kısaca hiçbir

şey gerekmez. Çünkü müddet veya süre akdin temel unsurunu ve bel kemiğini oluşturduğundan bölünme ve parçalanma kabul edemeyeceğinden akit, müddetin bitimiyle sona erer.

Oysa Misyar evliliği buna benzemez. Çünkü bu, sürekli yani daimi olan bir evliliktir. Bunda müddetin bir etkisi yoktur, bir dahli yoktur. Bu evlilik yalnızca ya boşanma yoluyla, ya hulu' yoluyla veya yargıya gidilerek yargının feshi yoluyla sona erer.

HÜLLE EVLİLİĞİ İLE MİSYAR EVLİLİĞİ ARASINDAKİ FARK

Bundan daha çok yadırganacak olanı da bazı kardeşlerimizin misyar evliliği denilen bu evliliği hülle yapılarak yapılan evlilikle aynı olarak karşılaştırmaktadırlar. Oysa kişinin boşadığı hanımıyla yeniden evlenebilmek amacıyla anlaştığı biriyle boşadığı eşini evlendirmesinden sonra, onun da bu kadını boşamasıyla yeniden yapılan bir evliliktir ki onun bu akitle alakası asla yoktur. Kaldı ki Hz. Peygamber (sav) bu tür bir evliliği de kınamıştır ve bunu yapana da lânet okumuştur. Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

“Allah hülle yapana da, kendisi için hülle yapılanı da lânet etsin!” (112)

Bazı hadislerde hülle yapan kişiye kiralık teke diye isim verilmiştir. Allah Resulü (sav) ashabına şöyle buyuruyor: **“Kiralık tekenin kim olduğunu size haber vermemi ister misiniz?”** diye sorunca, onlar da, elbette isteriz, ey Allah'ın Resulü! Deyince Hz.

(112) Hadis için Bak. Ebu Davud; 2076. Ahmed İbn Hambel, Müsned. Ebu Davud, Tirmizi ve İbn Mace Hz. Ali'den rivayet etmişlerdir. Nesai de İbn Mes'ud'dan rivayet etmiş, Tirmizi ayrıca bunu Cabir'den rivayet etmiştir. Bak. Sahihu Camii's-Sağır; 5101

Peygamber (sav) şöyle buyurur: “O hülle işin yapandır. Allah hülle yapana da kendisi adına hülle yapıłana da lânet etsin.” (113)

Şaşarım misyar evliliğı ile bu evliliğı bir gören zihniyetin haline! Misyar denen evlilik ile hülle yapılan evlilik arasında hiçbir zaman kıyaslanamayacak şekilde aralarında uzak farklar bulunmaktadır.

Bir defa hülle yapılan evlilik olayı burada amaçlanmayan bir evlenme olayıdır. Çünkü bu tür bir evlilik başka birinin bu evlilikten yararlanabilmesi için kurulan ve köprü vazifesi gören bir köprü evliliğidir. Oysa misyar denen evlilikte böyle bir amaç başta bulunmamaktadır ve bunun gerisinde de herhangi bir maksat taşınmamaktadır. O hülle evliliğinde evlenen kadının evliliğı ile bu kadının evliliğı arasında herhangi bir bağ da yoktur. Hiçbir zaman ikisi arasında bir benzerlik yönü de bulunmamaktadır. Çünkü hülle ile yapılan evliliğın amacı şekli bir evlilik olup kadının tekrar eski kocasıyla evlenebilmesi için seçilen veya gidilen bir yoldur ki, bu da Resulüllah (sav) tarafından lanetlenmiştir.

Hülle evliliğı sürekliliğı dayalı olan bir evlilik değildir ve aslında böyle bir amaç da bu evlilikte yoktur.

Sürekli olmayan bir evliliğdir, çünkü sadece bir geceliğine veya bir saatliğıne evlenip sonra da anlaşmalı bir yoldan boşanma ile sonuçlanan bir evlilik şeklidir.

Aslında bilinçli ve gerçekten evlenilmesi arzulanan bir evlilik de değildir. Tam aksine kadının eski kocasının amacının gerçekleştirilmesi için başvurułan bir evlenme tür veya şeklidir. Çünkü kadının eski yani ilk kocası eşinin kendisine dönmesini istemektedir.

(113) Bu hadisi sadece İbn Mace Ukbe İbn Amir'den rivayet etmiştir. Zevaid adlı eserde zikrettiğıne göre hadis imamlarınca zayıf olarak görülen iki ravi bulunduğunu zikretmiştir. Ancak Elbani, bu hadisi, Sahihu İbn Mace adlı eserinde sahih diye belirtmiştir.

Misyar denen evlilik ise; bizzat amaçlanan ve istenen bir evlilik olup böyle bir evliliği her iki taraf da istemektedir. Oturup anlaşıyorlar ve her ikisi de önceden tanışıp anlaştıktan sonra böyle bir evlilikle beraberliği amaçlamaktadırlar.

Bu evlilik her Müslüman kadın ve erkeğin amaçlayıp istedikleri evlilik gibi sürekli olan, devamlılık arzeden bir evliliktir. Çünkü evlilikte aslolan şey, devamlılık ve bu evliliği beraberce sürdürme, kalıcı olma niyetiyle olan bir evliliktir.

Kaldı ki bizzat hülle yapan kimsenin evliliği hakkında da bir çok farklı görüşler bulunmaktadır. Bu farklı görüşler hem Hanefiler arasında ve hem de başka fakihler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Özellikle de eğer her iki taraf da bu durumu gizli tutarlar ve akit sırasında bundan söz etmezlerse bu bile tartışma konusudur. Hatta bu konudaki farklı görüşler bizzat Hambeli mezhebinin kendisinde bile farklı tartışmalar bulunmaktadır. ⁽¹¹⁴⁾

Ancak ben, Şeyhul İslâm İbn Teymiye'nin görüşüne katılarak bu evliliğin haram olduğu yolunu tercih ediyorum ve böylece harama giden yolun kapanmasını istiyorum.

MİSYAR VE TAADDÜD-İ ZEVCAT

Bu evliliğe karşı çıkanların bazıları da şöyle itirazda bulunuyorlar; Bizim dinimizde birden fazla kadınla evlenmek varken ve yüce Allah (c.c.) da bunun şartlarına bağlı kalınmak koşuluyla meşru kalmış iken neden misyar neden bir evlilik yolunu seçelim ve niye böyle bir evliliğe sığınalım ki?

Biz de kendilerine deriz ki: Misyar denen evlilik, birden fazla evlenme türünün bir başka şeklidir. Bundan başka bir evlilik türü

(114-Bak. Burhaneddin İbn Müflih, el-Mubdi' Fi Şerhi'l-Mukni' 7/85-86. Mektebu'l-İslami Baskısı

demek değildir. Ben hiçbir gencin ilk defa evlilik hayatına ayak basacak da, bu evliliğe misyar evliliği yoluyla gireceğini düşünmüyorum. Neden dolayı bu kişi, eğer kendisinin bir başka evi ve bir başka eşi yoksa, ister gece olsun, ister gündüz olsun neden sözkonusu o eşiyle beraber sürekli ikamet etmesin ya da kalsın?

Asıl gerçek şudur; böyle bir evlilik yoluna başvuran kimse, kendisinin zaten bir eşi ve içinde yaşadıkları bir evleri de vardır. Çoğu kez de belki de adamın o ilk eşinden çocukları da vardır. Ama böyle ikinci bir evlilik -bu bazen de üçüncü bir evlilik de olabilir- bu yoldan gerçekleşmiş olabilir. Yahut bir ikinci eşe ihtiyaç duyması sebebiyle böyle bir yoldan ikinci bir evlilik de yapmış olabilir. Tıpkı bir kimsenin bir veya birkaç sebepten ötürü ikinci bir evlenme ihtiyacında olması gibi. Adam durumuna uygun bir eş bulabilir ve tutar bununla da ikinci evliliğini yapabilir.

MİSYAR EVLİLİĞİ VE GİZLİLİK MESELESİ

Bazı kardeşlerimiz de, misyar denen evlilik türünde daha çok görülen şey, bunun gizli veya saklı tutulmuş olmasıdır. İşte işin bu yönü bu evliliğin İslâm'a uygun bir evlilik olduğunu zayıflatıyor. Çünkü evlilikte aslolan şey; ilan etmek, evliliği duyurmaktır. Nitekim Maliki mezhebi alimleri de, eğer şahitlere, evliliğin gizli kalması şartı getirilirse, bu evlilik batıl yani geçersiz olan bir evliliktir.

Biz de bunlara cevap olarak deriz ki: Saklı veya gizli tutma meselesi misyar türü evliliğin gerekli olan bir şartı değildir. Çünkü bu tür kimi evlilikler, şer'i mahkemelerde ve resmi sicillerde tescil edilmek ve belgelendirilmek suretiyle bu durum sağlanabilmektedir. Evlilik için velinin hazır bulunması veya izni yeterlidir. Bu durum, ilan etmenin veya duyurmanın gerçekleşmesi açısından en basit ve en alt düzeyde olsa bile, sonuçta duyurma gerçekleşmiş olmaktadır.

Kaldı ki kimi insanlar bu gibi bir evliliğin, gerekli olan tüm evlilik şartları yerine getirilmesinden sonra, yani kadın tarafının ailesinin ya da velisinin ve şahitlerin huzurunda akdin gerçekleşmesinden sonra, kendi ailesinden veya başkalarından gizli kalmasını ısrarla isteyebilmektedirler. İşte bu durum, cumhuru ulema yani alimlerin çoğunluğu açısından akdin geçersiz kılmasını sağlamaz.

Maliki alimlerinden nakledilen hususa gelince, bu, akit esnasında bu akde şahit olanlara, bunu gizli tutulmasını istedikleri ana mahsus olan bir durumdur. Ancak nikah akdiyle ilgili işlem bittikten sonra ilgili taraf bunun gizli kalmasını isterse, bunun herhangi bir sakıncası ve zararı yoktur. Çünkü yapılan akit sağlıklı bir akit olarak yerine getirilmiştir. (115)

Aynı şekilde eğer evlenen kimse kadının yanına girer ve örf gereği kadının yanında uzun bir müddet kalırsa, bu durum artık bundan sonra nikahın feshini gerektirmez. Çünkü Malikilere göre **İkâdin** sahih yani geçerli olabilmesi için kadının velisinden başka **iki** adil şahidin orada hazır bulunmasıdır. Bilakis Malikiler akit esnasında **iki** şahidin hazır bulunmasını şart olarak kabul etmezler, onlara göre bu bir dedikoduya yer vermemesi açısından mendup ve müstahap türünden bir şeydir.

Allame Derdir “eş-Şerhu’s-Sağir” adlı meşhur kitabında diyor ki. “İhtilaf ve tartışmaya yer bırakılmaması için akit sırasında şahit bulundurulması, menduptur. Oysa bir çok imam akdin sadece şahit bulundurulmakla sahih olabileceği görüşünü savunmuşlardır. Aslında biz de bu akdin, tıpkı alış-veriş gibi akit halinde şahit bulunmasa da bu akdin kendisinin bizatihi sahih olduğu görüşündeyiz. Ancak bunun sahihliği tekerrür etmemiş, karara bağlanmış sayılmaz. Ancak bunun sonuçları-semeresi buna terettüp eder. Yani sonucu açısından, ondan yararlanması durumunun helal olması itibariyle doğabilecek şeyler terettüp eder. Bu ise kadınla beraber ol-

madan yani duhulden önce meydana gelirse, bu takdirde aralarında gizli olan şeyi akde bağlamaları caiz olur, sonra da bu durumu iki adil kimseye bildirirler

Yani sanki onların şahitlerin evlenenler adına şöyle demeleri gibi: Bizim tarafımızdan filan kimse ile filan kadının akdi gerçekleşmiştir... ilh." gibi. ⁽¹¹⁶⁾

Şimdi Şeyh Derdir'in burada zikrettiği şey, nikahın duyurulmasını veya ilanını kendisinin mendup olarak kabul ettiğidir. Yani halk arasında evli oldukları gerçeğinin ilan edilerek zina ile töhmet altına alınmaktan onların uzak tutulmaları gerçeğinden hareketledir. İşte bu zat, bu gerçekten hareketle, nikah akdinde şahitlerin bulundurulmasını mendup ve müstahap olarak kabul etmektedir. Yoksa bunun gerekli ve bağlayıcı olduğu manasında değildir.

Önemli olan husus, nikah akdi sırasında hazır bulunan şahitlere, "bu evliliği gizli tutun" diye evlenen kişinin böyle bir şart ileri sürmemesi ve istekte bulunmamasıdır.

Şeyhul İslâm İbn Teymiye de şöyle diyor: "Üzerinde kuşku duyulmayan şey, iki şahit bulunmasa bile nikahın yani evliliğin ilan yani duyurma ile birlikte sahih olabileceği, gerçeğidir. Ancak şahitleri bulundurmamakla birlikte evliliği saklı ve gizli tutma meselesine gelince, işte bu, üzerinde durup düşünülmesi gereken bir şeydir. Ancak hem şahit tutulma-bulundurma ve hem duyurma sağlanmış ise, işte bu akdin sahihliği ve gerçekliği konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Şayet şahitsiz ve ilansız yani duyuru olmaksızın bir evlilik varsa, bu cumhura göre batıldır, geçersizdir. Gerçi bunun için de bir tartışmanın varlığı takdir edilmiş ise de bu, az olan bir durumdur. Akit batıldır. ⁽¹¹⁷⁾

(116) Bak. Derdir, agk. 2/339-340. Darul maarif baskısı. Dr. Mustafa Kemal Vasfi'nin talikleriyle basılmıştır

(117) Bak, Mecmuu Fetava Şeyhul İslâm; C.23/130-131

Bir bak hele! İhtilaf nasıl ortaya çıkıyor. Hatta akit anında şahitlerin ve duyurmanın var olmaması halinde nasıl hepsi de nasıl bir gözle baktıklarını ve olayı nasıl tartıştıklarını bir gör bakalım. İşte işin bu yönü fakihlerimizin imkan oranında halkın yaptıkları akidelerin ve muamelelerin sahihi olup olmadığı gerçeği üzerinde ne kadar titiz olarak durduklarının bir göstergesidir.

Bir hanım kardeşim, “Şeriat ve Hayat” adlı sohbetimde ya da seminerimde bana şöyle bir soru yöneltmişti: “Bir erkeğin, yaptığı ikinci evlilik durumunu ilk eşinden gizli tutması caiz midir? Oysa o eşi, onun hayat ortağı, evinin de hanımefendisi ve eğiteneğidir. Buna ne dersiniz? Bu, caiz mi değil mi?”

Ben de şöyle söyledim: Erkek, önceki çağlarda eşinin üzerine gayet açık ve aleni olarak bir başka kadınla evlilik yapabiliyordu. Bu evliliği de şeriatın uygun gördüğü ya da yüce Allah’ın meşru kıldığı şekilde yapardı. Erkek bu ikinci evliliğini ya da evliliklerini eşinden saklayıp gizlemezdi. Hatta çoğu zaman bu evliliği ve kiminle evleneceği konusunda eşiyle de oturup istişarede bulunurdu. Bilakis o zamanki evli kadınlar, kocasının kendisiyle evlenmek istediği ikinci kadını istemeğe kendileri gidip isterler, dünürlük yaparlardı. Fakat bizim zamanımızda bu durum, batılılarla olan münasebetlerimiz sonucunda değişmiş oldu. Kadınlarımız onların medeniyetlerinin ve kültürlerinin etkisi altına girdiler. Öyle ki insanlar birden fazla dost ediniyorlar, dost hayatı yaşıyorlar ama, çok sert bir şekilde helal yoldan birden fazla eş ile beraber olmayı terk ediyorlar. Bütün bunların böyle bir duruma gelmesinin sebebi, tüm yayım organlarının, hareketlerinin bir neticesidir, bir sonucudur. Çünkü gerek okuma yoluyla olsun, gerek dinleme yoluyla olsun, gerekse görüntülü yayınlar yoluyla olsun İslâm açısından uygun kabul edilen ve meşru sayılan birden fazla evliliği, yani taaddüdü zevcatı kınayan, kötöleyen çok aşağılık filmlerin, dizilerin, temsillerin, tiyatro oyunlarının bu konuyla ilgili olarak sergilenmesi sonucu iş böyle bir noktaya kadar gelmiş bulunmaktadır. Ve bu yolla birden fazla evlilik –ki bu, şartlarını yerine getirenler açısından dörde ka-

dardır- en kötü ve aşağılık görüntülerle, rollerle sergilenip teşhir olunmaktadır.

İşte bunları izleyenler ve bu tür yayınların etkisinde kalanlar dost hayatı yaşamaya doğru yöneliyorlar, haram olan o fiili, birden fazla kadınla dost hayatı yaşamalarına bir şey denilmemekte ve hatta bu, bir bakıma cazip gösterilmekte, buna teşvik olunmaktadır. Ancak İslâm açısından birden fazla eş ile evlenme ile alay edilmek-te, kötü ve iğrenç olarak gösterilmektedir.

İşte işin bu yönü kızlarımızın ve kadınlarımızın akılları üze-rinde çok büyük etkiler doğurmuş ve onları en ağır bir şekilde ken-di etkisi altına alarak adeta büyülemiştir. Kısaca beyinlerden ve zi-hinlerden neredeyse tüm İslâmî değer ve kıymetleri, hükümleri si-lercesine kızlarımız ve kadınlarımız üzerinde bir etki bırakmıştır.. Bunun etkisinde kalmanın sonucu olarak da kadınlarımız ve kızla-rımız kocalarının ikinci evliliklerini adeta eşleri tarafından büyük bir suç işlenmiş gibi görmekteler. Hatta dahası kimi kadınlar böyle bir ikinci evliliği yapan kimseye idam ile cezalandırılması görüşü-nü bile ileri sürmektedirler. Bazı kadınlar da şöyle diyorlar: "Koca-mın gidip ikinci bir kadınla evlilik yapması yerine, -kendi adıma söylüyorum- gidip bir başka kadınla zina yapması daha basit ve da-ha ehvendir. Yeter ki ikinci bir evlilik yapmasın." Nitekim bu ko-nuda adeta ata sözü haline gelen şu ifade bunun en çarpıcı örneği-dir: "Onun evliliğini görmektense ölümünü görmem daha iyidir."

İşte işin bu açısından kimi kocalar, ilk hanımına acıyarak, o-nun, kocasının bu şekilde ikinci bir evlilik yaptığını haber almasın-dan ötürü göstereceği tepki ve rahatsızlık nedeniyle bu ikinci evli-liklerinin bu açıdan duyulmasını istemeyebilirler ve güçleri yetti-ğince de bunu gizlemeye devam ederler. İşte burada ikinci evliliğin gizli veya saklı tutulması gerekçesi, işin bu noktasında çok hassas olmaları ve bunun bu açıdan duyulmamasını çok ileri derecede is-temiş olmaları esasına dayanmaktadır. Bunun dışında akdin geçer-sizliğini ortaya koyabilecek bir durum yoktur. Yani akit geçerlidir.

ŞER'AN CAİZ OLMASI İLE SOSYAL AÇIDAN LAYIK GÖRÜLMESİ MESELESİ

Bu konuyu bitirirken çok önemli gördüğüm bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Bu da, Kimi evlilikler vardır ki bu, şeriat noktasından caiz olan bir evlilik olabilir ama, Sosyal çevre bakımından uygun görülemeyen bir evlilik olmuş olabilir.

Örneğin bir kadının kendi otomobilinin şoförüyle evlenmesi veya kendisinin mutfak hizmetini yapan aşçısıyla evlenmesi gibi. Böyle bir evlilik her ne kadar şeriat açısından uygun ve meşru olan bir evlilik ise de, o kadının sosyal çevresi açısından uygun düşen bir evlilik değildir. Çünkü böyle bir evlilik yapan bir kadın, içinde bulunduğu sosyal çevrenin alay konusu olabilir ve çevre nezdinde o kadının değerini düşürebilir. Durum böyle olmakla birlikte yukarıda da değindiğim gibi, bu şekilde yapılan bir evlilik hakkında bizim için; "Bu, evlilik haram olan veya geçersiz olan bir evliliktir" dememiz mümkün değildir.

Böyle bir evlilik kadın açısından pek uygun olmayan bir evlilik olduğu gibi, erkek açısından da bu manada olan bir evlilik pek uygun olmayan bir evlilihtir. Örneğin bir erkeğin yanında çalıştığı Hintli bir bayanla veya Filipinli bir bayanla ya da buna benzer durumda bir bayanla evlilik yapması uygun düşmez. Çünkü toplum onu refüze eder, yani dışlar ve onu, bulunduğu yere yakışmayan bir kimse olarak değerlendirirler.

Ya da altmışında olan bir ihtiyarın veya yaşlının kendi dengi olmayan 17 yaşlarında ömrünün baharında bir kızla evlenmesi gibi ya da yaşı oldukça ilerlemiş olan bir ninenin yirmi yaşlarında bir delikanlıyla evlenmesi gibi.

İşte bu ve benzeri daha bir çok evlilikler, denklik esaslarından uzak olan, aralarındaki fark çok açık ve net çizgilerle belli olan kimselerle yapılan evlilikler her ne kadar şer'i bakımdan caiz ise

de bulunulan sosyal çevre açısından uygun düşmez. Çünkü bu kim-seler, içinde bulundukları toplum tarafından şiddetle dışlanırlar. Böyle bir evlilik yapanlara karşı meydana gelen hoşgörüsüzlük gi-derek hep artar.

Bütün bu söylediklerimize rağmen bu manada bir evliliğin, şer'i açıdan tüm şartlarını yerine getirilerek yapıldığını görmemiz halinde, yine şer'i açıdan bunu kabul etmekten, bu evliliği uygun görmekten başka da yapabileceğimiz bir şey yoktur.

Kaldı ki sosyal durum açısından uygun görüleni de görülme-yeni de, her bir toplum açısından çok farklı şekillerde algılanabilir. Keza bir toplumdan bir başka çağa göre farklılık olabilir. Yani bir toplumda yadırganan bu gibi durumlar bir başka toplumda çok do-ğal olarak kabul görebilir, yadırganamayabilir.

İLİM ADAMLARININ YERİ VE ÖNEMİ

İlim adamlarının konumuna ya da yeri ve önemine gelince; henüz bu konunun girişinde zaten onların ihtilaflarına, farklı görüş-ler ortaya attıklarına değinmiştim. Demiştım ki; "her bir yeninin hakkında kapsamı, şekli ve benzeri durumlarına ilişkin olarak bu tür tartışmalar görülebilir ve görülmesi de doğaldır." Gerçi gördüğüm gerçek de şudur. Bir çok alimler tarafından bu evliliğin caiz olduğu görüşüdür. Çoğu tarafından bu evlilik caiz görülmekte ve haram sayılmamaktadır.

Zilhicce ayının sonlarında, hicri 1418 yani miladi 1998 yılının Nisan ayı sonlarında, Davha-Doha'da; "Çağdaşı bulunduğumuz bu zamanda Zekat Meseleleri" adlı bir toplantı yapılmıştı.. Bu toplantıya yirmiyi aşkın değerli ve ünlü ilim adamları katılmışlardı. Bu ilim adamları ümmetin en değerli ve en hayırlı ilim adamları ve en önde gelen fıkıh adamları idiler.

Biz yaptığımız toplantılardan birinde ise, bu konuyu, yani adına misyar evliliği denen evlilik konusunu tartışmaya açtık. Orada bulunanlardan büyük bir çoğunluk bu evliliği teyid ettiler, desteklediler ve böyle bir evliliğin İslâm açısından sakıncalı olmadığını söylediler. Sosyal toplumun kimi problemlerini ve meselelerini helal bir yoldan çözmeleri açısından bunu helal olarak gördüler. Buna karşı çıkan ya bir kişi veya iki kişi oldu, fazla değil. Buna rağmen onlardan da bu evlilik akdinin geçersiz olduğu sözünü duymadığım gibi böyle bir evliliği hiç yokmuş veya hiç yapılmamış bir evlilik gibi değerlendirdiklerini de duyup şahit olmuş değilim. Aynı zamanda bu evliliği herhangi bir haram ile bağlantısını kurarak da haram kıldıklarını görmedim.

Bu kimselerin bütün söyledikleri şey; Bunun sosyal toplumun bozulmasına neden olabileceği korku ve endişesini taşıdıklarıdır. İşte kötülük yolunun kapatılması ve buna engel olması açısından bunun yasaklanması daha yerinde olur, gibi kanaatlerini sergiledikleridir.

Bunun anlamı şudur: Aslında bu tür bir evlilik mubah olan bir evliliktir. Ancak kimi mubahların kötülüğe yol açmasından korkulması halinde veya bir zarar meydana getirebileceği noktasında o mubah olan şeyin veya fiilin vacip veya müstahap olarak yasaklanması istenebilir. Bu ise düşünülen veya verebileceği zarar sanılan şeyin durumuna, yakınlık veya uzaklığına, büyüklük veya küçüklüğüne göre farklılık gösterir ve ona göre değerlendirilir.

Bu durum adeta şu olaydaki duruma benzer. Medain'de bulunan Hz. Huzeyfe'nin Yahudi veya Mecusi olan bir kadınla evli olması sebebiyle, Hz. Ömer, kendisinden o eşini boşamasını istemiştir. O da kendisine haber gönderip sorar: "Ey müminlerin Emiri! Böyle bir evlilik haram mıdır ki, eşimi boşamamı benden istiyorsun?" Hz. Ömer de ona şöyle cevap verir: "Hayır, böyle bir evlilik haram olan bir evlilik değildir. Fakat endişem odur ki bunun sonucunda Müslüman kadınlar aleyhinde olmak üzere bir fitne, bir tehlike meydana gelebilir. Müslümanlar, seni örnek alarak böylece

Müslüman kadınlarla evlenme yerine böyleleri ile evlenme yolunu seçebilirler.”

Bir başka rivayette ise; “Onlardan çoğunun kötülüğe/zinaya düşmüş olacakları, yani bu gibi kadınların çoğunun iffetsiz olabileceklerinden, onlarla evlenmek isteyenlerin çoğu işin bu yönünü araştırmadan evlenebilecekleri endişesini taşıdığım için bunu istedim” demiştir.

Kimi itirazcılar da şöyle bir itirazı seslendirmektedirler: Böyle bir evlilik yoluyla evde kalmış olan zengin kızların veya kadınların bu şekilde helal kıldınız, izin verdiniz. Peki ya aynı şekilde evde kalmış olan fakir ve yoksullara ne demeli? Çünkü bunların herhangi bir mal varlıkları yoktur. Buna çözümünüz ne olacak?

Ben de onlara diyorum ki, bazı problemleri halletmiş olmaktan aciz kalacak olsak bile bu, bir başka şey için bulduğumuz çözüm için bir engel, ya da bir ceza olarak değerlendirmemiz caiz olmaz. Çünkü bir şeyin veya problemin çözümünün kısmen bulunmuş olması, tamamı için bulunmadı diye onu terketmek yerine bulunan çözümü uygulamak daha ehven ve daha kolaydır, daha yerinde bir harekettir.

Biz, çözümüne kadir olduğumuzu çözer neticeye bağlarız. Çözemediğimiz problemlerin çözümü için de gayret sarf ederek ve ihtihadda bulunarak tüm çabalarımızı ortaya koyarız. Çünkü her müçtehid veya ihtihad sahibi payına düşeni alır veya her müçtehid için bir pay vardır. Çünkü her kişi neye niyet ettiyse karşılığında onu bulacaktır. Allah şöyle buyurur:

“Kim Allah’ın emir ve yasakları doğrultusunda hareket ederek Allah’tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu gösterir. Ve ona hiç beklemediği yerden rızık verir.” (65, Talak, 2-3)

Bazı kimseler de diyorlar ki, neden problemi kendi kaynağında çözümlemiyoruz ve neden mükemmel olan şer’i olan evliliği kolaylaştırmıyoruz? Meşru olan helal yoldan engelleri neden kal-

durmuyoruz? Örneğin aşırı derecede istenen veya alınan mehir, hediyelerde gidilen aşırılıklar, pahalı ve içinden çıkılamayan düğün ziyafetleri ve ev eşyası, mobilya vb. gibi zorluk ve israfa kaçan şeyleri neden önlemiyoruz? Dindarları ve ahlâk sahiplerini yüce Allah'ın hakkında bir şey indirmedığı bu tür sebeplerden, Allah (cc)'ın kolaylaştırdığını güçleştiren unsurlardan neden temizlemiyor ve gereğini yapmıyoruz?

Ben de buna şöyle karşılık veriyorum, diyorum ki: İşte bu benim elim, onu size uzatıyorum, elim sizin elinizdedir. Gelin, bu konuda görüş sahibi olanlar ve uygulayacak durumda olanlar, bunu hep beraber yapıp gerçekleştirelim. Bu çözümü birlikte gerçekleştirelim. Ben tam otuz yıldan bu yana tüm derslerimde, hutbelerimde, konuşma ve konferanslarımda, makalelerimde, camilerde, radyo ve televizyondaki konuşmalarımda, gazetelerde hep bu nokta üzerinde durdum, bunu seslendirdim ve buna çağrıda bulundum. Ne acıdır ki yerleşmiş olan taklitçilik hastalığını ortadan kaldırmak öyle pek kolay olmamaktadır.

Gerçi biz bu evde kalmış olanların problemlerini çözmüş olsak bile, geride daha nice problemler halen var olacaktır. Yazık ki ne yazık! Geride dulların ve boşanmış olan kadınlarla ilgili problemlerin varlığı hala bulunmaktadır. Mesele kökünden yine çözülmüş olmamaktadır.

Bu evliliğin problemlerini kimi dürüst ve akıllı başında olgun kimselerle çözüm bulununca –ki yeryüzü böyle adamlardan henüz boşalmış değildir– ve bunlar kendi aralarında olsun iyilik üzerinde anlaşınca, neden şeriat tarafından helal olarak açılan kapının önüne barikatlar kuralım, neden engeller getirelim ki? Neden helal kapıyı kapatalım da buna haram olan kapıları veya yolları açalım ki? Çünkü biz öyle bir devirde yaşıyoruz ki, harama giden tüm yollara kolaylıklar sağlanmış, haramlara o yollardan sapmanın imkanları hazırlanmıştır. Durum bu iken, biz şeriatın açtığı helal kapıları neden kapatalım ki?

Ancak bizim buradaki işimiz yol göstermek ve doğruyu aktarmaktır. Yoksa engel getirmek ve baskı uygulamak, ağır şartlar ortaya koymak değildir.

Allah (cc) hakkı söyler ve O doğru yola yönlendirir, hidayet eder.

HARAM EMZİRME VE KOCANIN SÜTÜ MESELESİ

Süt emme yoluyla evliliğin haram kılınması durumu, bildiğim kadarıyla İslam şeriatına özgü olan bir durumdur. Aslında bunda şaşılacak bir şey de yoktur. İslâm fukahası yani hukukçuları, emzirme ile ilgili hükümler üzerinde büyük bir titizlikle durmuşlardır. Sırf bu konuya özgü kitaplarında özel bölümler veya sadece bu konuya ilişkin olan kitaplar meydana getirmişler. Bununla ilgili meseleler hakkında kitaplarında çok detaylara varan bilgilerle bölümler ayırmışlardır. Nitekim aynı konuya ilişkin olarak tefsirlerinde, özellikle kendileriyle evlenme yasağı bulunanlar ile alakalı ayeti tefsir ederlerken Nisa suresinde buna yer vermişlerdir. Aynı şekilde muhaddisler de tasnif ve telif ettikleri hadis kitaplarında bu konuya özel yer ayırmışlardır.

Hemen hemen bütün Müslümanlar tarafından İslâm dünyasının her yerinde bu konu, yani süt emme dolayısıyla evlenilmesi haram olma konusu ve hükümleri hep sorulur. Fetva ehli olanlar da eğer mukallit iseler, kendi mezheplerine uygun olarak bu konuya ilişkin fetvalar verirler. Ya da eğer herhangi bir mezhebe bağlı değilse, kendi özel içtihadına göre fetva veriyorlar. İster berikiler olsun, ister diğerleri olsun, hepsi de bir çok farklı görüşler ileri sürmüşler, ihtilafa düşmüşler ve iş öyle bir noktaya gelmiştir ki, bizzat bu konu soruyu soranları da şaşkınlığa sürüklemekte ve ne yapacaklarını bilememektedirler.

Ben burada Bahreyn'den bir değerli kardeşimizin bir olayını

anlatacağım. Bu kardeşin durumu ile alakalı olarak müftüler farklı görüşler ortaya atmışlar, iş öyle bir noktaya gelmiş ki, bu kardeşimiz, kimin fetvasıyla karar vereceği hususunda işin içinden çıkmaz olmuştur. Nihayet bütün bu başvurularından sonra durumu bana iletmeye, bu konuda benden fetva istemeye sığınmıştır. İşte bu yazı sırf bu amaçla buraya alınmıştır.

Ben bu konuda okurlarımın da bana katılmalarında, bunu öğrenmelerinde herhangi bir sakınca görmedim. İstedim ki onlar da bu konuya dair az da olsa bir bilgi sahibi olabilsinler. Bu konuda neler söylenmiş, en azından bir fikir sahibi olsunlar.

Kardeşimiz üstat M. S. A. Bahreyn'in Kahire elçiliği kültür ataşesi kanalıyla Ezher Üniversitesi Fetva kuruluna şu mektubu göndermiş.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Ezher Üniversitesi Fetva Kurulu değerli üyelerine,

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun...Şimdi asıl konuya geçmek istiyorum.

Şöyle bir soru size yönelterek ve cevabını umut ederek, şimdiden teşekkürlerimi sunarak konuya girmek istiyorum.

Bir hanım var, bu hanımın adı Aişe. Bu Aişe'nin de kendisinden yaşça küçük olan üç kardeşi bulunmaktadır. Bu üç kardeşten büyük olanın adı Yakup, ortancasının adı Semir ve en küçüklerinin adı da Hasan'dır. Bu kadın ve üç kardeşinin babaları birdir. Babalarının adı da Halil'dir. Fakat bu kardeşlerin hepsinin de anneleri ayrı ayndır. Aişe'nin annesi Esma'dır. Yakup'un annesi Emine'dir. Semir ile Hasan'ın anneleri de Gülsüm'dür.

Bütün bu çocukların da büyüüp evlenmelerinden sonra çocukları yani oğulları ve kızları olmuştur.

Aişe'den bir çocuk dünyaya gelir, adını Ahmet koyarlar. Doğumdan sonra annesi rahatsızlık geçirdiğinden Ahmet, dayısı Ha-

san ile birlikte yaklaşık yirmi gün kadar Hasan'ın annesi Göl-süm'ün memesinden emer yani onun tarafından emzirilir. Nitekim büyük kardeş Yakup'un da bu arada Suat adını alan bir kız çocuğu dünyaya gelir.

Bir müddet sonra yani evlenme çağına geldiklerinde, Aişe'nin oğlu Ahmet, büyük dayısı Yakup'un Suat adındaki kızıyla evlenir. Bu evliliğin de üzerinden yaklaşık olarak 16 yıl gibi bir zaman geçer. Haliyle bu arada Ahmet ile eşi Suat'ın erkek ve kız çocukları dünyaya gelir. Ancak süt emme açısından böyle bir evliliğin şüpheli bir evlilik olabileceği konusu, bunlardan hiçbirisinin aklına gelmez bile.

Bu konuda daha sonra her kime bunu sormuşlarsa, Bahreyn'de bulunan ilim adamlarının hepsi de bunun caiz olabileceğine fetva vermişler ve bu evlilikte haramlık açısından mutlak mana da hiçbir şüphe yoktur, demişlerdir.

Size sorum şudur: Bu evlilikle alakalı olarak şeriatın ortaya koyduğu hüküm nedir? Ahmed'in herhangi bir kardeşi, Ahmed'in hanımı Suat'ın kız kardeşiyle yani Ahmed'in baldızıyla evlenmesi caiz midir? "Şunu da belirtmeliyim ki bunların hepsi de mezhep olarak Şafii mezhebine mensupturlar.

Allah sizleri, en üstün mükafat ile ödüllendirsin ve sayenizde İslâm ve Müslümanları yararlandırın.

Bahreyn; 1979.05.20 M.

Gönderen: M.S. A.

Fetva kurulunun verdiği cevap aşağıya alınmıştır ve şöyledir:

"Cevap: Ezher Fetva kurulu.

Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun, gönderilen peygamberlerin efendisi bizim efendimiz Hz. Muhammed'e, Ehli Beytine, ashabına ve hepsine salat ve selam olsun.

Asıl sorunuzun cevabına gelince, anlatalım, yararlı olmaya

çalışalım: “Madem ki adam, hanımının annesinden süt emmemiştir, aynı şekilde onun da hanımı, kocasının annesinin sütünü, memesini emmemiştir. Yani mademki her iki taraf da birbirlerinin annelerinin memelerinden emmemişlerdir, bunların evlenmelerinde şeriat açısından herhangi bir sakınca yoktur, evlenmeleri caizdir. Herhangi bir haramlık bu evlilikte sözkonusu değildir. Kaldı ki her ikisi de bir tek memeyi emmede de birleşmiş yani her ikisi de bir tek kadınının memesinden, sütünden emmemişlerdir. Dolayısıyla kardeşi de ağabeyinin hanımının kız kardeşiyle yani, ağabeyinin baldızıyla evlenebilir, bu da caizdir.

En iyisini bilen de Allah’tır.

*Ezher Ü. Fetva kurulu Başkanı
1399.07.01 Hicri / 1979.05.27 Miladi.”*

Ancak Bahreyn’de bulunan bazı ilim adamları Ezher üniversitesi Fetva kurulunun verdiği fetvaya itirazda bulundular. Gerekçeleri de, bu fetvanın bilinen dört mezhebin görüşlerine aykırı olduğu ve bu mezheplerin kendi kaynaklarında ele aldıkları görüşlere uymadığıdır.

İşte bu yüzden problemi yaşayan kişi, sorununun çözüme bağlanması için Katar Şeriat Fakültesine kendi problemiyle ilgili konuyu iletir. Onlardan bunun gerçek yönü nedir, ne değildir, açıklamalarını ister. Ben o sırada fakültede değildim. Değerli hoca kardeşlerim o kişiye; “Ezher Üniversitesi fetva kurulu tarafından verilen fetvanın fıkıh açısından bir değerinin var olduğunu, çünkü ashap-tan olsun, Tabiundan olsun bazılarının buna göre amel ettiklerini ve fakat buna rağmen diğer dört mezhebin görüşlerinin ihtiyata daha uygun olduğunu bildirmişlerdir.”

Üniversite Müdürü Üstat Dr. Soruyu sorana bu cevabı iletmiştir. Fakat buna rağmen hâlâ bu konuya ilişkin rahatsızlık da devam etmektedir, mesele bir çözüme bağlanmış değildir. Çünkü buna karşı çıkan seslerin var olduğu duyulmaktadır.

İşte bu konu etrafında sürüp giden bu tartışmalar üzerine, Katar Şeriat Fakültesince hazırlanıp, Üniversite Müdürü/rektörü tarafından gönderilen cevabı bana gönderdi. Bu cevapta, girişten sonra şöyle denilmektedir:

“Ezher Üniversitesi Fetva Kurulunun değerli üyeleri tarafından olsun, aynı şekilde Katar Üniversitesi Şeriat Fakültesi hocaları tarafından olsun ve Bahreyn’de kendilerine bu konuda başvuru din hocaları olsun hepsinin de görüşlerini takdir etmiş olmama ve kanaat getirmiş olmama rağmen, ben yine de içimdeki bu şüphenin çok kesin ve net olarak öldürülmesini, ortadan kaldırılmasını istiyorum. Çünkü bizim buralarda bulunan kimi din adamlarının böyle bir evliliğin caiz olmadığı-olmayacağı konusunda fikir beyan etmeleri sebebiyle, benimle alakalı olan bu konuda tüm şüphelerimi ve vesveselerimi giderecek bir net cevap istiyorum. Çünkü bu adamlar içime bir kuşku saldı. Bu evliliğin caiz olmadığını veya olmayacağını da, Abdurrahman Ceziri’nin, “Dört Mezhebe göre Fıkıh” adlı eserinin, “Ahvali Şahsiye” bölümüne dayanarak söylemektedirler. Nitekim ilgili bölümden bazı sayfaların fotokopileri de bu yazıyla birlikte sunulmuştur. Burada bunun caiz olamayacağı gerekçesini, “asıl süt, baba tarafından gelen süttür, kocanın süttür” ifadesine dayandırmaktadırlar.

İşte bu ifadeye veya gerekçeye dayanarak şöyle demektedirler: “Kaldı ki Halil nesep-soy bakımından Ahmed’in dedesidir. Ancak böyle olmakla beraber, Ahmed dedesinin hanımı olan Gülsüm’ün sütünden süt emme sebebiyle dede konumunda olan Halil, bu nedenle Ahmed’in babası durumuna düşmüştür. Bir de Halil’in Yakup, Semir ve Hasan adlı oğulları, nesep soy bakımından Ahmed’in dayıları durumunda iken Ahmed’in, dayısı Hasan ile birlikte Hasan’ın annesi Gülsüm’ün memesinden süt emmeleri sebebiyle de hepsi de Ahmed’in süt kardeşleri olmuşlardır.

İşte bu gerekçeleri ileri sürerek Ahmed’in, Yakup’un kızı Suat ile evlenmesini caiz görmemektedirler.

Hatta onlardan biri de şöyle bir görüş ileri sürmektedir. Ola ki, Ezher Üniversitesi Fetva kurulu tarafından konu net bir şekilde anlaşılamamış olabilir. Çünkü bu bilgi onlara Kahire'de bulunan Bahreyn elçiliği kültür ataşeliği tarafından resmi yolla iletilmiştir. Konu ise kurulun toplanması için bir haftadan daha fazla geciktirilmiş olabilir. Oradan da fetva daha sonra elçiliğe iletilmiş olabilir.

Konunun önemi nedeniyle şimdi benim zatı alinizden beklediğim şudur: Sizin buna dair nihai ve derin araştırmanızı kapsayan cevabınızı bekliyorum. Bununla beraber sizin, Ezher Üniversitesi Fetva kurulu ile Hz. Aişe tarafından rivayet olunan hadis hakkında da açıklamanızı bekliyorum. Çünkü Hz. Aişe tarafından rivayet olunan hadise göre, Abul Kais'in kardeşi Eflah Hz. Aişe'nin huzuruna girmek için izin istediğine, Hz. Aişe annemiz tarafından kendisine bu izin verilmemiştir...ilh.

İşte bu bakımdan süt emme ile alakalı kardeşlik konusunun iyiye anlaşılabilmesi için burada konuyu birkaç sayfa halinde ortaya koymak istedim. Bu konuyu çok önemsemiş olmam ve bu konuda çokça soru sorulması açısından ele alıyorum. Belki bu sayede bir yarar sağlanmış ve uzağı görebilme imkanı doğmuş olabilir.

SÜT EMME YOLUYLA DOĞAN HARAMLIK MESELESİ

Süte emme yoluyla meydana gelen haramlık konusu, hem Kitap yani Kur'an, hem Sünnet ve hem icma ile sabit olan bir konudur. Bunun Kur'an yoluyla haram kılındığının delili de, evlenmede kendileriyle evlenme yasağı bulunanları açıklarken yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kız-

ları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, ... size haram kılındı.” (4, Nisa, 23)

Bu ayeti Kerimede görüldüğü gibi nesep yani soy itibariyle kendileriyle evlenme yasağı-haramlığı getirilenler yedi sınıftır. Bunlar da; analarımız, kızlarımız, kız kardeşlerimiz, halalarımız, teyzelerimiz, erkek kardeşlerimizin kızları, kız kardeşlerimizin kızları olarak yedi sınıfta ele alınmıştır. Sırf süt emme sebebiyle kendileriyle evlenme yasağı yani haramlığı getirilenler de, iki sınıftır. Bunlar da süt anneleri ve süt kız kardeşlerimizdir.

Sünnet de ise bu konu, meşhur olan sahih hadiste şöyle zikredilmiştir: **“Nesep yoluyla haram olanlar süt emme yoluyla da haram olur.” (118)**

Bu hadisin manası şudur. Süt emme yoluyla haram olanlar, ayetin öncesinde yer alan yedi sınıfın tamamıdır, o sayılan hepsi de buna dahildir. İşte bu durumda süt emme yoluyla kendileriyle ev-

-
- (118) “Münteka'l-Ahbar” kitabında geçtiği üzere bu hadis Hz. Aişe'den Buhari ve Müslim tarafından ittifakla kabul edilmiş olan bir hadistir. Bu hadisi aynı zamanda Ahmed İbn Hambel, Ebu Davud, Nesai ve İbn Mace de Hz. Aişe'den rivayet etmişlerdir. Nitekim bu hadisi aynı zamanda İbn Abbas'tan Müslim, Ahmed İbn Hambel, Nesai ve İbn Mace rivayet etmişlerdir. Camiu's-Sağir kitabında da bu şekilde rivayet olunmuştur. Tirmizi de bu hadisi Hz. Ali'den merfu olarak 1146 rakamıyla rivayet etmiştir. Hadis şöyledir: **“Şüphesiz Allah, nesep-soy yoluyla haram kıldıklarını süt emme yoluyla da haram kılmıştır.”** Tirmizi hadis hakkında bu, **“Hasen sahih bir hadistir”** demiştir. Tirmizi devamla şöyle diyor: **“Bu konuda Hz. Aişe'den, İbn Abbas'tan ve Ümmi Habibe'den de rivayetler bulunmaktadır”** demiş ve Hz. Aişe hadisini, 1147 rakamıyla şu lafızla zikretmiştir: **“Şüphesiz Allah, doğum yoluyla haram kıldıklarını süt emme yoluyla da haram kılmıştır.”** Tirmizi bu hadis için de: **“Hasen Sahih bir hadistir”** demiştir. İşte Hz. Peygamber (s)'in sahabesinden ilim sahibi olanlar ve daha başka alimler tarafından gelen genel uygulama buna göredir. Ve bu ilim adamları arasında bu konuda herhangi bir ihtilafın var olduğunu da bilmiyoruz. Yani aralarında bu konuda bir görüş farklılığı görülmemiştir.

lenme yasağı getirilenler şunlardır; süt anneleri, süt kızları, süt kız kardeşleri süt halaları, süt teyzeleri, süt kardeşlerinin kızları ve süt kız kardeşlerinin kızları ile evlenmeleri yasaktır, haramdır.

Bu konuda olan icmaya gelince; Müslümanların tüm mezhepleri, her ne kadar detayları üzerinde farklı görüşler ileri sürmüşler ise de, genelde süt emme yoluyla evlenme yasağında, haramlığında ittifak etmişlerdir.

Ben burada istiyorum ki, tıpkı talak yani boşanma konusuyla ilgili olduğu gibi bu süt emme konusu ile alakalı olarak fukahanın yani İslâm hukukçularının üzerinde çokça tartıştıkları bu tartışmalarını, farklı görüşlerini açıklamak istiyorum.

Çünkü bu kimseler haramlığa konu olan süt emme meselesinin miktarı, süresi, yolu üzerinde çok farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Haliyle buna çocuğu emziren kadının yani süt annenin yakınları, kocası ve kocasının yakınları açısından da bu konuyu ele alıp irdelemişler, farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

ÇOK DAR BİR ALANA SIKIŞTIRANLAR VE SINIRI GENİŞLETENLER ARASINDAKİ İHTİLAF

Fakihler arasında sürüp giden ve tartışmaya konu olan bu mesele kimileri tarafından çok dar bir alanda, yani sınırlama getirilerek ele alınmış, kimileri tarafından bunun kapsamı daha da genişletilerek değerlendirilmiştir.

Bu konuda, tıpkı boşanma yani talak konusunda olduğu gibi yapılan tartışmaların, işi oldukça dar manasıyla ele alanlar, kapsamı daraltanlar ile bunu oldukça geniş bir kapsam içerisinde değerlendirenler arasında bir çekişmenin ve tartışmanın var olduğunu gözlemliyorum. Benim dikkatimi çeken şey budur.

Süt emme konusunu ve bununla ilgili haramlık meselesini geniş ve kapsamlı olarak değerlendirenler, aynı şekilde talak yani bo-

şanma olayında olduğu bakış açısıyla konuyu ele alanlardır. Bu ise, haram kılma meselesinde ihtiyata riayet etme fikrine, düşüncesine dayanmaktadır. Yani bunlara göre, süt emme yoluyla olan haramlık, evlenme yasağı bir tek süt damlası veya bir defalık emmesi bunun için yeterlidir. Eğer bir damla ya da bir tek yudum emilmişse, artık o kadının evlendirilmesi yani istenen erkekle evlenmesi bir ömür boyu haramdır, diyorlar. Gerekçeleri de ihtiyat olayıdır. Şayet böyle bir süt emme durumunun varlığı kadınla erkeğin evlenmelerinden sonra anlaşılmış ise, bu evliliğin hemen feshi ve kadın ile erkeğin birbirinden ayrılmalari vacip olur, gerekir. Evet kimisi böyle bir gerekçe ile haramlığı savunuyor. Kimileri de, süt emme olayı hangi yaşta gerçekleşirse gerçekleşsin, hatta kırk yaşında olan biri bir kadından süt emmiş olsun, buna da aynı şekilde haramlık konusu terettüp eder, bunun içinde evlenme yasağı aynen geçerlidir, diye görüş ileri sürenler de bulunmaktadır.

Ayrıca süt kardeşliğinin meydana gelmiş olabilmesi için mutlaka ağzıyla memeyi emmenin şart olmadığını ileri sürenler de vardır. Nitekim lügat yani dil açısından değerlendirildiğinde kelime, bu manayı da içermektedir. Örneğin eğer söz konusu kişi, sütü bir bardaktan veya fincandan içmiş olsa da, ya da boğazına bir yudum dökülse-akıtılsa, yahut burnuna damlatılsa veya peynir yapıp yedirilse veya çay veya kahve ile karıştırılıp içirilse o da peyniri yese, karıştırıldığı maddelerle beraber içerse yahut da herhangi bir şekilde bu süt verilmiş ya da içirilmiş olsa, işte bunun için de süt emme yoluyla haramlık hükmü geçerlidir.

Bazıları da: Şayet ölmüş olan bir kadından bir çocuk süt emmiş olsa, o kadın onu emenin süt annesi, çocukları da süt emenin süt kardeşleri olur, demektedirler.... işte bu ve benzeri tartışmalar sürüp gitmekte, farklı görüşler sunulmaktadır.

Hatta dahası bazılarına şöyle sorular bile sorulmuş; bir tek konyunun sütünden içen iki çocuk ile alakalı olarak süt kardeşi olup olmayacakları sorusu gelmiş, kendilerine soru sorulan kimseler de bu çocukların süt kardeşi olacaklarını ileri sürmüşlerdir. Kaldı ki kimi

fakihler, kardeşliği anneliğin bir fer'i olarak söylemek zorunda ve görüşündedirler. Oysa saygın olan insan ile dilsiz olan hayvan arasında annelik diye bir durum asla söz konusu değildir. Çünkü birisi insan tarafından yenen ve binit olarak kullanılan bir hayvan, diğeri de saygın bir insan, nasıl olur da ikisi aynı kabul edilir? ⁽¹¹⁹⁾

SÜT EMMEDE HARAMLIK ALANINI DARALTMA DÜŞÜNCESİNİN TERCİHİ

Burada hemen işin ve konunun başında teyiden söylemek istediğim bir şey vardır. Süt emme konusunda benim mezhebim-görüşüm, tıpkı talak yani boşanma ile alakalı olan görüşüm gibidir. Bu da süt emme yoluyla haramlık kapsamını dar tutma esasına dayanmaktadır.

Ancak ben bunu söylerken, delil ve hüccetsiz olarak sadece taklitçi bir zihniyetle konuşuyor ve söylüyor değilim. Keza heva ve hevesime, şehevi duygularıma kapılarak da söylemiyorum. Ancak delili derin manasıyla anlayıp kavrayarak ve şeriatın maksatlarını gerçekleştirmek suretiyle konuyu dile getiriyorum. Çünkü şeriatın getirdiği şey de sadece bunlara riayet edilmesi ve uygulanmasıdır.

SÜT EMME YOLUYLA HARAMLIK ALANININ SINIRLARI

Benim bu noktada sahip olduğum sınır daraltma alanı birkaç yönden değerlendirdiğim bir husustur:

(119) Bak. İbn Humam, "el- Hidaye ve Şerhu Feth'il-Kadir" 3/16. Bulak baskısı. İbn Kudame, "el-Muğni" 8/139. İbn Hazm, "el-Muhalla" 10/3 ve sonrası Muhammed Halil Herras tahkiki.

1- Emmenin sıfatı-şekli,

2- Emme miktarı,

3- Emme süresi,

4- Süt emme yoluyla evlenilmesi haram olanlar ve

5- Kendisiyle süt emme olayının gerçekleştiği şeyler veya süt emme hangi şekilde ve hangi yoldan gerçekleşmiş olur.

İşte konunun bu yönleriyle ele alınıp değerlendirilmesi gerekir.

A- HARAM OLAN SÜT EMMENİN SIFATI-ŞEKLİ ALANINI DAR TUTMA:

Haram olan süt emme sıfatının veya şeklinin dar tutulması konusuna gelince; ben bu konuda görüş olarak İmam Leys İbn Sa'd'ın görüşüne katılıyorum. Bu görüş de İmam Ahmed İbn Hambel'den rivayet edilen iki görüşten biridir ve aynı zamanda İbn Hazm'ın da görüşüdür. Bu görüşe göre; “Süt emen çocuğun sadece, emziren kadının memesinden ağzıyla emdiği ile haramlık meydana gelir. Ancak bir kadının sütünü bir kaba sağarak o sütü çocuğa bir kaptan içirmek, ya da sütü çocuğun ağzına sağlamak veya ekmek ile karıştırıp yedirmek, ya da bir yemeğin içine sağıp böylece yedirmek, ağzından, burnundan veya kulağından damlatıp dökmek ya da herhangi bir yoldan örneğin damardan vermek gibi. İşte tüm bunlar haramlık meydana getirmezler. Bunlar sebebiyle süt kardeşliği oluşmaz ve haramlık da meydana gelmez. Hatta bunu belirttiğimiz bir tek yolun dışında diğer yollardan bütün yıl boyu bu sütü gıda olarak almış olsa da haramlık oluşmaz.”

İbn Hazm şöyle diyor: “Bunun delili ve burhanı, Aziz ve Celil olan yüce Allah'ın; “sizi emziren süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz, ” mealindeki kavlidir. Bir de Allah Resulü şöyle buyurmuştur: “Nesep yoluyla haram olanlar süt emme yoluyla da ha-

ram olurlar.” İster yüce Allah olsun, ister Resulü Hz. Muhammed (sav) olsun bu manada bir nikahı yani evliliği haram kılmış değildir. Allah ve Resulü (sav) ancak, sadece ve sadece emzirmekle, redaatle-süt kız kardeşliğiyle, Reda’ ile- süt erkek kardeşliğiyle haramlık kesinleşmiş olur. Bir durumun emzirme sayılabilmesi veya olabilmesi için, mutlaka bebeğin veya süt çocuğunun kendisini emziren kadının memesinden bizzat ağzıyla emdiği veya bizzat bebeğin ağzına memesinden verdiği ile süt kardeşliği gerçekleşir ve haramlık da burada söz konusudur.

Nitekim, “**redaathu İrdaen veya Turduhu İrdaen**” diye söylenir yani onu emzirmek/ona süt vermek suretiyle onu emzirdi ya da emziriyor, denir. Bir şeyin redaat ve Reda yani emme sayılabilmesi veya emme adını alabilmesi ise, emzirenin veya emenin ağzıyla memeden emmesi ve bizzat ondan emerek içine çekmesiyle ancak sağlanmış olabilir. Biz, “**Redaa, Yerdau, redaen ve Reda-aten**” deriz. İşte bütün bu anlattıklarımızın dışında kalan şeylerden hiçbirisi ne **irda**, ne **redaat** ve ne de **reda’** adını alamazlar. Yani emzirme, süt kardeşliği ve süt akrabalığı manasını taşımazlar. Çünkü emzirmenin dışında kalanların alacağı isimler süttür, yiyecektir, içirme ve içmedir, yemedir, yutmadır, damlatma ve şırınga ile vermedir ki, bunların hiçbirisi gerçek anlamda emzirme adını alamazlar. Bu itibarla Aziz ve Celil olan Allah bu yollardan herhangi bir yol ile alınan süt sebebiyle bir haramlık getirmemiştir, haram kılmamıştır.” (120)

Dikkat edilirse İbn Hazm bu konuya yaklaşırken lafızların dil-lügat açısından delalet ettiği anlamları göz önünde bulundurarak ve onları ele alarak hükümlerin kendisiyle bağlı bulunduğu lafızlara bakarak delil getirmekte, bunları delil getirerek çözüm bulmaktadır. İşte burada aslolan da budur. Çünkü lafızları, lügat-dil açısından gerçek ve asıl anlamlarının dışında bir mana ile yorumlamak caiz olmaz. Meğerki asıl manayı kullanmaya engel bir sebep ortada

bulunmuş olsun. Bu takdirde durum ona göre değerlendirilir. Oysa burada öyle bir durum da sözkonusu değildir. Nitekim bu da işi mana bakımından desteklemektedir. Yani Redaın-emzirmenin hakikati veya aslı, sadece mücerret-soyut olarak gıdalanmak demek değildir. Aksine bu, maddi mananın beraberinde içinde şefkat duygularını da taşıyan bir manadır. İşte bu şefkate dayalı olan mana da ancak gıda ile beraber onu sevgiyle, anne şefkatiyle bağrına basması, bedenine yapıştırması-kucağına alması ve bebeğin de onun memesinden ağızıyla emmesiyle mümkündür. Mesele sadece gıda meselesi değildir.

İşte bu görüşe dayalı olara bizim, herhangi şer'i bir sakınca bulunmaksızın bir "süt bankası" oluşturma imkanımız da bulunmaktadır. Ki bu konu, bazı doktorların, sağlıkçıların gününden önce doğan veya eksik kilolu olarak dünyaya gelen bebekler için veya doğum sırasında anneleri ölen bebekler açısından seslendirdikleri bir konudur. ⁽¹²¹⁾

B- EMZİRME İLE ALAKALI ALINAN SÜTÜN MİKTARI

Burada emzirme yoluyla sözkonusu edilen durumun emilen süt miktarı ile alakalı olarak bunun da sınırının çok dar olarak tutulması meselesine gelince;

Burada ele alacağımız ikinci mesele de, üzerine haramlık tere ettüp edecek olan emzirme miktarı konusudur. Çocuk ne kadar miktarda emerse haramlık oluşur meselesidir. Bebeğin ya da çocu-

(121) "Süt Bankası" ile alakalı olarak ve bunun caiz olduğuna ilişkin çok kapsamlı bir çalışmamı fıkhi açıdan bir değerlendirme olarak, Kuveyt'te H. 1403- M.1982 yılında İslâmî Tıp ile alakalı düzenlenen toplantıda; "İslam ve Çocuk edinme" adlı akademik toplantıya sunmuştum. Biz bu çalışmamızı, "Çağdaş Fetvalar" adlı eserde 2/550-556 yayımlamıştık. Darulvefa basımı

ğün bir veya iki kez emmekle-çekmekle veya bir ya da iki kez ço-
cuğu emzirmekle haramlık meydana gelmez. Yahut da bir veya iki
emişle de evlenme yasağı yani haramlık oluşmaz.

Nitekim cumhurun vardıkları görüşün aksine Hz. Peygamber (sav)'den gelen sahih rivayetler bulunmaktadır. Sahabenin, Tabi-
unun alimlerinden olsun, onlardan sonra gelen Ebu Hanife, Malik, rivayetlerinin birinde Ahmed İbn Hambel olsun, iki görüşünden bi-
rinde İbn Müseyyeb olsun, Hasan, Zühri, Katade, Hakem, Ham-
mad, Evzai ve Sevri olsun cumhur olarak bunların görüşlerinin hi-
lafına Hz. Peygamber (sav)'den gelen sahih rivayetler bulunmakta-
dır.

Hz. Ali'den, İbn Ömer'den yapılan rivayetler ve hatta İmam
Leys İbn Sa'd'ın bu konuda icmanın var olduğunu ve: “Az olsun,
çok olsun, velev ki bir tek damla ile de olsun alınan süt ile haram-
lık sabit olur” diye iddia etmesinin hilafına-aksine Resulüallah
(sav)'tan gelen sahih rivayetler vardır.

İbnu'l Kayyim da, Zadu'l-Mead 4/339 adlı eserinde şöyle di-
yor: “Leys İbn Sa'd, “Müslümanlar, az olsun çok olsun beşikte
iken yani bebekken olan emzirme, oruçlunun kendisiyle iftar ettiği
yani orucu bozduğu şey miktarı ne ise işte alınan o miktar ile ha-
ram olduğunda icma etmişlerdir” iddiasında bulunmuştur.

Bu bir vehimdir. Bu konuda kesin olarak ihtilafın var olduğu
sabittir. Bu ta sahabe döneminden başlayıp onlardan sonra da aynı
ihtilaf ve tartışmalar hep gündemde kalmıştır. İcmanın bulunduğu
iddiası ise hakkında çok tartışmaların, ihtilafların var olduğu bir
hususdur.

Urve İbn Zübeyr teyzesi Hz. Aişe ile kardeşi Abdullah'tan ri-
vayet ediyor. Hepsi de demişler ki: “Bir veya iki emiş ya da yu-
dumlama haramlık meydana getirmez.” Bir rivayete göre de:
“Bir emişte veya iki emişte herhangi bir sakınca yoktur. Süt
kardeşliği ancak bağırsakların patlama noktasına gelinceye ka-
dar dolmasıyla meydana gelir.” Nitekim İbn Abbas'tan da iki

kavlınden bir olarak bu şekilde rivayet olunarak gelmiştir.

Hız. Ömer'e bir genç ile bir kız getirildi, ikisini bir biriyle evlendirmek istiyorlardı. Ancak hepsinin de bildiği bir gerçek vardı. Kadınlardan biri bu ikisinden birini emzirmişti. Hız. Ömer o kadına: **"Sen ötekisini nasıl emzirdin?"** diye sordu. Kadın da: **"Oraya gitmiştim. Baktım ki çocuk ağlıyor, ben de onu emzirdim"** ya da **"bir iki yudum süt yudumlattım"** dedi. Bunun üzerine Hız. Ömer: **"Her ikisini de birbiriyle evlendirin. Çünkü gerçek emzirme verimlilik sağlayana dek onu emzirmektir"** diye söyledi. Yani Hız. Ömer şunu demek istiyordu: **"Gerçek anlamda ve etkin olabilecek olan emzirme, tıpkı göğün toprağı su ile doyurup beslediğı gibi bedeni doyurup tam anlamıyla geliştiren ve besleyen bir emzirmediir. Böyle bir emzirme sebebiyle ancak süt anneliğı ve süt kardeşliğı meydana gelir.**

Hız. Ebu Hureyre'den gelen rivayete göre de: **"Bağırsakları patlatacak noktaya gelmeyene kadar haramlık meydana gelmez."**

İbn Mes'ud'dan rivayete göre: **"Süt kardeşliğı sebebiyle haramlık ancak, verilen süütün-emzirme olayının emenin etini-budunu geliştirip kemiklerini oluşturunana kadar olan bir emzir sebebiyle ancak haramlık meydana gelir."** Onun bu kavline Ebu Musa Eş'ari de katılmış, ona bu konuda muvafakat etmiştir.

Aynı şekilde Said İbn Müseyyeb'in iki kavlınden-görüşünden biri de bu şekilde gelmiştir. O: **"Emzirmişlik durumunun meydana gelmesi için ancak emen çocuğun etini ve kanını besleyip geliştiren emzirme ile oluşan emzirmediir."** demiştir.

Fukahadan bazıları da: **"Hadisin mefhumu-kavramı üzerinde durmaktadırlar. Buna göre onlar diyorlar ki; "bir veya iki emiş ya da yudumlama ile haramlık meydana gelmeyeceğı gibi, bir veya iki defa emzirme ile de haramlık meydana gelmez."**

İşte bunlar, İbn Hazm'ın da söylediğı gibi sahih eserler-hadis-

lerdir. Ki bunları Müminlerin annesi Hz. Aişe dahil olmak üzere Ümmül Fadl, Zübeyr, Ebu Hüreyre ve İbn Zübeyr rivayet etmişler ve hepsi de rivayetlerini Allah Resulü (sav)’nden yapmışlardır.

İbn Hazm’ın görüşüne göre gelen rivayetler tevatür derecesindedir bu da yüce Allah’ın; **“Sizi emziren süt anneleriniz”** kavlinin umum manasından istisna edilmiştir. İşte bu fakihler –Davud, Ebu Ubeyd ve İbnu’l Münzir- ve Ebu Sevr ve ayrıca Zeyd b. Ali ve Ahmed’den rivayete göre bütün bu sayılan isimler emzirmenin üç defa veya daha fazla olması halinde gerçekleşmiş olabileceğini ve ancak bu durumla haramlığın sabit olacağını ileri sürmüşlerdir.

Eğer bu hadislerden başka hadisler gelmemiş olsaydı, durum mutlaka onların söyledikleri gibi olurdu. Ancak Hz. Aişe annemizden sahih olarak gelen rivayete göre; **“Süt emme sebebiyle oluşacak haramlık ancak bilinen manasıyla ancak beş defa emmek suretiyle meydana gelebilir.”** Hatta Müslim’in rivayetine göre ise bu ifade, “Okunması neshedilen ve hükmü geçerli-baki olan bir Kur’an’dır, ayettir” demıştır. Çünkü Allah Resulü (sav) vefat edinceye dek, durum hep bu şekilde devam edip gitmiştir. Bu görüşü de İbn Hazm el-Muhalla adlı eserinde zikretmektedir. Daha sonra İbn Hazm bir başka haberi-hadisi Abdurrezzak yoluyla Hz. Aişe’den rivayet ediyor. Bu rivayet de Ebu Huzeife’nin mevlası-kölesi Salim ile yine onun cariyesi Süheyl kızı Sehle’nin kıssalarıyla alakalıdır. Nitekim bu konu ve Hz. Peygamber (sav)’in ona: **“Onu beş defa emzir”** yani: **“onu haram kıl”** diye söyledikleri biraz sonra daha etraflı bir şekilde ele alınacaktır. Çünkü Salim, süt emzirmesi sebebiyle onun süt çocuğu durumunda idi.

Ebu Muhammed İbn Hazm şöyle diyor: **“İşte bu iki haber-hadis çok sahihtir ve ravilerinde de hiçbir durum yoktur, hepsi de güvenilir netlikte kimselerdir. Hiçbir kimsenin bu iki hadisin dışına çıkması mümkün değildir.”** (Bak. İbn Hazm, el-Muhalla, 10/12 ve sonrası. Mesele 1868)

Bu İmam Şafii’nin de mezhebidir, görüşüdür. Ahmed İbn

Hambel'in mezhebinin zahiri de böyledir. Bu, İbn Hazm'ın bu konuda, bu meselede Davud'u Zahiri'ye muhalefet ettiği kavlidir. Bu, aynı zamanda sahabeden olan İbn Mes'ud'un ve İbn Zübeyr'in ^(121-a) ve Tabiundan Asta ile Tavus'un da kavlidir. Üç rivayetten biri de Hz. Aişe'den gelmiştir. Aynı şekilde yine Hz. Aişe'den rivayete göre, haramlık ancak on ve yedi emzirme ile meydana gelir, demiştir. ^(121-b)

İşte bu mezhep-görüş, mezheplerin-görüşlerin en kuvvetlisi ve delil bakımından da en tercih edilenidir. Çünkü haramlığın meydana gelmesi konusunda gelen hadislerin çok net ve sarih bir biçimde bunun beş defa emme ile belirtilmiş olması ve bir ya da iki kez emme ile haramlığın meydana gelmeyeceğinin yani haramlık olayını az veya çok diye bir belirleme ile haramlığın meydana gelmeyeceğinin net olarak ortaya konmuş olması sebebiyledir. Bu deliller ise sahih ve sarih olarak gelen üç hadistir. Bunlardan biri soruyu sorana bir cevap olarak çıkmakta, bazıları da bir hükmü yeniden ve baştan tesis etmektedir.

Tahrimin yani haram kılmanın beş defa emme ile bağlantılı duruma getirilmesi ise, bunda konu ile ilgili nasslara, amm-genel olarak veya mutlak olarak gelen hadislere bir aykırılık yoktur. Çünkü bütün burada var olan şey, mutlak olan bir hükmü beş ile kayıtlamaktan ibarettir. Mutlak olanın kayda bağlanması ise bir beyan yani açıklamadır, yoksa bir nesih yani hükmü ortadan kaldırma ve tahsis değildir.

Bir de bu haramlığı sütü, az olsun veya çok olsun gibi azlık ve

(121-a) Beyhaki bunu Sünen adlı eserinde, 7/458 de rivayet etmiştir. Buna göre: "İbn Zübeyr ve İbn Abbas şöyle demişlerdir: "Bir yudum veya iki yudumla haramlık olmayacağı gibi on emişten daha az olan ve fazla olan emişle de haramlık meydana gelmez.

(121-b) Beyhaki bunu agk. 7/458 de urve'den rivayet etmiştir. Buna göre: "Hz. Aişe ancak on ve üzerinde olan emzirmelerle haramlık meydana gelir" demiştir. İbn Hazm da Hz. Aişe'den bunu, on, yedi ve beş defa emzirme olarak rivayet etmiştir. Bk. El-Muhalla, 10/13

çoklukla bağlantılı kılmalarına gelince, bu, bir veya iki emzirme ile haramlığın meydana gelmeyeceğini anlatan hadislere aykırıdır. Fakat üç defa emenin durumuna gelince -her ne kadar buna muhalefet edilmese de- bu, **beş emme** ile alakalı hadislere aykırıdır. (Alıntı burada bitiyor.)

Bir de kimi alimlerin söyledikleri şu husus var. Beş defa emme ile alakalı olarak gelen hadis, ancak, “bir defa veya iki defa emme” ile alakalı olarak gelen hadisten genel olarak anlaşılan mananın delalet ettiği hükmü beyan yani açıklamak içindir. Başka bir şey için değildir.

İşte bazı alimlerin yukarıdaki ifadelerine bunun iki mefhumun umum olması ile çeliştiğini belirterek cevap verilmiştir. Bu iki mefhum yani kavranılan iki kavram ise şunlardır: Birincisi ikiden fazlasının haramlık meydana getirdiği kavramıdır. Ötekisi de beşten aşağı-eksik emmenin helallik oluşturduğu, haramlığı meydana getirmediği kavramı ya da manasıdır.

Ancak, “beş defa” emmeyi ifade eden hadis, Tahrimin yani haram kılma mertebelerinin birincisini veya başlama noktasını açıklaması açısından maksada delalet eden bir nasıttır. Eğer bu, tahrim mertebelerinin birincisi olmamış olsaydı ve haramlığın meydana gelmesi bunsuz da meydana gelir diye varsayılsaydı, işte bu konuda meseleyi dinleyen veya duyan açısından bir karışıklığa meydan verirdi ve açıklamanın da ihtiyaç duyulduğu andan itibaren geriye ertelenmiş olurdu. Bu ise, “bir veya iki emiş ya da yudumlama” ile alakalı hadise aykırı olarak olmuş olurdu. Çünkü emmeyi bir veya iki emişle, yani yudumla haramlığın meydana gelmeyeceğini anlatan bu hadise aykırı olurdu. Hatta üç ve dört emiş de böyle ise de, iki emişi ifade eden ve haramlığın meydana gelmeyeceğini belirten hadise aykırı olurdu. Konuyu böyle bir miktar ile sınırlı tutmak, kısaltmak kişiyi hataya düşürmez. (Bak. *Zadu'l-Mead*, 4/340)

Bu görüşü ya da mezhebi destekleyen bir diğer şey de Kur'an, emzirme suretiyle meydana gelen haramlığı süt anne ile süt kız

kardeş şartına bağlamaktadır. Kur'an kendileriyle evlenme yasağı bulunanları açıklarken şöyle diyor:

"Sizi emziren süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz" (4, Nisa, 23)

Hadis ise daha önce konunun başında geçtiği gibi bu ikisine diğer beş sınıfı da ilave etmektedir.

Süt annenin haram oluşunu burada hüküm itibariyle nesepten olan annenin hükmüne eklemesindeki sırrı, bizler ancak, İslâm öncesi Arap toplumu arasında bilinen ve uygulanagelen şeyleri hatırladığımızda açıklığa kavuşur. Özellikle de onların saygın ve soylu olanlarınca uygulanan geleneği bilmek bu gerçeği bize açıklar.

Çünkü İslâm öncesi Araplar çocuklarını emzirmeleri için onları süt annelerine veriyorlardı. Kendi öz anneleri yerine süt annelere bırakıyorlardı. Özellikle de çöl hayatı yaşayan bedevi kadınlarını süt anne olarak tercih ederlerdi. Ki bu sayede fasih ve dürüst bir şekilde akıcı bir tarzda serbest bir şekilde dili iyi konuşabilsinler ve özgürce kendilerini ifade edebilsinler diye çocuklarını süt anneye verirlerdi.

Süt anneye bırakılan çocuk-bebek bu şekilde o süt annenin yanında iki veya daha fazla yıl kalırdı. Çocuk yani bebek o süt annenin memesinden emerek gıdasını alır, onun kucağında yatıp büyür ve o süt annenin ve o ailenin gözetiminde yetişir ve büyür. O ailenin çocuklarıyla oyun oynar. Aile nasıl ki çocuğu kendi aile bireylerinden biri olarak kabul ediyorsa bu çocuk da kendisini o aileden biri olarak sayar. İşte bu şekilde aynı aile içinde kalıp onlarla içli dışlı olan ve onların bir bireyi gibi olan bu çocukta güzel dil öğrenimi veya aşılması yanında bir de akli gıda bakımından gelişir. Kendisinde bu özellikleri toplanır. Sosyal gıda ile ülfetin ve arkadaşlığın-sohbetin ne demek olduğunu kendisinde toplamış olur. Bunun doğal bir sonucu olarak da kadının o çocuğa anne olmasının bir değeri ortaya çıkar bu değer ondan süt emen ile onu emziren arasında oluşan bir değerdir. Aynı zamanda bu çocuk ile o ailenin çocukları arasında çok etkin bir kardeşlik duygusu oluşur.

İşte işin bu şekli ve bu yönü kişinin kendisini emziren kadınla yani süt annesiyle, süt kız kardeşle evlenmesini haram kılmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerimdeki ibare üzerinde dikkatlice düşünen bir kimse şu gerçeği görecektir. Kur'an evlenme yasağını soyut olarak emzirme olayına bağlamamaktadır. Aksine bu iki unsur ile birlikte değerlendirmektedir. Bunlardan biri annelik ve diğeri de emzirme olayıdır. Bu ikisini beraberce ele alıp değerlendiriyor. Aynı şekilde kız kardeş oluş olayını da süt emme ile birlikte değerlendirerek sunmaktadır.

İşte bu kayıtlama yani annelik olayıyla konuyu kayıtlama meselesi, emme olayında sayıyı şart olarak gerekçe gösterenlerin gerekçelerini kuvvetlendirmektedir. Özellikle de bu konuda daha büyük sayıda bir emzirme sayısını şart koşanların gerekçelerini fazlasıyla güçlendirmektedir. Çünkü emzirme sayısının şartları üzerinde tartışanlar, üç defa emmekten tutun beş, yedi, on ve onbeş defa emişe ya da emzirmeye kadar böyle bir sayıyı şart koşanlar olmuştur. Yani tartışma 3 ila 15 sayıları arasında olmak üzere, 3, 5, 7, 10 ve 15 olarak ileri sürülmüştür. Süt emme olayını onbeş defa emişle sınırlayan mezhep ise, İmamiye şiasından Caferiye mezhebine ait bir görüştür.

Bütün bu görüşler arasında en orta olan yol ve delil bakımından en güçlü delil ise, Sünnet açısından Şafii mezhebidir. Çünkü Şafii mezhebine göre çocuk beş defa doya doya emmedikçe haramlık meydana gelmez. Bu görüş, daha önce de anlattığımız gibi aynı zamanda Ahmed İbn Hambel'in zahiri görüşüdür.

Bazı Hanefi ve Maliki imamların sarıldıkları ve; “sizi emziren süt anneleriniz, süt kız kardeşleriniz” (4, Nisa, 23) mealindeki ayetin mutlak olarak bunu zikretmesidir. Bu ayette herhangi bir sayıdan söz edilmemektedir, görüşünden hareketle bunu haram saymalarına gelince; Şafii alimlerinden İmam Nevevi bu konuya, “Şahih-i Müslim şerhi” adlı eserinde şu sözlerle cevap vermiştir: “Şafii'nin ashabı Malikiler aleyhinde olarak şöyle itirazda bulundular ve dediler ki; şayet avet. “Ümmehatukümmullati arda'neküm”

yani “sizi emziren süt anneleriniz” ifadesi yerine sadece “Vellati arda’neküm” yani “sizi emzirenler” demiş olsaydı, “anneleriniz” ifadesine yer vermeseydi, bu takdirde ayetin delalet ettiği mana sizin lehinizde olabilirdi. Fakat ayet, sizin de gördüğünüz gibi öyle gelmemiştir.” (Bak. Sahihu Müslim, Bi şerhi’ n-Nevevi; 3/621)

Yani ayetteki, “annelik” vasfının hüküm açısından bu konu üzerinde bir etkisi ve bir tesiri vardır. Malikilerin ve Hanefilerin söyledikleri gibi bir tek süt damlası ve bir yudum, bir emiş ile, işin anne şefkatinin oluşması açısından bir annelik durumunu ortaya koymayacağı gibi, bu kadarlık bir süt alınması gıda olma itibarıyla ne bebeğin etinin gelişmesi ve ne de kemiklerinin gelişmesi üzerinde bir etkisi olabilir. Bu, işin sadece maddi yani görünen yönüdür. Mutlaka anneliğin kendisiyle meydana geldiği veya oluştuğu bir miktarın tahakkuku yani gerçekleşmesi gerekir. Şari’ yani yüce Allah, süt emzirmeyi tamamlamak isteyenler için bunun en üst sınırını tam iki yıl ile sınırlandırmıştır. Fakat bunun en alt sınırı da ayrı ayrı olmak kaydıyla beş kez çocuğun doya doya süt annenin memesinden bilinen şekliyle emmesidir. Bu, bu konunun en alt sınırıdır.

Nitekim Şariin yani yasayı koyanın adeti, çok olan şeyler için bir nisap, bir sınır koymuş olmasıdır. Ki bu sayede kendisine zekat farz olan kimsenin bunun en alt sınırının ne olduğunu bilmesi bakımından belirlemiş olmasıdır. Onu muallakta bırakmamıştır, adeti hep bu şekilde cereyan etmiştir. Örneğin develerde en az beş adet ile, koyunlarda en az kırk adet ile vb. gibi sınırlandırması.

Aynı şekilde hırsızlık yapan kimsenin elinin kesilmesinde ne miktarda hırsızlık yapınca kesilme vacip olur, hangi miktarın altına düşünce el kesmesi vacip olmaz. Bütün bunlar şari tarafından belirlenmiştir. Nitekim bu durumun belirlenmesiyle, bir değer taşımayan basit malların çalınmasında el kesilmemiş olsun. Kaldı ki değersiz olan bir maldan da zekat gerekmez.

Konunun “Beş” sayısı ile kayıtlanmış veya sınırlandırılmış olmasının da şariat açısından dayanılan bir çok dayanakları ve esas-

ları vardır. Nitekim Şeyhul İslâm İbn Teymiye de bu noktaya dikkat çekerek şöyle demiştir: “İslam beş temel üzerinde bina edilmiştir. Farz olan namazlar beştir. Beşten aşağı sayıda olanlarda sadaka-zekat yoktur... gibi.” (Bak. Fetava Şeyhul İslâm İbn Teymiye;4/44)

Emmenin sınırı: Bunun sınırı bebeğin memeyi ağzına alarak sorup emmesi suretiyle emmesidir ki, bu durum bebek kendi isteğiyle ve dışarıdan herhangi bir engel olmaksızın memeyi bırakana dek emmeyi sürdürmesidir. İşte bu emiş, doyasıya olan ve bir tek emiş olarak kabul edilen emiştir. Nitekim, “**er-Ravdatu’n-Nediyye**” adlı eserde de böyle zikredilmiştir. İbn Hazm bunu farklı bir ifadeyle şöyle anlatmaktadır: “Süt emen bebeğin memeleri bırakmaksızın her iki memedeki süt bitene kadar aralıksız emmesidir.” (Bak. İbn Hazm, *el-Muhalla*; 10/1 ve *er-Ravdatu’n-Nediyye*, 2/85)

İşte halk arasında örf ve gelenek olarak da bilinen gerçek ve anlaşılan şey budur. Onlar şöyle diyorlar: “Bebek günde dört defa veya beş defa süt emer. Geceleyin de sadece bir kez emer. İşte buna benzer ifadeler... halk burada bebeğin emmesiyle şunu demek istiyor, doyasıya kadar emmesi, demektir. Çünkü ancak bu durumda **çocuğun** bedensel ve zihinsel gelişimi sağlanabilir, etleri gelişir ve **kemikleri** kuvvetlenir. Nitekim buna dair eserler yani haber ve hadisler de rivayet olarak gelmiştir.

ŞEYH ŞELTUT’UN BİR FETVASI

Ezher Üniversitesi eski hocalarından hocamız Şeyh Mahmud Şeltut (rh)’un bu konuya ilişkin bir değerlendirmesi bulunmaktadır. “**el-Fetava**” adını verdiği kitabında bu konuya ilişkin alimlerin görüşlerine yer veriyor. Bu görüşler çerçevesinde emzirilenler yani süt emenler arasında evliliğin haram olmasında ne miktarda süt alınmalı konusunu ve bu konudaki tartışmaların çokluğunu gündeme getiriyor. Bunu da alimlerin ayetteki durumun konuya ilişkin olarak gelen hadislerle farklılık gösterdiğini, delillerin zahirine bakıldığında arala-

rında bir takım çelişkilerin var olduğu ve her farklı görüş sahibinin kendi delilleri açısından kendilerinin daha sağlam bir konumda olduklarına dair görüşlere yer verdikten sonra şöyle diyor:

Fakat bunlardan herhangi birisinin; **“sizi emziren süt anneleriniz”** (4, Nisa, 23) mealindeki ayette haramlık oluşturan emzirme konusunda **“anne-ümmehat”** kelimesinin mana bakımından neye delalet ettiği ve nasıl bir mana ifade ettiği üzerinde durduklarını görmedik. Kuşkusuz ayetteki, **“el-Ümmehat”** kelimesi bize bir yol çizmektedir. Bu da emzirme süresinin uzaması ya da uzun bir emzirme süresinin bulunması durumunu öngörür. Ki, ancak bu sayede bebeği emziren kadın kendi memesinden süt emen bebek için bir anne olduğu hissine kapılabilsin. Amaç budur. Hiç kuşkusuz bu vaktin ya da bu durumun oluşabilmesi yani emziren kadında bebeğe karşı şefkat ve analık duygularının meydana gelebilmesi ve gelişebilmesi, gerçekleşebilmesi için bu bir tek damla süt damlatmak ile oluşacak bir zaman dilimi olamaz. Ya da üç emişle emmek suretiyle emziren kadında, hatta beş emişle olsun emziren kadında bebek için böyle bir duygunun meydana gelmesi olamaz. Yani bu kısa dilimlik zamanlar bebeği emziren süt annenin bebeğe karşı bir annelik duygusuna kapılması mümkün değildir. Özellikle de haramlığı meydana getiren emzirmeyi bir değerlendirmeye, takdire tabi tuttuğumuz zaman karşımıza bu çıkmaktadır. Bu ise ancak iki veya üzeri yıl geçmesi ile sağlanan bir şeydir. Nitekim bazı ilim adamları da bu görüştedirler.”

“Bu sürenin iki yıla dağıtılması veya iki yıldan daha fazla bir süreye dağıtılması durumu düşünüldüğünde veya değerlendirildiğinde, beş kez emiş veya birkaç sayılı oranlardaki emişlerle emzirmedi, emziren kadının annelik duygusuna sahip olması mümkün olamaz. İşte bu konu, benim açımdan araştırmada yararlanılacak olan püf noktayı oluşturmaktadır ki, bu görüş hekimlerin bebeğin beden ve kemik yapısı, eti bakımlarından ortaya koydukları ve üzerinde dikkatle durdukları esastan yararlanılabilir. Yani doktorlar ya da hekimler bir bebeğin ancak böyle bir zaman dilimi içerisinde

istenilen düzeyde gıda olarak her bakımdan gelişebileceğini söyledikleri bir gerçektir. İlim adamlarımız da bu gerçekten hareketle bundan faydalanabilirler. Umudumuz o ki, İslam alimleri bu konuya ilişkin olarak müftülerin, fetva veren kesimlerin arasındaki ihtilafı ortadan kaldıracabilecekleri bir gerçeğe ulaşmalarıdır. Çünkü benim çoğunlukla kendi adıma gördüğüm şey, iki kimse arasındaki bir evlilik akdi sırasında, filan kadın bu ikisini emzirdi gibi ortaya atılan ve ileri sürülen şeylerdir. Mademki cumhur-alimlerin çoğunluğu, görüşler içerisinde en orta görüş olan Şafiilerin görüşüne göre fetva veriyorlar. Buna rağmen birçok müftüler yani fetva veren kimseler sakın bir hayat süren aileleri, “Emzirme olayı ya da süt emme olayı az olsun veya çok olsun, bu durumun var olması halinde, taraflar arasında kesin olarak evlilik haramdır” diye ortaya çıkıyorlar.

Oysa gerçek olan şudur. Emzirme yoluyla meydana gelen evlenme yasağı veya haramlık konusu, fıkıh kitaplarında yer aldığı gibi anlatılan şekildedir. Bu da işin derinlemesine araştırılmasına ihtiyaç duyulmakta, bunu gerektirmektedir. Ancak bu sayede en uygun ve en kolay yol seçilip tercih olunabilir. Rahatsızlık doğuran ve aileleri sürekli huzursuz eden, sıkıntı veren görüşlerden de uzak tutar. İşte bunun sağlanması için mutlaka derin bir inceleme ve araştırma gerekir.” (Bak, Şeyh Şeltut, *el-Fetava*; s:284-285)

ŞEYH ŞELTUT’UN FETVASI ÜZERİNDE BİRAZ DURALIM

Bizim burada mutlaka Şeyh Şeltut (rh)’un bu fetvası üzerinde biraz durmamız ve konuyu bu bağlamda ele almamız gerekecektir.

İlk olarak: Şeyh Şeltut’un karşı çıktığı ve tenkidini yaptığı sakınca hâlâ varlığını, birkaç yıldan bu yana sürdürmektedir. Bu da kendilerine bu konuda soru sorulan müftülerin soruya cevap verirken farklı yaklaşımlarından doğan ihtilafa dayanmaktadır. Hem öy-

le bir ihtilaf ve tartışma ki, soruyu soran kimseleri Müslüman topluluğu içerisinde şaşkın bir duruma sokmaktadır. Onlar böyle bir durumda hangi mezhebe göre hareket edebileceklerini bilmemenin şaşkınlığını yaşamaktadırlar.

Seçkin ilim heyetleri de, bu konuya ilişkin olarak insanları rahatlatabilecek, aralarındaki huzursuzluğu, kuşkuyu ve karışıklığı giderebilecek, insanların gönüllerine su serpecek tatmin edici bir görüş üzerinde birleşmek için gayret göstermemektedirler.

İkinci olarak: Hâlâ bugün bile birçokları bu mesele ile alâkalı olarak daha ağır ve şiddetli, baskıcı tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Bunlar bir tek emişle veya yudumla taraflar arasında süt kız kardeşliğinin oluşacağını ve böyle olanlardan birbirleriyle evlenmek isteyenler arasında ebediyen haramlık meydana geleceğine, haramlık sabit olacağına dair fetva veriyorlar. Gerekçeleri de, efendim bu görüş imamların cumhurunun-çoğunluğunun görüşüdür, çünkü dört mezhep imamından üçü bu görüştedirler, diyorlar. Bununla da İmam Ebu hanife, İmam Malik ve İmam Ahmed İbn Hambel'i kastediyorlar. Oysa İmam Ahmed'in zahiri mezhebine göre o bu haramlığı tıpkı Şafii mezhebinde olduğu gibi beş emişle meydana geleceğini söylemektedir. Nitekim Hambelilerin mezhebine ait fıkıh kitapları bunun nasslarını açık olarak göstermektedirler.

Üçüncüsü:Şeyh Şeltut şu noktaya dikkat çekiyor ve şunları anlatıyor; Kendisi daha önce geçen ilim adamlarından hiçbir kimsenin, haramlığı yani evlenme yasağını meydana getiren sütte emme meselesinde. “**Ve Ümmehatükum**” yani “**ve anneleriniz**” kelimesinin delalet ettiği, gösterdiği mana üzerinde durduğunu görmemiş, onların böyle bir incelemelerine rastlamamış. Ancak biz, İmam Nevevi'nin Şafiilerden bu konuya ilişkin alıntısını önceki sayfalarda zikretmiştik. Yani Şafii imamlarının muhaliflerine karşı, ayetteki, “**Umumet**” yani “**annelik**” kelimesinin ifade ettiği manayı göz önüne alarak muhaliflerine karşı olan itirazlarını İmam Nevevi eserinde zikretmiş, biz de onu alıntılamiştık.

Allame Alusi de “**Ruhu’l-Meani**” adını verdiği meşhur tefsirinde, ayette geçen, “**Ve Ümmehatükum**” kelimesini ele alarak buna ilişkin bazı görüşleri sunmuştur. Alusi, İmam Süyuti’den nakle-derek, onun tarafından bu ayetin sırrının zikri ile alakalı olarak çok bilgiler olduğunu belirtmiştir. Eğer Süyuti bu konuda dilemiş ol-saymış bu ayetle ve ayetin bu kısmı ile alakalı olarak ciltler dolusu yazabileceğini zikretmiştir. Alusi, İmam Süyuti’nin sözleri arasında şuna da işaret ediyor:

“Eğer ayette sadece, “**Vellati arda’nekum**” Yani, “**sizi emzi-ren kadınlar**” denmiş olsaydı, bu ifade ile, bir tek defa emiş, ha-ramlık yani evlenme yasağı için yeterdi. Ancak yüce Allah öyle de-ğil, şöyle buyurmuş: “**sizi emziren süt anneleriniz**” (4, Nisa, 23) ki, buna sözkonusu beş defa emme olayı terettüp etmiş olsun.”

Alusi, adı geçen tefsirinde bununla alakalı olarak beş düşün-cesini, ayetin daha iyi anlaşılabilmesini takviye açısından ve konu-ya bir dikkat çekme kabilinden haramlığın yani evlenme yasağının beş defa emişle olabileceği görüşünü ele alıyor. Bundan sonra da daha önce İmam Nevevi’den zikrettiğimiz ifadeleri aktarıyor. Bun-dan sonra da şöyle bir açıklama getiriyor:

“Nevevi (rh), Malikilerin delil olarak dayandıkları bu ayetin beş anlamını kapsadığını ve bunu ifade etmek istediğini sarahatle ve açık bir şekilde açıklamamıştır. Sadece ayetten, bir tek emişle delalet eder, diye bir gerekçe ileri sürmekle, haramlık meydana gel-mez, demekle yetinmiştir. Ve imam Nevevi, bizim de işaret ettiği-miz gibi, bunun çok açık ve net olarak, güçlü bir şekilde taaddüde yani bir defa emişle değil birkaç defa emişle alakalı olduğunu mu-radetmiştir. Böylece mahiyet itibariyle ayetin manasını haramlığın ya da evlenme yasağının kendisiyle meydana geleceği en az sayı-daki emişle yorumlamayı reddetmiş oluyor.” (Bak. Alusi, *Ruhu’l-Me-ani*;17/255-256)

Burada özellikle dikkat çekilmesi gereken nokta şudur, yakı-nan veya uzaktan “**Ve Ümmehatükumullati arda’nekum**” “**sizi emziren süt anneleriniz**” (4, Nisa, 23) ayetindeki “**anneleriniz**” ke-

limesinin delalet ettiği mana üzerinde konuşanlar, bu konuda hocanın yani Şeltut'un sonuç olarak ulaştığı, **"annelik"** kaydına yazık ki onlar ulaşmamışlardır. Çünkü o bu konuda konuşurken şöyle bir sonuca varıyordu: **"Anneliğin şefkat ve merhamet duyguları açısından gelişebilmesi için mutlaka uzun bir süre emzirme gerekmektedir."**

Onun bu ifadelerine karşı da şöyle karşılık veya cevap verilmiştir: "Bir konuda kanun koyarken, sahih olan görüşe göre bu kanunun, limit olarak en üst sınırı, **iki yıl** ile belirlerken mutlaka bunun bir de en alt sınırı vardır ve olmalıdır. İşte burada söz konusu haramlığın meydana gelmesi için **en alt sınır**, çocuğun süt anneyi en az **beş defa** doya doya emmesi ile bir sınırın konmuş olmasıdır. Çünkü en alt derecede olmak üzere ancak annelik kavramı gerçekleşmiş olabilir. Burada bu mesele ile alakalı olarak, tıpkı benzerlerinde olduğu gibi, örneğin zekatın nisabı, hırsızlık cezasını nisabı vb. gibi nisaplara benzeterek sütte emmenin de nisabının en alt sınırını bu şekilde **Emzirme Nisabı** diye isimlendirmemiz mümkün olabilir.

Dördüncüsü: Merhum Şeyh Şeltut'un ortaya attığı ve bu konuda gerek şariat alimleri olsun, gerekse tıp bilginleri olsun kendisine bu noktada ve araştırmasında katıldıklarını ileri sürmüş olması gibi konular hep ona has olan şeylerdir. Yani bebeğin etinin ve kemiklerinin oluşması –bazı hadislerde de geldiği gibi– konusundaki hususlar hep hocaya özgü şeylerdir....

Ben de bu konuda şunu söyleyeyim; hocanın bu çağrısı ne fakaha nezdinde ve ne de doktorlar katında bir yankı bulabildi. Ne kabul edip destekleyenler, ne de reddedip karşı çıkanlar olabildi. Bu durum söylendiği gibi adeta bir vadide bir çığlık atmak gibi, bir küle üfürmek gibi bir şey olarak yankı bulmadan yok oldu. Kısaca hocanın çağrısı hiçbir yankı bulmadan kaybolup gitti.

Kaldı ki bizzat söz konusu hadisin kendisinin sabit olup olmadığı konusu da tartışmalıdır. Bu tartışma hadisin senedi açısından dır. Ancak bununla beraber diğer hadis ve eserlerle beraber ola-

rak, haramlığın yani evlenme yasağının süt emme yoluyla meydana gelmesi için mutla emen kişinin küçük olmasını gösteren hadisler bağlamında diğer hadislerle beraber ele alınarak bununla da istidlal olunmuştur, bu hadis de delil olarak gösterilmiştir ki biz bunu biraz sonra açıklayacağız.

C- EMZİRME YOLUYLA MEYDANA GELEN HARAMLIK SÜRESİNİ DARALTMAK

Burada,

الَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعَةِ

“Sizi emziren süt anneleriniz ve süt kız kardeşleriniz” (4, Ni-sa, 23) ayetinde yer alan “وَأُمَّهَاتُكُمُ الَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ” “sizi emziren süt anneleriniz” ifadesiyle mademki, “Umumet” yani “annelik” kaydı yer almaktadır. Bu kaydın yer almış olması, emzirme meselesinde adedi yani sayıyı şart olarak getirenlerin görüşlerini desteklemektedir. Kaldı ki ayette bu kaydın yer alması aynı zamanda, haramlığı yani evlenme yasağını getiren emzirme olayının henüz iki yılını geçmemiş küçüklükteki çocuklar için yani bebekler için geçerlidir, diyen görüşü de aynı şekilde takviye etmektedir. Yani süttan kesilmeden ve henüz yemek yeme durumunda bir imkana sahip olmadan önceki küçüklüğü veya bebeklik durumunu savunan görüşü teyidet mektedir. Çünkü annelik veya umumet gerçek anlamda bu küçük yaşta gerçekleşir. Ki bu yaşta çocuk veya bebek ancak kendisini her bakımdan anneye bağlı olarak hem maddi ve hem de şefkate dayalı bir halde sürdürür. Kısaca maddi bakımdan annenin onu beslemesi, manevi bakımdan şefkate dayalı hususları bu çağda devam ettirebilir.

Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِ الرِّضَاعَةَ

“Emzirme sürelerini tamamlamak isteyenler için boşanmış ya da boşanmamış anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler.” (2, Bakara, 133)

Dikkat edilirse ayette de görüldüğü gibi süt emzirmenin süre olarak tamamını iki bütün yıl ile belirtmektedir. Bu da iki yılı geçtikten sonra meydana gelen süt emzirmelerinin bir hükümlerinin olmadığını göstermektedir. Nitekim İbni Kudame de böyle demiştir. (Bak. *el-Kafi*; 2/965)

Tirmizi Ümmü Seleme'den rivayet ediyor. Ümmü Seleme diyor ki Allah Resulü (sav) şöyle buyurdular:

“Süt emme/emzirme suretiyle evlenme yasağı ya da evliliğin haram oluşu, ancak memeden emilen sütün gıda olarak bebek tarafından alınıp sindirilerek bağırsaklardan atılıp çıkarılan şey –tıka basa dolu olması- ile mümkün olabilir ki bu durum ise ancak bebeğin sütten kesilmeden önceki dönemidir.” (122)

Hadisin orjinalinde yani Arapça olan aslında geçen, “Fetku'l-Em'â” demek, bebeğin gıdaya ihtiyaç duyduğu an, bebeğin gıdası-

(122) Bak. Tirmizi; 1152/1162. Tirmizi bu hadis için Hasen Sahihtir, ifadesini kullanmaktadır. Hakim de aynı şekilde bunu rivayet etmiş ve sahih olduğunu zikretmiştir. Nitekim Neylu'l-Evtar kitabında da bu şekilde belirtmiştir. Ancak hadis munkatı bir hadistir diye de hadisin sıhhati hakkında gerekçe-illet ileri sürmüştür. Çünkü bu hadis, Fatıma bint Münzir İbn Zübeyr tarafından Ümmü Seleme'den rivayet olunmuştur. Oysa o sırada Fatıma yaşça oldukça küçük olduğundan Ümmü Seleme'den böyle bir şey dinlememiş, duymamıştır. İbnu'l-Kayyım'ın buna cevabı biraz sonra gelecek. İmam Şevkani diyor ki: “Şüphesiz Ternus ile Hakim'in bu hadisi sahih bir hadis olarak kabul etmeleri, hadisteki inkıta illetini yani gerekçesini ortadan kaldırıyor. Çünkü bu kişilerin her ikisi de yani Ternus ile Hakim Munkatı olan bir hadisi sahih diye göstermezler. Bu ikisi tarafından hadisin muttasıl bir hadis olduğu konusu sahih olduğu için onlar tarafından sahih hadis olarak gösterilmiştir. Çünkü Hadis ıstılahları ilminde munkatı olan bir hadis, zayıf hadisler bölümünde değerlendirilir. Şevkani; Bk. Neylu'l-Evtar: 7/21, 121-122

nı alabilmesi için bağırsakların genişlemesi anlamındadır. Sünen-i Darekni'de de İbn Abbas'tan rivayete göre o demiş ki: "Süt emme yoluyla evlenme yasağı yani haramlık ancak iki sene içerisinde olan emzirme iledir." (123)

- (123) Hadisi Darekni rivayet etmiştir ve demiştir ki, "el-Heysem İbn Cemil dışında hadis İbn Uyeyne'ye isnad olunmamıştır. El-Heysem İbn Cemil de Hafız ve sika yani güvenilir bir zattır. Ancak bu hadisi Munkatı olmakla illetli kılmıştır yani hadis munkatı bir hadis olması nedeniyle, illetli bir hadistir, demiştir. Çünkü bu hadis Fatıma Bint el-Münzir İbn Zübeyr tarafından Ümmü Seleme'den rivayet olunmuştur. Ancak buna karşı çıkarak şöyle demişler, Fatıma, Ümmü Seleme'den herhangi bir şey dinlememiş, duymamıştır. Hicri 48 yani miladi 668 yılında dünyaya gelmiştir. Ümmü Seleme de hicri 59 yani miladi 678 yılında vefat etmiştir. Fatıma henüz o sırada yaşça küçüktür ve henüz buluş çağına da ermemiştir. Yani daha on yaşlarında bir çocuktur. Şimdi bu yaşta olan bir çocuğun Ümmü Seleme'den böyle bir hadisi duyup ezberlemesi nasıl olabilir ki? Aynı şekilde Fatıma babasının teyzesi olan Hz. Aişe annemizden de böyle bir hadis dinlememiştir. Oysa o, onun himayesinde-yanında bulunuyordu. Yani ninesi olan ve Hz. Aişe annemizin kız kardeşi olan Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ'dan dinlediği gibi Hz. Aişe'den dinleyip duymamıştır. İbn'ul-Kayyim ise, bu hadis munkatı bir hadistir diye illetli gösterenler, böyle bir gerekçe ile karşı çıkanlar ve Fatıma Ümmü Seleme'ye yettiği sırada henüz yaşı oldukça küçük idi diye, bu gerekçe ile hadiste şüphe meydana getirenlere şu şekilde cevap vererek onların gerekçelerini çürütmektedir. İbn'ul-Kayyim diyor ki: "Henüz küçük yaşta olan bir çocuk çok ciddi anlamda bazı şeyleri akledebilir, anlayabilir ve hatta ezberleyebilir de..." İbn'ul-Kayyim sözlerini şöyle sürdürüyor: "Siz diyorsunuz ki, Ümmü Seleme öldüğü sırada Fatıma 11 yaşlarında idi. Doğrusu bu yaş gerçekten bir olgunluk yaşıdır. Özellikle de kadınlar açısından bu yaştan önemini unutmamak gerekir. Çünkü bu yaşa gelmiş olan bir kız çocuğu artık evlenebilecek olgun bir yaşa gelmiş demektir. Şimdi evlenme çağına gelmiş olan bir kız çocuğu hakkında kim çıkar da, o henüz denilenleri, söylenenleri anlayabilecek, dinleyip duyarak değerlendirebilecek bir olgunlukta değildir? Ya da o, olup biteni anlayacak bir noktada değil? Kim bunu söyleyebilir ki? Doğrusu böyle bir görüş, kendisiyle sünnetin yani hadisin rivayeti varid olan kişinin böyle batıl bir gerekçe ile reddolunamaz.

Beyhaki de kendi senediyle şöyle rivayette bulunuyor:

“Adamın biri bir yolculukta iken, beraberinde eşini de almıştır. Kadın yolculuk sırasında doğum yapar. Ancak bebek memeyi bir türlü alamaz. Bunun üzerine kadının kocası hanımının memelerinden emerek, ağzına aldığı dışarıya atar. Doğal olarak bu arada kocanın eşinden emdiği sütün tadı kocasının boğazına da geçer. Adam Ebu Musa Eş’ari’nin yanına geleerek bu olayı ona anlatır. Ebu Musa da ona: “artık bundan böyle eşin sana haram olmuştur” cevabını verir. Haliyle bu bir cevap karşısında kalan koca, doğruca nefesi İbn Mes’ud’un yanında alır ve durumu ona da anlatır, Ebu Musa’nın verdiği fetvadan da söz eder. Bunun üzerine İbn Mes’ud, “Vah Ebu Musa! Sen misin böyle bir olaya bu şekilde bir fetva veren?” der. Bu arada Allah Resulü şöyle buyurdu der ve hadis anlatır: “Emzirme-emme olayı ancak kemikleri katılaştıran ve kemiklere et giydiren yani bebeğe gıda sağlayandır.”

Yani İbn Mes’ud şunu demek ister, süt emme yoluyla meydana gelebilecek olan evlenme yasağı ve haramlığı ancak bebek yaşta iken geçerlidir. Bundan sonraki yaşlarda meydana gelen emişlerin haramlıkla bir alakası yoktur, demek ister.

Bir rivayette ise şöyle denilmektedir:

“İbn Mes’ud Ebu Musa Eş’ari’ye, “Bunu/bebeği emzir” der. Ebu Musa da İbn Mes’ud’a şöyle der: “Mademki bu üm-

Kaldı ki Ümmü Seleme ile Fatıma’nın ninesi Esma dost ve samimi olan bir kadındır. Her ikisinin de evi bir idi yani aynı evde beraber kalıyorlardı. Burada adından söz edilen Esma’nın torunu Fatıma ise, ninesi olan Hz. Esma’nın evinde babasının teyzesi olan Hz. Aişe ve Ümmü Seleme ile beraber kalarak orada yetişip büyümüştür.” Bak. İbnu’l-Kayyim, “Zadu’l-Mead” 3/353 ve Beyhaki de bunu Süneninde, 7/462 de rivayet etmiş ve söylediğine göre bu hadis Sahih ve mevkuf olan bir hadistir, demiştir.

metin bilgini olma durumu sende devam ediyor, bunu bana sorma!” der. (124)

Cabir’den merfu olarak yapılan rivayete göre şöyle demiş: “Fisal’den yani sütten ayrıldıktan sonra artık süt emmeden söz edilemez.” (125)

Çünkü Kur’an’da şöyle buyurulmuştur: “Onun fisali yani sütten ayrılması da iki yıl içinde olur.” (31, Lokman, 14)

Yani burada hadiste ifade edildiği ve ayette de açıklandığı gibi iki yılı geçtikten sonra olan süt emişleriyle evlenme yasağı ya da haramlığı oluşamaz.

Hz. Aişe’den rivayete göre şöyle demiş: “Allah Resülü (sav) yanıma geldi. Yanımda bir adam vardı. Bunun üzerine bu

(124) Beyhaki bu hadisi “es-Sünenu’l-Kübra” adındaki eserinde, 7/460-461 rivayet etmiştir. Bu rivayet de Abdullah İbn Mes’ud’un oğullarından birine aittir. Yani, “Adamın birisi...ilh.” Bir başka rivayete göre Hadis Abdullah İbn Mes’ud’dan ve onun oğullarından bazıları ondan bunu dinleyip duymamışlar. Ancak İbn Mes’ud eliyle gelen rivayetler farklı farklı yollardan geldiği için “el-Münteka” adlı eserde de belirtildiği gibi, bu rivayet yolları birbirini teyid etmektedir. Aynı zamanda bu hadis Hz. Ali’den de bu hadis merfu ve hem mevkuf olarak rivayet olunmuştur. Beyhaki ise bu rivayetlerden adı geçen eserinde “7/461” mevkuf olan rivayeti tercih etmiştir. Abdurrezzak tarikiyle gelen bu rivayette şu ifadeler yer alıyor: “Süfyan Maan’a dedi ki: Aslında bu hadisi bize Cubeyr rivayet etmiştir. Ama bunu ref’ etmemiş yani merfu olarak rivayet etmemiştir. Ma’mer ise demiş ki: “O bize bu hadisi tekrar tekrar rivayet etti ve aynı zamanda ref’ etti yani merfu olarak rivayet etti. Bak. Beyhaki; 7/461. “el-Ravdu’n-Nadir, 4/313” adlı eserde de demiş ki: Hadisi öyle bir halde merfu olarak rivayet etmeyi terketmiş ama, bunu merfu oluşuna herhangi bir reddi gerektirecek şekilde değildir. Bu durum, bazen neşeli olmama, aktif bulunmama durumunda veya benzeri durumlarda olabilmektedir. Özellikle de güvenilir yani sika bir hafız tarafından merfu olduğu hususunun tekrar edilmesinin terkedilmesi halinde bu bazen olabilmektedir.

(125) Ebu Davud Tayalisi, bunu Mesnedinde rivayet etmiştir.

adam da kim? diyerek bana sordu. Ben de “Bu benim süt kardeşimdir” dedim. Resulullah (sav) de şöyle buyurdular: “Ey Aişe! Ey Aişe! Süt kardeşlerinizi iyi düşünün. Çünkü süt emme hükmü ancak küçük çocuğun-bebeğin açlık sebebiyle emmesiyle sabit olur.” (126)

Hadiste yer alan ve “Süt kardeşlerinizi iyi düşünün” ifadesi ile emme yoluyla sabit olabilecek şey üzerinde çok iyi düşünmenin gerektiğini emir buyuran bir ifadedir. Yani meydana gelen emme olayı gerçekten şartlarına uygun muteber olan bir emme midir, değil midir? konusunda çok iyi düşünülmesi gereken bir husustur. Yine Allah Resulü (sav)’nın “Çünkü süt emme hükmü ancak küçük çocuğun-bebeğin açlık sebebiyle emmesiyle sabit olur.” İfadesine gelince bu, özellikle bu konu üzerinde çok dikkatle durulması ve titizlik gösterilmesi açısından bir gerekçe, bir talildir. Yani kendisi sebebiyle haramlık yani evlenme yasağının sabit olacağı emme olayında sütü emen çocuğun henüz bebek yaşta olması ve emilen sütün o bebeğin karnını doyurması, açlığını gidermesi ile olan süt emmedir. Fakat yemeğini yiyebilen, içebilen bir çocuğun emmesi ise, onun emme maksadı açlığını gidermek için değildir. Çünkü kendisinin yeyip içmesiyle zaten açlığının önüne geçebiliyor. İşte bunun emişi haramlık yani evlenme yasağını doğurmaz.

Tıpkı bu hadise benzer şu hadis de aynı manayı ve hükmü ifade etmektedir: “Süt emme, ancak kemikleri güçlü kılan ve kemiklere et giydiren emiştir.” Bu ise ancak aldığı gıda sadece süte bağlı olan bebekler içindir.

İbn Ömer’den rivayete göre, Ensar’dan bir kadın kıskançlık yüzünden, kocasına ait olan bir cariyeyi, emzirir. Kocasına eve gelince hanımı ona, “artık bu cariyeye senin kızın oldu!” der. Adam da bunun üzerine hemen Hz. Ömer’e gider ve olanı biteni Hz. Ömer’e

(126) Bu hadis, küttüb-i sitte imamlarından Tirmizi dışında diğer tüm imam-lar tarafından rivayet olunmuştur. Ayrıca Darimi ve Ahmed İbn Ham-bel de rivayet etmişlerdir. Bak. Müslim, 1455/32. Buhari, 2647.

anlatır. Hz. Ömer de ona: “Seninle alakalı olarak verdiğim hü-küm, sen eve dönünce, cariyenle beraber oldun ve hanımını in-cittin. Süt emme sebebiyle meydana gelen evlenme yasağı, an-cak küçük yaşta iken yani bebekken olan emmedir.” (Bak. Beyha-ki, *Sünenu'l-Kübra*: 7/461)

İşte şu da Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın kavlidir, diyor ki: “Sütte emme sebebiyle haramlık-evlenme yasağı ancak henüz bebek yaşta iken olan emme iledir.” (127)

Bu takdirde bu görüşler, Hz. Ömer, oğlu Hz. Abdullah ile ay-rıca İbn Mes'ud, Ebu Musa ve İbn Abbas'a ait olan görüşlerdir. Beyhaki de şöyle demektedir: “Bizim bu yasaklama olayını ilk iki yıl ile sınırlama rivayetimiz Tabiundan olan Said İbn Museyyeb, Urve İbn Zübeyr ve Şa'bi'den yapılan nakildir. (128)

Bu ise fukahanın cumhuruna-çoğunluğuna ait olan görüştür. Bu görüş, “el-Ravdu'l-Münir, 4/313” adlı eserde ise, burada adı geçenler dışında Ebu Hureyre, İbn Şübrüme, Süfyan Sevri, İshak b. Rahuye, Ebu Ubeyd, İbn Hazm, İbnu'l-Münzir, Davud'u Zahirî ve Davud'un ashabının bir çoğu gibi zatlara da nispet olunmuştur. Bu da Antere'nin, Şafii'nin, Ahmed İbn Hambel'in, İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'in de mezhebi-görüşüdür. Hz. Ali'den gelen sahih rivayet de budur.

Ancak burada İbn Hazm'dan söz edilmesi bir vehimdir, bir tahriftir. Çünkü İbn Hazm'ın mezhebine göre, yaşı ilerlemiş olanın, büyük kimsenin, hatta bu kişinin yaşı çok ileri düzeyde ilerlemiş biri olması halinde de olsa, kesin olarak emme sebebiyle evlenme yasağı vardır. (Bak, İbn Hazm; *el-Muhalla*, cilt:10. Mesele:1869)

Yukarıda da belirtildiği gibi, evlenme yasağını getiren veya haramlık oluşturan emme, henüz küçük yaşta iken yani bebek iken

(127) Burada geçen hadis ve eserler hakkında bak. Münteka'l-Ahbar ve şer-hi Neylu'l-Evtar; 7/121-123. Beyhaki; agk.7/460-462

(128) Beyhaki, agk.7/760

olan emme sebebiyledir. İşte emzirmede bebeği emme sebebiyle meydana gelecek olan haramlık veya evlenme yasağının bilinen durumu budur. Ancak buna karşı çıkanlar ise, bir takım zorlamalar ve tevellere gitmek suretiyle böyle bir şey ileri sürmüş olsalar da, söylediğimiz gibi zoraki bir takım yorumlarla gidebilirler. Başka değil. Çünkü kesin kanıtlara sahip değiller.

“Emen kimse büyük yaşta da olsa, yine de süt emme yoluyla haram olur.” Diyenlerin dayanakları ise; Hz. Aişe ile Ümmü Seleme’nin, Ebu Huzeyfe İbn Utbe’nin eşi ve Süheyl’in kızı Sehle ile ve bu ikisinin yani karı ve kocanın mevlası-kölesi Salim’in meşhur kıssasıyla ilgili olarak rivayet olunan hadisleridir. Yani Buhari ile Müslim’in, Sünen sahiplerinin, Musannafların ve Müsnedlerin tahrir ettikleri hadis..

Müslim’in Sahih adlı eserinde Hz. Aişe’den rivayet olunduğuna göre, Hz. Aişe demiş ki: **“Süheyl’in kızı Sehle Allah Resulü (sav)’ne geldi ve dedi ki: Ey Allah’ın Resulü! Ebu Huzeyfe’nin azatlı kölesi Salim’in yanıma gelmesi sebebiyle Ebu Huzeyfe’nin yüzünde bir değişiklik-kıskançlık ve hoşnutsuzluk seziyorum. Bunun üzerine Allah Resulü (sav) şöyle buyurur: “Onu emzir.” Sehle de: “O yaşını başını almış bir adam iken, ben onu nasıl emzirebilirim” der. Bunun üzerine Allah Resulü (sav) gülümseyerek şöyle buyurdular: “Ben de onun yaşını-başını almış kocaman bir adam olduğunu biliyorum.”** (129)

Müslim’in Hz. Aişe’den yaptığı bir diğer rivayet ise şöyledir: **“Ebu Huzeyfe’nin mevlası-azatlı kölesi, Ebu Huzeyfe’nin ailesiyle beraber Ebu Huzeyfe’nin evinde kalıyordu. Hz. Aişe –Süheyl’in kızını kastederek– bunun üzerine o, Hz. Peygamber (sav)’e gelip dedi ki: “Doğrusu Salim, erkeklerin ulaşabildiği ergenlik-erkeklik çağına ulaşmış bulunmakta ve her erkeğin düşünüp aklettiği şeyleri düşünüp akletmektedir. Haliyle o bu halde bizim yanımıza-evimize girip çıkmaktadır. Ben öyle sanıyorum**

ki, Ebu Huzeyfe bu durumdan rahatsızlık duymaktadır.” Hz. Peygamber (sav) de ona: “sen onu emzir, böylece onu onun için haram kıl. Bu sayede Ebu Huzeyfe’yi rahatsız eden şey de ortadan kalkmış olur.” Buyurur. Kadın da evine döner ve Ebu Huzeyfe’ye, “Ben onu emzirdim” der. Bu sayede Ebu Huzeyfe’nin içini rahatsız eden şey de ortadan kalkmış olur.” (130)

Ancak burada kendisinden söz edilen Salim, Ebu Huzeyfe ve ailesine nispetle onlarla beraber yaşayan mücerret-herhangi bir kişi veya onlarla beraber yaşayan sözleşmeli bir kimse değildir sadece. Aksine, Salim o aileden biri sayılıyor, onların bir oğlu sayılmaktadır. Çünkü Ebu Huzeyfe onu, cahiliye döneminde evlatlık-oğulluk edinmiş ve beraber kaldığı yıllar boyunca da hep onun oğlu olarak kabul edilmiş ve öyle çağırılmıştır. Bu durum, İslam’ın evlatlık-oğulluk edinmeyi iptal edene dek böyle sürüp gitmiştir.

Müminlerin annesi Hz. Aişe de –Allah ondan razı olsun– bunu; Buhari’nin, Burkani’nin, Ebu Davud’un, Beyhaki’nin ve daha başkalarının bu konuya ilişkin olarak kendisinden yaptığı rivayetinde açıklamıştır.

Buhari’nin Hz. Aişe’den rivayetine göre: “Ebu Huzeyfe İbn Utbe İbn Rebia İbn Abd Şems –ki kendisi, Hz. Peygamber (sav) ile birlikte Bedir savaşına katılanlardan ve Salim’i evlatlık-oğulluk alandır- Ebu Huzeyfe, aynı zamanda kardeşinin kızı Hind Bint Velid İbn Utbe İbn Rebia’yı yani yeğenini de, Salim’le evlendirmiştir. Ki o da Ensar’dan bir kadının mevlası-azatlı kölesi idi. Nitekim Hz. Peygamber (sav) de, Hz. Zeyd’i evlatlık-oğulluk edinmişti. Çünkü cahiliye döneminde birini evlatlık yani oğulluk edinen kimşenin bu evlatlığı, o dönem cahiliye toplumunca filancanın oğlu olarak çağırılırdı. Yani kendisini evlatlık edinenin oğlu diye çağırılırdı. Aynı zamanda evlatlık edinilen kimse, kendisini evlatlık olarak alan ailenin de mirasçısı sayılırdı. Bu durum şu ayet ininceye kadar devam etmişti:

أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ
تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ

“Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin.” (33, Ahzab, 5)

Ayette işaret olunduğu gibi, evlatlık alınanları kendi öz babalarına nispet olunmaları istenmektedir. Eğer bunların babaları bilmiyor ve kimin çocukları olduğu belli değilse, bu takde onlar sizin dinde kardeşleriniz ve bakımlarını üstlendiğiniz yakınlarınızdır.

Süheyl İbn Amr el-Kuraşi, el-Amiri'nin kızı Sehle -ki kendisi Ebu Huzeyfe İbn Utbe'nin hanımıdır-, Hz. Peygamber (sav)'e gelir ve: “Ey Allah'ın Resülü! Biz Salim'i kendi çocuğumuz olarak görmüştüzdür. Senin de bildiğin gibi Allah (cc) bu ayeti indirmiştir....” diye hadiste ifade olunduğu gibi durumu anlatır. ⁽¹³¹⁾

Hafız İbn Hacer Fethu'l-Bari'de diyor ki: “Hadisin devamını Burkani ve Ebu Davud anlatmaktadır: “Sen buna ne dersin?” der. Bunun üzerine Allah Resülü (sav): “Onu emzir” buyurur. Ben de onu beş defa emzirdim. O da böylece kendilerinin süt çocuğu mesabesine gelmiş oldu.” ⁽¹³²⁾

İşte buna dayanarak Hz. Aişe; kardeşinin kızları ile kız kardeşlerinin kızlarına, kendisini seven ve yanına gelip gitmek isteyen kimseleri emzirmeleri emrini vermiştir. Bu sayede aralarında bir mahremlik oluşsun istemiştir. Hatta bu kimseler yaşça olgunlaşma çağına gelmiş olsalar bile, onları beşer defa emzirmelerini isteyerek, böylece yanına gidip gelmelerine fırsat tanımıştır.

(131) Bak. Fethu'l-Bari şerhu Sahihi'l-Buhari, Nikah, dinde denklik bahsi, 11/33-34

(132) Bak.agk.11/34-35

Ancak Ümmü Seleme annemiz ile diğer annelerimiz böyle bir emiş yoluyla herhangi bir kimsenin yanların gelip gitmelerine izin vermemişler, buna olur vermemişlerdir. Sadece beşikte iken yani bebek iken emzirilenlerden başkasına böyle bir fırsat tanımamışlardır. (Bak.Ağk.11/33-36)

Müslim'in Sahihi'nde ise, Ümmü Seleme'nin kızı Hz. Zeynep'ten şu rivayet yapılmaktadır: “Ümmü Seleme Hz. Aişe'ye demiş ki, Yanına gelen çocuk bulûğ çağına yaklaşmış olan bir çocuktur-gençtir. Oysa ben böyle birinin yanıma gelip gitmesini istemem... Bunun üzerine Hz. Aişe ona şöyle der: Senin yanında Allah Resulünü model-örnek edinebileceğin bir şey yok mu? der ve sonra da Ebu Huzeyfe'nin hanımının kıssasını anlatır.” (133)

Yine Müslim'in Zeynep'ten rivayetine göre; “Anlattığına göre annesi ve Hz. Peygamberin hanımı annemiz Ümmü Seleme şöyle söylemiş: “Böyle büyük yaştaki bir kimsenin süt emmeyle başkalarının yanlarına girip çıkmalarından Peygamber hanımları kaçınırlardı, buna izin vermezlerdi ve Hz. Aişe'ye de şöyle derlerdi: “Allah'a yemin olsun ki biz bunu sadece, Allah Resulü (sav) tarafından Salim için verilen bir ruhsat olmaktan başka bir şey olarak-genel bir hüküm olarak- görmüyoruz. Dolayısıyla böyle bir gerekçeye dayanarak ne bir kimse bizim yanımıza girebilir ve ne de bizi görebilir.” (Müslim; 1454/31)

İşte bu durum yani bu hadisin sadece Salim'in durumuna özgü oluşuna yorumlanması durumu var ya, bu husus, bu hadisten çıkarılan hükümlerden biridir ki bu da, bizim daha önceki sayfalarda sunduğumuz delillere aykırı bulunmaktadır. Çünkü daha önce sunduğumuz delillere göre, haramlık gerektiren süt emme olayının mutlaka süt emme çağında yani bebeklik döneminde olması ve bunun bebeğin gelişimi ve gıdası açısından onun üzerinde etkin bir yarar sağlaması, yani besleyici olması gerekir. Bebeğin kemiklerini ve etini beslemesi icabeder.

İmam Hattabi, genelde ilim ehlinde aktardığı bilgilere göre, ilim ehlinin hemen geneli, bu hadiste yer alan şeyi iki şeye yorumlamışlardır. Bu, ya sadece Salim'e ait, ona has olarak verilmiş bir ruhsattır veya hadis mensuttur, hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Buna benzer bir yorum da, İbn'ul-Münzir'den gelmiştir.

Bu nesih yani hükmün yürürlükten kalkması olayını gördüğüm kadarıyla bunun tarihi bilgiye dayalı olduğunu gördüm. Çünkü Sehle'nin Hz. Peygamber (sav)'e: "Onu nasıl emzirebilirim ki? O Koskocaman bir adam olmuş?" diye söylemiş olması, şöyle bir manaya delalet etmektedir. Küçüklükte yani bebek iken olan ve asıl değerlendirmeye tabi tutulan emzirme süresinin geçmiş olduğuna, o zamanı çok çok aştığına delalet etmektedir. Bu durumda geride sadece bir tek ihtimal kalıyor, o da bu olay gerçekten çok özel bir olaydır ve bunun da sadece kendi yerinde değerlendirilmesi üzerinde durmak gerekir. Başka değil.

Bazı alimler de Hz. Aişe'den rivayet olarak gelen bu hadisi savunmada direnip durdular ve, bu konuda aslolan bunun özel yani has olmadığıdır. Çünkü tahsis yani birine ait kılma meselesi, bu konuda bir delile gerek duyar. O halde bunun tahsis olduğunu gösteren delil nerede, diye karşı çıktılar?

Buna da şöyle cevap verilmiştir: Asıl delil ayet ve hadislerdir, eserlerdir. Ki bu deliller emzirme süresini iki yıl ile ve özellikle memeden olan emme ile kayıtlamaktadır. Yani bebeğin süte ihtiyaç duyduğu ve o sütü aldıktan sonra başka bir şeye muhtaç olamaması süre ile bağlı kılmaktadırlar. İşte bu yorum, Ümmü Seleme'nin ve diğer annelerimizin yani müminlerin annelerinin anladıkları ve çıkardıkları yorumdur. Nitekim bu olayı, yabancı bir erkekle doğrudan ve direkt olarak bir arada bulunmanın icma yoluyla kesin olarak yasaklandığı bir gerçektir. Ki bu, hep süregelen ve devam eden genel bir hükümdür. İşte bu durum, sözü edilen ve zikredilen hadisten daha kuvvetli bir delildir.

Böylece Ümmü Seleme ve onunla beraber aynı düşüncede

olan annelerimizin içti hadlarının sahih ve doğru olduğu gerçeği anlaşılmış olmakta ve hz. Aife annemizin de içti hadında yanıldığı ortaya koymaktadır -Allah hepsinden de razı olsun-.

Kadi İyaz da, Salim'in doğrudan memeden emme yani ağzını temas yoluyla emme olayını şöyle bir şekilde değerlendirmektedir: "Ola ki Sehle, memesinden sütü bir yere sağmış ve bundan sonra onu Salim'e içirmiş olabilir ve memesinin bu şekilde onun ağzına vermemiş olabilir."

İmam Nevevi diyor ki: "Bu, güzel bir değerlendirmedir. İhtimaldir ki, onun ağzıyla emmeye muhtaç olmaması sebebiyle, kendisi emmekten muaf tutulmuş ve süt içirilmiş olabilir. Çünkü büyük bebekler için bu, süt içirme açısından uygulanan bir yöntemdir." (134)

Şeyhul İslâm İbn Teymiye ise, süt emmenin küçük yaşta olması halinde muteber ve geçerli olduğu kanaatini ve görüşünü ileri sürmektedir. Meğer ki bir ihtiyaç sebebiyle böyle bir durum var olmuş olsun. Bu takdirde olabilir. Örneğin, öyle yaşı ilerlemiş çocuklar var ki, buna rağmen kadının yanına girip çıkma zorunda kalmaktadır ve bundan saklanması da oldukça zorluk doğurmaktadır. Mesela hep o aile ile beraberdir ve iç içedirler, ayrı kalma durumları pek zor olmaktadır. İşte Salim'in durumu. Evlatlık olarak Ebu Huzeyfe'nin evinde kalmış, orada yetişmiş, kendileriyle hep beraber kalmış. İşte belki böylesi çok önemli durumlardaki sakıncaları ve sıkıntıları ortadan kaldırmak için bu yol, etkili bir yol olabilir. Fakat böyle bir durumun dışındakiler içinse mutlaka süt emme olayının küçük yaşta yani bebek iken, ilk iki yılında olması gerekir.

Bu konuda mutlaka tüm gelen hadisleri beraber değerlendirmeli ve hangisi hangi mesele için imkan veriyorsa, imkan verdiği ölçüde onunla amel olunmalıdır. İşte uyulması gereken ve vacip olan yol da budur. (135)

(134) Bak. er-Ravdu'n-Nadiyr, 4/315

(135) Bak. agk.4/316

İbn Teymiye'nin talebesi İbnu'l-Kayyım, hocasının bu görüşünü, yolunu destekleyerek şöyle diyor: "İlerlemiş bir yaşta süt emenlerin, bu emişlerini red eden yani süt emme olarak değerlendirmeyen hadisler, ya mutlak anlamda olan hadisler olup, bunlar Sehle hadisiyle kayda bağlanmışlar veya amın yani geneldirler, durumlara göre değerlendirilirler. Dolayısıyla bu Sehle olayı da genel olan hükümden tahsis edilen bir haldir. İşte böyle değerlendirilmesi, hadisin neshedildiği ya da hükmünün yürürlükten kaldırıldığı davasından daha yerinde ve daha evla olan bir görüştür. Ve bu, bir tek şu kişiye has bir hükümdür, davasından da daha geçerlidir. Dolayısıyla her iki yönden de bütün hadislerle amel etmek daha yerinde olan bir husustur. Kaldı ki şeriatın kuralları ve kaideleri zaten buna tanıklırlar." (136)

Allame Şevkani, "Neylu'l-Evtar" adlı eserinde diyor ki: "İşte bana göre tercih edilecek olan görüş budur. Çünkü ancak bu sayede hadisleri bir arada değerlendirme ve cem etme sağlanabilir. Yani Salim ile ilgili sözkonusu hadisi, **"Süt emme ancak aklıktan dolaydır"** ve **"Sütü emme olayı ancak ilk iki yılda gerçekleşen süt emmedir"**... hadislerinin umumi yani genel olan hükmünü tahsis ediyor. İşte bu yol, diğer yollar arasında yer orta bir yoldur. Yani, bu hadisleri baz alarak mutlak manada, büyük yaşta olan yani iki yıldan sonra meydana gelen emme olayıyla herhangi bir haramlık hükmünün doğmayacağını, mutlak anlamda bu emmenin bir hüküm ifade etmeyeceğini delil olarak ileri sürüp haramlık meydana gelmez diyenlerle büyük kimsenin süt emmesini tıpkı küçük bir bebeğin süt emmesiyle aynı tutan ve mutlak olarak böyle değerlendirenler arasındaki orta yol işte burada sunulan bu yoldur. Çünkü sonuçta her ikisi de bu iki yolun dışında kalacak değildir. Zorlama ile bu yollardan birine mutlaka dahildir." (137)

Bazı Mısır gazetelerinde kimi kalemler tarafından bu hadis ve

(136) İbn'ul-Kayyım; Zadü'l-Mead, 4/355

(137-Bak. Şevkani, Neylu'l-Evtar; 7/122-123

Sehle'nin Salim'i emzirme meselesi tartışılıp durulmakta, kimileri de bunu kalemlerine hedef kılarak saldırmaktadırlar, böyle bir hadisi, rivayet edenleri, neşredenleri veya herhangi bir kitaptan bunu şahit olarak veya delil olarak göstermelerini çok ağır bir dille saldırıya geçmişlerdir. Hatta değerli ilim adamı ve "Fıkhu's-Sünne" adlı eserin sahibi Seyid Sabık'ın adı geçen eserinde bu hadise yer vermesi sebebiyle dillerine hedef kılmışlardır. Saldırıya geçenler bu hadisi, Resulüllah (sav) adına uydurulmuş bir hadis olarak değerlendirmektedirler ve bunlara göre bir kadın, bir büyük kimseyi yani çocuğu emziremezmiş, çünkü bunların akıl ve havsaları bunu alacak durumda ve kapasitede değil. Bunlara Allah Resulü (sav) nasıl olur da böyle bir şeye izin verebilir ve bu kadının yaşı ilerlemiş bir çocuğu ya da delikanlıyı emzirmesi nasıl düşünülebilir ki? Bu, doğrusu makul olarak karşılanacak bir durum değildir. Bu hadis Buhari ve Müslim tarafından da rivayet olunmuş olsa bile, yine de kabul edilecek bir tarafı yoktur. Hadis, uydurmadır.

Kuşkusuz, her bakımdan sahih ve sabit olan bu gibi hadisleri, çok basit bir düşünce ile reddetme cüretkarlığına kalkışmak ve hepsi de ümmetin bayraktarı ve parmakla gösterilen saygın imam-ları tarafından rivayet edilen bu hadisler ve ravilerine, o imamlara karşı cüretkarane bir şekilde saldırıya geçip dil uzatmaları gerçekten oldukça çirkin olan bir davranıştır. Hatta daha da ötesi bu, bir edepsizlik ve bayağılıktır, bir arsızlık ve yüz­süzlüktür.

Gerçekten birazcık ilim rayihası koklamış olan, ilimden biraz nasibi ve payı bulunan bir kimseden bu tür bir ifadenin çıkması düşünülemez. Hayatını ilim ehli arasında geçiren veya kitaplar arasında ömrünü tüketen bir kimseden böylesi bir saçmalık asla meydana gelmez.

Ancak böyle bir durum olsa olsa, bir takım kendini beğenmiş ve ilim sofralarında otlamak suretiyle bazı kırpıntılara sahip olan kendini bilmez çocuk ruhlu kimselerin işi olabilir. Ya da kendini beğenmiş bir takım cin fikirli kimselerin sözleri olabilir ki bunlar da, tevazuun ve alçak gönüllülüğün ne olduğunu yitiren ve sorup

soruşturmayan kimselerdir. Ağırbaşlılığı yitiren ve bir yerde sebat etmesini bilmeyenlerdir, işin aslını tespitiye çalışmayanlardır. İlmi asaleti kaybedip, onu açıklığı kavuşturmamasını bilmeyenlerdir.

Doğrusu bu hadisi, sadece bir veya iki ya da üç kitap zikretmediği gibi, bir veya sadece iki sahabe tarafından, bir veya iki Tabiun tarafından da rivayet olunmuş bir hadis değildir. Bu hadis, İmam İbn Hazm'ın da söylediği gibi, çoğunluğun çoğunluktan ve ya yeter sayıdaki bir toplumun yine yeter sayıdaki bir toplumdan olan rivayetidir.

Diğer taraftan bu öyle bir hadistir ki, hemen hemen bir çok sahabeyi ve müminlerin anneleri olan peygamberimizin hanımlarını ta ilk asırdan itibaren meşgul etmiş olan bir rivayettir. Dolayısıyla Tabiun, Etbau't-Tabiun ve onlardan sonra da fakih imamları meşgul etmiş olan bir rivayettir. Hatta bu konuda bu hadisle meşgul olanlar iki kısma ayrılmışlar, bunlardan bir kısmı bunu desteklemiş ve hadisin zahiri manasını yani ilk bakışta neyi ifade ediyorsa, onu desteklemiş, böylece ister küçük yani bebek yaşta iken emme olsum, ister büyük iken emme olsun, her ikisi sebebiyle de haramlık meydana gelir, demişlerdir.

Bir diğer kısım ise, bundan daha farklı bir değerlendirmeye gitmişler ve bunun sadece Salim ile alakalı ve ona has bir durumdur, demişlerdir. Ya da bazılarının dediği gibi mensuhtur yani bu hadisin hükmü yürürlükten kaldırılmıştır, görüşünü savunmuşlardır. Kimisi de bu, ihtiyaç duyulması halinde Müslümanlar için bir ruhsattır, demişlerdir.

İmam Şevkani, "Neylu'l-Evtar" adlı eserinde şu ifadelerle yer veriyor ve diyor ki:

"Bu, öyle bir hadistir ki, sahabeden olan Müminlerin anneleri ile Süheyl kızı Sehle'nin rivayet ettikleri bir hadistir. Sehle'nin kendisi hicret eden kadınlardandır. Ayrıca Hz. Peygamber (sav)'in evlatlığı olan ve annemiz Ümmü Seleme'nin de kızı olan Zeynep tarafından da rivayet olunan bir hadistir.

Tabiundan olup da bu hadisi rivayet edenler arasında şu isimleri de sayabiliriz; Kasım İbn Muhammed; Urve İbn Zübeyr; Humeyd İbn Nafi; Bu isimlerden de şu zatlar rivayette bulunmuşlar: Zühri; bunlardan da Eyybu Sahtiyani; Süfyan Sevri, Süfyan İbn Uyeyne, Şu'be; Malik; İbn Cureyc, Şuayb; Yunus, Cafer İbn Rebia, Ma'mer; Süleyman İbn Bilal ve daha başkaları...

İşte tüm bu saydıklarımız hadis imamlarıdır ve kendi dönemlerinde herkesin başvurduğu kaynak kimselerdi. Daha sonra da bu isimlerden oldukça büyük bir sayıda olan topluluk bu hadisi rivayet etmişlerdir. Nitekim bir ilim ehli şöyle demektedir: **"Bu sünnet yani hadis var ya, bunun rivayet tarikleri tevatür derecesine ulaşmıştır."** Nitekim bu hadise dayanarak, bazıları, büyük yaştaki bir kimsenin de emmesiyle haramlık sabit olur, hükmünü çıkarmışlardır." (Bak. Şevkani; agk.7/119)

Ben öyle inanıyorum ki; bu derece sahih ve kuvvetli olan ve alimlerce de şöhreti onu, yakın anlamda tevatür derecesine kadar çıkaran böylesi bir hadisi basit ölçülerle reddetmenin bir anlamı yoktur ve caiz de değildir. Çünkü ilim adamlarının mantığı ve alimler arasında bilinen örf gereği, herhangi bir kimsenin sorumsuzca bir davranışıyla yok saymaya kalkışmak, bunu batıl ve yalan olarak uydurulan bir hadis olarak değerlendirmek asla doğru olmaz. Hele hele hiçbir hadis kaynağına başvurmaksızın, hiçbir inceleme yapmaksızın ve ümmet alimlerinin bu konudaki görüşlerine başvurmaksızın reddetmek asla doğru değildir. Çünkü böyle yapması durumunda adeta kendisini bütün ümmet üzerinde, hatta sahabe döneminden tutup da, ta bu günümüze kadar her şeyde kendisini, bizzat kendisini hakem kabul edip tüm eskilere sünger çekmek tir ki, bu, gerçekten büyük bir sapıklıktır. Yani onun kabul ettiği şeyler makbul ve geçerlidir, onun kabul etmeyip reddettiği şeyler ise geçersiz!.. Bu, hiç olacak bir şey mi?

Doğrusu ilmi ve insan aklını bu derece aşağılamak, onları baste düşürmek asla kabul edilecek bir durum değildir.

EMZİREN KADININ KOCASI YÖNÜNDEN SÜT EMMENİN HÜKMÜ VEYA KOCANIN SÜTÜ MESELESİ

Ümmet, emen ister erkek olsun, ister kız olsun, sütü emen ile onu emziren arasında evlenme yasağı-haramlığının sabit olduğunda icma etmişlerdir. Eğer şartlarını ve niteliklerini taşır vaziyette sözü edilen müddet yani süresi içerisinde emzirme olayı gerçekleşirse, bu takdirde süt emziren kadın, süt emen çocuğun –kız olsun, erkek olsun– annesi olmuş olur. Emen çocuk eğer erkekse o kadının süt oğlu olur. İşte bu şekildeki şartlarını havi bir emzirme ile meydana gelen bir oğulluk sebebiyle o erkek çocuğun o kadınla-süt anneye evlenmesi ebedi olarak haram olmuş olur. Bu itibarla da ona bakması ve onunla beraber başbaşa kalmaları da helal duruma gelir, onunla birlikte herhangi bir yolculuğa çıkabilir. Çünkü onlar artık anne-oğuldurlar.

Ancak bu şekilde meydana gelen bir annelik sebebiyle anneliğin tüm hükümleri o çocuk yani emen için terettüp etmez, gerekmez. Örneğin bunlar birbirlerine mirasçı olamazlar. O kadından dolayı gereken bir diyeti ödemek zorunda değildir, üstlenemez. Eğer süt anne bu süt çocuğunu öldürmüş olsa, bundan dolayı kendisinden kısas cezası düşmez. Hakkında kısas uygulanır.... İşte bu ve benzeri durumlarda hüküm uygulanması açısından süt anne ile süt çocuk adeta iki yabancı gibidirler. ⁽¹³⁸⁾

Bir de ümmet şu hususta da aynı şekilde icma etmişlerdir. Haramlık olayı sütü emen ile emzirenin çocukları arasında da bu evlenme yasağı aynen geçerlidir. O, bu bakımdan adeta sütü emziren kadının yani süt annenin soy-nesepten çocuğu mesabesindedir. ⁽¹³⁹⁾

Süt emziren kadının yani süt annenin kocasına gelince –ki ka-

(138) Nevevi; Müslim şerhi; 3/621

(139) Bak. önceki kaynak; 3/119

dının gebeliği ve süt sahibi olması, çocuk doğurmuş olması, onun sayesinde olmaktadır-, işte bu konuda bir hayli büyük tartışmalar ortaya atılmıştır. Bu tartışmalar ta eski dönemlere kadar, sahabe ve Tabiun dönemlerine kadar uzayıp gitmektedir –Allah hepsinden de razı olsun-. Bu tartışma oralara kadar uzayıp gittiği gibi onlardan sonra da aynen devam edip gelmektedir.

Bu öyle bir meseledir ki, fıkhıta bu konu, “**Koçun sütü**” ya da “**kocanın sütü**” başlığı altında ele alınmaktadır. Yani, kendisi sebebiyle gebe kalan ve doğum yapan erkeğin sütü diye ele alınıp tartışılmaktadır. Buna bağlı olarak da haliyle emzirme olayı gündeme gelmektedir. Yani emzirme sebebiyle meydana gelen haramlık acaba erkek tarafından mı sabit oluyor ve sabit olduğu kadarıyla o yönden mi yayılıyor? Yoksa bu, kadın tarafından mı yayılıyor yoksa ondan olan bir yayılma değil mi?

İşte bu mesele ile alakalı olarak dört mezhep-görüş bulunmaktadır ki bu görüşleri eserler-hadisler ve karşılaştırmalı fıkıh rivayet yoluyla aktarmaktadır. Şimdi bunları ele alacağız.

1- Koçun-kocanın sütüyle haramlık meydana gelir diyenlerin görüşü:

Dört imamın mezhebine göre hatta bilinen sekiz İmamın mezheplerine göre Yani Hanefi, Şafii, Maliki, Hambeli, Zahiri ⁽¹⁴⁰⁾, Zeydi, Caferi ve İbadi-İbazi mezheplerine göre, ister erkek olsun, ister

(140) İbn Hazm'ın el-Muhalla adlı eserinde, kendi mezhebi ile alakalı olarak zikrettiği şey, Ebu Süleyman'ın yani Davud-u Zahiri'nin ve ona tabi olanların mezhebidir.. O da tıpkı bu meselede dört mezhebin görüşündedir. Ancak İmam Nevevi'nin Müslim şerhinde, İbn Hacer'in de Fethu'l-Bari şerhinde ve bunlardan önce Kadı İyad'ın zikrettiklerine göre, Davudu Zahiri'nin mezhebi-görüşü burada anlatılanın aksi olan bir görüştür. Ancak ben bu iki görüşten hangisinin sahih olduğunu bilemiyorum. Kaldı ki şöyle denilmiştir; Aslında İbn Hazm, kendi ashabının-arkadaşlarının mezhebin-görüşünü çok daha iyi bilir. İhtimaldir ki, onun bu konuda iki farklı görüşü bulunmaktadır.

kız çocuğu olsun, emzirilme sebebiyle süt emziren kadının kocası ile süt emen arasında da haramlık bu yüzden sabit olur. Süt emen çocuk, sütü emziren kadının kocasının da çocuğu olurlar ve bu adamın çocukları da süt emenin süt erkek ve süt kız kardeşleri olurlar. Kadının-süt annenin kocasının kardeşleri yani kayınları da süt emen çocuğun veya çocukların süt amcaları olurlar. Adamın kız kardeşleri de, süt emenlerin halaları olurlar.. Aynı zamanda süt emenin çocukları, süt emziren kadının kocasının yani süt babanın çocuğunun çocukları yani torunları olurlar.... ve bu böyle devam eder gibidir. (Bak. Nevevi, adı geçen Müslim şerhi.)

Bunların ileri sürdükleri delilleri, Buhari ile Müslim tarafından rivayet edilen hadistir. Biz burada Müslim'e ait olan hadis lafzını sunacağız. Hz. Aişe'den rivayet olunduğuna göre, kendisi kız kardeşi Esmâ'nın oğlu Urve İbn Zübeyr'e bunu haber vermiş. Habere göre Ebu Kuays'ın kardeşi Eflah, hicap yani örtünme ile alakalı ayet-hüküm indikten sonra, Hz. Aişe'nin huzuruna girmek için kendisinden izin istemiştir. Ebu Kuays ise Hz. Aişe annemizin süt babası idi. Hz. Aişe bu istek üzerine demiş ki: Allah Resulünden izin istemezden önce, Allah'a yemin olsun ki ben Eflah'ı huzuruma kabul edemem. Çünkü beni emziren Ebu Kuays değil ki. Beni emziren onun hanımıdır! Hz. Aişe devamla diyor ki; Allah Resul (sav) yanıma gelince, kendisine dedim ki, Ey Allah'ın Resulü! Ebu Kuays'ın kardeşi Eflah geldi, huzuruma girmek için izin istedi. Ben senden izin almadıkça onun huzuruma girmesine izin vermedim. İşte bunun üzerine Allah Resulü (sav), ona izin ver, diye buyurdu." Urve diyor ki: "İşte bu olaydan dolayıdır ki Hz. Aişe şöyle söylerdi: "Nesep-soy cihetiyle haram kıldıklarınızı süt cihetiyle de haram kılın." (Bak. Müslim; 1445/5)

Yine Müslim'in bir diğer rivayeti de şöyledir. Ravi Hz. Aişe demiş ki: "Eflah İbn Kuays, yanıma girmek için izin istedi. Ancak ben, buna izin vermedim, çekindim." Bu defa bana: "Ben senin amcanım, kardeşimin hanımı seni emzirdi" diye haber

yolladı. Fakat ben yine de ona izin vermedim, izin vermekten çekindim. Derken Allah Resulü (sav) geldi. Ben bu durumu ona anlattım. O da şöyle buyurdu: “O senin huzuruna girsin, izin ver, çünkü o senin amcandır.” (Müslim, 1445/10)

Farklı bir rivayet de şöyledir: “O senin amcandır, sağ eli toprak dolası!” diye buyurmuştur. (Müslim, 1445/8)

Bir başka rivayette ise, Allah Resulü (sav) Hz. Aişe annemize şöyle buyurmuştur: “Ondan kaçma, çünkü nesep-soy bakımından haram olan aynı şekilde süt bakımından da haram olur.” (Müslim, 1445/9)

Hadis tüm rivayetleri itibariyle istenen şekilde gayet sarih ve açıktır. Çünkü hadise göre, süt emziren kadının kocası tarafından akrabaları da bu değerlendirmeye dahil ediyor ve amcalık olayını var sayıyor, kanıtlıyor. Çünkü süt baba da süt emme sebebiyle çocuğun babalığı durumunda olması nedeniyle, doğal olarak onun ferileri de yani kardeş ve çocukları da onun yakını olmaktadır, çocuk da o babanın süt çocuğudur. Bu itibarla ferilerin de haramlığı buna bağlı bulunmaktadır.

Ayrıca bu hadis, “Nesep yoluyla haram olanlar, süt emme yoluyla da haram olur” hadisinin genel ifadesini de teyid etmektedir.

2- “Kocanın sütü haram kılmaz” diyenlerin mezhebi:

Bu konudaki ikinci mezhep veya görüş ise; birinci mezhebin tam aksi olan bir görüştür ya da mezheptir. Bu görüşte olanlara göre kocanın ya da koçun sütünde herhangi bir sakınca sözkonusu değildir. Ve bunlara göre herhangi bir şekilde süt baba tarafından haramlık meydana getirmez. Bu görüş, oldukça çok sayıda olan sahabenin, Tabiun’un ve onlardan sonra gelenlerin görüşüdür. Biz diğer iki mezhebin-görüşün de düşüncelerini sunduktan sonra bu mezhebi veya görüşü savunanların söylediklerini ve delillerini gayet etraflı olarak anlatacağız.

3- Koçun-kocanın sütünü mekruh kabul edenlerin mezhebi:

Bu üçüncü görüşü savunanlar ise, fukahadan orta bir yol tutanlardır. Yani ne tamamıyla bunun hiçbir sakıncası yok diyenler gibi bir tavır sergiliyorlar, ne de bu haramdır, diyenler gibi haramlık cihetini kabul edenler. Bunlar bu iki yol arası orta bir yol izlemektedirler. Buna göre bu, söylendiği gibi, mutlak manada mubah olmadığı gibi, mutlak anlamda haram da değildir. Bunlara göre bu, sadece mekruhtur, hoş olmayan bir durumdur.

İbn Hazm, Mücahid'e dayandırdığı senetle el-Muhalla adlı eserinde şunu zikrediyor: "Mücahid, Fahl'ın yani kocanın sütünü mekruh kabul edermiş." Yine Said İbn Mansur ve Ebu Ubeyd yoluyla ve bu ikisinin senediyle Abdullah İbn Sirin el-Hemedani'ye varan rivayete göre, bu zat, "Şabi'den, onun Fahl yani kocanın veya koçun sütünü mekruh saydığını duymuştur." (Bak. İbn Hazm, el-Muhalla, 10/6)

4- Bu meselede tevakkuf edenler, sessiz kalanların mezhebi:

Burada bir de dördüncü bir mezhep-görüş var ki, bu da bazı fakihlerin mezhebidir. Bu mezhep veya görüş sahipleri, bu mesele hakkında susma ve tevakkuf yolunu seçenlerdir. Bu konuda herhangi bir fetva vermeyenlerdir. Çünkü bu görüştekilere göre eldeki deliller birbiriyle çelişiktir, tearuz durumundadırlar. Önlerinde bunlardan herhangi birini tercih edebilecekleri bir seçenekleri, bir yolları olduğunu bulamayanlardır. Said İbn Mansur kendi senediyle İbad İbn Mansur'a ulaşan rivayetine göre der ki: "Mücahid'e, babamın hanımı tarafından emzirilen toplum içinden sıradan bir cariyenin-kızın durumunu sordum. Ben onunla evlenebilir miyim, buna ne dersin, dedim?" Mücahid de: "Bu konuda fukaha farklı görüş ileri sürmüşlerdir. İşte bu bakımdan ben bu konuda herhangi bir şey söyleyebilecek durumda değilim" demiştir. (İşte bu rivayet, ona nispet edilen, bu mekruhtur, görüşünden ayrı bir rivayet olmaktadır.)

Diyor ki: "İbn Sirin'e de sordum, o da tıpkı Mücahid'in verdiği gibi cevap verdi." (Bak. el-Muhalla, 10/6)

İşte bu, delilleri kendi açısından çelişkili olarak bulan fakihin kararlı tutumu ve konumudur. Çünkü bu kimseler, kendi açılarından işi sonuçlandırabilecek ve başarıya ulaşabilecek bir yol bulamamaktadırlar veya bu deliller arasında bir tercih yönü bulamamaktadırlar. Böyle bir durumda bunların elinden gelen tek şey, bu konuda herhangi bir şey söylemeyip susmayı tercih etmeleridir.

Bir de, “Ben bilmiyorum” sözü var. Kim, “Ben bilmiyorum” diyorsa, o bunu cevaplamış demektir.

Artık şimdi ikinci mezhebin veya görüşün detaylarına geçebiliriz:

“Kocanın sütü haram kılmaz” diyenlerin mezhebi:

“Kocanın veya koçun sütünde herhangi bir sakınca yoktur” diyenlerin görüşlerinin detaylarına inebiliriz.

Sahabeden büyük bir topluluk, müminlerin anneleri, Tabiun ve onlardan sonra gelen ilim adamları ve fakihlerin görüşüne göre kocanın sütü sebebiyle haramlık olmaz.

Bu görüşte olan sahabeler; Hz. Ömer’in oğlu Abdullah, Hz. Zübeyr’in oğlu Abdullah, Rafi İbn Hudeyc, Ümmü Seleme kızı Zeynep, hatta, Ebu Kuays’ın kardeşi Eflah hadisinin ravisi olan bizzat Hz. Aişe’nin kendisi ve daha bir çok sahabe...

Tabiundan bu görüşte olanlar ise şu isimleri sayabiliriz; Kasım İbn Muhammed İbn Ebu Bekir ki bu, Hz. Aişe annemizin yeğeni, Hz. Ebu Bekir’in de torunu yani Muhammed İbn Ebu Bekir’in oğludur. Kendisi aynı zamanda Medine’de yaşayan sayılı yedi fakihten biridir. Salim İbn Abdullah İbn Ömer, Said İbn Müseyyeb, Ata İbn Yesar, Ebu Seleme İbn Abdurrahman İbn Avf, Ebu Bekir İbn Süleyman İbn Ebu Haseme, İbrahim Nahai, Ebu Kılabe, Mekhul, Şa’bi, İyas İbn Muaviye, Rebia İbn Abdurrahman (Malik’in hocası Rebiatu’r-Re’y), İbrahim İbn Aliyye, İbn Bint eş-Şa-

fii, Davudu Zahiri ve ona tabi olanlar ve bir kavli kadiminde-eski bir görüşüne göre Şafii... (141)

Bunların işin başında dayandıkları delil ya da hüccetleri, kendileriyle evlenilmeleri kesin haram-yasak olanlarla ilgili olarak gelen ayetten anlaşılan ve çıkarılan hükümdür. Çünkü yüce Allah (cc) ilgili ayette soy yani nesep bakımından kesin haram olanları, anneleri, kızları ve kız kardeşleri açıkladıktan sonra, devamında şöyle buyurmuştur: **“Sizi emziren süt anneleriniz ve süt kız kardeşleriniz...”** (4, Nisa, 23) Oysa ayetin baş tarafında nesep yoluyla haram olanlar sayılırken, halalar ve kızlar da bu yasak içerisinde sayıldığı halde, süt emme ile alakalı olarak yasak olanları, **“süt anne ve süt kız kardeş”** diye açıkladığı halde, burada süt halaya, kıza ve diğerlerine, nesep yoluyla haram olanlardaki gibi değinmemiş, burada onlarla ilgili bir açıklamaya yer vermemiştir. Dolayısıyla ayette sadece süt anne ile süt kız kardeşlerin tahsis edilmesi, bunların zikredilmiş olması, bu ikisinin dışındakilerin anne cihetinden olmamaları sebebiyle, bunun içinde yer almamaktadırlar. Bunların aksi hükmüne tabidirler.

Nitekim bunun böyle olduğunu da, kendileriyle evlenilmesi yasak-haram olan kadınları açıkladıktan sonra, **“Ve Uhille leküm ma verae zaliküm = Bunlar dışındaki kadınları istemeniz size helal kılındı.”** (4, Nisa, 24) bu genel ifadeyle yasaklananların dışındakilerle evlenmenin bir sakıncası olmadığını belirtip tekid etmektedir.

Yine bunların ikinci olarak hüccet ya da delilleri İmam Şafii'nin ve Ebu Ubeyd'in Nikah ile ilgili kitapta rivayet ettikleridir. İbn Hazm, bunu el-Muhalla adlı eserinde, Ebu Ubeyde İbn Abdullah İbn Zem'a İbn Esved'den kendi senediyle rivayet ettiği hadistir.

(141) Bak. İbn Hazm, el-Muhalla, 10/3-8. Fethu'l-Bari; 11/54. er-Ravdu'n-Nadiyr; 4/301, 309. Neylu'l-Evtar; 7/124-125. Hidaye ve Şerhu Fethi'l-Kadir, 3/10. Neylu'l-Evtar'da şöyle demektedir: “Bunun sahabenin cumhuruna ait görüş olduğuna delalet eden rivayetin dayanağı, İbn Zübeyr'in ve Zeynep Bint Ümmü Seleme'nin kıssası delil gösterilmesidir.” Ki biz bunu biraz sonra ele alacağız.

Bu rivayete göre, annesi ve müminlerin annesi olan annemiz Ümmü Seleme'nin kızı Zeyneb'i, Zübeyr'in hanımı ve Hz. Ebu Bekir'in kızı Hz. Esma emzirmiştir.

Zeynep diyor ki: "Abdullah İbn Zübeyr, benim kızım Ümmü Gülsüm'ü, kardeşi Hamza İbn Zübeyr için istemek üzere dünür gönderdi. Hamza ise Kelbiye'den doğma idi. Ben, dünür olarak gelen elçiye, "Bu, ona helal olur mu hiç? Çünkü bu kız, onun kız kardeşinin kızıdır" dedim. Bunun üzerine İbn Zübeyr bana bir elçi gönderdi ve: "Sen ancak buna engel olmak istiyorsun! Ben ve Esma'nın doğurduğu çocuk senin kardeşiniz. Ancak Zübeyr'in Esma'dan başka kadından olan çocukları, senin kardeşlerin değil. O halde bana birini gönder ve bu mesele hakkında sor-soruştur" dedi.

Ben de hemen birini gönderdim ve durumu sordum. Sahabe de orada hayli kalabalık olarak bulunuyorlardı. Müminlerin anneleri de vardı. Hepsisi de şöyle dediler: "**Süt emzirme olayında, erkek tarafından yani sütü emziren süt annenin kocası tarafından hiçbir kimseyi haram kılmaz. Bunun üzerine ben de onu evlendirdim. O hanım, kocasının yanında ölene dek kaldı.**" (142)

Eğer bu gibi bir konuda sükutı icma vardır, iddiası ileri sürülürse, bunun da bir açıklaması ve yorumu vardır. Çünkü böyle bir **evliliğin** gerçekleşmiş olmasına ve devam etmiş olmasına rağmen **oradakilerden** bu evliliğe karşı çıkan bir kimse var olduğu nakledilmemiştir.

Kuşkusuz kendi görüşü açısından Zeynep, İbn Zübeyr'in görüşüne karşı çıkmıştır. Aynı zamanda Zeynep, kendisiyle aynı görüşte olanların bilinmesini, ortaya çıkmasını istemekte oldukça hırslı olan bir kadındır. Fakat bu hırsına ve konuyu sorup soruşturmasına ve aynı zamanda İbn Zübeyr'in ondan konuyu kendisinden sorabileceği isteğine rağmen, yine böyle bir evliliğe karşı çıkan ve kendi görüşünü destekleyen birini de bulamamıştır.

(142) bak. el-Muhalla, 10/4. Neylu'l-Evtar, 7/124-125. er-Ravdu'n-Nadiyr, 4/309-310

Böyleşi çok erken bir dönemde, sahabenin henüz çoğunun hayatında oldukları, müminlerin annelerinin ve talebelerinin yaşamakta oldukları bir erken dönemde, hiçbir kimsenin karşı çıkmadığı böylesi bir evliliğin fiilen gerçekleşmiş olmasından dolayı bu fiili cevazdan daha etkin bir delil olamaz. Hem de bu evlilik bir hayat boyu devam etmiş ve ölene dek sürmüştür. Diğer taraftan bu olay, o çok erken dönemde meydana gelen olaylardan bir tek olay da değildir.

Yahya İbn Said el-Ensari demiş ki: “Hz. Ömer’in oğlu Abdullah’ın oğlu Salim’in hanımı, Hz. Ömer’in oğlu Abdullah’ın oğlu Hamza’yı emzirmişti. Ancak Abdullah’ın oğlu Salim’in bir başka eşinden de bir oğlu vardı. Adını da dedesinin adı olan Ömer koymuşlardı. İşte bu çocukla, Hz. Ömer’im oğlu Abdullah’ın oğlu Hamza’nın kızını evlendirdiler. Yani Salim oğlu Ömer’i, süt babası olan kişinin kız kardeşiyle evlendirmişti. Oysaki kadın süt hâlâ konumundadır. Ancak bunda evlilik bakımından bir sakınca görmemişlerdir.

Bu nasıl olabiliyor ki, bir kimse düşünün, bu kimse Hz. Ömer’in oğlu Abdullah’tır ve verayıyla, aşırı takvasıyla, sünnete aşırı bağlılığıyla tanınan biri olduğu halde, o bu konuda şöyle demiştir: “Kocanın, süt emziren kadının kocasının sütünde bir sakınca yoktur.” Yani hanımının kocası sebebiyle gebe kalıp süt sahibi olması açısından, asıl kocası buna daha layıktır, gibi bir görüşe karşı çıkmıştır. Erkek tarafından biriyle evlenme sakıncasının olmadığını göstermektedir. (bak. el-Muhalla, 10/4)

Yine şaşkınlık uyandıran diğer bir husus da, müminlerin annesi Hz. Aişe tarafından rivayet olunan Eflah olayı ile alakalı hadistir. Eflah Ebu Kuays’ın kardeşidir. Hz. Aişe’den uygulama olarak yaptığı ile rivayeti arasında bir aykırılık bulunmaktadır. Çünkü Hz. Aişe annemizden kardeşinin oğlu yani yeğeni Kasım İbn Muhammed rivayette bulunmaktadır. Bu rivayete göre:

“Hz. Aişe, kız kardeşleri ve kardeşlerinin kızları tarafından emzirilenlerin huzuruna girmelerine izin veriyor ve fakat kardeşle-

rinin hanımları ve kardeşlerinin oğullarını-yeğenlerinin hanımları tarafından emzirilenlere, huzuruna girmelerine izin vermiyor.”

İbn Hazm, Hz. Aişe’nin bunlardan mahrem sahibi olarak gördüklerine huzura girmeleri için izin vermiş, mahrem olarak görmediği, kabul etmediklerine de izin vermemiştir, konusunu anlattıktan sonra demiştir ki:

“Kimileri şöyle dediler. Kadının istemesi halinde, bazen mahremi olan kimselerden dilediklerinden kaçınabilir, örtünebilir.” Biz de deriz ki:

“Evet, bu, onun hakkıdır. Ancak Hz. Aişe annemizin -Allah ondan razı olsun-, özellikle kardeşlerinin ve yeğenlerinin hanımları tarafından emzirilenleri huzura kabul etmemesi, bizim anlattığımız bu gerekçeden başkası olamaz. Özellikle de İbn Zübeyr’in açık ifadesi karşısında -ki, Abdullah İbn Zübeyr Hz. Aişe’ye daha yakın ve diğer insanlara göre ayrı bir yeri vardır. Çünkü Hz. Aişe onun teyzesidir-. Abdullah İbn Zübeyr, **“Kocanın sütü, evlenme yasağını getirmez, haram kılmaz”** diyordu. (bak.el-Muhalla, 1/7-8? 10/7-8)

İbn Hazm burada Hanefilerle Malikileri ilzam etmektedir. Çünkü bunların kaideleri, hadisi terketmeyi gerektirmektedir ki bu hadis, rivayet edilenin aksiyle amel etmek demek oluyor. Çünkü bu durum, bu hadisin ona göre ya mensuhtur yani hükmü yürürlükten kaldırılmıştır veya tevil olunmuştur. Oysa onun buna muhalefeti, ancak katında bu durumu bilen fazla bir bilgi var ki, bu sayede onu tanımaktadır. Bundan başkası olamaz. (Bak. el-Muhalla, 1/8?, 10/8)

Daha önceki sayfalarda da belirttiğimiz gibi burada, Hz. Aişe annemizden rivayet ettiğinin aksi yine Hz. Aişe’den gelmiştir. Bu da, onları, kendi kaidelerine göre ilzam etmektedir, bağlayıcı bir duruma getirmektedir. Yani bunların, Hz. Aişe’nin ameline-uygulamasına tabi oldukları ve rivayetiyle amel etmedikleri tarzındaki kurallarına göre kendilerini bağlayıcılık altına sokmuş oluyorlar. Eğer bu hüküm sadece Hz. Aişe’den değil de başkasından rivayet olunmuş olsaydı, bir bakıma mazur sayılabilirlerdi. Fakat bunu, Hz. Ai-

şe'den başkası rivayet etmiş değildir. Nitekim Hafız İbn Hacer'in Fetha'ul-Bari'de söylediği gibi, bu da gerçekten güçlü bir ilzamdır. (Bak. Fethu'l-Bari, 11/55)

Tetkik açısından bu konuda delil ileri sürenlere göre haramlık, kendisi sebebiyle gıda alınması ve bu yüzden bebeğin bedenlen kısmen gelişmesi ve kemiklerin oluşma-güçlenmesi şüphesi nedeniyledir. Çünkü süt, bebeği emziren kadının bir parçası, ondan meydana gelen bir şeydir. Yoksa bu, erkekten meydana gelen ve ona ait olan bir parça değildir. Zira süt kadından, onun memesinden akıp ayrılmaktadır, erkekten değil. Örneğin şayet bir erkeğin memesinden fiilen süt aksa-gelse, bir bebe çocuk da bu süttten doyasıya emse, işte bu emiş sebebiyle o çocuk veya bebek o adamın süt çocuğu olamaz. Bundan dolayı da herhangi bir haramlık meydana gelmez, haramlık eserleri terettüp etmez. ⁽¹⁴³⁾

Buna muhalif olanlar yani karşı çıkanlar ise şöyle demektedirler: “Kadından süt gelme nedeni, sadece kadınla bağlı olan bir şey değil, bunun asıl sebebi hem erkeğin sperminin ve hem de kadının yumurtasının müşterek bir sonucudur. Bu durumda meydana gelen emzirme olayı her ikisinden de olmuş olması vacip-gerekli olur. Tek birisinden değil. Nitekim İbn Abbas bu meselede işin bu noktasına işaretlerle, “Likah yani aşı bir tanedir” diye söylemiştir.

Ancak İmam Şafii şöyle diyor: “Hürmeti yani haramlık veya yasaklama sınırını koça yani kocaya yaymak, kıyas dışıdır. Çünkü süt, koçtan-erkekten ayrılan bir şey değildir. O süt kadından çıkıp ayrılan bir şeydir. Hadise tabi olan ise...” (Bak. er-Ravdu'n-Nadiy;4/301)

(143) Muhallifler ise şöyle demektedirler: “Aslında kadından süütün gelmesine, kadının süt sahibi olmasına sebep erkektir. İhtiyaten hürmet-saygı gösterilmesi gereken yer ve konu itibariyle bu ona-erkeğe izafe olunmuştur.” Yine bunlar şöyle demektedirler: “Bu, nassa mukabil-karşı olan bir kıyastır ve buna iltifat olunmaz. Bak. Şerhu Fethi'l-Kadir, 3/10-11

Er-Ravdu'n-Nadiyr adlı eserde diyor ki: "Eğer bu, kıyas dışı işe, bu durumda hadiste belirtilen durum, süt sebebiyle meydana gelen amcalık olayıdır, anlatılan budur, başkası değil. Bunun da hakkı, bu nasıl varit olmuş yani gelmişse, sadece varid olduğu şey ile yetinilmesidir.. Bunun hükmünün ondan ötedeki veya onun gerisindeki diğer akrabaya yaygınlaştırılmaması hükmüdür. Ancak Hz. Peygamber (sav)'in hadiste yer alan: **"O senin amcandır"** ifadesi, şu gerçeği serahaten yani açık olarak göstermektedir. Hadiste yer alan, **"amcalık"** illeti veya nedeni, bunun dışında buna diğer akrabalıkların da eklenebileceğini, hatta bundan daha evla-öncelikli olanlarını da buna ekletir, dahil eder. Örneğin babalık gibi veya buna denk bir durum meydana getirir, örneğin herhangi bir emzirme olmaksızın baba tarafından olan kardeşlik gibi. Keza dayılık ve benzeri durumlar gibi. Ki işin bu yönüne, Hz. Aişe'nin hadisi rivayetten sonraki, **"Nesep-soy yoluyla haram kılınanları süt emme yoluyla da haram kılın"** sözü işaret etmektedir. Kaldı ki kıyasa aykırı olan bir şey, usul bakımından da sabit olduğu gibi kıyastan sayılmaz. Gerçi bu, mutlak manada böyledir, demek değildir.

İmam Kurtubi yüce Rabbimizin, **"Ve ümmehatükümullati arda'neküm"** **"Ve sizi emziren süt anneleriniz"** (4, Nisa, 23) ayetinin tefsirinde şöyle söylüyor: "Bu ayete dayanarak bazı kimseler, kocanın sütünü kabul etmediler. Bunlar da Said İbn Müseyyeb, İbrahim Nahai, Ebu Seleme İbn Abdurrahman gibi zatlardır. Bunlar şöyle demişlerdir: kocanın-erkeğin sütü erkek tarafından kimseyi haram kılmaz."

Cumhur ise yüce Allah'ın (cc), **"Ve ümmehatükümullati arda'neküm"** **"Ve sizi emziren süt anneleriniz"** (4, Nisa, 23) kavli, fahılın yani koçun veya erkeğin baba olduğuna delalet eder, demişlerdir. Çünkü süt erkeğe nispet olunmaktadır. Bu itibarla kadında var olan ve akan süt, erkeğin yani babanın çocuğu sebebiyle akmaktadır, dolayısıyla süt babaya nispet olunur."

Kurtubi diyor ki, bu görüş zayıftır. Çünkü çocuk erkek ile ka-

dının suyundan beraberce yani erkeğin spermi ve kadının yumurtasından birlikte yaratılmıştır. Süt ise, sadece kadından meydana gelen bir şey-gıdadır. Yoksa erkekten çıkan bir madde değildir. Burada erkeğin fonksiyonu sadece vatıdır yani cinsel ilişkidir. Bu ilişki de, erkekten suyun-spermin inmesine, akmasına sebeptir. Çocuk yani bebek anneden ayrılınca, doğum gerçekleşince, süt herhangi bir şekilde erkeğe izafe edilmeksizin Allah (cc) tarafından kadında yaratılan bir maddedir. İşte bu bakımdan erkeğin sütte herhangi bir hakkı yoktur. Süt sadece kadındır yani anneye aittir. İşte bu açıdan bunu, suya-sperme kıyaslamakla bir hüküm çıkarmak mümkün değildir.

Kurtubi şöyle diyor: “Allah Resulü (sav)’nın, ‘Nesep-soy yoluyla haram olanlar, süt emme yoluyla da haram olur’ ifadesi, süt emme yoluyla da haramlığı gerektiren bir ifadedir. Fakat bu ifade, tıpkı erkeğe suyun-spermin açık olarak nispet olunduğu gibi, süt emme olayında meseleyi erkeğe nispet eden bir durumu açıklamamaktadır, o açıklıkta bir hükmü ortaya koymamaktadır. Evet, su-sperm erkeğe aittir, süt emzirme ise kadınındandır.

Evet bu konuda asıl olan şey, Zühri’nin ve Hişam İbn Urve’nin babası Urve yoluyla Hz. Aişe’den rivayetidir. Kurtubi, Ebu Kuays’ın kardeşi Eflah’ın da kıssasını zikrediyor ve şöyle diyor: “Bu da aynı şekilde bir haberi vahiddir. Olabilir ki Eflah da Ebu Bekir ile beraber aynı kadından süt emmiş olma ihtimali de vardır. İşte bunun içindir ki Resulüllah (sav): “O yanına girsin, çünkü o senin amcandır” diye buyurmuştur.

Netice olarak deriz ki: “Bu ifade, biraz müşkil yani zor anlaşılabilen bir ifadedir. Doğrusu ise en iyi olarak Allah (cc) bilir. Fakat amel-uygulama buna göredir. Bu konuda ihtiyaten işin haramlık yönünü almak daha yerindedir. Gerçi yüce Allah (cc), “*Ve Uhille leküm ma verae zaliküm.* = **Bunlar dışındaki kadınları istemeniz size helal kılındı.**” (4, Nisa, 24) buyurmuş ise de ve bu ayet, aykırı-

muhalif görüşte olanların görüşlerini takviye etmekte ise de, ihtiyaten haramlığı almak daha yerindedir, evladır.” (144)

Gerçek şu ki, İmam Kurtubi’nin hadiste yer alan, “Umumet-amcalık” manası yorum olarak uzak bir yorumdur. Çünkü rivayetler çok açık olarak gösteriyor ki; Eflah, Ebu Kuays’ın kardeşidir. Yoksa Hz. Ebu Bekir’in kardeşi değildir. Kaldı ki bizzat Hz. Aişe’nin kendisi şöyle demiştir: “Beni emziren kadındır, beni bir erkek emzirmiş değildir...”

AIŞE HADİSİNİN FARKLI BİR YORUMU VAR MI?

Burada en şaşılacak olan şey şudur. Eflah kıssasıyla ilgili hadiste nasıl oluyor da sahabeden oldukça büyük sayıda bir topluluk, müminlerin anneleri ve Tabiun’un da önde gelenleri, sayılı fıkıh alimleri bu konuda Hz. Aişe’nin söz konusu rivayet ettiği hadise karşı çıkarlar veya böyle bir rivayet onlardan gizli mi kaldı, dikkatlerinden mi kaçtı, onlara böyle bir rivayet mi ulaşmadı? Ona muhalif-karşı olanlar neden bununla onun aleyhinde bir hüccet olarak **bunu** göstermediler? Hatta dahası acaba Hz. Aişe’nin kendisi, **neden** kendi rivayetine aykırı davrandı, niçin muhalefet etti? Dahası **nasıl** oluyor da Hz. Aişe’nin en yakınları olanlar, örneğin kız kar-

(144) İşte bu açıdan bu mesele hakkında Şafiiler, Medine ehlinin amelini takdim etmek yani ona öncelik vermekle onların asıllarını-dayanaklarını reddederek Malikileri ilzam etmişlerdir. Gerçi Abdülaziz İbn Muhammed yoluyla Rebia’dan rivayet ettiği: “Erkeğin-kocanın sütü haram kılmaz” haberi, ehad haberlerden olarak sahih hadise aykırı-muhalif de olsa da, Şafiiler bu konuda Malikileri ilzam etmişlerdir. Abdülaziz İbn Muhammed demiş ki: “Bu görüş, Zühri dışında bizim fakihlerimizin görüşüdür.” Şafii de şöyle demiştir: “Kendilerinde özel bir bilgi bulunan zatlardan, bunun bundan daha evla olarak yani öncelikli olarak açıkça genel bir hüküm ifade ettiğini ve bu sebepten ötürü de bunu haberi vahide terkettiklerini veya habere aykırı-muhalif olana bıraktıklarını bir şey bilmiyoruz. Her halükârda matlup olan, istenen budur. Bak. Fethu’l-Bari; 11/55

deşinin oğlu ve abadileden biri olan Abdullah İbn Zübeyr ve yedi tanınmış fakihten biri olan kardeşinin oğlu Kasım İbn Muhammed İbn Ebu Bekir nasıl ona muhalefet ettiler, nasıl karşı çıktılar?

Hatta dahası var, neden genel olarak Medine fukahası bu konuda bir şey söylemediler. Oysa onlar diğer insanlara göre hadise daha çok tabi olan ve insanlara göre hadisi en iyi bilenlerdir. Buna rağmen neden bir şey söylememişler? Bu konuda kimse değil de sadece Zühri karşı çıkmış, neden? *(Bak, Kurtubi, Tefsir;5/111)*

Ben bu mesele hakkında uzun uzadıya hep düşünüp durdum. Bu konuda az sayılamayacak derecede de kitaplar inceledim. Fakat bütün bunlara rağmen gönlüme su serpecek bir şey bulamadım., beni şaşkınlık içerisinde bırakan sorunun cevabını da bulamadım. Bu ise şu husustur.

Nasıl oluyor da İbn Ömer, İbn Zübeyr gibileri ve bunlardan başka diğer sahabi, müminlerin anneleri, Medine fukahasından tanınmış ve ileri gelen Tabiun ve daha başkaları Hz. Aişe'nin Ebu Kuays'ın kardeşi Eflah ile ilgili hadisin gereği hakkında bir şey söylemezler? Nasıl oluyor?

Onların bu konuda hiçbir şey söylememiş olmalarının sebebi ya bu hadis rivayeti onlara hiç ulaşmadı. Böyle bir durum uzak bir ihtimaldir. Çünkü bunların hepsi hem çağ-dönem olarak birbirlerine yakındırlar ve hem de çağdaşırlar. Bu arada sahabe döneminde problemin İbn Zübeyr ile Ümmü Seleme'nin kızıdan yayılıp çıkması daha sonra bu konuda kendi aralarında bir takım tartışmaların, ihtilafların belirmesi ve bunlardan kimilerinin hadise dayanmaları... İşte bütün bu olaylar düşündürücüdür.

Ya da hadis kendilerine ulaşmış olabilir ve fakat onlar buna muhalefet etme yolunu seçmiş olabilirler. Bu ise daha uzak bir ihtimaldir. Çünkü onlar diğer insanlara göre sünnete en çok tabi olanlar ve uyanlardı. Bunun doğru olduğunu öğrendiklerinde, ona karşı durmaları kendileri için mümkün değildi.

Yahut da bu hadis kendilerine ulaşmış olabilir ve fakat onların

ellerinde bu hadisi tevil etme, yorumlama imkanı vardı, böyle bir yol bulunabiliyordu. Dolayısıyla onlar bu yolu seçmiş ve onunla uygulamaya gitmiş olabilirler.

İşte bu şıklar arasında, kanaatimce kabul edilmeye en layık olan görüş bu sonuncusudur. Bu bayraklaşmış olan sahabe, Tabiun ve Etbau Tabiun için layık olanı da budur.

Ancak esefle ve üzüntüyle belirtmek gerekir ki, onların bu te-villerinden bize kadar ulaşan bir şey kalmamıştır.

O halde bu konuda üzerimize düşen bir görev vardır. O da bu hadis için, itimat edebileceğimizi mümkün kılabilecek uygun bir tevil veya yorum bulmak olmalıdır. Bu konuda benim aklıma gele-bilen iki yorum bulunmaktadır. Şöyle ki:

Birinci tevil: Hz. Aişe annemiz tarafından rivayet olunan söz-konusu hadis, belli bir olay ve durum ile alakalıdır. Dolayısıyla Al-la Resulü (sav) belli bir olay için Hz. Aişe'ye özel bir ifadeyle özel bir hüküm vermiştir. Belki de Hz. Aişe annemizi görmeye gelen Eflah'ın konumu, yaşının ilerlemiş olması ve onun Hz. Aişe anne-mize, kardeşi Kuays'ın kızı gözüyle bakmasından kaynaklanmış olabilir. Bu ve benzeri bir takım değerlendirmelerle böyle bir izin verilmiş olabilir. Ki böyle bir ihtiyacın var olması ve ortada şüphe-ye meydan bırakacak bir durumun var olmaması, fitneden emin olunması halinde, bu değerlendirmelerin de bu özel kişisel olayda fetva üzerinde etkisi olmuş olabilir.

Çünkü fetva özel bir ifade ile gelmiş ve bu ifade ile Hz. Aişe muhatap alınmıştır -Allah ondan razı olsun-. Bu gibi özel ve belirli olaylarda, durumun başkalarıyla da ilişkilendirilmesini, hükmün genelleştirilmesini gerektirmez. Belki de Hz. Aişe annemizin bu hadise karşı çıkması, muhalefeti böyle bir düşünce iledir. Çünkü kendisi tarafından, Hz. Peygamber (sav)'in ifade buyurduğu bir ha-disi, onun şeriatıyla ilgili bir şeyi gerçekten ondan duyup bildiği halde, Allah Resulüne karşı çıkması veya muhalefet etmesi asla dü-şünülecek bir durum değildir.

İkinci tevil: Denilebilir ki, bu hadis, sadece huzura girmek için bir izin vermektedir, bunu göstermek için gelmiştir. O halde sadece bu izin ile yetinilmesi, buna başka hüküm yüklenmemesi gerekir. Dolayısıyla bu, evlenme yasağı hükmünü içeren bir hadis değildir. Çünkü hadiste bu konu sarahatle yani açık ve net olarak ifade olunmamıştır. Özellikle de bu, kıyasa aykırı bir durumda gelmiş ise... nitekim İmam Şafii'den de böyle nakledilegelmiştir. Kaldı ki fitneden emin olunduğu zamanlarda ve ihtiyaç halinde kadının huzura girmesine ve görmesine ya da kadının huzuruna girilmesine ve görülmesine müsamaha ile bakılmıştır.

Ancak helal olan bir şeyi haram kılma meselesine gelince bu durum, şirk yani Allah'a (cc) ortak koşmakla eş sayılmıştır. Bu, özellikle Kur'an'ın üzerinde durduğu ve şiddetle karşı çıktığı, böyle bir suçu işleyenleri bir çok ayetlerde ağır ifadelerle reddettiği bir husustur. Örneğin yüce Allah (cc) şöyle buyuruyor:

“Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak ‘bu helaldir, şu da haramdır’ demeyin. Çünkü Allah’a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz. Kuşkusuz Allah’a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler.” (16, Nahl, 116)

DİNDE İHTİYAT MESELESİ

Dinde ihtiyat meselesiyle alakalı olarak alimlerin iki görüşleri bulunmaktadır.

Birincisi: Bu birinci görüşte olanlar, haram kılma sınırını ihtiyat açısından oldukça geniş tutanlardır. Çünkü bu kimselerin tüm endişeleri herhangi bir harama veya haram şaibesine düşeriz korkusu taşımalarıdır. Bunun için de olayı ya ihtiyata dayalı olarak metnetmektedirler veya haram olduğunu söylemektedirler. İşte bu görüş Şafiilerin görüşüdür.

İkincisi de kesin bir ifadeyle olmasa bile, haramın kendisini sakıncalı ve hatalı bir şey olarak görenlerin görüşüdür. Bu görüşte

olanlar haramın tehlikesinden korkup endişe duyarlar ve onun kötülüğünden de sakınırlar. İşte bundan dolayı haramdan kaçarlar. Bu noktada ihtiyatı elden bırakmayıp eşyayı veya işleri mubah olan asılları üzerinde bırakırlar. Yani eşyada asıl mubahlıktır, haramlık değildir, derler. Kesin olarak bu haramdır, demek ifadesinden ihtiyat açısından uzak dururlar. Bunlar sadece, bu şey mekruhtur, demekle yetinirler. Örneğin, ben bunu mekruh görüyorum veya bunu müstahap olarak görmüyorum, demeleri gibi. Yahut da bilmiyorum veya buna benzer sözler söylemeleri gibi.

Eğer bu gibiler, karşılarındaki bir delili çelişkili olarak görürlerse ve kendilerince delil açısından tercih edebilecekleri veya dayanabilecekleri bir tercih sebepleri veya dayanakları yoksa, gönülleri tam olarak tatmin olamamışsa, bu takdirde hüküm açısından sonsuza dek o konuda tevakkuf ederler, bir şey söylemeksizin bekler dururlar.

Ancak ben burada bu ihtiyat konusunda mutlaka iki önemli noktaya dikkat çekmek isterim. Şöyle ki:

Bu iki önemli noktadan biri şudur: İhtiyat meselesinde işi, yasaklama yani men veya baskı yoluyla aşırına götürmek, bir bakıma Allah Resulü (sav)'in yasakladığı veya yerdiği bir tür dik kafa-lılığa, huzursuzluğa neden olabilir. Çünkü Hz. Peygamber (sav) bu konudaki yergisini öylesine ileri götürmüştü ki üç kez üst üste, “**Taşkınlık, haddi aşanlar helâk olmuşlardır.**” (Müslim;2670/7. Ebu Davud, 4608)

Yine Allah Resulü (sav) şöyle buyurmaktadır: “**Dinde aşırılığa kaçmaktan sizi uyarırım! Çünkü sizden önce helâk olan toplumlar dinde aşırılığa kaçtıklarından ve taşkınlık etmelerinden ötürü helâk olmuşlardır.**” (İbn Mace, 3029)

Ben, “Çağdaş Fetvalar” adlı eserimin girişinde anlatmıştım, demiştim ki, hemen her dini konuda işi ihtiyata götürmekte ısrarlı olmak veya meseleye ihtiyatla bakmakta ısrar etmek, sonuçta bu dini hep ihtiyatları gözetken hükümlerin oluşturduğu bir din haline getirir

ki bu da, sonuçta halk için işi zora götürmek ve sıkıntıya sokmak demektir. Bu ise Allah'ın şeriatında kabul edilmeyen bir gerçektir. İşte bu açıdan ben, ihtiyat konusunda matlup olanın veya olması gerekenin orta yolun izlenmesi olduğu görüşündeyim. Böyle olmalı ki, Allah'ın kulları üzerinde bir baskı unsuru oluşmamış olsun ve onları bir kısır döngü veya içinden çıkılamaz bir dairenin içerisine sıkıştır-mayalım. Çünkü bizzat yüce Allah'ın kendisi kullarına kolaylık dile-mektedir. Biz zorluğa ve sıkıntıya yol açmayalım.

İkincisi de bir konuda ihtiyata başvurmak veya ihtilaftan uzak kalmak ya da en basit manada içinde şüphe kokusu bulunan şeyden uzak durmak, böyle bir duruma düşmeden önce insanda aranan şey vera yani takva sahibi olmasıdır, titiz ve hassas davranıp bu gibi şeylerden uzak durmaktır. Yani önce olması gereken budur.

Ancak olay meydana gelince, böyle bir durumla kişi karşı karşıya kalınca, bu takdirde bundan kurtulabilmenin de muteber olan bir yönü vardır ki, bu onu tashih yani düzeltmek için geçerlidir. İşte bu nokta asıl fakihlik, gerçeği anlayıp çözüm üretmektir, meydana gelen hatayı tashih edip tamir etmektir. Bunu da şeriatın getirdiği ve uyulmasını istediği insanlara ait maslahatları koruyup kollamak ve muhafaza için yapmalıdır.

İşte bu açıdandır ki önemli ve muteber bir çok fukaha fiilen gerçekleşmiş olan ve başına gerçekten bir olay gelmiş olan veya bir problemi yaşamakta olan kimselere hep hafiflik yani kolaylık sağ-lamışlar, ruhsatlara göre hareket etmişlerdir. Ancak başına herhangi bir durum fiilen gelmemiş olanlar için var sayıma dayanarak bir yola gidilmemelidir. Bundan kaçınılmalıdır.

Örneğin herhangi bir kimse herhangi bir mesele hakkında talak üzerine yemin etmiş ise ve halen yeminini bozacak bir durum da meydana gelmemiş ise ve herhangi bir sıkıntı ve zorlukla karşı karşıya gelmeksizin o şekilde tüm mezheplere göre hanımıyla beraber evliliklerini devam imkanı da var ise, bu durumda olan bir kim-se için gidip talak konusunda konuyu hafifleten bir görüş veya

mezhep arayıp fetva almasına gerek yoktur. Böyle bir yola gidilmemelidir.

Fakat böyle bir zorunluluk fiilen gerçekleşmiş ise, işte bu gibi bir durumda biz, buna bir ruhsat ya da kolaylık ararız ve o ruhsat da ondaki sıkıntıyı ortadan kaldırır.

Adamın biri İbn Abbas'a; "**Katilin tevbesi kabul olunur mu?**" diye sormuş. İbn Abbas da adama, "**hayır, kabul olmaz**" diye cevap vermiştir. İbn Abbas'ın ashabı-arkadaşları bu durum üzerine kendisine sormak için başvururular. Çünkü İbn Abbas daha önce verdiği fetvalarında katilin tevbesinin kabul olunacağına dairdi. İbn Abbas arkadaşlarına şöyle karşılık verir: "Onun gözlerinde adam öldüreceği niyetini sezip gördüğünü, katilin yani adam öldürenin tevbesi kabul olunmaz, demekle de, ona adam öldürme yolunu tıkadığını ve böylece onu günah işleme hatasına düşmekten kurtardığını" anlatır.

Bunun manası şu demektir: "Eğer o kimse fiilen adam öldüren bir katil olmuş olsaydı, bu takdirde ona verilecek olan cevap veya fetva da onun durumuna uygun olarak verilirdi. Oysa ortada öldürülen biri yok, bir varsayım bulunmaktadır. Bununla da fetva vermekten kaçınılmıştır."

İşte bu ölçü ve esasa göre ben de derim ki: Alimler arasında tartışma nedeni olan süt emme meseleleri konusunda, kesin, açık ve net bir görüş tercih olunmuş değildir. Bu konuda henüz böyle bir olay gerçekleşmezden önce verilecek olan fetva, daha işin başında iken bundan uzak durmak ve öyle bir evlilik yapmaktan kaçınmaktır, ihtiyat açısından da zaten olması gereken budur. İhtilaf-tan kurulmak ve herhangi bir şüpheye düşmemek için olması icabeden budur. Bütün bunlar böyle bir evlilik yapılmazdan önce olması gereken şeylerdir.

Fakat eğer böyle bir olay gerçekleşmiş ise, burada verilmesi gereken fetva, meseleyi olan şekliyle tashih etme, düzeltme esasına göre verilmelidir, gerekeni de budur. Böyle olmalı ki kurulmuş ve

iyice yerleşmiş olan bir aile düzenini yıkmayalım ve elde kesin bir nass-delil ve yakın ifade eden bir icma bulunmaksızın bir arada olan bu aileyi darmadağın bir hale getirmeyelim.

İşte bu konu, benim yıllar yılı şu kocanın veya erkeğin sütü meselesi veya süt baba meselesi beni hep meşgul edip durmuştur. Bu konuya hep takılıp kalmışımıdır.

Eğer bu konu ile alakalı olarak herhangi bir kimse henüz evlenmezden ve bir yuva kurmazdan önce benden bir fetva istemiş ise, bilinen mezheplerin görüşlerine uyarak böyle bir evlilik yapamayacağına dair fetva vermişimdir. Fakat bu fetva tarafların birbirleriyle evlenmelerinden ve yuva kurmalarından sonra istenmişse, verdiğim fetva, evliliklerini olduğu gibi aynen sürdürebilecekleri doğrultusunda olmuştur. Bu konuda daha önce sözünü ettiğim sahabe ve Tabiun'un mezhebine ve görüşlerine göre hareket edip fetva vermişimdir.

İşte şu görüş, fukahanın ihtilafı veya tartışmalı konularda söyledikleri şeydir. “Doğrusu hakimın hükmü bu konuda ihtilafı ortadan kaldırır. Kesin olarak tartışmaya da son verdirtir. Kadı yani hakim hangisiyle hüküm verirse versin, geçerli olan onun hükmüdür. Hiçbir kimsenin onun hükmüne itiraz hakkı ve onu reddetme yetkisi yoktur. Çünkü bilinen gerçek ve kabul edilen ölçü o ki, içti-hada dayalı olan meseleler için bir red, kabul etmeme olmaz.”

Bizim olayımıza gelince, ortada sonuçlanmış bir akit, bir evlilik sözleşmesi vardır. Bu evlilik mahkemece de tescil edilmiştir. Evlilik aynı zamanda şahitler huzurunda gerçekleşmiştir. Bu evliliğin sahih-doğru bir evlilik olduğuna dair de müftüler fetva vermişlerdir. Bunun üzerine taraflar çok sağlıklı bir evlilik de sürdürmektedirler. Bu evliliğin gölgesinde çocuklar doğmuş ve bu evlilik hayatı on yılı aşkın süredir devam edegelmiştir. İşte bu durum, aslında kadının yani hakimın soyut hükmünden de çok daha kuvvetli ve geçerli olan bir durumdur. Kaldı ki hakimın verdiği hüküm ve karar da sonuç itibariyle tartışmayı ortadan kaldırmaktadır.

Diğer taraftan Müftünün bu konuda fetva vermesi de, tıpkı kadı yani hakimin verdiği hüküm gibidir. Müftünün fetvası da ortadaki ihtilafa son vermektedir. Özellikle de eğer verilen fetva delillerle belgelendirilmiş ise ve muteber olan bir fakihin mezhebine de uygun düşüyorsa burada başka söylenecek bir söz de yoktur.

Nasıl olabilir ki; biz kendi konumuzda, hem de az sayılamayacak derecede bayraklaşmış fukahanın cumhurunun, hem de ta sahabeden bu yana güzellikle onlara uyanların görüşlerine uymaktayız.

Mademki insanların bir çokları tabi olunan mezheplerden bağlı bulundukları bir mezhebe göre meselelerinin çözümü ile yetiniyorlar, hatta mezhebinin görüşü diğer mezheplerle çatışsa bile, kendisi için mezhebinin görüşü yeterli sayılıyor. O halde tüm mezheplerin imamları durumunda bulunan daha alim, daha faziletli ve sayıca daha çok olan bu değerli imamların görüşlerine neden uyulmasın, neden onların mezhepleri çerçevesinde hareket etme imkanı olmasın?

Doğrusu ben burada bütün gönül rahatlığımla ve kesin inancım ile şu fetvayı veriyorum ve diyorum ki, bu soruyu soran ve başında bu tür bir evlilik bulunan kardeşimin evliliği sahih bir evlilik tir, geçerlidir. Bu konuda herhangi bir vesveseye ve herhangi bir kuşkuya düşmeye, velveleye kapılmaya da gerek yoktur. Onun adına, bu konuda olumlu kanaat veren sahabenin safında bulunması ona yeter de artar. Örneğin Abdullah İbn Ömer, Abdullah İbn Zübeyr, Hz. Aişe ve Rafi İbn Hudeyc... ve daha nicelerinin görüş ve mezhepleri ile Zeynep Bint Ümmü Seleme ve onun dışında bir çok sahabinin görüşleri bu konuda sana yeter. Hatta sadece bunlar da değil ayrıca Tabiundan Said İbn Müseyyeb, Kasım İbn Muhammed, Ebu Seleme İbn Abdurrahman, Süleyman İbn Yesar, Ata İbn Yesar, Rebia, Mekhul, Şa'bi, İbrahim Nahai gibi dağ misali müçtehit ilim adamları yeter. Bunların hepsi de fıkıh ilminin temel direkleridirler ve hepsi de nice ilim nesillerini yetiştirmiş olan sembol insanlardır. Kıyamet gününde onların garantileriyle çıkmak ve onların sorumluluğunda bulunmak savunma olarak insana yeter.

Allah'tan muvaffakiyetler dilerim.

EŞE KÖTÜ MUAMELE

Değerli hocamız Yusuf el-Kardavî;

Allah kendisini muhafaza buyursun!

Soru: Kocam gerçekten bana çok kötü muamelede bulunmaktadır. Yıllardır beni terketmiş durumdadır. Pek nadir olarak benimle cinsel ilişkide bulunuyor. Anladığımı kadarıyla kendisi bir başka kadınla evli gibidir. Gerçi bana evli olmadığını, o eşini boşadığını söylemiş olsa da, ben yine de bu konuda kuşkuluyum.

Kocam senede bir veya iki kez benimle cinsel ilişkiye geçer yani altı ayda bir kez.

Bu durumda ben kocamdan boşanmış sayılır mıyım? Ben onunla beraber aynı sofraya oturup yemek yiyebilir, su içebilir miyim? Yoksa bunları yapamaz mıyım?

Kocam benimle cinsel ilişkiye geçerken azil yapıyor, yani erlik suyunu rahmime değil, dışarı akıtıyor. Gerçi bu benim rızamla olmaktadır.

Ancak onun benden uzak durması, benim için daha iyidir. Çünkü ben de öyle istiyorum, benden uzak durmasına razıyım. Bundan dolayı ben günah işlemiş olur muyum?

Sizden isteğim, şeriatın bu konudaki hükmü nedir? Onu bana açıklamanızdır. Allah sizin hayrınızı artırsın.

Doha'dan Müslüman bir hanım.

Cevap: Allah'a hamd, Resulüne, ehli Beytine, ashabına ve onun yolunda olanlara de salat ve selam olsun!

Şimdi asıl konuya gelince;

Bir erkeğin şeriat açısından, eğer evlenme ile ilgili yükümlülük ve sorumluluklarını yerine getirebilecekse, eşlerinin giyim ve nafakalarını sağlayabilecek, namuslarını koruyabilecekse, eşler

arasında adaleti sağlayabilecekse, bir başka kadınla evlenmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Aksi takdirde ikinci bir eş alması haram olur. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً

“Şayet adalet yapamayacağınızdan/haksızlık yapmaktan korkarsanız o takdirde bir tane kadın almalısınız...” (4, Nisa, 3)

Ayette istenen adalet, yeme, içme, barınak temin etme, giyinme ve geceleme, iâşe ve ibatesini sağlama gibi görünürde olan şeylerde adaletin sağlanmasıdır. Yoksu burada istenen adalet, kalbi manadaki eğilim ve sevgi demek değildir. Çünkü insan buna malik olamaz, bu konuda adil davranamaz. Nitekim bununla alakalı olarak yüce Allah (cc) şöyle buyuruyor:

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ
فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ

“Ey kocalar! Bütün benliğinizle üzerine düşseniz bile yine de kadınlar arasında istendiği gibi tam olarak adaleti hiçbir zaman gerçekleştiremezsiniz. O halde tamamen sevgi ve ilgiyle sadece birine yönelip de ötekisini kocasızmış gibi bir halde bırakmayın.” (4, Nisa, 129)

Ayette geçen, “النِّسَاءِ” kelimesi, “askıda bırakmak” anlamında olan bu ifade, evli kadının, eşi tarafından ilgisizliğe terkedilmesi ve sanki evli değilmiş gibi, kocasızmış gibi terkedilmesi demektir. Yani ne boşanmış ki, boş denilmiş olsun, ne de evli gibidir ki, evli denilmiş olsun Ortada bırakılmak anlamında bir ifade... işte bu doğru değildir, kadına bir zulümdür.

Koca ister bir başka kadınla evli olmuş olsun yani ikinci bir evliliği olmuş olsun, ister böyle ikinci bir evliliği olmamış olsun. Bir kocanın evli bulunduğu eşini uzun bir süre onu evli değilmiş

veya adeta boşanmış gibi terketmesi şer'an caiz ve doğru değildir.

Nitekim erkeğin eşi üzerinde bir takım hak ve ödevleri olduğu gibi, hanımın da kocası üzerinde hak ve ödevleri vardır. Örneğin kadın kocasının yatağını terketmeyecektir, etmemelidir. Koca da aynı şekilde eşinin yatağını terketmemelidir. Yani kadın kendi isteğiyle böyle bir duruma rıza göstermediği müddetçe erkek böyle bir yola gitmemelidir. Ancak kadın kendi arzusuyla böyle bir şeyi isterse, böyle bir yolu tercih ederse olabilir. Çünkü bazı kadınlar, kocasından boşanma yerine böyle bir yolu tercih edebilirler.

Diğer taraftan kadının kocasından uzun bir süre ayrı yaşamış veya beraber olmamış olmaları, bu süre ne kadar uzun olursa olsun, o kadının boşanmış olmasını gerektirmez. Böyle bir durum sözkonusu değildir. Kadın, boşanmadığı müddetçe, kocası gelsin veya gelmesin, kadının eş olma hakkı devam eder ve bu hakka bağlı olarak tüm evlilik yani karı koca hakları taraflar için geçerlidir.

Ancak uzun süreli bir terk durumunda olan bir kadın sadece bir tek halde boşanabilir. Bu da İyla halidir. Yani koca eğer, hanımına ebedi olarak hiçbir zaman yaklaşılmayacağına, cinsel ilişkide bulunmayacağına dair yemin ederse veya dört ay ve üzeri bir süre eşiyle cinsel ilişkide bulunmamaya yemin ederse işte bu durum müstesnadır. Çünkü bu konuda yüce Allah şöyle buyurmuştur:

لِّلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآوْا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“İyla’ yapanlar yani hanımlarıyla cinsel ilişkiye girmeyeceklerine yemin edenler için dört ay beklemeleri gerekir. Eğer bu zaman zarfında eşlerine dönmek isterlerse şüphesiz Allah çok çok bağışlayan ve çok çok esirgeyendir. Eğer bilinen süre içinde eşlerine dönmeyip onları boşamada kesin kararlı iseler, iyi bilsinler ki Allah hakkıyla işiten ve hakkıyla bilendir.” (2, Bakara, 226-227)

Kocanın, eşiyle cinsel ilişkiye geçtiğinde, hanımının da rıza göstermesi ve izin vermesi halinde azil yapabilir, bu, caizdir. Yani erkek erlik suyunu dışarıya akıtabilir. Yeter ki bu, karşılıklı rızaya dayanmış olsun. Çünkü hadiste ifade olunduğu üzere hür yani özgür olan bir kadının izni olmaksızın kocası azil yapamaz, bundan menedilmiştir.

Mademki bu soruyu soran hanım kardeşimiz, böyle bir duruma rıza göstermektedir, bu takdirde kocaya ve kendisine de günah yoktur.

Muvaffakiyet Allah'tandır. Efendimiz Hz. Muhammed'e, ehli Beytine ve ashabına salat ve selam olsun.

MUALLAK TALAK-BOŞAMA

Saygı değer Yusuf Abdullah Kardavi'ye;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Bizler zatınıza şu isteğimizi ileterek, şeriat ölçülerine göre **problemimizin çözümünü istiyoruz. Problemimiz ahvali şahsiye ile alakalıdır yani kişi hukukunu ilgilendirmektedir.**

Soru: Bir adam var, bu adamın kendisi ile çocukları ve eşi arasında bir sıkıntı yaşanmaktadır. Bu sıkıntının sebebi de yıllardır süregelen bir ailevi problemin devamıdır. Bunun da nedeni çocukların yapmış oldukları yanlış veya hatalı bir tasarruf olmaktadır. Çocuklar babalarının görüşüne hiç önem vermeksizin o hatalı tasarruflarını hep devam edip durmakta ve bunda ısrar etmekte.

Ancak adam çocuklarının annelerinden yani hanımından çocuklarına karşı kendisine yardımcı olabilecek bir durum ve yardım göstermemektedir. Aksine kadın bu konuda adeta vurdum duymaz bir tavır içerisinde bulunmaktadır, bir gevşeklik hali sergilemektedir.

Bu durum giderek koca karısının arasını iyice açmaya başladı ama, bu konuda mesele kadının şer'i hakları üzerinde herhangi bir etki, bir tesir olmaksızın, onun haklarına bir halel getirmeksizin bu sıkıntı devam edip durdu ve giderek de artık araları açılmış oldu.

Artık bundan sonra kocası kadına, iki yoldan birini seçmesi konusunda teklif getirdi. **Bunlardan biri**, her ikisinin de ayrılmalara teklifi ki, Allah dilerse her birisini fazlıyla zengin kılar, birini ötekine muhtaç bırakmaz. **Ötekisi de**, kadın kocasının ismetinde, nikahı altında devam etmeyi, böyle kalmayı isteyebilir. Bununla beraber eşlerden her ikisi de birbirlerinden uzak yaşayacaklar, bir arada olmayacaklar. Ancak kadının maddi manada ne tür hakları varsa, onları da koca şeriatın öngördüğü şekilde tümüyle kendisine karşı ödeyecek, üzerine düşeni yapacaktır.

Kadın ise bu iki yoldan ikincisini yani erkeğin nikahı altında kalma yolunu seçti. Fakat buna rağmen halen yapılan hata, onlar tarafından yani kadın ve çocukları tarafından aynen devam ettirilmektedir. Adam çocuklarından olsun, hanımından olsun, kendisini memnun edecekleri bir durum bulamadı.

Bu son zamanlarda ise aralarında kişisel açıdan tam bir sıkıntı ve bir bunalım meydana geldi, bir kriz oluştu. Bu da yine en son olarak çocukları tarafından meydana gelen hatalı ve yanlış tasarruflar sonucu meydana gelmiş oldu. İşte bu sıkıntının ve bunalımın sonucunda da adam çocuklarına-oğullarına üç mektup gönderdi.

Birinci mektup:Adam bu mektubunu yaşça en büyük olan oğluna hitaben yazıp gönderdi. Baba bu mektubunda, oğlundan şöyle bir istekte bulunmaktadır. Annene söyle, haber ver, eskiden bu yana yapmış olduğu hatalarından döndüğünü ve bundan böyle de bir daha herhangi bir hata ve yanlış yapmayacağını belirten ve bana hitaben yazılmış olan bir mektup göndersin, mektupta dediklerimi uygulayacağına söz versin. Bu mektup da kendisi ile onun arasında ve sadece kadının çocuklarının bilgisi altında olmuş olsun.

Ondan istenen bu mektubun, 9. Şevval.1415 hicri yılı tarihi

itibariyle kendisine ulaşmaması halinde artık bundan böyle kadının yani hanımının kendi ismetinde-nikahında olmadığını bilmelidir, demektedir.

Bu mektubu kaleme alan kişinin asıl niyeti ise aşağıdaki gibidir:

a- Herhangi bir fikir ve düşünce değişikliği olmaksızın isteğine cevap verilsin istemiş olması,

b- Adam kendi zannınca, isteğinin mutlak olarak ve kesinlikle gerçekleşeceğini sanmaktadır ve isteğine de oldukça yakın bir zaman içerisinde cevap verilebileceğini düşünmektedir.

c- Allah korusun, adamın bu isteği gerçekleşmedi. Adamın niyeti de, elinde bir tek talak-boşama vermekten başka değildir, sadece böyle bir niyet taşımaktadır. Çünkü adam kesin olarak eşiyle evlilik bağlarını koparmak niyetinde değil ve böyle de niyet etmemiştir.

İkinci isteğe gelince, o da zaten birinci mektubun kendisinde yer almaktadır. Adam bunu oğullarına yönelik olarak yazıp göndermiş ve onlardan, kendilerinin yaptıkları hatalar sebebiyle, kendisinden yaptıkları hatalardan ötürü özür dileyen bir mektup yazmalarını istiyor. Yine bunlar için de belli bir tarih sınırlaması koymaktadır. Mektubun ellerine geçmesinden itibaren en geç 9 Şevval 1415 hicri tarihine kadar mektubun eline ulaşacağı bir şekilde kendisine göndermelerini istemektedir. Mektubunda şöyle demektedir. Sizin tarafınızdan bana göndereceğiniz mektup eğer 9 Şevvalde elime geçmezse yani bu tarihten sonra elime geçerse anneniz yani kendi eşi, benim ismetimde-nikahımda değildir, diye yazmıştır. İşte babanın büyük oğluna yazdığı mektuptaki ifadeler böyledir.

Adamın bu mektubundaki istekleri aşağıdaki gibidir:

a- Herhangi bir fikir değişikliği sözkonusu olmaksızın onlardan bu isteğine cevap vermelerini istemesi.

b- Adam sanıyor ki, isteği hemen yerine getirilip gerçekleşecek. Yakın bir gelecekte isteklerine kavuşacağını sanmaktadır.

Allah göstermesin, adamın bu isteği gerçekleşmedi. Adamın elinde, bunun bir talak olmasına mani bir durum da yoktur. Bu, eşiyle kesin olarak eşlik yani karı kocalık ilişkilerini nihai anlamda sonlandırmak da değildir. Böyle bir niyet de taşımamaktadır.

İkinci mektuba gelince: Adam bunu da oğullarından birine göndermiştir. Bu mektubunda oğlundan şunu istemektedir. Annene şunu bildir. Bundan böyle kocasının izni ve muvafakati olmaksızın oğlunun evinde/yanında kalmayacak. Nitekim oğlundan da aynı mektubunda, annesinin ve küçük kardeşlerinin içinde ikamet etmekte olduğu babasına ait eve girmemesini istemiştir. Çünkü kocasının yani babanın muvafakati olmaksızın onlarla muayyen bir süre kalarak iyi muamele yapmasını bilmiyor. Bu iki emre karşı çıkması durumunda, o iki emre göre hareket etmemesi halinde, bu takdirde annesi –ki bu kendi hanımıdır– 9 Şevvalden 1415 tarihinden itibaren onun ismetinde-nikahında olmayacaktır. İşte babanın buradaki lafız ve ifadeler de böyledir.

Babanın bu mektuptaki niyeti aşağıdaki şekildedir:

a- Her ikisinden de herhangi bir fikir değişikliğine meydan vermeksizin ve sahip olmaksızın isteğine cevap verilmesini istemiş olması.

b- Adam, çocukları tarafından isteğinin derhal gerçekleştirileceğini sanıyor.

Allah göstermesin, bu iki istekte gerçekleşmedi. Adamın elinde bir talak vermeye mani bir durum da yoktur ve bu, tamamen evlilik bağına kesmek de değildir.

Ben aynı günde ve vakitte 2. Şevval.1415 tarihinde bu iki mektubu yazdım.

Üçüncü mektuba gelince, onu da diğer oğullarından birine hitaben yazdım. Bu mektup da, kadın konusunda olan istek hususunda tamamen ikinci mektuptaki ifadeye benzemektedir. Ancak bu mektupta yer alan tek fark, söz konusu iki emre karşı gelinmesi ha-

linde -ki bunlar da eve girmek ve çocuklarının evinde kadının kalması idi- feshetme ifadesinin kullanılmasıdır. Yani diyor ki; her iki emre karşı konulması ve bu iki emre göre hareket edilmemesi halinde, senin annenin ismeti-nikahı 8 Şevval 1415 tarihinden itibaren fesholunmuştur. Haliyle mektup da 4. Şevval.1415 tarihinde yazılmıştı.

Adamın bu mektuptaki asıl niyeti ve amacı şöyledir:

a- Herhangi bir gecikmeye meydan vermeksizin her ikisinden de isteği konusunda gerekli cevabı almaktır.

b- Yine kendi zannınca her ikisinin de kendilerinden isteneni hemen ve hiçbir şey demeden yapacaklarını düşünmesidir.

c- Allah göstermesin, bu iki istek gerçekleşmedi. Adamın elinde bir talakın meydana gelmesine de bir mani yoktur bu ise kesin olarak evliliğe bir son vermek manasında değildir.

Adamın bütün bu isteklerindeki niyet ve maksadı bir tek talak-boşamadır. Hatta bir, iki veya üç istek gerçekleşmiş olsaydı ve sadece son istek kalmış olsaydı ve o gerçekleşmemiş olsaydı, talakın yani boşanmanın meydana gelmesine bir mani ve engel olmazdı.

Fakat bu arada her istek için konulan süre de zaten biliniyordu. Fakat bu dört istekten hiçbirisi de gerçekleşmedi.

Gerçi ben bu meseleyi veya konuyu bir çok fetva dairelerine başvurup sordum. Oralardaki diğer Müslüman ilim adamları fetvalar verdiler. Fakat hepsinin de verdiği fetvalar farklı farklıdır. Bu fetvaları aşağıda görüleceği gibi sıralıyorum:

1- Kimileri. bunun üç hain talak gerçekleşmiştir ve artık bundan böyle, kadın başka bir kocayla evlenmedikçe ilk kocasına helal olmaz, diyorlar. Çünkü bunun sebebi, onların yani kadın ve çocukların gönderilen mektuba cevap vermemelerindendir. Dolayısıyla şart gerçekleşince, doğal olarak karşı şart-meşrut da gerçekleşmiş olur.

2- Kimilerine göre de bundan dolayı iki talak vaki olur. Dola-

yısıyla kocanın iddet süresi içerisinde müracaat hakkı vardır. Bu süre içinde müracaat etmesi helal olur. Fakat süre bitiminde ise müracaat helal olmaz. Bu hakkı kaybeder. Meğerki yeniden bir akit-evlenme sözleşmesi yapılsın ve bu akitte mehir konusu görüşülsün, velisi hazır bulunsun ve kadının da buna rızası olmuş olsun.

Bunlar kendi açılarından bu hükmü açıklarlarken, talakı bağlanmış olduğu iki şarta veya şekle dayanmaktadırlar. Bunlar da:

a- Talakın, gerek hanım-eş tarafından olsun ve gerek oğullar açısından olsun mazerete takdim edilmemiş olması, buna önceliğin verilememesini göstermişlerdir. Meseleyi buna bağlı kılmışlardır.

b- Talakı, çocuklarının çocuklarını-torunlarını, kocasının izni olmaksızın orada kalamayacağı şartına bağlamasıdır. Kadına göre bu şart gerçekleşmemiştir. Sadece her bir şarta bir talak olması itibar olunur ki bu da kinaye olarak kullanılan lafızla sınırlanan niyete göre değerlendirilir. Bu lafızlar da: “Benim ismetimde değildir ve ismetimden fesholunmuştur” lafızlarıdır.

3- Kimisi de bununla sadece beynuneti suğra ile bir bain talak meydana gelir demekteler. Dolayısıyla böyle bir boşanma ile ne iddet süresi içerisinde ve ne de sonrasında kocanın hanımına müracaatı helal olmaz. Meğer ki yeni bir akit olsun, mehir, veli ve kadının rızası şartı gerçekleşmiş olsun. Çünkü kinaye yoluyla bain talak ile boşanan bir kadının bir başka kinaye yollu talak ile yeniden bain talak ile boşanma gerçekleşmez.

4- Kimisi de aynı vakit içerisinde tekrarlanan talak ifadesi, bir tek talak-boşanma olur, demekteler. Onlar bu meselede ilk olarak ilk üç istek sebebiyle meydana gelen iki boşamayı bir tek olarak saymaktadırlar. Çünkü her ikisi de tarih ve zaman olarak, 9. Şevval.1415 tarihinde gerçekleşmişti. İkincisi de, “Benim ismetimden fesholunmuştur” ifadesidir ki bu da, 8. Şevval, 1415 tarihidir. Böylece iki ric’i talak meydana gelir, demekteler

Bizim zatınızdan isteğimiz bu mesele ile alakalı olarak, yuka-

ndaki durumları da aktardıktan sonra, karı-koca ilişkilerimiz şeriat hükümleri açısından nedir? Bunun açıklanmasını istiyoruz.

İkinci olarak sizden isteğimiz bu mesele hakkında şer'i olan hükmü şu bakımdan da izah etmenizdir. Ola ki kadına bu konu gerektiği tarzda ulaştırılamamış ve anlatılamamış olabilir. Yani kendisinden nelerin istendiği gerçeği detaylarıyla aktarılamamış olabilir. Ya da bazı şeyler iletilmiş ve bazıları da iletilememiş olabilir. Yani kendilerine mektup gönderilen çocukları tarafından bu, kadına gerektiği gibi aktarılamamış olabilir. Bir de olayı bu yönüyle de değerlendirmenizi istiyorum.

Acaba yazıda geçen ifade, bizzat ağızdan çıkan ifade gibi sayılır mı?

Bizi aydınlatınız, Allah sizin mükafatınızı artırsın!

Ali İbn Salim
Dubai-Arap Emirlikleri

Cevap: Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun...

Asıl meseleye gelince,

Adı geçen fetva üzerinde, soruda geçen şekliyle **“muallak talak”** konusuna cevap verelim.

Burada benim yıllar yılı dayandığım mezhep-görüş ve yüce Allah'ın dini olarak kabul ettiğim şey ve fetva verdiğim husus, **“Muallak Talak”** denen boşama şeklidir. Ki bu tür bir boşama, herhangi bir şartla bağlı olan, belirli bir olayla ilişkilendirilen talak veya boşama şeklidir. Ya da bu nedenle kişiyi menetmek, engellemektir. İşte böyle bir talak veya boşama şekli, Allah'ın meşru kıldığı bir talak şekli değildir. Yani böyle bir şartla evlilik bağlarını kesip ayırmak ve koparmaktır ki, uygun mazeretin meydana gelmesiyle gerçekleşir.

Ancak böyle bir talak veya boşamada yemin etmiş muamelesini öngörüyorlar. Eğer talakın bağlı kılındığı şey meydana gelmez-

se, bunda yemin kefareti gerekir. Bu da on yoksulu doyurmak veya giydirmektir.

Aslında bu mezhep veya görüş, Şeyhul İslâm İbn Teymiye ile talebesi İmam İbn Kayyım el-Cevziye'nin tercih ettikleri Selefe ait bazı kimselerin mezhebidir, görüşüdür. Ki bu, benim de seçtiğim ve tercih ettiğim bir görüştür, mezheptir. Kanaatimce de bu görüş İslam ruhuna en uygun olanıdır. Nitekim çağımızda ilim ve fetva ehlinde olan bir çok kimseler de bu görüştedirler.

Hakkında soru yöneltilen bu türden bir boşanma veya talak meselesi ele alındığında, görüldüğü gibi koca oğullarına ya da oğullarının en büyüğüne yazdığı mektuplarının ilkinde, çocuklarının annesinin babalarına yani kocasına yazacağı bir mektupla, yaptığı hatalı davranışından ötürü kendisinden özür dilemesini istemektedir. Özür dilememesi durumunda ise, onun bir talak ile boş olacağını belirtmektedir. Yahut da bizzat kocanın yani çocukların babalarının ifadesiyle, artık bundan böyle annelerinin yani eşinin kendi ismetinde olmayacağını zikrediyor. Nitekim tüm çocuklarına yazdığı aynı mektupta bu isteğini belirtmektedir. O istek de, tüm çocuklarının kendisinden belirttiği süre içerisinde bir mektupla özür dilemelerini, aksi takdirde, annelerinin bundan böyle onun ismetinde olmayacağını söylemesi yani yazmış olmasıdır.

İkinci mektupta ise baba oğullarından birisinden, annelerinin çocuklarının yani torunlarının evinde kalmamasını, ancak kendisinin muvafakatinin alınmasıyla kalabileceğini istemesidir. Nitekim oğlundan da, kendisine ait olan ve annesi ile küçük kardeşlerinin ikamet etmiş olduğu eve girmemesini, ancak belli bir süre için babasının izniyle girebileceğini de istemiştir. Kaldı ki, babanın çocukların annelerini evlerine almama isteğinde bulunması isteğinde baba hatalıdır. Çünkü böyle bir yasaklama getirmede anne hakkını çiğneme, anneye azap etme vardır. Kardeşler arasında akrabalık bağını koparmak yatmaktadır. Özellikle de eğer süre gerçekten uzamış ise, babanın böyle bir isteği yanlıştır. Oysa babanın, iyilikte ve akrabalık bağlarını koparmamada oğullarına yardımcı olması, onlardan bunu istemesi gerekir.

Ayrıca baba aynı mektubun bir benzerini de içinde iki emir-istek yer aldığı halde diğer bir oğluna göndermiştir. Bu mektubunda da, mektubuna cevap verilmemesi durumunda şöyle bir şartı ileri sürmüştür. Mektupta istenen şeylere eğer cevap verilmezse, mektupta belirlenen tarihten itibaren, annenin bundan böyle babanın yani kocasının ismetinde olmayacağını zikretmiştir. Bir başka oğluna yazdığı mektubunda ise, ismetinden fesholunmuştur, ifadesine yer vermiştir. Burada kullanılan bu tür ifadeler, aslında talak yani boşanma için kullanılan kinaye lafızlardır. Açık ve net olarak boşamayı ifade eden veya gerektiren ifadelerden değildir. Sadece kinaye olan lafızlardır.

Soruyu soran kişi, şu nokta üzerinde özellikle duruyor ve üzerine basa basa diyor ki; oğullarından ve hanımından olan bu isteklerindeki asıl niyeti veya amacı, Herhangi bir geciktirmeye, bir zamana bırakmaksızın derhal cevap vermeleri arzusudur. Çünkü kendisi, isteklerinin böyle bir baskı ya da tekit yoluyla derhal yerine getirileceğine inanmaktadır, böyle düşünmektedir. Gerçi ortada bir talakın meydana gelebileceğine ilişkin herhangi bir mani engel olmasa da, bunun bu şekilde gerçekleşeceğine inanmaktadır. Yani cevap verilmemesi durumunda bir tek talakın meydana gelebileceği var sayılmış olsa bile, bu konuda bu tek talakın meydana geleceğine dair mani bir hal de yoktur.

İşin açıkçası şöyledir. Baba bu mektuplarla ve mektuplarda yer alan kinaye ifadelerle oğulları ve hanımı üzerinde bir baskı uygulayabileceği kanaatine sahiptir. Bu nedenle de hemen istenilen süre içerisinde kendisine cevap vermelerini istemektedir. Oysa adamın bu kinaye yollu boşama ifadesinden asıl amacı yemindir. Bunu yemin anlamında kullanmaktadır. Nitekim İbn Teymiye ile onun görüşlerine muvafakat edenlerin sahip olduğu görüşü de zaten bu gerçeği desteklemektedir. Bunda sadece yemin kefaretinde olduğu gibi yemin kefareti gerekir.

Bu arada bu ifadelere bakarak bundan dolayı bir talak veya iki talak yahut da üç talak meydana gelir diyen alimlerin bu manada

verdikleri fetvalar, kendilerinin bağlı bulundukları mezheplere göre ve onlara bağlı olarak verdikleri fetvalardır. Kaldı ki her alim, eğer elindeki deliller sağlam ise ve buna bağlı kalarak fetva veriyorsa, bu konuda özgürdürler.

Fakat bana gelince, beni, yüce Allah'ın kitabında var olan ve beni bununla bağlayıcı kıldığı delil ile Allah'ın Resulünün diliyle gelmiş olan delil bağlar. Çünkü yüce Allah (cc) beni, Hanefi olmam veya Maliki olmam ya da başka bir mezhepten olmamla bağlı kılmış, mecbur bırakmış değildir.

Ben, bu tür konularda talakın meydana gelmiş olma sınırlarını oldukça dar tutanlardayım. Bu da İmam Buhari'nin Sahih adlı eserindeki tevcihi, yönlendirmesidir. Ki bunu da zaten cüz'i deliller ile şeriatın külli maksatları teyid etmektedir.

Burada kanaatimce üç kefarete gerekmektedir. Yani mektuplarında ifade ettiği yeminler sayısınca veya üzerinde yemin ettiği ifadeler sayısınca kefarete ödemelidir. Bunlar da; yaptıkları hatalar sebebiyle eşinin ve çocuklarının özür dilemeleri, onun çocuklarını, kendisinin izni olmaksızın evine almamayı istemesi, iki oğlunun babasının izni olmadan annelerinin evine girmeye izin vermemesi meseleleridir.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

Salat ve Selam Hz. Muhammed'e, Ehli Beytine ve ashabınadır.

ÖFKE HALİNDE TALAK-BOŞAMA

Değer Prof. Dr. Yusuf el-Kardavi'ye;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Asıl meseleye gelince;

Ben burada aşağıdaki bir mesele hakkında zatınıza bir soru yöneltmek istiyorum. Olay şöyle cereyan etmiştir.

Adamın biri hanımıyla tartışır. Bunun sonucunda adam hanımını bir tek talak ile ilk defa boşar. Fakat böyle bir boşama sırasın-

da yanlarında üçüncü bir kişi bulunmamaktadır. Yani boşama olayı sadece karı ile koca arasında gerçekleşmiş, buna herhangi bir üçüncü kimse şahitlik etmiş değildir. Olay ikisi arasında cereyan etmiştir. Ancak adam aynı gün içerisinde hanımına müracaat eder, döner ve adam eşine: **“Seni ismetime almak için sana müracaat ettim”** der. Hanımı da kocasına: **“Evet, ben de bu müracaatını, teklifini kabul ettim”** der. Fakat yine bu dönüş ve teklifte de karı ile kocanın yanlarında üçüncü bir kişi yoktur, bir başka kimsenin bu konuda bilgileri ve haberleri yoktur. Hiçbir kimse de tanıklık etmiş değildir. Olay bütünüyle ikisi arasında cereyan etmiştir.

Şimdi şahitlerin veya tanıkların bulunmadığı böyle bir ric’at ya da dönüş şeriat açısından sahih midir? Kadın şer’an kocasına helal olabilir mi?

Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun...

Gönderen:

Ebu Mahmud-Doha

Cevap: Söze Allah’a hamd ile başlarım.

Soruyu soran kimsenin, eşiyle tartışmasından sonra meydana gelen talak yani boşama olayı, aslında kocayı aşırı tahrik eden şiddetli bir öfke sonucu olan ve tamamen nefesine hakimiyetini kaybeden bir olay veya boşama değildir ki, bu sebeple ne söylediğini düşünemez ve neye niyet ettiğini bilemez olsun. Öfkesi bu manada şiddetli olan bir öfke değildir.

Dolayısıyla bu kocanın talakı yani boşaması gerçekleşmiştir. Çünkü bu talak yani boşama olayı, boşamaya ehil olan bir kimse-den yerinde, yani talak sayılabilecek bir şekilde gerçekleşmiştir ve hem bu ifade açık ve net bir lafızla belirtilmiştir. Ortada mani bir durum da yoktur. Örneğin iğlak halinde yani zor ve baskı altında olan boşama geçerli değildir. Burada böyle bir durum yoktur. Çünkü Hz. Aişe tarafından rivayet oluna hadiste bu gerçeğe işaret olunmaktadır. Bu rivayette; **“Baskı ve zorlama ile boşama yoktur, geçersizdir”** buyurulmuştur. (Bak. Ebu Davud, 2193. İbn Mace; 2046) Hadis-

te yer alan, “İğlak” kelimesi, bazen “İkrah” ile açıklanmıştır ki bu da zor ve baskı kullanmak demektir. Bazen de, “gazap” yani öfke diye yorumlanmıştır.

Burada sözkonusu gazap ya da öfke çok şiddetli olan, kişinin aklını başından alan, ne söylediğini bilemez duruma getiren öfke demektir ki, böyle bir durumda adam, söylemek veya demek istemediği şeyi söylemiş olabilir.

Fakihlerin cumhuru, ne talak yani boşama meselesinde ne de ric’at konusunda şahit bulunmasını şart koşmazlar. Gerçi ricat olayında şahit bulundurmasını müstahap kabul etmekle birlikte şart olarak öngörmemişlerdir. Ricat konusunda şahit bulundurmanın müstahaplığı için şu ayeti delil göstermişlerdir:

فَإِذَا بَلَغَ آجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ

“İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde nikâhınız altında tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayırın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.” (65, Talak, 2)

Burada şahit tutmak önemlidir. Çünkü şahit tutulması halinde bu gibi bir talakın yani boşamanın meydana gelmesinden sonra herhangi birinin bunu unutarak veya büyükenerek, üstünlük taslayarak, inat ederek veya başka herhangi bir sebepten ötürü inkara kalkışmalarını önlemek için önemlidir.

Her halükârda mademki koca hanımına, sarîh ve net bir lafız ifade ile müracaat etmiş yani dönmüştür ve eşine: **“Ben seni isme-time alarak sana dönüyorum”** demiştir. Mesel bitmiştir. Ayrıca kadının yani hanımın da: **“Ben de kabul ettim”** demesine de gerek yoktur. Çünkü böyle bir şart yoktur. Çünkü kadın iddet süresi içerisinde olduğu müddetçe, müracaat yani dönüş kocanın hakkıdır. Çünkü yüce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Boşanmış kadınlar tekrar evlenmeden üç hayız ya da temizlik süresi beklesinler. Eğer gerçekten onlar Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa, Allah’ın onların rahimlerinde boşandığı kocasından yarattığı cenini-çocuğu ya da hayzı gizlemeleri onlara helal-doğru değildir. Eğer kocaları kendileriyle süresi içinde barışmak isterlerse bu takdirde boşadıkları kadınları süresi içinde tekrar almaya kendileri daha fazla hak sahibidirler.” (2, Bakara, 228)

Yüce Allah (cc) boşama işini gerçekleştiren eşe-erkeğe “koca” adını vermiştir. Dolayısıyla, bu konuda iddet süresi içerisinde kadının ona, yani kocasına dönmesine kocası daha fazlasıyla layıktır. Meğer ki aralarında iş ve durumlarını düzeltmeyi ve suları akıtılması gereken yere iadesini istemiş olsunlar.

Gerçi bazı fıkıh bilginleri, iddet süresi içerisinde kocanın hanımıyla cinsel ilişki içine girmesini, kocanın hanımına dönüşü ve müracaatı olarak görmüşlerdir. Yani bu durum, sözle dönüş yerine fiilen dönüş olmaktadır ki bu da Müslüman’ın durum ve vaziyet gereği barışa yönelik olduğuna yorumlanmıştır. Yani bu şu demektir: “Adam onunla yakınlık kurmadı ama, yine de o, eşine dönmeyi istedi.”

Açık ve net bir ifade ile gerçekleşen bu ricat veya dönüş, şeriat bakımından daha muteber ve daha çok kabule şayandır, sahihtir. Bu itibarla kolaylık dini olan şeriatın hükümleri ışığında kadın kocasına, kocası da hanımına helaldir.

Allah’a (cc) hamd ile konuya son veriyorum.

RİC’İ TALAKTAN SONRA KADININ EVLENMESİ

Soru: Bir çok ülkelerde hep tekrarlanıp duran bir problem vardır. Bu da şu meseledir. Adam bir kadınla evlidir. Hanımını bir ric’i talak ile boşamıştır. Kadının iddet süresinin bitimine az bir süre kala, adam hanımına müracaat ediyor, dönüş yapıyor ve kadını

yeniden ismetine-nikahına alıyor ama, kadın bu durumu bilmiyor. O bundan habersiz. Daha sonra kadına yeni dünür geliyor ve kadın onunla evleniyor. Bir müddet sonra bu kadın hiç olmadık yerde ilk kocasıyla karşılaşılıyor ve bu kadın benim eşimdir ve bu kadın benimle evlidir, bu kadın büyük bir suç işlemektedir, diye davaya kalkışıyor.

Fakat kadın da, bundan haberinin olmadığını, bu yüzden de benim günahım nedir? Çünkü ben eski kocamın bana dönüş yaptığını bilmiyorum, demektedir. Şimdi bu olayın ve problemin şeriat açısından bir çözüm yolu var mıdır? Kadının bu ikinci evliliğinin hükmü nedir? Özellikle de aradan uzun bir müddet geçmişse ve ortada çocuk da bulunuyorsa, çözüm nedir?

(Suudi Arabistan el-Müslimun gazetesi)

Cevap: Allah'a (cc) hamd, Allah Resulüne de salat ve selam olsun. Meseleye gelince:

Eğer insanlar-Müslümanlar şeriatın öngördüğü hükümlere ve şeriat adabına bağlı kalmış olsalardı, bu gün şikayet konusu olan böyle bir olay yaşanmazdı.

Esasen talak yani boşamada asıl olan şey, talakın ric'i olmasıdır. Çünkü ayette şöyle buyrulmaktadır:

“Boşama hakkı, birinci ve ikinci boşama olarak iki defadır. Bundan sonra gereken ise ya haklarına riayet ederek meşru bir şekilde beraber yaşamak veya iddet-bekleme süresi bitiminde onu güzellikle terketmektir.” (2, Bakara, 229)

Yani kocanın hanımına dönüş yapacağı veya müracaat edeceği boşama iki kezdir. Üçüncü boşamada ise, kadının bir başkasıyla herhangi bir anlaşma/hile söz konusu olmaksızın meşru bir şekilde evlenmesinden sonra bu kocasından tekrar boşanması veya kocasının ölümü halinde eski kocasıyla ancak yeniden evlenebilir. Aksi takdirde caiz değildir.

Şeriat, eş yani koca için dönüş hakkını sadece üç tür talak için istisna kılmıştır. Bunlarda kocanın herhangi bir dönüş hakkı yoktur.

Bunlardan birincisi: Kadınla duhul vaki olmadan yani cinsel ilişki gerçekleşmeden meydana gelen boşama olayıdır ki, bu şekildedeki bir talak **bain** bir talaktır ve bu talak sebebiyle kadının iddet beklemesi söz konusu değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da, henüz zifafa girmeden onları boşarsanız, onları sayacağınız bir iddet süresince bekletme hakkınız yoktur. O halde onları (bir bağışla) memnun edin ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın.”
(33, Ahzab, 49)

İkincisi de Mala dayalı olarak yapılan boşama ki buna da **Hulu'** denir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey yetkililer! Eğer siz de karı ile kocanın evlilik ile ilgili görevlerini yerine getirmeyip Allah'ın koyduğu sınırları çiğneyeceklerinden korku ve endişe duyarsanız bu takdirde kadının boşanmak için kocasına bir fide vermesinde taraflar için herhangi bir sakınca yoktur.” (2, Bakara, 229)

Nitekim Hz. Peygamber (sav) de ashabından birine; **“Bahçeyi kabul et ve o kadını da boşa”** diye buyurmuştur.

Dolayısıyla bir erkeğin bir kadını boşamak için daha önce ona verdiklerini, onu boşaması karşılığında ondan mal alması ve sonra da tekrar dönüp onu nikahında tutması, boşamıyorum demesi akıl alır bir şey değildir.

Üçüncüsü de verilen üçüncü talak yani boşamadır. Bunun için de yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer koca ikinci talaktan sonra hanımını üçüncü talak ile boşarsa, artık o kadın bir başka erkekle evlenip ondan boşanmadığı müddetçe tekrar ilk boşanmış olduğu kocasına helal olmaz.” (2, Bakara, 230)

İşte bu üç boşama şekli dışında kalan talak yani boşama ise ric'i talaktır. Nitekim Kur'an da bunu göstermektedir. Kocanın hakkı, hanımına, iddet süresi içinde olduğu müddetçe hanımına müracaat edebilir, dönebilir. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Boşanmış kadınlar tekrar evlenmeden üç hayız ya da temizlik süresi beklesinler. Eğer gerçekten onlar Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, Allah'ın onların rahimlerinde boşandığı kocasından yarattığı cenini-çocuğu ya da hayızı gizlemeleri onlara helal-doğru değildir. Eğer kocaları kendileriyle süresi içinde barışmak isterlerse bu takdirde boşadıkları kadınları süresi içinde tekrar almaya kendileri daha fazla hak sahibidirler.” (2, Bakara, 228)

Kur'an boşama fiilini gerçekleştiren erkeğe “Ba'l” yani eş-koca adını vermiştir. Dolayısıyla Kur'an bu kimseyi boşadığı kadına müracaat etmede daha öncelikli görüyor ve iddet süresi içerisinde bu başvurusunu yapabileceğini bildiriyor.

O halde bunun manası nedir? Bunun manası şu demektir. Ric'i talak ya da boşanma yoluyla boşanan bir kadının kocasıyla olan eş olma ilişkisi henüz tamamen sona ermiş veya kesilmiş değildir. Çünkü kadının nafakası iddet süresi içerisinde kocasına aittir ve bu koca üzerinde vacip bir görevdir. Eğer böyle bir kadının kocası, kadın henüz iddet süresini beklerken ölürse, kadın bu kocasına mirasçı olur. Ya da kadın bu zaman zarfında ölürse kocası ona mirasçı olur.

Üzülerek belirtmek gerekir ki, Allah'ın şeriatında öngördüğü ve kadınların iddeti konusunda uymaları gereken öyle hükümler ve adap var ki, ne kocalar ve ne de hanımlar bu hüküm ve adaba uyarak gerekeni yapmaya pek yaklaşıyorlar.

Bu konu Kur'an-ı Kerim'in Talak adı verilen bir suresinde ve hem de surenin baş tarafında yer almaktadır. Yüce Allah şöyle buyuruyor :

“Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah’tan korkun. Apaçık bir hayasızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir. İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde nikâhınız altında tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.” (65, Talak, 1-2)

Biz bu iki ayette beş tane önemli ilâhi emir görmekteyiz. Bunlar sırasıyla şöyledir:

Birincisi: Kadının iddet süresi içerisinde boşanması. İbn Abbas diyor ki: “Kadın hayız yani aybaşı halinde iken boşanmayacağı gibi kadının içinde bulunduğu temizlik süresinde kendisiyle cinsel ilişkiye girildiğinde de boşanmaz. İşte sünnete uygun olan boşama şekli budur.” Yani bu duruma göre erkek, eşi aybaşı görürken onu boşamamalı ve temizlendikten sonraki süre içerisinde eğer eşiyle cinsel ilişkiye girdiyse yine bu durumda da boşamamalıdır.

İkincisi: İddet süresini saymalı. Bunun manası şudur. Kadın ne zaman bu sürenin başladığını iyice tespit etmeli, bunun başlangıcını ve bitimini iyi saptamalıdır ki, kadın aleyhinde bu süre uzatılmamış olsun.

Üçüncüsü: Kadının evinden çıkarılmamasında olsun veya o evden çıkmaması meselesinde olsun kadın hakkında Allah’tan korkulması ve sakınılması gerekir. Onu zorla evden atmayın.

Dikkat edilirse Kur’an, burada erkeğe ait olan evden kadının evi diye söz etmektedir ve yüce Allah verdiğimiz ayette: **“Onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar”** diye buyurmaktadır. Ayette nehiy yani evden çıkarılma veya çıkmama yasağının illeti ya da gerekçesi şu ifade ile anlatılıyor: **“Bilemezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.”** Burada

şöyle bir inceliğe işaret olunmaktadır. Olur ki kadın açısından öfke dolu kalpler yaptıklarına pişmanlık duyarlar da, memnuniyet ortaya çıkar. Kirlenmiş veya bulanıklık meydana gelmiş olan ilişkilerde bir arınma, bir barışma meydana gelebilir. Böylece sular normal akış yolunda cereyan edebilir. Bu durumda erkek, hanımına müracaat eder, döner ve hayat yeniden güzelleşmiş olabilir.

Eğer Müslümanlar bu esaslara ve öğretilere gerçekten bağlı kalsalardı, mutlaka bunun gerisinde hayır yani iyilik bulabilirlerdi. Fakat yazık ki gördüğümüz manzara şudur. Hakkında talak yani boşanma meydana gelmiş olan kadın, hemen pıllını pırtını toplayıp derhal babasının evine koşuyor, koca da onu terk ediyor. Aile de bundan dolayı kadının yaptığı veya erkeğin yaptığı davranışların hatalı olduğunu söyleyip kendilerini uyarmıyorlar.

Kuşkusuz böyle bir durumda koca da daha sonra eşine müracaat ettiğini yani döndüğünü söylemiş olsa da, babasının evine çıkıp giden kadının bu müracaattan haberi olamamakta ve bilmemektedir.

Dördüncüsü: Söz konusu emirlerin dördüncüsü de: **“İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde nikâhınız altında tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın.”** Ayette geçen, **“Belağne Ecelehünne”** **“İddet müddetlerini doldurduklarında”** ifadesi, iddet sürelerinin sonuna yaklaştıklarında, anlamındadır. Çünkü iddetin bitiminden sonra, artık onu yani kadını iyilikle nikah altında tutmanın bir manası yoktur, çünkü evlilik bitmiştir. Evliliğin bitmesinden sonra da iyilikle de olsa tutmanın bir manası olamaz.

Burada erkek yani koca, ya iyilikle kadına-eşine müracaat etmeli, çünkü bu hakkı vardır. Yani erkek hanımına zarar vermek ve bir baskı aracı yapmak için bu yolu kullanmamalıdır. Ya da bir hile veya tuzak yoluyla, kadına baskı ve zarar olsun diye, erkek kadını uzun bir müddet zimmetinde tutmamalıdır. Çünkü bu yol iyilik yolu değildir ve yüce Allah'ın emrettiği ihsan yani iyilik ve güzellik yolu da değildir.

Şayet erkek yani kadının kocası eşini-hanımını iyilik ve güzellikle tutmayacaksa bu takdirde güzellik ve iyilikle ondan ayrıl-sın. Nitekim ayette de zaten böyle emrolunmaktadır: “veya iddet-bekleme süresi bitiminde onu güzellikle terketmektir.” (2, *Bakara*, 229) Nitekim bir başka ayette de şöyle buyurmaktadır: “ve onla-rı güzel bir şekilde serbest bırakın.” (33, *Ahzab*, 49) ve bir başka ayette de şöyle buyurulmaktadır: “Aranızdaki değeri ve derece farkını da sakın unutmayın.” (2, *Bakara*, 237)

Beşinci emir: Hükümlerden beşincisi de yine yüce Allah’ın bu ayette ifade buyurduğu şu hükmüdür: “İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın.” (65, *Talak*, 2) Her şeyden münezzeh olan yüce Allah burada ya güzellikle tutul-ma konusunda –ki bu müracaattır– veya ayrılma konusunda şahit yani tanık tutulmasını emir buyurmaktadır.

Kur’an’da yer alan emirlerde aslolan şey, eğer ortada onu, asıl ifade ettiği hükümden bir başka manaya çevirecek bir delil yoksa, vucub ifade etmiş olmasıdır. Ancak ben burada geçen bu emirleri, neden ve neye dayanarak vucub manasında değil de, bir çokları ta-rafından bunun mendupluk ve müstahaplık anlamında yorumlandı-ğın veya yorumladıklarını anlamış değilim. Ben aynı zamanda bu-nu vucubluk manasından müstahap ve mendupluğa çeviren bir de-lilin varlığını da görebilmiş veya bulabilmiş değilim! Ama neden böyle yorumlanmış, bir anlam veremiyorum?

Ric’at konusunda yani yeniden müracaat veya dönüş mesele-sinde şahit bulundurmak vaciptir, zorunludur. Aynı şekilde kocası kendisine müracaat eden yani kocası kendisine dönüş yapan kadı-nın da kocanın bu müracaatından haberdar edilmesi de vaciptir, ge-rekli ve zorunludur. Çünkü bu, üzerinde kocalık yani kocasının hakkının terettüp etmesi ve bir başkasıyla evlilik yapmaması ve ka-dından bu halde iken bir başkasıyla evlilik yapamayacağını bilmesi için bu, gereklidir.

Eğer kadın kendi evinde yani kocasıyla birlikte aynı evde ise

-ki, yüce Allah'ın emri de zaten böyledir- dolayısıyla kadının kocasının kendisine müracaat ettiğinden yani döndüğünden haberdar olması ve bilmesi hem doğaldır ve hem daha da kolaydır. Ancak Allah'ın emrine aykırı olarak kadının evinden çıkarılması veya kendisinin oradan çıkıp ayrılması halinde mutlaka kocasının kendisine müracaat ettiğinin yani ric'at yaptığının bildirilmesi gerekir.

Eğer şahit tutma ve bildirme olayı gerçekleşmişse, bu takdirde şikayete neden olan problem de zaten kendiliğinden ortadan kalkmış ve mesele de çözülmüş olur.

Ben, kanaat olarak bu konunun mahkeme yoluyla tescil edilmesini ve durumun mahkeme yoluyla kadına bildirilmesini, tebliğini daha yerinde buluyorum. Çünkü bu durum talak yani boşanma açısından artık zorunlu bir hal olmuştur. Nitekim bu hususlar evlenme akdi sırasında da zaruridir ve mutlaka yerine getirilmelidir ki karşılıklı haklar korunabilsin. Bu ise bu gün Mısır'da ve bir çok ülkelerde veya beldelerde halk tarafından bilinen ve adlandırılan şekliyle, "Boşanma varakası-yazısı" diye adlandırılan ilam yazısıdır.

İşte böyle bir yazıyla kadı-hakim tarafından veya görevli kılan kimse tarafından boşanma işlemi tamamlanmış olur. Nitekim evlilik akdi veya izni de yine bu iki kurumdan biri tarafından tescil edilmektedir ve evlilik böylece kesinleşip gerçekleşmiş olmaktadır.

Allah en iyisini bilendir.

KADININ CİNSİYET DEĞİŞTİRMESİ

Soru: Ben Müslüman bir hanımefendiyim. Namazımı kılıyor, orucumu tutuyorum ve Allah'ın bana farz kıldıklarını da eda ediyorum. Aynı şekilde Allah'ın haram kıldıklarından da uzak duruyorum. Ben kendim zengin ve konum itibariyle de yeri olan saygın bir ailenin kızıyım. Bundan dolayı da bir çok kadınlar hep beni kıskanır dururlar. Fakat benim çok büyük bir derdim ve sıkıntım bu-

lunmaktadır. Şeriatın hükmü içerisinde benim bu derdime bir çözüm bularak bana yardımcı olmanızı umuyorum.

Benim meselem ya da problemim şudur. Ben bir bayan olduğum halde, kendimin bir bayan olduğum hissini yaşamıyorum. Kadınlik duygusundan bir şey hissetmiyorum ve kendimin bir kadın olduğumu da hissediyor değilim. Aksine ben kendimi tüm kalbimin ve beynimin derinliklerinde hep bir erkek olarak görüyor ve kadın olduğumu kabul etmiyorum, ben bir bayan değilim, diyorum.

Bir çok kimseler benimle evlenmek için bana dünür oldular, beni istediler, ancak ben hepsini geri çevirdim. Ama ailem bu defa üzerimde baskı uygulamaya başladılar ve ben de istemeyerek de olsa taliplilerden biriyle evlenmeyi kabullendim. Fakat böyle bir evlilik doğal olarak benim açımdan bir sıkıntı, bir dert ve problem halini aldı. Çünkü adeta bir erkeğin diğer bir erkekle ilişkiye girmesi gibi bir durum oluyordu. Bunun doğal sonucu olarak da haliyle kesin boşanma oldu.

Şimdi benim size anlattığım bu derdim ve problemim için sizden kesin bir çözüm getirmenizi düşünüyorum. Bu çözüm de, istiyorum ki konunun uzmanı bir doktora gideyim, beni ameliyat ile **erkek**leştirsın ve ben de artık bundan böyle bir erkek hayatı yaşayayım. İsteğim budur.

Bu arada zatınıza şunu da söylemek ve belirtmek isterim. Bir çok doktorlar şu konuda aynı düşüncededirler. Diyorlar ki bendeki kadınlik organları tamamen doğaldır ve ben tamamen bir bayanım. Kadınlik organlarımda herhangi bir sorunumun olmadığını söylemektedirler. Ancak bazı doktorlar da şunu söylüyorlar, bu durum bir ameliyat yani operasyonla değiştirilebilir, çünkü organın buna uygun olduğunu ifade ediyorlar. Ben de bir erkeklik organının oluşabileceğini ve dişilik-kadınlik organının değiştirilebileceğini belirtiyorlar...

Ne dersiniz? Böyle bir durum şeriat-din bakımından caiz olur mu? Ki bu sayede bir hayat boyu bana yardımcı olabilecek bir tedavi imkanına kavuşmuş olacağım. Zatı alinizden şer'i-dini delille-

re dayalı ve beni tatmin edebilecek yeterli cevabınızı bekliyorum. Allah muvaffakiyetlerinizin devamını ihsan eylesin!

Bir Müslüman Bayan

Cevap: Zevciyet yani çift olarak yaratılma, genel olarak bu kainatın bir gerçeğidir, doğası gereğidir. Ki Allah bunu yani erkeklik ve dişiliği tüm kainatta, insanlarda olsun, diğer canlılarda olsun, bitki ve cansız denilen varlıklarda olsun hepsinde bu eşlilik yani çift olarak yaratılış olayı vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim bu gerçeği anlatıyor. Yüce Allah Şöyle buyuruyor:

“Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı tesbih ve takdis ederim.” (36, Yasin, 36)

“Her şeyden de çift çift yarattık ki, düşünüp öğüt alasınız.” (51, Zariyat, 49)

Erkeklik ve dişilik unsurlarının her ikisi de bu çift yaratılışın en açık görüntüsü ve temelidir. Bu esas ve temel üzerinde insan ve diğer canlılar hayatı varlığını sürdürebilir. Çünkü erkek ve dişiden her biri kendi arkadaşına, cinsi latifine muhtaçtır. Bu, canlılar açısından onlara özgü biyolojik bir gereksinimdir. Bu gereksinim ise insanda daha çok derindir ve daha üstün bir düzeydedir. Çünkü bu gereksinim veya ihtiyaç insanda hem biyolojiktir, hem ruhsaldır, hem düşünseldir, hem sosyal ve hem de ahlâksaldır.

Bunun içindir ki Allah, Beşerin atası Hz. Adem'i yarattığında, onu tek olarak yapayalnız bir başına bırakmamıştır ve onu tek olarak da cennete yerleştirmemiştir. Allah ona, kendi nefsinden bir eş yaratmıştır ki, onda sükunet bulsun ve onunla yakınlık ve ünsiyet kazansın istemiştir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Sizi bir tek candan-Adem'den yaratan ve ondan da yanında huzur bulsun diye eşini yaratan O'dur.” (7, A'raf, 189)

Yüce Allah Hz. Adem'e şöyle buyurdu: **“Ve Biz dedik ki:**

“Ey Adem! Sen ve eşin Havva cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi cennet nimetlerinden bol bol yeyin.” (2, Bakara, 35)

Eğer böyle olmasaydı tek başına yapayalnız olarak cennette yaşamanın bir manası olamazdı.

Allah, erkek ve dişi her cinsin diğer cinse doğal olarak eğilimle, ona yönelimli olarak yaratmıştır. Kısaca erkeği dişiye, dişiye de erkeğe meyilli olarak var etmiştir ki, birbirleriyle bir araya gelebilsinler ve birbirleriyle münasebet kurabilsinler, bir birliktelik oluştursunlar ki, aralarından çocuklar ve torunlar dünyaya gelmiş olsun. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı” (16, Nahl, 72)

Erkek ile kadın arasındaki bu fitri ya da doğal meyil var ya, işte eş olma hayatını, beraber olup birlikte bir yaşam sürdürme gerçeğini meydana getiren şeydir. Bunun güzel meyveleri de baba olmaktır, anneliktir, oğulluk-çocukluk ve kardeşliktir. İşte bunun kaynaklarından veya membaından sevgi ve aşk hikayeleri ve kıssaları doğar. Ki bu sayede dünyanın dört bir yanında sayılamayacak kadar şairler ve edipler doğmuşlardır. Aşıklar gelip gitmiştir.

İşte bunun içindir ki ne bir erkek kadınsız ve ne de bir kadın erkeksiz yaşayabilir. Böyle bir şey düşünülemez bile. Olsa olsa onlar da adeta yok kabilinden kimseler olabilirler. Yani Allah'ın yaratmış olduğu fitratın dışına çıkan neredeyse hiç denilecek sayıda kimselerdirler.

Ayrıca İslâm için bu noktasında erkek ile kadın arasında evlilik olayını meşru kılmış, getirmiştir ki, bu sayede insanlar büyük insani hedefleri yakalayabilsinler, gerçekleştirebilsinler istemiştir. Kur'an da için bu gerçeğine işaret ediyor ve her şeyden münezze olan Allah şöyle buyuruyor:

“Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O'nun varlığının

delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.” (30, *Rum*, 21) Aziz ve Celil olan yüce Allah bir diğer ayette de şöyle buyuruyor: **“Eşleriniz sizin için birer elbise, sizler de onlar için birer elbisesiniz.”** (2, *Bakara*, 187)

Burada bu ayette yer alan, “Libas-elbise” kelimesi mana ve içerik olarak akla gelebilen her manayı ifade etmektedir. Yani beraber olmayı, bir örtü altında bulunmayı, birbirilerine ısınmaları ve birbirlerinin süsü ve ziyneti olmaları gibi her şeyi içermektedir.

İşte bunun içindir ki soruyu soran hanım kardeşimizin erkekler karşısındaki tutumu cidden garipsenecek ve yadırganacak bir durumdur. Çünkü kendisinin anlattığına göre erkeklerden hep uzak kalmak, onlardan kaçmak istemektedir. Bir çok uzman doktorların kendisine, kendisinin tam ve mükemmel bir bayan olduğunu söylemiş olmalarına ve kendisinde tüm kadınlık organlarının tümüyle teşekkül etmiş olduğunu, hiçbir rahatsızlığının bulunmadığını belirlemiş olmalarına rağmen yine de onun kendisini, duygu ve his olarak beyninde hep bir erkek gibi düşünmesi, gerçekten garipsenecek ve yadırganacak bir olaydır.

Mutlaka bunun gerisinde bir takım derinlere varan derin ruhsal durumlar yatmaktadır. Öncelikle işin bu yönünün araştırılıp tedavi olunması gerekir. Bilhassa bu konuda deneyimli, işinin ehli ciddi uzman kişilerin yani Kur'an ifadesiyle zikir ehlinin-erbabının elinde bir tedaviye gerek vardır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır.

“Bunu bir bilene sor.” (25, *Furkan*, 59) ve bir başka ayet: **“Bu gerçeği sana, her şeyden haberi olan gibi hiç kimse haber veremez.”** (35, *Fatır*, 14)

Hz. Peygamber (sav) efendimiz de bir hadislerinde şöyle buyurmaktadırlar: **“Allah bir hastalık indirmemiş-vermemiş olsun ki, mutlaka onun şifasını-ilaç ve tedavisini de indirmiş-vermiştir. Sadece bir hastalık hariç, o da yaşlılıktır.”** Bir başka hadislerinde de şöyle buyurmuştur: **“Allah bir hastalık vermemiş olsun**

ki mutlaka onun ilacını da vermiştir. Bunu bilenler bilir, bilmeyenler de bilemez.”

“Burada önemli olan husus şudur, soruyu soran hanım kardeşimiz bunun tedavisinin mümkün olduğuna ve mutlaka tedavi yoluyla sağlığına kavuşacağına önce kendisi inanmalıdır. Bu iman ve inanç duygusuyla doktordan yardım istemeli ve ona da tedavi için bizzat kendisi yardımcı olmalı ve kendi adına uygulanmak istenen tedaviyi de reddetmemelidir. Yani peşin fikirle tedaviye karşı çıkmamalı, kendisini buna hazır hissetmelidir. Çünkü bir hastanın tedaviyi baştan kabullenmesi ve bu tedaviden kendisinin yararlanaacağına, iyileşeceğine inanması ve bunu baştan kabul etmesi, doktoruna güvenmesi, iyileşmenin en büyük ve en başta gelen sebeplerindendir. Önce buna inanılmalıdır.

Ayrıca bu hanım kızımız her şeyden önce yüce Allah’a sığınmalı ve Allah’tan kendisini böyle bir sıkıntıdan kurtarmasını istemelidir. Dua etmelidir, yalvarıp yakarmalıdır. Gönlünü böyle bir tedaviye açabilmesi için Allah’tan yardım dilemelidir. İşini kolaylaştırmasını, bu çözülemez düğümün çözülmesini Allah’tan niyaz etmelidir. Çünkü **dua, her olayda ve konuda psikolojik ve ruhi etkisi ve değeri bulunan bir tedavi şeklidir.** İşin bu yönünü ancak inanan müminler bilirler, maddeciler ise bu gerçeği bilemezler ve inanmazlar.

Hz. Eyüp (as) rahatsızlığı sebebiyle Rabbine şöyle yakarmıştır: **“Hani Eyüp Rabbine: ‘Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin’ diye niyaz etmişti.”** (21, Enbiya, 83)

İşte Hz. Eyüp’ün bu yakarışı üzerine Allah onun duasını kabul buyurdu ve onun içinde bulunduğu sıkıntısını ondan giderdi. Bu yüce Allah’ın ona rahmetiyle muamele edip acıması, merhamet buyurması sayesinde olmuştur, Allah’ın ona lütfu ile olmuştur.

Ancak soruyu soran hanım kardeşimizin düşündüğü konuya gelince, Bu, aslında şeriat ve din açısından sakıncalı ve haram olan, yasak olan bir şeydir. Çünkü bir kadını kadın olduğu halde onu erkekleştirmek veya erkeğe dönüştürmek, erkek yapmak veya erkeği kadın yapmak, kadına dönüştürmek caiz olan bir şey değildir. Me-

ğer ki, doğal yaratılış ve bedensel yapı bakımından bedenin buna uygun olması söz konusu olmuş olsun, bu hal müstesnadır. Örneğin bazen herhangi bir kişide, aslında kişinin kendisi erkek olduğu halde bir takım kadınlık görüntüleri gözükebilir, bu kişide erkeklik organı vücudun içinde gizli kalmış olabilir. Örneğin yumurtalıklar, erkeklik organı ve benzeri organlar tam olarak meydana çıkmamış olabilir ve kadınlık belirtileri de tamamen sathi yani yüzeysel olabilir. İşte böyle bir durumda olan bir kimsenin bu sathi kadınlık görüntülerinin bir ameliyat veya operasyonla alınması makbul ve uygundur. Hatta bu durum, şeriat yani din açısından da istenen bir şeydir. Din buna karşı çıkmaz. Çünkü bu, her şeyi nisabına yani aslına koymak ve yerli yerine yerleştirmektir. Bu gibi bir durumda Allah'ın yaratmış olduğunu değiştirmek diye de yorumlanamaz. Çünkü bu anlamda bir durum yoktur.

Keza eğer bir kimsede yüzeysel manada bir takım erkeklik belirtileri gözükiyorsa ve fakat bu kimse gerçekten bedensel yaratılış bakımından kadın ise ve fakat kadınlık organları içerde gizli kalmışsa, örneğin yumurtalıkların, cinsel organın ve rahmin ve benzeri başka organların tam olarak gözükmemesi gibi bir durum varsa, bu da aynen ameliyat yoluyla asıl durumu olan kadınlıkla ilgili ameliyat gerçekleştirilebilir, bu da caizdir.

İşte bu da kabul gören hatta dahası şeriat ve din açısından istenen, üzerinde gerekli ameliyat işleminin yapılmasının uygun olacağı bir husustur. Böylece aslolan doğru şekline gelebilsin, herhangi bir sıkıntı ve sakınca ortaya çıkmamış olsun.

Ancak haram ve yasak olan şey, doğal olarak ve yaratılış itibariyle gerçekten erkek olarak yaratılan birini kadınlaştırmak, doğal durumunu değiştirmek veya doğal olan bir kadını erkeğe dönüştürmektir. Haram ve yasak olan budur. Çünkü böyle bir yola girmek, fıtratı değiştirmek anlamındadır. Allah'ın yarattığını değiştirmek manasına gelir. Ki bu da insan düşmanı olan şeytanın işidir. Allah insanı böyle bir duruma düşmekten veya bu gibi bir yola başvurmaktan dolayı uyarmıştır Allah bize, insanı olması gereken

doğru yoldan sapıp yanlış yollara başvurmanın nelere yol açacağı-
nı, insanı yoldan çıkaran vesileleri açıklamıştır. Normal olan fitratı
değiştirip anormal bir yola girmenin sıkıntılarını ve zararlarını da
bize açıklamıştır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını takip etmeyin. Kim şeytanın adımlarını takip ederse, muhakkak ki o, edepsizliği, yüz kızartıcı suçları ve kötülüğü emreder.” (24, Nur, 21)

Başka bir ayette de şöyle buyurmaktadır: **“Onlar Allah’a isyanda direnen ve her çeşit hayırdan nasibi kesilmiş olan İblis/şeytandan istekte bulunup ona tapıyorlar. Allah şeytanı rahmetinden uzaklaştırıp lanetlemiştir. O şeytan da şöyle dedi: “Yemin olsun ki, kullarından belli bir kesimini kendime boyun eğdirip onları kesinlikle saptırarak hak yoldan küfür ve isyan yoluna çıkaracağım.” “Onları mutlaka doğru yoldan saptıracağım, beyinlerine boş kuruntular yerleştirip oyalayacağım, onlara kesin emirler vererek putlar adına hayvanların kulaklarını yarıp nişan koymalarını isteyeceğim. Onlardan kesin olarak hadımlaşmalarını ve kötülüklere dalmalarını isteyerek yaratılış amaçlarını değiştirmelerini emredeceğim.” Kim Allah’ı bırakıp da şeytanı, işlerini düzene koyacak bir dost/veli, bir çekip çeviren kılırsa, şüphesiz o, hem bu dünyada ve hem ahirette apaçık bir hüsrana ve kayba uğramıştır.” (4, Nisa, 117-119)**

Allah’ın yarattığı bir varlık olan bir erkeği bir kadına veya bir kadını bir erkeğe dönüştürmekten daha büyük bir değişiklik ve verbal gösterilebilir mi hiç? Nasıl yumurtasız ve rahimsiz bir kadın düşünülebilir ki? Ya da nasıl olur da doğal manada husyeleri yumurtalıkları-taşakları ve erkeklik organı-kamışı olmayan bir erkek düşünülebilir ki?

Bir defa böyle bir değiştirmenin ilk etkisi, başta nesil denen üreme olayını veya bu konudaki tüm arzu ve umutları ortadan kaldırır. Bu, gerçekten hakkında hiç kuşku duyulmayan bir durumdur. Bir kez böyle bir kapıyı veya yolu tüm insanlığa açmamış olalım.

Bu kapıyı açtık mı kesinlikle nesil denen olay biter ve böylece beşer varlığı da ortadan şilindir, yok olur.

Diğer taraftan bundan dolayı da şeriat yani din hükümleri bakımından bu konu üzerinde çok ciddi ve tehlikeli hükümler terettüp eder. Örneğin bir kadının bir erkeğe dönüştürüldüğünde ve buna da bizim cevaz verdiğimizde, buna bağlı olarak da bir takım eserler-hükümlerin gerektiğini ortaya koyduğumuzda bu ne anlama gelir, bilir misiniz? Bunun manası şudur: Biz böyle bir durumda kadına veya erkeğe olur diye cevaz verdik. Bunun sonucunda kadının veya erkeğin biriyle evlenmesi söz konusu olacak ve evlenecektir. Oysa bu evlilik gerçekten bir kadının bir kadın ile veya bir cinsin yine aynı olan bir cins ile evlenmesi demektir. Yani daha açıkçası kesin olarak ve tıbben de kendisinin kadın olduğu bilinen birinin sırf kendisini erkek gibi hissetmesi sebebiyle böyle bir izin ve cevaz çıkması halinde bu kadın yine gidip kendisi gibi bir kadınla evlenecektir. Ya da bunun aksini düşünün, tamamen ve tıbben de erkek olduğu halde kendisini kadın olarak hisseden bir erkeğin bu şekilde bir cevaza dayanarak kadınlaşması ile evleneceği kişi yine bir erkek olacaktır ki, erkeğin erkek ile ve kadının da kadın ile evlenmesine yol açacak böylesi tehlikeli bir şey olamaz. Bu durum şeriat ve din bakımından haramların en büyüğüdür. Her ikisi de sonuç itibarıyla dinen korkunç ve tehlikelidir, en büyük bir haramdır.

Bu durumun din bakımından bir diğer sakıncalı ve haram olan yönü de şudur. Erkleşen veya kadınlıktan erkleliğe dönüşen bu kadın, bu defa erkeklerin sahip oldukları miras haklarına sahip olacaklardır ki, bu durumda şer'an ya da dinen hakları olmayan bir hakkı almış olurlar. Bu da bir başka sakıncadır.

Aynı şekilde bir erkeğin bir kadına dönüştüğünü, bir operasyonla kadın olduğunu varsayalım. Bunun da manası şudur. Bu, kadınlaşan o erkeğin yine bir erklele evlenmesi demektir. Bu ise esasen bir erkeğin bir erklele evlenmesi anlamındadır. Bu da en büyük günahlardandır. Bu durumda olan bir kimseye de hukuken terettüp edecek olan hüküm şu olacaktır. Mademki kadın olmayı ve

kadınlaşmayı kabul etmiştir. Mirastaki tam payını da kaybetmiş olur, miras payı kadın olması itibariyle yarıya düşer. Diğerleri ise, aslında kadınlaşmanın hakkı olan payı almak suretiyle onlar da hakkı olmayan bir mirasa konmuş olacaklardır. Yani değneğin neresinden tutarsanız, orası elinizi ... bulaştıracaktır.

Yıllardır Mısır'da ve Ezher Üniversitesinde bir kavga-gürültüdür devam ediyor. Bu olay Tıp Fakültesinde erkek bir öğrenci olan Seyit, bedeninin oluşum ve gelişim bakımından erkeğe benzermesi sebebiyle ve böyle bir iddiayla erkek bir öğrenci iken kız öğrenci olmaya ve Salih adını almaya karar verir ve kendisini kadınlaştırır. Çünkü doktorlardan biri kendisine, bir ameliyat sonucu, onu kadın yapacağı konusunda ona onay vermiştir. Fakat diğer tüm doktorlar ise buna karşı çıkmışlardı. Nitekim şeriat uleması da buna şiddetle karşı çıkmışlardı. Hatta din, inanç ve ahlâkları oranında toplumun büyük bir çoğunluğu da buna karşı çıkmışlardı.

Yüce Allah eşleri erkekli ve dişili olarak yaratmıştır. Her birine özgü olarak bir yaratılış öngörmüştür. Her birisi bu hayatta sorumlu bulunduğu görevi yapmak ve yerine getirmekle yükümlüdür. Bunlar için bu görevlerini bir kenara itmeleri veya tamamen muatlat, işe yaramaz duruma getirmeleri caiz değildir. Bu görevlerin en başında geleni ve en büyüğü de baba ve anne olma görevidir. Baba ve anne olma özelliğini ve görevini ortadan kaldıracak olan hiçbir şey asla caiz değildir, olamaz da. Çünkü bu fıtrata karşı çıkmaktır ve şeriat-din ölçülerini kabul etmeyip reddetmektir, ona karşı bir isyandır. Sorumluluktan kaçıp kurtulmaktır ve ahlâkın çökmesidir.

Allah'tan soruyu soran hanım kardeşime yardım etmesini, bu konuda kendisine güven sağlaması için imkan vermesini, gönlünü ve kalbini doğruya açmasını, işini kolaylaştırmasını isterim. Ona, içinde bulunduğu çıkmaz durumu, şeriat hükümlerine uygun olarak çözme fırsat ve imkanını bağışlamasını dilerim.

Çünkü her şeyden münezze olan yüce Allah, kendisinden isteyenlere en büyük ikramda bulunan ve kendisinden umutvar olanlara en büyük imkanlar bahşeyleyendir.

İNSANIN BABASINA NİSPET OLUNMASI, KADINA BİR ZULÜM MÜDÜR?

Soru: Dr. Neval Sadavi, “İslam’a, İslam şeriatına ve uygarlığına” saldırı mahiyetinde söylediklerinde şu ifadelere yer vermektedir: “Kadının adı İslam dininde pek saygın olmadığı gibi diğer dinlerde de değildir. Biz kadınlar babalarımızın adıyla çağırıyoruz, oysa annelerimizin adıyla çağırılmamaktayız. Kadının adı bile adeta avret olarak görülmekte ve öyle değerlendirilmektedir. Bu durum kadın için bir aşağılanma değil midir? Bu, erkeğin kadından üstün olduğu anlamında değil midir? Siz bu ifadelere karşı ne diyebilirsiniz?” diye soru yöneltmektedir.

Cevap: Allah’a hamd, Allah’ın Resulüne salat ve selam ile başlarım.

Kadının adı da tamamen tıpkı erkeğin adı gibi muhteremdir, saygındır. Erkek kendi adıyla çağırıldığı gibi, kadın da aynen kendi adıyla çağırılır. Ama bizler, annelerimizin adıyla değil de babalarımızın isimleriyle çağırılmaktayız. Çünkü bu artık bütün dünyada alışlagelen bir terim ve deyiş halini almıştır. Yoksa bu durum sadece Müslüman toplumlara özgü bir hal olmadığı gibi, yeni olarak ortaya çıkmış bir mesele de değildir. Bu, hemen tüm tarih boyunca devam etmiş olan ve bilinen bir tarihi gerçektir. Tarih boyunca bütün insanlar babalarına, babalarının ailesine ve babalarının kabilelerine nispet olunmuşlardır. Bunun içindir ki genel olarak bütün beşere yani insanlara Adem oğulları diye ad verilmektedir. Çünkü bu topluluklar babaya ait yani babaya nispet olunan topluluklardır. Çok az sayıda da olsa annelerine nispetle anılan topluluklar da vardır.

Bu, aynı zamanda mantıksal açıdan da ortadadır. Çünkü erkek toplumda en güçlü ve kuvvetli unsurdur. Çünkü aile içinde koşturan, gayret gösteren, onlar üzerinde titreyen, ağır yükleri omuzlayan ve onları düşmanlara karşı koruyup himaye eden kimsedir. Nitekim Kur’an’da da geldiği gibi yüce Allah Hz. Adem ve eşini şeytana karşı uyarmıştır. Allah şöyle buyuruyor:

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ
فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى

“Bunun üzerine: Ey Âdem! dedik, bu, hem senin için hem de eşin için büyük bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra yorulur, sıkıntı çekersin!” (20, Ta Ha, 117)

Dikkat edilirse bu ayette, “فَتَشْقَى” “sonra yorulur, sıkıntı çekersin” diye sadece Hz.Adem’e hitap edilirken, ayette, “فَتَشْقَى” “Fe Teş-kaya- Her ikiniz sonra yorulur, sıkıntı çekersiniz” diye buyurulmamıştır. Acaba neden sadece, “فَتَشْقَى” “sonra yorulur, sıkıntı çekersin” diye buyuruldu? Tefsir bilginlerinden Zemahşeri ve daha başka müfessirler şöyle demişlerdir: “Çünkü sıkıntı çekmek, zora katlanmak, esasen yaşamak, maişeti sağlamak açısından erkeklerin başına sarılmış olan bir görevdir de ondan böyle denmiştir.”

Böylece cins olarak erkeklerin diğer canlılar arasında da genelde hepsinin güçlü oldukları gözükmektedir. Nitekim biz bu durumu koç ile koyun, Öküz ile inek, horoz ile tavuk ve daha niceleri arasında bu özel durumu gayet net olarak görebilmekteyiz. Zira bu durum aslında fıtrat yani yaratılışın da bir gereğidir. Yoksa burada erkeklerin kadınlar üzerinde tahakkümü veya baskı kurması anlamı söz konusu değildir. Böyle bir şey yoktur. Bu durumun böyle olmuş olması kadınların değerini küçültmez, onları aşağılamaz. Çünkü Allah, kadına da, adı geçen sıkıntı ve zorluklar, himaye yerine bir başka önemli görev yüklemiştir. Bu da kadınların çocuğa hami-le kalmaları ve doğurmalarıdır. Çocukların kendileri sebebiyle dünyaya gelmesidir. Doğrusu bu görev ne kadar zor ve güç bir görev-dir ve ne kadar da önemli bir vazifedir.

Bir de şu bilinmelidir ki, bir takım erkekler var ki, onlar babalarının adıyla değil annelerinin adıyla tanınmışlardır. Bu da bir takım sebeplerden dolayıdır ki bu, o erkeklerin değerinden ya da o zatların önemli kişiler olmalarının değerinden bir şey düşürmez.

Nitekim tarihimiz bunların örnekleriyle doludur. Örneğin Muhammed İbn Hanefiye gibi. Bu zat Hz. Ali İbn Ebu Talib'in oğludur ama, annesi Hanife oğullarına mensup olduğundan Hz. Ali'nin değil de annesinin adıyla anılmaktadır ve bu durum onun değerini düşürmemektedir, düşürmez de.

Örneğin İsmail İbn Uleyye gibi. Bu zat da ümmetin sayılı fakihlerindendir ve annesine nispetle tanınmıştır, bu onun için bir eksiklik ve nakısa değildir.

Örneğin Teymiye ailesi gibi. Şeyhul İslâm Ahmed İbn Abdulhalim İbn Abdusselam İbn Teymiye.. Evet burada sayılan her üç isim de İslâm ümmetinin sayılı ilim adamlarındandır. Yani dede, oğul ve torun olarak her üçü de büyük ilim adamlarıdır ve hepsi de anneleri veya nineleri olan Teymiye adındaki kadına nispet olunmuşlardır.

Bir de kadının adının avret olması, söylenmesinin doğru olmayacağı meselesine gelince, biz bu gibi durumları çoğu zaman sıradan kimseler ile kırsal kesimde kalanlar ve benzerleri arasında söylenen bir durum olarak değerlendiriyoruz. Çünkü üzülmek gerekirse, bunun İslâm ile bağdaşır bir yanı yoktur. Nitekim kimi insanlarda görmekteyiz, eğer kadından ya da hanımından söz edeceklerse, onu adıyla değil de onlardan, evdekiler, çocuklar veya aile diye söz etmektedirler. Hatta bizzat Haliç beldelerinde karşılaşmış gördüğüm ve yaşadığım buna benzer belki daha da kötü şeyler yaşadım. Adamlar kadınlardan söz edilince, hemen sözün öncesinde "Allah seni aziz kılsın, yüceltsin" diye bir ifade kullanıyorlar ki, bu bir tür kadını aşağılamadır. Çünkü -affedersiniz- eşek ve benzeri şeylerden söz edildiğinde de aynı ifadeyi kullanıyorlar ki bu bir tür aşağılamadır ve bunun İslâm ile alakası yoktur.

Evet söylediğim gibi bunların hiçbir şekilde İslâm ile uzaktan ve yakından münasebeti yoktur. Onlar bunu söylerlerken, bunu dinin bir gereği imiş manasında söylemiyorlar ve din açısından da bu manada bir yönlendirme de yoktur. Aksine bütün bu ve benzeri

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ
فَلَا يُخْرِجَنَّكَمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى

“Bunun üzerine: Ey Âdem! dedik, bu, hem senin için hem de eşin için büyük bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkar-
masın; sonra yorulur, sıkıntı çekersin!” (20, Ta Ha, 117)

Dikkat edilirse bu ayette, “نَنْتَرُ” “sonra yorulur, sıkıntı çeker-
sin” diye sadece Hz.Adem’e hitap edilirken, ayette, “نَنْتَبُ” “Fe Teş-
kaya- Her ikiniz sonra yorulur, sıkıntı çekersiniz” diye buyurul-
mamıştır. Acaba neden sadece, “نَنْتَرُ” “sonra yorulur, sıkıntı çe-
kersin” diye buyuruldu? Tefsir bilginlerinden Zemahşeri ve daha
başka müfessirler şöyle demişlerdir: “Çünkü sıkıntı çekmek, zora
katlanmak, esasen yaşamak, maişeti sağlamak açısından erkekle-
rin başına sarılmış olan bir görevdir de ondan böyle denmiştir.”

Böylece cins olarak erkeklerin diğer canlılar arasında da ge-
nelde hepsinin güçlü oldukları gözükmektedir. Nitekim biz bu du-
rumu koç ile koyun, Öküz ile inek, horoz ile tavuk ve daha niceleri
arasında bu özel durumu gayet net olarak görebilmekteyiz. Zira bu
durum aslında fitrat yani yaratılışın da bir gereğidir. Yoksa burada
erkeklerin kadınlar üzerinde tahakkümü veya baskı kurması anlamı
söz konusu değildir. Böyle bir şey yoktur. Bu durumun böyle ol-
muş olması kadınların değerini küçültmez, onları aşağılamaz. Çün-
kü Allah, kadına da, adı geçen sıkıntı ve zorluklar, himaye yerine
bir başka önemli görev yüklemiştir. Bu da kadınların çocuğa hami-
le kalmaları ve doğurmalarıdır. Çocukların kendileri sebebiyle dün-
yaya gelmesidir. Doğrusu bu görev ne kadar zor ve güç bir görev-
dir ve ne kadar da önemli bir vazifedir.

Bir de şu bilinmelidir ki, bir takım erkekler var ki, onlar baba-
larının adıyla değil annelerinin adıyla tanınmışlardır. Bu da bir ta-
kım sebeplerden dolayıdır ki bu, o erkeklerin değerinden ya da o
zatların önemli kişiler olmalarının değerinden bir şey düşürmez.

Nitekim tarihimiz bunların örnekleriyle doludur. Örneğin Muhammed İbn Hanefiye gibi. Bu zat Hz. Ali İbn Ebu Talib'in oğludur ama, annesi Hanife oğullarına mensup olduğundan Hz. Ali'nin değil de annesinin adıyla anılmaktadır ve bu durum onun değerini düşürmemektedir, düşürmez de.

Örneğin İsmail İbn Uleyye gibi. Bu zat da ümmetin sayılı fakihlerindendir ve annesine nispetle tanınmıştır, bu onun için bir eksiklik ve nakısa değildir.

Örneğin Teymiye ailesi gibi. Şeyhul İslâm Ahmed İbn Abdulhalim İbn Abdusselam İbn Teymiye.. Evet burada sayılan her üç isim de İslâm ümmetinin sayılı ilim adamlarındandır. Yani dede, oğul ve torun olarak her üçü de büyük ilim adamlarıdır ve hepsi de anneleri veya nineleri olan Teymiye adındaki kadına nispet olunmuşlardır.

Bir de kadının adının avret olması, söylenmesinin doğru olmayacağı meselesine gelince, biz bu gibi durumları çoğu zaman sıradan kimseler ile kırsal kesimde kalanlar ve benzerleri arasında söylenen bir durum olarak değerlendiriyoruz. Çünkü üzülmek gerekirse, bunun İslâm ile bağdaşır bir yanı yoktur. Nitekim kimi insanlarda görmekteyiz, eğer kadından ya da hanımından söz edeceklerse, onu adıyla değil de onlardan, evdekiler, çocuklar veya aile diye söz etmektedirler. Hatta bizzat Haliç beldelerinde karşılaşp gördüğüm ve yaşadığım buna benzer belki daha da kötü şeyler yaşadım. Adamlar kadınlardan söz edilince, hemen sözün öncesinde "Allah seni aziz kılsın, yüceltsin" diye bir ifade kullanıyorlar ki, bu bir tür kadını aşağılamadır. Çünkü -affedersiniz- eşek ve benzeri şeylerden söz edildiğinde de aynı ifadeyi kullanıyorlar ki bu bir tür aşağılamadır ve bunun İslâm ile alakası yoktur.

Evet söylediğim gibi bunların hiçbir şekilde İslâm ile uzaktan ve yakından münasebeti yoktur. Onlar bunu söylerlerken, bunu dinin bir gereği imiş manasında söylemiyorlar ve din açısından da bu manada bir yönlendirme de yoktur. Aksine bütün bu ve benzeri

şeyler bir takım cahiliye örf, adet ve gelenekleridirler, bunların din ve şeriat açısından herhangi bir dayanakları da yoktur.

Nitekim biz o soylu Allah Resulü (sav)'nü görmekteyiz. O eşlerini adlarıyla veya künyeleriyle çağırmıştır. Örneğin Aişe, Hafsa, Zeynep, Ümmü Seleme, Safiye ve diğerleri gibi.

Buhari ve Müslim'de geçen ve Allah Resulü (sav)'nün itikafını konu edinen sahih olarak gelen rivayette görmekteyiz. Safiye annemiz, Allah Resulü (sav) itikafta bulunduğu bir sırada karanlık bir vakitte gidip eşi Allah Resulünü Mescid'in kapısında ziyaret eder. Gece karanlığında Ensar'dan olan iki zat oradan geçerlerken, Allah Resulü ile annemiz Safiye'yi beraber görürler ve fakat karanlık sebebiyle kadının kim olduğunu tanıyamazlar. Her ikisi de oradan hızlıca uzaklaşmaya çalışırlar. Allah Resulü (sav) kendilerine, “durun bakalım! Yanımdaki bu kadın Huyey kızı Safiye'dir, eşimdir!” diye seslenir ve annemizi adıyla onlara tanıtır.

Allah Resulü (sav) eşlerine isimleriyle seslenir ve onlara, “ey Aişe, Ey Hafsa vb. gibi” diyerek çağırırdı. Nitekim Allah Resulü (sav) halasını olsun, kızını olsun onları da adlarıyla çağırırdı. Allah Resulü (sav) Haşim oğullarını cehennem ateşine düşmekten uyarırken onlara şöyle seslenmişti:

“Ey Haşim oğulları! Canınızı cehennem ateşinden koruyun, **çünkü** kıyamet gününde ben sizi bu halinizle Allah'ın azabından **kurtaramam**. Ey Allah Resulünün amcası Abbas İbn Abdulmuttalip!... Ey Allah Resulünün halası Safiye Bint Abdulmuttalip!... Ey Muhammed kızı Fatıma!... İyi bilin ve iyi amel işleyin ki, ben kıyamet gününde, Allah katında sizin için bir şey yapamam.”

İslam'ın bir meziyeti ve üstünlüğü de şudur. Bir kadın evlendikten sonra, İslam o kadını kocasına nispetle onun adını taşıtmaz, ona dahil kılmaz. Çünkü batılı sistemlerde olduğu gibi kadın evlilik yaptıktan sonra babasının adıyla değil, kocasına veya gittiği aileye nispetle anılmaktadır. Acıdır ki bazı İslam ülkeleri de bu uygulamaya geçmişlerdir.

Oysa İslâm açısından kadın evlilik yapmış olsa da, şariat ve din açısından yine adını, babasının adını ve ailesinin adını korur, evlilikten önce nasıl anılıyor idiyse evlilikten sonra da aynen bu hal kalıcı olarak devam eder.

İşte bunun içindir ki bizler Müminlerin anneleri, Hz. Peygamber (sav)'in hanımları için, onları adlarıyla söyleyerek şöyle demekteyiz; Huveylid kızı Hz. Hatice, Zem'a kızı Hz. Sevde, Ebu Bekir kızı Hz. Aişe, Ömer kızı Hz. Hafsa, Cahş kızı Hz. Zeynep, Huyey kızı Hz. Safiye... vb. Hz. Peygamber (sav)'in diğer hanımları gibi.

Aynı şekilde sahabi kadınların isimleri de böyledir. Örneğin Ka'b kızı Nesibe, Ebu Bekir kızı Esmâ ve Ümmü Haram İbn Milhan ve benzerleri gibi.

Ve bunlardan sonra gelen kadınlar gibi. Örneğin Talha kızı Aişe, Ali kızı Ümmü Gülsüm, Hüseyin kızı Sekine ve başkaları gibi.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

BİR GENÇ KIZIN ÖZ KARDEŞİYLE YAŞADIKLARI!...

Soru: Değerli Prof. Dr. Yusuf Kardavî;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun....

Aşağıda size sunacağım konuyla alakalı olarak bir açıklama yapmanızı istiyorum.

Bizzat olayı yaşayan bayanın kendisi gelip başından geçenleri ve yaşadıklarını bana tek tek harfiyen anlattı. İşte şimdi ben de o olayları size aktarıyorum. Gerçi şunu da biliyorum, yakın bir zamanda biz bu konuyu ve bu temel problemi 1999 Eylül ayında yayımlanacak olan derginin sayfaları arasında da yayımlayacağız.

Ranya.. ömrünün baharında genç bir Arap kızı, henüz ondört

yaşlarındadır. Tam olarak adının açıklanmaması veya hüviyetinin tam olarak söylenmemesini isteyerek yanıma geldi. Ses tonunda acı, üzüntü ve pişmanlık vardı.. Benimle söze başladı ve kendisi için intihar etmekten, hayatına son vermekten veya تنها bir yere kaçıp kurtulmaktan söz ediyordu.

Biraz sakinleştikten sonra başından geçenleri anlatmaya başladı ve dedi ki:

“Benim ailem, baba, anne ve benden bir yaş büyük olan kardeşimden meydana gelen dört kişilik bir aileyiz. Evimizde işlerimizi gören Filipinli bir hizmetçi bayan da bulunmaktadır. Bir de Bengalli bir bahçıvan. Ayrıca bir de Hindistanlı bir şoförümüz var.

Evimiz gerçekten çok büyük bir evdir. Geniş ve tüm konforları haiz salon, odalar ve banyoları var. Bir de yüzme havuzu-gölcük var. Ayrıca şarkı ve eğlence bahçemiz bulunmaktadır. Burada bolluk ve refah içerisinde bir hayat yaşıyorum. Hayatımda bir gün olsun nakit para sıkıntısı asla çekmedim, ne dediysem önümde ve kucağımda fazlasıyla hazır buldum... Fakat en büyük felaketin, ailenin büyüğü ve terbiye edeni olması bakımından babamda gizli olduğunu gördüm. Çünkü sürekli seferde idi, özgürce işine dalmış gidiyordu. Fakat bizim nasıl bir hayat yaşadığımızı, neler yaptığımızı bilmiyordu. Annem de aynen onun gibiydi. Yanında dostu, hep onunla beraberdi ve babamdan görmediğini ondan görüyordu, babamda bulamadığı yakınlığı onunla yaşıyordu. Annem o dostuyla beraber adeta karı-koca gibi yaşıyorlardı. Bizim gözlerimiz önünde beraberce yüziyorlar ve birlikte banyoya giriyorlardı. Hepimiz ve hatta babam bile bunu biliyordu. Ona göre annemin dostunun evde istediği gibi meşru manada bir takım pratik uygulamalar hakkının olduğunu ve bunları yapabileceklerini söylüyordu.

Ben açık olan bir özel okulda okuyorum.. burada kadın-erkek karışıktır ve hemen hepsi de benim yaşımdalar.. ben de aynen annemin yolunu izledim... tıpkı lanetli şeytan Avrupa modeli bir hayat tarzı... Ben bu arada sürekli olarak kendi kendime şunları sor-

maya başladım. Neden cinsellik? Neden biz dünyaya geldik? Nasıl geldik? Bunlar nasıl oluyor? Gibisinden sorular, sorular... bu arada ben açık-saçık resimleri ve cinselliğe ilişkin filmleri izliyor, onları araştırıp okuyordum.

Bu arada benden bir yaş büyük olan kardeşim Yasir tasalarım-da ve sıkıntılarım da bana ortak oluyordu. Hep olduğumuz gibi beraberce oynardık, eğlenirdik. Fakat bir gün beni rahatsız etmeye, sarkıntılığa başladı. Bir başka günde ise benimle beraber olmak istediğini söyledi. Sonunda beraber olduk ve adeta iki aşık gibiydik.

Nihayet bir gün aklım başıma geldi, birden bire uyandım! Kardeşimle birlikte olmam konusu üzerinde düşünmeye başladım. Fakat miskin beni de çok sever ve yanı başımda benimle beraber yatmayı da sever.. ancak düşündüm ki bizim bu yaptığımız caiz olmaz ve doğru değildir.. bu tamamen hayvani bir tasarruftur.. Artık bu çıkmazdan çıkıp kurtulmayı düşünmeye başladım.. Okulumuzda Luey adında bir arkadaşımız vardı, onu düşünmeye başladım.. ona yakınlaştım ve o da uzun zamandan beri benimle ölmek istiyordu. O beni rahatlatıyordu. Ara sıra da beni öpüyordu. Onun bana bakışları hep dostça ve sevgi dolu idi. Bir gün onu akşam yemeğine bizim eve davet ettim. Daha sonra yüzme havuzunda beraberce yüzdük. Bir de gördüm ki kendimi onunla beraber yatak odamda buldum... Ne güzel ve tatlı bir geceydi o gece.. İşte o andan itibaren kardeşimi terkettiğimi, bıraktığımı hissettim ve ben artık yitiğimi bulmuştum!

Kardeşim benim yeni sevgilimi ve ona bağlılığımı öğrenmişti, beni dövmeye başladı. Ben ona mani oluyordum ve odama girmemesi için kapıyı kilitliyordum.. Artık kardeşim Luey ile savaşıyor ve onu bizim eve sokmuyordu. Hatta benimle konuşmasına bile tahammül etmiyor ve buna izin vermiyordu... Sonunda kardeşimle anlaşmak zorunda kalıp onunla anlaştım, arkadaşım ile birlikte kardeşimle de beraber olmakta anlaştık. Kardeşim onu terketmememi ve bırakmamamı bana şart koştu. Böylece kardeşim ve onun arkadaşı Lucy benim iki aşığım oldular, hiçbir zaman ikisini de geri çeviremiyor, reddedemiyordum!..

Şimdi ise hem kardeşim benimle ilişkiye giriyor, hem de benim kendisini sevdiğim, aşık olduğum kardeşimin dostu-arkadaşı Luey benimle cinsel ilişkide bulunuyor. Gerçi Luey kardeşimin her akşam bana neler yaptığını, ne yaptığımızı bilmiyor.

Şu anda ben şaşkın bir durumdayım, ne yapabilirim?..Ben buna alışmış durumdayım, bunu tekrarlayıp duruyorum... Ben rezil olmaktan korkuyorum. Her ikisi de beni içinde bulunduğum durum itibariyle başlarından atıp savururlar.. Ne olur, beni aydınlatın! Bana bir yol gösterin!..

Ne babam ve ne de sorumsuz olan annem beni yönlendirmeye güç yetirebilirler!.. Ne yapmalı, Yapılacak şey nedir?

Mektup burada bitiyor.

Değerli Prof Dr. Kardavi;

Biz buna şer'i-dini bir cevap ve tarafınızdan bu üzücü olay hakkında bir açıklama bekliyoruz. Sizin de okuduğunuz ve genç kızın bize ulaştırdığı şekilde konuyu olduğu gibi harfiyen size aktardık. Bu olay mektubun size gönderildiği tarihten itibaren bir hafta arasında gelen bir acı gerçektir.

En kalbi selamlarımızı lütfen kabul buyurun!

Abdülhamit Ali el-Kasımî

Bahreyn-Aile Dergisi Yazı İşleri Müdürü

Cevap: Allah'a hamd, Allah Resulüne salat ve selam olsun.

Bu talihsiz genç kızın yaşadığı ve kendi ağzıyla itiraf ederek anlattığı iğrenç tabloyu ne bir akıl kabul eder ve ne de bir vicdan buna rıza gösterir. Bu iğrenç durumu ne bir örf ve gelenek kabul eder, ne de bir ahlâk. Hele hele hiçbir şeriat ve din böyle bir durumu asla kabul etmez, buna dikkatini çekerim!

Bu acı tablo, Kur'an'da, Tevrat ve İncil'de ve tüm semavi-ila-hi kitaplarda lânetlenen ağacın meyveleridir. Yani Maddecî zihniyetin ya da materyalist sistemlerin lanetli ağacının ve her şeyi mu-

bah sayan düşünce sisteminin meyveleridir ki bunun ürünleri sadece dikendir, acıdır, ıstıraptır.

Bu, bizim de ülkemizde bir takım zengin-şımarık ve modernizmin akıllarını başlarından almış olduğu batılılaşıma şaşkınlı bir takım ailelerin yaşamakta oldukları bozulmuş bir hayat örneğidir. Bu, körü körüne batıyı taklit etmenin getirdiği ve her şeyi mubah sayan sistemlerin düştükleri ve içine yuvarlandıkları çirkefliğin bir neticesidir. Çünkü bu, her şeyi mubah sayma tehdidi altında içine yuvarlandıkları bataklığın bir göstergesidir, simgesidir. Ki bu bataklıktan bizzat batılıların içinden bile ıslahatçıların, özgür düşünce sahiplerinin ve eleştirmenlerin üzerinde durup şikayet ettikleri bir konudur.

Tamamen paramparça olmuş düzensiz bir aileden ne beklenebilir ki? Çünkü bu gibi ailelerde her birey kendisi için yaşamakta ve asla kendisi dışındakilere karşı da bir sorumluluklarının olduğunu hissetmemektedirler, böyle bir duygudan yoksundurlar.

Baba, kendi başına buyruk, seferlere çıkıyor, işleri ve malları peşinden koşturuyor. Fakat yapmakta olduğu bu yolculuğunda ne yapması gerektiğini ve neye çalıştığını bilmiyoruz. Baba vurdu duymaz, hiçbir şeye aldırıyor, sorup soruşturmuyor veya kendisinin yokluğunda ailesi neler yapıyor, ne ile uğraşıyor veya ilgileniyor, bunlardan habersiz veya bunlara karşı ilgisizdir. Ailesinin başından geçenlerden habersizce yaşıyor. Oysa Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünden-üzerine tevdi olunan işten sorumlusunuz. Adam, ailesi bireyleri arasında ve içinde bir çobandır ve o, onların idaresinden sorumludur.” (Hadis müttefakun aleyh bir hadistir, yani Buhari ve Müslim tarafından rivayet olunmuştur.)

Yüce Allah da şöyle buyuruyor: **“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”** (66, Tahrim, 6)

Adamın dini duyarlılığı ölmüş, duyarlılık diye bir şey kalmamış adamda. Hatta adamın erkeklik onuru ve duyguları da tama-

men dumura uğramış, o derece hissizdir. Çünkü adam, hanımıyla birlikte dostunun evlerinin önündeki yüzme havuzunda beraberce yüzmelerine göz yumuyor, böyle bir durumu kabulleniyor ve hatta hanımının dostu veya arkadaşının hanımıyla birlikte diledikleri gibi çalışabileceklerini ve her konuda serbest olduklarını bile kabul ettiğini, kızının ağzından öğreniyoruz. Hatta kızı diyor ki bazen de babamla birlikte dostuyla beraber aynı şekilde hareket ederlerdi. Adamın mezhebi bu kadar geniştir.

İşte bu durum, Allah Resulü (sav)’nın, “**Deyyus**” diye adlandırdığı olayın ta kendisidir. Çünkü adam, dostu tarafından hanımına neler yapıldığını veya hanımıyla ne tür haltlar işlediklerini biliyor ama, buna rağmen olanlara karşı sessizliğini bozmuyor!! İşte bir de anne, yüzündeki ar perdesini tamamen yırtmıştır. Öyle ki oğlunun ve kızının gözleri önünde her iğrençliği işliyor, buna hiç alırmıyor, utanç ve haya nedir bilmiyor.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuşlardır: “**Doğrusu ta ilk peygamberlerden bu yana günümüze kadar ulaşan bir anlamlı söz vardır: ‘Eğer utanmıyorsan, istediğini yap!’**” (Bak. Buhari; 3483-3484 ve 6120. Ebu Davud; 4797. Riyazussalhin; 1848)

Eğer gecenin akıbetinden korkmazsan ve

Eğer utanmazsan istediğini yap!

Allah’a yemin olsun ki toplumda yok olursa haya

Ne dinde kalır hayır ne de dünya da bu böyle biline!

İş gücü ve uğraşısı hep yolculuk ve tamahkarlık olan bir babadan ne bekleyebiliriz ki? Hep şehvi ve nefsi arzularının peşinde koşturana, ar perdesi yırtılmış olan bir anneden ne beklenebilir ki? Onun da ailenin diğer bireylerinden bir farkı yok. Nitekim Şair ne güzel söylemiş:

Eğer evin babası çalışıyorsa tef

Hane halkı hep dansı eder hedef

Eğer bu talihsiz genç kız ve öz erkek kardeşi iki yetim olmuş olsalardı, mutlaka halktan tertemiz insanlar çıkar, onların bakımlarını üstlenir ve o ikisine şefkat kanatlarını gererlerdi. Onları güzelce himayelerine alarak güzel terbiye olunmalarına ve eğitimlerine hizmetle kendilerine kucak açarlardı. Bunu da Allah Resulüne komşu olabilmek niyet ve arzusuyla yerine getirirlerdi.

Fakat işin en acı tarafı bu iki çocuğun anne ve babaları hayatta oldukları ve varlıklı, zengin oldukları halde yetim kalmış olmalarıdır. İşte problem işin burasındadır. Bu konuda Şair Şevki der ki:

*Güzel bir eğitimle yetiştirilip ebeveynleri ölenler değildir yetim.
İlgisiz bir anne ve hep meşgul bir babası olanlardır asıl yetim*

Kim kabul eder ve doğrular ki, bir kimsenin öz erkek kardeşi, öz kız kardeşiyle cinsel ilişki yoluyla ondan yararlanabilecek?

Oysa bir kardeştan beklenen şey, kız kardeşini uçan kuşlardan bile korumak ve hatta üzerinden rüzgarın bile esmesinden korkup endişeye kapılmak olmalıydı. Onun ırzına ve bekaretine karşı tasalluta geçecek olanlara karşı onu himayesine almalıydı ve o kız kardeşini tertemiz ve iffetli bir halde, şerefli ve saygın bir insan olarak evleneceği kocasına teslim etmek olmalıydı. Hiçbir ayıp ve kusuru olmaksızın, tertemiz bir halde evlendirmeliydi. İşte bir Müslüman'a ve hele bir Araba, doğal olarak ve insan olması itibarıyla de bir insana yakışır olanı buydu.

Nasıl oluyor da bir Müslüman Arap delikanlı kendi arzu ve rızasıyla öz kız kardeşini yabancı bir erkeğin kollarına atacak ve o erkeğin, kendi bacısıyla ve hem de kendisinin ve bacısının da paylaştıkları kendi evlerinde kızkardeşiyle zina etmesine izin verecek!? Hem bu durum kendisinin bilgisi ve rızası dahilinde evlerinde hep tekrarlanıp duracak! Bu, akıl ve havsalanın alacağı bir şey değildir. Hatta dahası olay gözlerinin önünde cereyan edecek ve onları duyabilecek şekilde olacak, şaşılacak şey!... Acaba bu kimsenin vicdanı tamamen körelmiş midir? Hiç mi kıskançlık duygusu

kalmamış? Erkeklik damarı da mı hiç tutmamış? Hiç mi şeref ve gurur sahibi değil?

İman, akide, değer ölçüleri ve faziletler anlaşılıyor ki bir tarafta, bu aile ise tamamen bir başka tarafta veya vadidedir.

Yazıklar olsun! Vay başımıza gelenlere! Bu öz erkek kardeş böylesi bir iğrençliği göğüsleyecek ve öz kızkardeşinin ırzının bir başka erkek tarafından kirlenmesine ve hatta birlikte paylaşılmalarına izin verecektir? Her biri dilediği gibi ondan yararlanacak, payını alacak!? Bu ne rezalet, bu ne utanç verici bir olay?!! Sanki bir kek parçası da veya bir tatlı imiş de aralarında paylaşıyorlar? Aman Allah'ım! Bu nasıl namus anlayışı!...

Allah'a hamdolsun ki, genç kızda hâlâ bir iman kıvılcımı varmış ki, hala birazcık vicdanının sesini duymuş olmalı ki, kendisini öz kardeşiyle olan bu cinsel ilişki, gerçekten sırf bir hayvani tasarruftan başka bir şey olmadığını, sadece hayvanca olan bir duygu olduğunu nihayet kavrayabilmiştir. Fakat bu defa bir yanlıştan kurtulayım derken, bir başka yanlışla girmiş, bir hatayı, bir başka hata ile tedaviye kalkışmıştır. Aksine bu defa bir tek şeytan yerine kendisi iki yurtçının veya şeytanın pençesine düşmüştür. **La Havle ve la kuvvete İlla Billah!..**

Bu genç-küçük ve zavallı kızcağızın problemini çözmeye gelince, bunun bir tek çaresi var. Önce Allah'a tevbe edecektir. Yaptıklarının çok kötü ve iğrenç bir iş olduğunu, şeytanın işinden murdar şeyler olduğunu başta kabullenecektir. Mutlaka bu kötü işten ve yoldan temizlenip arınmalıdır. Daha önce devam ettiği ve işlediği kötü fiilden ve ilişkilerden vazgeçip her iki taraf açısından da son verecek. Yani hem öz erkek kardeşiyle olan ilişkisini ve hem de arkadaşıyla olan bağlarını koparacaktır. Bu konuda kesin ve samimi olarak karar verecektir. Bunda sala bir tereddüde kapılmayacak ve kapılmamalıdır. Hiçbir zaman da tekrar onlara dönüş yapmayacaktır.

Bu konuda bu kötü ve zor durumdan kurtulmak için kendisine sadece iki şey yarar sağlayacaktır. Bunlara dikkat etmeli ve uygula-

malıdır. Bunlardan biri bu konuda güçlü bir iradeye sahip olması ve ikincisi de Rabbinden yardım istemesidir ki, bu sıkıntı ve dertten kurtulmasında kendisine yardım etmiş olsun.

İhlas ve samimiyetle, yürek yanıklığıyla Rabbine dua edip yakarmalı ve Rabbinden kendisini bu çıkmazdan kurtaracak bir yol göstermesini istemelidir. Çünkü her şeyden münezzeh olan yüce Allah, gerçekten sıkıntı ve bunalım içinde olup ıstırap çekenlerin imdadına mutlaka yetişir, yeter ki kişiler isteklerinden samimi ve dürüst olsunlar. Allah onların kötülüklerini yok eder, yollarını açar.

Artık bundan böyle bu kızcağız için, kardeşini uzaklaştırıp, arkadaşıyla beraber kalmaları da caiz değildir. Çünkü her ikisi de kendisi hakkında şerdir, kötüdür. Her ikisi de habistirler, kötü ve iğrenç ruhlu kimselerdir. İkiisiyle de bağlarını koparmalıdır. Gerçi kardeşiyle beraber böyle bir ilişki içine girmesi, diğeriyle olan ilişkiden çok daha iğrenç bir ilişkidir. Her ikisiyle olan bağlarını bitirmelidir.

Eğer bu kızcağızın yakınlarından salih ve dürüst bir dayısı veya salih ve dürüst bir amcası varsa ve onlar da bu kızın sırrını saklayacaklarsa, içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulabilmesi için yardımcı olabileceklerse, bu takdirde onlardan yararlanmaya, onların telkin ve derslerini dinlemeye, öğütlerine kulak vermeye baksın. Yolunu düzeltmeye, bu çirkeften kurtulmaya çalışsın.

Bu arada bu kızcağız, kardeşi eğer hâlâ kendisiyle cinsel ilişkide bulunmakta ısrar eder ve rahatsızlık vermeyi sürdürürse, bu takdirde kardeşini tehdit etmeli, ona göz dağı vermeli ve kardeşinin kendisine karşı girdiği bu kötü fiili anne ve babasına iletceğini ona söylemelidir. Sanmıyorum ki dünyada bir baba böylesi bir cinsel ilişkiyi onaylamış olsun. Hatta bizzat annesi bile, böyle bir şeyi onaylayacak değildir sanırım. Annesinin bütün yanlışlıklarına ve kötü fiillerine rağmen böylesi bir iğrenç ilişkiyi kabullenebileceklerini sanmıyorum. Kardeşini bu bakımdan da uyarsın ve tehdit etsin.

Ben, henüz ömrünün baharında olan ve başından böylesi bir

felaket geçen bu genç kızcağıza öğüt vermek isterim. Kendisi mutlaka, kendisine temiz, iffetli ve salih kızlardan arkadaşlar edinip onlarla tanışsın. Onlarla irtibat kursun, onlarla beraber kalkıp otursun. Hayır ve iyilik işlerinde ve hizmetlerinde ve Allah'a davet konusunda böyleleriyle beraber olsun, kendisine böyle bir ortam sağlasın. Halen içinde yaşamakta olduğu ortamını değiştirsın. Güzel kokular koklayabileceği, takva ve salih ameller rüzgarlarının estiği ortamları tercih etsin.

Aynı şekilde kardeşi için de bir takım dürüst ve salih erkek arkadaşlar edindirme yollarını denemesini de öğütlerim. Ola ki onlar da onun içine yuvarlandığı tehlikeden onu kurtarabilirler. Olur ki gencin ve kızkardeşinin yaşlarının küçük olması nedeniyle, bu, onlara tevbe etmelerine ve Allah'a dönmelerine yardımcı olabilir.

Ben öyle inanıyorum ki, bu genç kız, eğer şikayetinde samimi ise ve bu yaptığına da gönlü razı değilse, yüce Allah ona yakında yardım edecektir ve ona bu zor çıkış yolundan kolay bir çıkış yolu gösterecektir. Ve yine pek yakın bir gelecekte içinde bulunduğu bunalımdan Allah ona bir çıkış yolunu gösterecektir. Çünkü Allah her şeye kadir ve O ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır.

Biz de onun için şanı yüce Allah'a dua ediyoruz. İnşa Allah, **Rabbim** dilerse onun gönlünü bu yola açar ve ona bu işi kolaylaştırır, **onun** problemlerini de çözer, iradesini güçlü kılar. Hayatının bozuk **olarak** geçen kısmını da bundan böyle salâha ve güzele döndürür, ıslah eder. Bu gününü dününden ve yarınını da bu günden daha hayırlı kılar. Çünkü Allah, kendisinden istenenleri verenlerin en hayırlısıdır ve kendisinden beklenti içinde olanlara da en çok ikram edendir.

Fakat gerçekte acil olarak tedaviye ihtiyaç duyulan şey, bu genç kızın ailesinin durumudur. Öncelikle tedavide ele alınacak olan bu ailenin kendisidir. Çünkü bunların ipleri kopmuş, bu aile sorumluluk duygusunu her şeyden önce yitirmiş olan bir ailedir. Daha baştan itibaren bu aile, bir defa örnek aile olma vasfını kaybetmiştir. Aile, çocuklarına örnek bir eğitim yuvası olmaktan uzak-

tır. Aksine burada sadece fesat ve kötülük yuvalanıp barınıyor. Mutlaka bu toplumun eğilmiş olan aileleri düzeltme rolünü üstlenmesi gerekir, ıslah görevlerini yapmaları icabeder.

Toplumun, mutlaka bu tip aileleri, içinden kaçıp gittikleri ümmet içerisine yeniden döndürüp ümmete kazandırmalıdır. Onlar için tüm tedavi ve ikna metotları uygulamaya konmalıdır. Bunun için eğitim ve irşat kurumları, yardımlaşma kurumları devreye sokulmalı ve iş çıkırından çıkmazdan önce yapılması gerekenler neler ise mutlaka yapılmalıdır. Henüz delik büyümeden ve yara küçükken gereken hemen yapılmalıdır. Aksi takdirde seslenip dururuz da sesimizi duyan, imdadımıza gelen olmaz. Kaçıp kurtulmaya çalışırsınız ama, nerede kurtulabilmek!?

Bütün işlerin sonu Allah'a varır.

ÇOCUKLAR ARASINDA AYIRIM YAPMAK

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi hep üzerinize olsun!

Soru: Bir adam düşünün, Allah kendisine sağlık ve afiyet vermiş, taşınır ve taşınmaz mal varlıkları ihsan etmiştir. Fakat bu adam taşınır ve taşınmaz tüm mal varlıklarını oğullarından sadece birine vermiştir. Diğer oğullarını ise, bundan mahrum bırakmıştır. Adam vefat edip gitti. Şimdi babasının tüm malları kendisine verdiği bu oğul, diğer kardeşlerine bu maldan hiçbir şey vermeyerek bundan yararlanma hakkı var mıdır?

Zatınızdan bunun hakkındaki görüşünüzü ve İslâm şeriatının bu konudaki görüşünün ne olduğunu soruyorum.

Bize fetva verin! Allah sizin hayrınızı ve sevabınızı artırsın.

Cevap: Allah'a hamd ve Allah Resulüne de salat ve selam olsun. Asıl sorunuza gelince; öncelikle bu adam iki bakımdan günah işlemiştir.

Birincisi: Bu adam başta oğulları, çocukları arasında bir ayırma gitmiştir. Oğullarından birini ötekilerine üstün tutmuş ve bütün servetini de bu çocuğuna vermiştir. Diğerlerini ise bu servetten mahrum bırakmıştır. Oysa Allah Resulü (sav) benzer bir durumda ashaptan biri, kendisinden konuya şahitlik etmesini istemiş ve Hz. Peygamber (sav) de bunun için o sahabiye şöyle buyurmuştur:

“Bu duruma benim dışımdan birini şahit tutun. Çünkü ben bir zulme şahitlikte bulunmam.”

Ancak bazı alimler kişinin oğullarından veya kızlarından bazılarına bir farklılık ve ayrıcalık tanıyabileceğini caiz görmüşlerdir. Fakat bunu da yine bir takım belirli nedenlere bağlı olarak zikretmişlerdir. Örneğin çocuklarından biri, bazı sebeplerden ötürü, diğerlerine göre daha fazla bir ihtiyaç içerisinde olabilir. Mesela çocukta müzmin bir hastalık vardır veya benzeri bir rahatsızlıkla müpteladır. Ya da kardeşleri eğitimlidirler de o eğitim görememiştir veya diğerleri babalarının yardımıyla evlenmişlerdir, fakat birisi böyle bir yardım görememiştir. İşte bu ve benzeri bir takım kabul edilebilir gerekçelerle baba herhangi bir çocuğuna diğerlerinden farklı bir şekilde yardımcı olabilir. Bu da aslında tüm çocukları arasında eşitliği gözetme amacıyla olan bir durumdur ki bu, caizdir.

İkincisi: Babanın bu yaptığı şey, özellikle de sabit akar durumda olan yani taşınmazları sadece bir tek oğluna ya da çocuğuna verip diğerlerini bundan mahrum bırakması, Allah'ın miras konusuyla alakalı olarak Kitabında açıkladığı hükümlere aykırı davranmaktır. Çünkü Kur'an bu gerçeği çok net ve detaylı olarak apaçık ibarelerle ortaya koymuştur. Örneğin yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Allah çocuklarınızın mirası hakkında, bir erkeğe iki kızın payını vermenizi emreder.” (4, Nisa, 11) kavliyle bu konuyu açıklarken, bu ayetlerin sonunda da şöyle buyurur: **“İşte yetimler, vasiyet ve miras ile ilgili olarak anlatılan bu hükümler, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Miras bölüştürülmesi, emir ve yasaklar konusunda kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, Allah onu,**

orada içerisinde ebedi olarak kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. İşte benzeri görülmeyecek olan en büyük kurtuluş budur.

Kim Allah'ın ve peygamberinin emirlerine karşı çıkar, Allah'ın koymuş olduğu bu sınırları çiğner, tanımaz veya değiştirirse, Allah onu, içinde devamlı kalacağı bir ateşe sokar. Onun için aşağılayıcı bir azap vardır.” (4, Nisa, 13-14)

Babası tarafından bütün mal varlığı ya da servet kendisine bırakılan çocuk-oğul, eğer kardeşlerinin hakkı olan malın kendisine verildiğini biliyor ve buna ses çıkarmıyorsa, o da haramı kabul etmiştir, demektir ve günah işlemekte babaya ortak olmuştur.

Bu kardeşe düşen görev, bütün kardeşlerinin kendisinde olan haklarını vermek suretiyle onları memnun ettirip helallik almasıdır. Böyle yapması durumunda hem kendisini vebalden kurtarmış olur, hem de babasını kabrinde rahat ettirmiş olur. Böyle yapılması durumunda babaya iyilik yapılmış ve ölümünden sonra omuzlarındaki günah yükü hafifletilmiş olur. Bu arada akrabalık hukuku yani sılayı rahim denen akrabalık bağı koparılmamış ve diğer taraftan da kardeşlik hukukuna riayet olunduğundan haklar çiğnenmemiş olur.

Böylece Allah da onun helal olan azını bereketlendirir. Çünkü az olan helal çok olan haramdan daha hayırlı olur. Muvaffakiyet Allah'tandır.

BABANIN KIZINA BAĞIŞ YAPMASI

Sayın Prof. Yusuf el-Kardavi;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aşağıda soracağım konu hakkında sizin şer'i açıdan değerli görüşlerinizi almak istiyorum.

Soru: Kardeşimin bir tek kızı var. Kendisi Medine’de Sıltur-rahm kapısı denilen yerde bulunan bir evini kızına bağışladı. Bu olay on yıl önceden olmuştu. O zaman kendisinin geçimi gayet normal idi. Yapılan bu bağış olayı da adet olduğu üzere iki şer’i hakimden birisinin havale buyurmasıyla adalet-zabıt katipliğince tescil olundu. Bu tescil olayı hicri 1406 yılı Ramazan ayında gerçekleşmişti.

Şimdi ise kardeşim iki yıldan bu yana geçim sıkıntısı çekmektedir, mali zorluklar içerisinde. Aynı zamanda borçludur. Yakınlarından biri şeriat mahkemesinde bu adamın aleyhine dava açtı. Hakim de adeta kızın babası gibi hareket ederek, babadan, on yıl önce yapmış olduğu bağıştan yani kızına olan hibeden dönmesini istemektedir, icbar etmektedir. Bunun anlamı bir bakıma şöyle olmaktadır.

Adamın kızını ve onun çocuklarını yani torunlarını sokağa atması demektir. Oysa hepsi de beraber aynı evde kalmaktadırlar. Bütün bunlar sıradan bir borcun ödenmesi için yapılmaktadır.

Eğer babası kızına gerçekten durumunun kritik olduğu, geçim sıkıntısı çektiği ve borç altında bulunduğu bir sırada olsaydı -ki bu durum iki yıldan bu yana böyledir- bu durumda, borçtan kaçmak ve ödememek için böyle bir yola başvurdu denilebilir. Oysa adam bu bağış tam on yıl önce kızına yapmış ve bağış yaptığı sırada da durumu gayet iyi idi.

İnandığım ve bildiğim kadarıyla, “Babanın yaptığı bağıştan cayması” hem Hanefî, hem Şafii ve hem de Hambelilerce tamamen terkolunmuş olup çok dar bir çerçevede uygulanmaktadır ki böylece çocukların karşı karşıya kalacakları zulmün önüne geçilmiş olsun.

Bununla beraber babanın bu istisnanın yorumunu geniş manada ele alarak önceki daha sebebin dışında bir başka sebepten dolayı hibesinden veya bağışından dönmesi caiz olmaz. Örneğin hibe yapan kimsenin yaptığı hibe için, hibesinden dönüş konusunda mev-

hubun lehe/kendisine bağış yapılana karşı bir taraf tutma ya da zarar verme gibi bir şart ileri sürmesi gibi. Ve hibe edilen şeyin, kendisine hibe yapılan kimseye olan ihtiyaç yüzünden yapılmamasıdır. Burada görülen durum, adamın kızıyla olan durumu da budur. Çünkü hibeden geri dönülmesini istemenin manası, kızını ve kızının çocuklarını yani torunlarını sokağa atmak demektir. Bu da doğal olarak onun hibesine yani bağışına bağlı bulunmaktadır.

Saygı değer Kardavi, bir babanın kızına yaptığı bağıştan dönmesi için baba buna zorlanabilir mi? Yani sıkıntı içerisinde oldukları bir zamanda böyle bir icbar mümkün mü? Özellikle de hibeden olacak olan bu dönüşle kıza da büyük bir zarar dokunacaktır. Hem kızın kendisi ve hem de kızının çocukları yani torunları biricik evlerinden koparılıp yoksun bırakılacaklardır. Böylece hem kızcağız ve hem çocukları sokağa atılacaklardır.

Sizin Kitaba dayalı şeriat açısından olan görüşlerinizden faydalanmayı bekliyorum.

Selam ve saygılarımı kabul buyurun!

İbrahim Abdurrahman el-Kusaybi

Allah'a hamd, Resulüne, ehli beytine, ashabına ve onun yolunu izleyenlere, onun hidayetiyle yol bulanlara salat ve selam olsun. Konuya gelince;

Cevap: Sorudan anlaşıldığı kadarıyla, babanın kızına evini bağışlaması yani hibede bulunması, şeriat-din bakımından kurallarına uygun bir bağış yani hibedir. Çünkü böyle bir hibe, bu konuda ehliyetli olan kişinin elinde ve yerinde gerçekleşmiştir. Zira ortada iki şeriat mahkemesi kadısından yani hakiminden birinin havale-siyle adalet-zabıt katipliğince tescili yapılmış olarak elde bir delilli ve kanıtlı hibe vardır.

Soruyu yönelten kişinin sorusundan çıkardığım kadarıyla kızın babası, kızın bir tek kardeşini de uygun ve adil bir hibe ile memnun etmiştir. Bu bakımdan bu hibe ile alakalı olarak ondan bir

itiraz gelmemiştir. Baba iki çocuğu arasında adil davranmıştır ve her birine hakları olan şeyi vermiştir.

İşte buna göre kız da, kendisine yapılan hibeyi kabzetmek yani almak ve kullanmak suretiyle buna malik yani sahip olmuştur. Ayrıca da tescil edilmek suretiyle bu hibe pekiştirilmiş ve mülkiyet ve kullanım on yıl boyunca tamamen devam etmiştir.

Yaptığı hibenin tümüyle gerçekleşmiş olmasından ve yerini bulmasından sonra tekrar vazgeçmek ya da caymak meselesi müç-tehitlerce tartışmalı bir konudur.

İmam Ebu Hanife ve arkadaşlarına, İmam Sevri'ye, Anberi'ye ve Ahmed İbn Hambel'den gelen bir rivayete göre babanın çocuğuna yapmış olduğu hibesinden cayması caiz değildir. Bunların bunu caiz görmemeleri Buhari ve Müslim tarafından ittifakla rivayet olunan bir hadise göredir. Bu hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Hibesinden dönen bir kimse tıpkı kustuğunu tekrar yutan kimse gibidir.”

Hz. Ömer'den gelen bir rivayet ise şöyledir: “Kim bir şey hibe ederse ve yaptığı bu hibesiyle de bir akrabalık bağına sağlamlaştırmayı isterse veya sadaka niyetiyle verirse, artık o kimsenin ona hibenin dönüşü olamaz, tekrar geri isteyemez. Fakat kim de bir şey alma niyetiyle bir hibede bulunursa –bundan kastı ve söylemek istediği şey, verdiğine karşılık dünyada bir ödül, bir şey isterse– o kimse hibesiyle bağlıdır. Karşılığını alamadığında veya memnun kalmadığında onu yeniden isteyebilir, cayabilir. İmam Malik bunu Muvatta adlı eserinde rivayet etmiştir ki bu tıpkı nafile bir sadaka gibidir. (Bak. İ. Malik, Muvatta; Akdiye; 2/754)

Şafii'nin, Malik'in, İshak b. Rahuye'nin mezheplerine ve Ahmed İbn Hambel'den gelen meşhur rivayete göre, babanın çocuğuna yaptığı hibesinden dönme hakkı vardır. İmam Nevevi bunu, İbn Sureyc'ten er-Ravda adlı eserinden nakletmiştir, diyor ki: “Eğer baba yaptığı hibe ile bir iyiliği celbetmeyi, elde etmeyi istiyorsa veya henüz kendisine ulaşmamış olan bir belayı, kötülüğü veya cezayı

önlemek diliyorsa, böyle bir hibeden döner, cayar.” İmam Nevevi diyor ki bunun caiz olduğu hususu, mutlak manada sahihtir. (Bak. Nevevi; Revdatu’ t-Talibin; 51379)

İbn Kudame, el-Muğni adlı eserde Tavus’un İbn Ömer ve İbn Abbas’tan yaptığı rivayetle onlara delil göstermiştir. İbn Ömer ve İbn Abbas hadisi Hz. Peygamber (sav)’e ref ediyorlar, hadisin merfu olduğunu söylüyorlar. Hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Herhangi bir kimsenin birine bir şey vermesi veya bir şeyi hibe etmesi sonradan da bu verdiğinden veya hibesinden dönmesi helal olmaz. Ancak babanın oğluna verdiği şeyden dönmesi helal olur.” (Bak. Ebu Davud;3539. İbn Mace;2377. Tirmizi, 2133. Tirmizi bu Hasen Sahih bir hadistir, demiştir. Nesai, Hibe;3720)

Nitekim İbn Kudame de Numan İbn Beşir hadisini delil olarak getirmektedir. Rivayete göre Babası Numan’a bir şey hibe etmiş, Hz. Peygamber (sav) de onu geri alması için kendisine: “Onu geri al” veya “Ona dön” diyerek hibesinden caymasını istemiştir.

Bu hibe konusunda durum öyle gösteriyor ki, en azından böyle bir cevaz bulunmaktadır. Nitekim Beşir İbn Sa’d da bunu örnek almıştır.

Gerçi aslında bu hadis bu konuda hüccet değildir. Çünkü Hz. Peygamber (sav)’in o zatın hibesinden dönmesi için, ona verdiği emir, bir sebebe dayalı bulunuyordu. Bu sebep de Numan’ın babasının Numan’ın kardeşlerinin hesabı aleyhine olacak bir şekilde Numan’a bir ayrıcalık tanınması sebebiyledir. İşte bunun için Allah Resulü (sav) böyle bir hibeye tanıklık etmeyi reddetmiş ve: “Böyle bir işe benden başkasını şahit tut, çünkü ben zulme tanıklık etmem” diye buyurmuştur. Nitekim bunun gerçekliliği hadisin rivayetlerinden de bilinmektedir.

Çünkü zulmü geri çevirmek istenen bir şeydir. Dolayısıyla bu hadisin şu anda bizim tartışma konusu yaptığımız olayla bir alakası ve buna bir delaleti yoktur. Geriye sadece İbn Ömer ile İbn Abbas’ın rivayet ettikleri hadisin zahiri delaleti vardır ki bu hadisi de

Sünen sahipleri, Hanefiler ve onlarla aynı görüşte olanlar rivayet etmişlerdir. Bunlar bu hadise dayanarak, eğer ihtiyaç duyulursa, bu durumda hibesinden rucu edebilir, cayabilir.

İbn Kudame, bir babanın çocuğuna yaptığı hibe veya bağıştan dönebilmesinin caiz olabilmesi için dört şart zikrediyor. Bu dört şarttan ikisi bizi ilgilendirmektedir:

Birinci şart: Böyle bir hibeye babanın dışında kimsenin buna bir şeyi bağlı kılmaması, bir rağbet göstermemesi gerekir. Eğer böyle bir hibede babanın dışında bir başka şey buna bağlı kılınıyor ve ilişkilendiriliyorsa, örneğin adam çocuğuna bir hibede bulunuyor ama, bunun halkın kendi çocuğuyla muamele ve alış-veriş yapmalarının peşindedir, halkı ona yönlendirme çabası vardır veya ona borç vermelerinin yolunu açmaktadır ya da kızlarını onunla evlendirmeleri için özendirmektedir, eğer erkekse evlendirsinler veya kızlar bu nedenle onunla evlenmiş olsunlar gibi bir amaç taşımalıdır. Birinci rivayet Ahmed İbn Hambel'e aittir. Babanın rucu hakkı yoktur. Bu da İmam Malik'in mezhebidir.. Çünkü baba bununla oğuldan başkalarının hakkına karşı haksızlık etmiş olur ki, bu rucu da-hibeden dönüşte hakkın iptali yani ortadan kalkması yer almaktadır. Oysa Allah Resulü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Zarara sokmak ve zarara karşı öç almak yoktur.” (İbn Mace;2341. İmam Malik, Muvatta, Akdiye;31)

Hibeden dönüş yapmakta zarar vardır. Çünkü bu yoldan Müslümanlara bir zarar verme yoluna gidilmiş, tuzak kurulmuş olmaktadır ki, bu şekilde Müslümanlara tuzak kurmak caiz değildir. (Bak. el-Muğni;8/264-266)

Şimdi biz meselemize gelelim. Bu meselede şunu görüyoruz. Bu evin bağışlanmasıyla başkalarını özendirme gibi bir durum göze çarpmaktadır. Bu özendirme olayı da eşin ve çocukların ve halkın onlara bakış açıları, özendirilen durum budur. Yani görenler ve bilenler, bu ailenin bir evlerinin olduğunu bilecekler ve dolayısıyla onlarla muamelelerini bu ölçüler içerisinde sürdüreceklerdir.

Bir de bu aile kendilerini kapı dışarı edilmiş, sokağa atılmış olarak gördüklerinde halkın bunlarla muameledeki bakış açıları ne olacaktır? Çünkü ne sığınacakları bir yuvaları, ne de barınacakları bir gölgeleri kalmıştır?!

Aslında mahkemece tescil edilmiş ve belgelendirilmiş olan bu hibe işinin üzerinden tam on yıl gibi bir sürenin geçmiş olması, bu ev halkının lehine olarak daha güçlü bir hak olmaktadır.

İkinci şart ise: Bu bağışlanan şeye bağlı olan ve ondan ayrılmaz olan bir ilavenin, fazlalığın yapılmış olması. Çünkü yapılan hibeye, kendisine bağış yapılan tarafından eklenen fazlalık bu defa hibenin durumunu değiştirir ve onu bir başka şey durumuna sokar.

(Bak. Muğni;8/264-266)

Bizim bağışlanan yani hibe edilen bu ev olayımız gibi olaylarda mutlaka zamanla bir takım değişiklikler yapılmıştır. İhtiyaçtan ötürü bu on yıllık zaman zarfında mutlaka evde bir takım ilaveler, değişiklikler, dekor ve benzeri işlemler yapılmıştır. İşte bütün bu yapılanlar hibeden rucua-caymaya manidir, engeldir.

Ancak Malikiler, babanın yaptığı hibe veya bağıştan dönüş-rucu hakkı vardır, diyorlar. Onlar bu rucu hakkına İ'tisar adını veriyorlar. Malikiler borç yükü altına girmezden önce babanın küçük veya büyük olan çocuğuna yaptığı hibeden dönmesini caiz görmüyorlar. Ancak çocuklarının borç yükü altına girmelerinden sonra yaptığı hibe ise, o bir tür teberru gibidir. Dolayısıyla bunu alması ve bundan rucu hakkı vardır. Nitekim, Derdir bunu, Şerhu's-Sağir adlı kitapta zikretmiştir. (Bak. Derdir, ag. Şerh:3/359)

Bizim bu meselemizde gayet açık ve net olan şu ki, yapılan hibe, yıllar önce gerçekleşmiş ve zaten o dönemde borç yükü diye de bir durum bulunmamaktadır. Zaten bu husus soruyu soran zat tarafından açık olarak ifade olunmaktadır.

Yine Malikiler şunu zikretmektedirler: Babanın çocuğuna yaptığı hibeden i'tisarı yani rucuu veya dönüşü caiz olmaz. Çünkü baba bununla ahiret yurdunu ve sevabını kazanmak için bir yatırım

olarak çocuğuna hibe yoluyla bağışlamıştır. Bu takdirde hibesi tıpkı bir sadaka gibidir. Aynı şekilde baba bu hibeyle akrabalık bağını pekiştirmeyi, şefkati gözetmiştir, bunun için vermiştir. Dolayısıyla bu şekilde akrabalığı pekiştirmek ve şefkati artırmak için yapılan hibe, rucua yani dönüşe veya caymaya engeldir. (Bak.Ök. 4/152)

Burada gördüğümüz gerçek şudur. Hibeden dönüşü veya rucuu caiz görenler, gördüğün gibi mümkün olduğunca bu sınırı çok dar olarak tutmaktadırlar. Hiç kuşkusuz bizim bu meselemizde açık olan bir gerçek var ki o da şudur. Baba biricik kızıyla olan akrabalığı-baba ve kız münasebetini, şefkatini iyice pekiştirmek istemiştir. İşte onun bu iradesi, kendisini böyle bir yola iletmıştır. Bu konuda söz, babanın sözüdür.

Şimdi tekrar meseleye göz atalım. Diyelim ki biz, şu anda bu gün için borçlu durumda bulunan babanın hibesinden rucu yani cayma hakkının olduğunu, bunun caiz olduğunu söyleyelim. Adam kızını ve torunlarını sokağa bir şeysiz olarak bırakıverecek? Bu durum nereye kadar devam edecek? Onları evsiz barksız sokakta o vaziyette bırakması hiç caiz olacak bir şey midir?

İslam fıkında bilinen ve kesin olan bir gerçek vardır. O da, kişinin içinde yaşamakta olduğu evi, onun temel ihtiyaçlarındandır. Bunun içindir ki ev veya değeri, zekat nisabının hesaplanmasında hesaba dahil edilmez. Mutlaka nisabın bunlardan ve diğer temel ihtiyaçlardan ayrı olması gerekir.

İslam'a göre borç yükü altında ezilen bir kimsenin içinde oturmakta olduğu kendisine ait olan evinin satılarak ortada cascavlak bırakılması caiz değildir. İslam hiçbir zaman, alacaklı olan kimselerin borçlularının her şeylerini ellerinden alarak onları aç ve çıplak bir durumda, kışta kıyamette meydanda bırakmasına izin vermediği gibi, alacaklının borçlusunu ezmesine de izin vermez. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer borçlu kimse gerçekten sıkıntı ve darlık içinde ise, bu durumda kendisi rahatlayana dek ona süre ve zaman tanıyın.” (2, Bakara, 280)

Bunun içindir ki hakimin hakkında iflas kararını verdiği borçlu kimse hakkında Harîki şöyle diyor: “Evsiz yaşaması imkanı olmayan ya da eve ihtiyacı olan borçlu kimsenin evi borcundan dolayı satılamaz.”

el-Muğni’de şöyle diyor: “Ebu Hanife ve İshak İbn Rahu’ye de bunu söylemişlerdir.”

İmam Malik ile İmam Şafii’ye nispetle söylenmektedir. İkisi demişler ki: “Borçlunun evi satılır. Kendisine kira bedeli ödenir” müellif der ki, İbn Münzir de bunu tercih etmiştir. Çünkü Hz. Peygamber (sav), satmak üzere satın aldığı ürünler zarar gören ve bundan dolayı da borç yükü altında kalan kimseye: **“Bulduğunuzu alın! diye buyurmuştur.** ⁽¹⁴⁵⁾

İşte buldukları şeyler de şunlardır. Yani iflas etmiş olan kimsenin kendi aynı malıdır. Ticaret için olmayan malıydı. İşte bu malın, diğer ticaret malları gibi borçlarına dağıtılması vaciptir, gereklidir.

İbn Kudame de bunu şöyle cevaplamış: “İçinde oturulan ev, borç yükü altında kalan ve iflas eden kimsenin onsuz kalamayacağı barınağıdır. Bu, borçları yüzünden satılıp borçlarına harcanamaz. Ev ihtiyacı da tıpkı kişinin ihtiyaç duyduğu sırtındaki elbisesi, yiyeceği azığı gibidir. Oysa hadis özel bir durumla ve olayla alakalıdır. Ya da ihtimaldir ki adamın içinde oturduğu evin dışında başka bir akarı yoktu ve yine muhtemeldir ki Allah Resulü (sav): **“Bulduğunuzu alın!”** diye buyururken, yani sadaka olarak bu borçluya yapılan saka yardımlarından borcunuza mahsuben **“bulduklarınızı alın”** demiş olabilir. Çünkü bu anlatılan bundan önce idi.

Çünkü Hz. Peygamber (sav)’den rivayet olunduğuna göre şöyle buyurmuştur:

“Ona tasaddukta/yardımda bulunun!”

(145) Müslim, 1191. Arıca Ahmed İbn Hambel, Ebu Davud, Nesai ve İbn Mace de rivayet etmişler.

Sahabe de yardımda bulunurlar. Fakat yapılan yardımlar adamın borcunu karşılayacak kadar toplanmamıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdular: **“Bulduğunuzu alın!”** Yani ona sadaka olarak verilenden ne bulursanız, borcunuza mahsuben, onu alın. Bu adamın kendisi zaten bir barınağa muhtaç iken, ona bir ev tasadduk olunmuş değildir. (Bak. Muğni; 6/576-579)

İbn Kudame'nin İmam Şafii ve İmam Malik'ten naklettiği şey, mutlak anlamada değildir.

Maliki Fıkhdına ait olan Şerhu's-Sağir adlı eserinde Derdir şu ifadelere yer veriyor: “Adamın evi satılmaz. Meğer ki içinde oturan ev oldukça lüks ve konforlu bir ev ise, değeri de oldukça yüksek ise, bu ev satılır, borcu karşılanır ve kalanıyla da ona yaşayabileceği uygun bir ev alınır.” (Bak. Derdir, agk. Ve Haşiyesi Savi;3/358)

Nitekim İmam Nevevi de, er-Ravda eserinde bu mesele ile alakalı olarak üç noktaya işaret eder. Bu üç noktadan ikisi, o borçlu olan müflis kimseye gerekli olan benzer evi bırakılır. (Bak. Nevevi, agk.4/145)

İşte İslâm adaletine yakışanı, İslam'ın hoşgörülülüğüne ve borç yükü altında beli bükülüp ezilmiş olan kimseye karşı layık olan da budur.

Raşit Halife Ömer İbn Abdülaziz valilerine şöyle yazar: “Borçlulara karşı iyi davranın!” Yine valilerinden biri kendisine bir mektupla sorar: “Bir takım kimselerin evi, hizmetçisi, atı ve mobilyaları vardır. Fakat bunlara rağmen adam yine de borçludur. Bu kimselere karşı nasıl davranmalıyız?” Ömer İbn Abdülaziz de mektupla şu cevabı yazar: “Mutlaka bir Müslüman'ın içinde rahat edebileceği bir evi-barınağı olmalı, işlerinde kendisine yardımcı olabilecek bir hizmetçisi de olmalıdır. Düşmanına karşı kendisini savunabileceği ve üzerinde cihat edeceği bir atı-arabası da olmalıdır. Evinde kendisine ait mobilyası, ev eşyası da olmalıdır. Evet, onlar da borçludur. Onlara da borçlarını ödemede yardımcı olun!” (Bak. Ebu Ubeyd; el-Emval, s:556)

İşte bu ifadeler hidayet üzere olan ve başkalarına da hidayet yolunu gösteren Raşit halifelerinin sözleridir. Bize, onların sünnetlerine uymamız ve azı dişlerimizle onlara tutunmamız emredilmiştir.

İşte bütün bu açıklamaların ışığında ortaya çıkan gerçek şudur. Bu babanın, biricik kızına hibe ettiği evi tekrar alması şeriat açısından caiz değildir. Kaldı ki bu ev tam on yıldan bu yana bu kızcağız adına mahkemece tescil edilmiş ve her işlem de mükemmel olarak yerine getirilmiştir. Eğer biz bu, caiz olur dersek –ki caiz değildir–, yine de bizim açımızdan o kadıncağızı çocuklarıyla birlikte evden dışarı sokağa atmamız bizim için caiz olmaz.

Dualarımızın sonunda Alemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun!

MÜSLÜMANIN VASIYET ETMESİ

Allah’a hamd, Resulüne, Allah Resulünün Ehli Beytine, ashabına ve onun gösterdiği doğru yola uyanlara salat ve selam olsun.

Vasiyet meselesine gelince;

İslam Şeriati Müslümanlar için, eğer geride bir mal varlığı, bir hayır bırakırlarsa, mallarının bir kısmından vasiyet etmelerini uygun görmüştür. Ölümünden sonra yerine getirilmesi arzulanan bu vasiyet sayesinde hayatta iken yapamadığı, kusurlu davrandığı eksikliklerini telafi etme fırsatını belki yakalamış olur. Çünkü İbn Mace tarafından merfu olarak Ebu hureyre’den rivayet olunan hadise göre şöyle buyurulmuştur:

“Şüphesiz Allah, sevabınızı artırmak maksadıyla, ölümünüz sırasında mal varlığınızın üçte birini tasadduk etmenizi, hayır olarak dağıtmanızı sizden istemiştir.” (İbn Mace:2709)

Kur’an-ı Kerim’in kararlaştırdığına göre ölünün terekesi sadece buna hak kazanmış olanlara dağıtılmaz. Ancak şu ayette ifade

edilen husus gerçekleştirildikten sonra hak sahiplerine dağıtım ya da paylaşım yapılır. Allah şöyle buyuruyor: **“Bütün bu paylar ölenin yapacağı vasiyetten sonradır.”** (4, Nisa, 11) Nitekim Ebu Uma-me tarafından Hz. Peygamber (sav)’den rivayet olunan hadiste de bu şekilde gelmiştir. Allah Resulü (sav) bu hadislerinde şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz Allah her hak sahibi mirasçıya hakkını vermiştir. Mirasçı için ayrıca vasiyet yoktur.” (İbn Mace, 2713. Ahmed İbn Hambel, Nesai, Ebu Davud ve Tirmizi de hadisi rivayet etmişler. Tirmizi, hadis için, *“Hasen Sahihdir”* demiştir.)

Aynı şekilde Hz. Peygamber (sav), Sa’d İbn Ebu Vakkas’a, malının üçte birinden fazlasını vasiyet yoluyla tasadduk etmemesini, sadaka olarak vasiyet etmemesini istemiştir. Sadece üçte birine ruhsat vermiştir. Hadiste belirtildiği üzer Allah Resulü (sav) kendisine: **“Üçte birini sadaka olarak vasiyet edebilirsin ama, üçte biri bile fazladır. Çünkü senin, sana mirasçı olan akrabaları senden sonra zengin olarak bırakman, senin için, onların senden sonra halka el açıp dilenmelerinden daha hayırlıdır”** diye buyurmuştur. (Hadis Buhari ve Müslim tarafından rivayet olunmuştur. Ayrıca Bak. İbn Mace;2708).

Bu durumda vasiyet iki şekilde kayıtlanmış, sınırlandırılmış bulunmaktadır:

Bunlardan birincisi yapılacak olan vasiyetin zaten mirastan pay alacağı olanların yer almamasıdır. İkincisi ise, bu vasiyetin bırakılan terekenin üçte birini aşmaması gerekir.

Varislerin vasiyette yer almamalarının şart koşulmasının sebebi, zaten yüce Allah tarafından onların haklarının kesin olarak mirasta belirlenmiş olmasıdır. Dolayısıyla zaten mirastan pay alacağı olan kimselerin bir de vasiyet yoluyla fazladan bir şey almaları uygun değildir. Çünkü bu gibi bir durumda iki defa mirastan yararlanma olmaktadır ki bu, caiz olmaz. Nitekim yapılacak olan vasiyetin de üçte bir ile sınırlandırılmış olmasının nedeni, varislerin haklarına tecavüz

edilmemesi ve onlara bir haksızlık yapılmaması içindir.

O halde herhangi bir kimse ölümünden önce kendisine mirasçı olacak olan bir kimseye veya kimselere miras payı dışında bir şeyler vasiyet etmesi durumunda bunun hükmü nedir? Bu tür bir vasiyet yerine getirilmeli mi getirilmemeli mi?

Alimlerin cumhuruna-çoğunluğuna göre, şayet diğer varisler bunu onaylarsa, adamın sözkonusu vasiyeti uygulanır. Eğer karşı çıkarlarsa, alimler arasında hiçbir tartışma sözkonusu olmaksızın bu vasiyet sahih-doğru olmaz, yerine getirilmez. Gerek İbn Münzir olsun, gerekse İbn Abdülber olsun her ikisi de: "İlim ehli bu konuda icmaemişlerdir" demişlerdir.

Hambelilerden bazıları ise, böyle bir vasiyet, diğer varisler tarafından uygun karşılanıp buna onay verilse bile yine de yapılan vasiyet batıldır, geçersizdir, demişlerdir. Meğerki daha işin başında ona bir yardımda bulunmuş olsunlar, bu, olabilir. Nitekim el-Muğni adlı eserde de böyle geçer. Burada sahih yani doğru olan görüş, cumhurun görüşüdür. Çünkü mirasçı adına vasiyete mani olmak ya da engel olmak, sadece diğer mirasçıların haklarını korumaya ve aralarında eşitliliğin bozulmamasına yöneliktir. Eğer mirasçılar böyle bir vasiyete onay verirlerse bu, diğer varislerin alacakları haklarından düşülür. Çünkü bu durum, ehil olan bir kimsenin yerinde bir tasarrufta bulunmasıdır. Bu ise diğerleri tarafından uygun görülüyorsa bu takdirde sahih olur.

Şeyh Abdurrahman Kusaybi'nin vasiyeti konusundaki açık olan cihet, yapılan vasiyetin mirasçılar için yapılmış olduğudur. Sorudan da anlaşıldığı gibi mirasçılar böyle bir vasiyeti onaylamamaktadırlar. Eğer mirasçılar arasında bunu onaylayan biri varsa, sadece onun payına düşen bu vasiyet ölçüsü düşülür, diğerlerin paylarına dokunulmaksızın hakkında vasiyet yapıldığı verilir.

Esasen burada vacip olan durum, miras paylaşımı konusunda şeriatın ortaya koymuş olduğu paylaşımaya dönülmeli ve o yapılmalıdır. Özellikle de vasiyeti yapan kimsenin makul bir fiyatla değer-

lendirme yapılmasının tefsirinde ya da yorumundaki sözü, işi tartışmaya ve ihtilafa götürecekse en uygun yol şeriatın öngördüğü paylaşım yolunu seçmektir. Yoksa bu değerlendirmenin elli yıldan bu yana alım-satımdaki bir değerlendirme gibi değerlendirilmesi düşünülemez. Çünkü fiyatlar kat kat artmış, özellikle de taşınmaz mallarda bu değerler onlarca, hatta kimi yerlerde yüzlerce katına çıkmıştır.

Allah hepsini de ıslah etsin ve aralarındaki problemlerini çözümede yardımcıları olsun.

Salat ve Selam efendimiz Hz. Muhammed'e, Ehli Beytine ve ashabına olsun...

KAZALARDA ÖLENLERİN MİRASLARI

Muhterem Prof. Yusuf Kardavi;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun ve Allah sizi korusun. Sağlık ve sıhhatiniz için duacıyız, Rabbim sizlere hayırlı ve uzun ömürler ihsan buyursun!

Allah size rahmetiyle yardımını esirgemesin, bir konuda biz, etraflı olarak fetvanızla bizi aydınlatmanızı diliyoruz.

Soru: Adamın biri oğluyla birlikte bir olayda vefat ettiler. Ancak hangisinin hangisinden önce öldüğü bilinmiyor. Ölenlerin her ikisi de arkalarında birer hamile eş bıraktılar. Nitekim baba, ayrıca geride bir kardeşle bir de anne bıraktı. Ölen oğul ise o da bir öz kız kardeş ile öz erkek kardeş ve bir de kız çocuğu bıraktı.

Şimdi bunlardan geriye kalan terekesi nasıl paylaştırılacaktır?

Allah sizleri her türlü kötülükten ve sıkıntıdan muhafaza buyursun!

Cevap: Allah'a hamd, Allah Resulüne de salat ve selam olsun!

Şimdi konuya gelince;

Fukaha yani İslâm hukukçuları boğulmak, yangında hayatını kaybetmek, deprem, ya da heyelan ve benzeri durumlar sebebiyle evlerin, binaların yıkılarak insanların altlarında kalıp ölmeleri gibi ölenlerin durumları hakkında hep farklı görüşler ortaya atmışlardır. Üzerinde anlaştıkları bir hüküm yoktur. Nitekim savaşlarda ölenlerin durumları da böyledir. Bunların kimileri de birbirlerine mirasçı olan kimseler de olabilmektedir. Örneğin baba ile çocukları, eşiyle kocası, kardeşle kız kardeşi ve benzerleri gibi... ama bu ölenlerden kimisinin durumu ise, kimin hangisinden önce öldüğünün bilinememiş olmasıdır.

Fukahadan kimileri şöyle demişlerdir –ki bu görüş İmam Ahmed İbn Hambel'den daha çok meşhur/yaygın olarak gelmiştir–: **“Biri ötekine mirasçı olur.”**

Şa'bi de der ki: “Şam-Suriye'de Umvas yılında bir veba salgını yaşandı. Bunun üzerine bir tek ailede peş peşe ölen kimseler oldu. Bu konu Hz. Ömer'e bir yazıyla bildirildi. Hz. Ömer de şöyle cevap yazdı: **“Ölenleri birbirlerine mirasçı kılın!”** (Bak. Beyhaki; es- Sünenü'l-Kübra, 6/222. Bu olay Şam-Suriye'de Ürdün'e yakın bölgede 18/639 yılında olmuştur.)

Cumhur bu konuda farklı bir görüştedirler. Ben de tercihe şayan olarak onu görüyorum. Ancak fetvaya dayanıp güvenmek gerekir. Bu ise, Hz. Ebu Bekir Sıddiyk, Hz. Zeyd, İbn Abbas, Muaz İbn Cebel ve Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'dan rivayet olunan görüştür –Allah hepsinden de razı olsun-. Bu zatlar ölen bu kimseleri birbirlerinin mirasçıları olarak görmemişlerdir. Bunlara göre her ölen kimsenin geride bıraktığı terekesi-mal varlığı, onların mirasçılarından hayatta kalanlara aittir. Paylaşım buna göre yapılacaktır.

Nitekim Ömer İbn Abdülaziz, Abuzzenad, İmam Zühri, İmam Evzai, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ebu Hanife ve Ashabı bu görüştedirler. Bu rivayet Ömer'den, Hasan Basri'den Raşid İbn

Sa'd'dan, Hakim İbn Umeyr'den, Abdurrahman İbn Avf'tan gelmiştir. İbn Kudame de demiş ki: "Ahmed İbn Hambel'den de bunu gösteren rivayet yapılmıştır." (Bak. el-Muğni, 9/170-171)

Bu görüşün sahipleri -ki biz de onu tercih ettik-, Said İbn Mansur'un Süneninde rivayet ettiği rivayeti kendilerine hüccet-delil ve dayanak kabul etmişlerdir. Said İbn Mansur demiş ki:

"Bize İsmail İbn Abbas Yahya İbn Sadi'den rivayet etti. **Yemame** olayında öldürülenler-şehit düşenler, **Sıffin** ve **Harre** olaylarında ölüp şehit düşenleri birbirlerine mirasçı kılmadılar. Bu ölenlere, hayatta sağ kalan **asabesi** mirasçı olmuşlardır."

Yine kendi senediyle Ebu Cafer Bakır'dan zikretmiştir. Bu rivayete göre: "Haz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm -ki kendisi Hz. Ömer'in hanımı idi- ve oğlu ölmüşlerdi. Ölümlerinde yolda sadece iki çığlık sesi duyulmuştu. Ancak önce hangisinin öldüğü bilinemiyordu, annesi mi önce öldü, yoksa oğlu mu? Bu bilinemedi. Bu bakımdan ne anne oğluna, ne de oğul annesine mirasçı olabildi. Kısaca her ikisi de birbirlerine mirasçı olamadılar. Nitekim Sıffin ve Harre'de şehit düşenler de birbirlerine mirasçı olamadılar." (Bak. *Said İbn Mansur, Sünen; 1/86. Beyhaki ags. 6/222*)

Fukaha demişlerdir ki: "Mirasçı olabilmenin şartı-koşulu, **mirası-geride tereke bırakan kimsenin ölmesinden sonra hayatta yani yaşıyor** olmasıdır. Oysa bu durum bilinmemektedir. Dolayısıyla **şartı gereği** şüphe ile mirasçılık, yani kimin kime mirasçı olacağı **sabit** olamaz, tespit olunamaz." (Bak. *İbn Kudame; el-Muğni, 9/172-173*)

O halde fetva iki konudur; baba ile oğul konusundadır. Çünkü her ikisi de bir olayda beraberce ölmüşler ama, kimin kimden önce öldüğü bilinemediğinden biri diğerine mirasçı olamaz. Ancak ölen bu her ikisine de bunların hayatta kalan varisleri mirasçı olurlar.

Örneğin eğer babanın eşi gebe olmamış olsaydı, bu kadın kocasına mirasçı olurdu. Bu durumda kadının kocasının terekesinden alacağı pay dörtte bir oranıdır. Çünkü ortada çocuk yoktur. Bu arada ölen babaya hem kalan annesi ve hem de kardeşi mirasçı olurlar.

Burada annenin payı üçte birdir. Geri kalanı ise **asabe** olması itibarıyla kardeşe aittir.

Fakat ölenlerin her ikisi de geride birer hamile eş bıraktıklarına göre, bu durumda her eş, kocalarından kalan terekeden sekizde bir alırlar. Bu, onların almaları gereken mümkün olan en son haddir-sınırdır. Bu durumda ölen kocanın annesine de terekeden altıda bir pay verilir. Bu da onun alacağı en son sınırdır. Bu arada kardeşin alacağı pay, kadın doğum yapıncaya kadar bekletilir.

Eğer kadın bir erkek veya daha fazla doğurursa, artık kardeşe mirastan pay verilmez. Çünkü kalan çocuklarıdır. Eğer kadın erkek değil de bir veya daha fazla kız çocuğu doğurursa, bu durumda geride kalan mal, miras olarak asebe olması açısından ashabı feraizden sonra kardeşe aittir.

Eğer ölen babanın hanımı ölü doğum yaparsa, bu durumda kadının eksik olan payı tamamlanır ki bu da sekizde bir yerine dörtte bir olarak payını almasıdır. Bu defa anne de altıda bir yerine yeneden üçte bir alır Kalanını da ölünün asabesi-yakını olması bakımından tamamen kardeş alır.

Şimdi babanın ölen çocuğuna gelince.. bu da ölümünden sonra geride bir kız çocuğu, bir öz erkek kardeş ve bir de öz kız kardeş bırakmıştır. Eğer hamile olan hanımının karnındaki çocuğun günümüz tıp bilimi açısından cihazlarla tespit edilip doğacak olan bebek bir mi veya daha fazla mı, erkek mi kız mı belirlendikten sonra –ki bu çok kesin olarak yapılabilemkiye ve öğrenilebilmektedir- bu durumda ana karnındaki bebek veya bebekler de göz önünde bulundurulmak suretiyle miras konusunda gereken tasarruf yapılır.

Eğer ana karnındaki bebek-cenin erkek ise ve bir tane ise, kız kardeş yani abla ile doğacak olan bebek arasında, anneleri sekizde bir pay aldıktan sonra terekenin kalan kısmı paylaşılır. Buda ikili birlidir. Yani erkek kız kardeşinin iki katını alarak paylaşım gerçekleştirilir. Kısaca iki hisse erkeğe, bir hisse de kıza dir.

Eğer doğacak olan bebekler iki erkek veya bir erkek bir kız

ise, bu da yine asabe olmaları itibariyle ikili birli olarak paylaştırılır. Yani erkeğe iki kızkardeşin alacağının iki katı verilir. Ya da şöyle söyleyebiliriz. Erkek paydan bir alırken, kızlar yarımşar alacaklardır. Bu durumda ölen gencin hayatta kalan öz erkek kardeşiyle öz kız kardeşine bir şey düşmez. Çünkü her ikisi de doğan erkek çocuk sebebiyle bundan alıkonulmuşlardır.

Bu arada kız çocuğa miras yoluyla farz olan payının verilmesi de mümkündür. Eğer doğacak bebek kız ise, bu takdirde bu bebek ablasıyla beraber terekenin üçte ikisini alırlar, doğal olarak anne de sekizde bir hakkını alacaktır. Terekenin kalanı ise öz erkek kardeş ile kız kardeşe kalır. Bu da, 5, 24'tür. Ki bunu asabe yoluyla almış olurlar. Hatta doğum henüz gerçekleşmezden önce de herkesin payı verilebilir. Çünkü bebeğin durumu ve cinsiyeti belirlenmiştir.

Ancak bütün bunlar kadının bebeği canlı olarak doğurmuş olmasına bağlıdır. Eğer bu gerçekleşmezse, anlatıldığı gibi tereke, hayatta olanlar arasında paylaştırılır.

Eğer gebe olan kadının karnındaki bebeğin durumu ve cinsiyeti bilinemiyorsa, örneğin çöl hayatında yaşıyor olabilirler veya bulunulan yer şehre oldukça uzakta bir yerde olabilir veya farklı ülkelerde bulunabilir ya da mirasçılar böyle bir cihazla cinsiyet tespiti doğum gerçekleşene kadar rıza gösteremeyebilirler. Bu durumda doğacak olan bebekler iki erkek bebek var sayılarak payları bekletilir. Kalan kısmı mevcut diğer mirasçılar arasında paylaştırılır. Doğumun gerçekleşmesinden sonra miras hükümleri çerçevesinde uygun olan bölüşüm nasıl olacaksa öylece yapılır.

Allah en iyisini bilendir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SOSYAL TOPLUM VE İLİŞKİLERİ

HAYATIN SIKINTILARI KARŞISINDA MÜSLÜMANIN KONUMU

Çok değerli Prof. Yusuf Kardavi;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Konuya gelince, önce değerli zatınızdan dileğim şudur. Benim bu mektubumu okuyunca sakın bana kızmayınız ve yüzünüzü bana karşı ekşitmeyiniz. İşin gerçeği şu, bir Arap ata sözü vardır: “Kile taşıttıktan ve sel bentleri yıktıktan sonra..” işte ben de bu mektubu böyle bir durumda yazıyorum.

Sözümün özü şudur: Ben gerçekten kötü bahtlı bir gencim, işim hep şanssızlıktan yana gidiyor. Bir çok silahlara-maharetlere ve becerilere sahibim. Fakat hiçbirisi de bir şeye yaramamaktadır. Aslında sapasağlam iken benim elimde işe yaramaz duruma geliyorlar.

Gördüğüm kadarıyla zeka, bilgi ve güç bakımından benim çok gerilerimde olanlara bütün kapılar açılmakta, onlara bir çok fırsatlar doğmaktadır. Benim ise, tüm kapıların yüzüme kapanıyor. Elime geçen her fırsat kaçıp gidiyor. Gözlerimde artık dünya kap-kara gözüküyor.

Ben oldukça fakir bir aile çevresinde yetiştim. Bununla bera-

ber öğrenme gücünü elde ettim ve öğrenimimi de bitirdim. Bu arada eğitimim için kendime bir yol çizdim, bir metot izledim. Bu metodumda samimiyetle devam ettim ve Allah'a hamdolsun, istediğimi elde ettim.

Ben bu zaman zarfında sadece kendi ana dilimle yetinmedim, hatta ikinci bir dil ile de yetinmedim. Aksine tam olarak beş dünya dilini öğrendim. Toplumda böylesi bir imkana sahip kişi gerçekten çok azdır.

Ben işin başında bilimsel manadaki eğitimimin ve bu dilleri öğrenmenin benim önümde bütün kapalı kapıları açacağını, önüme serilen engel ve barikatları ortadan kaldıracığını sanıyordum. Acıdır ki hangi işe girdim ve başladımca hep bana sıkıntı getirdi, zorlukları getirdi ve çevremde beni çekemeyen düşmanlar oluşturdu, bana karşı tuzak ve komplo kuran bir toplum oluştu. Bildiğim kadarıyla benden kaynaklanan herhangi bir kusurum ve eksikim olmadığı halde ben oralardan hep uzaklaştırıldım, işimden atıldım. Oysaki verilen görevleri eksiksiz olarak yapıyordum. Buna rağmen tuzak kuranların tuzağına düştüm ve beni çekemeyen kimselerin hisşına hep uğradım.

Göreve başladığım bütün bu yerlerde benim peşimi hiçbir zaman bırakmadı. Artık kendi kendime şöyle düşünmeye başladım ve, "ben uğursuz biriyim" diye hakkımda bir yargıya varır oldum. Çünkü tüm sıkıntılar ve zorluklar hep bana yazılmış, anımda asılı, benimle beraber dolaşıp duruyor. İlahi kader-takdir benimle savaşıyor ve bana karşı duruyor.

Oysa ben aslında dindar bir kimseyim. Namazımı kılar, orucumu tutar, farz olan görevlerimi yerine getiririm, dinime karşı da oldukça saygılıyım. Öyle inanıyorum ki, her bakımdan hayır olan şey, o hayrı ve ibadeti bırakmayıp ona sarılmak ve o yola uyaktır. Bunu biliyor ve buna inanıyorum.

Sizin yanınızda bu problemimi çözecek, derdime derman olacak bir çözüm yolu var mı? Artık bardak taşmış ve bende de umut-

suzluk başgöstermiştir. Aklıma öyle şeyler geliyor ki, onları yapmak benim için mümkün değildir ve onları yapmak inanan bir mümin kimseye de yakışmaz. Fakat aşırı baskı sonunda infilaka ve patlamaya neden olabilir. Ki bu gerçeği sizler de çok iyi bilir ve takdir edersiniz.

Değerli hocam! Bana bir yol gösterin! Beni sağlam olan bir yola yönlendirin. Neden bütün zaman-dünya hep üzerime geliyor? Neden kader hep benimle uğraşıyor? Neden bana hep tuzak kurulu-yor ve niçin beni çekemiyorlar?

Ben, bir kor ateşten daha yakıcı bir ateşin üzerinde olan biri olarak cevabınızı bekliyorum. Allah sizi hep doğruda daim eylesin ve hayrı, iyiliği sizin ellerinizle yerine getirsin. Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun.

M. H. M.

Cevap: Sevgili kardeşim! Allah'ın hamdini sana ulaştırarak Ona hamdeder, Resulüne, Resulünün Ehli Beytine ve ashabına salat ve selam ederim. Seni İslâmî selam ile selamlarım. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun!

Şimdi senin meselene gelince;

Ben senin mektubunu okudum. Senin düşündüğün gibi öfke-den yüzüm kızarmadı. Ancak mektubun içeriğini okuyup gerçekle-ri öğrenince kalbim sıkıştı, içim sızladı. Çünkü gerçek bir Müslü-man, herhangi bir insanın derdini ve çektiği ıstırabı duyduğunda veya gördüğünde üzüntüden yüreği dayanamayıp erir. Eğer bu muzdarip kimse üstelik bir de benim Müslüman kardeşim ise ve inancıyla benim inancımı, akidemi paylaşıyor ve bununla bana irti-batlıysa, bu beni daha fazlasıyla üzer ve üzmüştür.

Şimdi iyi dikkat et! Benim bütünüle senden isteyip bekledi-ğim bir şey vardır. O da öfkelenmeyi, kızmayı ve hemen infiale ka-pılmayı bir kenara bırak. Kendi kendini teskin et ve dengeli dav-ranmaya bak. Sakın dengeyi şaşırma. Yani öfke bardağını kaza ve

kadere, göğşe ve yere, yaratılanlara ve yaratana yüklemektense, biraz sakin ol ve dengeli hareket et.

Şu gerçekleri bir hatırla!...

Kardeşim! Ben sana bir takım oldukça önemli bazı gerçekler hatırlatmak istiyorum. Bu yazdıklarına ve söylediklerime çok iyi dikkat etmen gerekir.

MEVCUT NİMETLERİ ÖNCE HATIRLA

İlk olarak Allah'ın sana verdiği mevcut nimetleri hatırla ve onları değerlendir! Çünkü uzağı görebilen bir mümin kimsenin, sadece nelerin eksik olduğuna veya neleri kaybettiğine bakmaz, bakmamalıdır. Aksine her şeyden önce, Allah'ın kendisine verdiği ve yanında mevcut yani var olan o nimetlere bakmalıdır. Böylece yanındaki var olan nimetlerin daha fazla olduğunu çok net bir şekilde görebilecektir. Fakat kişi bazen o nimetleri görmez ya da görür de buna rağmen kusurlu davranır ve gerektiği gibi onu hakkıyla takdir edip değerlendiremez.

Allah Zübeyr oğlu Urve'den razı olsun. Bir günde başına iki **musibet**, iki felaket gelir. Çünkü evindeki atı-kısrığı oğlunu tekmeleyip çocuğun ölümüne sebep olur. Ayağındaki bir rahatsızlık nedeniyle doktor ayağının birini keser ki, mikrop tüm bedenini sarmasın. Fakat o bu iki musibete rağmen yüce Allah'a hamd eder. Çünkü bir at tarafından öldürülen çocuğuna bakar, bir de hayatta olan oğluna bakar ve şöyle dua eder: **"Allah'ım! Eğer birini aldıysan da, yerine birini verdin."** Bu arada kesilen ayağına bakar ve bir de dönüp sağlam olan ayağına bakar ve şöyle der: **"Allah'ım! Eğer sen biriyle beni imtihan ettiysen de, ötekini sağlıklı kıldın!"** Çünkü Urve kaybettiklerine değil, Allah'ın onun elinde bıraktıklarına bakıyor ve buna rıza gösterip Allah'a şükrediyordu. Eğer Urve böyle değil de sadece kaybettiklerine baksaydı, diğerlerini görmeseydi öfkelenir ve feryat ederek yanlışa sapardı.

Şimdi sen şöyle bir dönüp kendine baksan, dikkat etsen, kesinlikle üzerinde ve yanında yüce Allah'ın büyük ve hem de çok büyük nimetlerini mutlaka göreceksin. Gördüğünde senin görüp öğrenmek istemediğin çok şeyleri göreceksin veya senin farkında olmadığın çok şeyler görebileceksin. Şimdi bakalım:

a-Allah sana sağlık vermiş, önce hasta değilsin. Doğarken sakat olarak, hastalıklı olarak veya herhangi bir arıza ile doğmuş değilsin.

b- Allah sana akıl ve zeka vermiştir. Çünkü bunu kendin de kendi ifadenle belirtiyorsun. Eğitiminde onlara olan üstünlüğünü ve farklılığını söylüyorsun. Oysa böyle değil de sen aptalın ve bunağın biri de olabilirdin. Söylediğin gibi süper bir zekaya sahiptin.

c- Allah sana güçlü bir irade vermiştir. Çünkü sen mektubunda buna da değiniyorsun. Çünkü anlattığına göre sen kendin için bir metot seçmişsin ve bunu da var gücünle ve samimi olarak uygulamışsın. Oysa bunu da içinde bulunduğun tüm olumsuz koşullara rağmen başarmışsın.

d- Bir de dünyaca yaygın olan beş dili öğrenmişsin ve bunu bizzat kendin söylemekte. Doğrusu bu beş dili öğrenmek öyle her babayiğidin kârı değildir, hatta pek az kimse bunu başarabilir.

e- Bir de yüce Allah, bütün bu nimetlerin üzerinde nimetlerin en değerlisi olan İslam'a hidayet yolunu sana nasip buyurmuştur. Bu nimet hem dünya ve hem ahiret nimetlerinin en büyüğü, en yücesi ve en faydalısıdır.

Sevgili kardeşim bütün bunlar Allah'ın sana bahşeylediği önemli nimetler değil mi? Bunlar öylesine büyük nimetlerdir ki, bir çok kimseler sahip olmak istedikleri halde bunları bulamıyorlar.

Yoksa sen tüm bu nimetleri sıfır olarak mı değerlendiriyorsun? Çünkü bu nimetler sana mal kazancı ve refah getirmemektedirler değil mi?

Mala gelince, elbette ki mal da Allah'ın bir nimetidir ve bunda herhangi bir şüphe de yoktur.

Yoksulluk ve fakirliğe gelince, gerçekten bu, büyük bir imti-handır, onun şerrinden Allah'a sığınılır. Ancak mal nimeti, düşüne-bilenler için çok az bir nimettir. Düşünün adamın sağlığı yerinde değil, malı olsa neye yarar ki? Adamın malı var ama, adam cahilin biridir, kıymeti ne ki? Ya da malı var ama adam ya kafir-inkarcıdır veya fasık, bu mal neye yarar ki? Yüce Allah müşrik bir toplum ile alakalı olarak şöyle buyuruyor:

“Sanıyorlar mı ki, onlara verdiğimiz servet ve oğullar ile kendilerine faydalar sağlamak için can atıyoruz? Hayır onlar işin farkına varamıyorlar.” (23, *Müminun*, 55-56)

SİZİN HOŞLANMADIĞINIZ BİR ŞEY HAKKINIZDA HAYIRLI OLABİLİR

İkinci gerçek; İnsan beşer olması bakımından zaten eksiktir. Bu itibarla o kendisi için hayırlı olan şey nerededir ve kendisi kötü olan şey hangi şeydedir? Bunlar üzerinde pek düşünemez. O hep zahire yani dış görünüşe göre hüküm verir. O batını, bu işin iç dünyasını, perde gerisini bilmez, bilemez. Hep hazır olana, önündeki var olana bakar durur. Geleceği bilmez, bilemez. Hep hissi olanlara, duygusal-lığa kapılır, onlara boyun eğer. Oysa gerektiği kadar aklını kullan-maz. İşte bunun içindir ki yüce Allah (cc) şöyle buyuruyor:

“Ola ki bazen hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olabileceği gibi ve yine ola ki sizin sevip hoşlandığınız bir şey de hakkınızda çok daha kötü olabilir. Doğrusu Allah bilir de siz bilemezsiniz.” (2, *Bakara*, 216)

Kardeşim! Ne biliyorsun belki de yüce Allah (cc), tüm yüce peygamberlerini, elçilerini çeşitli denemelerden ve sıkıntılardan geçirdiği gibi, seni de bu imtihan dünyasının potasında eritip ol-gunlaştırmak ve sıkıntılar ocağından geçirip pekiştirmek istiyordur. Çünkü bilindiği gibi o peygamberler bir çok sıkıntılar yaşadılar a-ma, hepsi de bunlara katlanıp sabrettiler ve sabırda yarış yaptılar.

Bunu görevlendirildikleri risalet mesajını tebliğ edene dek hep sürdürdüler. Yüce Allah (cc) onlar sayesinde hidayete ermek isteyenleri doğru yola iletti. Karşı çıkanlara ve küfürlerinde ısrarcı olanlara karşı da hüccet ve delillerle karşı durdular.

Hız. Yusuf (as)'u bir düşün hele. Acaba o, çektiği tüm sıkıntı, zorluk ve zindan hayatlarından sonra Mısır'ın başına geçeceğini hiç bilebiliyor muydu? Dünyanın hazinelerine sahip olacağını, dağıtımının onun eliyle yapılabileceğinden haberdar mıydı? Yani Maliye ile ilgili her şey, tüm ziraat varlıkları, planlama ve geliştirme hizmetlerini tamamen kendisinin eliyle yürütüleceğinden haberi var mıydı? Hız. Yusuf (as) kıtlıktan dolayı çekilecek olan sakıntılarının, Allah (cc) tarafından onun eliyle çözüme kavuşacağını biliyor muydu? Mısır ve çevresini açlıktan, kuraklıktan onun kurtaracağından haberi var mıydı? Ama sonunda bütün bunlar onun eliyle Allah'ın izniyle gerçekleşmiştir.

Aslında bize düşen görev, karşı karşıya bulunduğumuz sıkıntı ve zorlukları, acı ve kederleri sabrı cemil denilen güzel bir sabırla karşılamak olmalıdır. Hiçbir zaman başımıza gelen belaların, musibetlerin Allah'ın (cc) bize bir cezası ve azabı olarak görmemeli ve öyle inanmamalıyız. Aksine bu gibi durumların bir çoğunu her eksiklikten münezzeh olan yüce Allah'ın (cc) bize hiç bilemediğimiz ve anlayamadığımız yerlerden birer hediye olarak verildiğini kabul etmeliyiz ve öyle değerlendirmeliyiz. Eğer bu, böyle olmamış olsaydı, bu dünyada en çok peygamberler insanlara göre daha çok sıkıntı ve belalarla karşı karşıya kalamazlardı.

Allah Resulü (sav) bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlar içerisinde en ağır imtihan ile karşı karşıya kalanlar başta peygamberlerdir. Bunlardan sonra da sırasıyla herkes imanı oranında imtihana tabi tutulur. Kişi dinini yaşadığı nispette imtihan olunur. Böylece kulun üzerine hep belalar iner durur ta ki o kul yeryüzünde öyle bir durumda yürür ki artık üzerinde hiçbir günahı kalmamış olur.” (Sa'd İbn Vakkas'tan Hakim rivayet etmiştir. Bak. Müstedrek;3/343)

Hatta mümin öyle olmalıdır ki, kendisi açısından başına gelenleri bir değerlendirmeye tabi tutar da, bundan sabredilmesi gereken bir musibet olduğu dersini değil de bu belalardan şükretmeye değer bir nimetin olabileceğini düşünüp ortaya çıkarır. Yani öyle olmalıdır. Nitekim bu konuyla alakalı olarak müminlerin emiri Hz. Ömer İbn Hattab'tan *-Allah ondan razı olsun-* şöyle bir rivayet gelmiştir, demiş ki:

“Başıma bir bela gelmemiş olsun ki, mutlaka o bela ile beraber Rabbim tarafından bana dört nimet verildiğini görmüşümdür. Başıma gelen belanın dinimle alakalı olmadığını, ondan daha büyük bir bela olmadığını, ona rıza göstermemek gibi bir durumla beni karşı karşıya bırakmadığını ve bundan dolayı Rabbimden bana bir sevap umudum olduğunu görmüşümdür.” (Bak. Bizim, “İman ve hayat” adlı kitabımızın “Sıkıntılara karşı sebat etme” adlı bölümü.)

DE Kİ O SİZİN KENDİ NEFSİNİZDENDİR

Üçüncü gerçek: Hayatımızdaki bir takım başarısızlıklarımızı, dünyada karşılaştığımız bir takım sıkıntılarımızı hemen sadece kaderin üzerine atarak kendi acizliğimizi ve kusurlarımızı hiç düşünmeksizin kendimizi temize çıkarmamız bize yakışır bir şey değildir. Çünkü böyle bir düşünmenin sonucunda insan, kendisini düzeltme konusunda üzerine düşmesi gereken işleri yapmaz, problemin çözümüyle uğraşmaz ve her şeyi bırakıp tembelce bir kenarda oturur da şöyle konuşur: “Bu Allah’ın benim için takdir ettiği, bunlar benim kötü talihim” der ve öne atılmak için bir adım dahi atmaz. Bu, yanlıştır.

Uzağı görebilen anlayışlı bir mümin yani Allah’ın, şeriatı açısından ne gibi hükümler ortaya koyduğunu, yarattıkları için nasıl kanunlar ve uymaları gereken şeyler uygun gördüğünü bilen bir mümin elbette Allah’ın (cc) kaderine inanır ve fakat bunu bir hüccet ya da delil olarak ileri sürerek, bir gerekçe ya da dayanak yaparak zamana kızıp öfkeleneneğine, suçu onun üzerine atacağına bir de meseleyi kendi nefsi açısından ele alıp kendisini kınamalı ve bu-

nu bilmelidir. Çünkü yüce Allah (cc) o soylu peygamberin inanmış olan ashabına, Uhud savaşından sonra ve orada başlarına gelenler sebebiyle haklarında şöyle buyurmuştur:

“Uhud’da başınıza gelen bir felaket sebebiyle, “biz doğru yolda iken, başımıza bu nereden geldi?” mi diyorsunuz? Oysa siz Bedir’de bu felaketin iki katını düşmanlarınıza tattırmıştınız. Ey Peygamber! Onlara de ki: “Bu felaket, sizin kendinizin kusurudur.” Şüphesiz Allah her şeye güç yetirendir/Kadirdir.”

(3, Al-i İmran, 165)

İmam Ebu Davud Sünen adlı eserinde Avf İbn Malik’ten rivayetle diyor ki: “Hz. Peygamber (sav) iki adam arasında bir hüküm verdi. Aleyhinde hüküm verilen kimse sırtını dönüp giderken, “Hasbiyallah ve ni’mel vekil, yani Rabbim bana yeter, O ne güzel vekildir” diye söyledi. İşte bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Allah acizlik göstereni, kendisini aciz durumda göstereni kınıyor. Ancak sana akıllı davranmanı (zekice hareket etmeni ve güzel tasarrufta bulunmanı) tavsiye ederim. Eğer sıkıntılı ve güç bir duruma düşecek olursan o takdirde yine, (Allah bana yeter ve O ne güzel vekildir) deyiver.” *(Bak. Ebu Davud; Akdiye, 3627)*

Hz. Peygamber (sav) hadiste de görüldüğü gibi adamın, “Hasbiyallah-Allah bana yeter” diye söylediği bu ifadesini hoş karşılamamış, oysa bu ifade Allah’ı (cc) zikretme ve anma anlamında bir cümledir. Ama buna rağmen bunun söylenmesini hoş karşılamamıştır. Bunun nedeni, Allah’ı (cc) zikretme veya anma anlamında olan bu cümleyi böylesi bir yerde ve durumda söylenmesine karşı çıkmıştır. Çünkü bu, acze ve umutsuzluğa delalet eder. Oysa bir müminin acze düşmesi ve umutsuzluğa kapılması onun için yakışık alan bir şey değildir. Nitekim bir sahih hadiste şöyle buyurulmuştur:

“Kuvvetli ve güçlü olan mümin kimse Allah katında zayıf ve güçsüz olan mümine göre daha hayırlı ve daha makbuldür. Ama hepsinde de hayır vardır. Sen, sana fayda-yarar getirecek

olan şeyin peşine düş, Allah'tan yardım iste ve asla kendini acizlik gösterme-acze düşme!" (Müslim, Kader;2664/34)

Pakistan'lı şair ve filozof Muhammed İkbâl şöyle der: "Zayıf ve güçsüz olan mümin Allah'ın kaza ve kaderini bahane olarak ileri sürer ve ona tutunur. Oysa güçlü olan mümin ise, şuna kesin olarak iman eder: Allah'ın kazası ve yenilmeyen kaderi-mukadderatı asla geri çevrilemez."

Sevgili kardeşim! Aczi bir kenara bırak. İçinde bulunduğun durumun sebebini araştır, onu incele. Belki de senin yolunda durup hep sana engel olan belli bir kusurun olmuş olabilir. Öncelikle onu bir araştır. Çünkü sen kendin, başkalarına göre kendini daha iyi bilir ve tanırısın. Dolayısıyla başkalarına göre sen kendini daha iyi tedavi edebilirsin. Sen önce kendinde bir kusur, bir eksiklik olup olmadığını çok iyi incele. Çünkü bazen kusurun öylesine gizli kalmış olabilir ki sen bile belki kolayca farkına varamayabilirsin. Ancak uzağı görebilen ve gerçekten sezgileri olan bir kimsenin mutlaka bu kusuru bulup ortaya çıkarması gerekir, kendi kendisini tehlikeye ve sıkıntıya atamaz. Buna iyice dikkat etmelisin. Nefsine doğru konuş ve onunla çarpış, nefsini tezkiye etme, aklama. Onunla ilgili gidişatını düzene koy. Koy ki Allah (cc) mutlaka seninle beraberdir ve beraber olacaktır. Yeter ki sen kararlık göster. Bu takdirde yol aydınlanır. Çünkü doğruyu söyleyen yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Bizim yolumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz. Şüphesiz Allah iyi davranan ihsan sahipleriyle beraberdir." (29, Ankebut, 69)

MÜMİN UMUTSUZLUĞA KAPILAMAZ

Dördüncü gerçek: Umutsuzluğa ya da ye'se kapılmak bir müminin ahlâkı değildir, olamaz. Hiçbir mümin hiçbir zaman Allah'ın (cc) rahmetinden asla umudunu kesmez, kesemez. Hiçbir gün Allah'ın (cc) rahmet ve merhametinden umutsuzluğa kapılmaz. Hatta dünya başına dar gelse bile, tüm kapılar yüzüne kapan-

sa da, tüm sebep yolları kesilmiş olsa da o yine umudunu kesmez, kesemez. Çünkü o imanlı bir kimsedir. Oysa yeis denen umutsuzluk ise, küfrün ve inkarcılığın belirtileri ve gerekleridir. Allah'ın (cc) rahmetinden umudunu kesmek sapıklığın belirtileridir. Nitekim yüce Allah Hz. Yakub (as)'un dilinden şöyle buyuruyor:

“Ey oğullarım! Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.” (12, Yusuf, 87)

Dikkat edilirse Hz. Yusuf (as) kaybolalı aradan yıllar geçtiği halde, ondan hiçbir haber alamamış olmasına rağmen, hiçbir zaman kalbinden bir gün ona kavuşma umudunu yitirmemiştir. Rabbinin rahmetinden bir an olsun umudunu kesmemiştir.

Yine yüce Allah Halili Hz. İbrahim (as)'ın dilinden de şöyle buyurmaktadır. Çünkü melekler ona bir çocuklarının dünyaya geleceğini müjdelemişti. Oysa bu müjdeyi aldıklarında hanımı kısırdı, çocukları olmuyordu. Kendisinin de yaşı bir hayli ilerlemişti. İşte böyle bir durumda iken onlara müjde gelmişti.

“İbrahim: ‘Bana ihtiyarlık çökmesine rağmen beni müjdeliyor musunuz? Beni ne ile müjdeliyorsunuz?’ dedi. Sana gerçeği müjdeledik, sakın ümitsizliğe düşenlerden olma! dediler. İbrahim dedi ki: Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?” (14, İbrahim, 54-56)

Dikkat edilirse bu yaşlı ihtiyar ve kısır olan yaşlı hanımı aklı başında olgun bir çocuklarının dünyaya gelmesinden umutsuz değil, umutlarını kesmiyorlar. Çünkü Allah (cc) eğer bir şey isterse, mutlaka onun sebeplerini de hazırlar ve aradaki tüm engelleri ortadan kaldırır.

Sevgili kardeşim! Bugününün yarınından ve yarınının da bu gününden çok daha hayırlı olmayacağından umudunu kesme sakın! Çünkü ilâhi kanun ya da sünnet gereği insanlar arasında devir hep değişir. Hiçbir zaman aynı kalmaz. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

“İşte biz o günleri kiminde zafer ve kiminde hezimetle insanlar arasında döndürür dururuz.” (3, Al-i İmran, 140)

Eskiden beri halk arasında dolaşan bir söz vardır. Devir döner. Devir iki gündür. Bir gün senin aleyhinde iken, bir günde senin lehine döner. Çünkü hep aynı durumun devam etmesi muhaldir, olmaz. Elbet devir bir gün de senin lehine döner.

Biz gözlerimizle nicelerini görmüştüzdür ki, durumdan duruma, halden hale girip çıkmışlardır. Bir bakmışız adam yoksulken zengin oluvermiş, bir de görmüşüz ki zenginken yoksulluk içine girivermiştir. Bir gün zelilken, aşağılık biri olarak görülürken, bakmışsın bir gün aziz oluvermiş, imkan sahibi olmuş. Bir de bakmışsın aziz iken zelil oluvermiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (65, Talak, 7) Ve yüce Allah bir başka yerde de şöyle buyuruyor: “Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.” (94, İnsirah, 5-6)

İbn Mes’ud diyor ki: “Eğer zorluk ve güçlük, sıkıntı bir deliğe girse, nerede olursa olsun mutlaka kolaylık hemen onu izler.

Eğer ben sana kendimden söz etmek isteseydim, hemen sana şunu söylerdim: “Ben, 1956 yılında tutuklu bulunduğum hapishaneden çıktıktan sonra, Ezher Üniversitesine yapılacak olan atanmam durduruldu. Müslüman kardeşler örgütüne bağlı herkese tüm devlet görevleri yasaklanmıştı. Yani toplumla ilişkiler kurabileceğimiz hemen her tür görevlerden bizler mahrum bırakılmıştık, bize görev verilmiyordu. İster eğitim ve öğretim kurumlarında olsun, ister hitabet, vaaz ve irşad ile alakalı görevler olsun, bizler hiçbir görev atanamıyorduk. Çünkü yasaklıydık.

Oysa ben Usulüddin Fakültesinden ilk defa en üstün başarıyla diploma alan ve Ezher Üniversitesinin üç fakültesinden ilk defa Eğitimci Olma ihtisas-uzmanlık diploması alan bir kimse idim. Ama bana görev verilmiyordu.

Bu defa özel bir eğitim kurumunda Arap dili üzerinde ders vermek için araştırmaya giriştim. Ben kendim Usulüddin Fakültesi çıkışlı idim. Fakat başvuruda bulunduğum yerler beni değil de, Arap dili ve Darul Ulum fakültesinin mezunlarını tercih ediyorlardı. Bize görev yoktu.

Fakat toz bulutları erkenden kaybolmaya başladı, gök birden berraklaştı. Allah'ın bize olan nimetlerinin ardı arkası kesilmedi. Zahiri ve batını, maddi ve manevi manada ne varsa Rabbim bize her imkanı ihsan buyurdu. Bizi bu yola sevkeden, bize bu hidayet yolunu gösteren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize hidayet etmemiş, doğru yolu göstermemiş olsaydı, biz hidayet üzere olamazdık.

Sevgili kardeşim! Bunları iyi dinle ve muhafaza et. Bir anlık şey için geleceğe yönelik umutlarını sakın yitirme! Şuna iyi güven ve bil ki eğer bu gün varsa, bunun bir de yarını vardır. Kaldı ki bekleyeni için yarın uzak bir zaman değildir. Sen de benimle birlikte şairin şu dizelerini tekrarla:

**Nice felaketler var ki gençleri hep bunaltır
Umutsuz olma, Allah elbet bir çıkış yaratır**

Hep sıkıntı ve bunalım, ne zaman ki iyice etrafım kuşatıldıysa, birden bire çıkar bir aydınlık. Ben ise çıkış yoktur bilirdim, sanırdım ki hep karanlık olacaktır.

Bir başka şair de şöyle der:

**Kriz ve dert giderek şiddetlendi
Gecen sana aydınlık çıkışına izin verdi**

Tan yerinin ağarmasını bekle. Çünkü gecenin anlık zifiri karanlıkları ne kadar koyu olursa olsun, onu geçer sabahın ışıkları.

Allah (cc) senin gönlünü ve ayaklarını hakta sabit kılsın. Sine-ni gerçeği görebilecek şekilde yakın ile açsın. Senin işini Allah (cc) kolaylaştırsın, Fazlından ve kereminden içinde bulunduğun sıkıntılı durumdan seni çıkarsın, problemlerini çözsün. Amin.

Bütün dualarımızın sonunda alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun!

KUPONLU ÇEKİLİŞLERİN HÜKMÜ NEDİR

Çağımızda çok yaygınlık kazanmış olan garip bir olgu bulunmaktadır. Oysa daha önceleri bu gibi şeyler bizim içinde yaşadığımız topluluklarda var olan bir şey değildi. Bu da bize batıdan, batı toplumundan gelen bir şeydir. Bu şey ya da olgu, katılımcıları arasında büyük ödüller beklentisini getiren bir tür piyango çekilişidir.

Katılımcılar, katıldıkları veya ortak oldukları bu çekiliş için belli bir değerle belirlenmiş olan bir takım kuponlar satın alıyorlar. Örneğin bu kuponlar sınıflandırılmalarına göre kimisi yüz dolar, kimisi bin dirhem ve kimisi de bin riyal değerinde ya da buna eş değerlerde olmaktadır. Yani kimisi daha az ve kimisi de daha yüksek bir değerde olabilmektedir. Buraya katılan kişi bir veya daha fazla kupon ya da bilet satın almaktadır. Dolayısıyla satın aldığı her bilet veya kupon sayısınca da ortaya konulan ödülü kazanma şansı, o oranda artmış bulunmaktadır. Örneğin sıfır Km. Mercedes veya bir kilo altın ya da buna benzer şeyler gibi. Kısaca insanın ağzından salyasını akıtacak türden ödüller...

Bu tür kuponları bazen bölgesel marketler, benzin istasyonları ve benzeri yerler vermektedir. Bu da, kendilerinden belli bir meblağa kadar alış veriş yapan herkese dağıtılmaktadır. Her belirli meblağ oranında bir kupon verilmekte ve o kimseler de ellerindeki kupon veya kuponlar sayısınca şans ile çekilişe katılmaktadırlar.

Nihayet belirlenen gün geldiğinde bir takım çekim yollarıyla veya kura usulüyle çekilişler yapılmakta ve büyük ödülü kazananlar belli yollarla duyurulmaktadır.

İşte bu türden kuponlarla yapılan çekilişlerin caiz olup olmadığı hakkında soru sormaktadırlar. Dindarlar ise kimi müftülerin

helaldir ve kimisinin de haramdır diye fetva verdikleri bu konuda şaşkınlık geçirmektedirler.

İlim ehline düşen görev, bu mesele ile alakalı hükmü tüm yönleriyle ele alarak delillerini nasslara ve şariat kurallarına dayandırarak ve maksatlarını da ortaya koymak suretiyle durumu açıklamalarıdır. İlim adamlarının yapması gereken şey budur. Bu, yapılmalı ki helâk olan kimse veya kimseler açık delile göre helâk olsun, yaşayacak olanlar da ellerindeki açık delillere göre hayat sürdürsün.

ŞÜPHESİZ MEŞRU OLAN ŞEKLİ

Bütün bu sorulara cevap olmak üzere diyorum ki: Şariat açısından makbul ve caiz olan ödüllerin şekli şu ölçüye dayanmalıdır. Eğer ortaya konan ödüllerle faydalı ve yararlı bir bilim hizmeti veya iyi bir hizmet üretmeye yönelik olursa, örneğin şu dallardaki yarışmalar için ortaya konulan ödüller gibi;

Kur'an ezberletmeyi teşvik ve buna özendirme, bilim çalışmalarında ve eğitiminde üstün başarı elde edenleri buna özendirme ya da bir takım İslâmî alanlarda, bilim dallarında, edebiyat ve benzeri sanat alanlarında teşvik için ödüllerin ortaya konması gibi bunlar caizdir. Mesela Kral Faysal'ın dünya çapında buna benzer çalışmalar için koyduğu ödüller gibi. Ki hükümetler, kurum ve kuruluşlar veya bizzat bireylerin kendileri bu manada meşru olan şeyler ve hayır hizmetleri ve yarışları adına bu türden ödüller koyabilirler. Bunlar caizdir.

Çünkü Hz. Peygamber (sav)'den sabit olarak geldiğine göre, Allah Resulü atlar arası yarış düzenlettirir ve burada yarış kazana ödülleri vermiştir. ⁽¹⁴⁶⁾

(146) Ahmed İbn Hambel bunu İbn Ömer'den rivayet etmiştir. Prof. Şakir de "Tahricu'l-Müsne'd" adlı eserinde bunu 5656 rakamıyla rivayet etmiştir.

Örneğin Hz. Peygamber (sav) ashaptan bazılarına, İslâm'a ve Müslümanlara yaptıkları hizmetler nedeniyle bir ödül olmak üzere arazi-toprak bağışlamıştır. ⁽¹⁴⁷⁾

İşte bu türden olan ödüller, belli bir takım şartları taşıyanlar için hazırlanabilir. Dolayısıyla kim bu şartları kendisinde toplamışsa onlara bu türden ödülleri verilir, bu, caizdir. Kaldı ki bunu da doğal olarak konuyla alakalı özel bir komisyon belirleyecektir. Bu komisyon kim ödüle layıktır, kim değildir tespit edecek ve bu komisyonun tespiti konusunda herhangi bir sıkıntıya ve tartışmaya da meydan verilmeyecektir. Dolayısıyla Komisyon tarafından ödüle layık görülenlere de herhangi bir zorlamaya ve bir ihtilafa gidilmeksizin hakları verilmelidir.

Diğer iki tür ödül şekline gelince ki her ikisi de cevap beklemektedir. Biz bunlar konusundaki cevabı aşağıda görüleceği şekliyle aralarındaki farkı da belirtmek suretiyle kısaca vermek isteriz.

TARTIŞMASIZ HARAM OLANLAR

Sözkonusu dağıtılacak bu ödüllerden birinci şekline gelince, bunların haramlığında asla herhangi bir şüphe yoktur. Bu tür bir yarışma veya piyangoda katılımcı şahıs kuponu veya bileti, belirlenmiş olan herhangi bir fiyat üzerinden satın alır. Az veya çok nasıl bir fiyat tespit olunmuşsa, o fiyat üzerinden sadece o bileti veya kuponu satın alır. Buna karşılık başka herhangi bir şey satın alınarak ayrıca bir de kupon verilme diye bir durum yoktur. Sadece bilet yani piyango bileti satın almaktadır. Bu bileti de ileride çekilişi yapılacak olan ödülü kazanmak amacıyla satın alır. Verilecek olan ödül herhangi bir şey olabilir. Örneğin bir otomobil, altın, nakit para ve benzeri herhangi bir şey olabilir.

(147) Örneğin İmam Buhari'nin buna ilişkin Hz. Urve'den yaptığı rivayet gibi. Bu rivayete göre Hz. Peygamber (s), Nadiyr oğullarına ait mallardan olan bir kısım toprağı Hz. Zübeyr'e vermiştir.

İşte bu gibi piyango türünden olan çekilişler en büyük haramlardandır. Çünkü bu da bir tür kumardır. Ki yüce Allah bunu Kitabında Şarap-içkiyle beraber aynı şekilde zikretti ve her ikisini de **Rics-murdar** şeyler olarak niteledi. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Şarap/İçki-Sarhoşluk veren şeyler, her çeşit kumar/şans oyunları, tapınılmak üzere dikilen putlar/putlaştırılmış olan her sistem, geleceğe yönelik olarak haber vermek hepsi şeytan işi murdar ve iğrenç olan şeylerdir. Öyleyse onlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.” (5, Maide, 90)

Yine yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Sana şarabın-sarhoşluk veren şeylerin ve kumarın hükmünden soruyorlar. De ki: “Her ikisinde de insanlar için büyük bir günah ve bir takım da yararlar vardır. Ancak her ikisinin de günahı ve tahribatı yararlarından çok daha büyüktür.”** (2, Bakara, 219)

Kumar iki taraftan biri için mutlak manada bir yıkım getirir. Nitekim binlerce veya onbinlerce insanların bu sebepten dolayı hayatları kararmıştır. Hatta kimi zamanlarda ise milyonlarca insanın hayatını karartmıştır. Nitekim dünyaca sergilenen piyangolar veya Loteri ya da Loto diye adlandırılan kumar oyunları gibi. Bunların hepsi de sonuç itibarıyla insanları hüsrana götürmekte ve hayatlarını karartmakta. Çünkü bu tür oyunlarda oynayanlar çok büyük bir sayı oluşturdıkları halde kazananlar ise oldukça basit bir sayıda kalan kimseler olmaktadır.

İşte İslâm bu türden kumarı ve kolaycılığı haram kılmıştır. Çünkü insanlar hiç yorulmaksızın, alın teri dökmeksizin bir çekilişte bakıyorsun ki adam birden bire sayılı zenginler arasına girivermiştir. Allah'ın kainatta öngördüğü ilâhi kanun yani sünnetullah çerçevesinde olmaksızın meşru olmayan ve halk tarafından bilinen manadaki uygun yollardan olmaksızın gayri meşru bir yoldan çabucak köşeyi dönüvermiştir.

“Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah'ın rızından yeyin.” (67, Mülk, 15)

“...artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin.” (62, Cuma, 10)

Burada en önemli husus şudur. Bu tür bir oyuna katılmak kesinlikle haramdır ve hiçbir İslâm aliminin bu konuda asla bir kuşku yoktur. Gerçi bundan sözüm ona elde edilen gelir hayır işlerine ve kurumlarına dağıtılıyor olsa da yine haramdır. Bu konuda asla şüpheye yer yoktur. Örneğin yetimlere, ezilmişlere, sıkıntı içinde olanlara, fakir, yoksul ve benzeri yerlere dağıtılrsa da sonuç itibariyle kumar olmaktan çıkmaz ve kesin haramdır.

Çünkü İslâm kötülük işleyerek veya kötü yollardan kazanç elde ederek bununla hayır yollarına hizmet götürmeyi kabul etmez. Batıl yollardan hakka yardım sağlanmasına izin vermez. Çünkü İslâm, gayenin ya da amacın saygın olmasına, gidilen yolun temiz olmasına bakar. Bu açıdan İslâm, çok değerli ve önemli bir hedefe varabilmek veya elde edebilmek için herhangi bir şeye rıza göstermez, özellikle İslâm, gidilen o yolun temiz ve nazif olmasına bakar. İslâm temiz olan bir hizmeti yerine getirmek için gidilen yanlış yolun bu amaçla aklanmasını red eder. Yani yanlış yoldan doğru iş yapmayı kabul etmez.

Nitekim Müslim tarafından rivayet olunan bir hadisi Şerifte Allah Resulü (sav) şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz Allah temizdir, ancak temiz ve güzel olanı kabul eder.” (Müslim; 1015. Tirmizi; 2989)**

Ahmed İbn Hambel'in İbn Mes'ud'dan rivayet ettiği hadiste ise şöyle buyurulmaktadır: **“Şüphesiz Allah kötülüğü kötülükle silmez. Fakat Allah kötülüğü iyilikle önler-siler. Çünkü iğrenç ve murdar olan şeyi iğrenç ve murdar olan şey silip yok etmez.” (148)**

(148- Ahmed İbn Hambel, Müsned; 1/387. Prof Şakir bu hadisi 3672 rakamıyla zayıf bir hadis olarak göstermiştir. Çünkü burada Sabbah İbn Muhammed ravi olarak zayıftır ve bu kişi mevkuf hadisleri merfu olarak gösterir. Burada yerinde olan ifade bu hadisin İbn Mes'ud üzerinde mevkuf bir hadis olduğudur. Hadis için bak. Münziri'nin Terğib ve Terhib eserinden yararlanarak meydana getirdiğimiz, “el-Münteka” adlı Kitabımızın 960 no'lu hadis

Alimlerimiz şöyle demişlerdir: “Haram kazanç ile mal edinip sonra da bunu hayır yollarına dağıtan veya sadaka olarak veren kimsenin durumu tıpkı necis, pis ve murdar olan bir şeyi sidikle yıkayıp temizlemeye benzer. Bu şekildeki bir işlem giderek o şeyin pisliğini nasıl daha fazlasıyla artırıyorsa, işte bu da aynen öyledir.”

TARTIŞMALI OLAN DİĞER ŞEKLİ

Bir de yukarıda anlattığımız şeklin biraz farklı ve değişik olan bir türü vardır. Burada kişi herhangi bir ticaret kurumundan bir miktar eşya satın alıyor veya bir petrol istasyonundan arabasına istenilen miktarda benzin dolduruyor veya bir futbol takımının karşılasmalarına katılmak için bir bilet satın alıyor veya buna benzer bir şey yapıyor. Fakat bütün bu yerlerde kendisine yaptığı alveriş veya satın aldığı benzin ve benzeri gibi alımlarında bir de kendisine bir çekiliş kuponu verilmektedir.

İşte bu tür bir çekiliş, çağımız alimleri arasında tartışmalı olan bir çekiliştir. Ama bir çok alimler bu şekildeki bir muamele sonucunda olan bu işi caiz görmektedirler. Gerçi bunu caiz görenlerden herhangi bir kimsenin bu konuda herhangi bir inceleme yaptıklarını ve buna göre konuştuklarını okumuş değilim. Gerçi bazıları: “Bunların haram olduğunu gösteren sahih ve sarih-net bir delil elde olmadığı müddetçe yapılan muamele veya işlemlerde asıl olan şey, mubahlıktır” diyorlarsa da, bir araştırma ve incelemelerini okumuş değilim.

Bildiğim bir şey var ki o da Allame Şeyh Abdülaziz İbn Baz’ın bu tür ödüllerin haram olduğuna ilişkin verdiği fetvasıdır. Ancak onun verdiği fetvasını okuma fırsatını bulamadım, illet olarak haramlığı neye dayandırıyor, bilemiyorum. Ama o fetvayı okumamış olmam benim bir eksikliğimdir, bir kusurumdur.

BU TÜR DEN BİR ÇEKİLİŞİN HARAMLIĞI

Ben de bu konuda İbn Baz'ın bu tür kupon karşılığı olan bir çekilişin haramlığı konusunda verdiği fetvasını destekliyor ve bu konuda ona katılıyor ve onu destekliyorum. Gerçi ben de daha önceleri böyle bir çekiliş mekruh olmakla beraber caizdir diyen ve bu meyilde olan biriydim. Fakat daha sonra bu eğilimimden vazgeçtim, bu işin haram olduğu cihetine yöneldim. Bu sonuca da birkaç gerekçeye dayanarak varabildim. Şöyle ki:

BU MUAMELE KUMAR RUHUNU TAŞIMAKTADIR

Birinci neden: Bu tür bir muamele gerçi kumarın aynısı değilse de, yine de bunda bir bakıma kumar havası, kumarın taşıdığı ruh ve öz yatmaktadır. Sonuçta bu da çekilişe dayanmaktadır. Yoksa herhangi bir alın teri, bir gayret yoktur. Yani Allah'ın bu kainatta var ettiği sünnetullah içerisinde yürütülmemektedir. Bu işler sebep ve sonuç ilişkilerine dayanmamaktadır. Yüce Allah'ın kulları için bir kanun haline getirdiği ziraat, sanat, ticaret ve daha nice farklı zanaat ve işlerle ilgili yollardan kazancın sağlanması gerekir.

Oysa bu gibi kupon yollarıyla yapılması istenen şey, kişinin gökten kendisi için bir ödülün inerek onu her türlü yoksulluktan, fakirlikten kurtarmasını, zilletten çıkarıp aziz kılmasını, bir tabakadan bir başka tabakaya taşınmasını beklemedir. Hem de hiçbir gayret göstermeden ve hiçbir alınteri dökmeden bir şeylere sahip olmaktır veya hayattan aldığı gibi ona vermesidir.

İşte bu ruh ve inanç yani hiçbir güç ve çaba sarfetmeksizin kolaycılıkla bir şeylere sahip olup, bu şekilde insanlardan farklı bir konuma gelme beklentisine girmek meselesi İslâm'ın aslında reddettiği bir şeydir. İslam, böyle bir şeyi mensupları için doğru kabul

etmez ve istemez. İslam, bir Müslüman'ın çalışmasını, yorularak, alınteri dökerek kazanmasını ister. Dağda ovada elleriyle, yolunu yararak kazanmasını ister.

Allah Resulü (sav) tavlayı yasaklayıp haram kılmıştır. Aslında bu oyun İranlılara ait bir oyundur. Allah Resulü (sav) şöyle buyurmaktadır:

“Kim Nerd (tavla-zar) oynarsa, o kimse Allah ve Resulüne karşı çıkmış ve onları tanımamıştır.” “Kim Nerdşir (tavla-zar) oyununu oynarsa elini domuzun eti ve kanına bulamış olur.” (Ebu Musa Eş'ari'den Ebu Davud;4938-4939 ve İbn Mace;3762-3763 rivayet etmişlerdir. Müslim, 2260. Bu son rivayet de Bureyde İbn el-Hasib'ten yapılmıştır)

Bilindiği gibi bütün bunlar bahis tutuşmaya ve şansa dayalı şeylerdir. Yani bu tür şansa bağlı şeyler akıl ve beden yormaya dayalı şeyler değildir.

Satranç oynama ile alakalı olan hadis ise sahih değildir. Çünkü bu oyun zar ve tavla oyununa benzemez. Bu oyun düşünmeye, kafa yormaya ve zihin çalıştırmaya dayalı olan bir oyundur.

Satranç oyununu haram sayanlar, onu başka nedenlerden dolayı haram saymaktadırlar. Örneğin Allah'ı anmaktan, namazdan ve yapılması gereken zorunlu görevlerinden alıkoyması gibi nedenlerdir.

BENCİLLİĞİ ÖZENDİRİR VE KARDEŞLİK RUHUNU ÖLDÜRÜR

İkinci neden: Bu yolun açılması ve böyle bir yolun meşrulaştırılması ile insanlar arasında bencillik ya da enaniyet duygusuna onay verilmiş ve buna bir pay verilmiş olunur. İşte bu bakımdan bu sistem de batının kapitalist modellerinden bir modeldir. Ki bu da temelde bireysel eğilimlerin öne çıkmasına ve takviyesine dayanan bir takım projelerdir. Gerçi bunda başkalarının hesabına veya onla-

rın maslahatlarına ve onların maddi ya da edebi varlıkları adına da yapılmış olsa bile durum yine böyledir.

İşte buradan da anlaşılacağı gibi kapitalizmin o kötü niyetli rekabet modelinin gerçek yüzü ortaya çıkmış bulunmaktadır. Öyle bir kapitalist zihniyet ki, ticaret erbabı sahip olduğu bu zihniyet sayesinde başkalarının durumlarına hiç acımıyor, başkalarına hayat hakkı tanımıyor. Kapitalist sistemde ticaret parçalayıcı tırnakları, pençeleri ve vurucu darbeleri bulunan bir sistemdir. Öldürdüğü kimselerin göz yaşlarına bakmaksızın ve onlara karşı hiçbir acıma hissi duymaksızın bunu götürmektedirler.

İşte bu amaçladır ki, bu sistemde hemen herkes bütün müşterilerin ve gelirlerin kendilerine gelmesini, paraların kendi kasalarına akmasını isterler. Bunu gerçekleştirebilmek için de hemen her yola başvururlar ve her yolu meşru sayarlar. İlanlarla, başka cazip yollarla bunu özendirirler. Hatta bu tür girişimler başkalarına ait yuvaların yıkımına sebep olsa da, ticaret müesseseleri bu yüzden iflas bayrağını çekip kepenk indirseler de onlar bundan zevk duyarlar. Bu gibi durumlar onların umurlarında bile değildir. Çünkü kapitalist sistemlerde asıl hedef şudur. Ölenler ölsün, Ben kalayım yeter. Bana ne başkalarının yaşayıp yaşamamaları...

İşte böylesi bir yöneliş ve böylesi bir şeyi amaçlama bütünüyle Müslüman kimsenin amaç ve yönelişleriyle taban tabana zıttır. Ki bir Müslüman'ın mensubu bulunduğu dinden öğrendikleri ve aldığı eğitim ve sahip bulunduğu ahlâk, kendi nefsi uğruna bir başkasına asla zarar vermemesi gerektiği gerçeğidir. Çünkü İslâm'da ne başkasına zarar vermek, ne de zarar görmek vardır. Çünkü o Allah'ın (cc) kitabından şunu öğrenmiştir:

“İyilikler yapmak, kötülüklerden menetmek, emir ve yasaklar doğrultusunda gerekeni yapmak üzere birbirinizle yardımlaşın. Allah'a karşı gelmek ve insanlara zulmetmek, saldırmak üzere birbirinizle yardımlaşmayın.” (5, Maide, 2)

“Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları-muhacirleri kendilerine tercih ederler.” (59, Haşr, 9)

Yine Müslüman bu gerçekleri Allah Resulünün sözlerinden öğrendi. Çünkü Allah Resulü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Herhangi biriniz kendi adınıza sevip istediğiniz bir şeyi kardeşi için de sevip istemedikçe gerçek manada iman etmiş olamaz.” (Bk. Enes'ten Buhari ve Müslim, el-Lü'lüü ve'l-Mercan Fima İtefaka aleyhi' ş-Şeyhan;28)

Daha şu yakın tarihlere kadar kimi İslâmî belde ve ülkelerde bir ticaret erbabı, bir dükkan sahibi, dükkanına veya ticarethanesine fazla müşteri geldiğini, alış veriş yaptığını görüp de yakınındaki dükkan komşusunun pek bir şey satamadığını farkettiğinde, hemen müşterisini komşusunun dükkanına veya yerine yönlendirerek, alacağı şeylerin aynen onda da bulunduğunu hatırlatıp komşusunun da alışveriş yapmasını sağlardı.

Hatta bazısı da o gün kendisine ve ailesine yetebilecek kadar satış yapınca, komşusuna fırsat tanınması için ve o da bir şeyler kazansın diye dükkanlarını kapatırlardı.

Şimdi nerede böylesi üstünlük taşıyan kardeşlik ruhu! Nerede komşusunu veya ihtiyaç sahibini kendi nefesine tercih eden ruh?! Bu fırsatçı, bu bencil ve enaniyet sahibi zihniyetle o günün fedakar ruhlu zihniyete sahip insanları bir düşün hele! Bu günkü zihniyet kendisinin hayatta kalabilmesi için durum başkalarının ölümüyle de sonuçlansa, gözünü kırpmaksızın istediği şey budur.

Doğrusu bugünkü tamahkarlar pazarında vay küçük esnafın başına gelecek olanlara! Çünkü büyüklerin ayakları altında onlar ezilip giderler, onların kibir ve gurur dolu zalimane arabalarının altında un ufak olup kaybolurlar. Çünkü küçük esnaf onların sergiledikleri ve ortaya koydukları kampanyalar misali ödüller verebilme imkanları yoktur. Bu güçleri olmadığı içinde tamahkar halkın veya bir çoklarının bu gibi yerlere akın ettikleri gibi kendi küçük ticarethanelerine yönlendirme imkanları yoktur.

TÜM TÜKETİCİLER BİR TEK KİŞİ ADINA ZULÜM GÖRMEKTELER

Üçüncü neden: Bütün ortaya konulan bu büyük ödüller son tahlilde değer olarak şöyle bir değere haizdir. O müesseseden alış-veriş yapan tüm tüketiciler sonunda bir tek kimse adına istismar edilmektedir. Yani ortaya konan ödül bir tane, ve bir tek kişiye çıkacak, diğerleri bunun cazibesine kapılarak sömürüye alet olunmaktadır.

“Yani ben burada şunu demek istiyorum, bir ticaret erbabı yani tacir bir ürününü isterse doksana da satabilir, seksene de satabilir. Ancak onlarca veya çok daha fazla müşteriye veya tüketiciye bu ürünü yüz değer üzerinden satarsa, yani 90 veya 80 yerine tam olarak 100 ile satarsa aradaki bu farkı doğal olarak tüketiciden böylece parça parça toplayıp bir yekün oluşturacak şekilde bir birikime-soyguna gitmek ve bu kimselerden böyle almış olduğu onar veya yirmişerlik fazlalıkla binler veya onbinler denecek şekilde bir birikim meydana gelmektedir. Bu para ile sadece bir tek değerli ödül satın alınmakta ve bu da müşteriler arasından birine, sadece birine verilmektedir. Kalanları ise yalnızca bunun hayalini ve özlemini kuruyorlar, fakat kendilerine isabet eden hiçbir şey olmamaktadır.

O halde bu ne anlama gelmektedir? İşin gerçekleşmesi halinde bunun anlamı şudur: Biz tüm tüketicilere zulmetmekteyiz. Çünkü biz onlara sattığımız ürünü değerinden fazlasına satıyoruz. Bunu da içlerinden sadece birilerinin hiç yorulmadan bir ödüle sahip olması adına onu doyurmak için böyle bir yola, istismar yoluna gidiyoruz.

Denebilir ki bu, tarafların hepsinin de rızasıyla olmaktadır. Ben de buna cevap olarak derim ki; nitekim kumar denen olay da her iki tarafın rızasıyla oynanmaktadır. Nitekim faizli muamele denen olay da yine tarafların onayıyla gerçekleşmektedir. Bu gibi durumlarda ve yerlerde bir zulmün ve haksızlığın meydana gelmeme-

si anlamına gelmez. Çünkü uzağı görebilen her öngörü sahibi kimse bu gerçeğin farkına varabilir.

Sakın şöyle bir itirazda bulunulmamalıdır. Efendim ortaya konan sözkonusu büyük ödül için ödenen para, o ticarethanenin kârından alınmaktadır, yoksa tamamen tüketicilerden alınıyor değildir. Bu, vakiya ve gerçeğe aykırıdır. Çünkü bir ticaret erbabı her şeyden önce kendisi müessesesi adına önceden koymuş olduğu sermayesi adına kesin belirlenmiş olan bir kâr marjı belirler ve o kârından asla ödün vermez. Her şeyden önce o, o kâr marjını bir kenara ayırır ve onu durmaksızın arttırır.

Oysa sözkonusu ödüle gelince, bu, ticarethane sahibinin kâr marjının dışında, karına hiç dokunmaksızın aldığı başka bir şeydir. Ki o bu yoldan bir çok müşterinin veya tüketicinin oraya akın etmesini sağlıyor ve bunu onları tuzağa düşürmek için bir av malzemesi olarak kullanıyor.

Bu konuda din ve şariat açısından uygun ve makbul olanı, müessese sahibinin satmakta olduğu ürünlere revaç kazandırmasıdır. Bunun da yolu böyle ödüller koymakla değil, çok değerli ve temiz mal satması, bunu mümkün olduğu kadarıyla en ucuza ve zarar etmeyecek şekilde piyasaya sürmesi, bu yoldan pazar alanını genişletmesi olmalıdır. Ki hemen herkes ve özellikle de dar gelirli ve ezilmişler de gelip buradan alışveriş imkanını bulabilsinler. Yani temiz mal satması, mümkün olduğunca kaliteye ve çok ucuz olmasına dikkat göstermesi, bu sayede Pazar alanını genişletip müşteri ağını arttırmasına bakılmasıdır.

Ancak bu türden ödüller ve benzeri yollarla müşteri çekmeye kalkışmak, ürüne ödenmesi gereken değerın üzerinden satış yapmak suretiyle aldatma yoluna gitmenin doğruluk ve gerçeklikle asla alakası yoktur. Yani bunun ürünün iyi ve güzel olması veya ucuz olmasıyla bir ilgisi yoktur.

Üzülerek belirtmek gerekcekse bu, kapitalist sistemlerin bir yönlendirmesinden ibaret bulunmaktadır. Çünkü bu paraların %30

veya daha fazlası ya da azı bu işin ilan ve tanıtımına yatırılmaktadır. Bütün bunlar sonunda zavallı tüketicinin cebinden çalınmaktadır. İşte bu durum, bizim karşı koymamız gereken bir durumdur.

HALK İSRAFA ÖZENDİRİLİYOR

Dördüncü neden: Aslında bu türden büyük ödüllerin sergilenmesi bir tuzaktır ve tüketicileri daha fazla tüketmeye özendirmek içindir. Ürünün daha fazla olarak satılmasını sağlamak, hatta ihtiyaçları olmasa bile satın almalarını sağlayarak tüketime özendirmek... İşte bu batı kapitalizm kültürünün en açık yönlendirme şeklidir. Ki bu gün kimileri buna **Tüketim Uygarlığı** adını vermektedirler.

Bunların felsefesi bizim felsefemizle çelişir, bunların metodları bizim metodlarımıza aykırıdır. Bizim metodumuz infak ya da harcamalarda itidale, iktisada, ekonomik olmaya ve bir de israfın, savurganlığın haram olduğuna dayalıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Yiyin, için, ancak israf ve savurganlık etmeyin. Doğrusu Allah israf ederek savurganlıkta bulunanlardan hoşnut kalmaz.” (7, A'raf, 31)

“Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler, ikisi arasında orta bir yol tutarlar.” (25, Furkan, 67)

Hız. Ömer şöyle söylerdi: “İştahınız ne çektiyse, gönlünüz ne istediye hemen hepsini satın mı aldınız?”

Bu, batı toplumunun metodu, halkı tüketim yoluyla israfa boğmak ve bunun içinde yok olmalarını sağlamaktır. Ellerindeki varlıkları alacakları şey için yeterli olamasa bile, o malı satın almak için onları buna özendirmektedir. Öyle ki müşteri ya da tüketici kendilerinden borçla da olsa veya taksit yoluyla da olsa mal almalarını temin etmektir. Böylece onları kaldıramayacakları, güçlerinin yetemeyeceği bir borç yükünün altına sokmaktır. Bunu yani verme

vadinde bulundukları armağanları da verdikleri aşırı ve cazip, aldatıcı reklam ve ilanlar yoluyla temin etmektedirler. Artık bundan böyle yapılan borç geceleri uyku kaçırان ve gündüzleri de insanın onurunu beş paralık eden bir hal alır. Bunun içindir ki Hz. Peygamber (sav) borç yükü altında belinin bükülmesinden, ödeme zorluğundan ve sıkıntısından Allah'a sığınardı. (Bak. Enes'ten Buhari;2893)

Hz. Peygamber (sav) en çok şöyle dua edip Rabbine yakarırdı:

“Allah’ım günaha düşmekten ve borç yükü altında ezilmekten sana sığınırım!” Kendisine, “ey Allah’ın Resulü Allah’a şerrinden en çok sığındığın şey borç yükü altında ezilme ile ilgilidir. Nedir bunun sebebi?” diye sorulunca şöyle buyurmuştur: **“Adam borç yükü altında kalınca, konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünü yerine getiremez.”** (Buhari ve Müslim; el-Lü’lûü ve’l-Mercan;345)

Hatta öyle kimseler görüyoruz ki, sırf reklamı yapılan şeyleri satın almak ve bu yoldan bir armağan kazanmak için gidip bankalardan faizle kredi çekiyor ve göz göre göre kendisini ateşe atıyor. Neymiş aslında kendisi için gerekli olmayan ve ihtiyacı da bulunmayan bir şeyi satın alma uğruna faizle kredi çekiyor. Belki olsa olsa biraz daha mükemmele veya konfora ermek olabilir. Yoksa bir ihtiyacı giderme değildir. Hatta çoğu zamanda o satın almak istediği şeyler zaten evinde ve elinde bulunuyor da olabilmektedir ama yine de gidip borçlanıp satın alıyor. Bunun da nedeni yapılan reklamların, cazip tekliflerin etkisidir. Kişi reklamların cazibesine kapılıyor ve sunulan cazip teklifler karşısında iradesine de hakim olamıyor. Çünkü artık irade zayıflamıştır. Reklamlar aklını başından almıştır, iradesini yitirmiştir ve sonunda gidip ona teslim olmaktadır.

Bizim bildiğimiz ve bize kadar ulaşan bir takım güzel sözler vardır. “Kazancın en temizi ve en helali, mal satıldığı sırada malını övmeden satmak ve satın aldığı zaman da kötülemeden satın alınmak suretiyle elde olunan kazançtır.”

Oysa şu batı toplumu ve onlara benzeyenler ellerindeki yeni

mal veya ürünlerini satışa çıkardıklarında olduğundan daha üstün göstererek överler ve öyle satışa sunarlar. Başkalarına ait malları da yererler. Hatta ellerindeki eski ürünlerini bile yeni diye yutturmaya çalışırlar. Böylece insanlar ellerinde bulunan eski mallarını atsınlar ve yeni diye yutturulmaya çalışılan bu mallardan alsınlar isterler.

Bilinen dini ve şer'i bir kural vardır. Bu kural da şudur: "Haram götüren bir şey veya yol da aynen haramdır. Harama ve mefselete, kötülüklere yol açan şeylerin önlerini kesmek, onlara mani olmak farzdır."

Dolayısıyla holdingler ve benzeri müesseseler tarafından kupon karşılığı ve benzeri yollarla verilmeye çalışılan büyük ödüller israfa, savurganlığa ve harama yol açmaktadırlar. İstenmeyen kötü ve haram kabul edilen borçlanmalara yol açmaktadır. İşte bu bakımdan vacip yani farz olan şey, bunun önünü almak ve böyle bir bozulmaya sebep olan yolları tıkamak gerekir. Bu gibi alışverişlerin ve bu manadaki tasarrufların haram olduğuna dair fetva vermek icabeder. Bu yolda fetva verilmelidir ki Müslümanların mal varlıkları korunmuş ve ahlâkları da çökmemiş olsun. Malları ve ahlâkları korunabilsin.

BİZ SEÇKİN BİR ÜMMETİZ

Burada son bir değerlendirme daha vardır. O da bizim diğer topluluklardan farklı bir toplum olduğumuz gerçeğidir. Bizim o toplumlardan bir ayrıcalığımız vardır, bir bağımsız kişiliğimiz vardır. Allah bizi baş olarak, lider olarak yaratmıştır. Dolayısıyla bizler başkalarının ardına takılacak kuyruk olamayız.

Bizim batı toplumunun hemen her şeylerini olduğu gibi, aynen ve hiçbir süzgeçten geçirmeksizin almamız, batılılarca uygun görülen örf, adet ve geleneklere aynen sahip olmamız, onları olduğu gibi toplumumuza taşımamız bizce ne arzulanan ve ne de kabul görececek olan bir şeydir. Asla bunlar bir İslâm toplumu için geçerli

değildir ve olamaz. Çünkü bu toplumlara ait bir çok şeyler bizim anlayışlarımıza, değer ölçülerimize ve sahip olduğumuz şeriat ve din kurallarına aykırıdır.

Aksine bizim görevimiz, o toplum ve topluluklardan kendi toplumumuza aktaracağımız şeyleri mutlaka bir süzgeçten geçirmek zorundayız. Yoksa o toplumları karış karış, kulaç kulaç izlemek, onların yollarına uymak değildir ve olmamalıdır. Çünkü Hz. Peygamber (sav)’in hadislerinde şiddetle karşı çıktıkları bir husustur bu. Allah Resulü şöyle buyurmaktadır:

“Siz kesinlikle sizden öncekileri karış karış, kulaç kulaç izleyip duracak ve onları taklit edeceksiniz. Hatta onlar bir kerelerin deliğine girmek isteseler, siz de oraya girmek için kesinlikle koşturacak ve gireceksiniz.” Sahabe kendisine: “Ey Allah’ın Resulü! Bunlar Yahudi ve Hristiyanlar mıdır?” diye sorduklarında Allah Resulü (sav) kendilerine: “Ya kimler olacaktı ki?” diye cevaplar. (Bak. Buhari ve Müslim;1708)

Özetlemek gerekirse, Şu bizim İslâm toplumunda ortaya konulan ödülleri, aslında bunun gerisinde gerçek anlamda İslâm toplumu için onların yararlanabilecekleri bir şey sağlıyor değildir. Ancak bundan sadece yararlananlar büyük holdingler ve marketler zinciri olmaktadır. Onlar da bunu ortaya attıkları bir takım şans ve kupon oyunları ile buna tamah edenleri tuzaklarına düşürmek için yapıyorlar.

KIPTİ/ÇİNGENELER MÜSLÜMANLARLA KARDEŞ Mİ

Değerli Prof. Dr. Yusuf Kardavi;

Allah sizi muhafaza buyursun!

Soru: Size izafeten söylenen bir söz bulunmaktadır. Siz, Mısır’da yaşamakta olan Hristiyan Kıptiler yani çingeneler için, “Kıpti-

ti kardeşlerimiz” diye söylemişsiniz. Oysa yüce Allah; **“Ancak müminler kardeşler!”** (49, Hucurat, 10) diye buyurmuştur.

Hz.Peygamber (sav) de şöyle buyurmuştur: **“Müslüman Müslüman’ın kardeşidir.** (Buhari ve Müslim tarafından ittifakla rivayet olunmuştur.)

Kur’an ve Sünnette söz edilen kardeşlik, akide ve inanç kardeşliğidir. Bunun dışında bir başka kardeşlik yoktur. Bilakis Kur’an bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Allah’a ve ahiret gününe inanan bir toplumun –babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa– Allah’a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin.” (58, Mücadele, 22)

Durum böylesine açık iken nasıl oluyor da siz Müslümanlar ile kafirler arasında kardeşliğe cevaz verirsiniz? Sizden bunu açıklamamanızı bekliyoruz. Allah hayrınızı artırsın!

Cevap: Allah’a hamd ve Resulullah’a da salat ve selam olsun!

Kuşkusuz en güçlü, en önemli ve en kalıcı olan kardeşlik türü akide-inanç dolayısıyla olan kardeşliktir.. Bu kardeşlik türü bağlamanın en kuvvetlisidir. Çünkü bu bağ ırka dayalı, toprağa, renge, dile ve bölgeye ve benzeri şeylere dayalı olan kardeşliklerden çok daha güçlü olan bir kardeşlik bağıdır.

Bu kardeşliğin hukuku, diğer kardeşlik haklarından çok daha güvenilir, daha üstün ve daha önemlidir. Bu itibardır ki yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin.” (49, Hucurat, 10)

Yine Rabbimiz şöyle buyuruyor: **“Allah’ın üzerinizdeki nimetini de hatırlayın; hani sizler birbirinize düşman kimseler idiniz de, Allah gönüllerinizi birbirinize yaklaştırmıştı. Onun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz.”** (3, Al-i İmran, 103)

Yine bu kardeşlikle alakalı olarak yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah seni, yardımıyla ve samimi, dürüst müminlerle des-

tekleyip güçlendirecektir. Allah o müminlerin kalplerini İman ve İslâm ile birbirine ısındırıp birleştirmiştir. Ey Peygamber! Eğer sen bu uğurda yeryüzünde var olan her şeyi harcasaydın buna rağmen yine de onların gönüllerini birleştiremezdin. Ancak Allah onların gönüllerini hidayet üzere birleştirdi. Çünkü Allah mutlak galiptir, yaptığında da hikmet sahibidir.” (8, Enfal, 62-63)

Hz. Peygamber (sav) de şöyle buyurmuştur: “Müslüman Müslüman’ın kardeşidir, o kardeşine zulmetmez ve onu tehlikeye atmaz.” (Buhari, 2442, 6951. Müslim, 2580)

Ancak bu kökleri çok derinlere varan ve asıl güvenilmesi gereken bu büyük ve önemli kardeşliğin yanında başka kardeşlik türlerinin de var olması buna zıtlık oluşturmaz, çelişki meydana getirmez. Gerçi bu tür kardeşlikler her ne kadar din kardeşliği kadar bir derinlik ve kuvvet oluşturmazlar da yine de bir kardeşlik türüdür.

Örneğin aynı kavimden olma sebebiyle olan kavmiyet veya milliyet kardeşliği, aynı ülke vatandaşı olmaları sebebiyle vatandaşlıktan doğan bir kardeşlik gibi. İster kavmiyete bağlı kardeşlik olsun, ister aynı ülke vatandaşı olmaları sebebiyle olan kardeşlik olsun, bütün bu kardeşlikleri yanında hepsinin birlikte aynı toplum ve topraklar üzerinde yaşamış olmaları açısından yine aralarında ortak bir kardeşlik ruhu oluşur. Yani bu durum ya onları tek bir ırktan yani ırkdaş olmaları, buna mensuplukları sebebiyle aralarında bir kardeşlik bağı vardır veya aynı ülkenin vatandaşları olmaları hasebiyle aralarında onları birleştiren bir neden olması sebebiyle bu kardeşlik ruhu onları bir araya toplar.

Bütün bu söylenenlere örnek olarak en açık deliller Kur’an-ı Kerim’de yer almaktadır. Çünkü Kur’an ister nebi ve ister Resul anlamında olsun bütün peygamberleri, içinde bulundukları toplumun kardeşleri diye tanıtmıştır. Oysa o peygamberlerin kardeşleri olan toplumlar onları inkar ediyor, onların peygamberliklerini kabul etmiyorlardı. Onları yalanlamada ısrar ederek inatlarında hep direnip duruyorlardı. Bu gerçek gayet açık ve net olarak meydan-

dadır. Çünkü Kur'an'ın birkaç suresinde bunlar açıklanmıştır. Örneğin A'raf, Hud ve Şuara sureleri gibi.

Nitekim Şuara suresinde şu ayetleri görmekteyiz. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Nuh kavmi de peygamberleri yalancılıkla suçladılar.

Kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız?” (26. Şuara, 105-106)

Hz. Nuh (as)'un kavmi, onu yalanlayınca doğal olarak bütün peygamberleri yalanlamış olmaktadırlar. Ayette de görüldüğü gibi kavmi tarafından yalanlanmasına rağmen ayette, Hz. Nuh'tan onların kardeşi diye söz edilmekte ve öyle değerlendirilmektedir. Çünkü Hz. Nuh (as) da nihayetinde o toplumun bir bireyidir. Ama kavmine elçi olarak gönderilmiştir.

Yine buna benzer başka ayetler, yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Âd (kavmi) de peygamberleri yalancılıkla suçladı. Kardeşleri Hûd onlara şöyle demişti: Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?” (26. Şuara, 123-124)

İşte bir başka delil, yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Semûd kavmi de peygamberleri yalancılıkla suçladı. Kardeşleri Sâlih onlara şöyle demişti: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız?”** (26. Şuara, 141-142)

Ve yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Lût kavmi de peygamberleri yalancılıkla suçladı. Kardeşleri Lût onlara şöyle demişti: Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?”** (26. Şuara, 160-161)

Bu ayetlerde sözü edilen tüm kavimler kendilerine gönderilen elçileri yalanlıyor ve hepsi de Allah'a şerik-ortak koşuyorlardı. Buna rağmen Kur'an nassıyla belirtildiği gibi onlar kendilerine elçi olarak gönderilenlerin kardeşleri diye tanıtılmıştır. Çünkü o peygamberler de o kavimlerden idiler, onların içlerinden çıkmışlardır. Çünkü kavimleri, onların mensubu bulundukları toplumlardı.

Bu surede sözkonusu peygamberlerden dışta bırakılan sadece Hz. Şuayb'tır. Surede Şuayb'ın kardeşleri diye söz edilmemiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Eyke halkı da peygamberleri yalancılıkla suçladı. Şuayb onlara şöyle demişti:Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?” (26, *Şuara*, 176-177)

Dikkat edilirse bu ayette, daha önceki ayetlerde geçtiği gibi ve orada: **“Kardeşleri onlara şöyle demişti:”** dendiği halde, burada bu ifadeye yer verilmemiştir. Aksine burada: **“Şuayb onlara şöyle demişti”** diye sadece Şuayb demekle yetindi, kardeşleri demedi. Çünkü Hz. Şuayb peygamber olarak gönderildiği kavimden ya da toplumdan biri değildi. Hz. Şuayb Medyen halkındandı. Bunun içindir ki A'raf ve Hud surelerinde, **“Medyen halkına da yine aralarından biri olan kendi soylarından kardeşleri Şuayb'ı elçi olarak gönderdik.”** (7, *A'raf*, 85)

Verilen bu örneklerden de anlaşıldığı gibi Kur'an-ı Kerim bize din ve akide dışı kardeşliğin de var olduğunu ikrar ile açıklamış olmaktadır. Yani kavmiyet birliğine dayalı kardeşliği Kur'an kabul ve ikrar ediyor. Nitekim vatan birliğine dayalı kardeşlik de böyledir. Ancak din kardeşliği çok daha özeldir. Diğerleri ise buna göre daha geneldir. Dolayısıyla özel olan ile genel olan arasında bir biriyle çelişecek bir yön yoktur, biri diğerine aykırı veya zıt değildir.

Hatta ben daha aksine şöyle demekteyim. Bunların dışında bir kardeşlik daha vardır ki o bütün bunlardan daha geneldir. Bu da genel manada beşer-insanlık itibariyle olan kardeşliktir. Bu da bütün beşerin yani insanların yüce Allah'ın kulları olmaları ve Hz. Adem'in çocukları olmaları itibariyle olan kardeşlikleridir. Bu manada bütün insanlar kardeşirler. Nitekim Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

“Ey insanlar! Şüphesiz Rabbiniz bir tektir ve babanız-atanız da birdir.” (Bak. *Ahmed İbn Hambel, Müsned.*)

Ahmed İbn Hambel ve Ebu Davud Zeyd İbn Erkam'dan rivayet etmişler. Hz. Peygamber (sav) her namazın peşinden şöyle dua ederlirmiş: “Ey bizim Rabbimiz ve her şeyin Rabbi ve Meliki-sahibi olan Allah’ım! Ben şahitlik ederim ki Sen eşi- dengi ve ortağı olmayan bir tek Allah’sın! Ey bizim Rabbimiz ve her şeyin Rabbi ve Meliki olan Allah’ım! Ben şahitlik ederim ki Muhammed senin kulun ve elçindir!. Ey bizim Rabbimiz ve her şeyin Rabbi ve Meliki olan Allah’ım! Ben şahitlik ederim ki bütün kullar kardeşirler.” (Bak. Ebu Davud;1508)

Yukarıya manasını aldığımız hadisin üçüncü maddesinde söz-konusu edilen kardeşlik konusunda ilk bakışta çıkan mana şudur. Bütün kullar, Arap olsun başka toplumlardan olsun, beyaz olsun, siyah olsun, zengin olsunlar, fakir olsunlar, kral olsunlar, sıradan insanlar olsunlar, Müslümanlar olsunlar gayri Müslimler olsunlar, herkes ama herkes bu manada bu hadise göre kardeşirler.

İşte bu gerçeği Müslüman bir şair şöyle dile getiriyor:

**Mademki topraktır benim aslım öyleyse
Her ülke benim vatanım, herkes de benim akrabam**

İşte İslam’ın bizden istediği budur. Herkesle ve gayri Müslimlerle barış içerisinde yaşayıp iyilikte bulunmamız ve onlara karşı adil olmamızdır. Hatta onlar Darul İslâm denilen İslâm beldesinin dışında bile olsalar, yapmamız gereken bu olmalıdır. Ya bir de bunlar darul İslâm sınırları içerisinde iseler yani bizim ülkemizde yaşayan vatandaşlarımız iseler nasıl davranmalıyız? Elbette onlara daha iyi olarak davranmalıyız. Çünkü onlar bizdendirler ve bizler de onlardanız.

Eğer bu, “**Kardeşlerimiz**” tabiri, onları mutlu edebilecekse ve onların bize yaklaşımlarını sağlayabilecekse, bizi de onlara sevdirecekse, o halde onlara “**kardeşlerimiz**” denmesine engel ne var ki? Bizimle onların arasını bozacak olanlara, suyu bulandıracak kimselere böyle bir fırsatı neden verelim, niye onlara kardeş deme-

yelim ki! Yoksa bunu fırsat bilenlere, bizi bulanık suda avlamaları için bir fırsat mı verelim?

Bugün İslâm ülkelerinde yaşayan gayri Müslim azınlıklar konusu gerçekten en büyük bir tehlike durumunu göstermektedir. Düşmanlarımız her an için fırsat kollayıp durmaktadırlar. Bizimle onlar arasındaki iyi ilişkilerimizi zedelemek istiyorlar. İslâm dinine girmek isteyenler üzerinde baskı uyguluyorlar ve İslâm gölgesinde mutlu bir hayat geçirmelerini istemiyorlar. Onlar hep bizi, gayri Müslim azınlığa baskı yaptığımızı ileri sürerek bununla töhmet altında bulunduruyorlar. Biz Müslümanların azınlıklara kötü muamelede bulunduğumuzu ileri sürüyorlar. Haklarını çiğnediğimizi, saygınlıklarını ayaklar altına aldığımızı hep söyleyip duruyorlar. O halde bize düşen görev, böyle bir davranış sergileyen düşmanlarımıza karşı İslami gerçeklerle ve açık delillerle karşı koyalım ki, İslam'ın koyduğu apaçık delillerle onların batıllarını çürütelim.

Biz İslâm'a iftira atacak değiliz ve atmamalıyız ya da bu sahtekarları, şu İslâm'a iftira atıp duranları memnun etmek için yapmacık olarak kendilerine sahte bir İslâm sunacak değiliz. İslam gerçeği ne ise onlara olduğu gibi göstermek zorundayız. Bizim tek yapacağımız ve söyleyeceğimiz şey şu olmalıdır: Samimi manada İslâm'da neyi görmüş ve öğrenmişsek bunu onlara göstermeliyiz ve delillere dayalı ne gibi gerçekler varsa onları delillere ve burhanlara dayalı olarak ortaya koymalıyız.

Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'adır.

DİNİ FİLİMLERDE HAÇ İŞARETİNİ KULLANMAK

Muhterem Prof. Yusuf Kardavi;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Mesele-ye gelince,

Seni bir konuda bilgilendirmek suretiyle bu husustaki görüşle-

rinizi almak istiyoruz. Biz bir film üretmek amacındayız. Filmin konusu İslâm komutanı ve lideri Salahaddin Eyyubi'nin hayatı ve hacılara karşı yaptığı savaşları olacaktır. Yani film bu konuyu işleyecektir. Ancak bir çok sahnelerde hac ve buna bağlı kimi işaretlerin veya simgelerin kullanılması gerekmektedir. Örneğin haclı askerlerinin giysileri ve hac işaretlerini taşıyan simgeler gibi.

Sizden istediğimiz bu işin şariat-din açısından durum nedir ne değildir, bunu açıklamanızdır. Bu açıklansın ki biz herhangi bir sıkıntı ve zorluk ile karşı karşıya kalmayalım. Gerçi biz şunu biliyoruz ve uygulamamızda da şunu prensip edinmiştik. Ve; **“küfrü nakleden, anlatanlar kafir olamazlar”** görüşünde olanların bu görüşü çerçevesinden yola çıktık.

Yüce kudret sahibi Allah'tan istegimiz, bu yazımızın bitiminde size bol mükafat ve sevap vermesidir. Bir de sunacağınız şeyde açık ve net olarak gönüllere serinlik verebilecek bir açıklamayı sunmanızdır. Çünkü bu ve benzeri durumlarda bir çok zorluklarla karşılaşmaktadır. Müslüman bir kimsenin de görevi, şüpheyi ve kötülöklere, bozulmalara meydan vermemesi için sakıncalı görölen şeylerden de uzak durmasıdır.

En içten selamlarımı ve takdirlerimi kabul buyurmanızı dilerim.

*Üsame Ahmed Halife
Teknik Ürünler Müessesesi genel Müdürü*

Cevap: Sayın değerli kardeşim Üstad Üsame Ahmed Halife'ye; (Teknik Ürünler Müessesesi genel Müdürü)

Allah sizi korusun.

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun! Sordunuz konuya gelince:

Öncelikle sizi bu önemli ve seçkin görevinizden ve film üretmenizden, teknik çalışmalarınızdan dolayı bu gayretinizi tebrik et-

mek isterim, işin bu noktasına dikkat çekmek isterim. Üzülerək be-lirtmeliyim ki bu alan Müslümanların oldukça başarısız kaldıkları, batı kültür ve tahribat-yıkım savaşının karşısında bir şey yapmadıkları, yapamadıkları bir alandır. İşte bundan ötürü sizi en içten duygularım ve hararetle tebrik ediyor ve sizin için Allah'a dua ediyorum ki hatalarınızı doğrultsun, size iyiyi ve güzeli göstere sin. Ayaklarınızı hakta sabit kılsın, yolunuzu ve önünüzü açık kılsın.

Şimdi asıl sorduğunuz konuya, yani değerli İslâm komutanı ve lideri Salahaddin Eyyubi'nin şahsını konu edinen film yapma meselesine ve onun frenklere yani haçlılar diye bilinen zihniyete ve ordulara karşı yaptığı savaşları ele alan film meselesine gelince, haliyle bu olay sizi bir çok sahnelerde haçlılara ait işaret ve sembollerin kullanmaya mecbur bırakacaktır. Örneğin düşman olduklarını belirten simge ve alametler gibi, askerlerinin giyecekleri giysiler gibi.

İşte bu konulara ilişkin istediğiniz cevaba gelince, bunda Allah'ın izniyle herhangi bir sakınca ve sıkıntı yoktur. Çünkü sözkonusu haçların, sembollerin filmde gösterilmesi, onlara olan bir saygı veya onları takdis etme nedeniyle değildir. Amaç onlara tazim de değildir. Çünkü İslâm bütün bu hususları şiddetle reddetmiş ve haram kılmıştır.

Burada asıl amaç, taraflardan hangileri Müslüman ve hangileri kafirdir, bilinsin içindir. Yani Müslümanlarla İslâm düşmanlarını üzerindeki taşıdıkları giyim kuşamlarıyla, üzerlerinde taşıdıkları simgelerle bilinmesi amacına yöneliktir. Bütün bunların sahnelerde gösterilmesi, açıkça ortaya konması gerekmektedir. Bilindiği üzere bu savaşlar tarihte **Haçlı Savaşları** olarak bilinmektedir. Sebebi de bu savaşa katılan Hristiyanların sembol olarak üzerlerinde haç taşımış olmalarıdır. Bu düşman ordusu Avrupa'nın her tarafından hemen eli silah tutan herkes taşıyla targaıyla buna katılmıştır. Hepsisi de sembol olarak üzerlerinde haç taşıyorlardı ve bu haçları da yukarılara doğru kaldırarak gösteriyorlardı, onun gölgesinde savaşmaktaydılar.

İşte bu bakımdan bu filmde mutlaka teknik açıdan bunların da

açıkça gösterilmeleri gerekmektedir. Bunlar gösterilsin ki iki taraf arasındaki savaş gerçek manasıyla ortaya çıkmış olsun.

Kur'an-ı Kerim bize, bir çok surelerinde müşriklere, dehrilere, Yahudilere, Hristiyanlara, şeytanlara ve başkaca dinsiz ve kafirlere ait sözlerini bize nakletmektedir. Ki bu sözlerin hepsi küfür ve dalâlet-sapıklık içeren sözlerdir. Fakat Kur'an'ın bunları aktarmış olması, bizzat bunların olmasını istediği için değildir. Bunları aktarmakla da bu batıl yollara insanlar özensinler diye de değildir. Bunların hiçbirisi amaçlanmamıştır. Amaç onlara karşı koymak ve onları reddetmek içindir.

İşte işin bu noktasına dayanarak bizim alimlerimiz bir kural ortaya koymuşlardır. O kural da: "Küfrü ya da kafirliği anlatan kimse, bu anlatımıyla küfre girmez, kafir olmaz" kuralıdır. Çünkü bizzat Kur'an'ın kendisi bize kafirlerin ve inkarcıların sözlerini aktarmaktadır.

Allah'ın (cc) bereketi ile yolunuzda yürüyün. Allah sizinle beraberdir ve Allah hiçbir amelinizi boşa çıkarmayacaktır.

Allah'ın (cc) selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

EĞİTİM-ÖĞRETİM AMAÇLI PANKART MESELESİ

Soru: Eğitim ve öğretim amaçlı olarak resimli kartonlarla programların uygulanması caiz midir. Özellikle çocuk ve gençleri eğitmeye yönelik resimli çalışmalar caiz midir?

Cevap: Öteden beri resim ya da suret ve tasvirle alakalı olarak hep açıklamışızdır. Nitekim biz bunu İslâm'da **Helal ve Haram** adlı eserimizde de açıklamıştık. Şer'i-dini deliller ışığında daha önce de seleften bazı fıkıh bilginlerinin de tercih ettikleri gibi biz de o görüşü tercih etmişizdir. Buna göre Resim ya da suretlerde haram olan şekli, gölgesi olan surettir. Yani boyutlu ve kabartma

olarak yapılanlardır. Ki bugünkü modern çağda buna heykel veya büst denmektedir. İşte haram olanı budur. Çünkü Allah'ın (cc) yaratmış olduklarına benzeyenler bunlardır. Zira Allah'ın yarattığı varlıklar da mücessemdir yani bir cisme, bir bedene sahiptir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Analarınızın rahimlerinde dilediği gibi size erkek ya da dişi, güzel ya da çirkin olarak şekil ve suret veren O’dur.” (3, Al-i İmran, 6)

Yüce Allah'ın rahimlerde onları tasvir edip şekillendirmesi şöyledir: Ceninin nutfe alakaya, alakadan-aşılانmış yumurtadan, uzuvları yani organları önce belirsiz, sonra belirlenmiş mudgadan-canlı et parçasından, sonra et giydirilmiş kemiklerden ve sonra onu bambaşka bir yaratılışta yaratmıştır. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.

Kudsi bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: **“Benim yaratmış olduğum gibi bir şey yaratmaya kalkışandan daha zalim kim olabilir?”** (Buhari, 5953. Müslim, 2111/101) İşte Allah'ın yaratması budur ve o kuşkusuz her zaman mücessemdir, gölgesi olan varlıktır.

Mücessem denilen varlık, kendisine ruh-can üflenme düşünülen varlık demektir. Çünkü bu türden heykel ve büst yapanlardan kıyamet gününde, yaptıkları o suretlere can vermeleri için istekte bulunulacaktır. Sahih hadiste de belirtildiği gibi onlar hiçbir zaman ve ebedi olarak o yaptıklarına can üfleyemeyeceklerdir.

Bu yasaktan sadece bebekler için yapılan oyuncak bebekler müstesnadır. Çünkü bunlara ihtiyaç duyulmaktadır ve bir de bunlara saygı gösterilmesi diye bir durum söz konusu değildir. Kısaca bebekler için oyuncak amaçlı yapılanlar bu tehdidin dışındadır ve bunlar haram değildir.

İşte bu gerçeklerin ışığında deriz ki: Herhangi bir yüzeye yapılan veya çizilen resimler, suretler haramlıktan çıkarak caiz olurlar.

Şimdi burada bize sorulan bu sorunun içerisinde izafi yani gö-

receli olarak bir takım durumlar da söz konusudur. Dolayısıyla bu hususlar özellikle bu durumu biraz hafifletmektedir. Şöyle ki:

Birincisi:Karton üzerine çizilmiş resimler veya benzeri kabartma resimler tamamen ve kâmil manada suret-şekil değiller. Tam aksine kendilerine özgü özellikleri olan bir takım suretlerdir, resimlerdir. Bu manasıyla gerçek anlamda bir surette olması gereken özellikleri taşımamaktadırlar.

İkincisi: Bu türden resimler, çizimler veya şekiller genelde davete yöneliktir, eğitim amaçlıdır, kültürel amaçlıdır. Çünkü küçük yaştaki çocuklar bu gibi şeylere çok meraklıdırlar ve severek onlarla oynamakta, bu yoldan bir şeyler öğrenmektedirler. Hatta bunların çocuklar üzerinde olumlu manada çok yararları da olmaktadır. Bu konuda üzerimize düşen görev, eğitim, öğretim ve davet konusunda bu sevimli aracı ihmal etmememiz gerekir. Bunlar yoluyla çocukları ve ergenlik çağına gelmiş olan kimseleri yetiştirmede bu araçlardan yararlanmalıyız. Yani ister akide-inanç ile alakalı olsun, ister kendi değerlerimiz ve kavramlarımızla ilgili bulunsun mutlaka bunlardan yararlanmalıyız.

Üçüncüsü: Başkaları bu türden araçları çok iyi değerlendirip uzun bir müddet kendi amaçları doğrultusunda kullanıp bunlardan yararlanmaktadırlar. Biz de bunlardan yararlanarak örneğin çizgi filmler gibi, ülkemizdeki değişik televizyon kanallarında yayınlatmak suretiyle çok etkin bir savaş-gaza yürütmüş oluruz. Bu tür çizgi filimler veya kartonlardan yararlanarak yapılan kukla çalışmalarıyla bir takım diziler gerçekleştirebiliriz. Bu diziler de erkek olsun kız olsun tüm çocuklarımız için adeta iştah açıcı günlük gıdalarını oluşturur. Bu şekilde hepsi merakla o dizinin yayınlayacağını bekleyip onun sürekli izleyenleri olurlar, hatta o diziden ayrılmalari bile onlar için kolay olmaz. Meğer ki bunlar uygun bir İslâmî dizi olmuş olsun. İçinde eğitimi aşıl原因, öğretime özendiren manada çocukları kendisine çekebiyen diziler yapılmış olsun.

Hatta ben öyle görüyorum ki bizler var gücümüzle bu alan

üzerinde yoğunlaşmalı ve bir tür savaş anlamına gelen bu sahada gerekeni yapmalıyız. Teknik ve elektronik manada ne gerekiyorsa hepsinden yararlanmalıyız. Bunun için maddi ve manevi gücümüzü ortaya koymalıyız. Bunu yapmalıyız ki, bu açığımızı kapatabilelim.

Bu araçlardan öylesine yararlanmalıyız ki dinimizi, mesajlarımızı, kültürlerimizi, düşünce ve kavramlarımız bu yoldan aktarıp anlatabilme fırsatını yakalayalım. İhtiyaç için ne gerekliyse hemen hepsini yerine getirerek üzerimize düşeni yapalım.

Çünkü bu görevler farzı kifaye olan görevler olup, bugün bütün ümmet için bunlar yerine getirilmesi gereken vazifelerdir.

Teknik manada olsun edebi anlamda olsun sanat açısından olsun uzman olan ve bu işi yapabilme gücü bulunan kimselere bu görev düşmektedir. Onlar bu türden programlar ve diziler hazırlamalılar, hem de çok hızlı bir şekilde ve gecikmeksizin bunu yerine getirmeliler. Bunun yanında elbette maddi ve manevi imkanları olanların, devlet yetkililerinin de bu konuda yapmaları gereken görevleri vardır. Onlar da var güçleriyle bu gibi çalışma ve hizmet alanlarına destek olacaklardır, olmalılar da. Kısaca zengini malıyla, iktidar gücü olan o gücüyle, uzmanlar ve başkaları da kendi güç ve imkanlarıyla bu konuda seferber olmalılar. Bu türden yararlı ve zaruri olan işlere karşı üzerlerine düşeni mutlaka yerine getirmeliler.

Allah bu hizmette emeği geçen herkese hizmeti oranında merhamet buyursun!

DÜRÜSTLÜKLE TANINAN BİRİNİN TÖHMET ALTINA SOKULMASI

Soru 1- Halk tarafından dürüst, temiz ve salih bir kimse olarak tanınan ve uzun bir hayat içerisinde hep böyle geçen ve tanınan bir kimse hakkında ansızın en iğrenç bir suçlama ile töhmet altına sokulmaktadır. Örneğin zina suçuyla, homoseksüellikle, adam öldürmekle ve benzeri şeylerle suçlanmaktadır.

Şimdi sorumuz şudur. Şeriat-din açısından suçlayan ile suçlanan kimsenin hükmü nedir?

Cevap 1- Temiz ve suçsuz, günahsız olan bir kimseyi suçlamak ve özellikle de en ağır suçlardan olan zina, homoseksüellik ve adam öldürme gibi suçlarla suçlamaya kalkışmak, İslâm dini açısından kesin olarak haram ve yasak olan şeylerdir. Aksine bunlar en büyük günahlardandır, veballerin de en büyüğüdür. Ki bu gibi iftiralar Allah'ın o kimseye gazap etmesine sebep olur, dünya ve ahirette Allah'ın lanetine uğramış ve azabını hakketmiş olurlar.

Bunun böyle olmasının sebebi, bu tür iftiralara kalkışan kimselerin inanmış erkekler olsun, inanmış kadınlar olsun, onların saygınlıklarını, dokunmazlıklarını çiğnemiş olmaları ve halkın bu sebeple o masum insanlara karşı kötü zan beslemelerine neden olmalarındandır. Bunun içindir ki Kur'an bu tür davranışları en ağır bir şekilde yermiştir ve bu türden iftiraya kalkışan ve kötülükte bulunanlara karşı da hem bu dünyada ve hem ahirette şiddetli bir azabın ve cezanın olduğunu haber veriyor. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.” (33. Ahzab, 58)

Bir başka surede ise yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. Onlar için çok büyük bir azap vardır. O gün dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edecektir. O gün Allah onlara gerçek cezalarını tastamam verecek ve onlar Allah'ın apaçık gerçek olduğunu anlayacaklardır.” (24. Nur, 23-25)

Bu ümmetin alimleri şu hususta icma etmişlerdir. Bir masum günahsız kadına iftira atmanın vebali ve cezası ne ise, aynen günahsız mümin bir erkeğe böyle bir iftiraya kalkışmanın da vebali ve cezası aynıdır. Çünkü ayet bu manada gelmiştir. Zira ayetin mana akışı içerisinde müminlerin anneleri, bizim annemiz Ebu Bekir

Sıddik'in kızı Hz. Aişe'yi Sıddika'ya tapılan iftira sebebiyle savunulması gelmektedir. Ki kendileri Hz. Hatice annemizden sonra, hanımları içerisinde Hz. Peygamber (sav)'in en çok sevdiği hanımlarındandır.

Bu olay şöyle olmuştu. Bazı kötü ve art niyetli kimseler Hz. Aişe annemizin namusunu hedef aldılar ve hakkında kötü şeyler yaydılar. Onu, Allah Resulü (sav)'nün ashabından olan ve çok dürüst olarak tanınan, asla hakkında şüphe edilmesi sözkonusu olmayan biriyle suçladılar. Bu arada münafıklar böyle fırsatı hep kollayıp duruyorlardı. Hemen fitne ateşini tutuşturdular.

Bilindiği gibi ifk-iftira olayı ile alakalı olarak meşhur hadiste bu gerçekler anlatılmaktadır. Bu hadise göre bu olay O yüce peygamberin evini sarsmıştı, Hz. Ebu Bekir'in yuvasını bile huzursuz kılmıştı. Bütün Medine halkı olaydan sarsılmış ve bu iftira olayı Medine'de yankılanıyordu. Nihayet yedi göğün yukarılarından bu olayı açıklayan Kur'an ayeti nazil oldu, indi. Bütün olan bitenleri, kimin tarafından dolapların çevrildiğini ortaya döktü. Böylece her yalancı dili susturup dilsiz kıldı. Tertemiz ve pırıl pırıl olan iffet timsali Hz. Aişe annemizin her kötülükten uzak olduğunu haber verdi. Böylece müminleri bu acı ve gönül karartan sıkıntılı olaydan kurtarıp çıkardı.

İstersen yüce Allah'ın şu kavlini Nur suresinden oku. Rabbiniz şöyle buyurmaktadır:

"Peygamber'in eşine bu ağır iftirayı uyduranlar, şüphesiz sizin içinizden bir guruptur. Bunu kendiniz için bir kötülük sanmayın, aksine o, sizin için bir iyiliktir. Onlardan her bir kişiye, günah olarak ne işlemişse onun karşılığı ceza vardır. Onlardan elebaşılık yapıp bu günahın büyüklüğünü yüklenen kimse için de çok büyük bir azap vardır. Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın müminlerin, kendi vicdanları ile hüsnü zanda bulunup da: "Bu, apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi? Onların yani iftiracıların da bu konuda dört şahit getirmeleri gerekmez miydi?"

Mademki şahitler getiremediler, öyle ise onlar Allah nezdinde yalancıların ta kendisidirler.” (24, Nur, 11-13)

İşte bu, Allah'ın (cc) kesin olan hükmüdür. Eğer herhangi bir kimse bir mümini kötü olan zina suçlamasıyla suçlarsa, böyle bir iddiaya kalkışan kimsenin bu iddiasını dört adet tanıkla kanıtlamış olmak zorundadır. Ancak tanıklık yapacak olan dört kişi daha önce adil kimseler olmakla tanınmış olacaklar ve hiçbir konuda daha önce bir suçlama ile suçlanmamış olacaklardır. İşte bu özelliklerdeki dört kişi tanık getirilmesi ve bunlarla olayı kanıtlaması gerekir. Yani dört tanık da erkek kadının açık ve aleni olarak zina fiilini işlediklerini ve hallerini de gözleriyle gördüklerini itiraf söyleyeceklerdir. Yani şeriat-din dilinde nasıl tarif edilmiş ise o şekilde gördüklerini söyleyecekler. Tıpkı sürmedanlıktan sürme milinin çekildiğini ve kalemlikten-divitten kalemin çekildiğini gördükleri gibi kesin olarak görmüş olduklarını belirtmeleri gerekir tanıkların. Eğer her dört tanık da burada ifade edildiği gibi durumu gördüklerine tanıklık edemezlerse, bu dört şahit de Allah (cc) katında yalancı kimselerden olmuş olurlar.

Allah (cc) katında yalancı durumda olan bu kimseler için ayrıca şeriat açısından da bir ceza vardır, hatta daha ötesi, bunlar için üç türlü ceza vardır. Kur'an-ı Kerim bütün bu cezaları çok açık olarak bildirmektedir. Bu husus da yüce Allah'ın şu kavlinde geçmektedir:

“Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup, sonra bunu ispat için dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar. Ancak bundan sonra tevbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”
(24, Nur, 4-5)

Ayet-i Kerime bu iğrenç suç ve iftira için üç ceza öngörmektedir.

Birincisi: Bedeni ya da fiziksel cezalandırmadır. Böyle bir iftiraya kalkışan kimselere seksener sopa vurulacaktır. Bu sopalar

vurulurken mutlaka canını incitecek şekilde darp olacaktır. Çünkü onlar da o masum ve günahsız kimseleri manen incitmişlerdi. Hayatlarını adeta karartmışlardı, hem onlara ve hem de çevresine ve yakınlarına eza vermişlerdi. Bu yüzden onlar da bu maddi ceza ile mutlaka cezalandırılacaklardır.

İkincisi: Edep ve sosyal manadaki cezalandırmadır. Böylece onların edepten yoksun olduklarını, sosyal toplum içerisinde birer çıban başı olduklarını belirtmek suretiyle, mali, bedeni, sosyal veya siyasi manalarda olmak kaydıyla hiçbir alanda tanıklıklarının kabul edilmemesi, kendilerine bu manada itibar olunmamasıdır.

Çünkü ayette yer alan, **şehadet** kelimesi, orjinalinde, “**Şehadet**” şeklinde olumsuzluk akışı içerisinde nekre olarak gelmiştir. Bu itibarla kelime her manadaki şahitlik veya tanıklığı kapsamaktadır ve hiçbir konuda şahitlik yapamazlar, demektir.

İşte buradan hareketle bu gibi kimselerin hiçbir zaman herhangi bir seçim yoluyla seçilmelerine de izin verilemez, ellerinden bu hakları da alınır. Çünkü bu da bir tür tanıklık anlamındadır. Bunun sonucunda doğal olarak seçilemez de, o hakkını da yitirmiş olur.

Üçüncüsü de bu kimselerin dini açıdan cezalandırılmalarıdır. Bu da o kimsenin fasık adını bundan böyle almış olmasıdır. Böylece onun da fasıklar zümresine-arasına sokulmuş olmasıdır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Öyle ya, mümin olan, yoldan çıkmış/fasık kimse gibi midir? Bunlar elbette bir olamazlar. İman edip de, iyi işler yapanlara gelince, onlar için yaptıklarına karşılık olarak varıp kalacakları cennet konakları vardır. Yoldan çıkanlar/fasıklar ise, onların varacakları yer ateştir.” (32, *Secde*, 18-20)

Kur'an-ı Kerim yaratılanların en kötüsü ve en şerlisi olan İblişi –Allah'ın laneti üzerine olsun– fasıklıkla nitelemiştir. Bunun için Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: “İblis cinlerdendi; Rabbinin emrinden dışarı çıktı/fasık oldu.” (18, *Kehf*, 50)

Ancak Allah'ın (cc) rahmeti sayesinde ki temizlenmek ve yaptığı kötülüklerden nefsini arındırmak isteyenlere, Allah tevbe kapısını açık tutmuştur. Bunun için de şöyle buyurmuştur: **“Ancak bundan sonra tevbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”** (24, Nur, 5)

Gerçi İmam Ebu Hanife tevbe ile sadece son cezanın ya da vasfın –ki bu da fasık diye anılma vasfı idi- ortadan kalkabileceğini ve fakat diğer vasfın kalkmasında bir etkisi olmayacağını söylemiştir. Ki bu vasf da onların şahitliklerinin asla kabul edilemeyeceği idi. Çünkü ayette işin bu yönü kesin ifade ile teyidedilmektedir ve: **“Ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin.”** (24, Nur, 4-5) diye buyurulmaktadır.

Çünkü toplum arasında oldukça temiz ve dürüst olarak tanınmış olan salih bir kimseye iftira atmak elbette suçun büyüklüğünü ve önemini fazlasıyla artırır. Çünkü toplum o kişiyi hep hayır ve iyilikle tanımışlar, onu bir başka şekilde de tanıyor değiller. Kaldı ki toplumun dili hakkın kalemli mesabesindedir. Salih kimselerin ve hayır ehlinin şahitliklerine değer vermek gerekir. Çünkü bunlar Allah'ın yeryüzündeki şahitleridirler. Nitekim Allah Resulü (sav) de böyle buyurmuştur.

İslâm, halkın ırz ve namuslarının korunması, mahremiyetlerinin çiğnenmemesi ve saygınlıklarının ayaklar altına alınmaması için aşırı derecede itina ve titizlik göstermiştir. İslam hiçbir zaman bir Müslüman'ın bir başka Müslüman'ı yanında olsun gıyabında olsun onu, kötü bir şekilde anmasına, hakkında kötü konuşulmasına asla izin vermemiştir. Böyle bir şeyi mubah saymamıştır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.” (49, Hucurat, 12)

Sahih bir hadiste de şöyle buyurulmuştur: **“Her Müslüman’ın kanı, malı ve ırzı diğer Müslüman’a haramdır, dokunulmazlığı vardır.”**

Eğer İslâm dini bunu böyle yapmamış olsaydı, kesinlikle insanlar haksız bir şekilde birbirlerine tasallut ederler, birbirleri üzerinde haksız bir şekilde baskı kurarlardı. Böylece saygınlıkları çiğnenir, iffetleri zedelenir, hak ve özgürlükler de ortadan kalkardı.

İşte işin bu noktasında İslâm daha çok eğer bir durum varsa, bunun gizli kalmasını, örtülmesini, yayılmamasını ister. Bunun da amacı ırz ve namusların korunması ve aynı zamanda özellik arzeden durumların saklı tutulmasını ister. Nitekim o soylu peygamber (sav) efendimiz, Maiz’i zina işlediğini itiraf etmeye zorlayıp recm edilmesine-taşlanarak öldürülmesine zorlayan adama şöyle söylemişti: **“Eğer sen onu elbisenle kapatsaydın-ifşa etmeseydin bu senin için daha hayırlı olurdu.”** (Bak. Ebu Davud, 4377-4378. Ayrıca Nesai de bu hadisi rivayet etmiştir)

Ve Allah Resulü (sav) yine şöyle buyurmuşlardır: **“Kendilerini açıkça ortaya koyup durumlarını ifşa edenler dışında ümmetimin hepsi bağışlanacaktır.”**

Yine Allah Resulü (sav) şöyle buyuruyor: **“Kim bir Müslüman’ın kusurunu-hatasını örterse, gizlerse Allah da hem bu dünyada ve hem ahirette onu örter.”** (Buhari ve Müslim ittifakla rivayet etmişler)

Bir gün Hz. Peygamber (sav) minberi üzerinde şöyle buyurdular: **“Ey dilleriyle Müslüman olduklarını söyleyip de, iman kalplerine inmemiş olan kimseler! Sakın Müslümanlara eziyet verip onları üzmeyin! Onların kusurlarını ortaya çıkarmak için uğraşmayın. Kim Müslüman kardeşinin hatasını-kusurunu meydana çıkarmanın peşinden koşarsa, Allah da onun kusurunu ortaya çıkarır. Allah kimin kusurunu-hatasını meydana çıkarırsa, o kimse evinin içinde bile olsa onu da rezil kepaze eder.”** (Bak. Tirmizi Birr, 85/2101 ve Sahihinde İbn Hibban rivayet etmiş)

Şanı yüce Olan Allah (cc) Kitabında şöyle buyuruyor: “İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzulayan kimseler için dünyada da ahirette de çetin bir ceza vardır.” (24, Nur, 19)

SUÇLANAN KİMSENİN KENDİSİNİ SAVUNMASI

Soru: 2- Bu ve benzeri herhangi bir suç ile suçlanan kimsenin kendisini savunma hakkı var mı? Onu böyle bir savunmadan menetmek caiz midir? İslam toplumunun buna karşı yapması gereken görevleri nedir? Toplumun bu konuda sessiz kalarak işi olurlarına bırakmaları doğru olur mu? Yoksa onlar da haksızlığa uğrayan kişinin yanında yer alarak ona yardımcı mı olmalılar?

Cevap: 2- Evet, dini, ırz ve namusu ve gidişatı açısından haksızlığa uğrayan ve suçlanan kimsenin kendisine zulmedenlere karşı, kendisini savunması, gerekeni yapması, hakkı ortaya koymak amacıyla haykırıp sesini yükselterek duyurması birey olarak onun hakkıdır. Hatta yüce Allah'ın, başkaları için mubah kılmadığı şeyleri bu şekilde haksız olarak suçlanan ve iftiraya uğrayanlara bunu mubah kılmış, bu konuda serbestlik tanımıştır. Yani konu ile ilgili olarak durumları göz önünde bulundurarak, iffet ve saygınlığını korumak amacıyla gerekeni yapması caizdir. Çünkü yüce Allah şu ayetiyle bu gerçeğe işaret buyurmaktadır:

“Allah ağır ve incitici sözlerin/hakaretlerin açık olarak söylenmesini asla sevmez/istemez. Bundan dolayı söyleyeni cezalandırır. Ancak Haksızlığa uğrayan kimse bunun dışındadır. Mağdurlar ilgililer önünde gerekeni açıklarlar.” (4, Nisa, 148)

Hiçbir kimsenin haksız yere suçlanan ve iftiraya uğrayan kimseyi, kendisini savunmaktan menetme hakkı yoktur. Çünkü onun kendisini savunması, doğal ve şer'i-dini hakkıdır. Oysa yüce Allah, kendisini savunabilmesi için lanetli İblise alemlerin Rabbi huzurunda ona kendini savunma özgürlüğü tanımıştı. O lanetli İblis, Hz. Adem'e olan üstünlüğü için kendini: “Ben ondan daha hayırlı-

yım” diyerek kendini savunmuştu. Nitekim kıyamet gününde de her nefse-canlıya haklarını savunmaları için söz verecektir.

Müslüman toplumuna düşen ve yapmaları gereken şey, ona böyle bir fırsatı tanımalarıdır. Ona, gücünün yettiği tüm imkanlarla özgürce hakkını savunma fırsatı verilmeli, ister sözlü olarak konuşmak suretiyle ve isterse gazetelerde gerekeni yazmak yoluyla kendisini savunma fırsatı mutlaka verilmelidir. Ya da radyo ve televizyonda konuşmak yoluyla kendisine bu haklar tanınmalıdır. Özellikle de hakkında bu türden iftiralar çıkan kimse saygın ve herkes tarafından bilinen, herkes üzerinde bir ağırlığı ve etkisi bulunan bir kişi ise mutlaka ona bu yolların hepsiyle kendini savunabilme fırsat ve imkanı tanınmalıdır.

Ayrıca şer’i-dini bakımdan iftiraya uğramış böylesine masum bir kimseyi savunmasız bir halde bırakıp onu düşmanlarının ve hasımlarının pençeleri arasına parçalanmaya terketmeleri de asla doğru bir hareket olmaz. Yani güpegündüz adamcağızı alıp istedikleri gibi ezmeye terketmeleri, toplumun da hareketsiz kalarak buna seyirci olmaları, suçsuz ve günahsız olan bu kimsenin üzerine tüm kapıları kapatmaları hiçbir vakit doğru olamaz. Zaten adamcağız kendisini düşmanların oklarına ve silahlarına hedef olmaktan kurtaramıyor, elinde böyle bir gücü de bulunamıyor, hasımları ise ellerindeki her imkanı değerlendirmek suretiyle onu yapayalnız bırakmamalılar. Hele hele bir de bir şey yapamamanın yanında, halkın iftiracılarla beraber hareket edercesine yapılan iftirayı ve söylenen kötü sözleri şuraya buraya taşımaları, buna hiç ses çıkarmayıp onlara yardımcı olmaları da ayrı bir cinayettir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Halbuki bu, Allah katında çok büyük bir suçtur.” (24, Nur, 15)

Doğrusu İslâm toplumu birbiriyle kenetlenmiş olan kâmil ve

üstün bir toplumdur. Bu itibarla o toplum suçsuz ve günahsız olan bir kimsenin kuru bir iftiraya, büyük bir tuzağa kurban edilmesine izin veremez, sessiz kalamazlar. Çünkü haksızlık karşısında susan kimse dilsiz şeytandır. Zira yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın müminlerin, kendi vicdanları ile hüsnü zanda bulunup da: "Bu, apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?” (24, Nur, 12)

İşte bu ayette ifade edildiği gibi, burada İslâm toplumunun bu ve benzeri iftiralara reddetmeye teşvik hükmü yer almaktadır. Doğrusu bu nokta, inanmış bir toplumun bir tek kitle olmalarını gösteren bir husustur. Çünkü Rabbimiz Allah (cc) şöyle buyurmaktadır: **“Mümin erkekler ile mümin kadınlara gelince, bunlar da birbirlerinin velileri ve destekleyenleridirler.”** (9, Tevbe, 71)

Hz. Peygamber (sav) de hadislerinde şöyle buyurmuştur: **“Müslüman Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlıkta bulunmaz ve onu tehlikeye atmaz.”** (Buhari, 2442, 6951. Müslim, 2580)

Hadiste geçen, **“Ve la yüslihuhu”** kavli, yani **“ve onu tehlikeye atmaz”** diye verdiğimiz ifade, onu şiddet ve sıkıntı anında yapayalnız ve tek başına kendi haline terkedemez, anlamındadır. Kaldı ki bir başka hadislerinde Allah Resulü (sav) şöyle buyurmaktadır: **“Zalim-ezen olsun, mazlum-ezilen olsun kardeşine yardım et!”** Bunun üzerine sahabe: **“Ey Allah’ın Resulü! Hani mazlumu, ezileni biliyoruz, ona yardım ederiz ama, zalime-ezen kimseye nasıl yardım edeceğiz?”** diye sormaları üzerine Allah Resulü (sav) şöyle buyurur: **“Onun da zulmüne ve ezmesine mani olarak...”** (Buhari ve Müslim ittifakla...)

İslam, kendi toplumuna yani Müslümanlara, zalimler tarafından zulme uğrayan, ezilen ve haksızlık gören kimsenin ya da kimselerin yanında yer almalarını, zalimin gücü ve varlığı ne kadar üstün olursa olsun, ne kadar ceberut bir şekilde hareket ederse etsin, hep birlikte ona karşı koymalarını emretmiştir. Çünkü bir Peygamberi hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Ümmetimi, zalimin karşısında zalime, ‘Ey Zalim!’ diye haykırmaktan korktuklarını gördüğün zaman, artık kesinlikle onlardan uzaklaşmış, kendilerine veda edilmiş olunur.” (*Hadis Ahmed İbn Hambel, Taberani ve Hakim tarafından rivayet olunmuş, Hakim hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.*)

Her Müslüman’a düşen görev, eğer bir kardeşi hakkında kötü bir şey duyduğunda, kendisi de söylenenin yanlış olduğunu ve bunun aksini biliyor ise hemen mani olmalı ve kardeşinin şerefine bir leke gelmemesi için gereken savunmayı hemen yapmalıdır. Nitekim bir hadiste şöyle buyurulmaktadır:

“Kim kardeşinin ırzını ve şerefini korumak suretiyle savunursa Allah da kıyamet gününde onun yüzünü cehennemden çevirir-uzaklaştırır.” (*Ahmed İbn Hambel ve Tirmizi rivayet etmişler*)

ADİL VE NEZİH BİR MUHAKEME-YARGILAMA

Soru: 3- Suçlanan veya iftiraya uğrayan kimse hakkında nasıl adil ve temiz bir yargılama yapılabilir? Yani herhangi bir gücün ve sultanın etkisi altında kalmaksızın adil bir yargılama nasıl yapılabilir? Sadece Allah’ın şer’i-dini hükmünün egemen olduğu veya olacağı bir yargılama nasıl mümkün olabilir ki bu sayede meydana gelen hasımlık ve düşmanlıklarda, anlaşmazlıklarda kesin ve ayırıcı, gerçekleri ortaya koyan, herkesin memnun kalabileceği bir yargılama nasıl olmalı?

Cevap: 3- Hakkında zina, homoseksüellik veya benzeri herhangi bir iftira atılan kimse yargılanamaz. Asıl muhakeme edilecek olan kimse bu iftirayı ortaya atan kimsedir. Çünkü böyle bir dava iddiasına kalkışan odur. Dolayısıyla öncelikle o kimsenin apaçık delillere dayanarak iddiasını kanıtlaması gerekmektedir. Şariat açısından kesinleşmiş olan kurallardan biri şöyledir:

“Delil sunmak, iddiasını delillerle kanıtlamak davacının görevidir. Aleyhinde dava açılana ise sadece yemin etmek düşer.”

Ancak bu olay veya meselede suçlanan taraftan yemin etmesi

özellikle istenemez. Çünkü suçlamalarda veya ithamda bulunmalarda halk açısından aslolan şey, böyle bir suçtan veya töhmetten beri ve uzak olduğudur, temiz olduğudur. Nitekim Müslümanlar hakkında da aslolan şey, onlar hakkında hüsnü zanda bulunulması, iyi niyet taşınmasıdır ve onun halini salâha yani iyi olduğuna yormak olmalıdır.

Bu şekilde iğrenç bir iftiraya, suçlamaya veya töhmet altında bırakılan herhangi bir insanın kendisi hakkında böylesi bir suçlamada bulunan kimse hakkında şer'i-dini mahkemede adil bir yargılama yapılması isteği ve hakkı vardır. Burada Allah'ın rızasını ve gerçek manada şer'i bir yargılama olmasını isteyen ve arayan Müslüman hakim veya yargıcın üzerine düşen asıl görev, bu suçlamada veya iftirada bulunan kimseden davasını açık-seçik delillerle ortaya konmasını istemesidir. Yani Kur'an'da ifadesini bulduğu gibi suçlama veya iftirada bulunan kimseden dört adet tanık getirmesini istemelidir. Doğal olarak bunu yapabilmesi için de –dedikleri gibi– adamın bir fırın ekmek yemesi gerekir. Yani adam bu davasını kolay kolay kanıtlayamaz, demektir. Eğer bunu yapamazsa ki yalan olması büyük bir olasılıktır. Bu durumda kadiya yani yargıca bir görev düşmektedir. Bu iftirayı yapan kimseye yüce Allah'ın öngördüğü cezayı uygulamasıdır. Onun hakkında seksen sopa cezasını hemen infaz etmelidir. Artık bundan böyle onun başka hiçbir konuda tanık olarak dinlenemeyeceğini ve itibarının da düştüğünü ve artık fasık bir kimse olduğunu karara bağlamalıdır. Meğerki yaptığının pişmanlık duyup tevbe etmiş olsun. Bu takdirde sadece fasıklık vasfı kalkar, diğer cezalar devam eder.

Bu durumdan yalnızca bir tek olay dışarıda tutulmuş, istisna edilmiştir. Bu da Kur'an tarafından zikredilmiştir. Ki bu olay, eğer bir koca hanımını zina etmiş olmakla suçlarsa, bu takdirde yüce Allah'ın her iki taraf için farz kıldığı ve öngördüğü, emrettiği bir hüküm vardır. Bu da **LİAN** adıyla bilinmektedir. Böyle bir durumda kadının kocasına, sen hanımının zina fiilini işlediğine ilişkin olarak dört adet tanık-şahit getireceksin, diye bir istekte bulunul-

maz. Çünkü adam kendisi iki baş gözüyle eşinin böyle bir fiili işlediğini gördüğünü söylemektedir. Böyle bir durumda bu adama böyle bir kuşku ortada olduğu halde eşiyile yaşaması teklifi de yapılmaz. Aksine artık beraberce bir arada yaşamaları kesin olarak kötü bir sonuç doğuracaktır ve kadının böyle kötü ve yanlış bir iş işlediğine de inanılır. Bununla beraber kadının kocası tarafından ileri sürülen bu davası da sırf bir iddiadan ibaret olması ve kadın bakımından büyük bir tehlike meydana getirmiş olması açısından dinlenmez, nazarı itibara alınmaz. İşte bu gibi bir durumda yüce Allah şeriatı gereği, bu durumdaki karı koca arasında kesin ayrılığı öngörmektedir. Bununla ilgili olarak Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Eşlerine zina isnadında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ederek şahitlik etmesidir. Beşinci defa da: eğer yalan söyleyenlerden ise Allah'ın lânetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir. Kadının, kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ve şahitlik etmesi, kendisinden cezayı kaldırır. Beşinci defa da, eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını diler.”

(24, Nur, 6-9)

ANLAŞMAZLIK DURUMUNDA NE YAPILMALI

Soru: 4- Eğer bazı bölgelerde olduğu gibi eğer başkan ve başkan vekili, bir takım mali, idari, siyasi ve benzeri başka konularda anlaşmazlığa düşerlerse ve bu arada bu konuyla ilgili suçlama konusunu da bunun içerisinde ele alırlarsa durum ne olmalı ve ikisi arasındaki anlaşmazlığın şeriat açısından çözüm yolu nedir?

Cevap: 4- Bu konuda gidilecek en iyi yol, her iki tarafça da kabul edilebilecek tarafsız hakemin cihetine gidilmektir. Yoksa mahkeme başkanının sultası ve baskısına boyun eğmekle değil, o-

nun tehditleriyle olmamalı, herhangi bir vaadin veya tehdidin tesiriyle de olmamalıdır. Bu konuda ümmetin maslahatı ve çıkarı göz önünde tutulmalı ve gücü yettiği oranda bunu başarmaya gayret gösterilmelidir. Çünkü Allah'ın (cc) eli cemaatledir, birliktedir. Birlikte hayır, ayrılıkta ise kötülük vardır.

Nitekim bu hakem olayı, Hz. Ali Kerremallahu vechehu'nun da baş vurmuş olduğu bir yoldur. Bu gerçeği hem onun yanında yer alan ve hem de Muaviye'nin tarafında yer alan sahabe kabul etmişlerdi. Gerçi daha sonra Hariciler, "Hüküm yalnız Allah'ındır" sloganıyla bunu reddetmişler ise de bu mesele sahabe tarafından da kabul görmüş olan bir meseledir.

Ancak o kimseleri, Kur'an'ın tercümanı olan Abdullah İbn Abbas (ra), onlara söylediği sözlerle, göstermiş olduğu hüccet-delil ile susturmuştu. İbn Abbas (ra) onlara şöyle konuşmuştu: "Şüphesiz Allah bundan daha basit konular için bile hakem olayına başvurulmasını meşru kılmıştır. Örneğin aile içi anlaşmazlıklarda hakem olayını emreden Allah (cc), ümmetin problemiyle ilgili konu veya konularda hiç hakem olayına başvurmalarını meşru kılmaz mı, bunu emretmez mi?" İbn Abbas (ra) böylece itirazda bulunduktan sonra onlara şu ayeti okur:

"Eğer karı ile kocanın aralarındaki anlaşmazlığın devam etmesinden korkarsanız, kocanın ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden de bir hakem kendilerine gönderin. Taraflardan eşler veya hakemler aralarının düzelmesi hususunda anlaşmak isterlerse, Allah, eşleri veya hakemleri bu anlaşmaya muvaffak kılar. Çünkü Allah her şeyi bilendir ve her şeyden haberdar olandır." (4, Nisa, 35)

Ben öyle inanıyorum ki gerçekten ileri görüşlü Müslüman bilge kişiler arasından gerçekten önemli kimseler örneğin Endonezya, Pakistan, Suudi Arabistan ve benzeri ülkelerden değerli ilim adamları bir konsey oluşturabilirler. Bunlar aralarında bu tür çekişmeler hakkında o kimselerin gönülllerine su serpecek, şifa dağıtacak açık-

layıcı ve arayı bulan hükümler ortaya koyabilirler. Bunu da iyi niyet, samimi gayret ve çabalarıyla, değerli çalışmalarıyla tüm zorlukları ve sıkıntıları önleyebilecek şekilde açıklayıcı kesin çözümler ortaya koyabilirler. Önlerindeki yolu kolaylaştırmış olurlar ve belki de başarıya ulaşırlar. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuyor mu?:

“Taraflardan eşler veya hakemler aralarının düzelmesi hususunda anlaşmak isterlerse, Allah, eşleri veya hakemleri bu anlaşmaya muvaffak kılar.” (4, Nisa, 35)

Ben özellikle Kardeş Malezya halkına, o kardeşlerime sesleniyorum. Ki onlar, ilerleme ve gelişme konusunda müminlerin arzuladıkları şeylerden birini temsil etmektedirler. Onların fitne ateşini söndürmelerini, birlik içerisinde hareket etmelerini, ülke birliğini güçlendiren kuvvetlerin birlikte hareket etmesini korumalarını istiyorum. Çünkü kendilerine ve tüm Müslümanlara karşı oynanan oyunlar karşısında gerekeni yapmalarını, herhangi bir oyuna gelmemelerini istiyorum. Çünkü özelde onlara ve genelde tüm Müslümanlar aleyhinde bir çok tezgâhlar kurulmaktadır. Müslümanlar kendi aralarında birbirlerine düşürülmektedirler. Böylece art niyetli büyük güçler ve devletler Müslüman ülkelerin ve toplumlarının yer altı ve yer üstü zenginliklerinden bu yollardan yararlanmak istiyorlar. Onların servetlerine el koymak çabasındalar, ülkelerini istila ederek parçalamak amacındadırlar. Hem de fazla bir bedel ödemeksizin çok basit bir değerle Müslümanların varlıklarına el koymak istiyorlar. Oysa Müslümanlar ise hâlâ koyu bir cehalet içerisinde aymazlıklarını sürdürmektedirler, hala vurdumduymazdırlar. Hala kendi aralarında birbirleriyle çekişip duruyorlar.

Doğrusu Müslüman ümmetin içinde bulundukları durum sebebiyle içim yanıyor, onlar adına yüreğim parçalanıyor. Oysa yüce Allah bu ümmeti ümmetlerin en hayırlısı kılmış ve onları diğer ümmetler arasından insanlar için en hayırlı ümmet olarak çıkarmıştır. Ama bu ümmet hep birbirlerine tuzak kurup dururken ve hep birbirlerinin başına çorap örерlerken, biri ötekisinin kuyusunu kazar-

ken bunlar karşısında yüreğim paramparça oluyor, üzüntüden kahroluyorum. Çünkü bu durumda hep kaybeden taraf vatan ve ümmet olmaktadır, hep kaybedenler Müslümanlar olmaktadır. Kazananlar ise İsrail, Amerika ve Müslümanlara karşı fırsat gözetleyen diğer düşmanlar.. Ki o Müslümanlar da birbirlerinin boyunlarını vurmaktalar. Düşmanlar ise bundan mutlu ve dört köşe olmaktadırlar. Çünkü sonunda bu çatışmanın meyvelerini onlar devşirmektedirler, bu çatışmanın gerisinde kalanları toplayanlar da onlardır. Böylece bu düşmanlar Müslüman tarafların kendi aralarındaki anlaşmazlıktan yararlanan taraflar olmaktadırlar.

La Havle ve La kuvvete İlla Billah...

Ben kardeşlerime yüce Allah'ın şu kavlini hatırlatmak isterim. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Hep birlikte Allah'ın ipi Kur'an'a/İslam dinine sımsıkı sarılın ve cahiliyede olduğu gibi dağılıp parçalanmayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini de hatırlayın; hani sizler birbirinize düşman kimseler idiniz de, Allah gönüllerinizi birbirinize yaklaştırmıştı. Onun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Siz yine bir ateş çukurunun tam kenarında bulunurken, Allah sizi oradan iman ve İslâm sayesinde kurtarmıştı. İşte Allah, doğru yola eresiniz diye ayetlerini/mucizelerini size böylece açıklar.” (3, Al-i İmran, 103)

İsimleri mübarek ve yüce olan Allah'tan dileğim odur ki, Müslümanları tek bir hedef etrafında, hidayet üzere birleştirsın, gönüllerini takvada, ruhlarını sevgi ve muhabbette ve İslâm binasını kurmakta bir araya getirsin Yıkma konusunda onlara fırsat vermesin, birleştirsın, ayrılığın acısını tattırmasın.

“Rabbimiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize, şu durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla!” (18, Kehf, 10)

Amiiin Allah'ım!...

ZULÜM VE İFTİRA İLE İFFETLİ BİR KADINA ZİNA SUÇLAMASINDA BULUNMAK VE TEVBE ETMEK

Saygı değer Müftü Sayın Dr. Yusuf Kardavi'ye;

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!..

Kendisinden başka ilâh olmayan, her şeyi ayakta tutan ve ölmez diri olan Allah'a iman etmişim. Ki göklerin ve yerin mülki O Allah'ındır. O en yüce ve en ulu olandır. Şimdi asıl konuya gelince,

Bundan beş yıl önce idi. Ki ben o zamanlar nefsine aldanmış, gurur içinde olan düşüncesiz ve ne yaptığını bilmeyen bir dönem yaşıyordum. O zamanlar macera peşinde olan ve bundan konuşmayı delice seven biriydim. O zamanlar hep isterdim ki insanlar benden söz etsinler ve beni konuşsunlar. Tek övücüm ve isteğim bu idi. Kısaca kendimi beğenen gururlu bir kimse idim.

İşte böyle bir dönemde oldukça iffetine düşkün, namuslu, saygın ve tertemiz olan bir bayana haksızlık ettim, zulmettim. Hakkında kötü sözler söyledim. Onun şerefine dil uzattım, ırzına laf attım. Çünkü ben bir arkadaşşıma o kızı elde ettiğimi ve onunla yatıp zina fiilini işlediğimi söylemişim. Oysa benim söylediğim bu sözüm yalandan ibaretti, o genç hanıma bir iftira idi, bir haksızlık ve zulüm idi. Çünkü ben hiçbir zaman ona ulaşamadım, onunla konuşmadım ve onunla zina fiilini işlemedim.

Benim sözünü ettiğim bu arkadaşım vefat etti, gitti. Ancak ona bu durumu anlatamamıştım. Şimdi o ölüp gittikten sonra, artık ona yalan söylediğimi, kadına iftirada bulunduğumu söyleyebilme imkanım da kalmadı. Genç bayana gelince, ona da, arkadaşşıma yalan söyleyerek sana iftirada bulundum, diye gerçeği anlatmak için kendisiyle konuşabilecek durumda değilim ki ondan beni affetmesini isteyebileyim. Gerçi bu konu benim ile ölen dostum arasında bir sır olarak kalmıştır. İkimiz dışında bu güne dek üçüncü bir kimse bunu bilmemektedir.

İşin gerçeği şu ki, bu büyük vebal, Allah (cc) katında çok büyük bir günah olması ve kıyamet gününde beni bekleyen kötü bir azap ile karşılaşacağım endişesi sebebiyle bana vicdan azabı vermektedir. Böyle tertemiz, namuslu ve iffetli, saygın bir kadına iftirada bulunduğumdan ötürü hakkettiğim günahtan kurtulabilmem için ne yapmalıyım? Çünkü bu durumu anlatabilmek için kendisiyle konuşmam imkansızdır ve böyle bir durumu ona açık olarak anlatabilmek ise çok daha zor bir meseledir. Acaba işlediğim böyle bir hata sebebiyle bir kefaret-ceza ödemem suretiyle ben bu günah ve vebalden kurtulabilir miyim? Bu, yeterli olur mu?

Cevap: Önce Allah'a hamd ile konuya başlamak isterim.

İslam'a göre haramların ve Allah (cc) katında günahların en büyüğü hiçbir şeyden habersiz olan inanmış iffet sahibi ve namuslu, saygın bir kadına zina iftirasında bulunmaktır. Zulüm ve haksızlık yoluyla iftirada bulunup bu şekilde bir kötü fiili-suçu işlemektir. Bu arada bununla tertemiz olan bir insanın halk nazarında değerden düşmesine sebebiyet vermektir. Bunda aynı zamanda halkı masiyet işlemeye karşı bir cüretkarlık ve bir cesaretlendirmeye de özendirme yatmaktadır. İnanmış bir toplum içerisinde kötülüklerin ve fuhuş sözlerinin de yaygınlık kazanmasına neden olmaktadır. Özellikle de eğer yapılan iftira tertemiz, iffet ve namus timsali inanmış bir kadına yalan olduğunu bile bile iftiraya kalkışırsa, söylediği bu söz de herhangi bir sui zanna yani kötü zanna ve benzeri herhangi bir duruma dayanmıyorsa, bu, gerçekten çok büyük bir günah ve vebaldir.

Allah Resulü (sav) hiçbir şeyden haberi olmayan tertemiz, namus ve iffet sahibi inanmış kadınlara zina iftirasında bulunmayı, insanın hayatını karartan **yedi büyük günah** arasında değerlendirmiştir. Bu bakımdan Hz. Peygamber (sav), Müslümanların bundan uzak durmaları için uyarıda bulunmuştur. Bu çok tehlikeli yedi günah, hem bireyi, hem toplumu helâk edeceği gibi bu, aynı zamanda hem dünyada ve hem ahirette onları helâk eder.

Hız. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: “Helak eden yedi şeyden kaçının, uzak durun!” Sahabe: “Ey Allah’ın Resulü! Nedir o helâk edici yedi şey?” diye sorduklarında, şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah’a şirk-ortak koştak, sihir-büyü yapmak, Allah’ın haram-dokunulmaz kıldığı bir kimseyi haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, hiçbir şeyden haberi olmayan kendi halinde olan inanmış kadınlara zina iftirasında bulunmak ve savaş sırasında cepheden İslâm ordusunun saflarını bırakıp kaçmaktır.” (Buhari ve Müslim Ebu Hureyre’den ittifakla rivayet etmişler. Bak. el-Lü’lûü ve’l-Mercan, 56. Müslim; 145/89)

Kur’an-ı Kerim’de de şöyle buyurulmaktadır: “Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. Onlar için çok büyük bir azap vardır. O gün dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edecektir. O gün Allah onlara gerçek cezalarını tastamam verecek ve onlar Allah’ın apaçık gerçek olduğunu anlayacaklardır.” (24, Nur, 23-25)

İçinde hem dünyada ve hem ahirette korkunç bir lanet, Allah katında büyük bir azap ve organların da aleyhlerinde tanıklıkta bulunacakları tehditleri yer alan bu ayetler, ifk olayı yani Hız. Aişe annemize yapılan iftira olayı çerçevesinde zikredilmiş olması gerçekten üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Çünkü Hız. Ebu Bekir Sıddik’in kızı, müminlerin annesi, bizim annemiz Hız. Aişe’yi Sıddika’ya yapılan iftiralarla alakalı ayetler bağlamında gelmiş olması elbette çok fazla düşündürücüdür. Çünkü Hız. Aişe annemiz, Hız. Hatice annemizden sonra Hız. Peygamber (sav) tarafından sevilen en değerli eşiydi. Şanı yüce olan Allah onu yedi kat göğün üstünden temize çıkararak hakkında ta dilediği zamana kadar okunacak olan Kur’an ayetlerini indirmiştir. Allah burada şöyle buyurmaktadır:

“Bu iftirayı işittiğinizde erkek ve kadın müminlerin, kendi vicdanları ile hüsnü zanda bulunup da: “Bu, apaçık bir iftiradır” demeleri gerekmez miydi? Onların yani iftiracıların da bu

konuda dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Mademki şahitler getiremediler, öyle ise onlar Allah nezdinde yalancıların ta kendisidirler.” (24, Nur, 12-13)

Nur suresinden bu ayetlerin öncesini ve sonra gelen konuyla ilgili ayetleri okuyabilir ve gerçeği oradan da öğrenebilirsiniz.

Ayetlerde görüleceği gibi yüce Allah iftira atan için üç ceza öngörmüştür. Bunlardan biri bedeni yani fiziksel cezadır ki, ilgiliye seksen sapanın vurulmasıdır. Biri de edeple ilgili cezadır ki, bu da o kimsenin şahitliğinin kabul edilmemesi, düşürülmesidir. Üçüncüsü de dini açıdan gereken cezadır ki, bu da artık bundan böyle iftiracı kimseye fasık adının verilmesidir. Meğerki yaptığı ve neden olduğu kötülükten tevbe etmiş olsun. Bu takdirde fasıklık adı üzerinden kalkar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup, sonra bunu ispat için dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar. Ancak bundan sonra tevbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”
(24, Nur, 4-5)

Burada ayette yer alan, **“Ancak bundan sonra tevbe edip ıslah olanlar müstesnadır.”** kısmı, bu konuda pişmanlık duyan kardeşimize bir kapı açmaktadır. Ki bu kardeşimiz iffetli ve namuslu, hiçbir şeyden haberi olmayan bir kadına haksız yere iftirada bulunmuştur. Bunu da yazık ki bir maceraperestlik ve bir aldanmışlık, kendini beğenmişlik uğruna işleyerek böylesi bir harama girmiştir. Yani içinde bulunduğu hal haram iken bunun yanında bir de iftira ederek en büyük haramlardan birini daha işlemiştir. Gerçi böyle bir kahramanlığa kalkışmak varsayalım ki gerçek de olmuş olsa yine yaptığı iş en büyük haramlardan ve günahlardan biridir. Oysa bu ancak gerçekten kişilik zafiyetinden, benliğini yitirmiş olmaktan kaynaklanıyor. Böyle bir davranış şeytanın yolunu izlemekten, hayvani güdülerine esir ya da tutsak olmaktan ileri gelir. Hele hele

bir de yaptığı şey baştan itibaren yalan ve iftiraya dayanıyorsa buna ne demeli?

Bu soruyu soran arkadaşın durumunu hafifleten bir diğer şey ise, yapmış olduğu bu iftiranın birçok kimse tarafından duyulup yayılmamış olmasıdır. Çünkü arkadaşı onun sırrını saklamış ve onun bu halini bir üçüncü kişiye bile aktarmamıştır. Dolayısıyla bu sır da o arkadaşıyla birlikte ölmüş ve kabre defolunmuştur. Bundan ötürü de Allah'a hamdetmelidir. Eğer böyle olmamış olsaydı, iftiraya dayalı bu söz yayılmış olsaydı, halk arasında da yaygınlık kazansaydı doğal olarak bunun doğuracağı musibet daha büyük olurdu ve bundan dolayı doğacak olan imtihan veya felaket de çok daha büyük olacaktı.

Ayrıca pişmanlık duyan bu kardeşimizden, kendisine iftirada bulunduğu bu kadına gidip ondan özür dileyerek kendini onun yanına yalanlaması istenmez. Kaldı ki o zaten bu kadınla şimdiye dek bir sade söz bile konuşmuş değildir. Hatta ona böyle bir fırsat verilse bile böyle bir şey kendisinden istenemez. Çünkü bu durumda ortada hiçbir zorunluluk olmadığı ve bunu caiz gören bir durum bulunmadığı halde, o kadının da hayatını sıkıntıya sokmuş, dünyasını karartarak onun arı ve duru olan yaşamını bulandırmış olur. Buna da sadece yüce Allah'ın bileceği bir çok şeyler terettüp etmiş olabilir.

Burada bu masiyet konusuna ait belli bir kefarete veya ceza bulunmamaktadır. Ancak masiyet ve büyük günah işleyenler için genel manada ve yaptıklarından arınıp temizlenmek, kurtulmak isteyenler için bir takım kefaretlere, kurtuluş yolları zikredilmiştir.

İŞTE BAZI KEFARET YOLLARI

1- Nasuh tevbesiyle tevbe etmek: Çünkü bu tevbe çeşidi, suyun kiri yıkayıp temizlediği gibi bu da, insanı günahlarından yıkayıp arındırır. Zira günahlarından tevbe eden bir kimse hiç günah iş-

lememiş gibi olur. “Şüphesiz Allah bir daha hata yapmamak üzere tevbe edenleri de sever, aynı şekilde çok temizlenenleri de sever.” (2, Bakara, 222)

2- Kur'an ve Sünnette anlatıldığı gibi değişik şekillerde gelen ifadelerle farklı mağfiret dualarıyla bağışlanma isteyebilir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Kim başkasına bir kötülükte bulunarak çirkin bir iş işler veya kendi kendine kötülükte bulunarak yazık eder, sonra da yaptıklarından ötürü Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok çok bağışlayan ve tevbelerini kabul ederek çok çok merhamet eden olarak bulur.” (4, Nisa, 110)

3- Salih ameller işlemek:Örneğin abdest almaktan tutun da, namaz, oruç, sadaka, hac, umre, ana ve babaya iyilikte bulunmak, zikir ve dua, Kur'an okumak, hayır işlemek ve Allah yolunda cihad etmek gibi.. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Çünkü iyilikler kötülükleri, günahları giderir.” (11, Hud, 114)

Hz. Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: “Kötülüğün hemen ardından iyilik yap ki, kötülüğü yok etsin!” (Ebu Zer'den Tirmizi rivayet etmiştir. H.1987. Tirmizi, hadis için: “Hasen Sahihir” demiştir.)

Burada bu kardeşimize fayda verecek şey, anlatıldığı gibi herhangi bir şekilde çok sadaka vermelidir. Çünkü nasıl ki su ateşi söndürüyorsa, sadakalar da hataları söndürür. Özellikle de gizli olarak verilen sadakalar...

Nitekim eğer kendisi için mümkünse gidip Allah için umre yapsın. Bu umresine niyet ederken de özellikle işlediği hatanın bağışlanması için niyet etmelidir. Allah kolaylık ve imkan verdiğince sırf bu niyetle Mescid-i Haram'da namaz kılmalıdır.

Bir de üzerine düşen bir diğer önemli görev de, kendisine iftirada bulunduğu o kadının mağfiret olunması için istiğfarda bulunmalı ve özellikle de bu büyük günahı hatırladıkça ona da mağfiret dilemelidir.

Yüce Allah Resulüne şöyle buyurmuştur:

“De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” (39, Zümer, 53)

OTEL KONUKLARINA İÇKİ SUNULMASI

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

Zatı alinize aşağıdaki durumu sunarak konuya ilişkin değerli görüşlerinizi ve bize en doğru yolu göstermeniz umuduyla saygılarımızın kabulünü dilerim.

Biz bir seyahat-turizm şirketiyiz. Birçok yerlerde otellerimiz var. Gerek bu otellerde ve gerekse turistik amaçlı yerlerdeki mekanlarımızda hizmet veriyoruz. Gerçi elimizde izin belgemiz var ama, buna rağmen bizler, bize gelen konuklarımıza ya da müşterilerimize içki ve şarap hizmeti vermiyoruz. Ancak doğal olarak ve işimiz gereği bir takım konuklarımız-müşterilerimiz bizden içki istemektedirler. Onların bu ihtiyaçlarını karşılamamamız nedeniyle de buna paralel olarak müşterilerimizde azalma olmaktadır. Hatta dahası, guruplar halinde gelen kimi yabancı-Müslüman olmayan müşteriler hemen işin başında bizden kendilerine içki sunmamızı ve bulundurmamızı şart koşuyorlar. Bu arada çalıştırdığımız ve bize ait olan şirket bünyesinde, hizmet alanımızın dışında, şirketten ayrı olarak çalışan bir yabancı kişi bulunmaktadır. Bu kişi şirketten bağımsız olarak ve fakat şirket bünyesinde, otelde, turistik alanlarımızda içki satışı ve sunuşu ile ilgilenmektedir. Yani bu konuda verilen tüm hizmetler şirketin hizmet binaları içerisinde, alım ve satımı bu kişi tarafından yapılmaktadır.

Bu işin alım satımını, hizmet sunumunu ve satışları tamamen bizzat o kimse eliyle yapılmaktadır. Bütün bunlar doğal olarak o

kişi tarafından dışarıdan getirilip sunulmaktadır ve şirketimiz bu kişiden herhangi bir ad altında buna karşılık kendisinden bir meblağ almamaktadır veya herhangi bir mal tahsiline gitmemektedir.

Bu arada biz değerli Ezher şeyhiyle de görüştük ve bu konuda onunla da istişarede bulunduk. Onun değerli görüşlerine göre bu iş, kendi işlerinin sınırları dışında, işleriyle bir bağlantı olmadan yapıyorsa, bunda bir vebalin ve günahın olamayacağı noktasındadır. Ancak bununla beraber biz bir şüphe içindeyiz. İstiyoruz ki bu şüphemiz giderilsin ve yakın manada, hiçbir şüpheye yer kalmaksızın, kafamızda bir rahatsızlık olmadan gönül huzuruyla işimizi yapalım istiyoruz. Çünkü bizler şüphe dairesinin dışında kalmaya çok özen göstermekteyiz.

Biz bu arada bu konuyu Mısır Cumhuriyet müftüsü muhterem Dr. Nasr Ferid Vasil'a da sorduk. Bunun meşru olup olmayacağını öğrenmek istedik. Ezher hocasının verdiği fetvanın doğruluğu ve meşru olup olamayacağını öğrenmek istedik. Bize, bunun caiz olmadığını ve haram dairesi içerisinde bulunduğumuzu bildiren bir cevap verdi.

Şu anda önümüzde iki görüş bulunmaktadır. Fakat bu iki görüşten hangisiyle amel edeceğimizi bilememekteyiz. Nihayet durumu size sığınmakta bulduk. Sizin müsamahanıza ve akli tercihinize sığınarak bunu size yazdık. Bize en doğru yolu göstermeniz için size başvuruda bulunduk.

En derin saygılarımı kabul buyurmanızı dilerim.

İdare Meclisi Başkanı

Ahmed Atıyye

Cevap: Sayın Üstad Ahmed Atıyye;

Mısır-Hannofel Turizm Şirketi idare meclisi Başkanı.

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Sorduğunuz meseleye gelince; bilindiği gibi haram ve münker ve fesad olan şeylerle savaşmak konusunda İslâm'ın kendisine öz-

gü bir düşünce sistemi ve uygulaması vardır. İslam ancak kendi kalesi ve duvarları üzerinde ayakta durur. Bunun dışındaki tüm yollar kapılarını kapatır. Bunun içindir ki İslâm, sadece şer ve münker olan şeyleri haram kılmakla yetinmemiş, aksine buna götüren bütün yolları ve vasıtaları da haram kılıp yasaklamıştır. Hatta bunlara yardımcı olan şeyleri de yasaklamıştır. Bu bakımdan helal ve haram konularında bir takım temel esaslar ve prensipleri İslâm ortaya koymuştur. Bu kurallardan birinde şöyle der:

“Harama götüren şeyin kendisi de haramdır.”

Bu kuralın delili, Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah'ın şöyle buyurduğudur: **“Ey açıkça iman ettiklerini söyleyenler! Allah Kur'an'da size şöyle indirip bildirmiştir ki: “Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve alaya alındığını işittiğiniz zaman, o inkarcılar ve alaycılar bir başka konuya geçip bu tutumlarından vazgeçene kadar onlarla beraber aynı yer ve mecliste oturmayın/bulunmayın ve aralarına katılmayın. Eğer buna rağmen onlarla oturmayı sürdürürseniz, siz de küfür ve günahla onlar gibi olursunuz. Şüphesiz Allah, hem münafıkları ve hem kafirleri tümüyle cehennemde bir araya getirecektir.”** (4, Nisa, 140)

Raşit Halife Ömer İbn Abdülaziz'in huzuruna, haklarında had cezası uygulanması için içki içen bir gurup getirilir. Bu arada Halife: **“Ey Müminlerin Emiri! Bunların arasında içki içmeyen biri de var, o kişi sadece onlarla beraber orada oturuyordu, hatta adam oruçludur”** dediklerinde Halife Ömer İbn Abdülaziz: **“Ceza uygulamasına önce ondan başlayın”** diye emir verir ve yukarıda verdiğimiz ayetin, **“Eğer buna rağmen onlarla oturmayı sürdürürseniz, siz de küfür ve günahla onlar gibi olursunuz”** kısmını okur.

Hz. Peygamber (sav) sadece faiz yiyene lânet okumamıştır. Aksine faiz yiyene, faizli muameleyi yazana ve buna şahitlikte bulunanlara da lânet etmiş ve: **“Onların hepsi vebalde eşittirler”** buyurmuştur.

Nitekim Allah Resulü (sav) sadece içki içene lânet etmemiştir.

Aksine Allah Resulü (sav) bu hususta on kişiye-zümreye lânet okumuştur. Bunların bir kısmı şöyledir: İmal eden, kendisi adına imalat yaptırana, taşıyanına ve taşıttırana.. bütün bunlara lânet okumuştur. Bu hadisten amaç, bütün bu gibi durumlar yardımcı olanların hepsinedir. (Bk. İbn Mace, 2380 ve Ebu Davud, 3674)

Şüphesiz sizin kendi otellerinizde ve Turizm merkezlerinizde sizin izniniz ve imkan tanımanız sebebiyle oralarda bunun içilmesi ve alınıp satılmasına yardımcı oluyorsunuz. Bunu da sırf maddi bir kazanç ve dünyevi bir maksatla yapmaktasınız ki gün gelecek bunların hepsi yok olup gidecektir. Çünkü hepsi de yok olmaya zaten mahkumdurlar. Geçici bir dünyalık uğruna ebedi hayatı kaybetmeye değer mi?

Mısır Cumhuriyeti Müftüsü Sayın Dr. Nasr Ferid'in söyledikleri şey, doğru olanıdır. Çünkü o gerçek manada ve doğru olan fıkhi temele dayanmıştır.

Sizin için Allah'tan dileğim haramından uzak kalıp helalıyla yetinen, masiyetten uzak kalıp Ona itaate koşan, Onun fazlından isteyip diğer şeylerden uzak duranlardan eylesin!

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

İSTENEN ŞARTLARI İHLAL YÜZÜNDEN AYRILMA

Sayın Prof. Dr. Yusuf Kardavi'ye;

Allah seni korusun!

Konu: Sizden şer'i bir fetva ve bu hususta şeriatın görüşünü öğrenmek için fetva istiyoruz.

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

Soru: Konunun özeti şudur. Birkaç kişi, ortak şirket kurdular. Elleri de ticari vekalet-belge bulunmaktadır. Bu kimseler kendi aralarında bu vekalet konusunu, hizmeti yürütmek amacıyla birini müdür olarak tayinle belirlediler. Aralarında yaptıkları akit-sözleşme gereği Müdür, ortaklardan birinin muvafakati-oluru olmaksızın başka bir şirketin idaresini rekabet amaçlı veya buna benzer amaçlar doğrultusunda girişimde bulunmayacaktır. Yahut da başkasının adına bu türden ticari rekabet veya benzeri ortaklıklar konusunda bir işe girişmeyecektir.

Bu arada ortaklar daha sonradan şu gerçeği öğrenirler. Müdür olarak atadıkları kimsenin elinde yürütmekte olduğu başka işleri de bulunmaktadır. O şirketlerdeki işleri de sözkonusu vekaletin bir müdürü olarak götürmektedir. Bu müdür aynı zamanda başka şirketlerde de ortaklığı bulunan bir kişidir ve vekalet işinin sınırları içerisinde bunları yürütmektedir. Fakat müdürün buralarda yürütmüş olduğu bu çalışma diğer ortakların bilgisi dışında olmuştur... Böyle bir iş-çalışmayı yürütmek şariat-din açısından caiz midir? Bu arada diğer ortakların sözkonusu bu şirketlerden paylaşılan kâr haddinden pay alma hakları var mıdır?

Allah size hayrını ve mükafatını artırsın. Sizi daim kılsın İslâm'ın ve Müslümanların hayrına olacak şeylerde sizleri muvaffak kılsın! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

Abdullah Abdülgani Nasır

Allah'a hamdolsun, Resulü Hz. Muhammed (sav)', Ehli Beytine, ashabına ve onun hidayetine uyanlara salat ve selam olsun.

Sayın kardeşim Şeyh Abdullah Abdülgani Nasır; Allah sizi korusun ve hatalarınızı düzeltsin! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!...şimdi asıl meseleye gelince;

Cevap: Size bu mektubumu, sizin benden şer'i bir fetva iste-

yen mektubunuz üzerine sorduğunuz soruya cevap olarak yazıyorum. O mektubunuzda özetle şunu belirtmişsiniz. Birkaç kişi bir araya gelmişler, ellerinde de ticari manada vekalet bulunmaktadır ve onlar o vekalet konusunda ve o işlerde ortaklıklar. Aralarından bir tanesini belli şartlarla ticari vekaletin-müessesesinin işini yürütmesi amacıyla müdür olarak tayin ediyorlar.

Bu arada müdür için ileri sürülen bir takım şartlar bulunmaktadır. Bu da, ortakların muvafakati ya da oluru olmaksızın müdürün bir başka şirkete ait işleri rekabet veya benzer amaçlı hizmetlerinde çalışmaması şartıdır. Yahut da rekabet amaçlı veya benzeri ticaret şirketlerinde başkası adına böyle bir çalışmayı üstlenmemesi şartıdır.

Sonradan şirket ortakları, müdürün kendi şirketleri dışında başka şirketlerle de iş ve çalışma yürüttüğünü, oranın da bir müdürü gibi işlerini yaptığını ve aynı zamanda başka şirketlerin de bir ortağı olarak orada da vekalet işini aynı şekilde yürüttüğünü öğrenmiş olurlar. Yani müdürün bu durumu ortaya çıkar. Müdür tarafından yürütülen bütün bu işlerden ortaklarının haberleri yoktur.

Böyle bir şey şariat-din açısından caiz olabilir mi? Bu gibi bir durumda şariatın hükmü nedir? Diğer ortaklar için de diğer şirketlerde paylaşılan kâr hakkından bir kâr alma hakları var mı?

•Söze Allah'tan muvaffakiyet dileyerek başlıyorum:

Öncelikle müdür, altına imza attığı şartlarla bağlı bulunmaktadır. Onu yerine getirmesi gerekirdi. Çünkü Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Akitlerin/sözleşmelerin gereğini yerine getiriniz.” (5, Maide, 1)

“Verdiğiniz sözü de yerine getirin! Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.” (17, İsra, 34)

Hiz. Peygamber (sav) de şöyle buyurmaktadır: **“Müslümanlar, şartlarıyla bağlıdırlar.”**

Müdürün şariat açısından sözleşmeye aykırı hareket etmesi ve

uyarıldığı halde başka alanlarda çalışması caiz olmaz ve onun bu işi böyle yürütmesi de şeriat bakımından caiz değildir.

Bu durum ile alakalı olarak şeriatın öngördüğü hüküm ise –ki bu gerçekleşmiştir- aşağıda ele alınacağı gibi açıklanacaktır. En iyisini de yine Allah bilir.

İlk olarak: Ortaklar o kişiyi idari görevden ayırabilirler. Çünkü bu, onların hakkıdır. Zira adam, onlarla yaptığı akde yani sözleşmeye uymamış, aykırı hareket etmiştir. Görevden uzaklaştırılması sebebiyle de herhangi bir hak isteme durumunda da değildir, böyle bir hakkı da yoktur.

İkinci olarak: Eğer akit-sözleşme, müdürün şartları yerine getirmemesi, bunlara aykırı davranması halinde bir ceza-tazminat ortaya konmuş, belgede buna yer verilmişse, hakkında o ceza uygulanır. Yeter ki verilen ceza şeriatın ve örfün öngördüğü sınırlar içerisinde yer almış olsun.

Üçüncü olarak: Burada, ticari kuruma ya da vekaletle idareci olarak işlerini kolaylaştırma ve başka hizmetleri yürütmeye elde ettiği gelirleri, ticari örf ve gelenekler içerisinde hakkında hükmedilerek buna sınırlama getirilebilir. Ticari örf ve geleneğin ortaya koyduğu hüküm gereği fazlası vekalet-müesseseseye iade edilir. Bu konuya ilişkin olarak da yine işin ehli deneyimli kimselere ve bu işleri bilenlere başvurulup onların hakemliği istenebilir. Çünkü şöyle derler:

Örfün de Şeriatte vardır bir yeri

Bunun için bazen örfün hükümde vardır değeri

Dördüncü olarak: Müdürün vekaletle ya da müesseseseye verdiği zarar oranında o zararı tazmin etmesi, ödemesi gerekir, vacip olur. Bu, onun şartlara uymamanın bir sonucu olan bir durumdur. Eğer buna rağmen ortada daha başkaca zararlar da var ise, bu tak-

dirde durum, bu gibi ticari konularda deneyimli olan ehil kimselere gidilerek iş çözülmeye çalışılır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Bunu bir bilene sor!” (25, *Furkan*, 59) ve Aziz ve Celil olan Allah yine şöyle buyurmaktadır: **“Bu gerçeği sana, bilen gibisi asla haber veremez.”** (35, *Fatır*, 14)

Eğer bu gibi konularda gerçekten uzman ve deneyimli kimse-leri bulma imkanı yoksa, bu takdirde bilinen gerçekler ışığında mesele hakeme götürülür.

Ancak söz konusu müdürün bu işleri görürken elde etmiş olduğu oluşan gelirlerden elde ettiği kara ortak olma meselesine gelince, bana göre ve bildiğim kadarıyla bunda herhangi bir durum sözkonusu değildir. Çünkü bu, garantisi olmayan bir kâr veya kazanç olacaktır. Varsayalım ki bu kişi zarar etti. Şimdi diğerleri onun bu zararına ortak olacaklar mı? Yoksa ganimetler onların olacak da, borç ise bunların olmayacak öyle mi?

İşte bu, sözkonusu bu mesele hakkında benim görüşümdür. Eğer doğru ise Allah'tandır, Ona fazlı ve keremi, lütfu için şükrederim. Şayet hatalı ise bu benden ve şeytandandır. (Allah'a sığınırım.)

Dualarımızın sonunda alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun.

Salat ve selam bizim imamımız, sevgilimiz, liderimiz Hz. Muhammed (sav)'e, Ehli Beytine ve ashabına olsun.

BORÇ ERTELEMeye PARA CEZASI MESELESİ

Soru: Acaba borcunu geciktiren bir kimse için, özellikle de borcunu bilerek uzatan ve taksitlerini zamanında ödemeyenler için kendilerinden bu yüzden bir ceza, fazla para alınabilir mi? Bu, Caiz olur mu?

Cevap: Kardeşlerimiz, borçlarını ve özellikle de mutlaka öde-

meleri gereken taksitli borçlarını vadelerinde gelip ödemeyenler ve bilerek uzatanlar hakkında bu geciktirmenin bir cezası olarak kendilerinden bir şey alınması caiz midir değil midir konusunda tereddüt içindeler

Aslında alınan veya alınacak olan bu **fazlalık** veya **ceza** bir **yararlanma**, bir **fayda sağlama** yani **nema** anlamındadır. Ki bu, borçlu olan kimseden, zamanında borcunu kapatmayandan veya geciktirenden alınan bir şey mesabesindedir. Fakat bütün bunlarla diğerleri arasında bir fark vardır. Yani bir fayda sağlama ile bu şekilde geciktirmekten dolayı alınan fazlalık arasında bir fark vardır.

Fayda/Nema denen şey, istenen meblağ ile bunu zamanından erteleme-geciktirme süresine bağlı olan bir şeydir.

Fakat şu anda bize sorulan meselede ise durum şöyledir. İstenen meblağ kesindir ve bellidir. Herhangi bir süreye veya takside bağlı değildir.

İçinde bulunduğumuz bu çağda bazı alimler böyle bir geciktirme nedeniyle bir meblağın sadaka olarak alınmasını caiz görmekteler. Yani eğer ilgili şahıs ödeyebilecek durumda ise, bununla beraber uzatıyorsa, bazı alimlere göre bu durumda olanlardan bu nedenle bir meblağ, borçlarını geciktirdiklerinden ötürü alınır ve bu, sadaka olarak değerlendirilip örneğin yoksul öğrenciler için ayrılan sandığa veya benzeri durumlar için ayrılır. Nitekim bu görüşü de Maliki alimlerinden Hattab'ın söylediklerine göre söylemekteyiz.

Ancak borcunu, sırf ödeme güçlüğü çekmesi, durumunun iyi olmaması sebebiyle geciktirmiş ise, yüce Allah'ın aşağıdaki kavli çerçevesinde bu durumda olan kimseden bir fazlalık alınamaz. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer borçlu kimse gerçekten sıkıntı ve darlık içinde ise, bu durumda kendisi rahatlayana dek ona süre ve zaman tanıyın. Eğer gerçekleri biliyorsanız bunu sadaka veya zekat olarak vermeniz sizin adınıza daha hayırlıdır.” (2, Bakara, 280)

BANKAYA PARA VE MAL YATIRMAK

Sayın Prof. Yusuf Kardavi;

Aşağıda belirteceğim konu hakkında beni aydınlatmanızı istiyorum.

Bankaya yatırılan mal-para ile bu yatırılan şey karşılığında alınan fayda-nemayı sormak istiyorum. Bu, faize girer mi? Buna bağlı olarak haram olur mu? Bundan yemek günah mıdır? Yoksa içinde bulunduğumuz çağı göz önünde bulundurarak bu, makbul bir şey midir?

Olayı şu bağlamda değerlendirmek koşuluyla cevap istiyorum. Bugün günümüzde en güvenilir kurumlar bankalardır. Malın ve paranın korunması ve garanti açısından böyledir. Yani meseleyi evlerimizde, kasalarda muhafaza altına alma veya ticari şirketlere koymaktan daha garantili ve daha güvenilir olan kurumlar bankalardır. Çünkü evde saklamada olsun, ticari şirketlerde değerlendirilmede olsun her zaman kaybetmeye maruz bulunmaktadır veya her an için zarar söz konusudur. Kaldı ki ayrıca bankalar bir miktarda ve belli oranda bir fayda-nema da dağıtmaktadırlar ve bunu garantiliyorlar. Buna bağlı olarak oraya yatırılan mallar emin ve güvenilir ellerde bulunmaktadır. Karı da her iki taraf için belli ve sınırlıdır. Yani Bankanın karı da, mal sahibinin alacağı kâr da bellidir.

Bana bu konuda fetva verin. Allah (cc) size mükafat versin ve sizin hayrınızı artırsın.

En derin saygı ve selamlarımı kabul buyurun.

D. Halit el-Nebtiti

Cevap: Sayın kardeşim D. Halit el-Nebtiti; Allah (cc) seni muhafaza buyursun. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Şimdi sorunuza gelince;

Gerek bizim Arap dünyasından olsun, gerekse İslâm dünya-

sından olsun, İslâm dünyasındaki ilim adamlarından oluşan büyük ve önemli bir İslâm Fıkıh Konseyi toplamp bir araya geldiler. Ezher Üniversitesinin Kahire’de başlattığı kongre toplantısında, başta “İslami Araştırmalar toplantısı” 1965 yılında İmamı Ekber/Büyük İmam Şeyh Ahmed başkanlığında bir araya geldiler. Bu kongre veya toplantıya 35 devletten temsilciler katıldılar. Aldıkları en önemli ve en birinci kararları şu olmuştur: Bankaların getirdiği faydalar-nemalar veya kazanımların tamamı haram olan faize dayanmaktadır.

Bu kararı aynı şekilde Mekke’de bulunan Dünya İslâm Birliği Fıkıh Kongresi de destekleyip onaylamıştır. Aynı şekilde İslâm Konferansı örgütünce yapılan İslâm fıkıh kongresinde de aynı doğrultuda karar alınmıştır ki burada tüm İslâm devletleri temsil edilmiştir.

Nitekim bir çok bilimsel manadaki İslâmî konferanslar da bunu te’kid edip desteklemişlerdir. Örneğin 1966 yılında Mekke’de bir araya gelen Birinci Dünya İslâm İktisadı-Ekonomi kongresi veya konferansı gibi. Bu konferans veya kongreye şeriat ve iktisat-ekonomi dallarında bilgin ve uzman yaklaşık 300 kişi katılmışlardır.

Yine bundan sonra Riyad’da bir araya gelen Birinci Dünya İslâm Fıkıhı Konferansı da bunu desteklemiştir.

Aynı şekilde Dubai ve Kuveyt gibi ülkelerde, İstanbul’da, Kahire, İslamabat ve daha başka yerlerde bir araya gelen İslâmî Bankalar konferanslarında da bu aynen desteklenmiştir.

Bu, hakkında çağımızda güvenilir ilim adamlarının üzerinde icma ve ittifak ettikleri bir kesin hükümdür. Dolayısıyla bu konu, herhangi bir şekilde kimi art niyetli kimselerin bundan böyle tartışacakları bir mesele değildir. Çünkü İslâm ümmetinin genel kabulü bu icmaa katılmışlardır. Nitekim İslâmî banka ve Finans kurumları da böyle bir ihtiyaçtan doğarak fâizli işlem yapan bankalara karşı ve onların yerine geçecek olan İslâmî kuruluşlardır.

Bir de bankaların “güvenilir ve garantili yerler olduğu” anlamında olan mutlak görüşünüze gelince; ki bu düşüncüyü sık sık gündeme getiren bu sözde güvenilir banka savunucuları, meseleyi hep verdikleri nemaya yani miktarı önceden belirlenmiş ve garanti edilmiş paraya yani faize dayamaktadırlar. Bu, gerçekten böyle midir? Aslında böyle bir düşünce, kapitalist Yahudilerin düşüncesidir. Bu, hem mantıksal açıdan yanlıştır ve hem de eşyanın doğasına aykırıdır. Çünkü hayatta hiçbir şey mutlak manada garantili değildir. Ne insan ömrü, ne sağlık, ne gençlik ne de mal...Şimdi bunlardan daha değerli bir şey var mı? Elbette yok. O halde hani bunların garantisi? Söyleyebilir misin?

Bu konuda İslam’ın düşüncesi ve görüşü şöyledir. İslâm der ki: “Mal sadece ve sırf malı doğurmaz. Ancak mal, işi doğurur. Kişi bizzat kendisi çalışarak diğer çalışanlara katılamamış olabilir. Yani kendisi fiilen çalışanlarla beraber çalışmıyor olabilir ama, biri malı ile buna katkıda bulunurken bir başkası da çaba ve gayretiyle, çalışmasıyla orada görev almış olabilir. Bu itibarla her iki taraf da sorumluluk altına girmiş olmaktadır. Ya ganimet veya borç yükü altına girmek, ya kâr veya zarar vardır. Yani hepsine ortak olmak gerekir. Eğer sadece hep bir tarafa mutlak manada kâr sağlayacaksa, kâr tek taraflı olacaksa bu adaletli bir iş değildir ve bu, aynı ortak sorumluluğu taşıyan taraflar açısından ortaklığın bir gereği olamaz.”

Kardeşim! Bankacılık çağımızda en büyük faizli kurumlardır. Bu, bilinmiş olsun. Kim helal kazanmak istiyorsa, bu bankalardan uzak dursun ve mutlaka İslâmî bankalarla muamelesini yürütsün. Gerçi bunlara her ne kadar zaman zaman bu türden şaibeler karışıyor olsa da, diğer bankalara göre bunlar daha ehvendir. Yine de bunların da vebali işi bu noktaya getirenleredir. Bu bankalarda işi amacından saptıranlara aittir. Yine her halükârda bu İslâmî bankalardaki şaibeler mahduttur, sınırlıdır, tamamen temellerini faizin mubah olduğu temeline dayandıran öteki bankalar gibi değildir.

Allah (cc) sizi muvaffak kılsın ve hatanızı doğrultsun. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!

FAİZ KURUMU BANKAYA BİNA KİRALAMAK

Sayın Prof. Dr. Yusuf Kardavi,

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Biz birkaç kardeşiz. Bize miras olarak bir bina kaldı ve bu bina ticari bir hizmet için kullanılmaya uygun bulunmaktadır. Bizden bu binayı kiralamak maksadıyla faizli iş yapan bir banka, bize ait olan bu binanın küçük bir bölümünde faaliyet yapmak üzere teklif verdi. Burada mekanik aletler satışını yapacak. Kendisi bir faiz kurumu olan bir bankaya böyle bir iş için binamızı kiraya vermemiz caiz olur mu? Bize fetva ver ki ecir alasınız.

F. H. Es-Saudiyye

Allah'a hamd, Resulullah'a salat ve selam olsun! Şimdi sorduğunuz meseleye gelince;

Bilindiği üzere İslâm dini faizi şiddetli bir şekilde yasaklayıp haram kılmıştır. Neden dolayı faiz hakkında ve onun neden olduğu masiyet hakkında büyük bir tehdit geldiği hakkında bir şey söyleyebilir misiniz? Bakınız yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer faiz ve faizli muamelelerden vazgeçmezseniz Allah ve Resulünden faizle muamele yapanlara karşı açılan savaştan haberdar olun!” (2, Bakara, 279)

Kaldı ki Allah Resülü (sav) de faiz yiyene, yedirene, faizli muameleyi yazana ve şahitlerine lânet okumuştur.

Bunun gerekçesi, İslâm eğer bir şeyi yasaklayıp haram kılmış ise, ona yardımcı olan ve sonuç itibarıyla işi oraya götüren yolları

da haram kılmıştır ki onu en dar alanı içerisinde muhasara altına alıp kuşatabilsin, önüne geçebilsin.

İşte bu itibarla bir Müslüman'ın işlerini faiz olayı üzerinden yürüten bir bankaya binasının bir kısmını veya tamamını olsun kiraya vermesi caiz olmaz. Çünkü bu davranış masiyete, Allah'a (ca) karşı gelmeye gidilen yola bir yardımdır. Özellikle de eğer bu Müslüman durumu iyi ve zengin bir halde ise ve elinde bulunan taşınmazını katıksız helal kazanma yoluyla kiraya verebilecek birçok fırsatlar doğacak olan biri için bu, asla caiz olmaz. Çünkü içinde helal olduğunda şüphe olmayan katıksız helal kazanç yoluyla bunu kiralayacak olanlar da çıkabilir.

Hz. Peygamber (sav) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadır: **“Sana şüphe vereni bırak, şüphe vermeyene bak.”** (Bak.Tirmizi; Hz. Hasan'dan rivayet etmiş ve bu hadis, Hasen sahihtir, demiştir. H:2518)

Başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuştur: **“Kim şüphelerden-şüpheli şeylerden sakınıp uzak durursa, o kimse kesinlikle dinini ve ırzını temize çıkarmıştır.”** (Buhari ve Müslim, Numan İbn Beşir'den ittifakla rivayet etmişler. Bk. El-Lü'lü ve'l-Mercan, 1028)

Sizin için Allah'tan (cc) dileğim, Onun helâlinden verdiğiyle yetinip haram kıldığından uzak kılsın Sizi masiyetten uzaklaştırıp itaatte daim kılsın ve fazlıyla sizi başka şeylerden muhafaza buyursun.

Muvaffakiyet Allah'tandır. Salat ve Selam Efendimiz Hz. Muhammed'e (sav), Ehli Beytine ve ashabınadır.

İSLÂMÎ BANKALARLA MUAMELE YAPMAK

Soru: İslami Banka işletmeciliğinin ve bunlarla muamele yapmanın hükmü nedir Örneğin Faysal İslâm Bankası gibi veya Dubai'deki Dubai İslâm Bankası gibi. Yani söz konusu bu ve ben-

zeri bankalara malını ya da parasını yatırıp belirli bir süre sonunda, vade bitiminde buradan alınan karın hükmü nedir?

Kısaca yatırdığı parayı veya varlığı kâr ve zarar karşılığı üretimden elde edilenden alınan ile bankadan kendisine belli bir vade sonunda bir şey garanti edilen arasındaki fark nedir?

Cevap: İslami bankalarla işlem yapmak, şüpheye yer bırakmayacak manada helaldir ve bizden istenen de onları desteklemektir. Ki bu, bizim uzun bir süredir düşlerimizde gördüğümüz ve bizim de bir İslâm bankamız olmalıdır, dediğimiz bir şeydir. İslami çözümün karşısında hep yer alan bizim düşmanlarımız bize hep şöyle söylerlerdi:

“Sakın bunu hayalinizden bile geçirmeyin. Çünkü bu, hiçbir zaman başarılamayacak olan bir şeydir. Çünkü ekonomisi olmayan bir devlet, bankaları bulunmayan bir ekonomi ve temeli faize dayanmayan bir banka düşünülemez.”

Daha sonra bu rüya gerçekleşti. Bunun gerçekleşmesiyle artık Müslümanlar, vicdanları rahat olarak yaşayabilirler. İşte bunun için biz diyoruz ki, İslam Bankalarına konulan mallar-nakitler helaldir. Çünkü bu şekilde bir şer’i-dini denetim gelmiştir. Bu bankalar onlar tarafından denetlenmektedir.

Şimdi asıl soruya gelelim. İslam bankasına kâr ve zarar ortaklığı yoluyla olan katılımdan belli sürelerle elde olunan gelir ile sadece bankanın belli bir vade sonunda vermeyi garantilediği gelir arasındaki fark şudur. Birincisi bir işletme ve üretme kurumudur ve temeli kâr ve zarara dayanmaktadır. Bu şekilde yapılan ticaret ise Allah’ın helal kıldığı gibi helal bir ticarettir. Oysa sadece kâr olarak önceden belirlenip verilen yani faiz her iki taraf için de bir zulüm ve haksızlıktır. Çünkü birinci taraf –ki bu mal sahibidir– sürekli ve hep kâr etmektedir. Diğer taraf ise mazlumdur, hep ezilmektedir, haksızlık görmektedir. Oysa olur ki bu, zarar da etmiş olabilir. Buna rağmen ondan hep ve sürekli olarak alınacak olan malın teslimi istenmektedir. İşte bu, haram olan riba yani faizdir.

Bazen öyle olur ki banka, üzerinde anlaşılan miktarın çok çok üzerinde kâr sağlamış olabilir. Bu durumda da mal sahibine zulmedilmiş, haksızlık yapılmış olunur. İşte bütün bunlar halkın mallarını batıl olmayan yollarla yemektir, aşırıdır.

HİSSE SATIN ALMANIN HÜKMÜ

Soru: Amerika ve benzeri ülke şirketlerinin piyasalarda-borsalarda dolaşan hisselerini satın almanın hükmü nedir? Bilindiği gibi tedavülde dolaşan bu hisseler kâr garantili değildir. Çünkü borsada veya ticari platformlarda dolaşan bu hisselerin kâr etmeleri de, zarar etmeleri de mümkündür. Her iki duruma da açıktırlar. Bu, bilinen bir gerçektir. Yine bilinen diğer bir gerçek ise, bu hisseler genelde **İnternet** üzerinden alınıp satılmaktadır.

Cevap: Allah'a hamdolsun. Bu soruya kısa olarak cevap vermek isterim. Bunun için deriz ki: Bu işin şer'i-dini açıdan değerlendirilmesinde hisseler üç türlü olarak değerlendirilir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

Birinci çeşidi: İslam ile bağlı olan şirketlerin hisseleri, örneğin İslâm bankalarının veya İslâm sigorta şirketlerinin hisseleri gibi hisseler. Bu kurumların hisselerini satın almanın ve alım satımlarının elden ele yapılmasının caizliği konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Bunlar caizdir. Yani söz konusu bu hisselerin üzerlerindeki asıl değer ve bundan gelebilecek menfaatle değiştirilmesinde, kısaca alım ve satımlarında, %50'den fazla bir kâr ile elden ele tedavülünde bir sakınca yoktur. Hangi meşru yoldan olursa olsun, meşru olmaları kaydıyla alınıp satılabilir. Bu konuda bunların hemen anında alınıp teslimlerin yani ahzu kabullerin de fiilen olması gerekmez, fiilen buna gerek yoktur. Çünkü bu gibi malların hemen elden ele teslimi yani al gülüm ver gülüm gerekmez, buna ihtiyaç yoktur.

İkinci çeşidi: Temeli harama dayanan ve bu alanlarda çalışan

şirketlere ait hisselerin alım ve satımlarıdır. Örneğin içki, domuz ve benzeri haram şeylerin alım satımı ile uğraşan şirketlerin hisse senetleri gibi. Bütün bunlar haramdırlar. Bu tür şirketlere ait hisseleri paylaşmak, alım ve satımlarını yapmak haramdır ve bu konuda icma bulunmaktadır. Bunların hiçbirisine katılmak ve bunlarla muamelede bulunmak caiz olmaz. Nitekim faizli muamele ile iş yapan bankaların, kumar ve benzeri oyun-eğlence şirketlerinin hisselerinin durumu da bunun gibidir ve bunlarla yapılacak tüm muameleler haramdır.

Üçüncü çeşidi: Temel çalışmaları helale dayalı olan ve bu alanda çalışan şirketlerin hisseleri. Örneğin otomobil şirketleri, teknik alanlarla ilgili şirketler ve genel ticari şirketleri, ziraat, sanat ve benzeri başka şirketlerin hisseleri gibi. Ki bütün bunların çalışma alanları mubah olan faaliyet alanlarıdır. Ancak bazen kimi yollar-
dan haram karışmış olabilir. Örneğin faizli muameleler sırasındaki muamelelerdeki ilişkilerde haram karışmış olabilir.

İşin bu noktası, çağımız fakihleri arasında tartışmalı bir konudur. Bunlardan kimileri bu türden muameleleri ve hisseleri, bunların alım ve satımlarını yasaklıyorlar. Gerekçeleri de bu gibi hisse alımlarında ve satışlarında faiz işin içine girebilir. Bu da Hz. Peygamber (sav) tarafından yiyicisi, yedireni, yazanı ve şahit olanları lânetlenen bir muamele türü olmuş olabilir. Bundan dolayı bunu yasaklıyorlar. Ve herhangi bir şekilde olursa olsun bununla muameleyi caiz görmüyorlar.

Bazıları da bu gibi hisselerin alım ve satımını caiz görmektedirler. Çünkü insanlar muamele gereği buna muhtaçtırlar, demektedirler. Ancak bunun da mutlaka bir takım kuralları ve şartları vardır, bu kural ve şartların yerine getirilmesi gerekir. Şöyle ki:

a- Nakit ve borç oranı %50'yi geçmemelidir. Nitekim bu karar, aynı zamanda İslâm Devletleri Fıkıh Kongresinin de kararıdır. Eğer %50 nin üzerinde olursa bunların tedavülü yani alım ve satımları caiz olmaz. Meğerki İslâm fıkında öngörülen sarf kuralları diye adlandırılan kurallar çerçevesinde yapılmış olsun. Örneğin

çok acil ve zaruri bir durumun doğmuş olması veya herkesin hakkını hemen almayı istemesi ya da buna benzer zorunlu bir durumun var olması hali gibi.

b- Şirket borçlarına ve kredilerine nispetle fayda-gelir veya kâr sağlama yoluna oranla bu nispet %30 u geçmemelidir.

c- Kar oranı %5 veya %10 yahut da daha fazlası üzerinde olmamalıdır.

Mutlaka söz konusu edilen şirketlerin murakabeleri ve denetimleri dikkat ve titizlikle yürütülmeli ve bunların kâr oranlarında aşırıktan kurtulmaya özen gösterilmelidir. Ya da bizzat kişinin kendisi kârına veya kazancına karışmış olabileceğini düşündüğü faiz oranını bundan çıkarıp ayırmalı ve ayıklamalıdır.

İşte çağımızda mali konularla ve bunlarla alakalı işlerle ilgilenen ilim adamlarının ileri sürdükleri görüşler bunlardır. Hepsi de halka kolaylıklar sağlansın, bu konuda Müslümanlar sıkıntıya düşmesin için bu konuları ele alarak buna bu çerçevede cevaz vermektedirler. Ayrıca bu ilim adamlarının bu konular üzerinde çalışma, araştırma ve incelemeleri de bulunmaktadır.

Eğer bunlardan sorumlu şirket, temeli helale dayalı bu tür çalışmalarını İnternet yoluyla yapıyorlarsa, bu durumda anlatıldığı gibi ileri sürülen ve uyulması gereken şartlara ve kurallara uyma imkanı var ise, ihtiyaç halinde bu yoldan muamele yapılması caizdir.

Yine de en iyisini bilen yüce Allah'tır.

KİTAP EHLİNDEN MAL SATIN ALMAK-İTHAL MESELESİ

Soru: Batı ülkelerinden İslâm ülkelerine, Yahudilerce üretilen malları ithal etmenin hükmü nedir? Yani istenilen eşya veya giysi sadece onların ellerinde bulunuyorsa, -bu arada aynı malları İslam ülkelerinde de üretme imkanı var olmakla beraber ancak bu, ger-

çekleşmiş değildir ve şu anda mevcut da değildir- onlardan ithal etmenin hükmü nedir? Ayrıca bu ticaret erbabının şöyle bir niyetleri de bulunmaktadır. İstenildiği takdirde ellerindeki fabrikalarını veya atölyelerini, söz konusu malların üretilmesi için İslâm ülkelerine taşımak istiyorlar. Yeter ki ilgili İslâm devletleri kendilerine böyle bir fırsat tanısınlar ve gerekli olan kolaylıkları göstermiş olsunlar.

Ayrıca bu tür malları üreten Yahudi fabrikatörlerden mi yoksa Hristiyan fabrikatörlerden mi mal alıp ithal edilmeli? İki arasında herhangi bir fark var mıdır?

Cevap: Bu soruyu soran kişi kitap ehli olan iki guruptan Yahudilerle mi yoksa Hristiyanlarla mı ticari muamele yapılmalı diye sormaktadır.

Şimdi birinci tarafla yani Yahudilerle yapılacak olan herhangi bir muamele hangi konuda olursa olsun caiz olmaz. Çünkü Yahudilerin hepsi Müslümanlara karşı birer askerdirler, İslâm'a ve Müslümanlara karşı hep savaş halindeler. Topraklarımızı işgal etmişler, mukaddes değerlerimizi çiğneyip hiçe saymışlardır. Bizim dokunulmaz olan mahremlerimize saldırmışlardır ve halen de gece gündüz demeyip bu sinsice düşmanlıklarını sürdürmektedirler Nitekim bunlar hakkında yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.” (60, Mümtehine, 9)

Hz. Peygamber (sav) de hadislerinde şöyle buyurmaktadır: **“Kâfirlere karşı ellerinizle/güç kullanarak, mallarınızla/İslâm mücahidlerine yardım ederek, destek vererek ve dillerinizle-propaganda yoluyla savaşın!”**

Bizler şimdilik silahla karşı koyabilecek bir güçte değiliz. Özellikle bizimle onlar arasında engel bulunmaktadır. Dolayısıyla bugün bizim elimizde tek bir silahımız bulunmaktadır. O da, Yahu-

dilerle olan tüm bağları kesmektir. Müslümanlara düşen görev Yahudilerle her manadaki bağlarını, ister ekonomik, ister kültürel ve ister siyasal bağlamda olsun bütünüyle Yahudilerle olan bağlarını koparmaları gerekir.

Aynen bize karşı Yahudi'ye tavır sergileyen, İslâm'a ve Müslümanlara karşı hep savaş halinde olan kimi Hristiyanlarla da bağları koparmak gerekir. Örneğin Sırplar, Saldırgan ABD, Hindistan ve İslâm'a karşı savaş halinde olan ve düşmanca tavır sergileyen ve bu konuda bu guruplara yardımcı olan herkesten ve toplumdan bağlarımızı kesmeliyiz.

İkinci tarafa gelince, ki bunlar da Hristiyanlardır. Eğer yukarıda da belirttiğimiz gibi Sırp ve benzerleri gibi bize karşı düşmanca tavır sergilerlerse onlarla da olan ilişkileri ve her manadaki muameleyi kesmemiz gerekir. Ancak barışçı olarak hareket eden ve Müslümanlara karşı düşmanca bir tavır sergilemeyen Hristiyanlara gelince, bunlardan alış-veriş yapmak, mal satın alıp ithal etmekte veya onlara ihracatta bulunmakta bir sakınca yoktur. Yeter ki yapılan ticaretin haram ile alakası olmasın, helal sınırlar içerisinde yapılmış olsun, bu takdirde ithalat ve ihracat yapmakta bir sakınca yoktur. Çünkü yüce Allah'ın şu kavli bunu doğrulamaktadır:

“Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.” (60, *Mümtehine*, 8)

Hz. Peygamber (sav) de, kafirler kendisine ve dinine karşı saldırgan olmadıkları ve düşmanca bir tavır sergilemediği müddetçe, onlarla ticari muameleler yapmış, alışverişte bulunmuştur.

Bundan sonra gelecek olan bölüm **Siyaset ve Hüküm** ile alakalı konular ele alınacaktır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

SİYASET VE HÜKÜM

İSLAMİ OLMAYAN BİR HÜKÜMET SİSTEMİNDE YER ALMANIN HÜKMÜ

Soru: İslam dinine bağlı bir kimse veya bir İslâm cemaatinin İslâmî olmayan bir sistem içerisinde hükümet ortak olmaları, hükümet içerisinde yer almaları caiz olur mu? Bu sistem ister medeni manada olsun, ister askeri anlamda, ister krallık olsun, ister cumhuriyet, ister demokrasi olsun, ister diktatörlük, ister Liberalizm olsun, ister sosyalizm, ister açıkça laik bir sistem olsun, ister görünürlükte din perdesi altında bir laisizm olsun, şu veya bu manada herhangi bir sistem olsun, Müslümanların bunlar arasında yer almaları, hükümet icraatlarına katılmaları caiz olur mu?

Burada geçen müşareket yani katılım veya ortaklığın anlamı hüküm açısından şunu demek istiyoruz: Yani bu gibi sistem ve rejimlerde bazı sorumluluklar üstlenebilirler mi? Örneğin bakanlık görevini üstlenmek veya valilik görevini yahut da siyasi bir sıfatı bulunan bu manada herhangi bir görevi üstlenmek gibi.

Sizden bunların açıklanmasını istiyoruz. Çünkü bu konuda bizzat Müslümanların kendileri, birbirleri arasında anlaşamamaktadırlar. Kimisi bunun caiz olduğunu söylerken kimileri de bunun caiz olmadığını, buna mani olunması gerektiğini söylemektedirler. Aynı şekilde fetva ehli olan kimseler de bu konuda aralarında anlaşmış değiller. Kimileri bunun helal olduğunu söylediği halde ki-

misi de haram olduğunu, bazıları da bunları birbirinden ayırmak gerektiğini ileri sürmektedirler.

Aslında bu konu gerçekten önemli ve önemli olduğu kadar da riskli bir konudur. Çünkü bu konuda ne yapacağını bilemeyen ve bir tür şaşkınlık içerisinde bulunan, tereddüt edenler açısından yollarının aydınlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öneri aydın olsun ki ne yapacaklarını bilebilsinler. Özellikle de bazı ülkelerde kimi Müslüman guruplar kendi ülkelerindeki hükümet etme işinde, ilgililerle ortak hareket edebiliyorlar. Örneğin Ürdün, Yemen ve son olarak Türkiye gibi.

Bu ülkelerden öyleleri vardır ki gayet açık olarak laik olduklarını ilan edip meydanlara öyle çıkıyorlar. Örneğin buna Türkiye'yi örnek olarak gösterebiliriz. Kimi ülkelerde var ki, Türkiye'de olduğu gibi çok açık ve net olarak laikliği dillendirmemektedirler. Aksine bu ülkelerde uygulamada yer alan anayasaları İslâm'a daha bir yakındır. Örneğin Yemen gibi.

Şimdi bu ülkelerdeki İslamcılar ya da İslâmî örgütlerin bu sistemlere katılmaları, doğru yoldan bir sapma mıdır yoksa bunlar bu konuda içtihadta bulundular ve fakat içtihadlarında isabet mi yoksa hata mı ettiler? Hangisi?

Yani biz burada şunu demek istiyoruz: Bu mesele gerçekten içtihad kabul eden bir mesele midir yoksa çok açık olarak bilinen ve haram olan oldukça hassas bir mesele mi? Hangisi? Nitekim bazı radikal İslamcıların ileri sürdükleri gibi yoksa bu konu içtihad sınırları içinde ele alınacak bir mesele değil midir? Çünkü bu radikal İslamcı kesimin tutuculukları ve aşırı davranışları bazen kimi gençleri öyle bir şaşılacak noktaya getiriyor ki, bu gençler etraflarındaki hemen her şeyi reddediyorlar. Bunlar sonuçta şunu söylüyorlar, ister hemen olsun, ister ileride olsun, sonuçta mutlak manada ortada zor kullanılmaya gidilecektir. Bundan başka da yol yoktur, diyorlar.

Sizden dileğimiz, yüce Allah'ın yolunuzu açtığı imkanlar ölçüsünde bu konuda cimri davranmayıp gereken açıklamayı vermenizdir. Vereceğinizi umduğumuz cevabınızı şer'i-dini delillerle des-

teklemenizi, açık ve net bir şekilde sunmanızı, size olan güven içerisinde bildiğiniz şekliyle açıklamanızı beklemekteyiz.

Yüce Allah, samimi ve dürüst alimlere vereceği mükafatlarla, sizi ve bizi, tüm Müslümanları İslâm olmaları sebebiyle ödüllendirsin.

Ürdün'den İslâm'a bağlı bir gurup genç

ASLOLAN KATILMAMAKTIR

Cevap: Hiç kuşkunuz olmasın ki, bu meselede asloian şey, bir Müslüman'ın veya Müslümanların bu tür hükümetlere katılmaması ve ortak olmamasıdır. Meğer ki ortada bir hüküm var olsun ve onu Allah'ın şeriatı doğrultusunda uygulayabileceği bir güce sahip olması hali müstesna. Örneğin kendisine önemli olarak verilen velayet veya bakanlık görevlerini üstlenmeleri gibi. Eğer bu görevlerinde Allah'ın şeriatında öngördüğü hükmü uygulayabileceklerse, Allah'ın ve Resulünün emrine muhalefet etmeyeceklerse bu, olabilir. Çünkü imanları gereği Müslümanların Allah ve Resulünün emirlerine mutlak manada boyun eğmeleri gerekmektedir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.” (33, Ahzab, 36)

Yine yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.”** (24, Nur, 63)

Eğer uygulamadaki hüküm İslâmî değilse yani gayri islami ise, bu şu demektir. Söz konusu idare İslam şeriatının ve hükümlerinin hayatın değişik alanlarında uygulanmasının kendileri için bağlayıcı olmadığını ve uygulama olarak kendi sistemlerinin bağla-

yıcı olduğunu öngörüyorlarsa, yani yasamada, eğitmede, kültürel alanlarda, öğretimde, ekonomi ve siyasi alanda, idari ve devlet mekanizmalarında hiçbirinde İslam Şeriatının kendileri için bağlayıcı olmadığını ileri sürüyorlarsa, Onlar için başka kaynaklar öncelikli ise durum farklılaşır. Yani bunlar kaynak olarak İslâmî olmayan şeyleri alırlarsa, örneğin batıdan-doğudan, sağdan-soldan, Liberalizm felsefeden veya Marksist felsefeden ya da başkalarından alacakları hükümler onlar için bağlayıcı ise veya kimini İslâmî kaynaklardan kimini de başka kaynaklardan alıyorsa ve bazen de çok açık, net ve muhkem olan İslâmî hükümlere diğerlerini takdim ve tercih ediyorsa, işte bütün bunların tamamı İslâm nazarında merduttur, reddolunmuştur, kabul görmüş değildir.

Çünkü İslâm'ın Müslümanlardan istediği ve onlar için gerekli kıldığı bir husus vardır. O da Aziz ve Celil olan yüce Allah'ın indirdikleriyle hükmetmektir. Hem de tüm indirdikleriyle hükmetmek.. Yoksa hükümlerin bir kısmını alıp bir kısmını ise terketmek caiz olmaz. Nitekim yüce Allah, Resulüne (sav) şöyle buyurmuştur:

“Ey Peygamber! Onların aralarında Allah'ın indirdiği vahiy ile hüküm ver. Onların tahrif/değiştirme isteklerine asla uyma. Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamalarına dikkat et, onlardan uzak dur! Eğer Allah'ın sana indirdiği hükümle hükmetmenden yüz çevirip kabul etmezlerse, iyi bil ki Allah onları, işlemiş oldukları bir takım günahları yüzünden belaya uğratmak istiyor. Doğrusu zaten insanların bir çoğu da Allah'a itaatsızlık etmektedirler.” (5, Maide;49)

Kur'an, yüce Allah'ın İsrailoğullarına indirdiği hükümlerin bir kısmını uygulayıp bir kısmını uygulamamaları üzerine onları şiddetle uyarmış ve yaptıklarını reddetmiştir. Her şeyden münezzeh olan yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Yoksa siz, Kitabın bir kısmına inanıyor ve bir kısmını da inkar mı ediyorsunuz? Sizden bu şekilde yapanların cezası dünya hayatında rezillik ve ezilmişlik, kıyamet gününde de en şiddetli ve ağır azaba-cezaya çarptırılmaktır. Ve her ne yapıp

ederseniz Allah bunların hiçbirinden gafil değildir. İşte bunlar dünya hayatını ahiret hayatına karşılık satın alanlardır. Bu bakımdan bunların ne azapları hafifletilir ve ne de kendilerine yardım olunur.” (2, Bakara, 85-86)

Mademki Allah'ın şeriatından bu şekilde yan çizme konusunda ilk sorumlu tutulacak kişi, devlet başkanı ise, -bu kişinin sıfatı ne olursa olsun, ister kral, ister devlet başkanı ya da cumhur başkanı veya askeri idareci olsun- bunlardan il sorumlu olacak olan kimse bunlar olacaktır. Dolayısıyla bu kimseler bu yanlış uygulamalarında yardımcı olanlar, destek çıkanlar, bu özellikleri nedeniyle günah ve vebalde onlarla ortaklırlar. Nitekim Kur'an-ı Kerim, Firavun'un ordusunu günah işlemeye ve azabı hak etmiş olmada hem dünyada ve hem ahirette onunla ortak olarak göstermiştir. Nitekim yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

“Şüphesiz Firavun ile Hâmân ve askerleri yanlış yolda idiler.” (28, Kasas, 8)

Allah buyuruyor: **“Biz de onu ve askerlerini yakalayıp denize atıverdik. Bak işte, zalimlerin sonu nice oldu! Onları, insanları ateşe çağırın öncüler kıldık. Kıyamet günü onlar yardım görmeyeceklerdir. Bu dünyada arkalarına lânet taktık. Onlar, kıyamet gününde de kötülenmişler arasındadır.” (28, Kasas, 40-42)**

Hatta biz Kur'an'da şu gerçeği de görüyoruz. Kimi toplumların zalim yöneticilerine ve tağutlarına tabi olmaları sebebiyle o toplumlar da günahla ve azaplandırılmada zalim tağutlarıyla beraber ortaklırlar. Nitekim Kur'an bu nedenle Hz. Nuh'un kavmini yermekte ve şöyle buyurmaktadır: **“Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine Nuh: Rabbim! dedi, doğrusu bunlar bana karşı geldiler de, malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular.” (71, Nuh, 21)**

Kur'an Hud kavmi olan Ad kavmini de bu yüzden yererek şöyle buyuruyor: **“İşte Âd kavmi. Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler; O'nun peygamberlerine âsi oldular ve inatçı her zorbanın emrine uydular.” (11, Hud, 59)**

Kur'an Firavun'nun kavmini de bu yüzden yeriyor ve şöyle buyuruyor: **"Firavun'a ve onun ileri gelenlerine Fakat onlar Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğru değildi. Firavun, kıyamet gününde kavminin önüne düşecek ve onları çekip ateşe götürecektir. Varacakları yer ne kötü yerdir!"** (11, Hud, 97-98)

Başka bir sûrede de şöyle buyuruluyor: **"Firavun kavmini aldattı; onlar da kendisine boyun eğdiler. Onlar yoldan çıkmış bir kavimdir."** (43, Zuhuruf, 54)

Herhangi bir iş, bir hizmet veya yardım Firavunlara, tağutlara hizmet amacıyla sunuluyor ve yürütülüyorsa, o şey de şeriat nazarında haram kılınmıştır. Çünkü şeriat iyilik ve takvada yani Allah'ın emirlerini uygulama ve yasaklarından uzak durmada yardımlaşmayı emrederken, kötülükte, günah ve düşmanlıkta ise yardımlaşmamayı emreder veya bu manadaki yardımlaşmayı yasaklar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"İyilikler yapmak, kötülüklerden menetmek, emir ve yasaklar doğrultusunda gerekeni yapmak üzere birbirinizle yardımlaşın. Allah'a karşı gelmek ve insanlara zulmetmek, saldırmak üzere birbirinizle yardımlaşmayın." (5, Maide, 2)

Birr ve takvada yani iyilik yapmak ve Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda hareket ederek yardımlaşmak nasıl ki derece derece üstünlüklere sahipse, günahla ve İslâm'a düşmanlık üzerinde yardımlaşmak da aynen onun gibi derece derece veya dereke derekedir, biri diğerine göre daha düşük ve alt tabakalardadır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Zulmedenlere meyletmeyin; sonra size ateş dokunur, cehennemde yanarsınız. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra O'ndan da yardım göremezsiniz!"** (11, Hud, 113)

Ayetin orjinalinde geçen, **"Rükun"** kelimesi burada meyletmek, eğilim göstermek manasınadır. Dolayısıyla Müslümanlara, zalim kimselere taraftar olmamaları, onlara yönelmemeleri, onlardan tarafa eğilim ve meyil göstermemeleri gerekir. Çünkü bu, caiz

olmaz. Eğer kendilerine cehennem ateşinin dokunmamasını istiyorlarsa bu ayette ifade olunduğu gibi zalim ve tağutlardan yana tavır koymamalıdır. Aksi takdirde Allah'ın yardımını ve dostluğunu kaybederler.

Şimdi sadece onlara meyletmenin cezası eğer bu kadar ağır oluyorsa acaba, o zalimlere ve tağutlara maddi manada yakınlık göstermenin veya maddi yardımda bulunmanın cezası nasıl olacak ki? Onu da gidin siz değerlendirin!

İşte bunun içindir ki seleften bazıları işin bu noktasına çok dikkat çekerek hep uyarıda bulunmuşlar ve böyle bir duruma düşmekten şiddetle kaçınmışlardır.

ŞER'İ-DİNİ AMAÇLA ASILDAN DIŞARI ÇIKMAK

Şer'i-dini bir takım sebepler nedeniyle aslın dışına çıkmaya gelince, işte bu nokta, bizim "zalimlerle yardımlaşma ve dayanışmanın haram olduğu" hususunda zikrettiğimiz şeydir. Yani, "Aslolan, Temel olan" şey budur. Bizim konunun baş tarafında, "İşte aslolan budur" ifademiz yani, "Temel kural" veya "Galip gelen genel kaide" demektir. Bundan da anlaşılabilecek olan şudur: "Önümüzde öyle durumlar var ki, bu durumlar sebebiyle bazen o aslın dışına çıkılabilir. Bu da yine şeriatın takdir ettiği ölçü ve miktar çerçevesinde elbette değerlendirilecektir.

İŞTE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Gücün yettiği kadarıyla kötülüğü, zulmü ve haksızlığı azaltmak:

1- Doğrusu zulüm ve haksızlığı, kötülüğü ve düşmanlığı azaltmaya ve bunların tırnaklarını şu veya bu şekilde kesmeye veya kısaltmaya gücü yetebilen bir Müslüman'ın bunu yapması gerekir.

Çünkü bunu yapmak, zorda kalanın imdadına, zulüm ve haksızlığa uğrayanın yardımına, zayıfın güçlenmesine, imkan oranında zulüm, haksızlık, günah ve düşmanlık alanının daraltılmasına yardımcı olmak demektir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“O halde gücünüz yettiğince Allah’ın emirleri ve nehiyleri-yasakları doğrultusunda gerekeni yaparak azaptan sakının.”** (64, Teğabün, 16)

Hz. Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor: **“Size herhangi bir şey-bir iş emrettiğim zaman, onu hemen gücünüz yettiğince yerine getirin!”** (Buhari ve Müslim ittifakla rivayet etmişler)

Yüce Rabbimiz de şöyle buyuruyor: **“Allah hiçbir kimseye taşıyamayacağı bir yükü yüklemez.”** (2, Bakara, 286)

Yine İslâm tarihinde gördüğümüz gibi Habeşistan kralı Necaşi henüz Hz. Peygamber (sav) hayatta iken İslâm dinini kabul eder. Kendisi kral olduğu halde kendi ülkesinde İslâm hükümlerini uygulama gücünü kendisinde bulamaz. Çünkü böyle bir işe kalkışmış olsaydı hemen görevden alınırdı. Onun bu durumuna rağmen Allah Resulü (sav) herhangi bir şey söylememiş ve buna karşı çıkmamış, ülkende İslâmî hükümleri uygula diye Necaşi’ye bir şey söylememiştir.

Ancak, **“Ya hep ya hiç”** düşüncesiyle ortaya çıkanlara gelince, bu düşünce şer’an red olunan, kabul görmeyen bir düşüncedir ve vakıa olarak da mümkün değildir.

EN AZ VE EN HAFİF ZARARLA KURTULMAK

2- Bu husus da işin ikinci durumunu tekit ve teyid etmektedir. Çünkü bu, şeriatın tespit ettiği ve öngördüğü bir gerçektir. Yani şeriat-din bakımından iki zararın en hafıfı veya iki şerde-kötülükten en basit-ehven olanı kabul edilebilir. Bu da daha büyük bir durumla

karşılaşmamak için olabilir. İki maslahattan en basit olanına rıza gösterip böylece daha üstün olan amacın gerçekleşmesine fırsat sağlanır.

İşte bunun içindir ki, fakihler daha büyük bir münkerin-kötülüğün işlenmemesi, önlenebilmesi için küçüğüne ve daha basit olanına karşı sessiz kalmayı caiz görmüşlerdir. Buna da delil olarak Hz. Peygamber (sav) efendimizin Hz. Aişe annemize söyledikleri şu ifadelerini göstermişlerdir:

“Eğer senin şu kavmin henüz şirkten yeni kurtulmamış olsalardı, mutlaka Kabe’yi Hz. İbrahim’in kurduğu temeller üzerinde bina ederdim.” *(Buhari ve Müslim ittifakla rivayet etmişler)*

Hz. Peygamber (sav) olması ve yapılması gerekeni, vacip olanı nı sırf bu amaçla terketmiştir. Çünkü henüz şirkten yeni kurtulmuş olan kavminin Kabe binasını Muhammed yerinden değiştiriyor diye fitne çıkarmalarından endişeleniyordu. Zira Müslüman olan kavminin ayakları henüz İslâm üzere tam anlamıyla sabitleşmiş değildi. Bu yüzden olduğu haliyle yetinilmeyi uygun bulmuştur.

Ben de bu duruma Kur’an’da yer alan Hz. Musa (as)’ın kıssasını delil göstererek açıklık getireceğim. Bilindiği gibi Hz. Musa (as), Rabbinin kendisine vaad buyurduğu buluşma yeri olan Tur dağına münacat için gitmişti. Burada otuz gece kalacaktı, daha sonra Rabbiyle olan bu mikatı-buluşması kırk geceye çıkarılmıştı. İşte Hz. Musa’nın yokluğundan yararlanan Samiri adındaki kişi, İsrailoğullarını saptırıp yoldan çıkardı. Onlara altından bir heykel buzağı yaptı ve İsrailoğullarına yani Yahudilere dedi ki: **“İşte sizin ilâhınız ve Musa’nın da ilâhı budur.”** Onlar da onu doğrulayıp onun peşinden gittiler. Hz. Harun (as) bunun önüne geçmek için onları şöyle uyarıyordu:

“Hakikaten Harun, onlara daha önce: Ey kavmim! demişti, siz bunun yüzünden sadece fitneye uğradınız. Sizin Rabbiniz şüphesiz çok merhametli olan Allah’tır. Şu halde bana uyunuz ve emrime itaat ediniz. Onlar: Biz, dediler, Musa aramıza dö-

nünceye kadar buna tapmaktan asla vazgeçmeyeceğiz!” (20, Ta Ha, 90-91)

Hz. Musa (as) mikat yerinden dönünce, kavmini buzağıya tapar halde gördü ve bundan dolayı çok fena kızdı ve kavmine şöyle seslendi: “Benden sonra arkamdan ne kötü işler işlemişsiniz Öfkesinin şiddetiyle elindeki Tevrat levhalarını yere bıraktı ve hemen kardeşi Harun’un başından tutup onu kendine çekti ve onu sert bir şekilde kınadı ve: “Dedi ki: Ey Harun! bunların dalâlete düştüklerini gördüğün vakit seni engelleyen ne oldu. Neden benim yolumu takip etmedin? Emrime âsi mi oldun? Harun dedi ki: Ey annemin oğlu! saçımı sakalımı, yolma! Ben, senin: ‘İsrailoğullarının arasına ayrılık düşürdün; sözümü tutmadın!’ demenden korktum.” (20, Ta Ha, 92-94)

Bunun manası şudur: Allah’ın peygamberi Hz. Harun (as) onların yaptıklarına karşılık istemeyerek susmak zorunda idi. Oysa İsrailoğullarının işledikleri oldukça kötü ve iğrenç bir olaydı. Allah’ı bırakıp heykel buzağıya tapmışlardı. Ancak Hz. Harun burada şu noktadan dolayı sessiz kalmıştı. Cemaatin birliğini böyle bir anda bozmamak, Hz. Musa (as) dönünceye ve ikisi birlikte bunun çözümü için uygun bir yol buluncaya kadar sessiz kalması gerekiyordu. O da öyle yaptı. Hz. Musa’nın dönüşünü bekledi.

EN ÜSTÜN ÖRNEKTEN EN BASİT ŞEYE İNİŞ

3- Bir de ortada en üstün bir örnek, bir model bulunmaktadır. Onu İslam şeriatı, Müslüman toplum insanı için ortaya koymuştur ki bizzat onunla hayata baksınlar, onun bakış açısıyla olayları görüp değerlendirsınler ve kalpleriyle ona yönelsınler, onun özlemını çeksınler, hareketleriyle de hep ona koşsunlar istemiştir. Fakat gerçeğı kabul etmek gerekir ki, bazen gerçekler karşısında insan yenilebiliyor ve bu sebeple istediğı hedefe ulaşmaktan aciz kalabiliyor. Dolayısıyla amaçlamış olduğı o üstün ve yüce hedeften aşağıda kalıyor, daha alt düzeyde kalmak zorunda bulunuyor. Haliyle bütün

bunlar elbette mecburiyet karşısında kalındığından ve dolayısıyla mümkün ve kolay olanını yapmakla yetinmeyi gerektiriyor. Çünkü zor ve gerçekten ulaşılması güç olan o hedefe gitmek mümkün olmayınca, artık onun daha altında kalan ve hem kolay hem de mümkün olanını yapmak icabediyor.

İşte yine burada karşımıza şu meşhur kural çıkıyor: **“Zaruretler sakıncaları-mahzurları mubah kılar.”** Aynı şekilde karşımıza: **“meşakkat ve zorluk kolaylığı celbeder-getirir”** kuralını karşımıza diyor. Yine, **“Ne zarar görmek ne de başkasına zarar vermek yoktur”** kuralı ile, **“Sıkıntıyı ortadan kaldırma”** kuralları ile karşılaşmaktayız.

Kur'an-ı okuyan ve Sünneti inceleyen herkes şu gerçeği çok açık ve net olarak görür. Kur'an şunu açıklamıştır. Yüce Allah, şeriatının hükümlerini kolaylık üzerinde kurmuş, zorluk üzerinde değil, hafifletme üzerinde bina etmiş, ağırlaştırma üzerinde değil ve aynı zamanda hafifletici zaman ve zemine uymanın ve dikkat etmenin üzerinde kurmuştur. Kahredici, ezici zaruretler ve gerekli olan ihtiyaçlara uymak üzerinde kurmuştur.

İşte Kur'an ve Sünneti okuyup inceleyenler bu gerçekleri görebilirler. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Allah sizin için kolaylık diler, size zorluk dilemez.”** (2, Bakara, 185) **“Allah, yükünüzü hafifletmek ister. Çünkü insan, şehvetine yenilip günah işlemekte, heva ve hevesine karşı koymakta zayıf/aciz olarak yaratılmıştır.”** (4, Nisa, 28) **“İşte bu durum, Rabbinizden bir kolaylık-hafifletme ve rahmettir.”** (2, Bakara, 178) **“O Allah, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yükledi.”** (22, Hac, 78) **“Allah size ancak ölüyü-leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim de bundan yemek zorunda kalırsa, bir başkasının hakkına saldırmadan ve haddini aşmadan yemesinde herhangi bir günah yoktur. Kuşkusuz Allah pek çok bağışlayan ve pek çok esirgeyendir.”** (2, Bakara, 173) **“kalbi iman ile dolu olduğu halde inkâra zorlanan başka. O küfre girmez.”** (16, Nahl, 106)

Sahih'te yani Buhari, Müslim ve diğer hadis kaynaklarında şöyle buyurulmuştur: **“Kolaylaştırın, güçleştirmeyin. Müjdeleyip sevindirin, ürkütmeyin!”** (*Enes'ten Buhari ve Müslim ittifakla*)

“Siz ancak kolaylaştırmak için gönderildiniz, zorlaştırmak için gönderilmediniz.” (*Ebu Hureyre'den Buhari, Müslim, Tirmizi ve Nesai Taharet-Temizlik bölümünde rivayet etmişler*)

“Allah katında en sevimli-uyulması gereken din, tek Allah inancını öngören hoşgörülü Hanif-İslam dinidir.” (*Buhari; İman, 39*)

Bunun içindir ki fakihlerin bu noktadaki cevazlarını görmekteyiz. Fakihler, ister Müslüman birey olsun, ister cemaat olsun, herhangi bir zaruret, bir mecburiyet ve zorunluluk ile karşı karşıya kaldıklarında, olması gereken en üst örnekten ya da uygulamadan bir gerçek olarak kabul etmeleri gereken en alt düzeye inmelerini caiz görmüşlerdir. Ki bunun da nedeni, halkın maslahat ve çıkarları bütünüyle atalete uğrayıp geçersiz kılınmamış olsun içindir. Haklarını zayi etmesinler, dinlerini ve dünyalarını kaybetmesinler içindir. Bunun bir örneği şudur. Eğer ortada adaletli bir şahit-tanık yoksa –ki şahitlikte esas olan adi bir şahidin olmasıdır–, bu durumda fa-sık kimsenin şahitliği caizdir.

Aynı şekilde eğer müçtehid olan bir kadı-hakim bulunamıyorsa, bu takdirde mukallit olan yani müçtehid seviyesinde olmayan kimsenin kadılığa yani hakimliğe geçmesi caiz olur, onun velayeti kabullenilir. Oysa aslolan müçtehit olan bir kimsenin o makama geçmesidir. Fakat öyle biri olmadığından onun daha altındaki bir makamda, mukallit konumunda olan yerine geçirilir.

Aynı şekilde devlet imamlığı-Başkanlığı da böyledir. Bir kimsenin İslâm açısından devlet başkanı olabilmesi için müçtehit derecesinde olması gerekir, asıl aranan şart budur. Fakat eğer bu şartları taşıyan biri yoksa, bu durumda fakihler mukallit derecesinde olan birinin ve hatta cahil olan birinin bile devlet başkanlığına geçmesini caiz görmüşlerdir. Çünkü o makama geçen kimse cahil biri de olsa sonuçta ilim ehlinde yardım ve destek alacaktır, görevini bu şekilde yürütecektir.

Yine Fukaha ister iyi-salih bir kimse-komutanın komutasında olsun, ister bir facir-kötü kimsenin komutası altında olsun cihad etmenin caiz olduğunu zikretmişlerdir. Oysa esas ve gerekli olan iyi ve salih bir komutanın komutasında cihada gidilmesidir. Bunun olmaması halinde bir başkasının da komutasında cihad caizdir.

Ahmed İbn Hambel'e sorarlar. Ortada iki Emir-lider ya da komutan var, bunlardan biri güçlü, kuvvetli ve fakat facir ve kötü biridir. Diğer ise salih, itaatkar ve fakat zayıf iradeli, gücü olmayan biridir. Bu iki kişiden hangisi görev için uygundur? Hangisinin komutası altında cihada veya savaşa gidilmeli?

Ahmed İbn Hambel –Allah kendisinden razı olsun– şöyle cevap verir: “Facir yani Allah’a karşı bir takım hatalı davranışlar içerisinde olup da kuvvetli ve güçlü olan kimseye gelince; bu kişinin facirliği, bir takım hatalı davranışları kendi nefsini ve şahsını ilgilendirir. Oysa gücü ve kuvvetinden yararlanacak olanlar ise Müslümanlardır. Diğerine gelince yani salih ve fakat zayıf olana gelince, bu kimsenin salihliği sebebiyle elde ettikleri kendi nefsini, şahsını ilgilendirir. Zayıf olması ise Müslümanların aleyhinedir. Bu durum çerçevesinde facir yani kötü de olsa güçlü kimsenin komutasında savaşa çıkılır.”

Doğrusu böyle bir görüş, bu Rabbani-Allah’a her yönüyle bağlı ve takva sahibi imamın gerçek karşısında uzağı görmenin çok gerçekçi bir görüşü ve ifadesidir.

Şimdi bizler günümüz Müslümanlarının nasıl bir gerçekle karşı karşıya olduklarını bir kez gözden geçirelim. Hemen hemen tüm Müslümanlar paramparça ve darmadağın olmuş bir haldeler. Hepsi korku, endişe ve kendilerine güvensizlik gibi bir çok ruh halleri içerisinde.

Bir de düşmanlarımıza bakalım, sahip bulundukları güçlere, ellerindeki imkanlara ve morallerine bir göz atalım. Şimdi bu iki durumu karşı karşıya getirdiğimiz zaman, şunu kabul etmek durumundayız. Biz Müslümanlar onlar karşısında şu anda güçsüz du-

rumdayız. Biz de olması gereken güç bugün elimizde bulunmamaktadır. Bizim birlik içinde olmamız gerekirken dağınık halde olan, birbiriye hep çatışan bizleriz. Nitekim yüce Allah da şöyle buyurmaktadır:

“Yine şimdilik Allah yükünüzü hafifletmiş oldu, çünkü Allah bu kadar büyük bir güce karşı sizde zayıflık olduğunu bildi.” (8. Enfal, 66)

Ayette şu gerçeğe işaret ediliyor. Zayıflık olayı, işin hafifletilme nedenidir. Gerçi Müslümanların asıl görevleri hep ve sürekli olarak kuvvetli kalmaya ve bu gücünü yükseltmeye mecburdur. Bu, onun görevidir. Çünkü kuvvetli ve güçlü olan mümin bir kimse, Allah katında zayıf ve güçsüz olan mümin kimseden daha hayırlıdır.

Kim hükmü ve egemenliği bütünüyle ele geçiremiyorsa ve İslâm cemaatinden ayrılıyorsa –ki bugün bir çok Müslüman ülkede durum bundan ibarettir–, bu takdirde vakıa-gerçek neyi gerektiriyorsa ona inanmak ve onu yapmak lazımdır. Eğer bu tür hükümet ve devletlerle ortaklık olabilecekse ve bunun ilerisinde ümmet adına hayır ve iyilik beklentisi varsa, katılıma herhangi bir engel yoktur. Bu, olabilir.

TEDRİCİLİK KANUNU-METODU

4- Önceki maddelere ek olarak şunu da belirtmeliyiz. Bilindiği gibi yüce Allah'ın, yaratmış olduğu varlıklar için öngördüğü bir sünneti, ya da kanunu veya metodu vardır. Bizim bundan habersiz hareket etmemiz veya onu göz önünde bulundurmamamız doğru olmaz. İşte bu sünnet ya da kanun tedricilik kanunudur. Yani her şey basamak basamaktır.

Çünkü her şey küçükten başlar, sonra giderek büyür. Önce zayıftır, sonra güç ve kuvvet kazanır. Biz bu ilâhi kanunu tüm varlıklarda, bitkiler olsun, canlılar-hayvanlar olsun, insanlar olsun hepsinde görmekteyiz.

Bir insan doğarken akıl-baliğ bir halde dünyaya gelmez. Aksine önce dünyaya gelir, sonra emzikli bir varlıktır, emer, sonra sütten kesilir, bir çocuk olur, sonra olgunlaşır, giderek büyüyüp genç bir delikanlı haline gelir, sonra olgunluk yaşı ve sonra....

Oysa çocuk daha dünyaya gelmeden önce onun bir de ana rahminde geçirdiği evreler ya da aşamalar vardır, önce nutfesperm, sonra alaka-pıhtılaşmış kan, sonra mudğa-et parçası, sonra kemik-iskelet ve daha sonra yüce Allah'ın bu kemiklere yani iskelete et giydirmesi gelir. Daha sonra bir başka yaratılışla yaratılmış olmak. İnsan olarak yaratılmış olmak. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.

Hanif olan Şariat işte yüce yaratanın bu sünnetine uymaktadır. O da böylece mükelleflerle beraber farzların faz kılınması olayında basamak basamak ilerlemektedir. Nitekim onlarla birlikte haram kılınan şeylerin haramlığı da tedricilikle yürümektedir. Bu, Allah'ın onlara rahmetiyle muamele etmesi ve kendilerine kolaylık göstermesi sebebiyledir.

Bazen de insan çok istekli olduğu halde hemen birinci defasında o büyük hedefi yakalayamayabilir, ona ulaşamayabilir. Fakat buna rağmen büyük hedefi yakalayamazsa da yine de onunla ilgili bir şeyleri elde edebilir ve yapabilir. Doğal olarak da bütün bunlar mutlaka onların güçlerine, etkilerine ve zamanın-zeminin iyi olup olmadığına göre değişir. Bu itibarla bunun peşi bırakılmamalıdır.. Ne bir yasa, ne bir örf ve ne de bir akıl buna mani olamaz.

Çünkü uzağı gören akıl sahibi kimseler şöyle derler: **“Bir şeyin tamamı elde edilemedi veya ona ulaşamadı diye tamamı da bırakılamaz.”** Yani amaçlanan hedefin tamamı ele geçirilemiyorsa, artık bu olmaz diye bırakılamaz. Ne kadarı başarılırsa o kadarını başarma gayreti ve çabası mutlaka gösterilmelidir.

Elbette tam ve mükemmel manada İslam'ın o kâmil olan hükmünü egemen kılmak kuşkusuz en büyük hedef ve amaçtır ve olmalıdır. Müslümanların gözlerini hep o hedefe dikmeleri gerekir.

Kalpleri ve gönülleri bununla dopdolu olmalıdır. Fakat bazen olur ki insan bir defada o hedefi yakalayamaz. Hedefi bütünüyle yakalayamadı diye yakalayabileceklerini ve ulaşabileceklerini de elden bırakmamalıdır. Buna engel bir şey mi var ki? Bunu yapmalılar ki insanlara bir örnek verebilsinler onlar için bir misal oluştursunlar. Mümkün olduğunca ve yapabildikleri kadarıyla hakkı gerçekleştirsinler, ayakta tutsunlar. Hayrı ve iyiliği yaygınlaştırıp adaleti sağlasınlar ve herkese karşı adaleti yaygın duruma getsinler. Başkalarına da hakkın ve gerçeğin kapısını açsınlar ve halkı da bunu yapmaya cesaretlendirsinler.

Bizim İslâm tarihimizin sayfaları bunun en değerli örnekleriyle dopdoludur. Bunlar örnek alınmalı ve bunlarla yol bulunmalıdır.

Beşinci Raşit Halife Ömer İbn Abdülaziz'in –Allah ondan razı olsun– hayat hikayesinde bunun örneklerini görüyoruz. O ilâhi sünnetlerin, hakka giden gerçeklerin bir kısmını yeniden hayata geçirmeyi başarmıştı. Yeniden adalet esaslarını sağlamış ve hiç kimsenin habersiz kalamayacağı ve tarihin de unutamayacağı hayır yollarını ve anlamlarını yaygınlaştırmıştı. Fakat buna rağmen o, her istediğini yinede gerçekleştiremedi, çünkü buna gücü yetmiyordu. Çünkü İslâm dininde aslolan şuraya dayalı bir hilafet sisteminin gerçekleşmesi iken ve onu Ümeyye oğullarından çıkarmak-almak iken o bunu yapamadı, başaramadı.

Fakat yine de yapabildiklerini tedrici olarak aşama aşama yapabildi. Hatta oğlu Abdülmelik, genç, takva sahibi ve gerçekten dini için yapamayacağı şey yoktu. Bu manada gözü kara biriydi. İşte bu oğul bir gün babasına şöyle der: “Babacığım bakıyorum ki, işleri hep ağırdan ve yavaştan alıyorsun, hemen yapılması gerekenleri yapmıyorsun. Allah’a yemin ederim ki, Allah yolunda ben ve sen fokur fokur kaynatılan kazanlarda kaynatılıp cezalandırılırsak bile, bunların hiçbirine aldırım.”

Dinine oldukça bağlı olan bu cvlat, babası tarafından yapılması gereken işlerin derhal ve hemen uygulanıp yerine getirilme arzu-

sunu ve isteğini ortaya koymaktadır. Bundan sonra olabileceklerin ise umurunda olmadığını ve olmayacağını, mademki yapılan iş Allah yolundadır, bunun bu işe değeceğini söylemektedir. Sonuç kendisini ilgilendirmemektedir.

Ancak o bilge baba oğluna şunu söyler: “Oğlum! Sakın aceleci davranma! Çünkü içki-şarap Kur’an’da gelen ilk iki ayette sadece yerildi, yasaklanmasından söz edilmedi. Ancak en son gelen üçüncü ayetle bu, yasaklanıp haram kılındı. Endişem o ki, halka baskı yapmak suretiyle yapılması gerekenlerin hepsini yerine getirsinler diye bir uygulama yapmış olsam, bunun aksi durumunda ise belki bu defa hiçbirini yapmayıp karşı çıkarak hepsini de terkederler. Bunun gerisinde de fitne kopar. Onun için aceleyle gerek yok.” (Bak. Şatibi, el-Muvafakat; 2/94. Bak. “Çağdaş Fervalar” adlı kitabımız, Ömer İbn Abdülaziz’in fetvası. O Siyasetten anlamaz mıydı? 2.cilt)

KATILIM İÇİN MUTLAKA GEREKEN ŞARTLAR

Böyle bir idare içerisinde yer almak veya onlara katılmak için olması gereken bir takım şartlar bulunmaktadır. Şeriat-din açısından bunun caiz olabilmesi için o şartlar mutlaka olmalıdır ve gereklidir. Aksi halde hüküm asıl olana döner. O da buna katılmaktır, bunun yasak olduğudur. Bu ortaklık ya da katılım şartlarını şöylece sıralayabiliriz:

Birinci şart: Başta katılım sözde ve soyut-mücerret bir davadan ibaret kalmamalı, fiilen sağlanmalı ve alınan kararlarda etkin olunmalı. Yoksa orada görev alan kimse, başkalarının elinde oyuncağı haline gelmemeli ve o hakim gücün kendisine dikte ettirdiklerini yapan biri konumunda olmamalıdır. Yani elinde herhangi bir yetkisi bulunmayan, eli-kolu bağlı konumda olan veya kendi uzmanlık alanıyla makul olmayan, adaleti yerine getirmede bir gücü ve dahli bulunmayan, hakkı yerine getiren, batılı önleyen, kendi ih-

tisası-uzmanlığı dairesinde kısmen de olsa bir şey yapamayan komunda olmamalıdır. Aksi halde katılımın bir anlamı ve etkisi de olamaz. Orada bulunan kimse mutlaka tuttuğunu koparan türden olmalıdır.

İkinci şart:Hüküm veya sistem zulüm, haksızlık ve azgınlıkla damgalanmamış olmalı, insan haklarını çiğneyen, hiçe sayan olarak tanınmış bir sistem olmamalıdır. Çünkü İslâm ile bağımlı bulunan ve onun gereklerine sınımsızlığa bağlı olan bir Müslüman kimse-den beklenen şey, o hükümete-hükme ve sisteme oranla istenen şey, sicili kötü ve damgalı olan söz konusu sistemin karşısına dikilmeli, ona mukavemet etmesini, direnmesini bilmeli ve mümkün olduğunca her imkandan yararlanarak değiştirmeye çalışmalıdır.

Örneğin önce eliyle yani gücü varsa güç kullanarak, yoksa diliyle yani halkı uyarak, sistemin durumunu aktararak, gereken propagandayı yaparak görevini yerine getirmeli. Eğer bu da mümkün değilse, bu takdirde kalbiyle olsun buğzetmelidir. Bu sonuncusu ise imanın en zayıf derecesidir.

Dinine gerektiği gibi bağlı olan, onu yaşayıp yaşatmak isteyen bir Müslüman kimsenin bu türden idareler ve sistemler karşısında yapacağı şey, bunlara mukavemet göstermek ve karşı koymak olmalıdır, onu değiştirme gayreti içinde bulunmalıdır. Yoksa oradaki varlıkları onları desteklemek, daha güçlü hale gelmelerini sağlamak ve onların bu yöndeki çabalarına ortak olmak olmamalıdır.

Bilindiği gibi Hz. Yusuf (as) Mısır Hazine bakanlığına getirilmişti. Mısır Firavun'u kendisinden hazine işleriyle ilgili göreve bakmasını, onun yönetim ve idaresini kendisinden istemişti. Çünkü Hz. Yusuf (as) onun yanında en güvenilir ve en sağlam kişi idi. Buna rağmen isteseydi Hz. Yusuf o görevi kabul etmez ve Mısır hazinelerinin başına gelmezdi. Ama gelmiştir. Oysa Mısır Firavunları yeryüzünde üstünlük taslayan ve halkını da birbirine düşüren kimselerdi. Bir de Hz. Yusuf (as) dönemindeki Mısır kralı-Firavunu, Hz. Musa zamanındaki Firavun değildir.

Burada şuna dikkat çekmek isterim. İslâm'a gereği gibi bağlı olan bir Müslüman veya bir Müslüman cemaat ya da örgütün halkın ensesinde boza pişiren, zulüm ve haksızlıkları ayyuka çıkmış olan baskıcı ve zalim bir diktatör idaresine ortak olmaları asla caiz olmaz. Bu diktatör idare ister mutlakıyetle idare olunan bir kişi yönetiminde olan bir idare şekli olsun, ister baskıcı bir askeri idare olsun. Bunların hiçbirisiyle ortaklık yapılamaz, caiz değildir.

Ortaklık ve katılım ancak demokratik bir idare ile olan sistemlerde ve halkın değerlerine saygı gösteren hükümetlerde söz konusudur. Ancak onlarla yapılabilir.

Üçüncü şart: Bu şekilde hükümete veya mevcut idareye katılan, ortak olan Müslümanların İslâm'a aykırı gördükleri hükümlere karşı çok açık ve net olarak itirazlarını ortaya koymalılar veya en azından onu muhafaza etmesini, İslami hükmün göz ardı olunmamasını sağlama konusundaki itiraz haklarını saklı tutmalılar ve üzerlerine düşeni de yapmalılar. Eğer ortaklığa katılan kimse orada kendisine bir bakanlık görevi verilmiş ise, özellikle en azından kendi bakanlığı ve sorumluluğu altında bulunan yerlerde az da olsa elinden geldiğince adaleti sağlamalı ve adaleti yerine getirmelidir. Aynı zamanda üyesi bulunduğu bakanlar kurulunun bir bireyi olarak diğer kabine üyelerinden, İslam'ın kesin kurallarına aykırı olan konu ve durumlarda, bunu önlemek için kanun, yasa ve düzenlemelerde kendisine destekçi olmalarını onlardan isteyebilir, kendisiyle birlikte hareket etmelerini talep edebilir.

İşin bu noktasında, o kişinin yani tamamen İslâm ölçülerine bağlı olarak hareket etme gayreti içerisinde bulunan o kimsenin veya bakanın karşısındaki muhalefet türü ve hacmi çerçevesinde itirazda bulunması veya en azından durumunu o konumda muhafaza etmesi gerekir.

Bir de özellikle bir noktaya dikkat olunması gerekmektedir. Çok tehlikeli olan muhalefetler, büyük bir suç ve kabahat olan, hacim itibariyle altından kalkılamayacak tehlikeli şeyler vardır. Bu

konuda sadece karşı koymak, itiraz etmek veya bulunduğu konumu korumakla yetinmek doğru değildir. Aksine burada hemen üzerine almış olduğu görevi bırakmak, ortaklığı bozmak gerekir. İslam tarihi ve Müslüman bir cemaat böyle bir şeyi asla onaylamaz. O durum ise çok büyük bir vebal ve açık bir günah olan bir eyleme kalmaktır. Bunun en belirgin örneği de şudur:

İsrail devletiyle ittifak yapmak, onların gasbetmiş oldukları Müslüman Filistin topraklarının gaspına onay vermek. Kudüs şehrinin onlara ait bir başkent olduğunu kabul edip her yerde ve her ortamda Kudüs'ten İsrail başkenti diye söz etmek. Dünyanın dört-bir yanından İsrail'e göç edip gelen Yahudilere bu fırsatı doğal bir hak olarak tanırken ve onların vatani diye söz ederken, böyle bir hakkı oradan uzaklaştırılıp vatansız konumuna düşürülen asıl sahipleri olan Filistin halkına böyle bir hakkı tanımamak. İşte bu, gerçekten büyük bir vebaldir. Böyle bir hükümete ne ortak olunmalı ve ne de ona destek çıkılmalı...

Dördüncü şart: İdare veya hükümet ortaklığında ortaklar zaman zaman durumlarını ve deneyimlerini gözden geçirerek güçlendirmeliler ve bunları deney masasına yatırmalıdır, gelen deneyimlere ve müracaatlara göre değerlendirmelerde bulunarak bunlara göre durumlarını ayarlayıp kendilerine çekidüzen vermeliler. Böylece şu gerçeği görebilsinler: Acaba deneyimlerden yararlanmışlar mı yararlanmamışlar mı? Söz verdikleri işleri gerçekleştirmede gerekeni yapmışlar mı yapmamışlar mı? Adil mi davranmışlar yoksa haksızlık mı etmişler? Bütün bunları gözden geçirmeliler. Söz verdikleri konularda nereye kadar başarılı olmuşlar ve ne kadarını başarmışlar?

İşte bu türden bir özeleştirici ortaklığın devamında yarar var mı yok mu? bu gerçeği öğrenip sonunda bir karara varmalı. Ya devam veya ayrılma...

DEĞERLİ İMAMLARIN-ALİMLERİN FETVALARI

Bu meselede bu ümmetin değerli alimlerinden, şeyhul İslamlarından, büyük fakihlerden fetvaların verildiğini görmekteyiz. Bunların verdikleri fetvalara göre siyasi bir görevde yer almanın, kadılık-hakimlik gibi görevlerde bulunmanın, komuta görevini üstlenmenin caiz olduğuna ilişkin fetvalar verdiklerini öğreniyoruz. Yani zalim idareciler ve sultanlar tarafından kimilerinden yukarıda sunulduğu gibi görevler verildiğinde bu kimselerin verdikleri görevleri üstlenmenin caiz olduğunu söylemişler ve buna dair fetvalar vermişlerdir. Eğer verilen görevde gerçekten istenen bir maslahatın, hizmetin iyileştirilebileceği veya bir kötülüğün önüne kendileri sebebiyle geçileceği imkanı var ise, böyle bir görevin verilmesi halinde üstlenileceğine ilişkin fetvalar vardır.

Onların verdiği bu fetvaları bizler, “Dengeliendirme hukuku-fıkhi” diye adlandırdığımız hukuktur. Çünkü bu hukuk olayları dengede tutma ile alakalıdır. Halkın maslahatları arasında herhangi bir tearuz-çelişme var olduğunda, bunlardan hangisine öncelik verilmeli, hangisi şimdilik ele alınmamalı, hangisi hemen gündeme gelmeli, hangisi ertelenmeli gibi denge kurma ile alakalı hukuk veya fıktır.

Aynı şekilde fesada ve zarara yol açan şeyler arasında nasıl bir denge oluşturulmalı, bunun bir örneği de şudur, eğer maslahatlar ile mefsedetler yani bozulmaya neden olan şeyler arasında bir karşılaştırma bir tearuz olursa şariat terazisinde bunlardan hangisine öncelik verilmeli, hangisi diğerine tercih edilmeli noktalarında yine bu verilmiş olan fetvalar bize ışık tutmaktadır.

İşte bu muvazeneler ve tercihler fıkıh açısından iki şeye ihtiyaç duymaktadır. Şöyle ki:

Bunlardan ilki: Ahkam ve delillerle ilgili fıkıh olup, bu da cüz’i-tikel naslar ile, külli-tümel amaçlar arasındaki durumlar bakımından önemlidir. Bu iki durum arasındaki hükümleri ve delilleri bilmek gerekiyor.

İkincisi de:O anda içinde bulunulan gerçek durumla alakalı olan fıkıhın bilinmesidir. Bunun için de herhangi bir paniğe kapılmaksızın ve durumu basite de indirmeksizin gerekeni yapmalıdır. Karşı karşıya kalınan bu olay, ister Müslümanlarla ilgili bir gerçek durum olmuş olsun, isterse düşmanlarıyla alakalı bulunsun, bunlarla ilgili fıkıhı bilmek gerekir. Bu durum ister yerel bir gerçeklikle ilgili olsun, ister ülkeyi veya devletleri ilgilendiren bir gerçeklikle alakalı bulunsun, bunlarla ilgili fıkıhı bilmektir.

İşte bu fıkıhın yani denge kurma fıkıhı veya hukuku ışığında burada söz konusu edilen fetvalar dikkate alınarak gerekenler yapılmıştır.

İZZUDDİN İBN ABDÜSSELAM'IN FETVASI

İşte bu fetvalardan biri Alimlerin sultanı İmam İzzuddin İbn Abdüsselam'ın, “Kavaidu'l-Ahkam Fi Masalihi'l-Enam” adını verdiği kitabında yer alan fetvadır. Bu büyük İmam -Allah ondan razı olsun- bu fetvasında şöyle diyor:

“Şayet kafirler büyük bir İslâm ülkesini istila ederler ve onları idare etmesi için genel manada Müslümanların maslahatlarını yani çıkarlarını bilen birini idari göreve getirirlerse, bu durumda gözükən şey şudur:

Adam tüm istenen görevleri olduğu gibi uygulayıp yerine getirmelidir. Çünkü bu, kamunun çıkarlarını sağlamak ve yaygın bir halde oluşacak olan bir bozulmanın önüne geçebilmek açısından önemlidir. Aksi halde, ehil olana görevin verilmemesi durumunda ortada mükemmel olarak istenen idare etme görevi kaçırılmış olur. Oysa Şariin merhameti ve kulların da çıkarları-maslahatları gereği istenen yapılmazsa, esastan uzaklaşmış olunur ve sonuç itibariyle de kamunun çıkarları işlemez hale gelir ve yaygın manada da bir bozulma meydana gelir.”

(Bak, Kavaidu'l-Ahkam, 85)

Bu alimimizin burada öngördüğü şey; mümkün olduğunca yerinde ve akla uygun bir fetvadır. Çünkü hem hikmete uygun düşmekte ve hem de maslahatın gerçekleşmesini ve mefsedetin- bozulmanın da önüne geçilmesini imkan oranında yerine getirmektedir.

İBN TEYMIYYE’NİN FETVASI

Şeyhul İslam İbn Teymiye’nin –Allah ondan razı olsun– zalim bir devlet nezdinde bir takım görevlerin üstlenmesiyle alakalı olarak bunun caiz olduğunu belirten esaslı ve bilinen bir fetvası bulunmaktadır. Yeter ki görevi üstlenen kimse yapılmakta olan kimi zulümleri ve haksızlıkları hafifletebilecek durumda olsun veya kötü-lüğün ve bozulmanın sınırlarını veya hacmini ya da boyutlarını azaltmış olabilsin. Biz İbn Teymiye’nin bu fetvasını, “İslami Hareketin öncelikleri” adlı kitabımızda ek (1) rakamıyla yayınlamıştık. İşte verilen fetva şudur:

İbn Teymiye’ye -Allah ruhunu takdis etsin- sorulur:

“Bir adam var, bu adamın bir çok velayet görev ve yetkileri bulunmaktadır, bir çok toprakları idare etme-tımar ya da derebeylik manasında görevleri bulunmaktadır. Aynı zamanda padişahlık sisteminin adeti gereği bu adamın bir takım başkaca görevleri de bulunmaktadır. Bu adam tüm zulmü ya da haksızlığı ortadan kaldırmayı, önlemeyi tercih ediyor, böyle bir yolu seçiyor. Bunun için de elinden geldiğince çalışıp gayret gösteriyor. Bu arada kendisi şunu da iyi bilmektedir.

Eğer elindeki bu şeyleri başka birine bıraksa veya toprağı onlara verse, bunun için başka biri görevlendirilse, zulüm ve haksızlık fazlasıyla artacaktır. Oysa kendisi bunu idare ederken kendi idaresinde olan topraklardan aldığı vergiyi hafif göstermekte, toprağı işleyenlere fazla bir haksızlık etmemektedir. Bu imkan adamın elinde bulunmaktadır. Yani bunun yarısını düşürmekte, kalan yarısını da alıp harcaması veya vermesi gereken yerlere vermektedir.

Çünkü bundan başka elinden bir şey gelmemekte ve ancak bu kadarıyla insanlara faydalı olabilmektedir. Çünkü kendisinden bu şeyler elinde bulundurduğu toprağa karşılık veya görev karşılığı istenmektedir. Oysa adam bunu ödemekten acizdir ve fakat bunu reddetme imkanı da yoktur.

Şimdi bu gibilerin, üzerlerinde bulunan velayeti ve toprak yönetimini aynen yürütmeleri, öyle kalmaları caiz midir? Çünkü adamın niyeti ve gayreti ortadadır ve elinden geldiğince zulüm ve haksızlıkların önüne geçtiği de bir gerçektir. Şimdi bu adam bu görevi sürdürmeli mi?

Yoksa bu kişi elini hem velayet yetkisinden çekmeli ve hem de toprak yönetimini bırakmalı mı? Ki bu adamın elini çekmesi halinde zulüm ve haksızlık fazlasıyla giderek artacaktır ve artmakla kalmayıp bir de kalıcı olacaktır.

Şimdi yukarıda anlatıldığı şekliyle bu adamın o velayet görevini yürütmesi ve toprak idaresini elinde bulundurması caiz olur mu? Bu işi yaparken bundan dolayı bir günahı ve vebali var mı yok mu? Eğer bir günahı ve vebali yoksa o kimseden bu görevde kalması istenir mi istenmez mi? Bu kimse için ileri sürülen bu iki durumdan hangisi daha hayırlıdır? Kendi çalışması ve gayreti ile zulmü önlemede ve azaltmada devam mı etmeli? Yoksa elini ondan çekmek suretiyle zulüm ve haksızlık dilediğince artmalı mı? Hangisi?

Cevap: Önce, "Allah'a hamdolsun" diye başlamak isterim. Evet, eğer bu adam adaleti uygulamada ve zulmü, haksızlığı önlemede imkanları oranında gayret gösteriyorsa, böyle bir kimsenin velayet yetkisini kullanması ve bunu sürdürmesi, bir başkasının böyle birinin yerine velayet görevine gelmesinden, bu zatın kalması, Müslümanlar adına daha hayırlı ve daha yararlıdır. Ya da bir başkasının bu toprak idaresi görevine getirilmesinden, gücün ondan başkasının eline geçirilmesinden, bu kişide kalması elbette daha hayırlı ve yerinde bir iştir. Nitekim daha önce anlatılmıştı: Bu kimsenin velayet ve iktâ yani toprak işletme görevinde kalması caiz

olur ve bundan dolayı da bir vebal ve günah işlemiş olmaz. Aksine o kimsenin bu görevde kalmış olması, eğer bu görevinden çok daha önemli olan ve kendisini meşgul eden bir başka görevi yoksa, onu terketmektense o görevde kalması elbette daha efdaldır, daha yerindedir.

Hatta bazen öyle bir zaman olur ki, eğer ondan başka o görevi üstlenecek biri yoksa, o kimsenin o görevde kalması vacip-farz olur. Çünkü elinden geldiğince adaleti yaygınlaştırmak ve yine mümkün olduğunca zulmü ve haksızlığı önlemek farzı kifayedir. Dolayısıyla her insanın-Müslüman'ın, eğer onun yerine geçip o görevi onun gibi yapabilecek biri yoksa, bu takdirde elinden geldiğince bu görevi üstlenmeleri ve o makama gelmeleri gerekir. Eğer durum bu halde ise, o kimseden o görevi bırakması ve zulmü ve haksızlığı önlemekten aciz olan birilerinin o göreve gelmesi ondan istenemez.

Krallar, idareci veya devlet adamları tarafından tespit olunup da kaldırılması mümkün olamayan bir şey onlardan istenemez, beklenemez. Mademki bu krallar, sultanlar ve bunların naipleri yani vekilleri görevlendirdikleri bu kimselerden bir takım mal istiyorlar, o vazifede kalabilmeleri de onların istediklerini vermeye bağlı ise, ancak bu sayede bir takım zulüm ve haksızlıkların önüne geçilebilecekse, vermedikleri takdirde bu velayet yetkileri veya toprak işletme işi-ikta işi kendilerinden alınacaksa, bunu alacak olanlar da zulmün devamından yana veya giderek artmasına sebep olabilecekse, hafiflemeyecekse, dolayısıyla Müslümanlar açısından bu görevin daha adilce davranan, haksızlığa fazla meydan vermeyecek olanların elinde kalması daha hayırlıdır. Yani tamamen zalimce ve adaletsizce bir yönetimin eline geçmektense en azından bazı hususlarda adaletli davranma ve haksızlıkları önleme imkanı olanların elinde bu görevin bulunması elbette daha hayırlıdır. Yani adalet ve ihsan açısından diğerlerine göre en uygun ve en yerinde olanı budur. Bu görevi adaletten ve ihsandan çok daha uzak birinin yerine getirmesinden berikisinin o görevi sürdürmesi daha güzeldir.

Çünkü bu kimse veya kimseler kendilerinden istenen bazı şeyleri verme karşılığında şerrin ve kötülüğün en ağırını önleyebileceklerdir. Böylece Müslüman açısından kaldırılamayacağı veya kaldırılma imkanı olmayacağı bir takım kötü ve fena uygulamaların bunlar eliyle kısmen de olsa önlenmesi Müslümanlara bir iyiliktir ve bu görevi sırf bu maksatla yüklenen kimse de zalim olmamış olur. Hatta bundan dolayı da sevap alır. Yukarıda anlatıldığı gibi aldığı şeyler yüzünden de kendisine bir vebal ve günah yoktur. Aldığı şeyleri ayrıca ödeme zorunda da değildir. Adalet ve ihsan üzere davranmada elinden geldiği kadar tavrını ortaya koyduğu müddetçe dünyada olsun, ahirette olsun kendisine bir günah ve vebal yoktur.

Bu durum tıpkı yetime vasilik eden ya da vakıf işlerine bakmakla görevli olan veya mudarebe ve ortaklık işlerinde amil-görevli olan kimsenin veya benzerlerinin durumuna benzer. Ki bunların hepsi de başkaları adına velayet veya vekalet görevleri gereği tasarrufla bulunmak zorundalar. Bu ve benzeri kimselerin, söz konusu konularla alakalı olarak o kimselerin iş ve maslahatlarıyla ilgilenmeleri için eğer, güçlü ve zalim olan kimsenin bunlara ait mallardan bir miktarını almak suretiyle bu görevi üstlenecekse, bu takdirde görev kendisine alacağı karşılığı verilir ve bu zalim ve kadir olan kimse bu haliyle onlar kötülük değil, iyilik etmiş olur. Çünkü varlıklarını onlar adına bir miktar karşılığında idare edecektir.

Bu olay adeta söz konusu bu ve benzeri kimselerin bir takım yollardan halktan vergi-zorla bir şey ya da şeyler almalarına benzer. (Şevl kelimesi, Eşval kelimesinin çoğuludur. Bu da yedi aydan sonra gebeliği veya doğum yapması sebebiyle sütü kuruyan-çekilen deve demektir. Bak. Muhit) Kendilerine emanet edilen mallar, nasıl ki bir veya bir takım akarlara karşılık kendilerine görevler verilen veya bir takım şeyleri alıp-satmak üzere görevlendirilmeleri karşılığı bir şeyler verilen kimseler varsa, bu ve benzerleri gerek kendi adlarına olsun, gerekse başkaları adına olsun bu gibi zamanlarda ve ülkelerde, benzeri yerlerde bir tasarrufla bulunuyorlarsa veya bulunmaları gerekiyor-

sa, bu gibi kimseler mutlaka bu türden görevleri üstlenmelidirler. Eğer bu manadaki görevler ya da bu gibi konularda tasarrufla bulunma yetkisi başkası adına hiçbir kimse için olsun caiz olmamış olsaydı, bundan dolayı kulların-kamunun işleri bozulur ve maslahatları-çıkarları yok olurdu.

Burada yasaklanacak olan şey –ufak da olsa bir zulmün veya haksızlığın meydana gelmemesi için-, Eğer halk kendileri aleyhine zulmün ve fesadın kat kat artmasını ondan kabul ederlerse bu şuna benzer. Bir yolda bir kimseler gidiyorlar, ancak bu kimselerin yolları yol kesiciler tarafından kesiliyor. Yolcular eğer bu yolkesenlere istedikleri şeylerin bir kısmını vermezlerse, buna rıza göstermezlerse hem onlar tarafından ellerinden malları alınacak ve kendilerini de öldüreceklerdir. Eğer biri ortaya çıkar da o yolcu kafilesine, bu yol kesenlerin hiçbirine elinizde var olan halka ait malları vermeniz helal olmaz, dese, o kimse bu söyledikleriyle şunu demek istemiş olur: “Ellerinde var olan ve başkalarına verilmesi yasaklanmış olan halka ait bu az varlığın korunmasıdır. Ancak o kafiledekiler, kendilerine seslenen o kimsenin sözleriyle amel etseler, ellerindeki azı da gidecek, çoğu da gidecek ve bununla beraber hepsi de soyulacaklar. Dolayısıyla aklı başında hiçbir kimse böyle bir şeye asla işaret etmez ve istemez. Yani yasaların-şeriatlerin buna karşı olması bir tarafa, aklı başında kimse bunu istemez. Çünkü yüce Allah peygamberleri, imkanları elverdiğince halkın maslahatlarını çıkarlarını sağlamak ve onları mükemmelleştirmek ve mefsedetikötülükleri de ortadan kaldırmak ve azaltmak için gönderilmiştir.

İşte bu ikta sahibi mütevellî kimse, elinde bulunan görevleri sebebiyle bir takım şeyler verip haksızlığı önlediği halde, bu görevi velayet ve ikta'ını kararlaştırdığı kimseye, Müslümanlardan daha büyük bir şerri, zulüm ve haksızlığı önlemek için verirse, bu arada kendisini bu göreve getirene bir şey vermeden söz konusu görevde kalması imkanı da yoksa, mutlaka halktan bir şeyler alıp karşıya vermesi gerekiyorsa, elini bu görevden çekmesi halinde zalim tarafın istediklerini yapacak biri, daha baskıcı ve zalimane bir şekilde

gelip görevi üstlenecekse, o takdirde bu kimsenin görevde kalması gerekir ve o kimse bundan dolayı da sevap alır. Kendisine bir vebal ve günah olmadığı gibi aldıklarını dünyada olsun, ahirette olsun tazmin etme-ödeme gibi bir sorumluluğu da yoktur.

İşte bu da tıpkı yetimin vasisi ile vakıf işlerini gören kimseye benzer. Ki bunların bu görevleri yapmaları, idare ya da saltanat idaresi tarafından kendilerine yapılan zulmü önleme karşılığında yaptıkları işlere karşılık bir şeyler karşıya vermesi gerekiyor. Aksi takdirde, kendisine bu görevi yaptırtmayacaklardır. Eğer bunlar söz konusu hizmetlerden ellerini çekmiş olsalar bu defa görevi, daha büyük haksızlıklar yapacak, zulüm ve baskı uygulayacak kimseler üstlenmiş olacaklar. O halde görevin öylelerine gitmesinden ise bunların elinde kalması caiz olur. Yürüttüğü görev sebebiyle kendisinden bir şeyler isteyen o zalimlere verdiklerinden dolayı günah işlemiş sayılmazlar. Hatta bazen onlara bu görevi bu şekilde yürütme-leri vacip-farz bile olur.

Aynı şekilde asker beslemek zorunda olan ikta sahibinin de durumu böyledir. Çünkü bu kimseler kendi ülkeleri adına devletin kimi yüklerini hafifletmek amacıyla bu görevi yürütmek zorundalar. Bunu yürütürken de doğal olarak bir takım ihtiyaçları olacak. Kendisinden asker, silah ve nafaka talebinde bulunulacaktır. Bütün bunları karşılaması için de o şahsın elinde bulundurduğu toprakları işlettiği kimselerden bu işletmeye karşılık bir şeyler alması gerekir. Aksi takdirde görevi yürütemez.

Bu kimsenin veya kimselerin aynı zamanda cihad ve savaş konusunda Müslümanlara faydaları da bulunmaktadır. Eğer bu tür bir hizmeti yürüten kişiye, "senin bu insanlardan buna karşılık bir şeyler alman helal olmaz, sen artık bu ikta-toprak işletme işinden elini çek" diye söylenirse, o da bunun üzerine o işi-hizmeti bırakır ve yerine haksızlık yapmak isteyen veya haksızlığı artıracak biri gelirse, bunun Müslümanlara herhangi bir faydası yoktur, olamaz.. Bu şekilde konuşan kimse de, hatalıdır ve dini gerçekleri bilmeyen bir cahil kişidir.

Aksine Türklerden olsun Araplardan olsun, ordu adına bazılarını görevli bırakmak, başkalarından daha çok bunların kalması hayırlıdır ve Müslümanlar için en yararlı olacak olanlar da bunlardır. Bunların ellerinde bulundukları iktâ amaçlı topraklar üzerinde hakimiyet sürdürmeleri adaletle daha uygundur. Çünkü bu, imkan oranında zulüm ve haksızlığı hafifletecektir. Bu itibarla bunlar, Müslümanlara daha çok zulmedecek, daha fazla haksızlıkta bulunacak ve daha az yararlı olacak olanlardan daha hayırlıdırlar.

Adı geçen bu iktâ sahibi yani belli bir hizmet karşılığı toprakları ellerinde bulunduran kimselerin hepsinin adil davranmak, imkanları nispetinde yararlı olmak için gayret ve çaba gösterip çalışanları Allah, yaptıkları hayırlı ve iyi hizmetler karşılığında kendilerini ödüllendirecektir. Yapamadıkları ve güçlerini aşan şeyler sebebiyle de onları cezalandırmayacak, hesaba çekmeyecektir. Aldıkları şeyler yüzünden de hesaba çekmeyecek ve ellerinden sadece bu geliyor ve bunun dışında bir şey yapamıyorlarsa, muaheze olunacaklardır. Çünkü bunu terketmeleri durumunda eğer onların elinde iken olan durumdan daha şiddetli bir kötülük ve daha ağır baskılar geleceksen o takdirde bunların kalmasında bir sakınca yoktur ve onlar vebal altına da girecek değiller. Yeter ki adil davranınsınlar ve iyilikle hareket etmiş olsunlar...

Allah en iyisini bilir. (Bak. Mecmuu Fetva Şeyhul İslam İbn Teymiye, 3/356-360)

İBN TEYMiYE'YE AİT ÖNEMLİ BİR BAŞKA DEĞERLENDİRME

(İyiliklerle kötülüklerin çatışması halinde ne yapılmalı?)

Şeyhul İslam İbn Teymiye, “İyiliklerle kötülüklerin tearuzu-çatışması” halinde yapılması gerekenler bölümünde şu ifadelerle yer veriyor:

"Eğer ortada bir takım haseneler-iyilikler var olduğu tespit edilirse ve bunların yapılmasında yarar da bulunuyorsa ne yapılmalı? Şayet bunların yapılması vacip yani gerekli ise, terkedilmesi halinde bir takım zarar ve sıkıntılar ortaya çıkacaksa, Kötülüklerde bilindiği gibi zararlar vardır. Keza kimi mekruhlarda bir takım haseneler-iyilikler olabilir. Bütün bunlarla karşılaşıldığında ne yapılmalıdır?"

Hasenelere gelince, ya iki iyilik-hasene arasında bir tearuz-çatışma olur veya iki kötülük vardır, bu ikisi arasında bir tearuz bulunabilir. Banlar karşısında yapılacak şey ne olmalı?"

Eğer tearuz ve çatışma iki hasene-iyilik arasında söz konusu ise ve bu ikisini cemetme yani birleştirme imkanı da yoksa, bu durumda bu iki iyiden en iyisi tercih olunur, diğerinden geçilir.

Eğer iki seyyie-kötülük ile karşı karşıya isek, her ikisini de yapmama imkanımız da yoksa, mutlaka birini yapmak zorunda isek, bu durumda en kötü olan bırakılır, en kötüye göre daha bir alt durumda olanı alınır-yapılır.

Eğer tercih iyi ile kötü arasında yapılması isteniyorsa, ikisini de ayırmak mümkün değildir. Hatta haseneyi-iyiliği işlemekle kötü-lüğe düşmek de kaçınılmazdır. Şimdi bunlara örnekler verelim:

Birincisi: Vacip fiil ile Müstahap fiil ve Farzı ayn ile Farzı kifaye gibi. Örneğin istenen borcu nafil ile sadakaya takdim etmek, borca öncelik vermek gibi.

İkincisi: Birinci sırada bakımı yani nafakası gerekenleri, henüz tam olarak belirlenmemiş olan cihad nafakasına göre öncelik vermek gibi. Keza ana ve babaya ait nafakayı buna takdim etmek-öncelik vermek gibi. Nitekim sahih bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Hangi amel daha faziletlidir?" Allah Resulü (sav) "vakti içerisinde kılınan namaz" diye buyurmuştur. Ravi diyor ki Resulullah'a, "Sonra hangisi?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Sonra ana ve babaya iyilik." Bu defa, "sonra hangisi, diye sordum" diyor. Şöyle buyurdular: "Sonra Allah yolunda cihad."

Görüldüğü gibi Kitap ve Sünnette de olduğu gibi cihad ibadeti Hac ibadetine takdim edilmiş, öncelik verilmiştir. Yani kendisine bunlar farz olan farz, müstahap olana da müstahap kılınmıştır. Eğer gönül-kalp ve dilin amelleri anlam bakımından eşit iseler, bu durumda Kur'an okumak zikirden önce gelir. Namaz ise, eğer bu iki amel kalpte namaza ortak oluyorsa bu durumda namaz, her ikisine de yani hem Kur'an'a ve hem zikre takdim edilir, öncelik namaza verilir. Eğer kalpte iştirak yoksa, bu takdirde düşünerek ve tefekkür olunarak, gönül ürpertisiyle yapılan zikir, okunması gırtlaktan aşağıya inmeyen Kur'an'a takdim edilir, öncelik zikre verilir. Aslında bu konu gerçekten çok önemli ve oldukça da geniş bir konudur.

Üçüncüsü: Darul harpte-Müslümanlar ile savaş halinde olan küfür diyarından hicret etmek durumunda olan kadınların hicret yolculukları sırasında yanlarında mahremleri olmaksızın hicret edebileceklerine öncelik verilmesi olayının aynen kalması gibi. Buna örnek olarak Ümmü Gülsüm'ü gösterebiliriz. Ki yüce Allah, hakkında şu ayeti indirmiştir:

“Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman, onları imtihan edin.” (60, Mümtehine, 10)

Nitekim Şair der ki:

**Tabip odur ki vücudunda iki ayrı hastalık belirince
Tedavi etmede öncelik verir, en tehlikelisine aklınca**

İşte bu kural hemen her şeyde bu anlamda geçerlidir.

Bunun içindir ki, insanların aklına yerleşen bir şey vardır. O da, bir kuraklık anında yağmurun yağması onlar için bir rahmettir. Gerçi yağmurun yağmasıyla, elde olunacak ürünlerle bir takım toplumların bu nedenle zulüm ve haksızlık etmede güç ve kuvvet kazanmaları olabilecekse de yağmurun hiç yağmaması daha büyük zararlara neden olur. İşte bu örnekte olduğu gibi, insanlar tamamen

idarecisisiz ya da sultansız bir hayat geçirmektense, zalim ve haksızlık etse de bir sultanın veya idarecinin olmasını hiç olmamasına tercih ederler. Nitekim bir takım uzak görüşlü insanlar şöyle derler: **“altmış yıl zalim bir devlet başkanının idaresi altında yaşamak, bir tek gece sultansız-idarecisisiz yaşamaktan daha hayırlıdır.”**

Bir de şu nokta vardır. Bunun göz ardı olunmaması gerekir. Sultan yani iktidar olan kimse veya gücü elinde bulunduran kimse yaptığı düşmanlıklar sebebiyle hesaba çekilir. Gücü ve kontrolü elinde bulundurmasının yanında kimi haklarda aşırılığa kaçabilir. Ancak bu noktada ben diyorum ki, genel idareci tarafından atanan müteveli ya da görevlendirilen kimse, onun adına işleri yürütürken veya sadece bir kısım işleri yürütürken –örneğin Emirlik, Valilik-velayet, idarecilik-yargı ve benzeri işler ya da görevler gibi– hizmetlerin yürütülmesinde eğer bu kimseler için yapmaları gereken görevleri-vacipleri yani farz olan işleri yerine getirme ya da yapma, haramları da terketme imkanı bulamazlarsa, ancak başkalarının gücü ve iktidarları olduğu halde yapmadıkları bu işleri bunlar yapma ve yerine getirme gayretini sergileseler, bunun çabası içinde olsalar, bu takdirde bu kimselerin söz konusu görevleri örneğin velayet gibi yapmaları caiz olur, hatta bazen de vacip-farz olur.

Bunun sebebi, eğer yapılacak iş, mutlaka onların maslahatlarını-çıkarlarını ilgilendiren ve yerine getirilmesi de gereken farzlardan ise, örneğin düşmana karşı cihad etmesi ganimetlerin bölüştürülmesi, hadlerin yani cezaların uygulanması veya infazı, yol güvenliği-emniyeti gibi şeyler... bütün bunların yapılması ve yerine getirilmesi farzdır.

Eğer söz konusu işe layık olmayan, helal olmayan şeyin bir kısmını alan ve olmaması gereken bazı şeylerin verilmesiyle birilerinin velayete getirilmesi için bu bağlayıcılık öngörülüyorsa veya buna bir mecburiyet varsa, bunu terketme ya da bırakma imkanı da yoksa bu durumda bu şekildeki bir görev alma ya da velayete getirilme işi adeta şuna benzer. Vacip-farz veya müstahap olan bir şeyin gerçekleşebilmesi diğer bir şeye bağlıysa ve o şey de gerçekleş-

mezse bu durumda vacip veya müstahap olan şey de gerçekleşmez. Kısaca vacip veya müstahap kendisiyle tamam olan şey var olmadıkça ya da gerçekleşmedikçe vacip ya da müstahabın kendisi de gerçekleşmez. Yani bunun sebep olacağı kötülük söz konusu vacip, müstahabın maslahatından, yararından daha düşük ise onun gereği yapılır.

Hatta dahası eğer söz konusu velayet vacip olan bir velayet yetkisi olmasa da, fakat zulmü ve haksızlığı beraberinde getiren bir velayet bile olsa ve bu görevi üstlenen de o zulüm ve haksızlığı yapacaksa, ancak herhangi bir şahıs bu velayet yetkisini söz konusu zulüm ve haksızlığı hafifletmek amacıyla alıp üstlenmeyi amaçlarsa, en kolayını üstlenmekle beraber zulmün çoğunu önlemiş olsa, böyle bir niyet taşıması sebebiyle bu görevi üstlenmesi güzeldir. Hatta velayet yetkisi alan bu kimse, daha büyük bir kötülüğü önlemek niyetiyle ondan daha basit olanını fiilen eylem olarak yapmış olsa bu bile güzeldir. Çünkü büyük bir kötülüğün önüne geçmiş olmaktadır.

Nihayet bu konu öylesi farklı bir konudur ki, durum ve vaziyete göre, niyet ve amaçlara göre değerlendirilir. Örneğin bir kimseden güçlü ve iktidar sahibi zalim bir idareci kişi, kendisinden böyle bir görev talebinde bulunsa ve buna karşılık da kendisine bir miktar mal verme zorunluluğu getirse, bu arada bununla kendisinden görevi üstlenmesini isteyen zalim ve güçlü kimse arasında bir aracılık yapsa, bu aracılığıyla mazlumnun-ezilen kimsenin daha fazla ezilmesini önlemek istese, aracılık yaptığından ötürü de ilgili kişiden-ezilenden, ezilenin kendi arzusuyla bir şeyler alıp zulmetmesi için zalime verse ve gerçekten bu şekilde bu mümkün olabiliyor ve haksızlığı önleyebiliyorsa, bu, güzel bir şeydir. Gerçi zalime yardım etmek bir kötülük ise de, mazlumu onun zulmünden bu şekilde kurtarmak da güzeldir. Çünkü başka bir şekilde bu imkan olamamaktadır.

Nitekim cihad konusunda da durum bu şekildedir. Örneğin eğer fiilen savaşa katılmayan kadın, çocuk ve benzerlerini savaş sı-

rasında öldürmek her ne kadar haram ise de, ancak mancınık saldırısıyla veya gece baskını suretiyle bu arada adı geçen bu kesimlerden de öldürülenler olursa bu da caizdir. (Yani günümüzdeki bombardıman olayları gibi. Her ne kadar amaç fiilen savaşa katılanları öldürmek ise de bu arada böyle bir fiile katılmayan kadın, çocuk ve savaşamayacak durumda olanlar da vurulabilmektedir. Bu, zaruret durumunda caizdir.) Buna örnek olarak Taif şehri kuşatmasını ve buraya mancınıklarla yapılan saldırıyı gösterebiliriz.

Nitekim fukahanın sözünü ettiği kalkan veya siper ile korunma meselesi de böyledir. Çünkü cihad demek, küfür fitnesini veya tehlikesini önlemek, ortadan kaldırmaktır. Zira bu şekilde siper veya kalkan arkasında saklanmakla daha az zarar ile karşılaşmaktadır. Bunun içindir ki fakihler şöyle bir ittifakta bulunmuşlar. Müslümanlardan zararı önlemek ya da en aza indirmek nasıl mümkünse o yapılmalıdır. Örneğin eğer mesele siper veya kalkanla kendilerini gizleyenleri öldürmek ve imha etmekle olacaksa, bu, caizdir. Eğer zarardan korkulmaz ve fakat, mesele onları öldürmekle mümkün olabilecekse bunda da iki görüş ileri sürülmüştür, ama bu, caizdir.

Dördüncüsü: Açlık durumunda zorda kalan bir kimsenin leş yemesi gibi. Eğer kötü ve haram olan leş ve benzeri şeyden başka bir yiyecek madde imkanı yoksa ve bu kötüyü yemek zorunda ise, bu durumda ondan yemek hem güzeldir ve hem vacip-farzdır. Çünkü maslahatı-çıkarı bunu gerektirmektedir.

Bunun aksi habis yani murdar olan şey ile tedavi meselesidir. Çünkü bunun zararı, tedavi edici olarak sağlayacağı yarardan az olduğundan tercih olunamaz. Zira onun yerine geçebilecek başkaca ilaçlar bulunabilmektedir. Kaldı ki yaranın o murdar şey ile kesin olarak tedavi olunabileceği de bilinmemektedir. Nitekim ilaç maksadıyla içki-şarabın içilmesi de aynen murdar olan şey ile tedavi hükmündedir.

Böylece şu gerçek açıklanmış bulunmaktadır. Kötülük veya kötü fiil-eylemde bulunma işi iki yerde geçerlidir.

Eğer ondan başka bir çare yoksa ve daha kötü bir fiilin önüne

bu şekilde geçilebilecekse, bu takdirde iki kötünün en basit olanı zaruret gereği işlenir.

Eğer istenen kötülük yapılmadığı-yerine getirilmediği zaman, terkedildiğinde daha faydalı olanı kaçırılacaksa, bu takdirde istenen şey, daha faydalı olanın kaçırılmaması hatırına yapılır.

Nitekim Hasene-iyilikte iki yerde terk olunur. Eğer daha güzel ve iyi olanını kaçırma durumu varsa, daha iyi olanını elden kaçırmamak için biraz iyi olanı terk olunur. Yahut da istenen şey, menfaat getirecek olan haseneye göre daha büyük bir kötülüğe veya mazarrata-zarara yol açacaksa, bu takdirde istenen yapılır ve hasene orada terk olunur. Bu ise dini konulardaki dengelendirmelerle alakalı şeylerde geçerlidir.

Ancak dünyadaki bir mazarrat-kötülük veya zarar nedeniyle bir vacibin-farzın düşmesi, yerine getirilmemesi veya dünyadaki bir ihtiyaç nedeniyle bir haramın mubah kılınması meselesine gelince, örneğin yolculuk-seferilik münasebetiyle orucun düşmesi, bir hastalık nedeniyle ihram sakıncalarının ve namaza ait rükünlerin düşmesi gibi. Bütün bunlar farklı ve ayrı konulardır. Ama hepsi de dinin olaylara geniş bir açıdan baktığını ve sıkıntıyı, zoru ortadan kaldırdığını gösteren hususlardır ki bu konudaki durumlar-şeriat hükümleri farklı farklıdır.

Ancak birinci konu bunun dışındadır. Çünkü birinci konunun cinsi hakkında şeriatlerin ihtilafı mümkün değildir. Gerçi bunların zatları-aynları veya kendileri hakkında ihtilaf var ise de cinsleri hakkında herhangi bir ihtilaf yoktur. Aksine bunlar akıl ile zaten sabit olan şeylerdir. Örneğin şöyle denilir: “Hayır şerden, iyiliği kötülükten ayırt eden kimse aslında akıllı kimse demek değildir. Asıl akıllı kimse, iki hayır arasında en hayırlı olanını bilen ve iki şer arasından da en kötü ve şerli olanını kavrayabilendir.”

Bütün bu şeylerde galip veya baskın gelen şey, niyetin ve amel-in-işin kötü olması, bozuk olmasıdır. Niyet şu demektir. Adamın maksadı güç elde etmek ve bu yoldan varlık sahibi olmaktır. Ameli-işi ise bizzat haram olan işleri yapmak ve farz olanları terketmekle-

dir. Yoksa adamın bunlar tearuz ettiği-çatıştığı için veya en faydalı olanı, maslahata en uygun olanı yapmak için öyle yapıyor değil. O-nun niyeti anlatıldığı gibi iktidar ve mal sahibi olmaktır.

Diğer taraftan verilen velayet görevi caiz, müstahap veya vacip olmasının yanında bazen bu görev başkasına yardım eden kişi için daha bir vacip veya uygun-sevimli olur, öncelikli vacip görevin ona verilmesini gerektirir. İşte böyle bir durumda iki hayırlı olan arasından en hayırlı olanına bazen vacip olarak öncelik tanınır, bir diğerine ise müstahap olarak öncelik tanınır.

İşte bu çerçevede değerlendiren diğer bir olay, Hz. Yusuf (as)'ın Mısır kralı tarafından ülkenin hazine ve mali işlerini idare ertesi için görevlendirmesi, hatta daha, hazineleri idare etme görevinin başına getirilmesini kendisinin ondan istemiş olması. Oysa ister kralın kendisi olsun, ister kavmi olsun hepsi de kafir idiler. ⁽¹⁴⁹⁾ Nitekim yüce Allah onların kafir bir toplum olduklarını şu ayetiyle bildirmektedir:

“Andolsun ki, Musa’dan önce Yusuf da size açık deliller getirmişti ve onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz.” (40, *Gafir/Mümin*, 34)

Keza başka bir ayette de yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Ey zindan arkadaşım! Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı? Allah’ı bırakıp taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı bir takım isimlerden başka bir şey değildir.”** (12, *Yusuf*, 39-40)

Bilindiği gibi Hz. Yusuf’un yanlarında bulunduğu Mısır kralı ve toplumu elbette kafir bir toplum idiler. Mutlaka onların da mali idare ve yönetim bakımından, ayrıca bunların kendi adamlarına verilmesi,

(149) Hz. Yusuf (as)'ın kafir olan bir devlet yetkilisinden ya da kralından böyle bir makama getirilmesini istemiş olması, bize şunun olabileceğine bir delildir. Eğer herhangi bir Müslüman, kafir bir devlet içerisinde siyasi veya idari bir makama gelmek isterse, anlattığımız şartlar çerçevesinde bu, caiz olur. Delili de işte Hz. Yusuf (as)'ın bu durumudur. Kardavi.

dağıtılması, ailesine, ordusuna ve vatandaşlarına karşı yaptığı harcamalarında mutlaka kendilerine özgü bir takım adet, gelenek ve kanunları bulunmaktadır. İşlerini o yasalar çerçevesinde yürütüyorlar ve harcamalarını da ona göre yapıyorlardı. Elbette onların bu düzenleri ve sistemleri peygamberlerin cari olan ve adaletle dayalı bulunan kanunları üzere değildi. Bu itibarla Hz. Yusuf (as) da her istediğini yapabilecek bir durumda bulunmuyordu. Yani Allah'ın dininde olmasını istediği gibi işleri yürütemiyordu. Çünkü aralarında yer aldığı toplum ona katılmıyor ve onun söylediklerine icabet etmiyorlardı. Ancak Hz. Yusuf (as) elinden geldiğince adaletle hareket ediyor ve ih-sanda bulunuyordu, herkese iyilik ediyordu.

Nitekim Hz. Yusuf (as) bu sayede, kendi ailesinden mümin olanlara bu yoldan faydalı olabilmiş ve onlara yardımcı olma imkânını elde etmişti. Oysa elinde böyle bir imkan ve fırsat bulunmasaydı Hz. Yusuf (as) da bunu başaramayacaktı. İşte bütün bu anlatılanlar yüce Rabbimizin şu kavlinin manası içerisinde yer almaktadır:

“O halde gücünüz yettiğinde Allah'ın emirlerini uygulayıp yasaklarından uzak durarak azabından sakının.” (64, *Teğabün*, 16)

Eğer ortada iki vacibin-farzın yapılması söz konusu ise ve bunların her ikisini cemetme-birleştirme imkânı da yoksa, bu durumda bu iki vacipten yani farzdan en kuvvetli ve en önemli olanına öncelik verilir. Bu takdirde diğeri böyle bir durumda vacip-farz olmaktan çıkar. Aynı zamanda onu terkeden veya yerine getiremeyen kimse de bundan ötürü vacibi-farzu terkeden kimse olarak kabul edilmez. Çünkü en önemli olanını yerine getirmiş, ona öncelik vermiştir. Bu itibarla hakikatte vacibi yani farzu terkeden kimse konumunda değildir.

Aynı şekilde eğer bir konuda iki haram ile karşılaşılsa, bu iki haramdan kurtulabilmesi de mutlaka birini yapmak zorunda bırakılıyorsa, bu takdirde en büyük haramı işlemek yerine ondan daha basit olanını işlemekle kurtuluş imkânı varsa, onu işlemek suretiyle en büyük haramı işlemekten kurtulmuş olur. Böyle bir durumda haram olan o işlenen fiil gerçekte haram olmuş olmaz. Gerçi bu, aynı

zamanda bir vacibin terkedilmesi anlamına gelir, diye adlandırılmış olsa da, bu fiil, mutlak olma itibariyle haram kılınmış ve zarar vermeyen bir fiil diye adlandırılır.

İşte bu gibi fiillere, **“bir mazeret veya özür nedeniyle bir vacibin terki, ortada tercih sebebi bir durumun var olması nedeniyle maslahat gereği veya zaruret icabı işlenen haram bir fiil ya da daha büyük bir haramı işlemeyi önlemek amacıyla işlenen haram fiil”** diye söylenir.

Aslında bu konu tearuz-çelişkili konular ile alakalı oldukça geniş olan bir bölümdür. Özellikle de peygamberlik izinin veya peygamberliğe halifelik eden tesirin azaldığı zaman ve mekanlarda bu, söz konusudur. Çünkü bu tür meseleler bu gibi zaman ve mekanlarda daha çok artar. Bir yerde veya zaman içerisinde bu etki alanı ne kadar eksilirse yani bu konudaki eksiklikler artarsa, problemler ve meseleler de o oranda artış gösterir. Çünkü bunların ümmet arasında meydana gelmesi, aslında fitne nedenidir. Zira bir toplumda eğer hasenelerle kötülükler yani iyilik-güzellikler ile kötülükler birbirine karşırırsa, nerede ise bunları birbirinden ayırdetme imkanı olamaz.

Çünkü bir takım toplumlar, oldukça büyük kötülükleri içermiş olsa da bazı haseneleri yani iyilik ve güzelliklerin beklentisi içerisinde bulunacaklar ve onlar için bu yönünü tercih edecekler. Bir takım toplum veya kimseler bir takım büyük ve önemli hasenelerin terkinde içermiş olsa da, kötülüklerin beklentisi içinde olacaklar ve diğer yönü tercih edeceklerdir. Bunlar arasında orta yolu izleyenler ise her ikisini de bekleyen kimselerdir.

Burada ilim adamına düşen asıl görev, burada gösterilen tüm bu çeşit olay ve problemleri gerektiği gibi değerlendirip yerine göre sonuçlandırmasıdır. Daha önce açıkladığım gibi, bazen vacip emir ve nehiy-yasak durumunda bazı şeylerde aranmaz. Yoksa bu, o şeyi helal kılma veya düşürme-kaldırma manasında değildir. Örneğin adam, bir taatı emrederken, o emrettiği taatten daha büyük bir masiyete neden olacaksa, daha büyük bir masiyet meydana ge-

lecekse, bu takdirde o taatı emretmeyi terkeder yani onun işlenmesi için emir vermez. Bunu da sırf o büyük masiyet olan duruma düşmemek için bırakır ya da terkeder.

Örneğin ortada bir suçlu bulunmaktadır. Eğer bu suçluyu, güç ve iktidar sahibi zalim olan kimseye bildirirse, bu defa o zalim kişi, bu suçlu insana işlemiş olduğu suçun karşılığı olacak olan cezadan ona daha çok zarar verecek, işlediğinin de üzerinde bir ceza verecektir. İşte burada o suçlu kimsenin daha ağır bir zarar ve ceza görmemesi için, onu bildirme işini terkeder.

Keza bir kimsenin, bazı kötülükleri işleme konusunda getirdiği yasak veya nehiy ile, söz konusu münkerleri terketmekten yarar bakımından daha büyük olan bir marufun yani iyiliğin terki, yapılmaması gündeme gelecekse, bu takdirde nehyi yani yasaklama işini bırakır, yani, bu konuda sessiz kalır. Çünkü sessiz kalmaması durumunda bu, şöyle bir sonuç doğurmuş olacaktır:

Allah'ın ve Resulünün emretmiş olduğu bir şeyi terketme sonucunu doğurur ki, bu ise, söz konusu edilen münkeri yani kötülüğü mücerret manada yani yalnızca o kötülüğün terkedilmiş olmasından daha büyük bir vebal gerektirir. İşte bu şekilde bir sıkıntı oluşmaması için sükut etmesi yani ses çıkarmaması daha yerindedir. ⁽¹⁵⁰⁾

İSLAM DEVLET İDARESİNDE GAYRİ MÜSLİM KİMSELERİN YER ALMALARI

Soru: Müslüman bir ülkede gayri Müslim yani Müslüman olmayan kimselerin millet meclisinde veya herhangi bir temsil yerinde yer almaları caiz olur mu?

Cevap: Allah'a hamdolsun, Allah Resulüne, onun Ehli Beyti-

(150) Bak. Mecmuu Fetava Şeyhul İslam İbn Teymiye, 3/48-61'den özetleyerek

ne, ashabına ve ona tabi olup onu izleyenlere salat ve selam olsun. Şimdi asıl sorunuzun cevabına gelince;

Aslında bu konu bir çok araştıranlar açısından büyük sıkıntılar doğurmaktadır. Özellikle de bu durum genç nesil arasında büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Bu kimseler çok büyük, önemli ve önemli olduğu kadar da tehlikeli olan bu konularda çok ve hem de pek çok aceleci davranmaktadırlar. Oysa bu gibi konularda önce teenni gerekir, yani acele edilmemesi lazımdır. Konu ehil olanlar ile araştırılıp istişare olunmalı, gereken yerlere ve kaynaklara başvurulmalı ve tüm gerekli çalışma, inceleme ve araştırmalardan sonra ne yapılacaksa veya neye karar verilecekse yapılıp karar verilmelidir.

Kısaca bu kimseler ve özellikle de gençler konuyu ilim erbabı olan ve yaşça olsun, deneyim bakımından olsun kendilerinden daha üstün olanlarla görüşüp konuşmalılar. Bilhassa bu tür konularda çok daha deneyim geçiren ilim adamlarından yararlanmalılar.

Çünkü aceleci olmanın sonucunda ya helal olan bir şey haram kılınmakta veya haram olan bir şey de helal kılınmaktadır. Ya da kimi vacipler yani yapılması gereken kimi farzlar rafa kaldırılmaktadır. Yahut da müstahap olan kimi hükümler ise neredeyse vacip-farz konumuna sokulmaktadır. Veyahut bazı mekruhlar haram olarak sunulmaktadır. İşte durum, ta bu düzeylere kadar getirilebilmektedir. Ya da bazı küçük günah türünden olan şeyleri büyük günahlardan imiş gibi göstermektedirler. İşte bütün bu davranışlar yanlıştır, sıkıntı getirmektedir.

Bazen de öyle şeyler görüyoruz ki, bu tecrübe ve bilgi yoksunu kimseler, sergiledikleri tutum ve davranışlarla, yüce Allah'ın kolaylaştırdığını onlar zorlaştırmaktadırlar. Ya da şeriatın kolay kıldığı şeyleri bunlar içinden çıkılamaz duruma sokmaktadırlar. Yahut yüce Allah'ın insanlara sağladığı ve getirdiği kolaylığı, bunlar zorlaştırıp yokuşa sürmektedirler.

İşte bu durum, Hz. Peygamber (sav) tarafından sakıncalı görüldüğü ve bu maksatla kimi ashabını uyarmış olduğu bir durumdur, bir husustur. Çünkü sahabeden bazı kimseler aceleci davran-

rak bilmedikleri konularda fetva vermeye kalkışmışlardı. Onların böyle aceleci davranıp verdikleri fetvaları sebebiyle haksız yere bir Müslüman'ın öldürülmesine neden olmuşlardı.

Bu olay şöyle cereyan etmişti. Sahabeden biri savaşta yaralanır, fakat bu arada adam ihtilam olur-cünüp olur. Yaralı olan ve fakat rüyasında düş görüp cünüp kalan bu adam için yanında bulunan sahabe arkadaşları, mutlaka yıkanması gerektiğini söylerler. Bunun üzerine adam da yıkanır ve fakat bu arada yara mikrop kapar ve giderek azar. Adam da bu sebepten ötürü hayatını kaybeder. İşte o ölen sahabenin bu durumunu öğrenen Allah Resulü (sav) şöyle buyurur: **“Onu öldürdüler. Allah da onların cezasını versin! Mademki bu işi bilmiyorlardı, konuyu bir bilene sorsalardı ya?! Çünkü bilgisizliğin şifası, bilmediğini sorup öğrenmekten geçer. Oysa burada yapılacak tek şey vardı. Yaranın üzerini güzelce sarıp yarayı kapatmak ve daha sonra teyemmüm etmektir. Bu, yeterliydi.”**

Bizim, gördüğümüz kadarıyla Müslüman olmayan yani gayri Müslim olan kimselerin meclislerde vekil olarak görevlendirilmesine veya seçilmesine, ya da halk meclislerine veya İstişare kurullarına seçilmelerine karşı olanları, bunu haram deyip yasaklayanları gördüğümüzde bu, bizim şaşkınlığımızı gerektirmiyor. Yani biz bu gibi durumlar karşısında şaşkınlık ve hayret içerisinde kalmıyoruz. Ya da buna başkaca ad koymalarına şaşırıyoruz. Evet bunları bir kenara bırakalım, bizzat Müslüman olan kimselerden de bazı kimselerin bu gibi görevlere seçilmelerini haram ve yasak görenlerin olduğunu da görüyor ve biliyoruz. Yani kimileri, Müslüman olan kimselerin bile bu gibi meclislerde görev almalarına veya seçilmelerine de karşı çıkıp haram olduğunu söylemektedirler.

Onların bu konuda dayandıkları hüccet veya kanıtları, kendilerini böyle bir göreve istekli olarak atamayı veya seçilmelerini sağlamaya gayret etmeyi, bizzat kendileri adına velayet-atanma isteğinde bulunmayı gösteriyorlar. Çünkü bunlara göre bir göreve talip olan yani istekte bulunan kimse o göreve getirilmez. Nitekim sahih bir hadiste Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Biz, doğrusu bu göreve-işe istekli olan veya bunu alma hırsını taşıyan birini atamayız. Ona bu görevi vermeyiz.” Çünkü Allah Resulü (sav) Abdurrahman İbn Semure hakkında şöyle buyurmuştur: **“Velayet veya imaret görevini isteme. Çünkü senin bu görevi istemen durumunda, sen onunla başbaşa yapayalnız bırakılırsın, eğer sen istemeden o görev sana verilirse, bundan dolayı sen yardım görürsen.”**

Eğer bu tür gerekçelerle bunlar Müslümanların bile görev almasını haram kılıyor ve öyle kabul ediyorlarsa, bir Müslüman'ın kendisini bir göreve atamaları için ona istekli ve aday olmasını uygun bulmuyor ve haram sayıyorlarsa, bu ve benzeri görevlere gayri Müslim birinin veya bazılarını getirilmesine karşı olmaları ve haram saymalarına şaşmamak ve hayret etmemek gerekir.

Bu konuda benim görüşüm şudur: Böyle bir vekillik ya da naiplik görevi, aslında belli bir daire çerçevesinde toplumun bir guru-bu adına veya onları temsil anlamında seçilmektedirler. Yoksa bunlar Emirlik veya velayet-devlet başkanlığı ya da buna denk bir göreve getiriliyor değildir. Çünkü hadiste yerilen konu bu manadaki bir görevi istemek veya bunu almak için aşırı çaba göstermektir ki, bu, öyle değildir.

Çünkü Naip ya da vekil aslında bir Emir-devlet başkanı, idareci, bir bakan veya bir vali değildir ki söyledikleri gibi olmuş olsun. Aksine seçilen bu kimse söz konusu mecliste kendi alanı içerisinde bir görev üstlenmektedir. Bu da Emirleri, valileri ve bakanların denetime dayanan, onları muhasebe eden manasında bir görevdir. İşte bu açıdan bu kimse sadece bir muhasiptir, gözetendir, fakat hesaba çekilen değildir. Sebebi ise aldığı görev açısından hesaba çekilecek bir iş ve hizmette bulunmuyor ki, ondan ötürü hesaba çekilmiş olsun.

Ayrıca bu kimse, ümmet adına yapılacak ve hakkında kesin ve muhkem bir nass bulunmayan yasa yapmada payına düşeni yapacaktır. Bu konu ise zaten, hakkında herhangi bir nass bulunmayan

bir af mantığı içerisinde yürütülmektedir. Yani hakkında bir sorumluluk ve vebal bulunmayan konular çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ya da hakkında bir nass var ama bu nass kesin olmayıp zanna dayanan bir nasstır. Böyle olması bakımından bunun sübutuna da, delaletine ihtimali veya her ikisine birden ihtimali olabilir.

Mesela gayri Müslim dediğimiz ve Müslüman olmayan unsurların İslâm ülkesi halkından olmaları veya günümüz tabiriyle İslâm ülkesinde aynı ülke vatandaşları olmaları durumunda, dolayısıyla bu kimselerin belli bir oran içerisinde bu ülke meclisinde yer almalarının veya temsil olunmalarının şariat açısından herhangi bir sakıncası yoktur. Yeter ki kahir-baskın çoğunluk Müslümanların elinde olmuş olsun. Gayri Müslimlerin böyle bir durumda temsil edilmelerinin herhangi dini bir sakıncası yoktur.

Nitekim bizler kadınlar konusunda da aynı şeyi söylemekteyiz. Onların da seçilmeleri, buralarda Müslüman erkeklerin ve kadınların sesi olmaları için görev almaları, seçilmeleri gerekir. Biz bunu da hep seslendirmekteyiz. Bu, çoğunluk erkeklerde bulunduğu müddetçe aslında zor görülecek bir şey de değildir. İşte biz bunu, İslâm toplumu içerisinde yaşayan ve fakat Müslüman olmayan azınlıklar için de söylemekteyiz. Nitekim fukaha yani İslâm hukukçuları: **“Bu azınlıkların hakkı açısından, Müslümanların lehine olan ne ise onların da lehinedir, Müslümanların aleyhine olan ne ise onların da aleyhindedir”** diyerek bu gerçeği anlatmışlardır. Çünkü Kur'an'da şöyle buyurulmaktadır:

“Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.” (60, Mümtehine, 8)

Bunlara yapılacak olan iyilik ve onlara karşı adaletli davranma işi, bu kimselerin bu meclislerde temsil edilmeleridir. Bu temsil yetkisi onlara verilmeli ki, böylece onlar da kendi cemaatlerinin isteklerini oraya taşıyınlar, gündeme getirip gerekenin yapılmasını

sağlamış olsunlar. Nitekim kadınlar da kendi hemcinslerinin haklarını savunmak ve dile getirmek için bu manada seçilmeliler.

Böylece bu azınlıklar vatandaşı oldukları ülkenin evlatlarından farklı bir muamele ve uygulamaya tabi tutuldukları kanısına kapılmamış olsunlar. Aksi takdirde İslâm'ın ve Müslümanların düşmanları bunu bahane sayarak Müslümanlara karşı içlerinde ve kalplerinde bir kinin meydana gelmesine neden olabilirler. Müslümanlara karşı, kin, öfke ve düşmanlık beslemeye fırsat verilmiş olur. Bunun için gereken ne ise ona göre hareket olunmalı ve zaten dinen bunun bir sakıncası da yoktur. Yoksa bu şekilde bir yanlış ile hareket edilirse hem tüm İslâm ümmetine ve hem de gayri Müslimlere karşı büyük bir zarar verilmiş ve tehlike içerisine girilmiş olunur.

Çağlar boyu Müslümanlar, zimmet ehli yani azınlık durumunda olan gayri Müslim kimselerden olan kimilerini yürütme ve icra gibi görevlerde kimi yetkilerin ve görevlerin verilebileceğini caiz görmüşlerdir. Nitekim Abbasi devletinde bu gibi kimselerin hükümet işlerinde, devlet kademelerinde görevlendirildikleri bilinen bir gerçektir. Kaldı ki bu gibi hizmetlerde gayri Müslim kimselerin atanmış olmalarına rağmen İslâm alimleri buna karşı çıkmamışlardır. Meğerki bu kimseler görevlerini kötüye kullanmış olsunlar ve Müslümanlara karşı herhangi bir eylemin ve bir sıkıntı meydana getirme gibi bir olayın içine girmiş olsunlar. Bu takdirde haklarında gereken ne ise o yapılır. Acıdır ki bu gibi durumlar fazlasıyla meydana gelmiştir ve hep olagelmektedir.

Hiçbir fakih yani İslâm hukukçusu, bu gibi kimselere hükümet veya devlet işlerinde aşağıdaki gerekçe ile bu ve benzeri bir görev verilemez diye bunların görevlerine karşı çıkmış değildir. O gerekçe daha önceden de geçtiği gibi şudur:

“Müslüman'ın üzerinde kafirin velayet hakkı yoktur.”

Çünkü bu kimseleri bu görevlere getirenler veya atayanlar, dinlerinin verdiği cevaz ve yönlendirme doğrultusunda bunu uygulayanlar Müslümanların kendileridir. Çünkü bunlar o kimselerin al-

dıkları görevlerde ve yürüttükleri hizmetlerde onların velileridirler, yardımcılarıdır. Fakat bunu yürütürlerken hepsi de genel anlamda Müslümanların genel manadaki velayetleri-egemenlikleri altında yürütmektedirler.

Nitekim İslâm açısından Bir Müslüman erkeğin kitap ehli olan Yahudi veya Hristiyan bir kadın ile evlenmesini meşru ve caiz görmektedir. Bu durumda o kadınların illa Müslümanlığı kabul etmeleri mecburiyeti yoktur. Şimdi bu kadın evinin hanım efendisidir. O evin çocuklarının annesidir. İslam bu noktada gayri Müslim olan yani Müslüman olmayan bu kadına, kendi evinde hem evine ve hem de çocuklarına karşı bir yere kadar bir velayet yetkisi, bir sorumluluk yüklemiştir. Hatta İbn Ömer tarafından rivayet olunan ve Buhari ile Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri hadiste şöyle buyurulmuştur:

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz korumanız altında bulunanlardan sorumlusunuz.” İşte bu hadiste şu ifadeler de yer almaktadır: **“Kadın kocasını evinin gözetiminden sorumludur ve o kadında sorumluluğu altında bulunan şeylerden sorguya çekilecektir.”**

Ancak kadının velayeti ve evinde bir gözetmen olması durumu tamamen kocasının denetimi ve velayeti altındadır. Bir de genel manasıyla Müslüman toplumun genel velayeti altında yürüyecektir.

Ancak bazı kimselerin, Müslüman olmayan azınlıkların Millet Meclisinde temsil edilmelerini yasaklamalarına veya caiz görmelerine ve böyle bir dava ileri sürmelerine ve bu, gayri Müslimlerin velayetini, onların bizim üzerimizde hakim olmalarını kabullenmek hükmü içerisinde, demelerine gelince, doğrusu bu, kesinlikle ve şiddetle Allah'ın kitabı olan Kur'an'da yasaklanmış olan bir husustur. Biz bu gibilerine seslenerek deriz ki:

“Bize düşen görev şudur. Verdiğimiz hükmün sahih ve doğru olabilmesi için bizim, haram olan velayeti ya da muvalatı belirlememiz, buna bir sınır getirmemiz gerekir. Çünkü kavramların belli

bir şekilde tanımlarının yapılması ve sınırlarının tespit olunması konusu gerçekten zaruri ve oldukça önemli olan bir konudur. Bunu önce tespit etmeli ve belirlemeliyiz ki buna bağlı olarak hüküm ortaya koyabilelim. Çünkü bu, işlerin birbirine karışmaması ve den-
gelerin sarsılmaması için gerçekten çok önemli bir konudur.”

Çünkü adam kalkıyor, eğer bu adamlar bir İslâm ülkesinde bulunuyor ve o ülke vatandaşı iseler, Müslüman olmayan bu kimselere karşı sıkıntı, zorluk ve baskı oluşturulmasını istiyor, buna çağrı yapıyor. Oysa bu adamlar, samimi, ihlaslı olan Müslümanlara, onların cemaatlerine karşı dostluk içerisindedirler. Aynı ülkeyi beraberce paylaşmaktalar yani aynı ülke vatandaşlarıdır. Ülkelerine karşı olan düşmanlıklarda ve ülkelerine olan saldırılarda bunlar Müslümanlarla aynı safta birlikte hareket ederek ülkelerini savunuyorlar.

Gerçek şu ki verdiğimiz ayetler üzerinde gereği gibi düşünen ve araştırma yapanlar, bu ayetlerin nüzul-iniş tarihleri üzerinde duranlar, bunların sebepleri ve neye hangi olaya binaen indirildiğini okuyanlar aşağıdaki gerçekleri göreceklerdir:

Birincisi: Ayetlerde yer alan yasaklama konusu, Müslümanların kendilerine karşı olan kimseleri dost ve sırdaş edinmeleri meselesidir ki bu da, o kimselerin farklı dinlere, inançlara, düşünce ve prensiplere sahip olmaları açısından böyle bir yasaklama getirilmiştir ya da o kimselerin Yahudi, Hristiyan, Mecusi veya benzeri bir inanca sahip olmaları açısından. Yoksa onların komşularımız, arkadaşımız veya aynı ülkede vatandaş olmamız açısından değildir.

Bu ayetlerde öngörülen şey şudur: Müslüman velayet yetkisini sadece Müslüman olan ümmete verir ve yalnız İslâm ümmetini sırdaş kabul eder. İşte asıl sakınma ve uzak durma hükümlerini içeren ayetler bu noktada gelmiş ve bu açıdan onların dost edinilmemesi uyarısında bulunmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Müminler, kafirlerden yana tavır alıp onlara, kendileri hakkında yetki kullanma imkanını vererek onları devlet dahil

hiçbir işlerinde dost edinip söz sahibi kılmasınlar. Her kim böyle yaparsa işte onlar Allah'ın yardım ve rahmetinden uzaktırlar. Meğer ki o kafirlerden can ve mal güvenliğiniz açısından bir korkunuz olmuş olsun bu durum müstesna.” (3, Al-i İmran, 28)

İşte bu ayette yer alan, “Müminler, kafirlerden yana tavır alıp onlara, kendileri hakkında yetki kullanma imkanını vererek onları devlet dahil hiçbir işlerinde dost edinip söz sahibi kılmasınlar.” ifadesi bu gerçeğe dikkat çekmektedir.

“Ey iman edenler! münafıkların yaptıkları gibi müminleri bırakıp kafirleri dost ve sırdaş edinerek kendilerine velayet yetkisi vermeyin. Sizi cezalandırması için kafirleri sırdaş edinmek suretiyle Allah'a apaçık bir delil ve hüccet mi vermek istiyorsunuz?” (4, Nisa, 144) Bu ayette de görüldüğü gibi, “Ey iman edenler! münafıkların yaptıkları gibi müminleri bırakıp kafirleri dost ve sırdaş edinerek kendilerine velayet yetkisi vermeyin.” Buyurulmuştur.

“Münafıklara müjdeyi ver! Onlar için cehennemde pek acıklı bir azap vardır. O münafıklar müminlerle velayeti /dostluğu bırakıp kafirleri dost ve yardımcı edinen kimselerdir. Onlar, kafirlerin yanında mı izzet, güç ve şeref arıyorlar? Bu, büyük bir yanıltır. Oysaki bütün izzet, şeref, güç ve saygınlık yalnızca Allah'a aittir.” (4, Nisa, 138-139)

Dikkat edilirse burada meallerini verdiğimiz ayetlerin hepsinde şu ortak nokta göze çarpmaktadır: “Müminleri bırakıp kafirleri dost edinmeme” evet bu ayetlerde dikkat çekilen nokta budur.

Bu ayetlerde söz konusu edilen dostluk, sevgi ve dayanışma, adeta onlardan veya o cemaatten ya da toplumdan biri imiş gibi onlarla her manada bağları kurmak, sırdaş edinmek demektir ki yasaklanan budur. Çünkü böyle bir duruma ne bir din ne de herhangi bir düzen kendi tabileri veya taraftarları için uygun bulmaz, buna izin vermez. Yani adam mensubu bulunduğu kendi cemaatini veya toplumunu bıraksın, onlarla beraber yaşıyor olmasına rağmen kal-

kıp gidip bir başka cemaatı veya toplumu desteklemiş olsun. Hiçbir din ve sistem bunu asla kabul edemez. Kaldı ki böyle yapanlar için günümüz vatandaşlık hukuku açısından, buna **vatana ihanet** suçu adı verilir.

İkincisi: Burada ayetlerin yasaklamış olduğu sevgi, dostluk besleme olayı, aslında herhangi bir dine muhalefet veya aykırılığı sebebiyle olan bir sevgi veya dostluk değildir. Eğer Müslümanlara karşı bir barış ve bir zimmet anlamında olsa bile bu, herhangi bir din ayrılığı nedeniyle olan dostluk veya sevgi beslemenin yasaklanması demek değildir. Ancak bu, özellikle Müslümanlara karşı eza ve cefada bulunan, onlara düşmanlık eden ve onlara karşı hep savaş halinde bulunan, kısaca sürekli düşmanlık sergileyenlere karşı gösterilen dostluk veya sevgidir ki işte yasaklanan da budur. Bu, Kur'an ifadesiyle, **"Allah'a ve Resulüne karşı savaş açanlar ve buna delalet edecek manada olan şeyler"** demektir. Şöyle ki:

a- Mücadele suresinde geçen yüce Allah'ın şu kavli gibi: **"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun -babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin."** (58, Mücadele, 22)

Allah ve Resulüne karşı savaşmak demek, soyut manasıyla Allah'ı ve Resulünü tanımamak, demek değildir. Aksine bunların Allah ve Resulüne karşı savaş açmaları demek, halkı küfre çağır-maları, küfür propagandası yapmaları, İslam'a ve Müslümanlara karşı koymaları, eza ve cefada bulunmaları, hemen her yoldan ve her imkan ile Allah'ın yolunu engellemeye çalışmalarıdır. İşte bunların dost ve sırdaş edinilmesi ve sevilmesi yasaklanmıştır.

b- Mümtetine suresinin başında yer alan Rabbimizin şu kavli: **"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin."** (60, Mümtetine, 1)

Ayet, sevgi beslemenin, dostluk göstermenin veya müşriklere

karşı gizli muhabbet içerisine girmenin nedenini, gerekçesini açıklıyor. O da bunun sadece onların İslâm dinini kabul etmemiş olması gerçeğidir. Yani asıl tek neden bu değildir. Burada bunu iki nedene veya gerekçeye dayamaktadır. Bunlardan biri ve en başta geleni, bunların İslâm'ı reddetmeleri, inkar etmiş olmalarıdır. Diğer de bu kimselerin Hz. Peygamber (sav)'i ve inananları haksız yere kendi ülkelerinden çıkarıp uzaklaştırmalarıdır.

c- Yine aynı surede geçen yüce Allah'ın şu kavli. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.” (60, *Mümtehine*, 8-9)

Bu iki ayette görüldüğü gibi yüce Allah, din bakımından ayrı olanları iki kategoride değerlendirmektedir. Bunlardan bir grup var ki, dinleri ve inançları farklı da olsa Müslümanlarla barış içerisindeler. Din ve inanç bakımından Müslümanlara karşı bir savaş içerisinde değiller ve aynı zamanda Müslümanları ülkelerinden uzaklaştıran konumunda da değiller. İşte bu durumda onlara karşı iyilikte bulunma ve kendilerine adil davranma hakkı vardır. Bunlara karşı yanlış bir tutum ve davranış sergilenemez, sergilenmemelidir.

Ancak bunlar dışında kalan ikinci bir grup da var ki bunlar, Müslümanlara karşı hep düşmanlık içindedirler, savaş halindedirler. Ya Müslümanlara karşı fiilen bir savaş halindedirler veya Müslümanları kendi öz vatanlarından dışarı atmaktadırlar ya da bu gibi konularda düşmanlara yardım ve destek olmaktadır. İşte bu gibilerle muvalat, dostluk ve benzeri şeyler haramdır. Örneğin Mekke müşrikleri gibi. Çünkü bunlar kendi elleriyle Müslümanlara bir çok sıkıntı yaşatmışlardır.

Bu nasstan şunu çıkarmaktayız. Bunlar dışında kalan diğerleriyle muvalat yani dostluk haram değildir.

Üçüncüsü: İslâm'ın, Müslüman bir erkeğin kitap ehli Yahudi veya Hristiyan bir kadınla evlenebileceğini mubah kılmış olmasıdır. Evlilik hayatı, aslında karşılıklı sevgi, saygı ve merhamet esaslarına bağlıdır ki, ancak bu sayede taraflar birbirlerine karşı güven ve huzur içerisinde olabilirler. Çünkü evlilik böyle bir temele dayanır. Nitekim Kur'an ayeti de bu gerçeği göstermektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O'nun varlığının delillerindendir."** (30, Rum, 21)

İşte bu ayet de gösteriyor ki, bir Müslüman'ın bir gayri Müslim'i sevmesinde herhangi bir sakınca ve sıkıntı yoktur. Öyle ya eğer böyle olmazsa, bir adam nasıl olur da ehli kitaptan olan hanımını ve hayat arkadaşını sevebilir ki? Nasıl olur da gayri Müslim olan akrabalarını sevebilir? Oysa yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Sudan-meniden bir insan yaratıp onu nesep ve sıhriyet-kan ve evlilik bağlarından doğan yakınlığa-akrabalığa dönüş-türen O'dur." (25. Furkan, 54)

Nasıl olur da bir çocuk gayri Müslim de olsa dedesini, ninesini, dayısını ve teyzesini sevmemiş olsun? Nasıl olur da akrabalarıyla olan bağlarını koparsın da onlarla alaka kurmamış olsun? Sırf bu çocukların anneleri zimmi yani gayri Müslim'dir diye dışlamak ve tüm akrabalarıyla olan bağlarını koparmak olabilecek bir şey mi? Nitekim dayı ve teyzelerin de çocukları böyledir, onlar da en yakın olan akraba sınıfındadırlar. Ki Kur'an ve Sünnet bunlara ilişkin haklara riayet olunmasını farz kılmaktadır. Biz şimdi bütün bu hükümleri göz ardı edip bu akrabalarla olan bağlarımızı kesecek miyiz?

Dördüncüsü: Burada hakkında asla şüphe bulunmayan asıl gerçek şudur. İslam dini, tüm bağların üzerinde en üstün olarak İslâm bağının tutulmasını ister ve hep bunu destekler ve buna

öncelik verir. Diğer bağlar ise din yani akide ve inanç bağından sonra gelir. Örneğin ister nesep açısından olsun, ister bölge noktasından olsun, ister soy-sop açısından veya bulundukları tabaka bakımlarından olsun, tüm bu kardeşlik unsurlarının üzerinde tek bağ vardır. O da İslâm veya dini bakımdan olan bağdır. Çünkü Müslüman Müslüman'ın kardeşidir ve Müminler yani inananlar kardeşlerdir. Müslümanlar da bir tek ümmettirler. Bu itibarla Müslümanlardan en alt düzeyde olan biri de Müslüman kardeşleri adına teminat veya güvence verebilir. Yaptığı herhangi bir sözleşme bütün Müslümanları bağlar. Çünkü Müslümanlar diğer toplumlara karşı tek bir el-güç durumundadırlar. Müslüman'ın, herhangi bir kafiye karşı dini açıdan en yakın olacağı kimse de bir Müslüman olur, başkası olamaz. Hatta o kafir olan kimse özbe öz babası, oğlu veya kardeşi de olsa, Müslüman öncelikli olarak din kardeşinin yanında yer alır, almalıdır, diğerlerinin değil.

Bu durum, sadece İslâm dininde vardır, sanmayın. Aksine tüm din, inanç ve sistemlerde, onları oluşturan asıl karakter veya öz, budur. Hatta İncil'i okuyan bir kimse bu konunun İncil'in bir çok yerlerinde teyid olduğunu bulabilecektir. Ancak burada bilinmesi gereken husus şudur. Bilinmelidir ki, din kardeşliği dışında birçok kardeşlik türleri vardır ve İslâm da bu kardeşlikleri onaylar, buna karşı çıkmaz.

Örneğin aynı ülkenin vatandaşları olmaları hasebiyle vatandaşlık kardeşliği, aynı kavmin mensubu olmaları açısından kavmiyet kardeşliği gibi. Nitekim işin bu noktasında Kur'an'ın şöyle dediğini görmekteyiz:

“Nuh kavmi de peygamberleri yalancılıkla suçladılar. Kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?” (26, Şuara, 105-106) **“Lut kavmi de peygamberleri yalancılıkla suçladı. Kardeşleri Lut onlara şöyle demişti: Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?”** (26, Şuara, 160-161) Ad kavmi hakkında da şöyle buyurulmuştur: **“Kardeşleri Hud onlara şöyle demişti:”** (26, Şuara, 124) Semud kavmi hakkında da

şöyle buyuruluyor: “Kardeşleri Salih onlara şöyle demişti:” (26, Şuara, 142)

Bu ayetlere baktığımızda yüce Allah burada söz konusu peygamberlerin kardeşlerinden söz ederken, kavimleri kafir oldukları ve onlara iman etmedikleri ve yalanladıkları halde, o peygamberlerin kardeşleri diye söz etmektedir. Oysa bunların kavimleri kafirdirler ve aralarında bir din kardeşliği bağı da yoktur. Burada sözü edilen kardeşlik bağı, aynı kavimden olmalarından dolayı olan bir kardeşliktir.

Hatta Ahmed İbn Hambel tarafından Zeyd İbn Erkam’dan rivayet olunan hadiste Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuşlar: “Ben, bütün kulların kardeş olduklarına şahidim.” Bu kardeşlik, insan olmamız ve hepimizin Hz. Adem’in çocukları olmamız nedeniyle olan bir kardeşliktir. Bu itibarla Mısır’da bulunan Kıptilerle Müslümanların bu manada kardeş olmalarında bir sakınca yoktur ve bu anlamda kuşkusuz onlar, aynı ülkenin vatandaşları olmaları açısından, yani ülkedaş ve vatandaşlıkları bakımından kardeşlerdir. Nitekim Suriye, Lübnan, Ürdün ve benzeri ülkelerdeki Müslümanlarla Hristiyanlar da bu manada birbirlerinin kardeşleridirler. Hatta tüm Arap ülkelerinde bulunan Müslümanlarla Hristiyanlar, Arap olmaları itibariyle kavmiyet anlamında birbirlerinin kardeşleridirler.

Ancak her iki tarafın da aşırı ve radikal olanlarına gelince onların bu tavır ve tutumları kabul edilemez, red olunmuştur. Kaldı ki her iki tarafın da bu manada takındıkları tavırlar, aslında vatandaşlık ruhuna ve inancına aykırıdır, yanlıştır. Çünkü taraflar bu halleriyle hep ümmetin düşmanlarına yardımcı olmaktadır, onların bu hareketleri düşmanlara bir hizmet olmaktadır. Çünkü düşman pusuda hep bu tür anları ve fırsatları bekler, bunlardan yararlanır. Düşmanın tek amacı vardır, Müslümanların darmadağınık halde paramparça olmalarını görmektir. Onlar bundan mutluluk duyarlar. Bunun içindir ki her ülke, diğer ülkeyi parçalamak için, o ülke insanları arasında bir takım fitne tohumlarını ekmek ve onları birbiri-

ne düşürmek için çaba harcar, gayret gösterir. Örneğin bazı ülkelerde Sünni-Şii kavgası üretirler. Bazı yerlerde Arap-Berberi kavmiyetçiliğini kaşırlar. Kimi yerlerde de Arap-Kürt düşmanlığını gündeme sokarlar. Kimi zaman Türk-Kürt ve Alevi-Sünni konularını aşırlar. Bazı yerlerde de Müslüman olanlar ve olmayan meselesini gündeme sokarlar. Eğer bu saydıklarımızdan bir şey yapamayacak olurlarsa mutlaka çok acele bir yoldan kardeşleri birbirine düşürebilmek için fırsatlar aramaya koyulurlar.

“Onlar tuzaklar kurdular/kuruyorlar, Allah da onların tuzaklarını bozup başlarına geçirdi/geçirir. Çünkü Allah tuzak kuranların tümünün tuzaklarını başlarına geçirendir.” (3, Âl-i İmrân, 54)

DANIŞMA-İSTİŞARE MECLİSİNİN KARARLARI BAĞLAYICI MI YOKSA SADECE BİLGİLENDİRME Mİ?

Soru: İslam Şeriatı açısından Şura ya da danışma meclisi veya istişare kurulu Emir-devlet başkanı açısından onun için bağlayıcılık mı gösterir yoksa sadece Emiri veya devlet başkanını bilgilendirme kurulu mu? Yani bunların kararları emir veya başkan için mutlak madda bağlayıcılık gerektiren bir durum mu? Yoksa onun yolunu aydınlatan bir bilgilendirmeden mi ibaret? Bu danışmadan sonra Emir veya devlet başkanı ya da başkan danışma meclisini veya kurulunun almış olduğu kararı tanımayıp kendince uygun bir karar alabilme yetkisi var mı? Ya da belli ve muayyen zamanlarda ya da hallerde onun için böyle bir şey yapması caiz olur mu? Olabilirse bu haller nelerdir? Bu durum aynı zamanda batıda örgütlenen İslâm davet müessesesi ve İslâm Cemiyeti hakkında da uygulanabilir mi?

Cevap: Allah’a hamd ile başlamak isterim. İslam alimleri bu şura ya da danışma kurulu ile alakalı olarak farklı iki görüşe sahiptirler. Şöyle ki:

Bunlardan birincisi: Acaba bu, sadece Emir açısından mı, yoksa sorumlu olan veya seçilen açısından mı gerekli ve vacip bir şey mi? Bu manada böyle bir kurulun varlığı vacip-gerekli olan konuda değil mi?

Bunlardan ikincisi: Eğer bu vacip-gerekli ve zorunlu ise, Emir, veya sorumlu kimse için bağlayıcılık gösterir mi yoksa sadece onu bilgilendirmeden ibaret bir kurul mu?

İşte tartışma bu iki ana temel üzerinde olmaktadır.

ŞURA-DANIŞMA VACİP BİR GÖREVDİR

Şimdi konuyu birinci maddeye nispetle ele aldığımızda, nassların ortaya koyduğu esasa göre Şura yani danışma Emir ve benzeri kimseler için vacip ve zorunlu bir görevdir. Çünkü yüce Allah istişarede bulunması için Resulüne (sav) bunu emretmiş, Hz. Peygamber (sav) Uhud savaşında ashabıyla istişarede bulunmuştu. Bu istişarede ise ashabının çoğunluğunun görüşüne göre hareket etmişti. Sonuç bildiğimiz gibi neticelenmişti. Bununla beraber yine de yüce Allah Resulüne, istişareye, onlarla danışmaya devam etmesi emrini vermişti. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“O halde onları bağışla ve onları affetmesi için Allah’tan mağfiret dile. Din ve dünya işlerinde onlarla istişarede bulun.”
(3, Ali İmran, 159)

Emirde aslolan, özellikle eğer emir Kur’an’da yer alıyorsa, o emir vucub ifade eder.

Bu ayet Medine’de nazil olan bir ayettir. Bir de Mekke’de inen ayet vardır. Yüce Allah, müminlerin, iman eden bir toplumun vasıflarından söz ederken, bir takım temel nitelikleri anlatırken, bunlardan birini de şura yani istişare veya danışma olarak bildirmektedir. Bütün bunlar mutlak manada uyulması gereken farzlardır. İşte bu konuda yüce Allah’ın şu kavline bakalım. Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar.” (42, Şura, 38)

Din açısından Allah'ın emrine icabet etmek, namaz kılmak ve farz olan zekatı vermek bütünüyle farz olan hükümlerdir. Hem de önemli olan farzlardandır. Neden bütün bunlar arasında sadece şura ya da danışma veya istişare hasleti farz olarak değil de mendup bir fiil olarak kabul edilebilsin?

ŞURA-DANIŞMA-İSTİŞARE BAĞLAYICIDIR

İkinci husus ise: Ki, sorunun asıl maksadı budur. Yani Şura veya danışma konusu, Emir veya başkan ya da sorumlu kişi için bağlayıcılık gerektirir mi? Yani Danışma meclisinin almış olduğu kararı uygulamak zorunda mı, uygulamasa olmaz mı? Böyle bir cevaz var mı?

Yoksa bunun bir bağlayıcılığı yok da, sadece aydınlatma ve bilgilendirme amaçlı mıdır? Yani sorumlu veya başkan olan kimse sırf aydınlanmak için onlarla danışır, istişarede bulunur, onların görüş ve eğilimlerini öğrenir ve fakat başkanın ya da yetkili ve sorumlu kişinin kendince uygun bulduğu ne ise, uygun bulduğu o kararını mı uygular ve bütün sorumlulukları da böylece üzerine mi almış olur?

Bu konuda İslâm fıkında iki görüş bulunmaktadır. Ancak bizim burada tercih ettiğimiz görüş –ki bu eskiden beri, benim kitaplarımın bir çoğunda ele alıp tercih ettiğim görüştür–, Şura ya da danışma meclisinin almış olduğu kararlar emir veya başkan için bağlayıcılık arzeder. Bu emir veya başkan hangi kurum, kuruluş, örgüt, idare meclisi veya benzeri meclisler gibi hepsinde de bağlayıcıdır.

Burada başkana veya emire düşen görev, görüşü ortaya atar, konunun tüm boyutlarıyla tartışılmasını, açıklanıp gerçeklerin ortaya konmasını, tüm açıklığıyla ve özgürce her şeyin görüşülmesini sağlar. Sonra konu hakkında lehte ve aleyhte söylenenler belirlenir.

Eğer bir noktada ortaya konan konu hakkında hepsinin ittifakı sağlanırsa, zaten aranan ve istenen de odur, gereken yapılır.

Eğer farklı görüşler sergilenir de bir ittifak sağlanamazsa, mutlaka görüşlerden birinin bir yönüyle bir tercih sebebi olabilir. Burada tercih nedeni çoğunlukla alınan karar geçerlidir.

ÇOĞUNLUK OYUNA GÖRE BAĞLAYICILIĞIN DELİLLERİ

Danışma veya şura ya da istişare meclisinin aldığı kararların bağlayıcı olabildiğine ilişkin delillerden bazıları şöyledir.

1- Hz. Peygamber (sav) müşriklerle Uhud'da savaşma taraftarı değildi. Gerek kendisinin olsun, gerekse sahabenin büyükleri, deneyimli olanları olsun, hepsi Medine içerisinden kalıp içerde onlara karşı savaş verilmesi taraftarı idiler. Ancak buna rağmen çoğunluk görüş olarak Medine içerisinde kalıp savaşmayı değil, Medine dışına çıkılarak savaşma taraftarı idiler. Hz. Peygamber (sav) de onların görüşlerine uydu. Gerçi Hz. Peygamber (sav)'in Medine dışında savaşmaya taraftar olanlarla, buna karşı olanlar açısından bir şey emretmediği doğrudur, bir gerçektir ama, Allah Resulü (sav) burada ortada çıkan çoğunluk kararına göre hareket etmeyi uygun bulmuştur.

2- Hz. Peygamber (sav) her zaman büyük çoğunluğa ve büyük çoğunluğun kararına uymayı emir buyurmuştur.

3- Hz. Peygamber (sav) Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'e şöyle söylemiştir: "Eğer bir görüş konusunda siz ikiniz ittifak etmiş olsaydınız, ben size muhalefet etmezdim." Bunun anlamı şudur. Hz. Peygamber (sav), Allah Resulü olmuş olsa bile yine de iki kişinin görüşünü tek kişinin görüşüne tercih etmektedir.

4- İbn Kesir tarafından tefsirinde İbn Merduye tarafından Hz. Ali'den, onun Hz. Peygamber (sav)'den yüce Allah'ın, "Kesin olarak bir işe karar verdiğinde de Allah'a dayanıp güven." (3, Ali

İmran, 159) ayeti hakkında sorduğu soru ile alakalı olarak nakledilene göre Allah Resulü (sav) Hz. Ali'nin ayetle ilgili bu sorusuna karşı şöyle buyurmuştur: **“Rey-görüş ehli kimselerle danışıp sonra da onların görüşlerine uymaktır.”**

5- Hz. Ömer (rd) Sahabenin önde gelenlerden altı kişiyle istişarede bulunur, onlarla danışır ve onları, **“Ehli Hal vel Akd”** olarak yani bir tür danışma meclisi olarak ümmet içerisinde seçip kabul etmişti. Hz. Ömer, nihai kararlarını bu danışma meclisinin ittifakı veya çoğunluğunun kararıyla alırdı. Eğer taraflar görüş bakımından yarı yarıya kalırlar ve çoğunluk sağlanamazsa, bu defa dışardan bir kişiyi tercih sebebi olarak alırlardı. Bu kişi de Hz. Ömer'in oğlu Abdullah olurdu. Eğer ona karşı çıkarlarsa, bu takdirde araların da Hz. Abdurrahman İbn Avf'ın yer aldığı kişinin görüşü tercih sebebi olurdu.

6- Şüphesiz Kur'an-ı Kerim, haksız yere yeryüzünde bozgunculuk ve zulüm estiren Firavun, Haman ve benzeri azgın, müstekbir kafir gibilerinin yaptıklarını nefretle karşıladığını bildiriyor. Onlara karşı bellerini doğrultamayacak şekilde gerekenin yapılmasını gösteriyor. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini işte böyle mühürler.” (40, *Mümin/Gafir*, 35)

“Her inatçı zorba da hüsrana uğradı.” (14, *İbrahim*, 15)

7- Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim, en ağır bir şekilde sadakatsiz bir şekilde hareket eden hain toplumları da en ağır bir şekilde suçlamaktadır. Çünkü bu gibi ihanet içerisinde olanlar her şeylerini azılı kafilere teslim ediyorlar ve onların istediği gibi hareket ederek o doğrultuda gidiyorlar. Kafirlerin ve zalimlerin karşısına dikilmiyorlar, yaptıklarına karşı hoşnutsuzluklarını dile getirmiyorlar. Örneğin Nuh (as)'un kavmi gibi. Kur'an onlarla ilgili olarak şöyle diyor:

“... malı ve çocuğu kendi ziyanını-isyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular.” (71, *Nuh*, 21)

Kur'an Hud kavminden de şöyle söz etmektedir: “ve inatçı her zorbanın emrine uydular.” (11, Hud, 59)

Kur'an Firavun'un kavmi ile alakalı olarak da şöyle diyor: “Fakat onlar Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğru değildi.” (11, Hud, 97) Başka bir surede de şöyle buyurulmaktadır: “Firavun kavmini aldattı; onlar da kendisine boyun eğdiler. Onlar yoldan çıkmış bir kavimdir.” (43, Zuhuruf, 54)

8-İslam geleneğine göre Şura ehline yani danışma kuruluna, “Ehli Hall vel Akd” adı verilmektedir. Eğer bu kurulun ya da meclisin görüşleri bağlayıcı olmayacaksa bu takdirde neyi çözecekler ve neyi sonuca bağlayacaklar?

9- Fukaha genelde çoğunluk olarak, eğer ortada bir başka tercih nedeni yoksa veya bulunamıyorsa, bu durumda cumhurun görüşlerini tercih ederler.

10- Nitekim bizim bilim tarihimiz –bir gerçek olarak da öğrendiğimiz gibi–, açısından cemaatın görüşü veya reyi bir tek kişinin reyine oranla doğruya en yakın olanıdır. Çünkü iki kişinin görüşü, tek kişinin görüşüne oranla doğruya daha yakındır.

Aslında bizim ümmetimizin başına gelen en kötü durumlar, tamamen istibdattan, azıp sapmaktan, kötü idarecilerin ümmet ve onların özgür çocukları üzerindeki haksız baskılarından kaynaklanmaktadır.

Hz. Ömer'den merfu olarak rivayet olunagelen bir hadiste şöyle buyurulmuştur: “Şeytan tek kişiyle beraberdir. Fakat iki kişi olduklarında şeytan onlardan oldukça uzak durur.”

KUDÜS'Ü İSRAİL'E TERKETMEK

(Kudüs'ü İsrail'e terketmek, hem Allah'a, hem Resulüne ve hem tüm İslâm ümmetine bir ihanettir.)

Soru: Zatı alinizden çok önemli ve temel bir konu hakkında

bilgi edinmek istiyoruz. O da şudur. Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın Mukaddes Kudüs şehrini İsrail devletine terketmeyi reddetmesi ile alakalı olarak şeri-dini hükmünü ve konumunu öğrenmek istiyoruz. Çünkü burada İslâm'a ait olsun, Hristiyanlara ait olsun bir çok mukaddes değerler ve emanetler bulunmaktadır. Örneğin Mescid-i Aksa, Kubbetussahra, Hz. Ömer Mescidi ve daha buna benzer nice islami vakıflar gibi..

Nitekim Hristiyanlara ait burada bir çok kutsal değerler yer almaktadır. Örneğin kıyamet kilisesi, Hz. İsa (as)'nın üzerinde yürüdüğü acılar ve ıstıraplar yolu ve daha buna benzer Hristiyanlarca mukaddes sayılan değerler.

Sormak istediğimiz şey şudur; Başkan Arafat'ın, ABD ile İsrail'in baskıları ve zorlamaları sonucu Kudüs'ten vazgeçmesi, burayı İsrail'e terketmesi doğru olabilir mi? Dünyanın dört bir tarafında yaşamakta olan Müslümanların, Araplar olsun, Arap olmayan diğer unsurlar olsun, tüm dünya Müslümanlarının, eğer Kudüs İsrail'e bırakılırsa, böyle bir fiile sessiz kalabilirler mi? Böyle bir hakları var mı?

Gazze şehrinden bazı gençler.

Cevap: Cevabıma Allah'a hamd ile başlarım. Böyle bir şeyi caiz görmesi veya onay vermesi ne Başkan Arafat için, ne de bir başkası için asla geçerli olmaz. Böyle bir şey caiz değildir, kabul edilemezdir. Evet İslâm topraklarından en ufak bir parçasının bile vazgeçilir, düşmana bırakılır bir durumu yoktur, asla bırakılamaz. Çünkü İslâm toprağı veya toprakları herhangi bir başkanın, liderin, bir emirin veya bakanın-vezirin veya halktan belli bir kesimin mülkü asla değildir. Böyle olmadığı içindir ki herhangi bir baskı veya zorlama sonucu onu bir başkasına bırakma durumunda olabilelim.

Burada ister birey olsun, ister cemaat olsunlar, Müslümanlara düşen bir tek farz görev vardır. O da cihada sarılmaları, genel seferberlik ilan etmeleri ve karşı koymak suretiyle, düşmana bırakılacak bir tek karış topraklarının olmadığı ilan edip savunmaya ve savaşa hazır olmalarıdır. Fiilen de buna gereken desteği hemen vermelidir.

Evet eğer tek karış toprakları ellerinden alınmış veya toprakları gasp olunmuş ise, derhal buraları kurtarmak ve derhal asıl sahiplerine, Müslümanlara iade etmek olmalıdır. Çünkü burada tek bir kişi veya toplum değil, ümmet olarak İslâm ümmeti bütünüyle bunun sorumluluğunu taşımaktadırlar ve bu toprakların kurtarılması onların garantörlüğüne bağlıdır. Bu konuda hakim olsun, mahkum olsun herhangi bir şekilde geri adım atma hakkına sahip değildirler.

Eğer bu görevi gereği gibi yerine getirmekten ümmet evlatları aciz kalırlarsa veya ihmal ederlerse, bunların kendi acizliklerini ve ihmalkârlıklarını, ta kıyamete dek gelecek olan İslâm nesillerine yüklemeleri caiz olmaz, doğru da olmaz. Yani böyle bir bahane ile doğru olan şeylerden vazgeçmeleri hiçbir zaman caiz değildir. Bunun içindir ki biz, vermiş olduğumuz fetvamızda bir Müslüman'ın topraklarını, İslam düşmanlarına satmasını haramlığını belirttik. Ya da dünyanın dört bir yanından gelen Yahudilere, Filistin halkının topraklarının bir kısmını bir takım menfaatler karşılığında bunlara bırakmalarının haram olduğunu belirttik. Verdiğimiz fetva bu manadadır. Hatta düşmanlarımız alacakları topraklar karşılığında bizlere milyar dolarlar da verseler, yine de satmak haramdır. Çünkü İslâm ülkeleri, toprakları satılmayı, ondan vazgeçilmesini ya da herhangi bir şekilde alınacak bir karşılık ile düşmana bırakılacak olan şeyler asla değildir ve bunlar hiç kabul edilemezler.

Müslümanlardan kim böyle bir eyleme veya faaliyet içerisine girerse, hem Allah'a, hem Resulüne ve hem mümin cemaate ihanet etmiş olur.

Eğer bu hüküm sadece Filistin için değil, herhangi bir İslâm toprağı için bu kadar önemli ve kesin ise, bir de bu toprak Filistin toprağı olursa, Mukaddes Kudüs şehri ise, Müslümanların ilk kıblesi olan belde toprakları ise, Mescidi Aksa'nın yer aldığı bir belde ise, İslam açısından önemli olan üç şehirden üçüncüsü ise –ki ilki Mekke, ikincisi Medine şehridir–, burası İsrâ olayının gerçekleşmiş olduğu bir belde ve Mîraç olayının ilk basamak noktası ise, asla satılamaz, kimsenin burayı başkalarına verme hakkı ve yetkisi yok-

tur. Kaldı ki bu beldenin değeri ve önemi için yüce Rabbimizin şu kavli yeter:

“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.” (17, İsrâ, 1)

İşte bunun içindir ki, doğuda olsun, batıda olsun, dünyanın dört bir yanında bulunan her Müslüman’ın gönlünde Kudüs için ayrı bir yer vardır. Bu itibarla o gönlüyle ona tutkundur, kalbinin ta derinliklerinde onun acısını duyar. Onu içten sever. Onun üzerinde hep titrer, ona dokunmaya kalkışan ellere karşı kıskançtır. Onun değeri ve önemi üzerinde ihtimamla ve dikkatle durur ve korur.

Bunun içindir ki Filistin meselesi, sadece Filistin halkına ait bir mesele olmaktan çıkmış ve bu, Müslümanların ilk ve tek meselesi haline gelmiştir. Onun adına hem korku hem de endişe duyarlar, hep onu korumak ve kollamak görevi ve aşkıyla tutuşurlar. Onun uğrunda savaşır ve onun uğrunda ölür ve öldürürler. Onun uğrunda canlarını ve ciğerparelerini bile vermekten asla gözlerini kırpmazlar.

Kudüs, aslında Filistin meselesinin artık sembolü olmuştur. Hep Filistin denince ona işaret olunur ve hep ondan konuşulur. Çünkü Kudüs, Filistin meselesinin özüdür, ruhu ve cevheridir. Nitekim Şair şöyle seslenir:

**Filistin’in hiçbir anlamı mı kalır?
Eğer yoksa Mescid-i Aksa ve olmazsa Kudüs!
Kudüs’ü olmayan bir Filistin demek
Başı olmayan bir vücuttur demek**

Başkan Arafat, Amerika’da ikinci Kemp Devyit görüşmesinde, bu şekilde bir Kudüs paylaşımını reddetmesiyle en güzel olanı yapmıştır. Gerçi her ne kadar bu buluşma ve görüşme amacına ula-

şamamış ve başarısız bir şekilde sonuçlanmış ise de, Arafat en güzel olanını yapmıştır. Kaldı ki bizzat bu başarısızlık bile başarının ta kendisidir. Kuşkusuz Arafat, bu görüşmeden döndüğünde çok büyük törenlerle ve saygıyla karşılanmıştı.

Hatta Yaser Arafat bu konuda bir söz söylemişti. Bu söz bile, onun Kudüs'ten vazgeçmeyeceğini, Kudüs'ü İsrail'e bırakma veya bölüşme olayını reddetmesi ile alakalı söylediği bir sözü vardır. Sadece bu söz bile Arafat hesabına oldukça önemli bir puan getirmekte ve büyük bir değer taşımaktadır. Arafat o konuşmasında şöyle sesleniyordu:

“Eğer benim ölümüm bu uğurda olacaksa, benim için ölümümün bir Müslüman Arap tarafından olması yerine, radikal bir İsraili Yahudi'nin elinden ölmeyi kendi adıma daha hayırlı bulurum.”

Aslında Kudüs, sadece Filistin halkının bir mülkü değildir. O, ister Arap olsun, ister olmasın bütün dünya Müslümanlarının ortak mülkü ve varlığıdır. Ayrıca Kudüs bir başka yönüyle de tüm Müslüman ve Hristiyan Arapların da ortak mülküdür.

Kudüs meselesinde sadece Filistin halkının tasarrufta bulunmaları caiz olmaz. Yani dünyanın dörtbir yanındaki Müslümanların bundan bigane kalıp, bunu sadece Filistin halkının omuzlarına yüklemek doğru değildir, caiz de olmaz. Çünkü bu mesele, Filistin halkının yanında ikinci sırada tüm Müslümanların da ortak derdi ve meselesidir. Müslümanlar her nerede olurlarsa olsunlar, Beyti Makdisi, Mescidi Aksa'yı savunmaları, üzerlerine düşeni yapmaları gerekir, bu, onların görevleri icabıdır ve bu, onların hepsine de farzdır. Mutlaka orayı koruyacaklar, savunacaklar, mallarını ve canlarını orası için ortaya koyacaklardır. Kısaca orayı savunmak için ne tür bir imkanları var ise hemen sahip oldukları her imkanlarını ortaya koyacaklardır. Aksi takdirde Allah'ın azabını ve cezasını hak etmiş olurlar. Çünkü Allah şöyle buyuruyor:

“Ey iman edenler! Size ne oldu ki:“Allah yolunda savaşa çıkın!” diye emredilince, hemen bulunduğunuz yere çakılıp kaldı-

nız. Cihada çıkma yerine yurduñuzda oturma yolunu seçtiniz. Yoksa dünyanın geçici nimet ve zevklerini ahirete ve onun daimi olan nimetlerine mi tercih ettiniz? Ancak dünya nimetleri ahiret nimetleri yanında çok basit ve önemsiz bir şeydir.

Eğer hep birlikte cihada çıkmazsanız Allah sizi dünyada çok acıklı ve aşağılayıcı bir azap ile cezalandırır ve sizin yerinize, kendisine itaat eden, dinine devletine yardım eden başka bir toplum getirir. Siz bu şekilde davranmakla Allah ve Resulüne asla zarar veremezsiniz. Allah her şeye kadirdir.” (9, *Tevbe*, 38-39)

Birçok değişik İslâm beldelerini ve ülkelerini dolaşmam sırasında Müslüman gençler bana hep sorular yöneltirler. Başlarını omuzlarının arasında eğerek ve hararetle, ateşli ateşli şu soruyu hep sorarlar. Biz Kudüs’ü savunma konusunda üzerimize düşen sorumluluktan nasıl kurtulabiliriz? Omuzlarımızdaki bu farz görevi nasıl düşürebiliriz? Ve bunun yolu nasıl olacak?

Biz, 1969 yılında Mutaassıp-Radikal bir Yahudi tarafından Mescidi Aksa’nın yakılma olayı üzerine dünyanın dörtbir yanından Müslümanların nasıl bir heyecan ve nasıl bir dini hassasiyetle ayağa kalktıklarını görmüşüzdür. Hemen dünyanın her bir tarafından Müslüman seslerini yükseltiyor ve konuya ilişkin kongre ve toplantılar yapıyorlardı. Nitekim sırf bu nedenle ilk defa bir İslâm Kongresi girişiminde bulunuldu ve böyle bir kongre düzenlenmesi için örgütlü çalışmalar yapıldı ve başarıldı.

Bilindiği gibi çok eskilerde Haçlılar Kudüs’ü işgal ettiklerinde, Kudüs’ü özgürlüğüne kavuşturma girişiminde bulunanların başında Arap olmayan Müslümanlar yer almışlardı. Örneğin bir Türk olan Nurettin Zengi, oğlu Şehit Nurettin Mahmut ve onun yardımcısı Kürt Salahaddin Eyyubi. Ki Allah bu zatların elleriyle Kudüs’ü özgürlüğüne kavuşturmuştu.

Bugün de Müslümanlar –ki sayılar üç milyar küsurdur-, bu dava için hazır beklemektedirler. O kutsal Kudüs için canlarını ve mallarını fedaya hazırlar. Ben bunun böyle olduğunu gittiğim ve gördüğüm her İslâm beldesinde ve ülkesinde gördüm. Bunu, ta Fi-

lipinlerden ve Endonezya'dan başlayarak doğudan itibaren batının en uç noktasındaki Arap ülkesine, Mağrib'e dek gezdiğim her yerde müşahade edip olayı görmüşümdür.

Gerçi her ne kadar bunun önemi –üzülerek belirtmeliyim– İslam ülke ve beldelerini idare eden sorumlu ve yetkililerce anlaşılamamış ise de, onlar bu davayı gerektiği gibi sarahatle anlatma ve savunma noktasında değillerse de, henüz onlar bu konuda zayıf davranışlar da halk tamamen onlardan farklıdır ve farklı düşünmektedir. Çünkü İslâm ülkelerini idare eden bir çok zavallılar kültürel sömürünün ve batı düşüncesine köle olmuşluğun etkisi altındadırlar. Evet onların durumları bu şekildedir. Gerçi birazcık da olsa İslâmî fikir kırıntıları ve hassasiyetini taşıyalar da durum bundan farksız değildir. Çünkü bu idareci konumundakilerin bir çoğu sarıldıkları koltuklarının altlarından kayacağından korktukları için, adeta o tahtı veya koltuğu tapınacak bir put haline getirmişler ve bırakmamak için var güçlerini kullanıyorlar.

La Havle ve la Kuvvete İlla Billah...

Bütün bunlarla beraber yine de bu idareciler idare ettikleri toplumlarına rağmen bir şey yapacak durumda değiller. Onun içindir ki bu idareciler de, istemeseler bile yine de Kudüs'e bağlı olduklarını ve onu kurtarmak için ellerinden geleni yapacaklarını, sırf idareleri altındaki halklarını memnun edebilmek amacıyla da olsa yüksek bir sesle konuyu dillendirmektedirler.

Çünkü Kudüs, İslâm devletinin, İslam toprağının ve İslâm vatanının en kutsal ve en değerli bir parçasıdır. Çünkü bu belde tam ondört asır boyunca hep İslâm şehri olarak kalmıştır. Onu bir Yahudi bile almamıştır, hakimiyet kurmamıştır. Kaldı ki Yahudi varlığı orada yüzlerce yıl öncesinde sona ermiştir. Nitekim zaten onların devlet ve egemenlikleri de çok öncelerden son bulmuştu. Yahudiler, hiçbir zaman uzun süreli bir devleti Filistin'de kurmuş değiller. Oysa buna karşılık Yabusi Araplar ve Kenanlılar orada binlerce yıl kalmışlardır.

Hz. Ömer İbn Hattab, Kudüs'ü, Kudüs'ün Hristiyan patriği

Safranyus'tan teslim alırken, Patrik Hz. Ömer'e şöyle bir şart ileri sürmüştü: **“Burada hiçbir zaman bir Yahudi'nin yerleşmesine izin vermeyeceksiniz.”**

Kudüs üzerinde eğer bir egemenlik olacaksa, bunun mutlaka Müslümanların ve özellikle de Müslüman Filistinlilerin olması gerekir. Buna ne bir Hristiyan karşı çıkabilir ne de bir Yahudi. Ancak İslâm dini herkese burada istedikleri gibi dini görevlerini yapabileceklerine dair her zaman müsamaha ile bakmıştır, bugün de öyledir. Çünkü bu, çağlar boyu hep böyle olagelmıştır.

Kaldı ki Birleşmiş milletlerden çıkan karar ve Güvenlik Konseyinin kararı –çoğu zaman Araplara ve Müslümanlara rağmen kararlar vermiş olsalar bile–, verdikleri yeni karar Kudüs'ün, 1967 yılından bu yana işgal altında tutulan Arap topraklarının bir parçası olduğunu onaylamıştır.

İşte bunun içindir ki gerek tarihten bu yan olsun, gerekse dini açıdan olsun eldeki tüm deliller ve tüm ülkelerin ortaya koydukları yasalar gereği, Filistinlilerin Kudüs üzerinde hakkı vardır ve Kudüs onların topraklarının bir parçasıdır.

Bu arada Kudüs konusu, miladi 2000 yılında Katar şehrinde Kasım ayında yapılacak olan İslâm Zirvesinde mutlaka ilk maddeyi oluşturacaktır, oluşturması gerekir.

“Allah emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (12, Yusuf, 21)

İSRAİL BAŞ HAHAMIYLA EZHER ŞEYHİ-REKTÖRÜNÜN BULUŞMALARI

Benim, ABD'ye yaptığım bir yolculuğum sırasında, Mısır'da Ezher Rektörü-Şeyhi ile İsrail baş hahamı arasında bir buluşma olmuş. Bu sırada konferans ve kongreler için gittiğim yerlerde birçok Müslümanlarla buluşma imkanını elde ettim. Hemen her gittiğim yerde dinleyenler tarafından bana şu soru soruluyordu.

Ezher şeyhi ya da rektörü büyük İmam'ın İsrail'in baş hahamıyla buluşması hakkındaki düşünceniz nedir? Ancak ben bu konuda hiçbir şey söylemedim, cevap vermek istemedim. Çünkü ben orada tam olarak neler görüşülüp nelerin görüşülmediğini biliyor değilim. Çünkü bir müftünün, eğer kendisinden herhangi bilinen bir konuda bir şey sorulursa, mutlaka o soruyu tüm yönleriyle etraflı bir şekilde inceleyip bu şekilde cevaplaması gerekir. Çünkü verdiği fetvanın doğru kabul edilebilmesi için bu gereklidir. İşte bu durum, özel bir konuya ilişkin olarak ve teorik bir hükmün kesinliği açısından yazılan bir kitaptaki fetvadan farklı bir fetva olduğunu gerektiren bir ayrıcalıktı. Yani bu konu, hemen içinde fetvaların yer aldığı ve belli bir takım konulara ilişkin fetvaları içeren bir kitapta yer alan fetvalara benzemeyen, onlardan ayrı olarak fetva verilmesi gereken bir konudur.

Amerika yolculuğumdan dönüp Doha'ya geldiğimde, bu tarihi buluşma yani Ezher şeyhi ile İsrail baş hahamı arasındaki tarihi buluşma hakkında yazılıp çizilenleri okumaya başladım. Meğer bu tarihi buluşma gerek Arap dünyasında ve gerekse tüm İslâm dünyasında bayağı bir gürültüye neden olmuş, epeyce ses çıkarmış. Hatta bu buluşma hakkında fikir beyan edenlerin bir çoğu şöyle bir kanaat sergilemiş bulunuyorlar: **“Siyonist tehlike, Ezherde, Ezherin kalbinde, en sağlam kalesinde, onlarla savaşma gücünü kendisinde bulabilmiştir.”** Yani Müslümanları kendi canevlerinden vurabilme gücünü kendilerinde görmüşlerdir. Oysa tüm İslâmî ve vatani güçler, İsrail'in çağrıda bulunduğu doğallaştırma ya da bulandırma (Tatbi') olayına karşı çıkmaktalar ve bunu reddediyorlar. Oysa İsrail hep bunun peşinden koşturmuş ve var gücüyle bunu bir gerçek olay imiş gibi olağanlaştırmaya veya işi bu yoldan bulandırmaya hep çaba sarfetmiştir.

Ben bu karşılaşma ile alakalı olarak okumam gerekenleri okuyup konu hakkında bilgi edindikten sonra, özellikle de kardeşim araştırmacı Dr. Muhammed Selim Avvad tarafından yazılanları, İmamı Ekberin yani Ezher Şeyhinin, halkın sorularına ve onların birçok bakımlardan yaptıkları tenkitlere verdiği cevapları da oku-

yup öğrenince meseleyi kavradım ve bunlardan ötürü gerçekten hem şaşırıp kaldım ve hem de üzüldüm. Özellikle de Ezher Şeyhi-nin-rektörünün Katar'daki Cezire delegesi Dr. Faysal el-Kasım ile beraber bu kişiyle buluşmalarına tanık olmam ve bunu dinlemem-den sonra daha büyük bir şaşkınlık ve üzüntü geçirdim.

Çünkü mesele zaten açık ve net olarak ortadadır, bilinmekte-dir. Fakat şeytan işin içine karışıp da, halkı şu veya bu manada sap-tırıp, karşılarına birkaç yol çıkarıp akıllarını bulandırınca, bu defa halk neye göre hareket edeceğini ve neye göre karar vereceğini bi-lemmez, işin içinden çıkamaz hale gelir. Neticede halk önlerindeki açık ve net olan yolunu da kaybeder, böylece kekeme olan batıl, konuşmaya başlar.

Burada özellikle bir konuya dikkat çekmek isterim. Şurası iyi-ce bilinmelidir ki benimle Büyük İmam=İmam Ekber Şeyh Tantavi arasında yani ikimiz arasında bilindiği üzere çok eskilere dayanan bir sevgi ve saygı bulunmaktadır. İkimiz arasında şahsi açıdan hiç-bir problemimiz yoktur. Ancak görüş, metot ve üslup açısından ba-zen farklı düşünmüş ve farklı görüşler ortaya koymuşuzdur. Nite-kim ben bundan önce de Faiz konusu ve bankaların getirileri hak-kındaki görüşlerimi açıklamış ve onun bu konudaki görüşlerine ce-vap vermiştim.

Gerçi benim burada, onun bu konudaki görüşlerine muhalif olamama karşın, bundan önce de faiz meselesi hakkında onunla ay-nı fikirde olmadığımı, ona muhalefet ettiğimi belirtmiştim. Bunun-la beraber ben, herhangi bir şekilde onun karikatürize edilerek veya onu incitici sözler sarf ederek onun kişiliğinin zedelenmesini iste-mem veya değerine bir leke düşün arzulamam. Yani şeriatın-dinin alimlerimizin onuru hakkında gerekli kıldığı gibi onların edep dışı ifadelerle aşağılanmalarına gönlüm asla razı olmaz. Özellikle de eğer bir kimse İslâm dünyasında dini ve ilmi manada en büyük bir makama gelmiş ve en büyük imam ünvanını kazanmış olan biri için böyle davranılmasına gönlüm asla razı olmaz.

Kaldı ki bizler Hz. Peygamber (sav)’in edebinden şu gerçeği öğrenmiş kimseleriz. Allah Resulü (sav) şöyle buyurmaktadır:

“Küçüklerimize merhamet etmeyen ve büyüklerimize karşı saygı göstermeyen, ilim adamlarımıza karşı haklarını tanımayanlar bizden değiller.”

Ben Şeyh Tantavi’den şunu beklerim. Kendileri, tüm Müslümanların baş düşmanı olan İsrail baş hahamına karşı ne kadar toleranslı ve geniş kalpli davranmışlarsa, en azından bir o kadar müsamahayı muhaliflerine de tanımalıdır. Onları kınamaya, kötülemeye, ağır şekilde suçlamaya kalkışmamalıdır. Hatta onları en kötü nitelemelerle nitelememeli, onlara korkak, aciz, bunak, cahil ve sürekli karşı çıkanlar olarak görmemesini, yani sözlüklerde yer alan bu tür kınayıcı ve aşağılayıcı ifade ve nitelemelerle kötüleme tarafına gitmemesini isterdim. Çünkü en büyük İmam adını alarak üstün bir mevkie gelebilmiş bir insanın bu tür ifadeler kullanması, onun adına yakışık alan ifadeler değildir.

Oysa bizim Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) insanlara, hayvanlara ve hatta cansız varlıklara sövmeyi yasaklamış bir peygamberdir. O peygamber şöyle buyurmaktadır: **“Ben söven ve lânet eden biri olarak gönderilmedim.”**

Okuyup dinlediklerimden beni en çok şaşırtan olay da, ümmetin reddi konusunda icma-ittifak ettikleri, **“Tatbi”** ifadesi ile alakalı uyandırdığı şüphe ve kuşkudur. Çünkü Şeyh Tantavi şöyle soruyor: **“Nedir bu tatbi’ olayı? Bunun manası nedir? Bu, içi boş olan bir kelimedenden ibarettir. Bu bakımdan da anlamsız bir sözdür.”**

Yazık ki kardeşimiz Faysal el-Kasım, Şeyh Tantavi’ye bu Tatbi’ kelimesini açıklayamamıştır. Oysa İsraililer bu kelimeye oldukça fazla itina göstermektedirler. Bunun içindir ki İslâm Ümmetinin çoğunluğu da bunun karşısına çıkmakta ve bunu reddetmektedirler. Bunun anlamı şudur: **“Bizimle İsrail devleti, kurumları ve adamları arasındaki ilişkilerde doğallığa dikkat olunması, bunun doğal bir şey olduğunu kabul görmesi manasındadır. Sanki bizimle İsraililer arasında hiçbir meselemiz, hiçbir problemi-**

miz ve derdimiz yokmuş gibi birbirimizle olan ilişkilerde doğallığa önem vermektir. Yani karşılıklı olarak bizler onları, onlar da bizleri aynı doğallık içerisinde ziyaret etsinler, bizler onları, onlar da bizleri yine aynı doğallık ile karşılasınlar. Yani taraflar olarak aramızda bunları kendi doğallığı içerisinde sürdürelim, demektir. Onlar bize, biz de onlara bu doğallık içerisinde mal satalım ve satın alalım. Aramızda ekonomik, sosyal ve kültürel manada hiçbir şeyi problem yapmayalım. Oysa bugün biz Arapların ve tüm Müslümanların ellerimizde kalan tek silahımız budur. Onu da böylece ortadan kaldırmak istiyorlar.”

İsraililer veya Yahudiler, var güçlerini kullanarak Araplarla tüm Müslümanların arasında var olan bu sağlam duvarı yıkmaya ve ortadan kaldırmaya gayret gösteriyorlar. Bunu da herhangi bir deşerle, ya da bir yolla veya bir şekilde yok etmek istiyorlar.

Mısır halkı adına övünçle hatırlanacak olan şey, Kemp devyit anlaşmasına rağmen, onların İsrail Yahudileriyle doğallaşma sürecine girebilecek herhangi bir ilişkiyi kabul etmemeleri ve bu gibi çabaları reddetmeleridir. Ki ABD ile birlikte böyle bir anlaşmaya Başkan Sedat hükümeti imza koymuştu. Bu anlaşmanın önemli maddelerinden biri de işte bu doğallaşma yani normalleşme sürecine girme meselesi idi. Buna göre İsraililer yani Yahudiler ellerini-kollarını sallaya sallaya Mısır’a gelip gidecekler, fakat Mısır halkı İsrail’e gidemeyecektir. Onlardan herhangi bir şey satın almayacak ve onlar için hiçbir şeyi tedavüle sokmayacak, bir şey yapmayacaklardır. Aynı şekilde halkın partileri veya diğder organları, delegelerine ait güç ve kuvvetler, o onurlu mevkilerinde aynen varlıklarını devam ettirmektedirler, herhangi bir ödüne yanaşmamaktadırlar.

Aslında bağları koparmak, boykot etmek, çok etkin bir yoldur. Halk öteden beri eski veya yeni olsun, düşmanlarına karşı hep bu boykot sistemini devreye sokmuşlardır.

Bizler Hz. Peygamber (sav)’in siyer tarihinden öğrendiğimiz kadarıyla, müşrikler Hz. Peygamber (sav) ile ona inananlara, ayrıca Haşim ve Muttalip oğullarından onları destekleyenlere karşı nasıl

bir boykot uygulamasına girişmişlerdi. Bu boykot ekonomik, sosyal manada bir boykot idi. Müslümanları ve onları destekleyenleri bir mahallede sıkıştırmışlar, oradan dışarı çıkmalarına izin vermiyorlardı. Onlara ne bir şey satıyorlar, ne de onlardan herhangi bir şey satın alıyorlardı. Onlardan kız almıyor, onlara kız vermiyorlardı. İşte bu boykot olayı üç yıl boyunca Müslümanları çok büyük sıkıntı ve zorluklarla karşı karşıya getirmişti.

Müslümanlar da herhangi bir suç işleyen ya da bir hata yapan, bir haksızlık eden kimselere karşı böyle bir boykot uygulamasına gidilebileceğini kabul etmişlerdir. Nitekim bizzat Hz. Peygamber (sav), Tebük seferine katılmayan üç kişi hakkında, onlarla bütün Müslümanların bağlarını koparmalarını emir buyurmuşlardı. Öyle ki, bu kimseler halka selam verdikleri halde Müslümanlar, onların selamlarını almıyor ve kendilerine de selam vermiyorlardı. Hatta en yakın akrabaları dahil herkes onlara karşı bu boykot uygulamasını yerine getiriyordu. Bu durum onların tevbesinin Allah tarafından kabul edene dek sürmüştü. Nitekim bu üç kişi hakkında inen Kur'an ayeti, durumlarını çok güzel bir şekilde ortaya seriyordu. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor:

“Allah, tembellikleri sebebiyle savaşa katılmayıp geride kalan ve hemen tevbeleri kabul edilmeyip haklarındaki hüküm ertelenen üç kişinin de tevbelerini kabul etti. Hatta bütün genişliğine rağmen yer yüzü kendilerine dar gelmişti. Vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkıyordu. Bundan böyle artık onlar, Allah'ın azabından kurtulmak için Allah'a sığınmaktan başka bir çıkar yol olmadığını iyice anlamışlardı.” (9, Tevbe, 118)

Nitekim İmam Süyuti, bu konuya dair bir kitapçık, bir risale yazmış ve bu eserine de, “ez-Zecr Bi'l-Hecr” adını vermiştir. Burada Süyuti bu gibi olaylara bir takım örnekler zikretmektedir.

Eğer boykot etme ve ilişik kesme gibi bir takım cezalandırma yöntemleri ayette gördüğümüz gibi, Müslümanların kendi aralarında bile uygulanması söz konusu ise, acaba durum Müslümanlarla onların asıl düşmanları arasında söz konusu olursa, neden olma-

sın!? Eğer bu düşman, sadece düşmanlığıyla kalmayıp bir de onlarla savaş halinde ise, onlara saldırıyorsa, mukaddeslerine tecavüzde bulunuyorsa, zorbalıkla topraklarını gasp ediyorsa ve her gün işi azıttıp baskı, zulüm, tecavüz ve haksızlıklarını giderek de artırıyor-sa, böyle bir düşmana nasıl davranılmalı ki?

Aslında ilişik kesme ve boykot olayı tüm yönleri ve yöntemleriyle devam etmeli, Yahudilerle doğal ilişki ve alakayı kesmek, bunu reddetmek aslında bizimle Yahudiler arasında uzun zamandan beri süregelen en önemli silahlardan bir silahtır. Bize düşen bizim bunu korumamız ve buna devam etmemiz gerektiğidir. Onu aynen devam ettirmeliyiz. Hatta bu konuyu bilenerек bunu sürdürmeliyiz. Yoksa bunu köreltmek, işlemez hale getirmek veya kırmak konusunda gayret etmemeliyiz.

Burada, İsrail baş hahamının büyük İmamı ziyaret etmesinde, aslında bu gayreti kırma, bu engeli aşma amacı söz konusudur, silahları köreltme, işlemez hale getirme amacı gizlidir. Müslümanların güçlü mukavemetlerini zayıflatma ve kesin manadaki bir boykotu önleme amacı güdülmektedir.

Ezher şeyhi diyor ki, bir din adamının, bir başka din adamıyla buluşup görüşmesinde, bu kişinin Yahudi veya Hristiyan olmasında ne gibi bir engel var ki? Eğer bu görüşme dini amaçlı ise, buna ne denebilir ki?

Bizim de Ezher şeyhine diyeceklerimiz var. Bizimle Yahudiler arasında nasıl bir dini diyalog olabilir ki? Bizimle Yahudiler arasındaki süren kavga, akide yani inançla mı alakalıdır ki biz onlarla ilâhiyat, Peygamberlik veya ahiret gibi konuları görüşmüş olalım? Ya bu mesele akide yani inanç dışındaki bir mesele ile alakalı ise, bu mesele toprak gaspıyla ilgiliyse, buradaki asıl sahiplerinin topraklarından sökülüp atılmaları söz konusu ise, kalanlarını da yutup ortadan kaldırma savaşı ve planı yürütülüyorsa, Mukaddes Kudüs şehrinin Yahudileştirilmesi, Mescidi Aksa'nın yıktırılması amacına hizmet ediyorlarsa, böyle bir düşmana karşı ne yapılmalı ve nasıl davranılmalı?

Sayın Hocamız! İşte asıl mesele budur! Mesele bu olunca da, Sayın Hocamızın Hahamla görüşmesine gerek yoktur. Burada asıl gerek duyulan mesele devlet ve siyaset adamlarıyla görüşmek, eli silah tutan askeri idarecilerle görüşmek ve bu şekilde çözüme gidebilmektir. Senin de itiraf edip söylediğin gibi sen de onlardan de-ğilsin.

Doğrusu her makamın bir makalı vardır. Yani her yerde oraya veya o makama uygun olan görüşme ve konuşma yapılması gereği vardır. İşte buradaki makam veya bu işin yeri, din adamlarıyla oturup görüşmek değildir. Burada asıl yapılması gereken şey, elinde güç ve kuvvet bulunan cihad ve savaş insanıyla oturup görüşmektir veya şartlarına uyulmak kaydıyla siyaset adamlarıyla oturup görüşme yapılmalıdır.

Büyük İmam Ezher Şeyhi, kendince delil göstererek diyor ki: “Hz. Peygamber (sav) de, Benu Kaynuka ve Benu Nadr Yahudileriyle oturup buluştu.” Evet bu söyledikleri doğrudur. Ancak bunu, bu görüşmeye delil olarak göstermesi, yanlış bir değerlendirmedir. Çünkü Hz. Peygamber (sav) onlarla görüşmeye ve buluşmaya gittiği zaman aralarında bilinen o antlaşma ve sözleşme vardı. Hz. Peygamber (sav) onlara, sözleşmelerine bağlı kalmalarını istemek üzere yanlarına gitmişti. Fakat o Yahudiler ne yaptılar, onu, kendisine tuzak kurarak karşıladılar. Bu olay da onlarla savaşmanın mubah olduğunun bir delili ve gerekçesi oldu. Yani Yahudiler tek taraflı sözleşmeyi çiğneyince kendilerine verilmesi gereken ceza da verilmiş oldu. Aralarında savaş baş gösterdi ve neticede Benu kaynuka Yahudilerinin Medine’den sürülmeleri gerçekleşti.

Acaba Cezire delegesi, Büyük İmama sormuş mudur: “Herhangi bir Filistinlinin bir İsraili kadınla evlenmesi caiz olur mu?” ve ona: “Allah’ın helal kıldığı şeyi haram kıldığını söylemiş midir?” diye sormuş mu? Oysa yüce Allah bunu kitabında mubah kılmaktadır ve kendisi, Allah’ın Maide suresinde yer alan şu ayetini okumuş mudur?

“Ey Müminler! Bugün doğal olarak nefsin iğrenmediği ve

mamayı ve onlara karşı sevgiyi devam ettirmeyi gerektirir. Oysa İslam, kendisine düşman olanlarla bağların koparılmasını, onlara dostluk gösterilmemesini, onların sevilmemelerini, onlara velayet yetkisinin verilmemesini istemektedir.

Ebu Bekir Razi el Cassas, “Ahkamu’l-Kur’an” adlı eserinde Hakem’den naklediyor, demiş ki: “Ben, İbrahim en-Nehai’ye, İbn Abbas’ın bu söylediklerini anlattım da, o buna hayret etti, şaşırıp kaldı.”

Ebu Bekir Cassas diyor ki: “İbn Abbas’ın söylediğine hüccet olarak getirilen delil yüce Allah’ın şu kavidir:

“Allah’a ve ahiret gününe inanan bir toplumun –babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa– Allah’a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin.” (58, Mücadele, 22)

Nikah yani evlilik müessesesi, yüce Allah’ın şu kavli gereği karşılıklı sevgiyi gerektirir. Allah şöyle buyuruyor: **“Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O’nun varlığının delillerindendir.”** (30, Rum, 21)

Durum böyle olunca, harbi olanların, yani biz Müslümanlara karşı fiilen savaş halinde olanların kadınlarıyla evlenilmesi haramdır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Allah’a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin.”** (58, Mücadele, 22) Burada bu ayetle belirtilmek istenen şey, harbi olanlar yani bizimle fiilen savaş halini sürdürenler demektir ki, bunlar, bizim tanımımızın yani kitabı olanlarla evlenme hükmünün dışındadırlar. (Bak. Cassas, Ahkamu’l-Kur’an;2/326)

Bu değerlendirme gerçekten üzerine toz kondurulmayacak olan çok güçlü bir değerlendirmedir. İşte bundan hareketle deriz ki, bugün herhangi bir İsraili veya Yahudi asıllı bir kadınla evlenen bir Müslüman haram suçunu işlemiş olur. Çünkü böyle yapmakla, adeta evine İsraili bir casus kadın almış olmaktadır.

İsterim ki Ezher Üniversitesinde İslâmî araştırmalar kurulu-

nun –mutlaka bu kurulda üç, dört veya daha fazla sayıda fıkıh uzmanı olan kimseler yer alsın-, bu konudaki konumu, uzağı görebilmeleri daha güçlü olur. İşte bunlar, eğer Ezher şeyhi hataya ve yanılgıya düşmüş ise, onun bu hatasını düzeltmesinde ona yardımcı olsunlar. Çünkü her insanın gerektiğinde sözü bir gerekçe olarak kabul olunabilir, gerektiğinde de alınamaz. Her halükârda sözü alınacak olan kişi Masum olandır. Yani Hz. Muhammed (sav) efendimizdir. Çünkü hak, her tür değerlendirmenin üstünde yer alır. Nitekim Hz. Ebu Bekir Sıddık (rd) Halife seçilip de ilk hutbesini okuduğu zaman halka şöyle seslenmişti:

“Eğer güzel yapar, iyi hizmet verirsem, bana yardım edin. Şayet yanlışla gidersem, beni düzeltin.”

Nitekim Ezher hocaları cephesi, hak olan sözü açıkça söylemek konusunda cesurca olan tavırlarını göstermişlerdir. Gerçi Ezher Şeyhi konuyu ve onların durumlarını her ne kadar basitten alıyor olsa da, daha gür sesler çıkmıştır. Ezher şeyhi onlara karşı şöyle konuşmuş: “O iki kişi, aslında onun-hocanın talebeleridirler. Belki de bundan kasdettikleri şey, o ilim heyetinin başkanı olan Dr. Muhammed Abdulmün'im berri veya genel sekreter Dr. Yahya İsmail olabilirler.

Büyük bir insana, öğrencilerinin görüşüne katılmak veya o seviyeye inmek kimi zaman zarar vermez. Olur ki kişinin hocası bazen yanılabilir ve onun bu yanılgısını öğrencisi düzeltebilir. Çünkü ilimde büyüklük olmaz, kaldı ki her bilenin üzerinde çok daha iyi bilen biri vardır.

Çok eskiden beri büyük alimin önünde mutlaka küçük bir alim durmuş ve o büyük alimin söylediği bazı ifadeleri sebebiyle tenkit edebilmiştir. Öyle ki adeta o büyük alimin söylediklerini ret edercesine karşısına dikilebilmiş ve: “Eğer sen büyüksen, şunu bilmelisin ki sen Süleyman'dan daha büyük değilsin. Eğer ben de küçüksem, bilmelisin ki ben, Hüdhüd kuşundan daha da küçük değilim. Çünkü Hüdhüd kuşu Hz. Süleyman'a şöyle demişti: Ben, senin bilmediğin bir şeyi öğrendim, bilmediğin bir şey-

den haberdar oldum. Sana Sebe'den çok doğru, kesin ve çok önemli bir haber getirdim” diyebilmiştir.

Ben Şeyhi Ekber'den yani Ezher Şeyhinden İsrail baş Hahamı ile görüşmeyi reddetmesini beklerdim. Böylece onun ta Ezherin içine girme arzusunu gerçekleştirmeyip kursağında bırakması gerekirdi. Sonuçta da hiçbir şey elde edememiş olarak ve eli boş bir şekilde dönüp gitmesini sağlamasını isterdim. Yani tıpkı, Müslümanların bulundukları hedefleri ele geçirmeye çalışan ve savaşı öfkeli savaşçı kafirler gibi dönüp gitmesini sağlamasını beklerdim. Tıpkı Kur'an'da açıklanan şu ifadede olduğu gibi:

“... bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları-i-man edenleri çoğaltıp kuvvetlendirmekle kafirleri öfkelen-dir.” (48, Fetih, 29)

“... kafirleri öfkelendirecek bir yere ayak basmaları... kendilerine salih bir amel yazılması içindir.” (9, Tevbe, 120)

Bu gibi durumda, şu değerli sahabinin esir düştüğünde Bizans kralı veya komutanı önünde sergilediği tavrı göz önünde bulundurarak onu örnek edinmek gerekir. O büyük sahabi, esir düşer, ordu komutanı tarafından tutuklanır, aşağılanır, yiyecek ve içecek bir şey verilmez. Bu durum günlerce böyle devam eder. Daha sonra huzura getirilir ve önüne bir miktar et yemeği konulur. O sahabi, bu ne etidir? diye sorar. Kendisine domuz eti olduğu söylenir. Bunun üzerine o da krala veya Bizanslı komutana şöyle der: **“Allah'a yemin ederim ki, zaruret gereği domuz etini yememin bana helal olduğunu biliyor olsam da, sadece senin bundan mutluluk duymaman için, o etten yemeyeceğim”** der ve o etten yemez, ondan uzak durur. Nihayetinde de yüce Allah onu esaretten kurtarır.

Ezher Şeyhi Tantavi diyor ki, **“Haham, kendisini kabul etmesi için, kendisinden ricada bulunmuş. Kendisi de böyle bir buluşmayı sakıncalı bulmamış”** böyle söylüyor. Oysa ben de isterdim ki onun bu talebi kursağında kalmış olsaydı da bu buluşma, hiç gerçekleşmemiş olsaydı. Çünkü Haham bunu kendi açısından bir fırsat olarak değerlendirecek ve kendi yandaşlarına bu meseleyi bir kazanım

olarak sunacaktır. Halbuki Ezher Üniversitesi gibi bir kuruma, - kendi çıkarları için hak olsun veya batıl olsun farketmez- böyle bir şekilde siyonizmin ilk gireceği kurumlardan değildir. Siyonizm Ezher gibi bir kuruma ayak basmamalıydı.

Muvaffakiyetimi Allah'tan dilerim, sadece Ona dayanıp güvendim ve dönüşüm de ona olacaktır.

MESCİD-İ AKSAYA ZİYARET YOLCULUĞU

Soru: Bu gün İsrail denen mikrobun işgali altında bulunan Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmek amacıyla oraya yolculuk caiz olur mu? Bu ziyaret amacı da bilindiği gibi hadiste belirtilen sevabı kazanmak amacıyla olan bir ziyaret olacaktır, bu, caiz olur mu?

Allah'a hamd, Resulullah'a, Ehli Beytine, Ashabına ve onu veli ve dost olarak tanıyanlara salat ve selam olsun. Şimdi sorunuza gelince;

Şurası iyi bilinmelidir ki, İslâm, Müslümanlara mallarını ve canlarını ortaya koymak suretiyle cihad etmelerini ve böylece ellerinden gasbedilerek alınan topraklarını geri almaları farzdır. Müslümanların kendilerine yani Darul İslâm denen İslâm devletine ait olan bir karış topraklarını kafirlere, din ve İslâm düşmanlarına vermeleri asla kabul edilecek bir şey değildir. Kendilerinden bu toprakları, azgın ve saldırgan, günahkar kafirlere bırakmaları kabul görecektir bir şey değildir. Bunu, hemen herkes, sıradan insanlar olsun, belli bir mevkide bulunanlar olsun hemen her Müslüman bu gerçeği bilir. Bu konuda kesin icma ve ittifak vardır. Ümmetin tüm alimleri bunda müttefiktirler. Bütün mezhepler de tamamen bunda ittifak içindeler. Bu konuda iki kişinin olsun ihtilaf ettikleri, farklı görüş ileri sürdükleri görülmemiştir. Dedikleri gibi bu konuda iki kecinin bile boynuzlaştıkları vaki değildir.

Bu hüküm, İslam devletinin hangi parçasında, hangi yerinde olursa olsun böyledir. İster Müslüman Arapların bulunduğu yerler ol-

sun, ister Arap olmayan Müslümanların bulunduğu yerler olsun, hiçbir Müslüman ülkesinin toprağının kafirler eline geçmesine izin vermez ve bunu asla kabul etmez. Eğer bu yer, bir de en kutsal yer olan İsrâ ve Mirâç topraklarının ufacık bir parçası, Burak bineğinin bağlandığı, Allah'ın çevresini bereketli kıldığı Mescidi Aksa yurdunun, İslâm'ın iki kiblesinden ilki olan bu kutsal beldenin ve üç önemli Mescidin üçüncüsünün bulunduğu yeri olan, bu kutsal beldenin bir santimlik yeri ise, o takdirde durum daha da bir önem kazanır. Yani para harcanmak suretiyle ziyaret edilmesi emir ve tavsiye edilen üç mescidden biri olan Mescidi Aksa'nın bulunduğu kutsal şehrin, en küçük bir parçası bile, Yahudi kafirlere asla bırakılamaz.

Doğrusu bütün bu anlattıklarımız şunu göstermektedir. Allah Yolunda, erkek, kadın ve çocuklardan mustazaf olanları yani ezilenleri kurtarma uğrunda savaşmak ve cihad etmek farzdır.

Eğer Müslümanlar vatanlarını savunma görevinde kusurlu davranırlar, üzerlerine düşeni yapmazlarsa, kendi sınırlarını savunmaktan veya gasb edilen topraklarını yeniden almak için gerekeni yapmazlarsa ya da bu görevi yerine getirme konusunda şu veya bu nedenle aciz kalırlarsa, bu defa dinleri kendilerine şunu farz kılmaktadır. Artık bundan böyle Müslümanlar, düşmanlarıyla olan her türlü bağlarını kesecekler. Onlarla her türlü ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel manadaki ilişkilerini koparacaklar, onlara karşı boykot uygulayacaklardır. Bunu da Dinimiz birkaç yönden gerekli kılmaktadır. Şimdi bu sebepleri sayalım.

Bu sebeplerin ilki şudur: Dinin düşmanlarla her manadaki ilişkiyi kesmeyi ve onlara karşı boykot uygulamasını emir buyurması, bunun dışında ellerinden o an için yapabilecekleri bir şeylerinin olmamasındandır. Ama bununla beraber imkan ve fırsat buldukça da cihad görevi de yapılır ve devam ettirilir. Artık cihadın hangi şekliyle karşı konulacaksa onlar uygulanır. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Ey müminler! Gücünüz yettiği kadar düşmanlarınıza karşı maddi ve manevi her alanda kuvvet ve Allah yolunda cihad için

bağlanıp beslenen atlar/kullanıma hazır, bakımı yapılmış silahlar hazırlayın/ştoklayın. Bu hazırlıkla Allah'ın düşmanını ve sizin düşmanınızı, bir de onlar dışında sizin bilmeyip Allah'ın bildiği her çağdaki başkaca düşman güçleri korkutup caydırırsınız. Cihad amacıyla az veya çok Allah yolunda her ne harcarsanız, o hem dünyada ve hem ahirette size eksiz olarak ödenecek ve bu konuda size asla haksızlık edilmeyecektir.” (8, Enfal, 60)

Yüce Allah bize, sadece gücümüzün yettiğini burada emretmektedir. Gücümüzü aşan bir şeyi bizden istememektedir ve bizi ondan da sorumlu tutmamaktadır. Eğer omuzlarımızdan cihadın bir çeşidi kalkarsa ve biz bu çeşit bir cihada güç yetiremiyorsak, bu şu demek değildir. Artık bundan böyle ebedi olarak bizden cihad kalkmıştır, gibi bir yargıya kapılmamalı. Mutlaka kalkan cihadın yerine, bu defa omuzlarımıza bizim elimizden gelebilecek olan bir başka cihad türü devreye girer. Zira sahih bir hadiste Allah Resulü (sav) şöyle buyurmuşlardır:

“Size bir şey emrettiğim zaman, onu derhal ve hemen gücünüz yettiğince yerine getirin, uygulayın!”

İkincisi: Düşmanla alışveriş, düşman ülkelerine seyahat etme konusudur. Biz düşmanlarımızla herhangi bir şekilde muamelede bulunurken mutlaka şuna dikkat etmek zorundayız. Düşmanlarımızı güçlendirebileceğimiz, ekonomik bakımından destek sağlayabileceğimiz, bize karşı düşmanlıklarını devam ettirip sürdürecektir olan fırsatlar tanımaktan kesinlikle uzak durmalıyız. Yani düşmanlarımızla olan ilişkilerimizde onları arkamızdan güçlendirecek, şımartacak, kazanabilecekleri maddi ve manevi bir imkan vermemeliyiz. Yani ne maddi ve ne de manevi bakımdan düşmanımıza imkan ve fırsat sağlayacak herhangi bir eylemin içerisine girmemeliyiz. Zira bütün bunlar haramdır. Yapılması halinde, düşmanla, İslam'a düşmanlık hakkında yardımlaşmış oluruz, ki bu, kesinlikle haram olan bir husustur. Zira böylesi bir faaliyetin içerisine girmek demek, günahı ve düşmanlıkta yardımlaşma manasını taşır ki, bu konuda işin yasaklığı ve haramlığı için yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“İyilikler yapmak, kötülüklerden men etmek, emir ve yasaklar doğrultusunda gerekeni yapmak üzere birbirinizle yardımlaşın. Allah’a karşı gelmek ve insanlara zulmetmek, saldırmak üzere birbirinizle yardımlaşmayın.” (5, Maide, 2)

Üçüncüsü: Ülkelerimizi zalimce gasb ederek işgal eden bu güçlerle muamele ve ilişkileri sürdürmek demek, onların bizim ülkelerimiz içerisinde gelecek elde etmelerine olanak tanımak demektir. Onların ülkelerine sefer yapmak, gidip gelmek, bizimle onlar arasında var olan engeli kırmak, haddi aşmak demektir. Böylece zamanla ülkeyi gasb etmenin ve düşmanlığın açmış olduğu yaraları, gedikleri ve hendekleri doldurmak anlamı taşır. Oysa olması gereken o yaraların hiçbir zaman kapatılmayıp ümmetin gönlünde onun her an bir kıvılcım ateşi gibi, bir kor gibi yüreğini yakması, cihad ruhunu ateşlemesi gerekir. Bu böyle devam etmeli ve ettirilmelidir ki, ümmet kimi kendine dost ve kimi de düşman olarak bilmeli, bu gerçeği öğrensin ve bunu devam ettirmiş olsun. Bunu öğrenince de, Allah’ın düşmanlarını ve ümmete karşı düşman olan muharip yani savaşan güçlerin kim olduğu, saldırganların kimler olduğu gerçeğini bilinmiş olsun. Kaldı ki yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin. Oysa onlar, size gelen gerçeği inkâr etmişlerdir. Rabbiniz Allah’a inandığınızdan dolayı Peygamber’i de sizi de yurdunuzdan çıkarıyorlar. Ben, sizin saklı tuttuğunuzu da, açığa vurduğunuzu da en iyi bilenim. Sizden kim bunu yaparsa yani onları dost edinirse doğru yoldan sapmış olur.” (60, Mümtehine, 1)

İşte bu ifade yani, **“Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin”** ifadesi, bize bunu artık

olağanlaştırmayın, doğallaştırmayın, düşmanlarınızı düşman olarak bilin ve tanıyın, demektir. Yani bizimle düşmanlarımız arasındaki bağları doğallaştırmaya gitmeyin, bal üzerine konmuş bir yağ gibi değerlendirip dalmayın. Yani aranızda sanki hiçbir şey olmamış, bir düşmanlık yokmuş, topraklarınız gasbedilmemiş, her şey gayet normal, yolunda ve olağan imiş gibi yapmayın. Çünkü düşmanlarınız iktisadi ya da ekonomik manada, sizden bir olağanlaşma anlamında bir alaka görürlerse, bu defa, daha büyük tehlikeler oluşturacak olan sosyal ve kültürel manadaki konularda bağ kurmaya çalışırlar ve bu, doğal olarak daha büyük bir tehlike oluşturur. Bu bakımdan ayeti asla unutmamalıyız, yani, “Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin” ayetini her an hatırımızda tutmalıyız ve buna göre adım atmalıyız.

Dördüncüsü: Bizim bu düşmanlarımızla, aramızda herhangi bir şart, bir kayıt olmaksızın ulu-orta karışsaksak, nizama, intizama bağlamadan gidip gelirsek, bu, beraberinde bize karşı çok büyük tehlikeler getirir. Bu, hem bizim Müslüman Arap toplumuna ve hem İslamiyet’e karşı büyük bir tehdit oluşturur. Çünkü bunlar İslâm toplumu arasında nifak tohumlarını ekecekler, toplumun bozulması için ne gerekirse onu yapacaklar ve her manadaki pislik ve rezaletin işlenmesine göz yumacaklar, serbestlik getirme çabası içine gireceklerdir. Buda her rezaletin, her türlü pislüğün membaı ve kaynağıdır. Çünkü adamlar yani düşmanlarımız sadece bununla yetinmeyecekler, kendilerince bununla ilgili sanatları, stratejileri geliştirecekler. Doğal olarak bunun ardından gelebilecek her türlü mikrobik hastalıklar yaygınlaşacak, AİDS gibi öldürücü ve tedavisi oldukça zor, bulaşıcı hastalıklar kol gezecektir. Çünkü Yahudiler öylesi kötü bir toplumdur ki, onlar bir milleti ortadan kaldırmak için, kendileri adına her şeyi ve her yolu mubah sayarlar, bunun içinde her türlü planın ve tuzağın içerisinde yer alırlar. Hedeflerini çok önceden belirlerler. Bunu uygulamaya koymak için de çok şeytani bir zeka ile iğrenç plan ve programlarını gerçekleştirirler. Biz

ise hâlâ aymazlık içerisinde ve hâlâ umursamaz ve büyük bir yanılgıyla, durumumuzu sürdürmekteyiz.

İşte bütün bu nedenlerledir ki, burada bir kısmından söz ettiğimiz ve bir çoklarını da almadığımız tüm kötülüklerin önüne geçebilmemiz için bize düşen çok zaruri ve önemli bir farz görevi düşmektedir. Bu farz olan görev de, dinin gerekli kıldığı ve gerçeklerin de olması gerektiğini ortaya koyduğu bir farz. Onları düşman bilmek ve onlara karşı gereken tedbiri almak.

İşte tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde ve ışığında bizim görüşümüz şudur: Siyonist düşman olan Yahudilerin ülkesine, devletine yapılabilecek bir yolculuk veya seyahat etmek- Filistinli olanlar dışında- şer'an yani dini açıdan haramdır. Hatta bunun adı, **"Dini Seyahat amacı"** veya, **"Mescidi Aksa Ziyareti"** olsa bile yine de haramdır. Çünkü, yüce Allah, bu Mescid **Yahudi ateşi altında esirken** veya Siyonist çocuklarının, savaşçı bekçilerinin elinde iken, Müslümanların gidip burayı ziyaret etmelerini istememiştir. Aksine yüce Allah'ın bu noktada Müslümanlardan istediği bir farz vardır. O da burasını o Yahudilerin elinden kurtarıp özgürlüğüne kavuşturmaktır. Özellikle de sürekli olarak çevresini kazıyıp durdukları ve altından tüneller açmaya çalıştıkları ve akıbetinin ne olduğunu bilemediğimiz, haince planlarından orayı kurtarmak, biz bütün Müslümanlara farzdır. Çünkü Yahudiler buraya, güya Mescidi Aksa'nın temelleri altında kalan heykellerini ortaya çıkarıp, oraya dikmeyi istiyorlar. Bugün Mescidi Aksa ne durumdadır, hiçbir Müslüman yazık ki bilememekte, sadece Yahudiler ona karşı ne yaptıklarını, neler yürüttüklerini bilmektedirler.

"Onlar tuzak ve planlarını kurarlarken Allah da onların tüm tuzaklarını geçersiz kılıyordu. Çünkü Allah bütün tuzak kuranların tuzaklarını en iyi şekilde boşa çıkarandır." (8, Enfal, 30)

Şüphesiz biz hepimiz Mescidi Aksa'nın özlemi ve hasreti içindeyiz. Hepimiz o mübarek ve huzur veren yeri ve Mescidi ziyaret için oraya gitmenin özlemiyle tutuşmaktayız. Çünkü orada kılınacak olan bir namaz sıradan diğer mescitlerde kılınan namazlar-

dan beş yüz defa daha fazla sevaplıdır. Ancak bizler o kor ateşin içimizde yanmasını, ta ki bir gün orada namaz kılabilceğimiz gün nasip olana dek de bu kor ateşin aynen devamını umut ediyor ve bu umutla yaşıyoruz. Allah izin verir de Mescidi Aksa ve çevresi ne zaman özgürlüğüne kavuşur ve ne zaman asıl sahiplerinin eline yeniden geçerse, işte o zaman orayı ziyaret edebiliriz. Ki buranın da asıl sahipleri Arap ve tüm İslâm ümmetidir. Başkaları değil.

Mescidi Aksa'da kılınan namazın derecesini kazanmak isteyen bir Müslüman, bunun yerine Medine'deki Peygamber Mescidi'ni ziyaret edebilir. Çünkü bu mescitte kılınacak olan bir namaz, sıradan mescitlerde kılınan namazlardan bin defa daha fazla sevaplıdır. Yani Medine Peygamber Mescidinde kılınacak olan bir namaz, Mescidi Aksa'da kılınacak namazın iki katı sevaplıdır.

Hatta dahası var. İlla da bu manada bir yere sefer yapmak, ziyaret yolculuğu yapmak istiyorsa, bu ziyaretini Mescidi Haram'a yapabilirler. Burası mutlak manada Allah'ın en faziletli evlerindedir. Yüce Allah'ın kulları için yeryüzünde ilk bina edilen evdir. Burada kılınan bir namaz, Mescidi Nebevi ile, Mescidi Aksa dışında diğer mescitlerde kılınan namazlardan yüz bin defa daha sevaplıdır.

Bunun manası şu demektir. Mekke'yi Mükەرreme'de bulunan Mescidi Haram'da kılınan bir namaz, Mescidi Aksa'da kılınan namazın iki yüz katı kadar sevaplıdır. Eğer bir Müslüman Mescidi Aksa'nın özlemini duyuyor ve bu özlemle yanıp tutuşuyorsa, o halde bu ateşi Medine'de bulunan Peygamber Mescidine yapacağı ziyaret yolculuğu ile veya Mekke'deki Mescidi Haram'a yapacağı bir ziyaretle söndürebilir, söndürmelidir. Ta ki Allah o mübarek beldeyi asıl sahiplerine, bu ümmete iade edene ve emaneti ehline verene dek böyle yapsın. İşte o gün:

“O gün müminler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir.”

(30, Rum, 4-5)

Diğer taraftan bizimle Siyonist çocukluları arasında devam eden savaşın sona ermesi, barışın sağlanması davasına gelince, bu, ayakta var olacak-çözülecek bir dava değildir. Kısaca olmayacak duaya

amin denecek bir meseledir. Kudüs bize geri verilmiş veya verilecek gibi değil.. Siyonist idareciler Kudüs kentinin ebedi olarak onların devletlerinin başkenti olduğunu ileri sürdükleri ve ilan ettikleri müddetçe, etrafını, gelen yeni Yahudilere yerleşim için açıp onları oranın vatandaşları imiş gibisine yerleştirmeyi devam ettirdikleri müddetçe, o kutsal şehrin alametlerini ve özelliklerini bozup dağıttıkları sürece, Mescidi aksa onların merhametine veya onların katı yürekliliğine terk olunduğu müddetçe, Filistinli halk sürekli olarak uzaklaştırılıp mülteci-sığınmacı konumunda bırakıldıkları müddetçe, hep ileri sürülen barış meselesi rüzgar önünde savrulan bir yaprak olduğu müddetçe, olduğu müddetçe,olduğu müddetçe bu, sadece bir hayal olmaktan öteye geçmez, geçemez.

Varsayalım ki bu toprakları gasb eden azılı Yahudi kafirle barış oldu, böyle bir barışı kabul ettik. Oysa böyle bir barışın şeriat-din açısından kabul edilebilir bir yanı yoktur, şeriat bunu red etmektedir. Nitekim biz bunu bundan önceki fetvamızda belirtmiştik ve bu: “Allah’ın bunu böyle yapması, küfrü seçenlerin kesin hücceti-kanıtı açıkça gördükten sonra küfürleri sebebiyle helâk olsunlar ve iman edenler de apaçık kanıtı dayanarak imanı seçmekle hayat bulsunlar içindir.” (8, Enfal, 42)

İşte bu çok tehlikeli süreçte bu ümmete, Müslümanlara benim söyleyeceğim budur. Çünkü bu tehlikeli gidişatın sonunda Kudüs, Mescidi Aksa vb. gibi tüm değerlerin kaybolmasına, canlı olan iman ve İslâm düşüncesinin hareket ve eylemci fikir yapılarının uyuşmasına ve giderek bu hareketin yok olmasına neden olabilir. Hatta olur ki, doğru ile yanlış birbirinden ayırd etme özelliklerini bile yitirebilirler. Hatta bunlardan daha da tehlikelisi, kimi sözde din mensupları –yani geniş manada ilim özelliğini yitirmiş ve kötülüğü engelleyici takvadan kendilerinde eser kalmamış sözde ilim adamları– şu şekilde bir cesareti kendilerinde bulabilirler de, şöyle fetvalar yumurtlayabilirler. İslâm ümmeti kendi arzu ve isteğiyle kendi katilinin ve topraklarını gasb eden işgalcilerin ellerini tutup onlarla barış için tokalaşmalarını bile fetvalarıyla caiz görebilirler. Bunu da sırf geçici bir heves ve istek uğruna, küçük bir takım ka-

zanımlar elde edip en önemli kazanımları feda ederek, meseleyi temelden çözecek olan köklü çözümü ele almaksızın fetvalarıyla bunu caiz görenler çıkabilirler!...

La Havle ve la Kuvvete İlla Billah...

Allah'ım! Bize hakkı hak olarak göster ve bizim ona uymamızı, onu uygulamamızı sağla. Bize batılı da batıl olarak göster ve bizi ondan uzaklaştır. Allah'ım! Amiiin!...

İSRAL İLE BARIŞ YAPMAK

Soru: Suudi Arabistan Müftüsü Şeyh Abdülaziz Bin Baz'ın, İsrail ile barış konusunda bir fetvası gazetelerde yayınlandı. Bu fetvaya göre Değerli Müftü, birtakım gediklerin açılmasına, sıkıntıların meydana gelmesine rağmen, eğer Veliyyulemr yani bu konuda yetkili olan kimse ya da kimseler bir maslahat, bir yarar görebiliyorlarsa, barışın olabileceğini zikrediyor. Acaba böyle bir fetvaya karşı sizin değerli açıklamalarınız ne olabilir?

Cevap: Değerli ve müsamahakar Müftü Şeyh Abdülaziz Bin Baz, çağımızda İslâm ilim adamlarından sayılı büyük isimlerden biridir. Onun vermiş olduğu fetvalar gerek bilim çevrelerinde olsun, gerekse dini çevrelerde olsun muteber olan ve kabul gören fetvalardır. Çünkü kendilerinin hem ilimlerine ve hem dini hassasiyetlerine güven duyulan biridir. Biz de onu böyle sanırız. Haşa Allah üzerinde onun hakkında ayrıca bir değerlendirmede bulunacak değiliz.

Ancak her halükârda o da masum biri değildir. O da bir insandır, isabet ettiği de hata ettiği de olabilir. Kaldı ki bizler, salih seleflerimizden-bizden önce geçen büyüklerimizden şunu öğrenmişizdir: "Hz. Peygamber (sav) dışında herkesin sözü gerektiğinde alınabilir, gerektiğinde de terk olunabilir. Sözü asla terk olunmayacak olan yegane zat Hz. Muhammed (sav)'dir." Bunun içindir ki, alimlerin dil sürçmelerine, bilge kimselerin de ayak kaymalarına ilişkin uyarılar gelmiştir. Nitekim Ebu Davud'un rivayet ettiği gibi Muaz İbn Cebel böyle söylemiştir.

Muaz der ki: “Bilge kişinin söylediği ve insanın ayağını kaydıracak sözlerinden uzak durun. Onun söylediği bu söz, seni saptırmasın. Olur ki o belki bu sözünden, söylediğinden daha sonra dönmüş olabilir.” (Bak. Ebu Davud, 4611)

Abdülaziz İbn Baz’ın İsrail ile barış konusunda yayımlanan fetvasına gelince –eğer gerçekten bu, onun verdiği bir fetva ise– İslam alimlerinden bir çoğu bu fetvası nedeniyle ona muhalefet etmiş ve karşı çıkmışlardır. Gerçi kendisini sevmeme ve büyük bir şekilde takdir etmeme rağmen, ona karşı çıkanlardan biri de benim. Ancak Hafız Zehebi’nin hocası, İbn Teymiye hakkında dediği gibi: **“Biz Şeyhul İslâm İbn Teymiye’yi severiz ama hakkı ondan daha çok severiz.”** İşte biz de aynen İbn Baz için böyle diyoruz.

Benim görüşüme göre müftünün yani İbn Baz’ın -Allah muhafaza buyursun- vermiş olduğu fetvasındaki hatası veya yanılığı, verilen şer’i-dini hükümde ve gösterilen delil açısından değildir. Aslında hüküm sahihtir, gösterilen delile de toz kondurulacak değildir. Ancak burada asıl hata ya da yanılık, hükmü vakıya, olaya, yani İsrail ile barış yapmaya indirgemesidir, uyarlamasıdır. Böyle bir değerlendirme doğru bir değerlendirme değildir. Ki Usul yani Metodoloji alimleri buna **“Tahkiku’l-Menat”** adını vermektedirler. Yani hüküm kendisi üzerine bina edilen şey demektir. Oysa burada hükmün kendisi üzerine bina edildiği veya yüklendiği şey gerçekleşmiş değildir. Bunun en açık örneği şudur:

İbn Baz fetvasını verirken iki şeye veya iki delile dayandırmaktadır.

Bu delillerden birinci delili yüce Allah’ın şu kavlidir: **“Eğer onlar barıştan yana bir durum sergilerlerse, sen de barıştan yana tavır koy. Allah’a güven, işini Ona havale et.” (8, Enfal, 61)**

Bunlardan ikinci delil de şudur: Şeriat yani dini açıdan süreli olarak veya mutlak anlamda ateşkes ilan etmek caizdir. Bunun her ikisini de Hz. Peygamber (sav), müşriklere karşı uygulamalarıyla göstermiştir. Hz. Peygamber (sav) on yıl boyunca Mekke müşrikləriyle savaş yapmamak üzere antlaşma imzalamıştır. Bu on yıl boyunca

ca halk güvencede olacak, biri diğerine saldırmayacaktı. Bu barış antlaşmasına göre bir çok Arap kabileleri, mutlak manada taraf olarak buna katıldılar. Ancak Hz. Peygamber (sav) Mekke'yi fethedince, onlarla yaptığı anlaşmaları geçersiz saydı ve kendisiyle herhangi bir antlaşma yapmamış olanlar için dört aylık yeni bir süre tanıdı.

İşte Müftü İbn Baz bu iki delili esas alarak diyor ki: **“Veliyyulemr yani yetkili kimse, eğer barıştan yana bir yarar ve bir maslahat görüyorsa, böyle bir barışı yapması caiz olur.”**

Biz şimdi Allame Müftü İbn Baz'ın ilk deliline bakalım. Ki bu delil, Enfal suresinin 8. ayetidir. Biz de bu delile karşı deriz ki; Şüphesiz eğer düşmanın kendisi barışa gelip yansa, bu takdirde bizim de Allah'a dayanıp güvenerek bu barışa taraftar olmamız gerekir. Bu, şüphe götürmeyecek manada böyledir. Oysa bu olayda durum tümüyle farklıdır. Bu olayı getirip, Yahudilerin olayı ve durumuyla aynı şekilde değerlendirmek doğru bir değerlendirme değildir. Çünkü burada toprakları gasbedilip ellerinden alınan ve mağdur edilip yurtlarından edilenler Müslümanlardır. Bu zulmü ve gasp fiilini işleyenler de Yahudilerdir. Hiç bir gün de barışa yanaşmamışlardır.

Durum bu kadar açık ve net olarak ortada iken, nasıl olur da Yahudiler barış taraftarı veya barışı isteyen taraf olarak kabul edilsin ki? Çünkü Müslümanların topraklarını gasbedenler Yahudilerdir. Onların kanlarını dökenler ve ülkelerinden sürgün edip yurtsuz konumuna sokanlar da Yahudilerdir. Haksız yere herkesi yurdundan, evlerinden eden, evlerini yıkıp tarumar edenler de onlardır.

Yahudilerin bugün Filistin'de uyguladıkları durum tıpkı, senin evini elinden zorla gasp edip alan bir adamın durumu gibidir. Adam gelmiş senin evini gasbetmiş, çoluk-çocuğunu, çevreni ve yanında olanları kuvvet kullanarak ve silah gücüyle el koyarak zorbalıkla işgal etmiştir. Adam, seni, aileni, çevreni oradan çıkarmış ve seni meydanda öylece bırakıvermiş, sığınacağın bir gölge bile bırakmamıştır. Sen ve çocukların, ailen onlara karşı mukavemet gösteriyor, ona karşı savaşmaya, onu öldürmeye gayret ediyorsun. O da seni öldürüyor. Bütün bu direnmelerin sana evini geri versin

için ve haklarını geri alsın içindir. Şimdi adam bütün bu zulümleri ve haksızlıkları sana yaşatmış ve hiç bir hakkını da teslim etmemiş. Bir müddet sonra bu zalim adam sana geliyor ve:

“Gel seninle barışalım, aramızda anlaşalım. Şartım da şudur. Aslında bu büyük ev ve çevresi tümüyle sana ait olmakla beraber, sen burayı bana vereceksin, ben de burada sana ufacık bir oda-tavuk kümesi vereyim. Ama bundan böyle sen benimle savaşmayacak, bana teslim olacak ve benimle hiç bir zaman da tartışmayacak, bana karşı problem çıkarmayacaksın. Ben de bu barışmamıza karşılık sana bir kısım da toprak bırakacağım” diyor.

Oysa zaten güya bana vermeye kalkıştığı veya bıraktığı o topraklar, o ev veya küçücük oda, benim kendi malımdır, kendi varlığım ve toprağımdır. Sözde benimle barış karşılığı bana toprak verecek?! Şimdi böyle bir düşman, varlığını, her şeyini gasbetmiş olan bir düşman ve gasbettiğini almada ısrarcı olan bir düşman hiç barış taraftarı olabilir mi? Böyle bir şeyi hiç isteyebilir mi?

Şimdi bizim burada ele alacağımız ve zikredeceğimiz ayet, *Enfal* suresindeki ayet değildir. Bu ayet Muhammed suresinde geçen yüce Rabbimizin şu kavlidir:

“Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir.” (47, *Muhammed*, 35)

Şimdi de Şeyhin ikinci delilini gözden geçirelim. O da süreli veya mutlak manada ateşkesin caiz olacağı meselesidir. Bu konuda da söyleyeceklerimiz şöyledir: Ateşkesin manası, savaşın durması demektir. Ancak acaba Yahudilerle mücerret anlamda bir ateşkes gerçekleşmiş midir? Onlarla ateşkes konusunda ne kadar imzalar atılmış olsa bile, buna rağmen harp bırakılmış mıdır? Savaş durdurulmuş mudur? Halkın birbirlerine saldırıları durmuş mudur? Ya da böyle bir güvenlik sağlanmış mıdır?

Gerçek şunu konuşuyor: Yahudilerle Filistinliler arasında meydana gelen olay sadece ve soyut anlamda bir ateşkes meselesi değildir. Aksine burada bu işin içinde yatan şey, çok daha büyük

bir şeydir ve çok daha büyük bir tehlikeyi beraberinde getirmektedir. Bu tehlike, Yahudiler tarafından silah gücüyle, bombardımanlarla, ateşle ve zorbalıkla gasbedip ele geçirdikleri toprakların bundan böyle Yahudilere ait olduğunu kabul ve teslim etmek demektir. Ensiz ve yurtsuz bıraktıkları, sürgüne yolladıkları Milyonlarca masum insanın ve Müslüman'ın ellerinden zorbalıkla alınan toprakların Yahudilerin Mülkü olduğunu onaylamak manasındadır.

Hatta iş bununla kalmayacak tüm o topraklar üzerinde yasal olarak bundan böyle işleri yürütecekler, egemen güç ve kanun onların koydukları ve uyguladıkları yasalar olacaktır. Böylece **Hayfa, Yafa, Akka, Lud, Remle, Beyrusseb'** denilen tüm yerler ve topraklar ve hatta **Kudüs'ün** kendisi onların olacak, onlar orada doğal manada söz hakkına sahip olacaklardır. Yani buraları bundan böyle meşru İsrail toprakları olacaktır.

Bundan daha da tehlikelisi bütün bu Arap ve İslâm toprakları 13 asırdan bu yana hep İslâm toprakları iken, bundan böyle onlar da Siyonist Yahudi İsrail devletinin birer parçası, toprağı konumuna düşeceklerdir. Oradan bize hiçbir hak iade olunmayacak ve hiçbir hak iddiamız da bulunmayacak. Hatta mücerret manada orada bir istekte bulunma gibi bir hakkımız da olmayacaktır. Bunun manası şudur:

“Silah ve kuvvet zoruyla kazanılan topraklar, bundan böyle meşru topraklarımızdır.”

O halde olan biten şeyler, değerli hocamızın düşündüğü kadar basit bir ateşkesten ibaret değildir. Aksine bu tam anlamıyla Arap İslâm topraklarımızın bundan böyle İsrail'in hakkı olduğuna bir tür itiraftır, kabullenmedir. Artık bundan böyle onlar bize hükmedebilirler ve bizi idare edebilirler. Çünkü bu topraklar ebedi olarak elimizden çıkmıştır. Biz de bu akid ve antlaşmalarla imzalayıp kabul etmiş ve buna tanıklar getirmiş olduk. Olay bu demektir.

Biz burada sayın hocamızın şer'i-dini bir hükmü böyle bir olayı uygulamakla ipotek altına alan görüşlerine karşıyız. Çünkü bize göre bu uygulama sağlıklı bir uygulama veya değerlendirme değildir.

Oysa bildiğimiz kadarıyla sayın hocamız, birlikte ve onun başkanlığında Dünya İslâm Birliğinin fıkıh toplantılarında olaylara müsamahakar bakışlarını, toleransını bilmekteyiz. O, başkanlık ettiği konularda bize hep şunu söylerdi. Eğer bir konu veya mesele uzmanlık ve deneyim isteyen bir husus ile alakalı ise, mutlaka o uzmanların konu hakkındaki görüş ve açıklamaları alındıktan ve onların görüşlerini dinledikten sonra gerekeni yapmalıyız. Fakihler de bütün bunlardan sonra verecekleri hükümleri vermiş olsunlar. Evet sayın hocamız hep bunu söylerdi.

Bu tür şeyler mali, ekonomik konularda meydana gelir, dolayısıyla bu konuların gereği gibi anlaşılabilmesi için de mutlaka mali ve ekonomik konunun uzmanı kişiler bu işe çağırılmalıdır.

Bu durum, aynen hekimlikle alakalı meselelerde de böyledir. Bunun da gereği gibi anlaşılabilmesi için konuyu bilen, meselenin uzmanı doktorlar çağırılmalı ve onlardan gerektiği gibi detay bilgiler alınmalıdır. Aynı şekilde bu olay, bilimsel ve astronomiyi ilgilendiren alanlarda da böyledir. Bu konulara ilişkin eğer bir mesele gelirse mutlaka konuların uzmanı olan kimseler çağırılıp dinlenmeli ve görüşleri alınıp değerlendirilmelidir. Yani fıkıhçılar, konular hakkında bir hüküm ve karar belirlemeden önce, o meselelerin uzmanı kimselerle mutlaka oturup konuşmalılar, onları dinlemeliler, görüşlerini almalılar ve daha sonra bu bilgilerin ışığında gereken hükmü veya kararı vermeliler.

Sayın değerli hocadan bu oldukça önemli ve önemli olduğu kadar da tehlikeli ve vebali bulunan bir konuda, mutlaka ilgilileri, deneyimli siyaset adamlarını, savaşçıları-askerleri, barış ve savaş alanında deneyimli, güvenilir ve rüzgarların esişlerine gören yön değiştirmeyecek olan, ihanet içerisinde bulunmayan kimselerden önce bir değerlendirme almaları gerekirdi. Oysa Yahudiler devletlerini kurduktan bu yana yaklaşık elli yıldır bizimle savaşmaktadırlar ve devletlerini kurmazdan önce de onlarca yıl öncesinden yine bizimle savaş halinde idiler. Bu itibarla işin uzmanı ehil kimselerle görüşüp bilgi edinemez miydi? Görüşseydi mutlaka onlardan ger-

çeği öğrenebilirdi. Acaba fiilen Yahudiler hiçbir barış yaptılar mı? Böyle bir şey istediler mi? Acaba olacak olan şey sadece bir ateşkes olayından mı ibaret? Yoksa bu, tümüyle haklarımızdan vazgeçip onlara bıraktığımız anlamına mı gelmektedir?

Durum bütün yönleriyle apaçık bir şekilde gözler önünde bulunmaktadır. Bunların barış istediklerinin ve barışa taraftar olduklarının kanıtı, gasbedip aldıkları yerleri tekrar sahiplerine iade etmedikleri sürece, bunlar barış istiyor manasına gelmez. Halktan zorbalıkla ve soyarak aldıklarını geri vermedikçe, gaspa ve zulme uğrayanların hakları teslim edilip orada söz sahibi olmaları gerekenlerin onlar olacağını kabul etmedikleri müddetçe, fakihlerin geçici veya mutlak manada caiz gördükleri ateşkes olayı burada geçerli olmaz.

Nitekim Kürt asıllı meşhur İslâm ordu komutanı Salahaddin Eyyubi haçlılarla veya bunların bir kısmıyla sürdürdüğü savaşlarında bunu fiilen yaşadı ve onlar hakkında olması gerekeni de yaptı. Allah kendisini onlara karşı muzaffer kılan ve **Hattin’de** ve **Kudüs’ün** fethinde onlara yardımda bulundu. Oysa bundan önce buraları yine doksan yıl haçlı zihniyetinin ve benzeri kafirlerin elinde bulunuyordu. Buraları onların elinden kurtarıp alan Salahaddin Eyyubi’dir.

İsrail ile yapılacak olan böyle bir basit ve aşağılayıcı barış konusunda ve Müslümanlar arasında açacağı büyük gedikler noktasında İsrail’in bu barışla elde etmek istediklerini elde ettiğinden bir kuşum yoktur. Çünkü İsrail hep almış ve fakat hiç vermemiştir. O hemen ta ilk günden bu yana tüm övünmelerle Kudüs şehrinin İsrail milletinin ve devletinin ebediyete kadar başkentidir, diye ilan etmiştir. Hem de göğsünü kabarta kabarta bu ilanı yapmıştır. Bu itibarla ortada problem olarak kalan şey Kudüs meselesidir, sığınmacılar olayıdır ve buralara başka ülkelerden getirtilip yerleştirilen yeni yeni Yahudilerin vatandaşlaştırılması politikasıdır, askıda kalan sınır meselesidir. Söyleyebilir misiniz, bunların hangisi çözülebilmiştir? Şimdi hakkında konuşulan sözde barışın çözdüğü hangi mesele var ki, bunu söyleyebilir misiniz?

Bununla beraber ben burada konu açısından bu barış olayını ko-

nuşuyor değilim.. Ben meseleyi prensip açısından ele almaktayım. Dolayısıyla bu şekliyle olan bir barış dini açıdan geçersiz ve anlamsızdır. Ben öteden beri hep söylemişimdir ve halen de bunu teyiden de söylemeyi sürdürüyor ve diyorum ki: Filistin toprakları, tümüyle Müslümanların ve İslâm'ın topraklarıdır. Yoksa bu topraklar sadece Filistinlilerin mülkü değildir ki, burada bütün Müslümanların onayı olmaksızın istedikleri gibi tasarrufta bulunabilsinler. Bu topraklar ümmetin, hem de onlar dışındaki tüm ümmetin nesillerine ait olan mülküdür. Eğer herhangi bir nesil veya kuşak bu konuda yanlışla sapar, ihmalkar davranır ve geri adım atmış olsalar bile, sonraki gelecek olan Müslüman ümmetin nesilleri aynı sakatlığı, ihmalkarlığı ve yanlışlığı onaylayıp devam ettirecek değildirler.

Eğer Filistinliler bir yanlışla imza atarlar ve ihmalkar davranırlarsa, bu durumda ümmetin üzerine onların haklarını savunmaları vacip-farz olur. İslam ümmeti o toprakları ve orada bulunan Mescidi Aksa'yı savunup gerekeni yapmakla mükelleftir, bu, kendilerine bir farzdır. Eğer savunma ve savaşma güçleri yoksa, bu takdirde söz ve konuşmalarıyla, yapacakları açıklamalarla, tebliğlerle konuyu sürekli olarak gündemde tutmak zorundalar. Oysa zaten bizzat Filistin halkının kendisi böylesi bir teslimiyeti, barışı ret ediyor ve kabul etmiyor. Elllerinden geldiğince hep buna karşı koyuyorlar.

İslam ülkelerindeki Müslümanlar, Arapların bu durumlarına karşın şaşkınlık geçiriyorlar ve nasıl kısacık bir zaman dilimi içerisinde hemen değişiyorlar? Kalkıp can düşmanlarını ve düşmanlarımızı yani İslâm düşmanlarını dost olarak kabul ediyorlar. Gidip ellerini onlara savaşıp onların mal ve canlarını, ırzlarını tehdit eden, öldüren, onları ülkelerinden çıkaranlarla el sıkışıyorlar. Bu, olacak bir şey mi?

Burada yapılacak olan en sağlıklı iş ve duruş Kur'an'ın şu ifadesinde yer aldığı gibi gerekeni yapmalıyız. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Biz neden Allah yolunda cihad edip cihad yapmayalım ki, zaten bizler yurtlarımızdan çıkarılıp atılmışız, çocuklarımızdan da ayrı bırakılmışız.”** (2, Bakara, 226)

Allah'ım! Bize hakkı hak olarak göster ve bizim ona uymamızı sağla! Bize batılı da batıl olarak göster ve bizi ondan uzaklaştır. Amiiin!

İBN BAZ'IN KARDAVİ'YE CEVABI

(Hudeybiye musalahası-antlaşması, Müslümanların mallarını gasbeden Kureş ile Allah Resulü (sav) arasında olmuştur.)

Değerli Yusuf Kardavi hocanın, **el-Muctema dergisinin 9. Şaban.1415-10.01.1995 gün ve 1133 sayılı nüshasında** yayımlanan ve Yahudilerle Barış ile alakalı benim, “el-Müslümun” gazetesini, 31.Recep.1415 sayılı nüshasında bazı Filistinli gençlerin soruları üzerine yayımlanan yazım ile alakalı makalesine bir açıklama ve eleştirimdir.

Ben daha önceki yazımda, eğer maslahat gereği ve Filistin halkının güvenliği için icab ediyorsa, ülkelerinde rahat yaşayabilmeleri, dinlerini yaşamaları ve herhangi bir problem ile karşılaşmalarını için buna engel bir şeyin olmadığını açıklamıştım.

Ancak benim bu söylediklerimin ve açıklamamın, Kardavi hoca tarafından doğru olmadığı ve yanlışlığı içinde bulunduğum diye değerlendirildi. Kardavi, Yahudilerin gasıp olduklarını, zorbalıkla toprak ele geçirdiklerini söyleyerek onlarla barış yapmanın doğru olmadığını....zikretmişti.

Ben, Sayın Kardavi'nin bu konuya gösterdiği önem, kendi görüşüne göre hakkı açıklama arzusu dolayısıyla teşekkür ederim. Kuşkusuz bu ve benzeri konularda mesele sayın Kardavi'nin söylediği gibidir. Yani bu gibi konularda mesele delile dayalı olarak ortaya konulur. Allah Resulü (sav)'nın sözü dışında herkesin sözü gerektiğinde kabul edilir, gerektiğinde de bırakılır. Bu, tüm tartışmalı konular hakkında böyledir ve bilinen gerçeğin kendisidir. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Eğer din ve dünya konusunda anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah'a

ve Resulüne-Kitap ve Sünnete götürün. (Bu iki temel yasa çerçevesinde çözüme bağlayın.) **Bu, daha hayırlı ve hem de sonuç itibariyle daha güzeldir.”** (4, Nisa, 59)

Yine yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah’a mahsustur.”** (42, Şura, 10)

İşte bu kural, üzerinde Ehli Sünnet ve'l-Cemaatin ittifak ettikleri bir gerçektir.

Ancak bizim, Yahudilerle barış konusunda zikrettiğimiz meseleye gelince, zaten biz orada bunun delillerini sunmuştuk. Biz bunu, Kuveyt Üniversitesi Şeriat Fakültesinden bazı öğrencilerin sordukları sorulara bir cevap olarak yazmıştık. Zaten bu sorulara cevabım da, 19.8.1415 yani 20.01.1995 Cuma günkü nüshasında **“el-Muslimun”** gazetesinde yayımlanmıştı.

Biz Şeyh Kardavi'ye –Allah onu ve ayrıca diğer ilim ehlini de muvaffak kılsın- deriz ki: **“Kureyş de aynı şekilde muhacirlerin mallarını ve evlerini de ellerinden almıştı.”** Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır.” (59, Haşr, 8)

Bununla beraber Allah Resulü (sav) hicretin altıncı yılında Kureyş ile Hudeybiye barış antlaşmasını imzaladı. Kureyş'in Müslümanlara yaptığı zulüm, haksızlık ve onları evlerinden ve yurtlarından atmaları, mallarına el koymuş olmalarına rağmen bu durumlar, Allah Resulünü onlarla barış imzalamaya mani olmadı, engel oluşturmadı. Çünkü Allah Resulü (sav) tüm Müslümanların, muhacirlerin, başkalarının ve İslâm dinine girmek arzusunda olanların genel manadaki çıkarlarını, menfaatlerini düşünerek, onlarla böyle bir antlaşmayı imzalamıştı.

Yine Kardavi'ye verdiği örnek nedeniyle cevap olarak deriz ki: Kardavi, eğer bir insan gidip bir adamın evini gasb ederek, on-

ları oradan çıkarıp öylece meydana bırakırsa, daha sonra da evini gasb eden düşman ile bir kısmı üzerinde antlaşma yapmış olsalar... diye devam eden örneğini Kardavi, böyle bir barış antlaşması doğru ve sahih olmaz, diye cevaplıyor.

Doğrusu bu, gerçekten garip karşılanacak bir cevaptır, hatta bu çok ciddi manada bir hatadır veya hatanın ta kendisidir. Kuşkusuz mazlum yani ezilen ve haksızlığa uğrayan bir kimse kendi rızasıyla hakkının bir kısmından vazgeçiyorsa, bu konuda gidip zalim kişi ile bir barış yapıyorsa, bunda bir sakınca yoktur. Çünkü hakkının bütününe alabilme gücü elinde bulunamamaktadır. Kaldı ki, tamamı elde olunamayan bir şeyin tamamı elde edilemiyor diye, hepsi bırakılamaz. Çünkü Aziz ve Celil olan yüce Allah şöyle buyurmuştur: **“Gücünüz yettiğince Allah’ın emir ve yasaklarını yerine getirmeye gayret ederek Allah’ın azabından sakının.”** (64, *Tegabün*, 16) Ve her şeyden münezzeh olan Allah şöyle buyurmaktadır: **“Sulh-barış her zaman hayırlıdır.”** (4, *Nisa*, 128)

Kuşkusuz mazlumin yani haksızlığa uğrayıp evini kaybedenin, ailesiyle birlikte kalabileceği evinin, bir, iki veya daha fazla odasını elde etmesi, öyle meydanda açıkta kalmasından elbette daha hayırlıdır. Yüce Allah’ın: **“Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir.”** (47, *Muhammed*, 35) mealindeki bu kavline gelince, bu ayet, eğer mazlum yani haksızlığa uğrayan kimse güç ve kuvvet açısından zalimden yani haksızlık yapandan daha güçlü ve muktedir ise, hakkını bu şekilde alabileceksen, bu ayet böyleleri içindir. Dolayısıyla böyle bir kimsenin fırsat elinde iken zayıflık veya acizlik göstermesi, barış çağrısında bulunması caiz olmaz. Müslüman bunu yapmamalıdır. Hakkını alabileceksen mutlaka almalıdır.

Eğer maddi güç bakımından bir üstünlüğü yoksa, aciz bir konumda ise, Hafız İbn Kesir’in de tefsirinde bu ayetin açıklamasında açıkça belirttiği gibi Müslüman’ın düşmanını barışa çağırmasında herhangi bir sakınca yoktur. Nitekim Hz. Peygamber (sav) de, Hu-deybiye barış antlaşmasında Kureyşlileri barışa davet etmiştir. Çünkü

Allah Resulü (sav) durum değerlendirmesi yaptığında, Müslümanlar için daha uygun ve daha yararlı olanın barış yapmak olduğunu, bunun savaştan daha iyi olacağını görmüştü... Ki o Allah Resulü (sav)'dür. Onun her yaptığı ve terk ettiği şeyde o bizim için en güzel örnek ve modeldir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir.” (48, Fetih, 18)

Ancak müşriklerin kendileri antlaşmayı bozunca, Müslümanlar da onlarla Mekke'nin Fethi gününde savaşma gücünü elde edince, onlarla savaşmış ve onları kendi can evlerinde, kendi yuvalarında vurmuşlardı. Allah Müslümanlara bundan böyle ülkeleri fetih imkanını verdi. Müslümanları, Mekke halkının boyunlarına binecek güce erdirdi, fakat Müslümanlar onlara zulmetmeyip onları affettiler. Böylece Allah Müslümanlara fetih ve zafer nasip eyledi, Hamd ve minnet yalnızca Allah'adır.

Benim Sayın Kardavi ve diğer ilim ehli kardeşlerimden dileğim, bu konuya bir daha eğilip buna göz atsinlar. Meseleye duygusal ve istihsan açıdan bakmayıp, şer'i-dini deliller noktasından bir daha incelesinler. Bu arada benim bu konuya ilişkin olarak en son yazdıklarımı da incelesinler. Ki benim bir takım cevaplar içeren bu görüşlerim, “el-Muslimun” gazetesinin 19.08.1415 hicri ve 20.01.1995 günkü nüshasında yayımlanmıştı. Ben burada şu açıklamada bulunmuştum. Farz olan şey, Yahudi ve benzeri diğer müşrik kafirlerle gücün elde olması durumunda savaşçı cihad yapılmasıdır. Böylece ya Müslümanlığı kabul edinceye veya cizye-vergi vermeyi kabul edinceye kadar onlara karşı savaş-cihad sürdürülür. Eğer bu Müslümanlar gerçekten savaşabilecek güce sahip cihat ehli kimseler ise, onlara karşı bu, devam ettirilir. Nitekim ayetler de, hadisler de bu gerçeğe delalet etmektedirler.

Ancak aciz kalınması halinde, Müslümanlara fayda sağlayacak ve onlara herhangi bir zarar vermeyecek manada barış sözleş-

mesi veya antlaşması yapılabilir, bunda herhangi bir sakınca yoktur. Bunu yaparken de, savaşlarında, barışlarında Allah Resulü (sav) ne yapmış ise, onu örnek edinerek gereken yapılmalıdır. Genel ve özel manada şer'i-dini delillere bağlı kalınarak gereken yerine getirilmelidir. Ancak genel ve özel manadaki deliller karşısında ne yapılması uygun ise onu düşünerek yapmalılar. İşte bu, hem dünyada ve hem de ahirette kurtuluş, saadet ve selamet yoludur.

Allah'tan dileğim odur ki bizleri ve tüm Müslümanların, idarecisi olsun, İslam toplumu olsun kendisinin rızasının olduğu şeyye bizi muvaffak kılmasıdır. Hepsine de dini anlayış ve bu istikamette yürümek nasip eylesin. Dinine ve kelimesini-İslam davasını yücelmesine yadım etsin. Müslüman idarecileri ıslah eylesin ve onları şeriatıyla hüküm veren, uygulama yapan, gerektiğinde işi ona götürenlerden eylesin! Ona aykırı olacak şeylerden de sakınılmasını nasip buyursun... Çünkü Allah bunu yapar ve O buna kadirdir, bu konuda yardımcı da olur.

Salat ve selam peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'in, Ehli Beytinin, ashabının ve güzellikle ona uyanların üzerlerine olsun!

SAVUNMA-MÜDAFAA İÇİN CİHAD ETMEK FARZDIR

(Yahudiler saldırgan ve mütecavizdirler. Hiçbir zaman barış istemezler.)

Allah'a hamd, Resulüne, Ehli Beytine, ashabına ve onu dost edinen, veli olarak tanınanlara salat ve selam olsun!

Şimdi asıl meseleye gelince, değerli ilim adamı Sayın Abdülaziz Bin Baz –Allah kendisini uzun ve hayırlı ömürlerle muhafaza etsin- tarafından daha önce yazmış olduğu İsrail ile barış konusundaki bir görüşü sebebiyle görüşlerimi belirten yazıma verdikleri bir cevabı öğrendim. Sayın hocamız, “el-Muslimun” gazetesinin kendisine yöneltilmiş olduğu sorulara burada cevaplar vermiştir. Bu cevabı yazı adı geçen gazetede, 21. Recep.1415 hicri tarihli nüshasın-

da yer almakta ve konu yine Siyonist bir gasp devleti olan İsrail devleti ile barış meselesini ele almaktadır.

Burada beni üzen şey, sayın hocamızın muhalefet kastıyla kalem aldığı eleştirel görüşleridir. Kaldı ki zaten ben, kendisine ilk fetvası, yani asıl fetvası konusunda da karşı çıkmıştım. İlimde büyüklük taslamak veya üstünlük iddiasına kalkışmak yoktur. İlimde aslanan şey, haktır, Eğer o hak yani gerçek de ortada ise, hemen ona tabi olmak ve onu kabul etmektir. Sayın hocamız çok temel bir ölçüyü pekiştirmektedir ki, hiçbir ilim adamı ondan yan çizemez. Bu temel ölçü: **“Herkesin sözü yeri geldiğinde alınabilir, gerektiğinde alınamaz. Ama biri vardır ki her halükârda sözü alınacak ve asla terk olunmayacak olan Hz. Peygamber (sav)’dır.”**

Ben önceki cevabımda çok önemli ve ilim ehline teslim edilecek olan bir gerçeği açıklamıştım. Bu da, **“fetvanın yerinde ve olması gereken şekilde verilmemesi halinde o fetvanın doğru yani sahih olmayacağıdır. Ancak bu konuda nasslara ve hükümlere ilişkin gerçek bilgi ile meseleyi olaya tatbik bilgisi birbirine karışırsa durum değişir. Eğer bu iki temel unsurdan biri olmazsa yani biri diğerinden ayrılırsa, o fetvada sıkıntı ve halel meydana gelir.”**

Ben o yazımda açıklamıştım, demiştim ki, Sayın hocamızın fetvasındaki sıkıntı veya bozukluk, nassların veya hükümlerin bilinmemesinden kaynaklanıyor değildir. Aksine orada bozukluk vakıayı-olayı olması gerektiği şekilde gerçeğe tatbik edilmemiş olmasındandır. Sıkıntı buradan kaynaklanmaktadır.

Vakıayı bilip tespit etmek ve onu gerektiği gibi kavrayabilmeyi bazen bizzat fakihin-İslam hukukçusunun kendisi başarabilir. Kimi zaman da konunun deneyimlilerinden ve uzmanlarından öğrenmek gerekebilir. Nitekim tıbbi, astroloji, ekonomi ve benzeri daha birçok konularda nasıl ki işin ehline başvurulup konunun bir de onlar tarafından değerlendirilmesi, onların görüşlerinin alınması gerekiyorsa bu işte de durum farksız değildir. Zira Kur’an şöyle buyuruyor:

“Bunu bir bilene sor.” (25, *Furkan*, 59) Bir başka ayette de şöy-

le buyurulmaktadır: **“Bu gerçeği sana, her şeyden haberi olan gibi hiç kimse haber veremez.”** (35, *Fatır*, 14)

Ben isterdim ki sayın hocamız –Allah ömrünü uzun kılsın-, fetvasında sakıncalı bulduğum ve seçtiğim noktalara değinsin isterdim. Fakat o, mesele ile alakalı esası terketmiş, ikinci derecedeki meseleleri gündeme getirmeyi seçmiştir.

Ben yazmış olduğum o yazımda demiştim ki hocamız: **“Eğer onlar barıştan yana bir durum sergilerlerse, sen de barıştan yana tavır koy. Allah’a güven, işini Ona havale et.”** (8, *Enfal*, 61) ayetini delil olarak göstermiştir. Bize göre bu ayet Muhkemdir. Bundan çıkarılacak olan hüküm geneli itibariyle teslim olunur. Ancak bu, olmaması gereken, teslim edilmesi yerinde olmayan bir olayı tatbik etmek, yerinde bir tatbik değildir. Çünkü Yahudiler hiçbir gün barış istemediler ve bunun için adım atmadılar. Zira Yahudiler saldırgan, zorba, mütecaviz ve gasp uygulayan bir toplumdurlar. Filistin halkının topraklarını zorbalıkla, silah ve güç kullanarak, terör estirerek, halkını oradan uzaklaşmaya mecbur bırakarak o topraklara sahip olmuşlardır. Irkçılığa dayanan zalim ve zorba devletlerini bu şekilde kurmuşlardır.

Demiştim ki; **“Gasp olan bir toplum, barış isteyen taraf olmazlar, onların bu isteklerine itibar olunamaz. Ancak gasp yoluyla ve zorbalıkla aldıkları toprakları sahiplerine geri vermeleri halinde bu, olabilir. Ama adam benim evimi gasp edip zorbalıkla evime sahip olmuş, sonra da içinde yerleşebilmem için o evimden bana sadece bir odacık vermiş, bu kadarına göz yummuş, tolerans tanımış, orada oturabilmem de onun iznine ve hakimiyetine bağlı kalmak suretiyle ve şartıyla verilmiştir. Bu ise, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde barış istiyor manasına gelmez.”** İşte benim söylediğim budur.

Yoksa ben: **“Elinden gasp yoluyla evi alınan bir kimse, eğer gücü yetiyorsa, o evinden bir tek odacık da olsa alabiliyorsa, bunu alma hakkı yoktur. Kalanını alması ve kendisine yeniden iadesi için savaşması gerekir”** diye bir ifade kullanmadım. Ama bizim hocamız benim sözlerimden böyle bir anlam çıkarmıştır ve üstelik bir de: **“Bu, tama-**

men hatadır” diye söylemiştir ki, ben böyle bir ifade kullanmadım, bu sadece benim yazdıklarımdan, onun çıkardığı bir sonuçtur.

Mısır’ın ölen devlet Başkanı Enver Sadat, “Eğer onlar barıştan yana bir durum sergilerlerse” Enfal, 61. ayetine dayanarak İsraililerle ittifak ve anlaşma yapınca, tüm Araplar onunla bağlarını kopardılar, ona boykot uyguladılar ve onu hain olarak ilan ettiler ve dediler ki: **“Yahudiler Barışa yanaşmadılar, barış istemediler, isteyecek de değiller.”** Ben öyle inanıyorum ki bugün de değişen bir şey yoktur. Hatta dahası var, Yaser Arafat’ın onlarla giriştiği ittifak, Enver Sadat’ın yapmış olduğu ittifaktan da kötüdür. Çünkü onların tüm isteklerine boyun eğmiştir. Eğer tarih sayfaları incelenir ve Kur’an’ın Yahudiler hakkında söylediklerine bakılır ve gerektiği gibi okunup değerlendirilirse, Yahudilerin pratik hayatlarında hiçbir zaman barışa taraftar oldukları, barış istedikleri bir gerçek olarak görülmediğini göreceklerdir. Kesin olarak ve ebediyen de böyle bir barışa yanaşmayacaklarını da öğrenmiş olacaklardır.

Bu cani ve katil toplumdan hiç böyle bir şey beklenebilir mi? Ki bizler onların İbrahim Mescidini kana boyadıklarını, Ramazan ayında Allah’ın evinde namaz kılanların rüku ve secdede iken bas-kın yaparak cinayet işlediklerini görmüşüzdür. Hatta Yahudilerin Mescidi Aksa’nın bir tarafını gasbettiklerini ve Müslümanların oraya girmelerini yasakladıklarını da görmüşüzdür.

Hiç durmadan ve ara vermeksizin Arap ve Müslümanlara ait olan bu topraklara yeni yeni Yahudiler getirip yerleştirenler, nasıl barış taraftarı olabilirler ve böyle bir barışı nasıl isteyebilirler ki? Asla buna yanaşacak değiller. Hatta bu cani Yahudiler, sahiplerinin elindeki ekili alanları tahrip ederek, mülklerini ve arazilerini ellerinden alıyorlar. Buldozerlerle yerle bir edip Yahudi topraklarına katıyorlar. O mülk sahiplerinin, o evleri yıkılanların, kadın ve çocuk ağlaşıp bağrıışan insanların çığlıklarına kulak asmaksızın, acı-maksızın her şeylerini alıp getirttikleri göçmen Yahudilere dağıtı-yorlar. O zavallı halk imdat istiyor ama, imdatlarına koşan tek bir Allah’ın kulu çıkmıyor.

Mescidi Aksa’nın çevresini harfiyatla yıkmaya çalışanlar, al-

tından tünel açmaya kalkışanlar nasıl barış isteyen kimseler olarak değerlendirilebilirler ki? Yıkacakları Mescidi Aksa'nın enkazı ve temelleri üzerinde kendi mabetlerini, heykellerini dikecekleri günü bekleyenler ve bunun için uygun ortam arayanlar ve buna zemin hazırlayanlar nasıl barışçı olabilirler ki? Çünkü onların en büyük rüyası o mabetlerini orada inşa etmek olacaktır.

Kimyevi, nükleer ve biyolojik silahların deposu haline gelen ve tüm bölge halkları için bir tehdit unsuru olan bu cani Siyonist Yahudi toplumu, nasıl barış isteyebilir ve buna nasıl taraftar gözükebilir ki? Biyolojik ve nükleer silahların yayılmasını önleme amacıyla yapılan anlaşmaya tek yanlı olarak imza koymaktan geri duran bu cani toplum hiç barışçı olabilir mi veya nasıl olabilir ki?

Gerçek şu ki eldeki tüm burhanlar, deliller ve şahitler açık olarak Yahudilerin karakterlerinde düşmanlık olduğunu gösteriyor. Onların planları da hep düşmanlık üzerinde kurulmuştur. Nitekim halen Yahudiler Büyük İsrail devletini hayal etmektedirler. Bu da Nil'den Fırat'a, oradan Hayber'e yani Benu kaynuka, Benu Kureyza ve Benu Nadiyr Yahudilerinin yaşadıkları bölgelere kadar sınırları ulaşabilen bir büyük İsrail devleti rüyası... Onlar hep bu rüya ile yaşamaktadırlar. İleri sürülen veya savunulan böyle bir barışa Yahudilerin koşması, ya da istekli olmalarının sebebi, cihad hareketinin yeniden canlandığını görmeleri, İslami mukavemet ve karşı koyma gücünü farketmeleri nedeniyledir. Çünkü böyle bir canlılık ve mukavemet olayı Yahudiler için hep rahatsızlık uyandırıcı ve korku verici olmuştur. İşte bu yüzdendir ki Yahudiler, Filistin halkının temel bir hareketi olan bu hareketi ve çabalarını yine Filistinlilerin eliyle vurmak, anlamsız kılmak istiyorlar ki bu, bizim hiçbir zaman olmamasını istediğimiz bir şeydir.

İbn Baz hocanın sözünü ettiği Hz. Peygamber (sav)'in Kureyş müşrikleriyle Hudeybiye'de yapmış olduğu on yıl süreli barış ve ateşkes antlaşmasına, musalahasına gelince, mesele hocanın ileri sürdüğü gibi değildir. Evet müşrikler Müslümanlara, kendi yurtlarında ve kendi evlerinin içerisinde zulüm ve haksızlıkta bulunmuşlardır.

Bu, bir gerçektir. Ancak hocanın bu meseleyi bugün İsrail devleti yani Siyonist ve canı Yahudi devletiyle yapılan barış antlaşmasına delil olarak getirmesi, kabul edilemeyecek ve red edilmesi gereken bir istidaldir. Bu ikisi arasında durum ve konum açısından benzerlik yoktur, ikisi birbirinden çok ve hem de pek çok uzaktırlar.

Önce şu noktayı tespit edelim. Başta Kureyş toplumu, sonradan başka yerlerden göç edip gelen ve Mekke'ye yerleşen göçmen bir toplum değiller. Aksine Mekke toprakları kendilerine aittir, ev kendilerinin evi, yurt kendilerinin yurdu. Müslümanlara gelince onların durumu da aynıdır. Yer ve yurt kendilerinin ama, dinlerini ve inançlarını istedikleri gibi yaşayamadıklarından, zulüm ve baskı gördüklerinden ötürü, dinlerinin zafere ermesi yolunu tercih ettiklerinden Allah'a ve Resulüne hicret etmişlerdir. Yoksa hicret amaçları dünyalık elde etmek için olmamıştır. Ayrıca İslâm düşmanı müşrikler Müslümanların Mekke'den hicret etmelerine, göç edip gitmelerine karşıydılar ve bunu istemiyorlardı. Bunun içindir ki Müslümanlar hicret ederlerken hep gizlice, müşriklerin durumdan haberleri olmaksızın Mekke'den ayrılıp gitmişlerdir. Sadece Hz. Ömer gizli olarak çıkıp gitmemiş, o gideceğinde müşriklere meydan okuyarak çıkıp gitmiştir. Nitekim onlardan şöyle söz etmektedir: **“yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan,”** (59, Haşr, 8) Yani burada Müslümanların can ve mal güvenliklerinin olmadığı, baskı ve zulüm altında bulundukları gerçeği anlatılıyor. Yani bu durum İsrail'in durumuyla asla kıyaslanamaz. Canı İsrail'in durumu, müşrik Kureyş'ten tamamen farklıdır. Çünkü Yahudiler buranın asıl sakinleri ve sahipleri değiller. Yahudilerin buradaki varlıkları, bölgeye sonradan başka yerlerden göç edip gelmekle olmuştur. Gelmişler, bölgeyi işgal etmişler, burada canı devletlerini kurmuşlar, halkını yerlerinden ve yurtlarından sürmüşler, böylece Arapların ve Müslümanların varlıklarının olduğu topraklar üzerinde, İslâm'ın can evinde ve Arapların vatanında bir düşman devlet kurmuşlardır.

Diğer taraftan Hz. Peygamber (sav)'in Mekke müşrikleriyle yapmış olduğu barış ve ateşkes antlaşması, daha çok iki grup arasında uzun süreli devam eden bir savaşı durdurma anlamında da bir

ateşkes değildir. Bu, ehli hal vel akd denilen ve toplumun meselelerine çözüm getirecek olan meclisin gerekli görmeleri halinde zaruret veya maslahat gereği olacak bir şeydir. Fakat Yahudilerle olan bu duruma gelince –konuyu daha önce de anlattığımız gibi- bu, çok daha büyük ve daha vebali fazla olan bir olaydır. Çünkü burada şöyle bir anlam ortaya çıkmaktadır.

Yahudilerin zorbalık ve gasp yoluyla elde ettikleri toprakları, onların sanki asıl toprakları ve hakları imiş gibi bir sonuç doğuracaktır. Mesele bununla kalmayıp yarın İsrail devleti, oradaki Müslüman halkın da devleti imiş gibi bir netice meydana getirecektir. Böylece onların egemenlikleri tanınmış, İsrail devletinin ve toplumun Müslümanlar ve Araplar üzerinde meşru bir hakları olduğu, onların üzerinde egemen güç durumunda bulundukları kabul edilecektir. Artık bundan böyle bizim orada hukuk açısından bir şey isteme hakkımız olmayacaktır. Özellikle de o toraklarımızı geri alabilmek için cihadın bir manası kalmayacaktır. Çünkü bir kez eğer söz konusu barış şartları için imza atılırsa ve ABD gibi büyük ülkeler de bizi buna şahit ederlerse artık bir şey yapamayacağımız anlamına gelir ve sanki onların haklarıymış, biz de onların bu haklarını teslim etmişiz konumuna düşmüş oluruz. İşte işin bu noktası, sayın İbn Baz hocanın -Allah yanlışlarını düzeltsin, bağışlasın- hiç de ele almadığı, üzerinde durmadığı ve cevap vermediği noktadır.

Bir de Sayın hocanın delil olarak gösterdiği; “Sulh-barış her zaman hayırlıdır.” (4, Nisa, 128) mealindeki bu ayete gelince, bu, mutlak manada böyledir, demek değildir. Yani ayet mutlak değildir. Bir sulh ya da barış düşünün ki o, ümmetin tüm haklarını ortadan kaldırıyor veya İslâm topraklarını, o toprakları gasp edenlere mülk olarak bırakıyor, böyle bir barışta veya antlaşmada hayır yoktur ve olamaz. İmam Tirmizi’nin rivayet ettiği bilinen bir hadis vardır. O hadiste şöyle buyurulmaktadır: “Müslümanlar arasında sulh-barış yapmak caiz olur. Meğerki bu sulh ya da barış bir helali haram veya bir haramı da helal kılmamış olsun.”

Hatta dahası da vardır. Müslümanların kendi aralarında bile

sulh yani barış yapmaları mutlak anlamda hayırlıdır, demek değildir. Aksine bu da bir takım kayıtlara ve şartlara bağlıdır ki erbabı olan ilim adamları zaten bu gerçeği bilirler.

İbn Baz hoca, beni eleştirisinde delil olarak sunduğum, “**Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir.**” (47, Muhammed, 35) ayetiyle alakalı olarak diyor ki, “bu ayet ve içerdiği hüküm, eğer mazlum yani haksızlığa uğrayan, ezilen kişi, zalimden-ezenden veya zorbadan daha güçlü ve hakkını alabilecek bir kudrete sahipse olabilir. Çünkü güçlü bir durumda iken zaaf göstermesi ve zalim düşmanını barışa çağırması caiz olmaz. Zira kendisi zalimden daha üstündür. Ancak kendisi eğer maddi güç ve kuvvet bakımından düşmanından daha üstün değilse, böyle bir durumda barışa ve ateşkese çağrıda bulunmasında herhangi bir sakınca yoktur. Nitekim İbn Kesir de meşhur tefsirinde bunu açık olarak belirtmektedir.”

Ben de Sayın İbn Baz’a derim ki; Aslında ayetin mana akışı içerisindeki durumu, kendilerinin vardığı sonucu göstermemektedir. Aksine ayet, özellikle kişinin zayıf halde iken böyle bir barış ve ateşkes teklifinde bulunmaması gereğini belirtiyor. Yoksa kuvvetli durumda iken demek değildir. Bunun da böyle olduğu ayetin, “**Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın.**” Kısmı buna delalet etmektedir. Burada yani ayette yer alan, “**Ve Ted’u**” kelimesindeki “**vav-ve**” harfi, maiyyet-beraberlik, birliktelik manasında olması caiz olur. Ayet burada **üstünlüğün** her zaman Müslümanlara ait olduğunu hatırlatmış olmaktadır. Çünkü Müslümanlar, hak dinin sahipleridirler. Böyle olmaları itibarıyla de en üstün olanlar Müslümanlardır ve başkaları asla onlara üstünlük taslayamazlar, böyle bir üstünlüğe sahip olamazlar. Bu, sadece Müslümanlara aittir. Müslümanların hak yolda olmaları sebebiyle, elbette müşriklerin batıl yollarından çok daha üstündür. Aynı şekilde Müslümanların tevhid inançları müşriklerin şirk inançlarından daha üstündür. Müslümanların kesin hüccetleri elbette onların şüpheye dayalı şeylerinden daha üstündür. Sonuçta en iyi akıbet yani son da Müslümanlarındır. Çünkü Allah şöyle buyuruyor: “**Ve sonunda galip gelecek-yenecek olan elbette bizim ordumuz**

olacaktır.” (37, Saffat, 173)

Aslında Muhammed suresi 35. ayeti, Uhud hezimetinden sonra inen Ali İmran suresi 139. ayetine benzemektedir. Yüce Allah burada şöyle buyuruyor:

“Gevşeklik göstermeyin ve üzüntüye kapılmayın. Eğer gerçekten iman etmişseniz , en üstün sizsiniz.” (3, Ali İmran, 139)

Sayın İbn Baz’ın ayetten anladığı ve, “Müslümanlar güçlü oldukları zaman savaşmalılar, güçleri zayıfladığında da barışa ve ateşkese çağırılmalılar” tarzındaki anlayışı ve yaklaşımı Müslümanlara bir saygınlık ve değer kazandırmamaktadır. Aksine böyle bir yaklaşım, Müslümanları fırsatçı ya da oportünist konuma sokmaktadır. Yani ahlâki değerleri hiçe sayan ve sadece çıkarlarını düşünen bir toplum konumuna getirmektedir. Bu ise, gerçekten çok kötü bir ahlâki davranış olup, her şerefli ve saygın kimsenin veya toplumun kendisini böyle bir töhmet altına sokacak şeyden arınmayı isteyeceği bir şeydir.

Oysa bu konuda büyük tefsir alimleri İbn Kesir (rh)’in verdiği bu sonuca karşı çıkmışlardır. İşte tefsir alimlerinin hocası durumundaki Ebu Cafer Taberi, o bu ayetin tefsirinde diyor ki: “Şanı yüce olan Allah şöyle buyuruyor: Ey inananlar! Müşriklerle cihad etmekten geri durmayın, zayıflık göstermeyin ve onlarla savaşmaktan korkaklık içine girmeyin.”

Yüce Allah’ın, **“Üstün durumda iken barışa çağırmayın.”** Kavlinin manası şudur: **“Onlara karşı siz üstün durumda iken ve onları kahredecek güce sahip konumda bulunuyorken sakın zayıflık içine girerek onları barışa, antlaşmaya çağırmayın. Çünkü Allah, onlara karşı size yardım etmek ve sizi zafere erdirmekle sizinle beraberdir.” (Bak Taberi Tefsiri;11/326)**

Allame Alusi de, bu ayetin tefsirini yaparken, ayetin, **“Gevşemeyin, gevşeklik göstermeyin”** kısmıyla alakalı olarak diyor ki: **“Eğer yüce Allah’ın onların işlerini ve neticelerini iptal edip geçersiz kılacağını biliyor ve buna inanıyorsanız –ki O İslâm düşmanlarını hem bu dünyada ve hem ahirette rezil edecek olandır-, o halde onlara**

hiç aldurmayın ve herhangi bir zaaf ve zayıflık göstermeyin. Zayıflık ve acizlik belirtilerini göstererek sakın kafirleri barışa çağırmayın. Çünkü böyle bir davranış, bir tür aşağılanmayı beraberinde getirir. “Oysa sizler en üstünsünüz.” Galip gelecek ve yenecek olan sizlersiniz. Çünkü “Ülûvv” yani üstünlük kelimesi, “Galebe çalmak, galip ve üstün gelmek” anlamında meşhur bir mecazdır. Cümle ise hal cümlesi olup, nehiy yani yasaklama, menetme manasınadır ve sonuca vardırmanın, işi bitirmenin yani yasağa gereği gibi uymanın vacipliğini tekid etmekte, pekiştirmektedir. Nitekim yüce Allah’ın; “Allah sizinle beraberdir” kavli de böyledir. Yani O size yardım edecek olandır. Çünkü müminlerin galip ve üstün olmaları, Aziz ve Celil olan yüce Allah’ın da kendilerine yardım etmesi, zelil olmaktan, aşağılanma durumuna düşmekten kaçınılmasını gerekli kılan en güçlü ve en kuvvetli gerekçelerdir. “(Bak. Alusi, *Ruhu'l-Meani*;2/80)

Sayın İbn Baz hocanın, “el-Muslimun” gazetesinde yaptığı açıklamasına işaretle söylediği ve: “Yahudilere karşı olsun, başkaca müşriklere karşı olsun, güçlü olunması halinde onlar Müslüman oluncaya veya İslâm devletine cizye-vergi ödeyinceye kendileriyle cihad yapmanın vacip oluşunu yani farzietini... zikrettiğine” değişiyor. Oysa böyle bir cihad ve savaş olayı, karşılıklı savaş halinde, yani karşı tarafın böyle bir savaşa istekli olması durumunda söz konusudur. Yoksa kendini savunma anlamında olan bir cihad ile bunun bir alakası yoktur.

Biz şimdiki şu durumumuzla kendimizi savunma, müdafaa savaşı içindeyiz. Yani düşmanın saldırısını, tecavüzkarlığının, İslam topraklarını ve halkını zorbalıkla ele geçirmesinin savunmasını veriyoruz. Bu, Talep cihadı denilen, düşmandan şu ve şu şekilde hareket etmeniz halinde size şöyle davranılacaktır, aksi takdirde sizinle cihad yapılacaktır, manasında olan cihaddan farklı bir cihad olayıdır. Yani talep cihadında düşmanımız kendi ülkesi sınırları içerisinde, bizim ülkemiz sınırları dahilinde değildirler. Bizim bu durumdaki düşmanlarımızla böyle bir cihad ya da savaş arzusu içerisinde olmamızın nedeni, kendimizi onlara karşı koruma amacıyla yönelik bir savaş ya da cihaddır. Bu cihad durumu, fakihlerin

farzı kifaye olarak tespit ettikleri bir cihaddır. Oysa kendimizi savunma, mal ve canımız kurtarma durumundaki bir cihada gelince, böyle bir olayla karşı karşıya bulunan her Müslüman için ve bunlardan sonra da bu durumda kalan Müslümanlara yakın olan yakın çevredeki Müslümanların savaşması veya cihad etmesi farzı ayındır. Öyle ki bu, durum eğer giderek yaygınlaşır yani Müslümanlar kendilerini düşmanlarından koruyamaz hale gelirlerse, bu takdirde bu farz bütün Müslümanları ilgilendirir ve savaşmak bütün ümmet için farzı ayın hale gelmiş olur. Tüm Müslümanların, kardeşleri düşmanların zulmünden ve tecavüzlerinden kurtulana ve o ülkeden çıkarılana dek mağdur olan Müslüman kardeşlerine yardım etmeleri kendileri için farzı ayın hale gelir.

Sayın İbn Baz'ın -Allah kendisine hayırlar ihsan eylesin, ikramda bulunsun-; "Ulü'l-emr" durumunda olanların bir konuda maslahat ve yarar görmeleri halinde, bize düşen onlara itaat etmektir. Nitekim yüce Allah da: "Ey iman edenler! Allah'ın Kur'an'da indirdiklerini uygulayarak Allah'a itaat edin, Resulüne ve sizden olan idarecilere ve hakkı emreden alimlere de itaat edin." (4, Nisa, 59) buyurmaktadır.

Şeyhul İslâm İbn Teymiye ve benzeri büyük fukahanın da söyledikleri gibi Ulü'l emr demek, "yetki sahibi olan ve bu işi yürüten kimselerdir. Ki bunlar halka emir veren konumunda bulunan kimseler olmaktadır. İşin bu noktasında bu ifade içerisinde güç ve iktidar sahibi olan kimseler, ilim adamları ve söz sahibi olanlar bu tanımın içerisinde yer alırlar. Hepsı müşterek manada buna dahildirler. İşte bunun içindir ki Ulü'l emr denilen kimseler ilim adamları ve idareciler olmak üzere iki sınıfta değerlendirilmişlerdir. Eğer bu iki sınıf insan salih ve dürüst olurlarsa, halk da salih ve dürüst kimseler olurlar. Eğer bu iki sınıf, bozulurlarsa, halk da böylece bozulmuş olur." (Bak, Mecmuu'l-Fetava;28/170)

Nitekim bunun böyle olduğuna, yüce Rabbimizin şu ayeti de delalet etmektedir.

"Oysa o haberi Allah Resulüne veya aralarında yetkili

olan kimselere götürselerdi, içlerinde söz konusu haberin içyüzünden haberdar olanlar, elbette onu bilirlerdi.” (4, Nisan, 83)

Bu ayette, Ulü'l emrin yani yetkili kimselerin, Resulüllah üzerine atfedilmiş olması, onun en büyük idareci ve devlet başkanı olması itibariyledir. Bu da göstermektedir ki, ulü'l emr yani yetkili kimseler devlet başkanının yanında onunla birlikte hareket eden kimselerdir. Konu bizzat devlet başkanının kendisine iletileceği gibi onun yanında yer alan yetkililere de iletilebilir ve onlardan gerekli çözüm sağlanabilir. Bir de söz konusu edilen yetkililerin veya bunlardan bir kısmının ilim sahibi olmak ve meselenin içyüzünü bilip çıkararak olmakla nitelenmiş olmaları ifadesinin içerisinde şöyle bir delilin meydana çıktığı görülüyor. Buna göre Kur'an açısından veya Kur'an kavramı içerisinde Ulü'l emr, mücerret manada güç ve iktidar, hüküm verme yetkisinde olmaktan çok daha geniş kapsamlı bir mana içermektedir.

Nitekim Şeyh Reşit Rıza'nın “el-Menar” tefsirinde bu ayetle ilgili oldukça detay bilgi bulunmaktadır. Oraya başvurmak gerekiyor.

Eğer Ulü'l-Emr, sadece hüküm sahibi kimselerdir, diye kabul edecek olursak, bu, ümmetin Kitap ve Sünnet çerçevesinde kendisine biatte bulundukları, Ehli Hall ve'l Akdin de muvafakat ettikleri bir hakim yani idareci olan kimsedir. Dolayısıyla bu kimsenin eli her tarafa yetişir ve gücü her yerde geçerlidir yani bu kimse kendi toprakları, ülkesi ve halkı içerisinde güç ve iktidar sahibi olan gerçek yetkili kimsedir, demektir.

Ancak bir hakim yani yetkili kişi düşünün, yetkileri sadece düşmanları tarafından kendisine çizilen sınırlar ve şartlar içerisinde geçerlidir, güç ve iktidarı buna bağlıdır. İşte bu kimse, şeriatın kendisine itaat olunmasını farz kıldığı manadaki Şer'i-dini manada olan Veliyyul emr değildir.

Kaldı ki Şer'i manada Veliyyul emr olan kimseye de mutlak manada yani kayıtsız ve şartsız bir itaat yoktur. Bu durumda şartlarına haiz olan bir Veliyyul emre itaat ancak maruf olan işlerde yani Allah'a isyan manasında olmayan hususlarda itaat gereklidir. Nite-

kim bu konuda sahih hadis de vardır. Kaldı ki Kur'an da buna işaret etmektedir ve masiyetle emreden kimsenin dinlenmeyeceğini ve itaat edilemeyeceğini açıklamaktadır.

Fıkıh ve Şer'i açıdan tespit olunan kurallar gereği: "Veliiyyul emrin yani genel yetkilinin vatandaşları üzerinde tasarruf yetkisi onların maslahatına, onların menfaatleri doğrultusundaki şeylere bağlıdır. Eğer bir maslahat ve yarar görülmeyen bir konuda tasarrufta bulunacak olursa, o kendisine red olunur, kabul olunamaz.

Dolayısıyla Müslümanlara ait olan toprakları gasp eden ve işgalci durumunda olan cani Yahudilere bırakmakta ve onlara teslim olmakta bir maslahat ve yarar yoktur. Ama burada bir maslahat var, o da sadece Siyonist çocuklarının maslahatı ve çıkarıdır. İleri sürülen ve kabulü istenen böyle bir barıştan yararlanacak olan taraf sadece tek taraflı olarak Yahudiler olacaktır.

Ben burada az önce işaret ettiğim bir noktaya yeniden dikkat çekmek isterim. O da Filistin meselesidir. Bu mesele öyle sıradan ve basit manada bir mesele değildir. Filistin toprağı da diğer topraklar gibi öyle sıradan bir toprak değildir. Çünkü burada Kudüs şehri var, burada Mescidi Aksa var, İsrâ olayının son bulduğu yer olması var, Miraç olayının ilk basamağı ve başlangıç yeri olması var. İşin içerisinde İslâm'ın ilk kıblesi olması gerçeği var. Dolayısıyla burası sadece Filistin halkını ilgilendiren ve yalnızca onlarla alakalı olan bir mesele değildir. Bu mesele, tüm İslâm ümmetini ilgilendiren bir meseledir. Öyle basit bir olay değildir. Çünkü Allah Kitabında yani Kur'an'da Mescid Haram ile Mescidi Aksa'yı birbiriyle irtibatlandırmış ve bağlantılı kılmıştır. Bu bakımdan hiçbir Müslüman'ın bu ikisinden biri konusunda bir yanlışla sapması, hataya düşmesi caiz olmaz.

Bilindiği gibi Mescidi Aksa'yı yakma girişimi olayı tüm İslâm dünyasını ve bütün Müslümanları harekete geçirmişti. Hatta kral Faysal İbn Abdülaziz (rh), tüm İslâm dünyası devlet adamlarını konu ile ilgili olarak bir kongre toplantısı çağrısında bulunmuş ve bunu yönlendirmişti. İşte bu çalışma sırasında, tüm İslâm ümmeti adına konuşmak amacıyla "İslam ülkeleri örgütü" ortaya çıkmış oldu.

O halde Mescid Aksa, her bakımdan yıkım ve kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya iken bugün Müslümanlara ne oldu ki hareketsiz kalıyorlar? Oysa cani Yahudi Rabin, hiç çekinmeden ve kılını bile kıpırdatmadan Kudüs'ün ebediyete dek İsrail'in başkenti olduğunu ve olacağını her fırsatta övüne övüne ve göğsünü gere gere ilan edip durmaktadır.

Şunu da belirtmeliyim ki, benim Sayın Abdülaziz İbn Baz'a karşı çıkmış olmam, ona karşı olan sevgi ve saygımı yitirmem manasında değildir. Bu, bilinmiş olsun. Ancak kanaatim o ki, Sayın hocamız işin siyasi kısmını ve dönen dolapları olduğu gibi tüm çıplaklığıyla bilememektedir. Dolayısıyla onun hüküm olarak vardığı sonuç ulaşılabildiği bilgi oranında olmuştur.

Gerçekler ortaya koymuştur ki, ileri sürülen böyle bir barışın arkasında Filistin halkı için herhangi bir maslahat ve yarar ortaya çıkmamıştır. Bundan yararlanan tek taraf sadece ve sadece Yahudiler olmuşlardır.

Doğrusu ben, Sayın hocamız adına şunu isterim. Olaya veya meseleye deliller ve değerlendirmeler çerçevesinde yeniden eğilsin. Olur ki hocamız görüşlerinden döner. Çünkü bildiğim ve tanıdığım kadarıyla sayın hocamız hakkı gördüğünde ona hemen dönmelerini bilen bir zattır.

Hz. Ömer (rd) yargı konusu ile alakalı o meşhur mektubunda şöyle diyordu: "Dün karara bağladığın ve hüküm verdiğin bir konuda bugün doğruyu görmen halinde, senin ondan dönmene mani ve engel olan bir şey olmasın. Çünkü hak eskidir, daimdir, yanlıştan hakka dönmek, batılda ısrar etmekten daha hayırlıdır."

Allah'ım! Bize hakkı hak olarak göster ve ona uymamızı sağla! Batılı da batıl olarak göster, bizi ondan da uzaklaşmaya muvaffak eyle! Her şeyin önünde ve sonunda Allah'a hamdolsun.

İÇİNDEKİLER

ALTINCI BÖLÜM İBADETLER BAHSİ

Zekatın nisabı	7
Zekat nisabı değişebilir mi kim değiştirebilir?.....	8
Kısıtlı kimselerin mallarının zekatı.....	10
Geçmiş yıllara ait zekat.....	11
Ticaret mallarına ait zekatlar.....	24
Zekattan idari işlerde harcama yapılabilir mi.....	29
Zekat mallarını kar amaçlı çalıştırmak caiz mi	33
Babanın oğluna zekat vermesi	43
Geçmiş ramazanlara ait oruçların kazası.....	44
Sürekli olarak abdestin bozulması mazereti.....	50
Şeytan taşlamasında tekrarlanan felaketler	53
Eğer mümkünse sayıyı azaltmak.....	54
Zevalden önc şeytan taşlamanın caizliği.....	57
İbn mahmud'un İslâm'ın kolaylığı risalesi	61
İbn mahmud'un bazı delilleri	62
"Menasikinizi benden alın" hadisi	67
Remy vaktinin genişliğini kabul eden alimler	69
Hacca gidecek olanları bilinçlendirmek.....	72

YEDİNCİ BÖLÜM KADIN VE AİLE

müslüman kadınların ilim alanında olmamaları.....	77
Kadının toplumdaki rolü	78
İslam davetinde kadının yeri	80
Müslüman kadının iki akım arasında sıkışması	81
Orta yol akımı ışığında müslüman kadın	83

Kadınlara hizmet götürmede eksiklik	84
İslam'ın kadınlara yönelik çabası ne zaman başarı kazanacak? ...	85
Bu alana baskıcı düşüncelerin sızması	86
Bu tür çalışmalardaki problem	89
Bir itiraz ve cevabı	92
Misyar evliliğiyle ilgili bir açıklama.....	94
Misyar evliliğini teşvik ediyor değilim	99
Misyar evliliği nasıl bir evliktir	101
İsim ve unvanların önemi yok.....	104
Misyar ile örfi evlilik arasındaki fark.....	109
Misyar evliliği ve şer'i evliliğin gerçekleşmesinin hedefleri	111
Erkeklerin kadınları istismar edecekleri korkusu	117
Misyar evliliği ve kocanın idareciliği-hakimiyeti	118
Misyar ve mut'a evliliği arasındaki fark	119
Hülle evliliği ile misyar evliliği arasındaki fark	120
Misyar ve taaddüd-i zevcat	122
Misyar evliliği ve gizlilik meselesi	123
Şer'an caiz olması ile sosyal açıdan layık görülmesi meselesi...	128
İlim adamlarının yeri ve önemi	129
Haram emzirme ve kocanın sütü meselesi	133
Süt emme yoluyla doğan haramlık meselesi	138
Çok dar bir alana sıkıştıranlar ve sınırı genişletenler arasındaki ihtilaf	140
Süt emmede haramlık alanını daraltma düşüncesinin tercihi.....	142
Süt emme yoluyla haramlık alanının sınırları	142
Emziren kadının kocası yönünden süt emmenin hükmü veya kocanın sütü meselesi.....	177
Aişe hadisinin farklı bir yorumu var mı?	190
Dinde ihtiyat meselesi	193
Eşe kötü muamele	199
Muallak talak-boşama	202
Öfke halinde talak-boşama.....	211
Ric'i talaktan sonra kadının evlenmesi	214
Kadının cinsiyet değiştirmesi	221

İnsanın babasına nispet olunması, kadına bir zulüm müdür?	231
Bir genç kızın öz kardeşiyle yaşadıkları!.....	235
Çocuklar arasında ayırım yapmak.....	245
Babanın kızına bağış yapması.....	247
Müslümanın vasiyet etmesi.....	257
Kazalarda ölenlerin mirasları	260

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SOSYAL TOPLUM VE İLİŞKİLERİ

Hayatın sıkıntıları karşısında müslümanın konumu.....	267
Mevcut nimetleri önce hatırla	270
Sizin hoşlanmadığınız bir şey hakkınızda hayırlı olabilir.....	272
De ki o sizin kendi nefsinizdendir.....	274
Kuponlu çekilişlerin hükmü nedir.....	280
Şüphesiz meşru olan şekli	281
Tartışmasız haram olanlar	282
Tartışmalı olan diğer şekli.....	285
Bu türden bir çekilişin haramlığı	286
Bu muamele kumar ruhunu taşımaktadır	286
Bencilliği özendirir ve kardeşlik ruhunu öldürür	287
Tüm tüketiciler bir tek kişi adına zulüm görmekteler.....	290
Halk israfa özendiriliyor	292
Biz seçkin bir ümmetiz	294
Kıpti/çingeneler müslümanlarla kardeş mi	295
Dini filimlerde hac işaretini kullanmak.....	301
Eğitim-öğretim amaçlı pankart meselesi.....	304
Dürüstlikle tanınan birinin töhmet altına sokulması	307
Suçlanan kimsenin kendisini savunması.....	314
Adil ve nezih bir muhakeme-yargılama.....	317
Anlaşmazlık durumunda ne yapılmalı	319
Zulüm ve iftira ile iffetli bir kadına zina suçlamasında bulunmak ve tevbe etmek	323
İşte bazı kefaret yolları.....	327
Otel konuklarına içki sunulması	329

İstenen şartları ihlal yüzünden ayrılma	332
Borç ertelemeye para cezası meselesi	336
Bankaya para ve mal yatırmak	338
Faiz kurumu bankaya bina kiralamak	341
İslâmî bankalarla muamele yapmak	342
Hisse satın almanın hükmü	344
Kitap ehlinde mal satın almak-ithal meselesi	346

DOKUZUNCU BÖLÜM SİYASET VE HÜKÜM

İslami olmayan bir hükümet sisteminde yer almanın hükmü	351
Aslanan katılmamaktır	353
Şer'i-dini amaçla asıldan dışarı çıkmak	357
İşte bazı değerlendirmeler	357
En az ve en hafif zararlar kurtulmak	358
En üstün örnekten en basit şeye iniş	360
Tedricilik kanunu-metodu	364
Katılım için mutlaka gereken şartlar	367
Değerli imamların-alimlerin fetvaları	371
İzzuddin ibn abdüsselam'ın fetvası	372
İbn teymiyye'nin fetvası	373
İbn teymiye'ye ait önemli bir başka değerlendirme	379
İslam devlet idaresinde gayri müslim kimselerin yer almaları	389
Danışma-istişare meclisinin kararları bağlayıcı mı yoksa sadece bilgilendirme mi?	403
Şura-danışma vacip bir görevdir	404
Şura-danışma-istişare bağlayıcıdır	405
Çoğunluk oyuna göre bağlayıcılığın delilleri	406
Kudüs'ü israil'e terketmek	408
İsrail baş hahamıyla ezher şeyhi-rektörünün buluşmaları	415
Mescid-i aksaya ziyaret yolculuğu	427
İsrail ile barış yapmak	435
İbn baz'ın kardavi'ye cevabı	443
Savunma-müdafaa için cihad etmek farzdır	447

Toplumumuzda din gerek yönlendirme, gerekse insanlara tesiri bakımından önemini devam ettirmektedir. Din kelimesinin etkisinde onun yerine kullanılabilecek başka hiçbir kelime yoktur. Ö ne hayatta ikinci sıraya itilebilir ne de insan hayatından çıkarılabilir. Kısacası din; hayatın, çevresinde döndüğü asıl eksenidir. İnsanların kalplerindeki din tohumları henüz ölememiş, İslama duydukları bir parça saygı ve bağlılık onları olgunlaştırmakta ve kalplerini alevlendirmektedir. Sonra da İslamın güzelliğiyle süslenmekte ve kendilerini İslamla bezemektedirler. Allah'ın izniyle bunun semeresini görüyorlar. Hayatlarındaki lanetli prangaları kırıp hürriyete kavuşmaktalar.